

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Iva Žutić

**VAŽNOST KONCEPTA SEKURITIZACIJE U
OKVIRU USPOSTAVE VOJSKE
EUROPSKE UNIJE**

DOKTORSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Robert Mikac

Zagreb, 2020.

University of Zagreb

Faculty of Political Science

Iva Žutić

**THE IMPORTANCE OF THE CONCEPT OF
SECURITISATION IN THE FRAMEWORK
OF THE ESTABLISHMENT OF EUROPEAN
UNION ARMY**

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Assistant professor Robert Mikac, PhD

Zagreb, 2020

Informacije o mentoru

Dr. sc. Robert Mikac rođen je 5. siječnja 1974. godine u Zagrebu, gdje se školovao i živi. Diplomirao je poštanski i telekomunikacijski promet na Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Na Fakultetu političkih znanosti istog sveučilišta 2005. godine upisuje poslijediplomski studij iz područja društvene znanosti, polje politologija, grana međunarodni odnosi i nacionalna sigurnost.

Obranom magistarskog rada pod naslovom *Suvremeni Afganistan: između integracije i ponovne dezintegracije* stekao je znanstveni stupanj magistra društvenih znanosti. Doktorsku disertaciju pod naslovom *Suvremena sigurnost i privatne sigurnosne kompanije: privatizacija sigurnosti i posljedice* obranio je 2011. godine na istom fakultetu i time stekao stupanj doktora društvenih znanosti.

Od 1999. do 2006. godine, radi u Vojnoj policiji Oružanih snaga Republike Hrvatske. Najznačajnije iskustvo iz tog perioda predstavlja sudjelovanje u NATO-ovoj misiji u Afganistanu tijekom 2005. godine. U misiji je obnašao dužnosti zapovjednika Nacionalnog voda Vojne policije i zapovjednika Multinacionalnog voda Vojne policije unutar Kabulske multinacionalne brigade, za što je odlikovan NATO-ovom medaljom i Talijanskim križem za zasluge. U Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje zaposlen je od 2006. do 2010. godine, te je dvije godine proveo u Službi za civilnu zaštitu, a druge dvije bio je načelnik Državnog centra 112. Nakon toga je od 2010. do 2012. godine zaposlen u Upravi za europske integracije i međunarodne odnose Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Od 1. srpnja 2012. godine obnaša dužnost načelnika Sektora za civilnu zaštitu Državne uprave za zaštitu i spašavanje, a od 2015. godine zaposlen je i predaje na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Autor je knjiga *Afganistan: nikad završen sukob* (Jesenski & Turk, Zagreb, 2008.) i *Suvremena sigurnost i privatne sigurnosne kompanije* (Jesenski & Turk, Zagreb, 2013.), koautor knjige *Kritična infrastruktura: platforma razvoja sigurnosti nacija* (Jesenski & Turk, Zagreb, 2018.), a pisao je i četrdesetak znanstvenih i stručnih radova. Aktivno djeluje u nekoliko nevladinih udruga koje se bave sigurnosnim pitanjima.

Zahvale

Zahvaljujem mentoru doc. dr. sc. Robertu Mikcu na potpori, savjetima i uloženom vremenu, sudionicima istraživanja na volji i interesu za suradnju, kolegici Branki Stjepanović što me je trpila tijekom pisanja ove disertacije, gospodinu Jozi Radošu na razumjevanju, potpori i konstruktivnoj kritici, a najviše roditeljima Gordani i Ivanu te sestri Tijani i šogoru Dejanu na strpljenju, razumijevanju i podršci.

Sažetak

Pri analizi dvaju suprotstavljenih narativa povezanih s temom uspostave vojske Europske unije (EU) u europskom medijskom i političkom prostoru u ovome radu upotrebljava se teorija sekuritizacije te se temeljem analize diskursa i javnog mnijenja dokazuje da suprotstavljeni narativi ispunjavaju uvjete da ih prema definiciji Kopenhagenske škole svedemo pod pojam sekuritizacije. Prema autorima Kopenhagenske škole, sekuritizacija je govorni čin kojim provoditelj sekuritizacije do tada nepolitizirani odnosno politizirani predmet debate prikazuje kao egzistencijalnu prijetnju prema referentnom objektu koja zahtijeva hitne mjere.

Prvi narativ koji rad analizira je neizvjesna sigurnosna situacija u Europi i oko nje koja bi mogla prerasti u egzistencijalnu prijetnju društvu Europske unije i europskom identitetu zbog nepostojanja vojske Unije. Drugi, tome oprečni narativ pak interpretira uspostavu vojske Europske unije kao egzistencijalnu prijetnju NATO savezu i suverenitetu država članica Unije. Rad postavlja pitanje je li sekuritizacija upotrebljiva poluga u nastojanju provođenja odnosno blokiranja čvršće integracije EU na području obrane. Analizom diskursa glavnih aktera, provoditelja sekuritizacije i sigurnosnih strategija EU, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država te analizom prihvaćanja narativa od strane publike, rad zaključuje da su ti oba narativa činovi sekuritizacije.

Prvi narativ, sekuritiziran od strane europskih federalista na čelu s predsjednikom Europske komisije Jean-Claudeom Junckerom, kao referentne objekte koji se pod hitno moraju zaštititi postavlja društvo EU i europski identitet. Egzistencijalna prijetnja referentnim objektima dolazi od ruske politike, ali i neizvjesne sigurnosne situacije u neposrednom susjedstvu EU-a. Ovaj narativ kao rješenje nameće uspostavu vojske EU-a. Drugi narativ, sekuritiziran od strane euroskeptika, NATO saveza te političkih elita Velike Britanije, SAD-a i Rusije, kao referentne objekte koji se pod hitno moraju zaštititi postavlja suverenitet država članica EU i opstanak NATO saveza koji se nalaze u egzistencijalnoj prijetnji od strane uspostave vojske Europske unije, čija bi uspostava oduzela nacionalne vojske tj. suverenitet država članica u području obrane, a postojanje NATO saveza učinilo izlišnim.

Ključne riječi: sekuritizacija, vojska Europske unije, euroskepticizam, federacija, nacionalne države, publika, kolektivni identitet, NATO, suverenitet.

Summary

The thesis proves that around the establishment of the European Union army, we can infer two opposing narratives in European Union's media and political space and that both meet the conditions to be called a securitisation.

The first narrative (positive securitisation) that the thesis analyses argues that the precarious security situation in and around Europe could become an existential threat to the society of European Union (EU) and European identity because of the paucity of the EU army. The second narrative (negative securitisation) that the thesis analyses interprets the establishment of the EU army as an existential threat to the North Atlantic Alliance (NATO) and the sovereignty of EU member states.

Securitisation is defined through the Theory of Securitisation by the scientists belonging to Copenhagen School (Barry Buzan, Ole Wæver and Jaap de Wilde) as a speech act by which an actor (securitising actor) presents a specific issue, until then only politicised in the political or public space, as an existential threat to the referent object that requires extraordinary measures. For a speech act to be an act of securitisation and not just an attempt of securitisation, public (or a target group) needs to accept the speech as such. Thus, the Theory of Securitization affirms that the chosen narratives are acts of securitisations through discourse analysis and public opinion analysis. Elements of securitisation are before mentioned securitisation actor, referent object and public, as well as functional actors, which indirectly affect security decisions by lobbying or directing the securitisation actors, and context, as a speech act cannot be an independent factor in the securitisation process but is dependent on historical, political, societal, economic, geographic and other variables.

The principal difference between Theory of Securitisation and the mainstream security theories: Traditional Security Studies (TSS) and Critical Security Studies (CSS), is that Theory of Securitisation is not concerned if the issue that a speech act wants to present as a security issue, really is a security issue, but how a speech act presents the issue as a security issue. Unlike the Theory of Securitisation, TSS is a realistic security theory that examines is the issue a real security threat while CSS is a constructive security theory that examines the reality of security threat. Both, TSS and CSS, analyse already present security threat, while Theory of Securitisation analyses creation of the security threat.

Positive securitisation, the precarious security situation in and around Europe that could become an existential threat to the society of the EU because of the paucity of the EU army, is securitised by European federalists headed by European Commission President Jean-Claude Juncker and HR/VP Federica Mogherini. Referent objects that are in urgent need of protection are the EU society and the European identity (values and principles) that are in the existential threat of Russia and uncertain security situation in the immediate neighbourhood of the EU. As a solution for the existential threat, securitising actors impose the establishment of the EU army. Functional actors of positive securitisation are stakeholders in the European defence industry who have a purely economic reason for the backing of positive securitisation, and European elite which advocates the federalisation of the European Union.

The prime public, core target group, for the positive securitisation should be the Heads of 28 EU member states who make decisions concerning Common Security Defence Policy (CSDP). As the decisions concerning CSDP must be unanimous, and some member states, mostly United Kingdom (UK), steadily use the instrument of veto to block further development of the CSDP, the thesis assumes that the securitising actors of positive securitisation decided to expand the target group for their securitisation onto European Union society as a whole. Reasons behind the expansion of the target public, which thus makes the whole society of European Union a public, is a pressure onto the Heads of EU member states since the citizens of the EU have a very favourable opinion about the further development of the CSDP and mostly positive opinion regarding the establishment of the EU army.

Negative securitisation, which interprets the establishment of the EU army as an existential threat to the NATO and the sovereignty of EU member states, is a complex form of securitisation. Instead of one securitising actor or one group of securitising actors with the same motive (European federalist with Juncker as champion in positive securitisation), negative securitisation is securitised by several securitising actors without the leading champion with sometimes the same and sometimes different motives: Eurosceptics, NATO, decision-makers in the United Kingdom, the United States (US) and Russia.

Furthermore, negative securitisation accumulates the referent objects that are in urgent need of protection: the sovereignty of the EU member states and the survival of the NATO alliance. The only element of the negative securitisation that is unambiguous is the existential threat from the establishment of the EU army whose establishment would take away the national armies, i.e. the sovereignty of the EU member states and made the NATO alliance vulnerable.

Hence, for the sake of simplicity of understanding the elements of negative securitisation and their synergy, the thesis uses the Classical Security Complex Theory (CSCT) for the proper consideration of the patterns of the security connections.

Using discourse analysis of the speech acts and official documents the thesis shows how the decision-makers in the US (regardless of their political affiliation) securitise the establishment of the EU army as an existential threat to NATO and future of Atlantic security cooperation. Same is evident with the NATO as a securitising actor. The decision-makers in the UK (mostly conservatives) securitise the establishment of the EU army and further development of CSDP as an existential threat to the national sovereignty of EU member states. Russia too securitises the establishment of the EU army as an existential threat to the national sovereignty of EU member states but does the deed backstage financially supporting nationalist and Eurosceptic EU parties and via cyber-attacks and disinformation campaign.

Functional actors of negative securitisation are stakeholders in the non-EU defence industry and other industries which prosper due to unstable global security situation, private military organisations, non-independent think tanks, etc. The public for the negative securitisation is the Eurosceptic part of the EU society, but the core target group are the citizens of the UK. Securitising actors of the negative securitisation narrowed the public of their securitisation for the same reason why the securitising actors of the positive securitisation broaden theirs – decisions concerning CSDP must be unanimous. Consequently, the securitising actors of the negative securitisation to be successful in their securitisation need to persuade only citizens of the UK that their narrative is correct.

As already mentioned, the Theory of Securitisation analyses creation of the security threat, so very important for the understanding of the results of discourse analysis is the context behind the construction of the securitisation. In the case of the securitisations analysed in the thesis, the contexts of both narratives have foundations in the conflict between neorealist and neoliberal doctrines in foreign politics, different security strategies of the countries, and change in a global security system, as well as historical, political, societal, economic, geographic and other variables.

No EU member state can be a superpower on its own in today's world. This notion and aim to hinder the possibility of another armed conflict in Europe prompted the creation of the Union. After more than 60 years of enlargement and integration, the EU is an economic superpower. Nevertheless, to protect its economic superiority as well as to impose its doctrine in foreign

politics and expand its multilateral security strategy, the EU needs to be and defence union. This idea is not a new one but exists and was attempted to be implemented from the beginning of the EU existence. The securitising actors of the positive securitisation believe that with the establishment of the EU army, the EU can keep the US hegemony in the global security system and the Russian renewal of bloc-system aspirations under control. Some securitising actors of the positive securitisation also believe that the further integration of the EU is necessary to prevent the disintegration. Above all, is the strong desire of the EU elite for the federation of the EU.

Expectedly, not least because of the postulate of the security dilemma, the US and Russia are afraid of the military-strong EU which could change the current global security system, while the UK believes that with the strengthening of the EU its military and political strength will wane or disappear. As the UK is the EU member state and its citizens are the most Eurosceptic public in the EU, both and the US and Russia focused most of their securitisation's efforts toward the UK's citizens. The US also uses the UK as a tool of disruption in the EU – its right to veto decisions about the further development of CSDP, integration of the EU in the defence field and the establishment of the EU army.

The thesis hypothesises that the two opposed narratives that the thesis considers to be securitisations have generated the status quo in the development of CSDP. Through the discourse analysis of speech acts and the official documents of securitising actors of both narratives as well as analysis of the acceptance of narratives by the audience (public opinion analysis), the thesis positively answers the research question: Is the securitisation theory usable instrument in the effort to implement/block more effective EU integration?

Key words: securitization, EU army, Euroscepticism, federation, nation states, public, collective identity, NATO, sovereignty.

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
1.1.	Kontekst i pregled dosadašnjih istraživanja.....	4
1.2.	Cilj i hipoteza istraživanja.....	9
1.3.	Metodologija i okvir istraživanja.....	10
1.4.	Očekivani znanstveni doprinos istraživanja.....	16
1.5.	Struktura rada.....	17
1.6.	Ograničenja u istraživanju.....	19
2.	Teorijski okvir.....	23
2.1.	Koncepti međunarodnih odnosa.....	23
2.1.1.	Teorije sigurnosti.....	27
2.1.2.	Strukture sustava država.....	42
2.1.3.	Vanjskopolitičke strategije država.....	46
2.2.	Koncept nacionalne sigurnosti i oružanih snaga.....	52
2.3.	Sekuritizacija.....	57
2.3.1.	Dijelovi sekuritizacije.....	62
2.3.2.	Kritika sekuritizacije.....	74
3.	Zajednička sigurnosna i obrambena politika Europske unije – ZSOP.....	79
3.1.	Povijesni pregled ideja o europskom ujedinjenju.....	79
3.2.	Povijesni pregled razvoja Europske unije.....	86
3.3.	Povijesni pregled razvoja ZSOP-a.....	90
3.3.1.	Institucionalizacija ZSOP-a.....	96
3.3.2.	Trenutno stanje stvari u ZSOP-u.....	101
3.4.	Odnos ZSOP-a i NATO saveza.....	104
3.5.	Koncepti o budućnosti ZSOP-a.....	105
3.5.1.	Modeli vojske Europske unije.....	108

4.	Pozitivna sekuritizacija	111
4.1.	Provoditelji sekuritizacije.....	114
4.2.	Funkcionalni akteri.....	118
4.3.	Referentni objekt.....	122
4.4.	Kontekst	126
4.5.	Publika.....	133
5.	Negativna sekuritizacija	137
5.1.	Provoditelj sekuritizacije.....	140
5.2.	Funkcionalni akteri.....	152
5.3.	Referentni objekt.....	157
5.4.	Kontekst	160
5.5.	Publika.....	169
6.	Analiza diskursa i javnog mnijenja	175
6.1.	Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije.....	179
6.1.1.	Analiza govornih činova provoditelja sekuritizacije.....	180
6.1.2.	Analiza službenih dokumenta provoditelja sekuritizacije.....	200
6.2.	Analiza diskursa negativne sekuritizacije	212
6.2.1.	Analiza govornih činova provoditelja sekuritizacije.....	215
6.2.2.	Analiza službenih dokumenta provoditelja sekuritizacije.....	235
6.3.	Analiza javnog mnijenja.....	263
7.	Zaključak.....	313
8.	Popis literature.....	321
	Popis ilustracija	369
	Popis kratica	371
	Prilozi	377

1. UVOD

Projekt Europske unije¹ (EU) je projekt mira i suradnje na prostoru gdje se događalo previše nemira i nasilja. Razvijanje ideje o Europskoj uniji u znanstvenoj literaturi može se pratiti od dvadesetih godina 20. stoljeća, no ideja o ujedinjenoj Europi mnogo je starija. Na ostvarivanje ideje o ujedinjenoj Europi od antike se gledalo kroz prizmu ujedinjavanja osvajanjem ili religijske ujedinjenosti, s par značajnih iznimaka. Nakon kraha paneuropskog kršćanskog okvira uređenog na bazi univerzalizma, *Vestfalskim mirovnim ugovorom* formaliziran je poredak baziran na suverenim državama i ravnoteži moći. Iako usamljeni glasovi, poput Williama Penna i Abbéa de Saint-Pierrea, već krajem 17. i početkom 18. stoljeća u svojim pisanim djelima iznose ideju o supranacionalnom upravljanju kao pružatelju trajnog mira, ravnoteža moći kroz suverenitet se shvaćala kao jamac mira u Europi, dok pomognuta kolonijalizmom nije ponovno prešla u otvoreno nadmetanje moći i kulminirala napoleonskim ratovima. Nakon ujedinjenja europskih sila u poražavanju Napoleona ustanovljen je novi europski poredak – sistem velikih sila.

Ni ovo razdoblje nije lišeno zagovaratelja ideja o supranacionalnom udruženju, poput Victora Hugoa koji 1849. na Mirovnom kongresu u Parizu predviđa uspostavu trajnog mira posredstvom Sjedinjenih Europskih Država. Francuska revolucija dala je zamah liberalnim idejama koje sve češće za okosnicu imaju ujedinjenje Europe, no i otvorenom nacionalizmu unutar država. Šok nakon Prvog svjetskog rata² gurnuo je svijet u stvaranje prve supranacionalne organizacije, Lige naroda, no prava volja za uspjehom koja se trebala ispoljiti predajom barem dijela suvereniteta država na supranacionalnu razinu nije postojala. Nedostatak volje za reformom sistema i ekonomska kriza u kombinaciji s ruskom revolucijom, američkim izolacionizmom, propalom reintegracijom Njemačke, francuskom željom za osvetom i još uvijek intenzivnim britanskim kolonijalnim interesom (Toje, 2011: 43) dovelo je do drugog svjetskog sukoba. Ideje i koncepte ujedinjavanja Europe rad detaljnije obrađuje u potpoglavlju *Povijesni pregled ideja o europskom ujedinjenju*.

Krajem Drugog svjetskog rata europske države prestale su biti globalne sile. Dominacija Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR),

¹ U tekstu će se Europska unija zamjenjivati skraćenicama EU i Unija.

² Prvi i Drugi svjetski rat se nazivaju svjetskim ratovima budući da su se bitke odvijale na više kontinenata te su njihove posljedice bile globalnih razmjera, iako u njima nisu sudjelovale sve države svijeta, što je česti argument kritičara naziva.

kako Europom, tako i svijetom, napokon je pogurnulo Europu prema supranacionalnom udruženju s ciljem integracije i međuovisnosti. Glavni pokretač europske integracije je gubitak moći, makar se kao glavni cilj integracije uvijek napominje izbjegavanje europske nasilne prošlosti (Toje, 2011; Buzan i Wæver, 2013). Iako ideja o supranacionalnom udruženju Europe nije ideja 20. stoljeća, govor Winstona Churchilla o ujedinjenim državama Europe koji opisuje ideju ujedinjeni u različitosti na Sveučilištu u Zürichu 1946. godine često se uzima kao kamen temeljac ujedinjenja Europe.

Ujedinjenje Europe započelo je skromno potpisivanjem *Ugovora o Europskoj zajednici za ugljen i čelik* između šest država (Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska i Zapadna Njemačka) u Parizu 1951. godine, čime je uspostavljen zajednički okvir za proizvodnju i distribuciju ugljena i čelika. Prijedlog integracije europskih industrija ugljena i čelika došao je od francuskog ministra vanjskih poslova Roberta Schumana koji je u svom govoru iz 1950. godine zaključio kako se integracijom industrija dvaju osnovnih materijala za izradu oružja osujećuje mogućnost novog rata na europskom tlu. Sljedeći potpisani i ratificirani ugovori projekta europskog ujedinjenja su *Rimski ugovori* tj. *Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ)* i *Ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (European Atomic Energy Community – Euratom)*, potpisani 1957. godine s ciljem europskog ekonomskog sjedinjenja. *Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice* utemeljio je zajedničko tržište, dok je Euratom osnovan sa svrhom reguliranja razvoja i distribucije atomske energije.

Ideje europskih unionista o europskom ekonomskom ujedinjenju koje su zaživjele ratifikacijom triju osnivačkih ugovora, nisu bile usamljene. Pedesetih godina prošlog stoljeća, europski unionisti ozbiljno su razmatrali i ideje o europskom vojnom ujedinjenju. Najambiciozniji od više predloženih planova ujedinjavanja europskih zemalja u području sigurnosti i obrane je bio Plevenov plan (nazvan po francuskom premijeru Renéu Plevenu) kojim je predloženo osnivanje Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC). Članice Europske zajednice za ugljen i čelik 1952. godine potpisale su *Ugovor o osnivanju EDC-a*, no zbog straha zastupnika od gubitka suverenosti Francuske njegova ratifikacija nije prošla u francuskom parlamentu (Wolfers, 1988: 28). Umjesto propale ratifikacije EDC-a, 1954. godine u Parizu je izmijenjen i dopunjen *Briselski ugovor* čime je osnovana Zapadnoeuropska unija (Western European Union – WEU). Originalnim *Briselskim ugovorom* potpisanim 1948. godine osnovana je Zapadna unija (Western Union – WU) koja je 1950. prenijela svoje administrativne i organizacijske sposobnosti obrane Zapadne Europe na *Organizaciju sjevernoatlantskog*

*ugovora*³ (North Atlantic Treaty Organisation – NATO) te time izgubila sve dotadašnje ovlasti u pitanjima zajedničke obrane. Iako je osnivanje WEU-a bio pokušaj povratka autoriteta obrane Zapadne Europe Europi, WEU je u svakom pogledu, osim na papiru, bio pod autoritetom NATO saveza. Podrobniji pregled povijesnog i institucionalnog razvoja Europske unije, njezine Zajedničke sigurnosne i obrambene politike (ZSOP), odnosa ZSOP-a i NATO saveza te različitih koncepata o budućnosti ZSOP-a rad daje u trećem poglavlju *Zajednička sigurnosna i obrambena politika Europske unije – ZSOP*.

Ovaj moment je važan zbog kristaliziranja dvije različite ideje o stupnju ujedinjenosti. Prva ideja je ideja europske integracije u konfederaciju nacionalnih država koje čuvaju svoj suverenitet, a druga je ideja o supranacionalnoj federaciji. Budući da obje ideje počivaju na stupnju razvoja sigurnosne i obrambene politike Europske unije, pokreću narative koji stvaraju status quo u razvoju navedene politike Europske unije. Sukob ove dvije ideje, kao i strah od ili priželjkivanja određenih ishoda koje bi realizacija određene ideje donijela, temelj je ovog rada. Budući da se unutar ZSOP-a prema *Lisabonskom ugovoru* odluke moraju donijeti jednoglasno, status quo u razvoju ZSOP-a se stvorio britanskim odbijanjem svih prijedloga daljnjeg razvoja ZSOP-a ulaganjem veta što paralizira obrambenu politiku EU.

Prema definicijama Hrvatske enciklopedije, konfederacija je ravnopravno udruženje država članica, dok je federacija unija država u kojoj je supranacionalna razina nadređena državama u uniji, a počiva na trima načelima: superpozicije – punim suverenitetom raspolaže samo supranacionalna razina unije; autonomije – federalne jedinice imaju određenu autonomiju, no isključivu nadležnost u vanjskim poslovima, raspolaganju oružanom silom, kontroli komunikacija i veza, financija, sudstva i carina ima supranacionalna razina; participacije – suradnja federalne i supranacionalne razine (Enciklopedija.hr, 2018a).

Europska unija kao supranacionalna organizacija danas se nalazi između definicije konfederacije i federacije (Skillen, 2017: 7). Europski parlament, koji direktno biraju građani, predstavlja federativnu stranu Unije, dok Vijeće Europske unije (u daljnjem tekstu Vijeće), koje se sastoji od predstavnika država članica, predstavlja konfederativnu stranu. Europski parlament i Vijeće dijele zakonodavnu vlast Unije. Europska unija je carinska, tržišna, zakonodavna i monetarna unija. Zadnja linija obrane za mnoge branitelje suvereniteta država članica je nacionalna vojska, dok s druge strane, zagovaratelji EU-a bazirane na čistom

³ U tekst će se Organizacija sjevernoatlantskog ugovora zamjenjivati skraćenicama NATO, NATO savez, Atlantski savez i Savez.

federalističkom ustroju ujedinjenje nacionalnih vojski u ujedinjenu vojsku Europske unije s jednim zapovjedništvom smatraju vrhuncem ujedinjenja Europske unije.

Vojna sila kao sredstvo prisile monopol je države i najvažnije obilježje sigurnosne aktivnosti u očuvanju opstanka društva koje se manifestira kroz sustav nacionalne sigurnosti (Tatalović i dr., 2008: 7) određen nacionalnom sigurnosnom politikom. Sigurnost koja se može opisati kao pojavni oblik ljudskog postojanja usmjerena na njegovo očuvanje u interakciji s drugim ljudima i prirodom teži smislenosti i organiziranosti te se stoga podiže na razinu društva (Tatalović i dr., 2008: 7). Europska unija predstavlja europsko društvo te samim time teži organiziranosti svoje sigurnosti čime dolazi u sukob s državama članicama oko načina provedbe svih vidova sigurnosne djelatnosti i nadležnosti.

Pitanje uspostave vojske Europske unije je pitanje opstanka država članica kao relevantnih subjekata u globalnom sigurnosnom sistemu, opstanka nacija, ali i budućnosti Europske unije budući su oružane snage borbena skupina organizirana koliko za pobjedu u ratu, toliko i za ukupni opstanak države i društva (Tatalović i Bilandžić, 2005: 61).

1.1. Kontekst i pregled dosadašnjih istraživanja

Ovaj rad provjerava postojanje, raširenost i istaknutost dvaju suprotstavljenih narativa u čijim se središtima nalazi uspostava zajedničke vojske Europske unije u međunarodnom medijskom i političkom prostoru te analizira ispunjavaju li oba narativa uvjete da ih prema definiciji Kopenhagenske škole svedemo pod pojam sekuritizacije.

Prvi narativ koji se pokušava nametnuti kao sekuritizacija je neizvjesna politička i sigurnosna situacija u Europi i u susjedstvu koja bi zbog nepostojanja vojske Unije mogla prerasti u egzistencijalnu prijetnju referentnom objektu tj. društvu Europske unije i europskom identitetu. Hitna mjera koju zahtijeva navedena egzistencijalna prijetnja je uspostava vojske Europske unije. Budući da teži uspostavi vojske Europske unije, ovaj narativ se u radu zbog pojednostavljenja pisanja naziva i pozitivnom sekuritizacijom. Drugi narativ je zapravo protunarativ prvome te tumači uspostavu vojske Europske unije kao sigurnosni problem budući da bi njezina uspostava prerasla u egzistencijalnu prijetnju referentnim objektima ove sekuritizacije (NATO-u i suverenitetu država članica Europske unije). Ovaj narativ se u radu

zbog pojednostavljenja pisanja naziva i negativnom sekuritizacijom s obzirom da teži opstrukciji uspostave vojske Europske unije.

Prema definiciji autora iz Kopenhagenske škole (Wæver, 1995; Wæver, 1996; Buzan i dr., 1998; Buzan i Wæver, 2009; Wæver, 2011), sekuritizacija je ekstremna verzija politizacije tj. govorni čin kojim određeni akter predmet debate, do tada samo politizirani ili nepolitizirani, prikazuje kao egzistencijalnu prijetnju referentnom objektu (državi, vladi, teritoriju, društvu), čime zahtijeva hitne mjere. Za razliku od Tradicionalnih sigurnosnih studija (Traditional Security Studies – TSS) i Kritičkih sigurnosnih studija (Critical Security Studies – CSS), teoriju sekuritizacije ne zanima je li nešto što se činom sekuritizacije pokušava prikazati sigurnosnim problemom zbilja sigurnosni problem, već kako se što prikazuje sigurnosnim problemom (Buzan i dr., 1998: 204).

Suprotno od teorije sekuritizacije, TSS je realistična teorija proučavanja sigurnosti koju zanima (1) što je stvarna prijetnja, (2) koji bi bio najuspješniji odgovor na prijetnju i (3) kako akteri upravljaju sigurnosnom politikom pri prijetnji (Buzan i dr., 1998: 203). CSS je pak konstruktivna teorija o politici moći, a njezin produkt je tradicionalan koncept sigurnosti koji počiva na prijetnji te analizira realnost sigurnosnog problema (Buzan i dr., 1998: 204). Najuočljivija razlika između TSS-a i CSS-a te teorije sekuritizacije je u samom shvaćanju sigurnosti: TSS i CSS proučavaju stvarnost određene prijetnje nakon što je ona nastala, dok teorija sekuritizacije proučava stvaranje određene prijetnje.

Svojim postavljanjem u središte problema sigurnosti, sagledavanjem konstrukcije određene prijetnje i sakupljanjem, identifikacijom i analizom elemenata koji čine sigurnosni problem, teorija sekuritizacije ne samo da je važna i korisna istraživačima sigurnosti i međunarodnih odnosa, već i aktivnim akterima međunarodnih odnosa koji uočavanjem konstrukcije određenog diskursa mogu direktno utjecati na njegovo stvaranje ili suzbijanje. Sekuritizacija se proučava analizom elemenata: referentnih objekata, provoditelja sekuritizacije i funkcionalnih aktera tj. aktera koji utječu na dinamiku sekuritiziranog problema (Buzan i dr., 1998: 35-36). Budući da je određeni broj znanstvenika smatrao da je navedena razrada dijelova sekuritizacije preuska, naknadno su razrađeni elementi publike, konteksta iza izrečenoga, široke slike lingvističkih sposobnosti aktera sekuritizacije i shvaćanje medijatora govora (Williams, 2003; Balzacq, 2005; McDonald, 2008).

Uspješna sekuritizacija je visoko ovisna o kontekstu i usmjerena prema publici (Balzacq, 2005: 179). Najvažniji element u njezinom dokazivanju jest prihvaćanje sekuritiziranog narativa od

strane publike (Buzan i dr., 1998: 34), što se pak najjednostavnije ostvaruje pomoću percepcija kolektivnog identiteta i polariteta sigurnosti i nesigurnosti (Wæver, 1995; McSweeney, 1996: 87). Za pojednostavljivanje koncepta publike, koji je iznimno heterogen unutar supranacionalne unije, rad analizira društvo EU uz pomoć teorije diferencijacije. Teorija diferencijacija je najprikladniji alat analize heterogenog društva jer označava razlike i analizira sastavnice koje tvore bilo koju društvenu cjelinu te odgovara na pitanje jesu li sastavnice identične ili se mogu razlikovati po statusu, sposobnostima ili funkciji (Buzan i Albert, 2010: 317).

Uspješna sekuritizacija počiva i na kontekstu narativa: sukobu neorealističkog i neoliberalnog svjetonazora u vanjskoj politici, različite sigurnosne taktike zemalja koje se percipiraju slabim ili jakim silama i promjena globalnog sigurnosnog sistema, kao i povijest, zemljopis i politike određenog prostora (Buzan i dr., 1998: 59). Kao pripremu analiza dijelova sekuritizacije koje rad čini u četvrtom poglavlju *Pozitivna sekuritizacija* i petom poglavlju *Negativna sekuritizacija*, u drugom poglavlju *Teorijski okvir* rad nudi detaljan teorijski pregled konceptata međunarodnih odnosa, prikaz teorije sekuritizacije i koncepta oružanih snaga.

Većina država EU-a spada u kategoriju malih država (Kassimeris, 2009: 88) te su članstvom u EU povećali svoju moć. Moć Unije se nakon više od šezdeset godina postojanja prvenstveno vidi u ekonomskoj integraciji: kao ekonomska unija, EU je globalna supersila, a supersile imaju neprijatelje. Koncept stvaranja obrambene unije koja bi nadopunila ekonomsku uniju, nije novost niti su napore prema ostvarenju europske obrambene unije u povojima. Uspostavom zajedničke vojske, akteri koji sekuritiziraju prvi narativ smatraju da će EU držati pod kontrolom hegemoniju SAD-a i buđenje blokovskih želja Rusije (vraćanje na bipolarni sigurnosni sistem svijeta) te lakše nametnuti svoju vanjsku politiku – politiku primjera (European External Action Service, 2016a: 31). U isto vrijeme, ti akteri, zagovaratelji federativnog ustroja Europske unije, smatraju da je integracija Europe nužna jer će se u protivnom dogoditi fragmentacija Unije (Wæver, 1996: 123).

S druge strane, SAD i Rusija se boje vojno jake Europske unije koja bi promijenila trenutnu strukturu globalnog sigurnosnog sistema (Jervis, 2009: 191), dok Velika Britanija, kao članica Europske unije koja prednjači u sekuritizaciji drugog narativa, nije spremna izgubiti svoju samostalnu poziciju jake sile. Važnije od stvarne vojne snage Velike Britanije je percepcija te snage, s obzirom na to da su sve britanske vlade, neovisno o političkoj opciji, smatrale da je njihov glavni zadatak u međunarodnoj politici vodstvo (Hill, 2003: 239), što bi uspostavom vojske EU-a bilo nemoguće. Juan Diez Medrano (2003) tvrdi da su najvažniji uzroci britanskog

euroskepticizma britanska nacionalna povijest carstva i nedostatak identificiranja s europskim identitetom. Britanski euroskeptici smatraju da bi jača integracija oslabila nacionalnu državu, kao i da je integracija sama po sebi nedemokratska. Ne manje važan razlog leži i u različitim pogledima Europske unije i Velike Britanije na održavanje ekonomske sigurnosti. Dok je Europska unija spremna podrediti ekonomske politike interesima sigurnosne politike (njezina glavna poluga u sigurnosnoj politici su ekonomske sankcije), Velika Britanija i SAD podređuju sigurnosne politike ekonomskim interesima (Dent, 2010: 236), što je vidljivo na primjeru rata u Iraku (2003-2011) u koji su obje države ušle zbog ekonomskih interesa naftnih i vojnih industrija. Glavni problem koji se državama koje su jake vojne sile ili se kao takve percipiraju nameće integracijom vojski o čijim bi se akcijama odlučivalo na supranacionalnom nivou jest oduzimanje jedne od glavnih poluga u vanjskoj politici – nacionalne vojske (Mérand, 2006: 139-140).

Nakon godina pregovaranja i stavljanja veta, *Lisabonskim ugovorom* koji je stupio na snagu 2009. godine u Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (ZVSP) ugrađuje se i institucionalizira Zajednička sigurnosna i obrambena politika (ZSOP) koja uključuje i sintagmu o postupnom oblikovanju zajedničke obrambene politike Europske unije što „vodi do zajedničke obrane ako takvu odluku jednoglasno donese Europsko vijeće” (Rudolf, 2009: 58). Citirani dio članka 42.2. *Lisabonskog ugovora* predstavlja i nadu i zapreku uspostavljanju vojske EU-a i na njemu počiva bit znanstvenog problema ovog rada. Akteri koji sekuritiziraju narativ o potrebi uspostave vojske EU-a, smatraju da se postepenim razvojem i unifikacijom ZSOP-a koja će u jednom trenutku postati zajednička obrana u smislu unifikacije nacionalnih vojski u vojsku EU-a Unija približava njihovom krajnjem cilju – federaciji. Budući da članak 42.2. navodi kako postupno oblikovanje ZSOP-a vodi do zajedničke obrane, akteri pozitivne sekuritizacije u tom članku vide potvrdu uvjerenja da će oblikovanje Europske unije biti gotovo tek kada sve politike država članica budu zajedničke politike. S druge strane, uvjet članka 42.2. da se odluka o uspostavi zajedničke obrane mora donijeti jednoglasno, jasna je prepreka uspostave vojske EU-a s obzirom na to da se među 28 država članica nalaze i države članice koje na vlasti imaju euroskeptične vlade koje u ujedinjavanju nacionalnih vojski u zajedničku vojsku EU-a vide kraj nacionalnih država i njihove suverenosti.

Zbog različitih pogleda političkih elita na pitanje sigurnosne i obrambene politike EU u europskom javnom prostoru postoji niz različitih ideja o zajedničkim oružanim snagama. Rad daje pregled najznačajnijih stavova o stupnju ujedinjenosti europskih oružanih snaga u rasponu od suradnje europskih nacionalnih vojski po modelu NATO-a, preko postojećeg modela

borbenih grupa EU-a (Battlegroups – BG) koji ujedinjuje manje jedinice nacionalnih oružanih snaga u zajedničku borbenu grupu, do potpune unifikacije nacionalnih oružanih snaga praćene harmonizacijom i standardizacijom europske obrambene industrije.

Za izlaganje teorijskog okvira rada, rad se služi znanstvenim radovima koji su prvenstveno fokusirani na sigurnosni aspekt međunarodnih odnosa (Baldwin, 1997; Buzan, 2009; Buzan, 2010; Buzan i Albert, 2010; Buzan i dr., 1993; Buzan i Wæver, 2013; Collins, 2010; Edmunds, 2006; Finer, 1969; Fortmann i dr., 2010; Freedman, 1992; Grizold, 1998; Herz, 1950; Herz, 1957; Hill, 2003; Jervis, 1978; Jervis, 2009; Kassimeris, 2009; Keegan, 1994; Keohane i Nye Jr., 2012; Kolodziej, 2011; Kupchan i Kupchan, 1995; Lipschutz, 1995; Monteiro, 2011; Morgenthau, 2006; Nye Jr, 2010; Nye Jr, 2016; Quester, 2002; Schweller, 2004; Thornton, 2015; Ullman, 1983; Van Evra, 1999; Waltz, 1964; Waltz, 1993; Wohlforth, 1999; Wolfers, 1952; Wolfers, 1988; Zedner, 2003) i teoriju sekuritizacije koja je, iako je novija teorija međunarodnih odnosa, inspirirala pozamašnu bibliografsku aktivnost (Balzacq, 2005; Balzacq, 2010; Buzan i Wæver, 2009; Buzan i dr., 1998; Ejodus, 2009; McDonald, 2008; McSweeney, 1996; Taureck, 2006; Wæver, 1995; Wæver, 2011).

Zajednička sigurnosna i obrambena politika EU-a (ZSOP) je razrađena politika, kako u znanstvenim (Ballester, 2013; Bhathal, 2014; Biscop, 2003; Biscop, 2016; Biscop i Coelmont, 2012; Biscop i Whitman, 2013; Hellman i Wagnsson, 2017; Howorth, 2012; Keohane i Mölling, 2016; Posen, 2006; Rees, 2017; Smith, 2009; Smith, 2013; Toje, 2009; Toje, 2010; Toje, 2011; Wallace, 2005; Wæver, 1996; Whitman, 2016), tako i u političkim (ALDE, 2015; Eas.europa.eu, 2015; European Commission, 2017a; EPP Group, 2015; European Council, 2008; European External Action Service, 2016a; European External Action Service, 2016b; Europska komisija, 2017; Council of The European Union, 2003; S&D, 2017) krugovima. U zadnjih nekoliko godina znanstvena istraživanja se sve više koncentriraju i na sam vojni aspekt ZSOP-a (Andersson i dr., 2016; Kellner i Optenhögel, 2017; Larsen, 2002; Scheinert, 2018; Trybus, 2016).

Iako u hrvatskoj znanstvenoj zajednici Zajednička sigurnosna i obrambena politika EU nije suviše razrađena tema (Vukadinović i Čehulić, 2005; Čehulić, 2006), hrvatski autori su ipak dali značajan doprinos znanstvenoj zajednici pri analizi sigurnosnih aspekata Europske unije (Tatalović i Bilandžić, 2005; Tatalović i dr., 2008; Tatalović i Malnar, 2015; Vukadinović, 1980).

Analiza diskursa kojom rad potvrđuje hipotezu istraživanja posebno je istražen alat analize (Austin, 1975; Bell, 2011; Breeze, 2011; Fairclough, 2004; Fairclough i Wodak, 1997; Foucault, 1972; Harris, 1952; Jørgensen i Phillips, 2002; Lazar, 2000; Richardson, 2007; Van Dijk, 1993; Van Dijk, 2001; Van Dijk, 2015; Van Dijk i Kintsch, 1983; Wodak, 2001; Wodak i Meyer, 2009) s ne malim brojem znanstvenih radova koji proučavaju analizu diskursa na primjeru Europske unije (Bishop i Jaworski, 2003; Ceretta, 2017; Rayroux, 2014; Sternberg, 2015). U analizi sekuritizacija rad se oslanja i na znanstvenu građu koja proučava važnost suvereniteta i nacionalizma u međunarodnim odnosima (Barkin i Cronin, 1994; Dekker i dr., 2003; Liang, 2016; Medrano, 2003; Mérand, 2006; Rowe i dr., 1998; Van Dijk, 1998).

1.2. Cilj i hipoteza istraživanja

Cilj rada je dokazati da se trenutno u europskom i međunarodnom medijskom i političkom prostoru mogu iščitati dva suprotstavljena narativa u čijim se središtima nalazi uspostava vojske EU te da oba narativa ispunjavaju uvjete da ih prema definiciji Kopenhagenske škole svedemo pod pojam sekuritizacije.

U svrhu ostvarivanja cilja, rad postavlja *hipotezu* da su dva navedena suprotstavljena narativa putem sekuritiziranih govora političkih aktera proizveli status quo u polju sigurnosne politike Europske unije kada je u pitanju nastavak razvoja zajedničke obrambene politike. Razlog tome je institucijski okvir obrambene politike EU-a, koji teorijski jest postavljen, no u praksi nije upotrebljen zbog postulata jednoglasnog odlučivanja Vijeća EU kada je riječ o obrambenoj politici tj. pravu na ulaganje veta.

Europski političari i donosioci odluka koji se zalažu za federativnu uniju te samim time i uspostavu vojske Europske unije kao zadnjeg koraka potpune integracije Unije uspješno su sekuritizirali pozitivan narativ potrebe uspostave vojske Unije među društvom Europske unije što rad dokazuje tumačenjem podataka Eurobarometra. Političari i donosioci odluka koji se protive daljnjem ujedinjenju Europske unije uspješno su sekuritizirali negativan narativ uspostave vojske Europske unije u Velikoj Britaniji, što rad dokazuje podacima Eurobarometra i drugih istraživanja javnog mnijenja te analizom britanskih odluka kojima se blokira smisleniji razvoj ZSOP-a. Budući da je za razvoj ZSOP-a, kao i uspostavu zajedničke europske obrane potrebna jednoglasna odluka država članica EU-a, britanskim blokiranjem odluka o čvršćem povezivanju država članica Europske unije u području zajedničke obrane stvoren je status quo.

Kako bi se hipoteza rada potvrdila, postavlja se *istraživačko pitanje* je li sekuritizacija upotrebljiva poluga u nastojanju provođenja odnosno blokiranja čvršće integracije EU-a na području obrane. U svrhu odgovora na istraživačko pitanje, rad analizira diskurse glavnih aktera pozitivne i negativne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije te prihvaća li publika takve narative putem analize istraživanja javnog mnijenja. Također, rad interpretira rezultat britanskog referenduma o članstvu u Europskoj uniji (Brexit) održanog 23. lipnja 2016. godine kao dokaz da su upravo sekuritizirani suprotstavljeni narativi bili razlog za status quo s obzirom na to da je narativ negativne sekuritizacije koji je većinski bio usmjeren na društvo Velike Britanije utjecao na rezultat referenduma, kao i što je sam rezultat referenduma utjecao na prekid statusa quo u daljnjem razvoju oblikovanja zajedničke europske obrambene politike.

Vrijednost istraživanja se nalazi u potvrdi korisnosti teorije sekuritizacije kojom se dokazuje da politički akteri govornim činom uspostavljaju društvenu zbilju konstruirajući prijetnje kojima putem masovnih medija utječu na određenu publiku u svrhu ispunjavanja svoga cilja. Analizom elemenata sekuritizacija rad objašnjava razloge aktera obaju narativa za upotrebu upravo sekuritizacije pri postizanju zacrtanog cilja.

1.3. Metodologija i okvir istraživanja

Sekuritizacija se, prema članovima Kopenhagenske škole, proučava analizom diskursa i političkih odnosa, a određeni predmet debate ili problem mogu biti sekuritizirani tek kada ih publika prihvati kao takve (Buzan i dr., 1998: 25). Ovaj rad se u istraživanju koristi multimetodskim pristupom kombinirajući kvalitativnu analizu, analizu diskursa za analizu sekuritiziranih narativa, interpretaciju komplementarnih analiza u ovom području, računalni softver NVivo 12 za analizu podataka tj. učestalosti tematskih riječi unutar određenih dokumenata, kvantitativne rezultate javnog mnijenja (rezultati anketa Eurobarometra), kao i autorsku polustrukturiranu anketu provedenu među donosiocima odluka u Europskom parlamentu.

Analiza diskursa se oslanja na *kritičku analizu diskursa* (Critical Discourse Analysis – CDA) koja je interdisciplinarna te uključuje puno šire sadržaje i forme analize od usko definirane lingvističke analize, budući da se analiziraju narativi komunicirani putem govornih činova bilo to javni govori, odgovori u intervjuima, izdvojene medijske izjave ili narativi komunicirani službenim dokumentima (sigurnosne strategije) provoditelja obje sekuritizacije. Kritička

analiza diskursa definirana kao analiza društvenih procesa preko lingvističkih i semiotičkih aspekata prisutnih narativa (Fairclough i Wodak, 1997: 271) pristupa diskursu kao tvorbenom subjektu i objektu jer je njegova aktivnost dvosmjerna, tvori društveno, a i sam je oblikovan društvenim (Fairclough i Wodak, 1997: 258; Fairclough, 2004: 3). Uz pomoć CDA-a, izabrani govorni činovi se analiziraju posredstvom sustava kodiranja analize diskursa koji uočava te tumači upotrebu određenih riječi, sintagmi i kontekstualnih obrazaca suprotstavljenih narativa s ciljem objašnjenja oblikovanja sekuritiziranih narativa u javnom diskursu u analiziranom vremenskom razdoblju te njihov utjecaj na ciljanu publiku.

Sustav kodiranja analize diskursa je podijeljen u dva stupnja na kodove komunikacijske situacije te kodove teksta i govornih činova. Kodovi komunikacijske situacije su (1) okruženje tj. vrijeme i mjesto, (2) tip diskursa, (3) pozicija i uloga aktera, (4) njihovi ciljevi, ideologije i znanja. Kodovi teksta i govornih činova su (5) tema i njezina kontrola, (6) shema teksta, (7) argumenti, (8) stil i retorika (Van Dijk, 2015: 470-472). Zbog svoje veličine, tematske raznovrsnosti te sažetosti, izabrani tekstovi i govorni činovi nisu uvijek analizirani kroz sve kodove analize diskursa. Navedeni sustav kodiranja je upotrebljen u šestom poglavlju rada u potpoglavljima *Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije* i *Analiza diskursa negativne sekuritizacije*.

Kao pomoć pri kvalitativnoj analizi podataka pozitivne sekuritizacije prilikom analize službenih sigurnosnih dokumenata Europske unije upotrebljen je računalni softver NVivo 12 za analizu učestalosti tematskih riječi unutar dokumenata. Upotreba navedenog softvera je bila moguća pri analizi sigurnosnih dokumenata pozitivne sekuritizacije s obzirom na to da oni u većem omjeru sadržavaju sekuritizirane narative, za razliku od analiziranih dokumenata negativne sekuritizacije koji imaju sekuritizirane narative tek u dijelovima dokumenata.

Rad analizira diskurse reprezentativnih aktera oba suprotstavljena narativa koji u svom središtu imaju uspostavljanje vojske Europske unije.

Analizom diskursa dokazuje se da trenutno aktualni narativi u europskom i međunarodnom medijskom i političkom prostoru koji u svom središtu imaju uspostavljanje vojske Europske unije su činovi sekuritizacije. Budući da je negativna sekuritizacija uspostave vojske Europske unije postojana i traje duže vrijeme, njezina analiza obuhvaća period od početka 90-ih godina 20. stoljeća, kada se događaju monumentalne globalne političke promjene koje transformiraju međunarodnu sigurnosnu strukturu, do današnjice. Negativna sekuritizacija se prvi put u europskom javnom prostoru kao sekuritizirana protureakcija politiziranom narativu uspostave

europske vojske pojavljuje kod ideje o uspostavi Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC) iz 1950. godine. Nakon potpisivanja *Ugovora o uspostavi EDC-a* 1952. godine od strane država osnivačica, zastupnici u francuskom parlamentu sekuritizirali su uspostavu EDC-a kao egzistencijalnu prijetnju francuskom suverenitetu te su 1954. odbili ratificirati potpisani ugovor. Revitalizaciju negativne sekuritizacije 90-ih godina 20. stoljeća pokreću nesigurnost u smisao postojanja NATO saveza nakon raspada SSSR-a te uspostava Europske vanjske i sigurnosne politike (EVSP) *Ugovorom iz Maastrichta* iz 1992. godine, što ovaj rad uzima kao prvi korak institucionalizacije sigurnosne i obrambene politike EU-a s ciljem uspostave vojske EU-a ili riječima *Ugovora*:

provedbom zajedničke vanjske i sigurnosne politike koja dugoročno uključuje i oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi s vremenom mogla dovesti do zajedničke obrane (Europska unija, 1992: 7).

Analiza doprinosa Velike Britanije negativnoj sekuritizaciji je ograničena na period do 23. lipnja 2016. godine kada je održan britanski referendum o članstvu u Europskoj uniji. Negativna sekuritizacije se zasniva na shvaćanju da je uspostava vojske Europske unije egzistencijalna prijetnja suverenosti država članica Unija jer se uspostavom zajedničke vojske pod jedinstvenim europskim zapovjedništvom državama oduzima instrument obrane suverenosti, nacionalna vojska.

Analiza pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije, čiji je argument da nepostojanje vojske Europske unije predstavlja egzistencijalnu prijetnju društvu Unije i europskom identitetu, obuhvaća mandat predsjednika Europske komisije Jean-Claudea Junckera (2014-2019) kao glavnog provoditelja pozitivne sekuritizacije. Iako za početak sekuritizacije postojećeg politiziranog federalističkog narativa o potrebi uspostavi vojske Europske unije ovaj rad uzima izjavu predsjednika Europske komisije Jean-Claude Junckera danu njemačkim novinama *Welt am Sonntag* u ožujku 2015. godine (Balzli i dr., 2015), za potrebe analize prihvaćanja pozitivne sekuritizacije od strane publike analizirano je i javno mnijenje neposredno prije pokretanja pozitivne sekuritizacije.

Kroz analizu diskursa analiziraju se govori, intervjui te medijske izjave visokih dužnosnika Europske unije te visokih dužnosnika država članica Europske unije (osim Velike Britanije čiji su visoki dužnosnici glavni nositelji negativne sekuritizacije), kao i službeni dokumenti Unije u cilju dokazivanja postojanja pozitivne sekuritizacije vojske Europske unije. Također se analiziraju govori, intervjui i medijske izjave visokih dužnosnika Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država i NATO-a, kao i službeni sigurnosni dokumenti Velike Britanije i SAD-a u

cilju dokazivanja postojanja negativne sekuritizacije vojske Europske unije. Govorni činovi koji se mogu iščitati kao sekuritizirani narativi pronađeni su u elektronskim medijima, parlamentarnim raspravama, priopćenjima za tisak i na službenim konferencijama i konferencijama za novinare te u službenim dokumentima: sigurnosnim strategijama, nacionalnim sigurnosnim procjenama, provedbenim planovima i drugim dokumentima te stranačkim manifestima.

Kako se pomoću prihvaćanja narativa od strane publike otkriva je li govorni čin koji želi sekuritizirati određeni narativ uspješan u svom naumu, velika važnost počiva na faktoru publike. Faktor publike je analiziran prema Thierryju Balzacqu (2005: 192) usmjeravajući se na tri komponente: referentni okvir publike, spremnost publike na određeni čin sekuritizacije i njezinu sposobnost ovlašćivanja aktera za čin sekuritizacije. Potvrdu spremnosti publike na određeni čin sekuritizacije, kao i određivanje referentnog okvira publike određene sekuritizacije, analiziralo se kroz prikaz rezultata istraživanja javnog mnijenja služeći se rezultatima Eurobarometra i drugih anketa istraživanja javnog mnijenja.

Analizirani rezultati odgovaraju na pitanja vezana uz:

- a) sigurnost kod analiziranja prihvaćanja egzistencijalnih prijetnji sekuritizacija:
 - što građani EU-a smatraju glavnim problemima Europske unije?
 - koliko se građani EU-a osjećaju sigurnima u EU?
 - što građani EU-a smatraju glavnim prijetnjama Europskoj uniji?
- b) stvaranje europskog identiteta, što je uz društvo EU-a referentni objekt pozitivne sekuritizacije:
 - smatraju li građani EU-a da države članice EU-a dijele zajedničke vrijednosti?
 - osjećaju li se građanima EU-a?
 - u kojoj mjeri se građani EU-a osjećaju pripadnicima svoje nacije, pripadnicima svoje nacije i Europljanima, Europljanima i pripadnicima svoje nacije ili samo Europljanima?
- c) suverenitet, što je referentni objekt negativne sekuritizacije:
 - misle li građani EU-a da bi njihovoj državi članici bilo bolje izvan EU-a?
 - žele li građani EU-a da se više odluka donosi na razini EU-a?
 - žele li građani EU-a da se u polju promocije demokracije i mira više odluka donosi na razini EU-a?
 - jesu li građani EU-a optimistični ili pesimistični u vezi budućnosti EU-a?

- d) NATO savez, što je također referentni objekt negativne sekuritizacije:
- smatraju li građani EU-a NATO savez pozitivnim?
- e) percepciju ZSOP-a i ideju o vojsci EU-a, što je rješenje ponuđeno pozitivnom sekuritizacijom:
- podržavaju li građani EU-a europsku sigurnosnu i obrambenu politiku?
 - žele li građani EU-a uspostavu vojske EU-a?
- f) Veliku Britaniju i Brexit, budući da su Britanci glavna ciljana publika negativne sekuritizacije:
- žele li Britanci uspostavu vojske EU-a?
 - najvažniji razlog glasovanja za Brexit?

Rezultati istraživanja javnog mnijenja kojima se ovaj rad služi prikazuju rezultate od početka 90-ih godina 20. stoljeća i revitalizacije negativne sekuritizacije, no prvenstveno se usredotočuju na rezultate istraživanja uoči te nakon početka pozitivne sekuritizacije (jesen 2014. i proljeće 2015.), uoči te nakon britanskog referenduma o članstvu u EU-a (proljeće i jesen 2016.), nakon izbora Donalda Trumpa za predsjednika SAD-a (proljeće 2017.) do najnovijih rezultata istraživanja javnog mnijenja građana Europske unije za vrijeme pisanja rada (proljeće 2018.).

Također rad analizira utjecaj obje sekuritizacije na europske donosioce odluka, što je provjereno izvornim istraživanjem kroz polustrukturirani upitnik među zastupnicima u Europskom parlamentu koji su članovi Pododbora za sigurnost i obranu Europskog parlamenta (SEDE) te istraživanjima prikazanim u zborniku 'Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army'.

Izvorni polustrukturirani upitnik se sastoji od 13 pitanja:

- i. Objektivno, kako vidite budućnost europske obrane?
- ii. Subjektivno, čemu se nadate vezano za budućnost europske obrane?
- iii. Podupirete li osnivanje vojske EU-a?
- iv. Ako ne, iz kojeg razloga?
- v. Ako da, kako bi vojska EU-a trebala izgledati?
- vi. Kako vidite budućnost NATO saveza?
- vii. Kada je Jean-Claude Juncker pozvao na 'uspostavu vojske EU-a kao hitne mjere obrane EU-a zbog ruske militarizacije i nesigurnog susjedstva' u intervjuu danom novinama Welt am Sonntag 8. ožujka 2015. godine, što je bila Vaša prva misao?

- viii. Ako mislite da je to učinio planski, što mislite što je bio plan?
- ix. Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a utjecale na rezultat britanskog referenduma o članstvu u EU-a?
- x. Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a pokrenule europsku obrambenu suradnju?
- xi. Što je po Vašem mišljenju bio glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje?
- xii. Što je po Vašem mišljenju glavni uzrok revitalizacije europske obrambene suradnje?
- xiii. Kako biste opisali međunarodni sigurnosni sustav?

Strukturiran je i uz pitanja ponuđen višestruki izbor odgovora, kao i mogućnost pružanja vlastitog odgovora. Istraživanje je provedeno u razdoblju od rujna do prosinca 2018. godine, a rezultati su prikazani u šestom poglavlju rada, u potpoglavlju *Analiza javnog mnijenja*.

U zborniku 'Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army' znanstvenici koji se bave temama sigurnosnih studija iz 28 država članica EU su, među ostalim, proveli i polustrukturirane intervjuje s donosiocima odluka i stručnjacima u svojim državama o viđenju ZSOP-a i moguće uspostave vojske EU-a. Istraživanja su provedena nakon Junckerova pokretanja pozitivne sekuritizacije u ožujku 2015. godine, a rezultati su prikazani u petom poglavlju rada, u potpoglavlju *Publika*.

U obje sekuritizacije publika je iznimno heterogena te rad pomoću konteksta i razrade shvaćanja sigurnosti publike analizira način na koji provoditelji sekuritizacija pokušavaju poopćiti određenu prijetnju kako bi postala relevantna za što veću publiku. U određivanju skupina društva kao ciljanih skupina sekuritizacije rad prati teoriju diferencijacije koja označava razlike i analizira sastavnice koje tvore bilo koju društvenu cjelinu te odgovara na pitanje jesu li sve sastavnice zapravo iste ili se mogu razlikovati po statusu, sposobnostima ili funkciji (Buzan i Albert, 2010: 317).

Prema diferencijalnoj teoriji (Buzan i Albert, 2010), društveni oblici se mogu sistematizirati prema dominantnom principu različitosti: segmentiranom, stratifikacijskom ili funkcionalnom. U segmentiranoj diferencijaciji svi društveni podsistemi su jednaki i funkcionalno slični. Preneseno u teoriju međunarodnih odnosa, podsistemi su države tj. mehanička društva koja se drže zajedno putem kolektivne svijesti odnosno identiteta te se ponašaju anarhično na globalnoj sigurnosnoj sceni. Stratifikacijska diferencijacija podrazumijeva sisteme u kojima se pojedinci ili grupe mogu izdići iznad drugih pojedinaca ili grupa stvarajući društvenu hijerarhiju

raslojavanjem u rangove (po statusu) i razrede (po pristupu resursima). Preneseno u teoriju međunarodnih odnosa, stratifikacijska diferencijacija prikazuje hijerarhijski koncept: odnos velikih i malih sila, jakih i slabih država, divizija svijeta na jezgru i periferiju. Funkcionalna diferencijacija predstavlja podsisteme definirane povezanošću po tipovima aktivnosti, a prenesena u teoriju međunarodnih odnosa predstavlja novu strukturalnu formu koja se odmiče od političkog sektora ili ga nadilazi te uključuje cijeli niz sektora. Budući da se kroz nju može objasniti trend deterritorijalizacije i princip transnacionalnog društva poput društva Europske unije, funkcionalna diferencijacija iznimno je važna.

1.4. Očekivani znanstveni doprinos istraživanja

Istraživanje iščitava političke i sigurnosne pozicije aktera koji sekuritiziraju te daje odgovor na razlog statusa quo u sigurnosnoj politici Europske unije. Kako teorija sekuritizacije prije ovoga rada nije prikazana na primjeru problematike uspostave vojske Europske unije niti je problematika uspostave vojske Europske unije analizirana putem teorije sekuritizacije, ovo istraživanje ima teorijski doprinos za znanstvenu zajednicu koja se bavi temama iz međunarodnih odnosa, sigurnosnih studija, europskih politika i sličnih područja.

Teorija sekuritizacije je prema znanstvenim parametrima još uvijek mlada teorija, formirana prvotno u radu Olea Wævera 1990-ih, no njezina teorijska građa je na zavidnoj razini (Baldwin, 1997; Balzacq, 2005; Balzacq, 2010; Buzan i Wæver, 2009; Buzan i dr., 1998; McDonald, 2008; McSweeney, 1996; Taureck, 2006; Wæver, 1995). Zadnjih godina se teorija sekuritizacije u europskom akademskom svijetu koristila kao prigodan instrument za analizu migracijske krize (Diez i Squire, 2008; Lazaridis i Wadia, 2015; Léonard, 2010; Smajić, 2017; Tatalović i Malnar, 2015), no nakon Brexita i oživljavanja interesa Europske komisije i Europskog parlamenta za jačanje i daljnji razvoj ZSOP-a očekuje se buđenje interesa i kod znanstvene publike o korištenju teorije sekuritizacije u ovom području sigurnosnih studija.

Budući da rad dokazuje da je teorija sekuritizacije izrazito koristan instrument pri odgovaranju na istraživačka pitanja vezana za europske sigurnosne studije, rezultati ovog istraživanja imat će svoju praktičnu primjenu. Istraživanje se može koristiti i kao osnova za daljnje istraživanje onih govornih činova koji se mogu okarakterizirati kao sekuritizirani narativi.

1.5. Struktura rada

Kako bi dao potpunu sliku o predmetnom istraživačkom problemu, rad je podijeljen u sedam poglavlja koji gradacijski vode kroz uvod (prvo poglavlje), kontekst (drugo i treće poglavlje) i istraživanje rada (četvrto, peto i šesto poglavlje) te potvrđuju hipotezu rada (sedmo poglavlje).

Prvo poglavlje rada je uvodno poglavlje u kojem se određuju kontekst i pregled dosadašnjih istraživanja, cilj i hipoteze istraživanja, metodologija i okvir istraživanja, očekivani znanstveni doprinos istraživanja, struktura rada te ograničenja u istraživanju.

U drugom poglavlju rad pruža sistematski pregled teorijskog okvira međunarodnih odnosa. U potpoglavlju *Koncepti međunarodnih odnosa*, rad detaljnije promatra osnovne karakteristike glavnih teorija sigurnosti, realizma i liberalizma te opisuje postavke ostalih teorija sigurnosti: marksizma, biheviorizma, konstruktivizam, mirovnih studija, kritičkih sigurnosnih studija i engleske škole, konceptata roda i sigurnosti te ljudske sigurnosti. Budući da se u današnje vrijeme sigurnost ne definira samo kroz vojni aspekt, rad nudi pregled doživljaja sigurnosti kroz analizu različitih sektora sigurnosti: vojnog, političkog, ekonomskog, društvenog i ekološkog te koncepta sistemskih razina unutar kojeg se sigurnost razmatra sagledavanjem relacija i interakcija između različitih razina: individualna/unutarnja, srednja/regionalna i sistemska/globalna razina. Posebna pozornost je dana klasičnoj sigurnosnoj teoriji kompleksa. Kako je za rad bitna instanca doživljaj sigurnosti od strane različitih provoditelja obje sekuritizacije, teorijski rad razrađuje koncept sustava država koji je tradicionalno strukturiran u tri oblika – unipolaran, bipolaran i multipolaran – te različite sigurnosne strategije koje države primjenjuju u međunarodnim odnosima. U drugom potpoglavlju *Koncept nacionalne sigurnosti i oružanih snaga* rad daje konstruktivan povijesno-tehnički pregled konceptata nacionalne sigurnosti, sigurnosne politike, sigurnosne strategije i oružanih snaga te opis glavnih funkcija i generalnih postavki oružanih snaga. U trećem potpoglavlju *Sekuritizacija* rad donosi prikaz teorije sekuritizacije, razrađuje njezine sastavne dijelove – provoditelj sekuritizacije, funkcionalni akteri, referentni objekt, kontekst i publika – te navodi kritiku navedene teorije.

Treće poglavlje rada pregledava Zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku Europske unije (ZSOP) koja je osnova za moguću buduću realizaciju cilja pozitivne sekuritizacije i glavnog antagonista negativne sekuritizacije – vojsku Europske unije. Ovaj dio rada je podijeljen na potpoglavlja u povijesnom slijedu razvitka ZSOP-a. U prvom potpoglavlju *Povijesni pregled ideja o europskom ujedinjenju* razrađuju se povijesne ideje o ujedinjenju Europe i uspostavi

europske vojske koje su utjecale na razvitak dvaju suprotstavljenih narativa oko stupnja ujedinjenosti Europske unije te kristalizaciju važnosti referentnih objekata sekuritizacija koje ovaj rad istražuje. Drugo potpoglavlje *Povijesni pregled razvoja Europske unije* prikazuje povijesni razvoj Europske unije, dok treće potpoglavlje *Povijesni pregled razvoja ZSOP-a* daje povijesni prikaz utjecaja sigurnosnih prijetnji i diskursa različitih političkih aktera na razvoj, institucionalizaciju i trenutno stanje Zajedničke sigurnosne i obrambene politike Europske unije. Četvrto potpoglavlje *Odnos ZSOP-a i NATO saveza* podrobnije objašnjava kompleksnu isprepletenost veza i instrumenata dvaju sigurnosnih aktera u europskom sigurnosnom prostoru. Peto potpoglavlje *Koncepti o budućnosti ZSOP-a* donosi pregled različitih koncepata o budućnosti Zajedničke sigurnosne i obrambene politike Europske unije te opis mogućih modela oružanih snaga Europske unije.

U četvrtom i petom poglavlju analiziraju se suprotstavljeni narativi o uspostavljanju vojske Europske unije: pozitivna sekuritizacija tj. sekuritizirani narativ koji stremi uspostavi vojske Europske unije i negativna sekuritizacija tj. sekuritizirani narativ koji antagonizira uspostavu vojske Europske unije. Analiza obaju sekuritizacija prati istu shemu kroz jedinice sekuritizacije te raščlanjuje narative na njihove sastavne dijelove: provoditelje sekuritizacije, funkcionalne aktere, referentne objekte, kontekst i publiku.

U poglavlju o pozitivnoj sekuritizaciji pod potpoglavljem *Provoditelji sekuritizacije* predstavljaju se glavni akteri sekuritizacije, predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker i Visoka predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i potpredsjednica Komisije Federica Mogherini te se analiziraju prema svojoj ulozi odnosno funkciji koju obnašaju i utjecaju na publiku sekuritizacije. U drugom potpoglavlju *Funkcionalni akteri* analiziraju se funkcionalni akteri poput različitih zainteresiranih industrija i elita Europske unije te njihovi ciljevi, dok se u trećem potpoglavlju *Referentni objekt* objašnjava izgradnja europskog identiteta društva EU-a kao referentnog objekata sekuritizacije. U četvrtom potpoglavlju *Kontekst* analiziraju se različiti konteksti (ponovno pokretanje razvitka ZSOP-a, ekonomski interes, strateška pozicija u međunarodnim odnosima) koji stoje iza odluke o sekuritiziranju do tada politiziranog narativa uspostave vojske Europske unije, a u petom potpoglavlju *Publika* se kroz diferencijalnu analizu objašnjava publika tj. ciljane skupina pozitivne sekuritizacije – cjelokupno društvo Europske unije.

Poglavlje o negativnoj sekuritizaciji slijedi istu shemu analize kao i prethodno poglavlje kroz jedinice sekuritizacije, no za razliku od pozitivne, analiza negativne sekuritizacije je složenija

jer postoji nekoliko različitih provoditelja sekuritizacije (Sjedinjenje Američke Države, Velika Britanija, NATO te u određenoj mjeri Rusija) potpomognuti od mnogih međusobno suprotstavljenih funkcionalnih aktera (nacionalne industrije provoditelja sekuritizacije i elite), koji sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije kao egzistencijalnu prijetnju prema različitim referentnim objektima (suverenitet država članica Europske unije i NATO savez), a imaju u pozadini sekuritizacija različite isprepletene kontekste (očuvanje strateških pozicija u međunarodnim odnosima, osiguravanje opstanka svojih sigurnosnih politika, ekonomija) te utječu na raznovrsnu publiku (državljanke Velike Britanije i euroskeptičnu publiku Europske unije). U ovom poglavlju od velike je važnosti klasična sigurnosna teorija kompleksa.

U šestom poglavlju *Analiza diskursa i javnog mnijenja*, rad putem kritičke analize diskursa te analize javnog mnijenja dokazuje da su suprotstavljeni analizirani narativi činovi sekuritizacije. Kritička analiza diskursa se odvojeno po suprotstavljenim sekuritizacijama provela na uzorcima govornih činova provoditelja pozitivne i negativne sekuritizacije te s obzirom na analizu službenih dokumenata tj. sigurnosnih strategija provoditelja sekuritizacija (Globalne strategije Europske unije iz 2016. godine te nacionalnih sigurnosnih strategija SAD-a i Velike Britanije), a iznesena je u dva potpoglavlja, *Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije* i *Analiza diskursa negativne sekuritizacije*. U trećem potpoglavlju *Analiza javnog mnijenja*, analiza se provela pregledavanjem i tumačenjem rezultata Eurobarometra i drugih prikladnih istraživanja javnog mnijenja koji otkrivaju spremnost publike na određeni čin sekuritizacije te sposobnost publike za ovlašćivanja aktera na uvođenje izvanrednih mjera koje sekuritizacija pretpostavlja.

U zaključnom, sedmom poglavlju rada, sumirani su svi najznačajniji rezultati istraživanja rada koji odgovaraju na istraživačko pitanje rada i potvrđuju hipotezu rada te tako ispunjavaju cilj doktorske disertacije.

1.6. Ograničenja u istraživanju

Sekuritizacija se smatra uspješnom ako je prihvaćena od strane publike. No kako ispravno provjeriti prihvaćenost sekuritizacije od strane publike? Najjednostavniji način provjere jest provedba ankete. Budući da je ciljana publika pozitivne sekuritizacije koja sekuritizira potrebu uspostave vojske Europske unije cjelokupno društvo Europske unije tj. građani 28 država članica Europske unije, jedino sveobuhvatno istraživanje koje je dostupno je anketa Eurobarometra.

Eurobarometar je anketa Europske komisije koje se provodi od 1974. godine dvaput godišnje, u proljeće i jesen, da bi se nadgledao razvoj javnog mnijenja prema aktivnostima i politikama EU-a u državama članicama Europske unije. Prikupljeni rezultati pomažu pri pripremi zakonskih prijedloga od strane Komisije, pri donošenju odluka u Vijeću Europske unije i u Europskom parlamentu kao i pri ocjenjivanju rada institucija Unije. Postoje tri različite vrste anketa koje provodi Eurobarometar: standardna, specijalna i hitna.

Standardni Eurobarometar se provodi u formi vis-a-vis intervjua s otprilike 1000 građana po državi članici. Specijalni Eurobarometar je tematsko orijentirana anketa koja se provodi kao specijalna studija naručena od strane Komisije ili druge institucije EU-a za vrijeme provođenja standardne ankete. Obje ankete spadaju pod kvalitetne studije jer istražuju motivacije, reakcije i osjećaje prema određenom subjektu određene društvene skupine, a anketari ne uzimaju u obzir samo odgovore, već i način izražavanja anketiranih koji se nalaze u kontroliranoj grupnoj diskusiji ili tijekom indirektnih intervjua. Treća vrsta anketa, hitna anketa, je ad hoc anketa koja se provodi telefonskim razgovorom (European Commission, 2018a).

S aspekta kvalitete, rezultati standardnih i specijalnih anketa Eurobarometra su na visokoj razini točnosti s obzirom na to da se provode na neposredan način tj. anketar iz neposredne blizine promatra anketirane pojedince i njihove reakcije na odgovore. S kvantitativne strane, postoji ograničenje jer se dobiveni rezultati temelje na oko 1000 ispitanika po državi članici. To u konačnici znači da se rezultati zasnivaju na 28 000 ispitanika unutar Europske unije koja broji oko 510 milijuna stanovnika. Iako se navedeni uzorak od 1000 ispitanika po državi članici smatra reprezentativnim uzorkom, otvara se pitanje njegovog cjelokupnog značaja budući da je 1000 ispitanika tek 0,001 posto njemačkog stanovništva⁴, a 0,24 posto malteškog stanovništva⁵. Takvi rezultati mogli bi interpretirati Eurobarometar kao ograničeno precizan pokazatelj stvarnih okolnosti, no u nedostatku boljeg pokazatelja ovaj rad se koristi njegovim rezultatima.

Drugo ograničenje u istraživanju jest pitanje kako političke elite prihvaćaju sekuritizirane narative s obzirom na to da mnogi donosioci odluka svoje mišljenje o ovom izrazito polemičnom pitanju ne iznose javno. Anketa provedena među zastupnicima Europskog parlamenta koji su članovi Pododbora za sigurnost i obranu napravljena je po nacionalnom i političkom ključu kako bi presjek dobivenih rezultata bio što vjerniji stvarnom stanju u

⁴ Njemačka je prema popisu stanovništva 2011. godine imala 79 652 320 stanovnika. URL: <https://ec.europa.eu/CensusHub2/intermediate.do?&method=forwardResult>

⁵ Malta je prema popisu stanovništva 2011. godine imala 417 432 stanovnika. URL: <https://ec.europa.eu/CensusHub2/intermediate.do?&method=forwardResult>

političkoj sferi EU-a, no činjenica da se sastav, kako Europskog parlamenta, tako i nacionalnih parlamenata može dupkom promijeniti nakon izbora mora se uzeti u obzir kao ograničenje istraživanja.

2. TEORIJSKI OKVIR

Za uspješnu obranu teze rada, njegove premise potrebno je smjestiti u teorijski okvir iz kojeg rad crpi građu. Teorijski okvir sastoji se od pregleda općih koncepata međunarodnih odnosa, osvrta na povijest međunarodnih odnosa, razjašnjenja četiri razine odnosa među akterima u polju međunarodnih odnosa, opisa najvažnijih dijelova teorije vanjske politike te mjesta i uloge vojske kao glavnog aktera u području obrambene politike svake države.

Prije nego se krene u razradu teorijskog okvira unutar kojeg je smještena hipoteza istraživanja treba napomenuti da nijedna teorija međunarodnih odnosa ne može dati odgovore na sva pitanja (Mearsheimer, 2001: 5; Jović, 2013: 10).

Za Edwarda A. Kolodzieja (2011: 30) međunarodni odnosi jednostavno su odnosi među akterima te pogađanje i pregovaranje o onim pitanjima koji ih dijele, dok Mirko Bilandžić (2008: 11) definira međunarodne odnose kao „različite procese i odnose u čijem središtu su međudržavni odnosi koji se mogu promatrati u širokom rasponu od sukoba do suradnje“.

Christopher Hill (2003: 239) definira vanjsku politiku kao „kolektivno suočavanje s međunarodnim okolinom“ smatrajući da ona ne odgovara samo na osnovna pitanja tko-što-kada-kako, već i kako živjeti i djelovati u stranom svijetu (Hill, 2003: 238). Radovan Vukadinović (1980: 159) naglašava poteškoću definiranja vanjske politike naznačujući da je ona vrlo složena aktivnost jer u njoj prepliću različiti sadržaji, utjecaji i motivi, no ipak pribjegava radnoj definiciji prema kojoj je „vanjska politika organizirana aktivnost države kojom ona nastoji maksimizirati svoje vrijednosti i interese u odnosu prema drugim državama i ostalim subjektima koji djeluju u vanjskom okruženju“ (Vukadinović, 1980: 173-174). Patrick Morgan radi distinkciju u definiciji vanjske politike ovisno o prevladavajućoj teoriji sigurnosti. Realisti vide vanjsku politiku kao „više ili manje racionalni odgovor na vanjske potrebe“ (Morgan, 2010: 33), dok se za liberale vanjska politika države oblikuje iznutra i ovisi o njezinom političkom karakteru, sustavu i društvu (Morgan, 2010: 47).

2.1. Koncepti međunarodnih odnosa

Vanjska politika države je konstanta u promišljanjima o politici i funkcioniranju države i društva od antike, no njezine postavke su prisutne od trenutka pojave dvije zasebne ljudske

zajednice koje su došle u kontakt. Njezine suvremenost i univerzalnost tijekom cijele povijesti međunarodnih odnosa zasnivaju se na postojanosti „dileme izbora koje nastaju iz uporabe sile“ (Kolodziej, 2011: 47). Najpoznatiji teoretičar međunarodnih odnosa i sigurnosti u antičko doba, Tukidid, svoja razmišljanja je temeljio na primjeru Peloponeskoga rata. Kroz prikaz sigurnosnih dilema i izabраниh sigurnosnih strategija Atene, Sparte te manjih grčkih država-gradova koji su se našli između sukobljenih strana, Tukidid prikazuje nedostatke osnovne sigurnosne strategije tj. svođenje sigurnosti na pitanje sile. Izborom strategije čiste sile te stavom da je postizanje dogovora znak slabosti, Atenjani su ne samo izgubili Peloponeski rat, već oslabili sve grčke države-gradove i utrli put njihovoj propasti (Kolodziej, 2011: 59-60).

Thomas Hobbes u *Levijatanu* (2004) dolazi do zaključka da se bit dileme sigurnosti nalazi ne u državama, već u samim ljudima koji svoje osobne preferencije prenose na međunarodno polje. Hobbes smatra da se preferencije ljudi ne približavaju te da ljudi žive u stalnoj nesigurnosti budući da im je „urođena sklonost postignuću onoga što žele“ (Kolodziej, 2011: 52), ukoliko „nema neke materijalno nadmoćne sile koja izaziva strahopoštovanje da uvede red“ (Kolodziej, 2011: 51). Ovakvo viđenje ljudske prirode u skladu je s biološkim viđenjem suštine ljudskog bića kao sebičnog (Dawkins, 2007). Za obuzdavanje sebičnih i beskrupuloznih nastojanja čovjeka u ispunjavanju svojih preferencija, Hobbes smatra potrebnim uvođenje društvenog ugovora i Levijatana, „zajednička sila nad objema stranama, s pravom i snagom dovoljnom da im nametne izvršenje ugovora“ (Hobbes, 2004: 99).

Hobbesovu pesimističnome pogledu na svijet, suprotstavlja se optimistično gledište Adama Smitha koji u *Bogatstvu naroda* (1776) piše da ljudi teže blagostanju i da su spremni na suradnju za ostvarivanje tog cilja. Budući da čovjek nije samodostatan, Smith navodi da je u civiliziranome društvu suradnja konstanta međuljudskih odnosa. No čovjek ne treba očekivati pomoć od drugog čovjeka na račun njegove dobroćudnosti, već na temelju želje drugog čovjeka za poboljšanje njegova osobnog interesa (Smith, 1776: 17). Na tragu Hobbesa, koji je smatrao da je vrhovna vlast potrebna da obuzda ljude bila apsolutna monarhija, dolazimo do suverenih nacionalnih država kao legitimnih predstavnika ljudi koji u njima žive, obvezujućih zajednica koje organiziraju dominaciju monopoliziranjem legitimne uporabe fizičke sile na svom teritoriju (Weber, 1946: 82-83).

Stvaranjem suverenih nacionalnih država rješava se unutarnji društveni problem sigurnosti, no ne i sigurnosni problem na međudržavnoj razini. Carl von Clausewitz (1989: 582) preuzima Hobbesov zaključak o nepomirljivosti ljudskih preferencija bez neke više vladajuće sile i

preslikava ga na sustav država u stanju stalnog sukoba koji vodi prema potpunom ratu i završava konačnom pobjedom. Iako se u 21. stoljeću posredstvom globalizacije i tehnološkog napretka to tradicionalno shvaćanje polako ali sigurno mijenja, država je još uvijek glavna jedinica političke organizacije svijeta. Jedina struktura koja se opire ovom zaključku je Europska unija.

Za pojednostavljenje prikaza teorijskog okvira na ovom mjestu rad će se držati zaključka da je država glavna jedinica političke organizacije svijeta, kao što će se, prateći Edwarda A. Kolodzieja (2011) zadržati na četiri razine odnosa među akterima u polju međunarodnih odnosa: (1) razini odnosa među državama, (2) razini sustava međunarodnih odnosa, (3) razini odnosa države i transnacionalnog društva, (4) razini odnosa države i unutarnjeg poretka.

Prva razina odnosa je osnovna razina, ujedno i najjednostavnija, u kojoj se države bazično uzimaju kao jednake i suprotstavljene jedna drugoj, ne nužno u negativnom smislu. Druga razina podrazumijeva sustav međudržavnih odnosa u kojem države ne razmatraju samo svoj položaj nasuprot drugoj državi, već i položaj unutar samog sustava. Treća razina uz jedinice država uvodi i jedinicu društva i pojedinca koja prelazi nacionalne granice država i samim time mijenja do tada primjenjive postavke međunarodnih odnosa. Državi kao osnovnoj jedinici međunarodnih odnosa najveća prijetnja više nije druga država, već pojedinac, međunarodne organizacije i multinacionalne korporacije, koje umanjuju njezin suverenitet, a time i njezinu moć. U ovom sustavu najveća prijetnja državi nije njezin nestanak posredstvom osvajačkog rata, već njezino slabljenje do mjere u kojoj ona ovisi o pojedincu, međunarodnoj organizaciji ili multinacionalnoj korporaciji. S druge strane pojedincu i društvu prijetnja ne dolazi više izvan države, već od same države, a materijalna sigurnost i osobne slobode postaju važnije od same sigurnosti. Četvrta razina odnosa tiče se državne moći prisile koja se može sagledati kroz vrste režima tj. dimenzije unutar kojih nastaju. Prva dimenzija je odnos države prema civilnom društvu i građanskim i ljudskim pravima. Druga dimenzija se tiče potpore tj. zaštite koju država pruža građanima pri njihovom uživanju građanskih i ljudskih prava. Treća i četvrta dimenzija su povezane jer se, u svijetu koji je globalno snažno povezan, tiču načina kako se država postavlja prema drugim državama i određenim režimima te kako se država postavlja prema međunarodnoj sigurnosti.

Uzimajući u obzir sve četiri navedene razine međunarodnih odnosa, države i transnacionalne organizacije, a u današnje vrijeme i multinacionalne korporacije i pojedinci, slijede određenu strategiju u vanjskoj politici. Kroz kratki povijesni pregled međunarodnih odnosa može se

uočiti da su države u prošlosti većinom bile zaokupljene svojim odnosima s drugim državama, a potom sustavom država na međunarodnoj razini i svojim mjestom u strukturi određenog sustava. Uzimajući u obzir samo te dvije razine, strategije vanjske politike koje je država mogla odabrati da slijedi u međunarodnim odnosima bile su mnogo jednostavnije. S početkom 20. stoljeća te globalizacijom, razvojem masovne demokracije i širenjem kapitalizma u jednadžbu odnosa ulaze transnacionalno, globalno društvo, transnacionalne organizacije i multinacionalne korporacije.

Ova suštinska promjena izaziva primat države kao osnovne jedinice međunarodnih odnosa, a s time i njezinog autoriteta u biranju strategija vanjske politike te uopće relevantnosti kategorije vanjske politike i postala je važna točka kritike. Kritičari još uvijek relevantnog koncepta u međunarodnim odnosima – države kao njegove osnovne jedinice – poput Barrya Buzana, Charlesa A. Jonesa i Richarda Littlea (1993: 36-37) naglašavaju da suverenitet više nije jedini postojeći odnos u međunarodnim odnosima s obzirom na ravnopravnu ulogu koju imaju međunarodne institucije poput UN-a i EU, dok drugi smatraju da država više nema odlučujući ulogu u „obavljanju kontrole nad vlastitom ekonomijom i da je rjeđe povezana s određenim civilnim društvom ili kulturom“ (Hill, 2003: 235).

Površnim promatranjem današnjeg svijeta lako možemo primijetiti da je navedena kritika na mjestu, no kao što i Hill (2003: 236) primjećuje, bez obzira na kritičko poimanje konstrukta, država i dalje ima primat u odlučivanju u međunarodnim odnosima, a građani je i dalje smatraju osnovnom jedinicom djelovanja. Pitanje relevantnosti pojma vanjske politike nameće se širenjem globalizacije koja briše granice unutarnje i vanjske politike, a sam naziv vanjske politike postaje irelevantan i pogrešan kada se odluke izvana izjednače s odlukama iznutra. I ova kritika pogađa na pravo mjesto, no iz tehničkih razloga, dok god postoje suverene države, bez obzira na njihovu važnost nasuprot transnacionalnog društva, definicijom moraju postojati unutarnja i vanjska politika.

Ono što zasigurno moramo napraviti kada promatramo bilo koji aspekt međunarodnih odnosa jest prihvatiti činjenicu da se nijedan koncept u praksi na određenom primjeru ne može promatrati zasebno. Uz shvaćanje teorijskih koncepata poput razina odnosa među akterima, struktura sustava država, sektora sigurnosti i sistemskih nivoa moramo uvesti i razradu svih državnih (određenih vlada i snažnih pojedinaca koji u sebi koncentriraju moć države) i transnacionalnih aktera te strategija vanjske politike.

2.1.1. Teorije sigurnosti

Arnold Wolfers (1952: 485) opisuje sigurnost kao dvosmislen simbol osvrćući se na njezin objektivan i subjektivan doživljaj i definirajući je kao „odsustvo prijetnji stečenim vrijednostima/odsustvo straha da će takve vrijednosti biti ugrožene“. David A. Baldwin (1997: 13) njegovu definiciju parafrazira kao 'malu vjerojatnost štete prema stečenim vrijednostima' budući da na taj način uključuje veći opseg prijetnji, a ne samo rat. Wolfersovu definiciju Baldwin (1997: 17) nadopunjuje tvrdnjom da sigurnost treba odrediti u odnosu na referentni objekt, vrijednosti u pitanju, stupanj sigurnosti, vrstu prijetnje te sredstva, troškova i vremena koji su potrebni za suočavanje s prijetnjama. Richard H. Ullman (1983: 133) tvrdi da sigurnost ne treba definirati samo kao cilj, već i kao posljedicu jer shvaćamo koliko je važna tek uz prijetnju njezinog gubitka, iz čega proizlazi da je sigurnost definirana i valorizirana tek u odnosu na pojam prijetnje.

U eseju *Sekuritizacija i desekuritizacija* Ole Wæver (1995: 6-7) sigurnost smatra govornim činom u kojem je izjava primarna stvarnost koja označava situaciju obilježenu prisutnošću sigurnosnog problema i nekih poduzetih mjera u odgovoru na problem. Prateći Wæverov koncept sekuritizacije i koncept sektora Barrya Buzana, Kopenhagenska škola opisuje sigurnost kao generički termin koji ima određeno značenje (preživljavanje u slučaju suočenosti s egzistencijalnom prijetnjom), ali se razlikuje u obliku egzistencijalne prijetnje preko različitih sektora sigurnosti (Buzan i dr., 1998: 27).

Oslanjajući se na teoriju sekuritizacije Kopenhagenske škole Rita Taureck (2006: 54) vidi sigurnost kao „društvenu i intersubjektivnu konstrukciju“. Lawrence Freedman (1992: 731-732) pak smatra da „nikada neće biti apsolutne definicije sigurnosti jer je ona inherentno relacijski koncept“. Okolnosti za osiguravanje sigurnosti se mogu pobrojati, no ocijeniti se mogu tek u relaciji s mogućnostima i namjerama aktera zato što sigurnost ovisi o procjenama ranjivosti (Freedman, 1992: 732). Freedman prihvaća sektorsku podjelu sigurnosti i ističe da se sigurnost najčešće dijeli na unutarnju sigurnost koja se bavi subverzivnim prijetnjama i izazovima nezadovoljnih grupa koje ne prihvaćaju autoritet države te vanjsku sigurnost koju brine prijetnja drugih država (Freedman, 1992: 733).

Anton Grizold (1998: 27) definira sigurnost kao „stanje u kojem je osiguran uravnotežen fizički, duhovni, duševni i materijalni opstanak pojedinca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenoj zajednici i prirodi“. Lucia Zedner (2003: 155) vidi Wolfersovu

definiciju kao jedan od objektivnih oblika sigurnosti. Uz stanje bez prijetnje, sigurnost definira i kao stanje 'zaštićenosti od' u smislu da su prijetnje neutralizirane te kao oblik izbjegavanja opasnosti:

Ako sigurnost opisuje stanje postojanja, ništa rjeđe se upotrebljava kod referiranja na sredstva prema tom cilju (Zedner, 2003: 157).

Budući da su navodni ciljevi objektivna sloboda od rizika/subjektivni osjećaj sigurnosti, Zedner (2003: 157) smatra da samo traženje sigurnosti može biti cilj za sebe jer je apsolutna sigurnost opsjena. Ono što se pak može ustanoviti su četiri različite konstrukcije sigurnosti: sigurnost kao pozitivna/negativna prisutnost, sigurnost kao materijalno/simbolično dobro, sigurnost kao javno dobro/privatna usluga i vanjska/unutarnja sigurnost (Zedner, 2003).

Država kao instrument koji u svom idealnom postojanju osigurava sva četiri vida sigurnosti koje navodi Zedner institucionalizira se sustavom nacionalne sigurnosti posredstvom nacionalne sigurnosne politike koja obuhvaća ciljeve i mjere te djelatnosti uspostavljanja i održavanja sustava kroz zakone i druge službene dokumente donesene u procesu političkog odlučivanja (Tatalović i dr., 2008: 9).

Problem sigurnosti proizlazi iz anarhične prirode međunarodnog sistema. Anarhija u međunarodnim odnosima označava odsustvo centralne vlasti tj. decentralizirano političko uređenje, a ne nužno hobesijanski kaos (Buzan, 2009: 39). Štoviše, *Vestfalskim ugovorom* 1648. godine prava anarhična priroda međunarodnog sistema se zapravo institucionalizirala u smislu uvođenja normi i pravila. *Vestfalskim ugovorom* je dogovorena politička struktura država koja se zasniva na principu suverenosti. Samim dogovorom države su se međusobno priznale. Barry Buzan (2009: 40) konceptu sigurnosti pridružuje tri uvjeta koja proizlaze iz anarhičnosti međunarodnog sistema: (1) države su glavni referentni objekti; (2) dinamika nacionalnih sigurnosti ovisi o međudržavnim odnosima, bez obzira na stupanj važnosti unutardržavne sigurnosti; (3) sigurnost je relativna, nikad apsolutna.

Baš kao i što su ljudi stvorili države s pravilima i normama kako bi se zaštitili od kaosa međuljudskih odnosa te su time žrtvovali dio svoje slobode za određenu razinu sigurnosti (Buzan, 2009: 51), tako i države stvaraju određene institucije s pravilima i normama koje ih štite od kaosa anarhije te time žrtvuju dio svoje slobode za određenu razinu sigurnosti. Podvrgavanje dogovorenim normama (ne uplitanje u unutarnje poslove drugih država, poštivanje ideologija, izbjegavanje primjene sile, poštivanje međunarodnih institucija) definira

zrelu anarhiju (Buzan, 2009: 149) tj. sigurnosni sustav koji Grizold (1998: 35) definira „kao skup načela po kojima treba osigurati sigurnost“.

Iako se do *Vestfalskog ugovora* 1648. ne može pričati o sigurnosnim sustavima u Europi i susjedstvu, lako se mogu prepoznati sigurnosni mehanizmi, pravila, prava i dužnosti tijekom međunarodnih kriza i oružanih sukoba u vidu bilateralnih međuvladarskih sporazuma kojima su se stvarali strateški savezi još u 3. tisućljeću prije nove ere u Egiptu i Srednjoj Aziji, institucionalizacije stanja rata i mira i razvitka mehanizama za sprečavanje i smirivanje sukoba poput mirenja, smirivanja i arbitraže u antičkoj Grčkoj te bilateralnih ugovora za vrijeme kaotičnosti feudalnih političkih jedinica u srednjem vijeku (Grizold, 1998: 40-42).

Tijekom povijesti Europljani su nekoliko puta pokušali suzbiti anarhiju uvođenjem različitih poredaka. Nakon kraha paneuropskog kršćanskog okvira uređenog na bazi univerzalizma, *Vestfalskim mirovnim ugovorom* formaliziran je poredak baziran na suverenim državama u kojem ravnoteža moći zamjenjuje kršćanski univerzalizam (Toje, 2011: 34-37). Ravnoteža moći tj. „stabilan sustav država više autonomnih sila“ (Morgenthau, 2006: 180) kroz suverenitet se shvaćala kao jamac mira u Europi, dok nije prešla u otvoreno nadmetanje moći i kulminirala napoleonskim ratovima.

Nakon poraza Napoleona, ustanovljen je novi europski poredak – koncert velikih sila koji se temelji na kolektivnoj sigurnosti. Kolektivna sigurnost podrazumijeva da „regulirano, institucionalno balansiranje utemeljeno na ideji 'svi protiv jednoga' pruža više sigurnosti od nereguliranog samostalnog balansiranja utemeljenog na ideji 'svak za sebe'“ (Kupchan i Kupchan, 1995: 52). No sigurnosni sistem 'koncert velikih sila' se bazirao na prirodnim državama (poredak ograničenog pristupa kojim dominiraju elite), dok se u 19. stoljeću rađa nacionalizam i koncept nacionalnih država, tržište se institucionalizira na međunarodnoj razini i društvom dominiraju težnje za demokracijom i zaštitom ljudskih prava (Buzan, 2010).

Tek nakon šoka Prvog svjetskog rata države odlučuju stvoriti pravi kolektivni sigurnosni sustav – Ligu naroda. Zbog nedostatka volje za pravom reformom sistema i velike ekonomske krize u kombinaciji s boljševičkom revolucijom, francuskim osvetničkim naporima prema ekonomski posrnuloj Njemačkoj, američkom izolacijom i daljnjom britanskom zanimacijom kolonijalizmom (Toje, 2011: 43) pothvat Lige naroda propao je drugim svjetskim sukobom. Poučeni lekcijama iz prošlosti, spoznajom da je za uspjeh kolektivnog sigurnosnog sistema potrebna suradnja svih relevantnih sila, kolektivni dogovor o sredstvima utvrđivanja agresija,

kao i odlučujuća volja za kolektivne akcije zaustavljanja utvrđenih agresija (Freedman, 1992: 736), krajem Drugog svjetskog rata osnovani su Ujedinjeni narodi (United Nations – UN).

Do osnivanja UN-a, u međunarodnim odnosima prevladavao je konfliktni model osiguravanja sigurnosti koji je sukobe rješavao silom (Grizold, 1998: 38) i kojim dominira sigurnosna dilema tj. napori stvaranja sigurnosti jedne zemlje stvaraju osjećaj ugroze u drugoj zemlji (Herz, 1950). No nakon drugog globalnog sukoba međunarodnom scenom ne dominira UN kao kolektivni sigurnosni sistem, već pat pozicija bipolarnosti stvorena antagonizmom SAD-a i SSSR-a i prijetnjom nuklearnog rata. Ni nakon propasti SSSR-a, UN ne uspjeva preuzeti štafetu na međunarodnoj sceni kao jamac sigurnosti, već SAD kao jedina svjetska supersila.

Vrijeme nakon 1945. je obilježeno istovremeno i globalizacijom koja donosi značajne promjene u međunarodnim odnosima. Sigurnost dobiva univerzalan sadržaj koji se „izražava u totalnosti zahvaćanja i prepletanja svih područja u određenom društvu“, kao i u međuovisnosti globalnog društva (Tatalović i dr., 2008: 10). Iako su države i dalje osnovne jedinice međunarodnog sigurnosnog sistema, mijenjaju se njihov karakter (integracijski i fragmentacijski procesi) i odnosi među njima (ekonomska međuovisnost) dok nedržavni dionici dobivaju na važnosti (Freedman, 1992: 739). U trenutnom sigurnosnom sustavu čimbenici poput geostrateškog položaja, demografije, unutarnjeg političkog i gospodarskog sustava države, članstva u međunarodnim organizacijama, razvijenosti vojno-industrijskog kompleksa te prevladavajućeg javnog mnijenja društva snažno utječu na sposobnost države pri uspostavi i održavanju sigurnosti unutar svojih granica te osiguravanju vanjskih granica (Tatalović i dr., 2008: 12).

Realizam

Tradicionalno, pristupi proučavanja sigurnosti su bazirani na konceptima moći i mira. Realistička škola međunarodnih odnosa analizira sigurnost kroz opnu moći tvrdeći da se na taj način mogu otkriti osnovni obrasci mogućnosti aktera sigurnosti, kao i glavni motivi iza njihovih postupaka (Buzan, 2009: 26). Realistička škola temelji svoje postavke na tradicionalnim paradigmatima sigurnosti po kojima je referentni objekt sigurnosti država, polje interesa nacionalna sigurnost jer je suverenost države najveća vrijednost, dok je alat za postizanje sigurnosti i sam cilj države akumulacija moći. Stoga Dejan Jović (2013: 15) naglašava da je „međunarodna politika je u prvom redu međudržavna politika“.

U svojoj definiciji realističke teorije Stephen M. Walt (1998: 30) zamjećuje da „realizam naglašava trajnu sklonost sukobu koja postoji među državama“ te da je realizam pesimistična

teorija koja ne vidi način na koji bi se rat mogao izbjeći (Walt, 1998: 31). Po realističkom shvaćanju sigurnosti, sigurnost pojedinca ovisi o sigurnosti države, sigurnost države ovisi o njezinoj mogućnosti obrane od napada, a u međunarodnim odnosima vlada anarhija jer države osiguravaju svoju sigurnost na račun drugih država. Budući da je cilj svake interakcije među državama borba za moć, odnosi među državama su po tradicionalnom shvaćanju uvijek antagonistički. Izvedeno iz toga, pravi mir je nemoguće postići, no može se postići ravnoteža moći kojom bi se izbjegla hegemonija.

Ravnoteža moći se uspostavlja sustavom međunarodnih odnosa. Priroda međunarodnog sustava na snazi, njegova ograničenja i pritisci, određuje sigurnosne ciljeve država te je vanjska politika države zapravo racionalni odgovor na djelovanja sustava (Morgan, 2010: 33). Ključna varijabla koja određuje ponašanje države je moć, a njezin glavni oblik jest sila ili vojna snaga. Moć određene države tj. materijalni kapacitet ne utječe samo na ponašanje susjednih država, već i na međunarodni sustav (Kolodziej, 2011: 108). Robert O. Keohane i Joseph S. Nye Jr. (2012: 194-195) tvrde da je krajem dvadesetog stoljeća primjena sile tj. projiciranje moći vojnom snagom postalo preskupo za države zbog (1) straha od nuklearne eskalacije, (2) elementa pokreta otpora stanovnika slabih država nakon što su savladane njihove oružane snage, (3) mogućnosti negativnog efekta na ostvarivanje ekonomskih ciljeva i (4) domaćeg negativnog javnog mnijenje zbog gubitka ljudskih života.

Unutar realizma možemo razlučiti dvije razine proučavanja sigurnosti: klasični realizam i neorealizam⁶. *Klasični realizam*, čiju su glavni predstavnici E. H. Carr i Hans Morgenthau, objašnjava da se navedene odrednice realizma temelje na ljudskoj naravi. Zemlje se u međunarodnim odnosima ponašaju poput ljudi, sebično i nasilno, te s obzirom na to da je ljudima inherentna odlika dominacija nad drugima, tako je i zemljama i zbog toga vode ratove (Walt, 1998: 31). Prema takvom shvaćanju države kao unitarnog aktera, realisti je smatraju od društva odijeljenim konstruktom te, iako se vlade i lideri država mijenjaju, ciljevi vanjske politike ostaju isti (Morgan, 2010: 33). U svojoj knjizi *Politics Among Nations*, Hans Morgenthau (2006: 3-16) navodi šest principa političkog realizma: (1) politiku vode objektivni zakoni koji proizlaze iz ljudske naravi, (2) državnicima djeluju u smislu koncepta interesa baziranog na moći (3) koji je univerzalna objektivna kategorija (4) i stoga se univerzalni moralni princip ne može primijeniti na te radnje u svojoj apstraktnoj univerzalnoj formi, (5) kao ni što se moralna težnja nekog naroda ne može identificirati s moralnim univerzalnim

⁶ Postoji i treći pristup – neoklasični realizam, koji je kombinacija klasičnog realizma i neorealizma.

zakonom, (6) jer je politička sfera autonomna sfera djelovanja odijeljena od ekonomske, pravne i moralne sfere. Samo racionalna vanjska politika, politika vođena po realističnim principima, „minimizira rizike i maksimizira dobiti i stoga je usklađena s i moralnom zapovijedi razboritosti i političkim zahtjevom uspješnosti“ (Morgenthau, 2006: 10).

Klasični realizam zamjenjuje *neorealizam*, formuliran od strane Kennetha Waltza (2010), koji tvrdi da su strukturalna ograničenja tj. priroda međunarodnog sustava važniji faktor za vanjsku politiku od samog društva jer je u međunarodnoj politici sila prvi, stalan i jedini argument (Waltz, 2010: 113). Prema neorealističkom shvaćanju, država i njezina vanjska politika postoje odvojeno od društva i ne ovise o vođama i promjeni vlasti. Neorealistička teorija međunarodnih odnosa je teorija koja najviše pozornosti pridaje upravo sigurnosti te ju pozicionira kao prvu motivaciju država, no ne navodi koje vrijednosti se štite (Baldwin, 1997: 21). U neorealističkoj teoriji sigurnost je glavni cilj države i zamjenjuje moć kao glavni cilj realističke teorije (Kolodziej, 2011: 113). John J. Maersheimer (2001: 2) tvrdi da sama struktura međunarodnog sigurnosnog sistema primorava države koje kao primaran cilj imaju svoju sigurnost na agresivno ponašanje tj. nedostatak nadržavnog autoriteta, postojano postojanje ofenzivnih vojnih sposobnosti država te nesigurnost što se tiče namjera drugih država.

Upravo zbog snažnog fokusa države na vlastitu sigurnost dolazi do sigurnosne dileme. *Sigurnosna dilema* nastaje kada jedna država u nastojanju da poveća svoju razinu sigurnosti, negativno utječe na osjećaj sigurnosti druge države. Druga država tada također podiže napore za povećanjem svoje sigurnosti, što prva država vidi kao opravdanje svoje prvotne odluke za povećanjem sigurnosti i potvrđuje njezin osjećaj ranjivosti (Herz, 1950; Jervis, 1978). Realisti smatraju da su svi ostali politički aspekti države nužno podređeni vanjskoj politici prijetnje nasiljem (Kolodziej, 2011: 108). Iako shvaćaju da postoje devijacije u racionalnosti vođenja vanjske politike države, smatraju da kao racionalna teorija, realistička teorija ih treba zanemariti (Morgenthau, 2006: 7), što po samoj biti značenja racionalnosti, nije racionalno.

Na tom tragu, kod potvrđivanja univerzalnosti sigurnosne dileme Randall Schweller (2004) uvodi pojam *podbalansiranja* (underbalancing). U svom radu *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*, Schweller (2004) na mnoštvu primjera iz prošlosti (nereagiranje na militarizaciju Napoleonove Francuske, SAD-a za vrijeme američkog civilnog rata, nacističke Njemačke) pokazuje kako mnoge zemlje na sigurnosnu dilemu nisu odgovorile prema prirodnom zakonu, onako kako nalaže teorija sigurnosne dileme. On smatra pogrešnom pretpostavku teoretičara realizma da su države koherentni akteri kada su podijeljene

na različite društvene razine, koja također pretpostavlja odvojenost odluke države u vezi vanjske politike od unutarnje situacije u državi (Schweller, 2004: 161).

Na tragu sigurnosne dileme se nalazi i *teorija ofenzive-defanzive* (Quester, 2002; Jarvis, 1978; Van Evra, 1999; Walt, 1998: 31) koja tvrdi da je rat vjerojatniji kada je napad na istoj razini jednostavnosti kao i obrana. Ali ako je obrana jednostavnija i izvedivija od napada, smanjuje se pobuda za napad. Budući da je obrana jednostavnija i korisnija, u isto će vrijeme države više ulagati u obrambena nego napadačka sredstva i time će se smanjiti prijetnje. Ovoj teoriji se suprotstavlja nekoliko struja misli unutar realizma koje smatraju da na općoj razini premisa o univerzalnoj materijalnoj koristi od obrane ili straha od revizionističke sile ne može vrijediti (Walt, 1998: 37), kao i zanimljivo razmišljanje Randalla Schwellera (1994: 103), vrlo suvremeno u današnje vrijeme, koji smatra da teoretičari zanemaruju strast za širenjem određene ideologije naspram materijalnih gubitaka poraza.

Nasuprot institucionalističkoj teoriji liberalizma prema kojoj je glavni poticaj za državu da izbjegne sukob i žrtvuje svoje kratkoročne ciljeve (relativne dobitke) u korist mnogo vrijednijih dugoročnih ciljeva (apsolutne dobitke), realisti su razvili *teoriju relativnih i apsolutnih dobitaka*. Prema toj teoriji, apsolutni dobitci, iako sigurniji od neizvjesnih relativnih dobitaka, u sebi ipak nose neizvjesnost u smislu preraspodjele dobitaka. Za jaču državu apsolutni dobitak bit će veći te će samim time i ona biti još jača (Walt, 1998: 35).

Liberalizam

Liberalna škola međunarodnih odnosa korijene vuče iz prosvjetiteljstva, a prethodila joj je *idealistička škola* koja je zagovarala proučavanje sigurnosti kroz prizmu mira i tvrdila da je njihov pristup holistički nasuprot fragmentiranog pristupa realista (Buzan, 2009: 26). Osnovna razlika između idealista i realista leži shvaćanju stjecanja sigurnosti. Realisti smatraju da se sigurnost stječe pomoću moći, a idealisti mirom (Buzan, 2009: 26). Glavni predstavnik idealizma je bio američki predsjednik Woodrow Wilson.

Na temeljima idealizma nakon Drugog svjetskog rata razvila se liberalna teorija međunarodnih odnosa. Liberali smatraju da se države na međunarodnoj pozornici ne ponašaju u skladu sa svojim mogućnostima, već preferencijama. Država za njih nije jedini referentni objekt sigurnosti niti je njezin opstanak jedini cilj sigurnosti. Budući da se sigurnost gleda kroz preferencije, a ne samo mogućnosti, te da i drugi faktori (međunarodne organizacije, nevladine organizacije, ekonomija, kultura) utječu na ponašanje države, a ne samo visoka politika u

smislu čuvanja suvereniteta, države u međunarodnim odnosima surađuju ovisno o svojim preferencijama i mogućoj dobiti.

Iako je i za liberalnu teoriju država najvažniji akter, liberali smatraju da je država manje bitna kao unitarni akter jer su vlade kao predstavnici određenih skupina unutar društva važniji faktori te najvišom vrijednosti smatraju opstanak države, a ne čuvanje suvereniteta (Morgan, 2010: 43). Liberalna teorija nije dijametralno suprotna teoriji realističnoj teoriji sigurnosti u međunarodnim odnosima, već ona „identificira načine kojima bi se umanjile konfliktne tendencije država“ (Walt, 1998: 30). Nasuprot realističkoj teoriji ipak smatra da sigurnosna dilema nije prirodna, već uvjetovana karakteristika međunarodnih odnosa (Morgan, 2010: 44). Prema različitim aspektima liberalne teorije, instrumenti za smanjivanje ili potpuno izbacivanje mogućnosti sukoba iz međunarodnih odnosa su širenje ekonomske i društvene međuovisnosti, uspostava međunarodnih institucija i širenje demokracije (Walt, 1998: 32).

Teorija ekonomske međuovisnosti tj. slobodne trgovine kao jamca mira između država pretpostavlja da će vlade uspostaviti čvrste ekonomske odnose u anarhičnim međunarodnim odnosima kako bi povećale svoju dobit, a ti ekonomski odnosi će prerasti u dublje društvene veze i političke odnose čije je remećenje u vrijeme globalizacije preskupo za države. Upravo teorija ekonomske međuovisnosti daje najuvjerljivije objašnjenje zašto bi se i najsebičniji akteri radije odlučili za suradnju s drugim akterima i gradnju međunarodnih institucija, normi i pravila prije nego za politiku prisile i prijetnji (Kolodziej, 2011: 143). Za pravilno sagledavanje ove teorije potrebno je tek uočiti ponašanje racionalnog aktera. Racionalni akter i prema realističkim i prema liberalnim teorijama za cilj ima maksimiziranje svojih dobitaka, bilo moći ili blagostanja. Pri ostvarivanju svoga cilja, racionalni akter će pokušati maksimizirati dobitke uz što manje gubitke i zbog toga će se uvijek odlučiti na suradnju prije prisile. Prema Kolodziej, izostavljanje prisile prvi je znatni doprinos ove teorije sigurnosnim studijima. Drugi doprinos sigurnosnim studijima je potvrda ovog modela na temelju povijesti, dok je treći njegova pomoć u objašnjenju sloma komunizma i prevlasti kapitalizma (Kolodziej, 2011: 147-148). Naravno, glavna poteškoća modela racionalnog aktera je neracionalnost mnogih aktera. Liberalna ekonomska teorija ima sve veći utjecaj među teoretičarima međunarodnih odnosa, no otvara novo pitanje sigurnosti na društvenoj razini i uloge države u zaštiti društva od globalizacijskih efekata ekonomskog tržišta.

Teorija institucionalizma smatra da je anarhična struktura međunarodnih odnosa najveći problem sigurnosti zemlje. Rješenje vidi u suradnji kroz međunarodne sporazume o upravljanju

koji putem pravila, normi i institucija (UN, Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organisation – WTO), Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond – MMF), kao slobodnog prostora pregovora, promicanja ideja i suradnje, strukturu međunarodnih odnosa čine predvidljivom i time umanjuju ili potpuno eliminiraju rizike anarhičnog sistema (Morgan, 2010: 44). Mnogi pobornici teorije institucionalizma tvrde da je ona najbolji mogući odabir za državu u anarhičnom sistemu međunarodnih odnosa jer suradnja putem međunarodnih institucija omogućava državama da izaberu najbolju moguću opciju u *zatvorenikovo* dilemi koja karakterizira sigurnosne probleme država. Prema teoriji zatvorenikove dileme, sumnjivac i njegov partner u zločinu su uhićeni i policajci ih odvojeno ispituju. Policajci obavještavaju zatvorenike da će ako izdaju partnera, a partner ne izda njih, biti oslobođeni, dok će partner dobiti deset godina zatvora. Ako nijedan od zatvorenika ne izda, oba će biti oslobođena. No u slučaju da oba zatvorenika progovore, obojica će dobiti ublaženu kaznu od tri godine zatvora. Zatvorenikova dilema se zasniva na povjerenju prema drugoj osobi, ili u međunarodnim odnosima prema drugoj državi. Međunarodne institucije u zatvorenikovo dilemi služe kao jamac povjerenja između država i garantiraju optimalnu korist (Kolodziej, 2011: 124-125).

Treći instrument za smanjenje mogućnosti sukoba u međunarodnim odnosima je *teorija demokratskog mira*. Prva premisa teorije demokratskog mira jest postulat da konfliktna orijentacija države i njezina odanost ofenzivnim strategijama u međunarodnim odnosima ne proizlazi iz države kao unitarnog aktera, već iz karaktera vlada ili vođa. Druga premisa teorije tvrdi da je demokracija tj. vladavina naroda mnogo mirniji oblik vlasti jer su u ratovima građani ti koji podnose najveće gubitke te su samim time manje skloni konfliktnim situacijama. Treća premisa jest da demokratske zemlje ne ratuju međusobno. Prema navedenim premisama nameće se zaključak da se, ako je međunarodni sistem uistinu demokratski, rat eliminira kao prijetnja. Stoga teorija demokratskog mira smatra da je širenje demokracije, makar i ratnim invazijama ako pregovori i ekonomski pritisci ne poluču rezultate, način na koji bi se u izvjesnoj budućnosti rat u potpunosti eliminirao (Morgan, 2010: 47).

Ni liberalne teorije nisu bez izazivača. Teorija demokratskog mira koja naglašava kako je mogućnost rata između demokratskih država zanemariva našla se pod kritičkim promatranjem teoretičara koji napominju da je u razdoblju prijelaza na demokraciju rat više nego moguć (primjer ratova na području bivše Jugoslavije) te ukazuju na sporadične sukobe koji su mogli, ali nisu prerasli u ratove jer su ostali na razini građanskih ratova (Walt, 1998: 39). Teorija institucionalizma koja tvrdi da se mir uspostavlja kroz suradnju i razgovor na transnacionalnoj razini nalazi se na kušnji od samih početaka. Institucija Lige naroda nije uspjela spriječiti Drugi

svjetski rat, dok UN nije uspio spriječiti ratove na prostoru bivše Jugoslavije, genocid u Srebrenici, genocid u Ruandi, civilni rat u Somaliji. Nemogućnost UN-a da spriječi sukobe vojnom intervencijom zbog veta unutar Vijeća za sigurnost, kao i nemogućnost donošenja zajedničkih rezolucija zbog suprotstavljenih strana unutar Opće skupštine bacaju negativno svjetlo na teoriju institucionalizma. Teorija ekonomske međuovisnosti je možda i najkontroverznija s obzirom na to da se njezino provođenje pokazalo povoljnim za suzbijanje sukoba, no također zadire u druga dva instrumenta. Kritika prema teoriji širenja kapitalizma se sastoji u potrazi za definiranjem granica gdje će demokratske države kao inicijatori i zagovaratelji širenja kapitalizma, povući crtu i prestati tolerirati krnje demokracije ili autokratske države.

Ostale teorije i kritike

Marksizam pripada skupini radikalnih teorija sigurnosti jer opisuje način transformacije cijelog međunarodnog sistema odnosa (Walt, 1998: 30). Marksizam kao teorija suprotstavljena i realizmu i liberalizmu vidi drugačiji koncept međunarodnih odnosa u kojem država nije osnovna jedinica međunarodnih odnosa, a sistem država nije osnova, već je osnova klasni sistem. Ortodokсни marksizam je kao glavnog krivca sukoba vidio kapitalizam, a neomarksizam putem teorije ovisnosti vidi iskorištavanje resursa siromašnijih država od strane kapitalističkih država. Obje struje marksizma rješenje vide u revoluciji (Walt, 1998: 32-33). Iako je tvrdi marksizam doživio svoj potop padom SSSR-a (mada se još uvijek održava barem kao proglašena ideologija u Kini, Laosu, Vijetnamu i na Kubi), njegove ideje o klasnoj nejednakosti i nepravednosti kapitalizma ni danas nisu zastarjele niti napuštene. Klasna borba je i danas prisutna i nalazi se visoko na dnevnom redu u mnogim zemljama. Već samo saznanje da se u većina demokratskih zemalja odvija politička borba između ekonomskih socijalista i ekonomskih liberala daje za pravo tvrditi da su se ideje marksizma održale do danas.

Teorija bihevizma stoji u suprotnosti realizmu jer ne polazi od anarhičnog svijeta u kojem je sukob preferencija najvažnija odlika sigurnosti. Prema bihevizmu, bez obzira na promjenu statusa quo ili promjenu materijalne moći određenog aktera u sistemu, države neće jednako ili uopće reagirati jer njihova reakcija ovisi o njihovoj subjektivnoj procjeni vrijednosti reagiranja (Kolodziej, 2011: 183).

Teorija konstrukcionalizma je pak skeptična prema samoj konstrukciji općih teorija bilo realizma, bilo liberalizma, stavljajući naglasak na jezik i diskurs (Walt, 1998: 34).

Konstruktivisti stavljaju naglasak na ideje tj. na identitet i interes određene države u određeno vrijeme. Teoretičari konstruktivizma također pretpostavljaju buduće slabljenje tradicionalnih osjećaja spram određenom teritoriju ili naciji pri kojem će upravo konstrukt diskursa utjecati na ponašanje političkih aktera (Walt, 1998: 41). Za razliku od realista konstruktivisti smatraju da se interesi države mijenjaju s političkim akterima. Prema tome država u isto vrijeme može imati više identiteta i više interesa (Kolodziej, 2011: 208). Ovdje je vrlo važno navesti i osnovna konstruktivistička načela:

sve znanje je društveno konstruirano te društveni odnosi među ljudima su konstrukt znanja na koje se ljudi oslanjaju pri prilagodbi okolini (Kolodziej, 2011: 212).

Mirovni studiji više su područje istraživanje nego teorija, a pokušali su pomaknuti referentni objekt s države na globalnu razinu te za cilj nemaju nadmoć ili opstanak države, već sprečavanje sukoba, prevladavanje nejednakosti i održavanje mira (Rogers, 2010: 61-62). Ovakav pristup sigurnosti, koji ignorira državu kao osnovu za sagledavanje sigurnosti, u današnje vrijeme je i više nego aktualan. Prijetnje na koje se koncentriraju mirovni studiji, socioekonomski neredi i klimatske promjene, su prijetnje cijelome svijetu, a ne pojedinačnim državama. Iako pojedinačne države mogu imati određene strategije kojima će se suprotstaviti novim globalnim prijetnjama, one neće vrijediti ako nisu u koordinaciji sa strategijama drugih država.

Poput mirovnih studija i *strateški studiji* su područje istraživanja unutar međunarodnih odnosa, no fokusiraju se na istraživanja povezana s utjecajem vojne tehnologije na odnose među državama (Buzan, 2009: 217). Najvažniji koncept strateških studija je obrambena dilema koja se rađa samim postojanjem i prirodom vojnih sredstava koje država proizvodi, raspoređuje i upotrebljava (Buzan, 2009: 218).

Kritički sigurnosni studiji također nisu teorija sigurnosti, već kako i sam naziv nagovještuje, kritika sigurnosnih studija. Pobornici kritičkih sigurnosnih studija kritiziraju tradicionalne teorije sigurnosti zbog postavljanja države kao jedinog referentnog oblika sigurnosti, fokusiranja na vojnu sigurnost i objektivan pristup proučavanju (Mutimer, 2010: 79). Prema njima, favoriziranje države kao jedinog ili najvažnijeg referentnog objekta je u suprotnosti s globalnom situacijom i novim globalnim prijetnjama, kao i u suprotnosti s pristupom sigurnosti pojedinca. Ako nas je povijest išta naučila onda je to da je pretpostavka da su ljudi sigurni dok je država sigurna u potpunosti netočna. Koncentrirajući se previše na sigurnost države, zapostavila se sigurnost pojedinca, cijelog društva unutar države, ali i čovječanstva, a samim proširivanjem referentnog objekta proširuju se i sektori sigurnosti (Krause i Williams, 1997).

Teorija međunarodnog društva ili kolokvijalno nazvana *Engleska škola* je teorija koja stapa ideje realizma i idealizma usredotočujući se na pravila i vrijednosti međunarodnog prava. Najvažniji koncepti Engleske škole su: (1) razlika između društava prvog i drugog reda tj. svjetskog društva – društva u kojem su članovi ljudska bića te međunarodnog sustava – društva sastavljena od država i drugih organiziranih kolektiva, (2) razlika između doktrina pluralizma – održavanja statusa quo u međudržavnom poretku oslanjajući se na principe suverenosti i neintervencije te doktrina solidarnosti – nadilaženja državnih sistema na temelju načela kozmopolitizma i (3) razlika između primarnih i sekundarnih institucija tj. između dugotrajno ukorijenjenih običaja i navika poput zajedničkog identiteta članova društava prvog ili drugog reda te proizvoda međunarodnog društva poput UN-a, Svjetske banke i WTO-a (Buzan, 2014: 15-16).

Rod i sigurnost kao pristup proučavanju sigurnosti ima dva aspekta: praktični koji se odnosi na ulogu žena u vojnim snagama ili kao promatrača, pomagača i žrtve, te diskurzivni koji se odnosi na bipolaran odnos militarizma-maskuliniteta i odgoja-feminiteta (Kennedy-Pipe, 2010: 98). Dok liberalne feministice teže potpunoj jednakosti muškaraca i žena, ne samo u smislu ljudskih prava, već i u jednakoj reprezentaciji na visokim položajima i pravu sudjelovanja u ratu, radikalne feministice vide cilj u promjeni međunarodnog sigurnosnog sistema jer smatraju da je feminizacija institucija i sukoba put prema miru (Kennedy-Pipe, 2010: 102).

Ljudska sigurnost je koncept koji se odmiče od tradicionalnih tipova sigurnosti u kojem je država referentni objekt te za najviši referent sigurnosti uzima pojedinca i teži zaštiti ljudskih fundamentalnih sloboda i ljudskom ostvarenju (UN.org, 2009: 5). Najuža definicija ljudske sigurnosti je sloboda od straha (Kerr, 2010: 118), koju karakterizira pet elemenata:

- orijentiranost na ljude – pojedinac je u centru pažnje,
- multisektoralnost – sigurnost pojedinca se sagledava preko svih sektora sigurnosti: ekonomskog, zdravstvenog, ekološkog, osobnog, političkog i prehrambenog sektora sigurnosti te sigurnost zajednice,
- sveobuhvatnost – obuhvaćanje svih sektora sigurnosti i kooperativnost,
- specifičnost konteksta – rješenja moraju biti prilagođena određenom kontekstu nesigurnosti i
- orijentiranost na prevenciju – fokus na zaštitu i osnaživanje (UN.org, 2009: 6-7).

Koncept posebno upozorava na promjene koje se događaju u svijetu posredstvom globalizacije, a koje prijete i ljudima i državama i nevojnog su karaktera: globalne pandemije, klimatske promjene i ljudski pokreti preseljenja te naglašava važnost globalnih normi (Kerr, 2010: 116).

Jedna od zanimljivijih kritika realističnog shvaćanja sigurnosti koje se vrte oko moći dolazi od Karla R. Poppera putem razrade njegove teorije *suprotstavljanja relativizmu*. Popper smatra priklanjaje određenoj teoriji arbitrarnim jer ono odbacuje pretpostavku objektivne istine (Popper, 1966: 720), a ujedno se suprotstavlja dvosmislenoj dosjetci koja relevantizira istinu pitajući se što je zapravo istina i smještajući je u oblast subjektivizma. Za njega „tvrđnja, prijedlog, izjava ili uvjerenje je istinito ako i samo ako odgovara činjenicama“ (Popper, 1966: 720), te time postaje objektivna istina. Prema tome, sumnjanje u postojanje objektivne istine tj. relevantizam je besmislen, iako je determiniranje te objektivne istine problematično. Nastavno na svoju kritiku relevantizma, Popper (1966: 746) kritizirajući hegelovsku filozofiju identiteta, daje oštru kritiku realizma jer smatra da totalitaristički načini razmišljanja, bez sumnje najveće rak-rane međunarodnog sigurnosnog sistema, proizlaze iz suštog oslanjanja na iskustvo povijesti, koje je izrazito subjektivno, baš kao i identifikacije snaga i prava.

Sektoralna analiza sigurnosti

Temelji sektoralne analize sigurnosti se nalaze u knjizi *Ljudi, države i strah* Barrya Buzana (2009) originalno objavljene 1991. godine u kojoj Buzan vojnoj sigurnosti dodaje još četiri sektora sigurnosti: politički, društveni, ekonomski i ekološki. Prema definiciji sektori sigurnosti su zapravo „pogledi na međunarodni sistem kroz objektiv koji naglašava jedan poseban aspekt veze i interakcije među svim jedinicama koje tvore međunarodni sistem“ (Buzan i dr., 1993: 31). Richard H. Ullman (1983: 129) smatra da definiranje sigurnosti samo pomoću vojnih termina, što je bio dominantan vid tradicionalne analize sigurnosti, prikazuje lažnu sliku realnosti koja je varljiva i stoga duplo opasna. David A. Baldwin (1997: 23) napominje da su sektori sigurnosti različiti oblici sigurnosti, ali nisu fundamentalno različiti koncepti.

Sektori sigurnosti koje su prvi puta kao analitičko oruđe analize imenovali i razradili autori Kopenhagenske škole su proizvedeni da bi se uočile različite dinamike sigurnosti unutar različitih sektora tj. da se istaknu različiti tipovi interakcija (vojne, političke, ekonomske, društvene, interakcije zaštite okoliša). Kroz označavanje razlika između interakcija određenih sektora pronalaze se karakteristične jedinice i karakteristične vrijednosti koje te jedinice žele zaštititi, različite prirode preživljavanja referentnih objekata i različite prijetnje (Buzan i dr., 1998: 27).

Vojni sektor pokriva temeljni predmet proučavanja tradicionalnih sigurnosnih studija i u njemu je država najvažniji referentni objekt, uz naciju i religiju, a vladajuće elite su najvažniji

provoditelji sekuritizacije, iako ne jedini (Buzan i dr., 1998: 37). Vojna sigurnost bi se najjednostavnije mogla definirati kao „percipirana ili stvarna sloboda od prijetnje ili korištenja organiziranog nasilja u političke svrhe“ (Herring, 2010: 154). Sigurnosni problemi karakteristični za vojni sektor proizlaze prvenstveno iz „internih i vanjskih procesa prema kojima zajednice osnivaju i održavaju aparat vlasti“ (Buzan i dr., 1998: 38). Ovaj sektor sigurnosti je usmjeren na organizirano nasilje, najuže je povezan s tradicionalnim teorijama sigurnosti i od svih sektora je najobjektivniji zato što točno razlaže prijetnje i moguće strategije (Herring, 2010: 156).

Ekološki sektor je najmlađi sektor i kao referentne objekte ima čovječanstvo i planet Zemlju, a provoditelji sekuritizacije su ili znanstvenici ili političke elite. U ovom sektoru od iznimne su važnosti funkcionalni akteri, a poseban je i zbog mnogobrojnih sigurnosnih problema: remećenje ekosustava, energetska, populacijska i ekonomska problema, problemi s nestašicom hrane i civilne demonstracije (Buzan i dr., 1998: 74-75). Glavna tema ekoloških studija su zajednička sigurnost i ekološka međuovisnost (Barnett, 2010: 214).

Bit ekonomskog sigurnosnog sektora se „nalazi u neriješenim i iznimno politiziranim debatama o međunarodnoj političkoj ekonomiji koje se tiču prirode veza između političkih struktura anarhije i ekonomskih struktura tržišta“ (Buzan i dr., 1998: 95). Predmeti debata u ekonomskom sektoru vrte se oko pitanja prioriteta tj. ima li prioritet na sigurnost država, društvo ili tržište te imaju li privatni ekonomski akteri pravo na sigurnosne zahtjeve (Buzan i dr., 1998: 95). Ekonomska sigurnost može biti i u bliskom odnosu s vojno-političkom sigurnosti preko ekonomsko-sigurnosnih uzročno-posljedičnih veza koje uključuju: ekonomiju vojne sigurnosti, podređivanje ekonomskih politika interesima sigurnosne politike i podređivanje sigurnosnih politika ekonomskim interesima (Dent, 2010: 236).

Organizacijski koncept društvenog sektora je identitet (Buzan i dr., 1998: 119), kako određenog kolektiva, tako i pojedinca kao dijela tog kolektiva. No pogrešno bi bilo tumačiti da je to jedna razina jer pojedinac pripada kolektivu, a kolektiv je sastavljen od mnoštva pojedinaca i ne može se reducirati na jednoznačnu razinu. Ipak, za pregled ovog sektora, društvo se smatra entitetom i ono je referentni objekt sigurnosti (Roe, 2010: 195).

Politički sektor se tiče organizacijske stabilnosti društvenog uređenja i referentni objekt mu je suverenitet države (Buzan i dr., 1998: 141). Prijetnja u ovom sektoru nije vojna, već se pitanje suvereniteta problematizira kod sigurnosnih problema političkih priznanja određenih jedinica, davanja legitimiteta ili potpore. Sigurnosni problemi u političkom sektoru su dvojaki: (1)

prijetnje koje nisu vojne naravi prema političkim jedincima koje nisu države i (2) prijetnje globalnim referentnim objektima (međunarodno pravo, međunarodno društvo).

Siniša Tatalović, Anton Grizold i Vlatko Cvrtila (2008: 9) kao civilizacijske oblike suvremene sigurnosti navode još i kulturni te duhovno-intelektualni oblik koji, iako nisu pronašli svoje mjesto kao samostalni sektor u Buzanovoj klasifikaciji, danas u visoko globaliziranom i transnacionalnom društvu dobivaju sve više na važnosti.

Koncept sistemskih razina

Koncept sistemskih razina podrazumijeva sagledavanje relacija i interakcija u polju međunarodnih odnosa u rasponu od: individualne/unutarnje razine koja se odnosi na ljudska bića ili društvene jedinice u državi – srednje/regionalne razine koja se odnosi na države ili nacije – sistemske/globalne razine koja se odnosi na civilizacije ili sveukupno čovječanstvo.

Unutar koncepta pronalazimo dvije suprotne osi djelovanja: horizontalnu i vertikalnu os. Horizontalna os za sobom povlači interakcije na određenoj razini (manjina/dominantna kultura na unutarnjoj razini, male/velike države ili slabe/jake sile na regionalnoj razini, sukob civilizacija na globalnoj razini), a vertikalna os prikazuje interakcije samih razina putem projekata integracije ili fragmentacije (Buzan i dr., 1998: 125). Na vertikalnoj osi također se mogu sukobiti i suprotne ideje integracija međunarodnog društva, policentrične i monocentrične. Policentrična ideja pretpostavlja međunarodno društvo koje čine različite civilizacije čijim međusobnim odnosima posreduju utvrđena pravila, a monocentrična stapanje međunarodnog društva u jednu civilizaciju sa zajedničkom kulturom, normama i institucijama (Buzan, 2010: 3).

Kako bi se uspješno shvatio doživljaj sigurnosti društvenih jedinica, od presudne je važnosti prepoznati na kojoj sistemskoj razini se nalaze te jedinice, a na kojoj ostali elementi koji tvore sigurnosne probleme budući da referentni objekti mogu biti na unutarnjoj razini (otok i njegovi stanovnici kojima prijeti potop) dok prijetnja (klimatske promjene) dolazi s globalne razine (Buzan i Wæver, 2013: 12). Zamagljivanje sistemskih razina na vertikalnoj osi je i sigurnosna strategija određenih država, većinom malih država/slabih sila, koje u pomicanju pitanja sigurnosti na globalnu razinu u okviru međunarodnog prava i UN-a vide svoju sigurnost.

Ovdje treba spomenuti i *klasičnu sigurnosnu teoriju kompleksa* (Classical Security Complex Theory – CSCT). CSCT je teorija definirana od strane Kopenhagenske škole koja pretpostavlja

da se u svakom sigurnosnom kompleksu mogu iščitati obrasci sigurnosne povezanosti (Buzan i dr., 1998: 42). Na primjeru slučaja sekuritizacije određenog političkog pitanja autori teorije napominju da određeni čin sekuritizacije utječe na pokretanje određenih drugih sekuritizacija, suprotnih ili komplementarnih, koje onda formiraju kompleks definiran određenim sekuritiziranim pitanjem koje u tom trenutku postaje sigurnosna dilema za druge dionike. Kako bi se prepoznali i raščlanili određeni obrasci sigurnosne povezanosti, pozornost se treba usmjeriti prema klasterima koji su sastavljeni od aktera i referentnih objekata (Buzan i dr., 1998: 45).

2.1.2. Strukture sustava država

Sustav država sagledan prema moći država može biti strukturiran u tri oblika: unipolaran, bipolaran i multipolaran (Kolodziej, 2011: 31-32) i u njima se može identificirati određeni oblik reda budući da nude mir i stabilnost (Morgan, 2010: 38). Sva tri sustava imaju pozitivne i negativne odrednice za države te oni u isto vrijeme mogu poslužiti državama za promicanje ili ispunjavanje preferencija, ali mogu biti i ograničavajući faktori u postizanju istih preferencija. U obzir se mora uzeti i činjenica da se, kao i sve u životu, i određeni sustav država može s vremenom transformirati.

Kroz veći dio povijesti europski sustav država bio je multipolaran sustav. Prije Bečkog kongresa (1814-1815), koji čini prekretnicu u poimanju načina održavanja moći, multipolaran sustav u Europi je održavan ratom. Taj sustav je većini država u Europi bio najprihvatljiviji s obzirom na to da bi i bipolaran i unipolaran sustav za većinu država značio ili nestajanje države (osvajanjem ili asimilacijom) ili njezino slabljenje (vazalstvo). Izvedeno, glavni neprijatelji multipolarnog sustava bile su države koje su željele njegovu promjenu i svoju nadmoć nad drugim državama. Države europskog kontinenta održavale su i branile multipolarni sustav putem instrumenata rata ili prijetnje ratom, a glavni cilj bio je zadržavanje ravnoteže odnosa (Kolodziej, 2011: 31).

Multipolaran sustav i stalna prijetnja ratom podržavali su postojanu potrebu države da bude konkurentna u mogućem ratu kako ne bi zaostajala za drugim europskim državama u tehnološkom napretku, što je dovelo do tehnološkog i znanstvenog razvoja europskih država i njihove nadmoći nad ostalim državama na drugim kontinentima. Razvoj tehnologije i znanosti pozitivno su utjecali na povećanje broja stanovnika Europe te se javila želja za teritorijalnim

proširenjem, ali i mogućnost proširenja teritorija ne samo na europskom kontinentu, već i na novootkrivenim kontinentima. Uz beneficiju teritorijalnog proširenja na kontinentima gdje su postojeća društva lak plijen za tehnološki i znanstveno naprednu Europu, povećava se i izvor resursa, kao i otkrivanje novih resursa koji ubrzavaju tehnološki napredak Europe. U takvoj situaciji, multipolarni sustav i status quo na europskom kontinentu postali su više nego poželjni te je 1815. godine multipolarni sustav institucionaliziran na Bečkom kongresu dogovorom o ravnoteži sila i rješavanju sporova putem konzultacija i konferencija (Kolodziej, 2011: 32).

Institucionalizacijom multipolarnog sustava na europskom kontinentu europske države uklonile su ili smanjile postojanu prijetnju ratom na vlastitom teritoriju i omogućile si prebacivanje resursa na osvajanje i kolonizaciju drugih kontinenata. No smanjenjem prostora za nove kolonizacije tj. proširenje teritorija i iskorištavanje prijeko potrebnih resursa za zemlje u visokoj fazi industrijske revolucije, kao i uspostava novih država na prostoru dotadašnjih kolonija, osamostaljenje podčinjenih država i vrenje nacionalističkih aspiracija unutar granica europskih sila koje su podjarmile mnoge narode čija se nacionalna svijest stabilno i čvrsto budila od sredine 19. stoljeća, institucionalizirani multipolarni sustav krahira Prvim svjetskim ratom. Između dva svjetska rata multipolarni sustav i stalna prijetnja ratom ponovno su prevladavajuća struktura sustava međunarodnih odnosa.

Nakon Drugog svjetskog rata prevladava bipolarna struktura sustava međunarodnih odnosa. Bipolarni sustav Hladnog rata donio je vrijeme i mira i postojane prijetnje ratom. Dvije velike sile, SSSR i SAD, surađuju u njegovom održavanju, dok ostale države pokušavaju oslabiti bipolarni sustav i vratiti se na njima prihvatljiviji sustav ravnoteže moći. Krahom SSSR-a 1989. godine sustav međunarodnih odnosa prestaje biti bipolaran te prema nekim teoretičarima postaje unipolarni (Wohlforth, 1999; Monteiro, 2011), dok se prema drugim vraća na multipolarni sustav s jednom supersilom (Buzan i Wæver, 2013).

Prema Kennethu N. Waltzu (1964: 881), određeni sustav međunarodnih odnosa tj. njegova stabilnost kao najvažnija karakteristika mjeri se dvjema jedinicama: trajnošću i mirom. U kasnijim tekstovima, Waltz (1993: 45) tvrdi da je učinio grešku kada je stabilnost uvjetovao elementom mira potvrđujući to s tvrdnjom da je multipolarni sustav bio izuzetno stabilan, ali vrlo sklon ratu, dok je bipolarni sustav bio izuzetno mirnodopski, no manje stabilan od multipolarnog sustava. Njegovu promjenu mišljenja ne prate drugi teoretičari sustava država poput Williama C. Wohlfortha (1999) i Nunoa P. Monteiroa (2011). Drugi Waltzov (1993: 50) postulat, koji je aktualan i danas, jest što čini državu velikom silom. Prema njegovoj definiciji,

status velike sile država ne dobiva izvrsnošću u samo jednom području, već kombiniranim rezultatom u više područja koji su sastavni dijelovi moći: (1) veličina teritorija i populacije, (2) bogatstvo resursima, (3) ekonomska i (4) vojna snaga, (5) politička stabilnost i (6) sposobnosti (Waltz, 1993: 50).

Najjednostavnije objašnjenje *multipolarnog sustava* moći je podjela moći i održavanje ravnoteže moći između tri ili više najmoćnijih aktera. Zbog njihove koncentriranosti na materijalnu moć, ovaj sustav preferiraju realisti (Kolodziej, 2011: 108). Najčešća teorijska greška, koju mnogi uzimaju kao danu činjenicu, jest da ravnoteža moći znači da su države u multipolarnom sustavu jednake (Waltz, 1964: 881). Prema Waltzu (1964: 881), svaki savez država koji tvori mikro-sustav država ima vođu koji je superioran u snazi nad ostalima članovima saveza. Usto ravnoteža sila u multipolarnom sustavu znači tek da je određen broj država u ravnoteži, ne i da su sve države svijeta u ravnoteži.

Multipolarni sustav koji je bio na snazi sve do Drugog svjetskog rata bio je eurocentričan. Značajna odrednica sustava nije bila prava ravnoteža sila u smislu da su države koje su u određeno vrijeme bile karakterizirane silama bile jednako materijalno snažne, kao što je to bio slučaj u bipolarnom sustavu Hladnog rata, već je njihova ravnoteža bila umjetno dogovorena ili održavana radi obostrane koristi. Prema Morgenthau (2006: 188-206) država ili države koje žele održati ravnotežu moći imaju na raspolaganju nekoliko metoda: (1) metodu podijeli pa vladaj, (2) osnaživanje slabijih država u sustavu, (3) kompenzacije na teritoriju slabijih država u sustavu ili kolonija, (4) naoružavanje, (5) saveze i (6) ulogu ekvilibrista.

Razlozi za odluku određene države koja je u određenom trenutku materijalno snažnija od druge države da ipak poštuje institucionaliziranu ravnotežu su u suprotnosti s realističnim shvaćanjem međunarodnih odnosa, a bliži liberalnim teorijama. Kolonizacijom i razvojem društva, tehnologije i znanosti, države su dobile mnogo više razloga za čuvanje mira, nego za rat radi moći. Prema tome čistog multipolarnog sustava s istinitom ravnotežom moći nikada nije ni bilo.

Prema eurocentričnoj povijesti međunarodnih odnosa, multipolarni sustav ima dvije varijante s kojima smo se upoznali tijekom povijesti. Pobornici teorije konstruktivizma nazivaju te dvije varijante multipolarnosti, stabilna i nestabilna multipolarnost, ovisno o odabranim strategijama koje pak ovise o percepciji donositelja odluka o raspodjeli snaga među državama (Kolodziej, 2011: 116). Nestabilan ili divlji multipolarni sustav je onaj u kojem naizgled nema pravila, a prijetnja ratom ili sam čin rata jedini su instrumenti održavanja sustava. Stabilan ili

institucionalizirani multipolarni sustav je pak sustav u kojem države diplomacijom i međudržavnim pregovorima održavaju status quo tj. ravnotežu moći.

Ako se multipolarni sustav sagledava kroz prizmu povijesti, jednostavno je objasniti ova dva modela. No ako sagledamo sadašnje stanje u međunarodnim odnosima, nalazimo na dvije oprečne teze. Prema Barry Buzanu i Ole Wæveru (2013) trenutno stanje nije ni stanje tradicionalne multipolarnosti ni stanje unipolarnosti, već uvode novi termin *teorija regionalnog sigurnosnog kompleksa* koji bi trebao ako ne definirati ovaj novi sustav, onda ga barem objasniti. Potrebu za novim terminom vide u tome što ni jedna zemlja nema potpunu prevlast u međunarodnim odnosima i to ne samo zato što se posredstvom globalizacije žarište međunarodnih odnosa premjestilo s država na transnacionalne aktere, a tema međunarodnih odnosa sa sigurnosti države i obrane suvereniteta na ekonomsku sigurnost i sigurnost pojedinca, već i jer se izkristalizirao novi odnos između regionalne i globalne razine odnosa. S tim zaključcima se slaže i Grizold (1998: 87), koji u svojoj knjizi *Međunarodna sigurnost* niti ne spominje unipolarni sustav država. Prema drugim teoretičarima od kraha SSSR-a 1989. godine u svijetu vlada unipolarni sustav s SAD-om kao jedinom velesilom (Kolodziej, 2011; Monteiro, 2011; Wohlfortha, 1999).

U *bipolarnom sustavu* četiri faktora održavaju mir i ograničavaju nasilje: (1) nepostojanje periferija, (2) raspon i intenzivnost faktora natjecanja, (3) konstantnost pritiska i neprestano ponavljanje kriza i (4) nadmoćna snaga (Waltz, 1964). Budući da postoje samo dvije supersile sa savezničkim taborima u kojima se nalaze države koje su druga razina sila, velike sile ili regionalne sile, te ostatak svijeta kojeg čine države koje ne mogu ni pretendirati na status velikih/regionalnih sila iz kalkulacije se izbacuje neugodno iznenađenje. Kako u bipolarnom sustavu ne postoje irelevantni događaji ili faktori jer bi i najmanja promjena mogla izbaciti cijeli sustav država iz ravnoteže, sigurnost je na puno višem nivou od multipolarnog sustava država. Bipolarni sustav država preferiraju neorealisti (Kolodziej, 2011: 114), dok realisti smatraju da je on ekstremno nestabilan s uvijek prisutnom prijetnjom nasiljem (Morgenthau, 2006: 11).

Bipolarni sustav u međunarodnim odnosima bio je na snazi od kraja Drugog svjetskog rata do raspada SSSR-a, a temeljio se na neprestanoj napetosti između SAD-a i SSSR-a baziranoj na teoriji odvratanja zastrašivanjem tj. odvratanja pod prijetnjom razornog nuklearnog protuudara (Grizold, 1998: 84).

Unipolarni sustav država je sustav u kojem jedna država posjeduje moć nad drugim državama. Prema Wohlfortu (1999: 9), unipolarnost je struktura sustava u kojem je moć jedne države

toliko velika da nema protutežu. Monteiro (2011: 13) definira unipolarnost kao anarhičan sustav nacionalnih država koji isključuje carstva i koji ima samo jednu supersilu koja uživa nadmoć bez konkurencije, no na istoj strani svog teksta *Unrest Assured: Why Unipolarity Is Not Peaceful* karakterizaciju unipolarnosti kao anarhičnog sustava objašnjava „nepotpunom nadmoći supersile“ (Monteiro, 2011: 13). Robert Jervis (2009: 191) definira unipolarnost kao „sustav u kojem drugi ne mogu zaprijetiti sigurnosti supersile, a moguće i drugim njezini vrijednostima“.

U trenutnoj konstelaciji sustava država prema Christopheru Hillu „SAD je država s jedinstvenim kapacitetom projiciranja nenadmašne moći na svako mjesto na planetu i oblikovanja svih aspekata globalnih politika“, no to „ne znači da su ostale države onesposobljene“ (Hill, 2003: 246). Još 1993. godine kada su teoretičari bili podijeljeni u dva tabora, one koji su vjerovali u unipolaran sustav međunarodnih odnosa hegemonijom SAD-a i one koji su vjerovali da je unipolarnost nemoguća te da će se struktura sustava država resetirati natrag na multipolarnost kao prirodan sistem, Kenneth Waltz (1993: 53) je teoretizirao da „teorija ravnoteže moći navodi na pretpostavku kako će druge zemlje, same ili u koncertu, pokušati povući američku moć u ravnotežu“. Wohlforth (1999) pak tvrdi ne samo da je unipolarnost čvrsto ustanovljena američkom hegemonijom, koja ovisi jedino o američkoj samoodrživosti na poziciji i njezinim vodstvom u svim područjima definiranim od strane Waltza kao sastavnim dijelovima moći, već i da „mnoga desetljeća, nijedna država neće po svoj prilici biti u poziciji da se suprotstavi SAD-u u ijednom od tih područja“ (Wohlforth, 1999: 8).

2.1.3. Vanjskopolitičke strategije država

Svaka država teži svojoj sigurnosti, no sigurnost nije samo slijepo djelovanje u svrhu svoje sigurnosti, već i djelovanje na međunarodni sistem odnosa koji će omogućiti i osigurati tu sigurnost jer prema slavnoj alegoriji Niccolò Machiavellija (2018: 103) lav se ne može sam obraniti od zamki, a lisica se ne može sama obraniti od vukova te je stoga potrebno biti i lisica kako bi se otkrile zamke i lav da se zastraše vukovi. Ovakvo djelovanje se zasniva na dogovoru sa saveznicima i izgradnji međunarodnog sistema koji bi preko međunarodnih institucija i dogovorenih normi i pravila štitio države.

No ne dijele sve države isto mišljenje o sigurnosti. Tatalović, Grizold i Cvrtila (2008: 10) definiraju suvremene sigurnosne politike kao djelatnost pripreme osiguravanja od budućih

ugroza čije su glavno obilježje sigurnosne strategije temeljene na sili (Tatalović i dr., 2008: 9). Sigurnosne strategije nisu temeljene na objektivnom shvaćanju sile, već i na subjektivnom osjećaju snage aktera ili njegovom strahu od drugih država. Sigurnost jest subjektivan osjećaj bez obzira manifestira li se na razini pojedinca, grupe ili društva.

U ovom trenutku valja ponovno naglasiti da se u ovom kontekstu pod pojmom države misli na određene vlade ili snažne pojedince koji u određenom trenutku upravljaju državom. Strategije država u vanjskoj politici mogu se iz korijena mijenjati promjenom vlada ili tek promjenom vođe na čelu iste stranke. Tako se primjerice u SAD-u dolaskom na vlast republikanskog predsjednika Ronalda Reagana (1981-1989) za 180 stupnjeva promijenio smjer vanjske politike prema SSSR-u. Od 1969. godine republikanski predsjednik Richard Nixon (1969-1974) vodio je vanjsku politiku detanta prema SSSR-u tj. smanjenja napetosti koju su naslijedili i prihvatili i Gerald Ford (1974-1977), također republikanac, i demokratski predsjednik Jimmy Carter (1977-1981). Dolaskom na vlast, Reagan, iako republikanac, u potpunosti je odbacio politiku detanta koja je u to vrijeme bila stavljena na led zbog Afganistanskog rata koji je započeo u prosincu 1979. godine te eskalirao Hladni rat. Suprotno navedenom, strategije država u vanjskoj politici mogu biti i zacementirane bez obzira na promjenu vlada koje pri tome mogu biti ideološki dijametralno suprotne. Najznačajniji primjer je strategija atlantizma Velike Britanije tj. bliskog odnosa Europe s SAD-om.

Prema shvaćanju djelovanja za vlastitu sigurnost, države mogu pratiti posesivne ciljeve, koji se tiču isključivo sigurnosti države, i sveobuhvatne ciljeve koji se tiču cijelog međunarodnog sistema (Wolfers, 1988: 73). Odluka o vrsti cilja te prema tome o vanjskopolitičkoj strategiji određene države ovisi o njezinim mogućnostima, tradiciji i trenutnoj filozofiji društva (Hill, 2003: 240). No ona ovisi i o utjecajnim lobističkim grupama sa specifičnim ciljevima poput Tea Partya i jedan posto najbogatijih u SAD-u i o izdvojenim odlukama spin doktora koje neočekivano i (ne)namjerno mijenjaju zacrtani vanjskopolitički smjer te unutarnju kohezivnost države kao što se to dogodilo odlukom britanskog premijera Davida Camerona da održi nepotreban referendum o članstvu Velike Britanije u EU kako bi učvrstio svoju poziciju u Konzervativnoj stranici. Ovisi i o populizmu koji direktnim lažima, izmišljenim činjenicama i potpirivanjem tenzija i mržnje cilja na neobrazovani i siromašni dio populacije s namjerom da stvara nemir radi nemira samog (United Kingdom Independence Party – UKIP u Velikoj Britaniji, Front National – FN u Francuskoj, Partij voor de Vrijheid – PVV u Nizozemskoj, Neovisni za Hrvatsku u Hrvatskoj, itd.), kao i miješanju stranih država u izborni proces

(kibernetički napadi i dezinformacijska kampanja posredstvom tehnološkog napretka transnacionalnih ili državnih aktera koje države ne mogu pratiti).

Upravo stoga je dubinsko poznavanje mogućnosti strategija vanjske politike kojima mogu pribjeći države danas aktualnije nego ikada. Iako je većina strategija koje ćemo navesti izgubila svoj značaj ili više nije primjenjiva u dubinski promijenjenoj konstelaciji međunarodnih odnosa, one su ipak početne točke za daljnje sagledavanje globalne politike. Prema klasifikaciji koju navodi Christopher Hill (2003), strategije se dijele na strategije globalnog doseg a i obrambene strategije. Države koje u većoj mjeri slijede strategije globalnog doseg a su više zaokupljene sveobuhvatnim ciljevima u vanjskoj politici od onih koje se kriju iza obrambenih strategija, a koje podilaze njihovim posesivnim ciljevima.

Strategije globalnog doseg a su: strategija autistične politike moći, strategija aktivnog revizionizma, strategija hegemonije, strategija usmjerenog multilateralizma, strategija vanjske politike primjera i strategija križarstva.

Autistična politika moći je strategija koju zanima samo sigurnost i dobit države ne obazirući se na dalekosežne posljedice po državu i utjecaje na druge države. Ovakvu strategiju provodi Kina štiteći Sjevernu Koreju koja joj služi kao uteg na vagi prema prisustvu SAD-a u Južnoj Koreji. Iako je režim Sjeverne Koreje izrazito nestabilan te u trenu oka može postati katastrofalan na globalnoj razini te jednako tako šteti vlastitome društvu, Kini on služi kao efikasan način za ometanje američke hegemonije. Autističnu politiku moći su u prošlosti provodili predsjednik Iraka Saddam Hussein i predsjednik Srbije Slobodan Milošević. I Hussein i Milošević htjeli su postići zacrtane ciljeve u svrhu dobiti Iraka (istrebljenje kurdske opozicije kroz kampanju Al-Anfal i poništenje iračkog duga Kuvajtu) i Srbije (teritoriji susjednih država na kojima živi veći broj srpske manjine i zadržavanje Kosova) bez obzira što su njihovi ciljevi direktno ugrožavali druge države i zajednice te što je postojala opasnost odmazde međunarodne javnosti, što se i dogodilo Iraku Zaljevskim ratom 1991., a Srbiji 1999. NATO-ovim bombardiranjem određenih strateških ciljeva u Srbiji (mostovi, zapovjedni i komunikacijski centri, itd.).

Strategija *aktivnog revizionizma* je strategija koja je za posljedicu imala i Drugi svjetski rat (Njemačka želja za revizijom *Versajskog ugovora*) i sovjetsku opresiju zemalja Istočne Europe (strah od novog rata). Od šestodnevnog rata u lipnju 1967. godine Izrael također upotrebljava strategiju aktivnog revizionizma u procesu proširenja svog teritoriju okupacijom sirijske Golanske visoravni te palestinske Zapadne obale i Pojasa Gaze (izraelska vojska se povukla iz Pojasa Gaze 2005. no još uvijek kontrolira granične prijelaze te morski i zračni prostor), kao i

uspostavom izraelskih naselja na okupiranom području. Rusija od 1990. godine vodi politiku aktivnog revizionizma prema bivšim državama SSSR-a počevši s ruskim aktivnim sudjelovanjem u ratu u moldavskoj Transnistriji koji je završio njezinim nepriznatim osamostaljenjem pod ruskim utjecajem. Revizionističku politiku nastavila je Rusko-gruzijskim ratom 2008. godine koji je završio ruskom okupacijom gruzijskih teritorija Južne Osetije i Abhazije te aneksijom ukrajinskog Krima i ratom u istočnoj Ukrajini 2014. godine.

Strategija *hegemonije* je strategija u kojoj moćna sila pokušava nametnuti i održati svoj status moćne sile kroz vodstvo u međunarodnom sigurnosnom sistemu upotrebljavajući intervencijsku vanjsku politiku. Sama riječ dolazi od grčke riječi za prevlast, a primjenjivala se u opisu odnosa između grčkih polisa (Rosamond, 2016). Tako je za vrijeme antičke Grčke, unutar Peloponeskog saveza Sparta bila hegemon, unutra Delskog saveza Atena, a u 4. stoljeću prije nove ere unutar Korinskog saveza Makedonija pod Filipom II. Promatrajući europsku povijest, za vrijeme svojih najvećih vojnih uspjeha u 1. i 2. stoljeću Rimsko Carstvo bilo je hegemon nad skoro cijelim antičkim svijetom, a njegovim stopama u 9. stoljeću nastavlja Karlo Veliki kao car Svetog Rimskog Carstva. U novom vijeku više zemalja imalo je hegemonске tendencije pogotovo otkrivanjem novog svijeta (Portugal, Španjolska, Nizozemska, Velika Britanija), ali i preko ekonomije i industrije (Nizozemska, Velika Britanija) i osvajanjem (Francuska za Napoleona, Njemačka za Hitlera). Strategija hegemona je strategija s kojom SAD koketira od kraja Drugog svjetskog rata, a SSSR ju je uspješno nametao zemljama Istočne Europe od Drugog svjetskog rata pa sve do svoga raspada. U današnje vrijeme Rusija s Vladimirom Putinom na čelu ponovno ima aspiracije prema hegemoniji.

Usmjereni multilateralizam je strategija koju od svoje uspostave provodi Europska unija koordinacijom nacionalnih vanjskih politika svojih članica te osiguravanjem organizacije i koordinacije politika s drugim državama u međunarodnom sigurnosnom sustavu putem pridruženih, trgovinskih i prijateljskih ugovora. Usmjereni multilateralizam provode i Mercosur – južnoamerički trgovinski savez Argentine, Brazila, Paragvaja, Urugvaja i Venezuele (suspendirana od 1. prosinca 2016.) osnovan 1991. godine, čije su pridružene članice i Bolivija, Čile, Kolumbija, Ekvador, Gvajana, Peru i Surinam, a promatrači Meksiko i Novi Zeland, te ASEAN – međuvladina organizacija država Jugoistočne Azije (Brunej, Filipini, Indonezija, Kambodža, Laos, Malezija, Mijanmar, Singapur, Tajland i Vijetnam) osnovan 1967. putem sporazuma o slobodnoj trgovini sa šest pridruženih članica (Australija, Kina, Indija, Japan, Južna Koreja i Novi Zeland).

Europska unija provodi i strategiju *vanjske politike primjera*. Na primjeru svoje unifikacije i pacifikacije koja joj je donijela blagostanje i mir Europska unija je primjer državama iz susjedstva koje joj se želi pridružiti, ali i svim drugim državama svijeta. Tijekom povijesti, prvi premijer Indije Jawaharlal Nehru je u nestabilnom međunarodnom sigurnosnom sustavu za vrijeme Hladnog rata provodio strategiju vanjske politike primjera zalažući se za pacifizam i vodstvo UN-a te suosnivanjem Pokreta nesvrstanih zajedno s jugoslavenskim predsjednikom Josipom Brozom Titom.

Najekstremnija strategija globalnog dosega je strategija *križarstva* koja za cilj ima preoblikovanje međunarodnog sistema na sliku i priliku određene države. Ova strategija je više ili manje uspješno primjenjivana tijekom cijele poznate povijesti svijeta. Aleksandar Veliki je osvajanjem širio helenističku kulturu te trgovinu, dok su Rimljani širili svoje arhitektonske, znanstvene, pravne i trgovinske dosege. Napoleon je svojim osvajanjem širio prosvjetiteljstvo i oslobađao narod prema dosezima Francuske revolucije ostavivši u nasljeđe svijetu Napoleonov zakonik, dok su Britanci i Nizozemci putem kolonijalizma, trgovine i industrije svijetom proširili ekonomski sistem kapitalizma. Hitlerova Njemačka je pokušala preoblikovati svijet na sliku i priliku ideologije nacizma, a SSSR ideologije Komunističke partije Sovjetskog Saveza.

SAD preko Trumanove doktrine nakon Drugog svjetskog rata te posredstvom politike širenja liberalne demokracije nakon propasti SSSR-a pokušava proširiti svoj gospodarski i društveni oblik života, dok Europska unija pokušava preko dvije prethodno spomenute strategije oblikovati međunarodni sistem na sliku i priliku svog multilateralizma.

Obrambene strategije u međunarodnom sigurnosnom sustavu su: strategija vanjske politike preživljavanja, strategija multilateralizma kao oblika skloništa, strategija niše tj. utočišta i strategija kvijetizma.

Prva među obrambenim strategijama je strategija *vanjske politike preživljavanja*. Ova strategija je vrlo introvertirana budući da se ne zamara previše sveobuhvatnim ciljevima i međunarodnim sustavom, već za cilj ima tek suštu opstojnost države ili režima. Za vrijeme Hladnog rata mnoge države u strahu za svoju nezavisnost primjenjuju ovu strategiju, no ne uvijek na isti način. Švedska i Švicarska su dvije europske države čije doktrine neutralnosti imaju korijenje u počecima 19. stoljeća (švicarska neutralnost traje duže, no priznata je na Bečkom kongresu 1815.) te koje nisu sudjelovale ni u jednom svjetskom ratu, a opet su u strahu od mogućeg napada provodile strategiju izgradnje snažne nacionalne vojske i čvrste nacionalne obrane kao

sredstva odvrtaćanja mogućeg napada. S druge strane, Jugoslavija i Indija su kao obrambeno sredstvo osnovale Savez nesvrstanih kojemu su se priključile mnoge druge države u želji da izbjegnu opredjeljivanje između dviju suprotstavljenih supersila. Singapur ovu strategiju upotrebljava pomoću svog bogatstva i gospodarskih vještina.

Multilateralizam kao oblik skloništa je usko povezan s usmjerenim multilateralizmom. Za razliku od Europske unije kao samostalne jedinice koja upotrebljava multilateralizam kao strategiju globalnog dosega, većina zemalja članica Europske unije upotrebljava multilateralizam kao oblik skloništa u smislu 'zajedno smo jači i sigurniji'. No nemaju sve zemlje Europske unije isti motiv za upotrebu ove strategije vanjske politike. Italija i Njemačka primjenjuju ovu politiku kako bi unutar EU-a utopile svoju mračnu prošlost u međunarodnim odnosima, a opet snažno utjecale na međunarodnu politiku pod pokrićem zajedništva (Hill, 2003: 247). Neke od manjih država članica Unije koriste kolektiv Europske unije u vanjskoj politici kako bi uopće sudjelovale kao bitan faktor u međunarodnim odnosima, a ne bile njegove žrtve poput zemalja bivšeg Varšavskog pakta, dok ga neke koriste kao sredstvo ostvarivanja svojih vanjskopolitičkih ciljeva koje samostalno ne bi mogle ostvariti poput Grčke (neriješeni problemi s Turskom) i Portugala (lobiranje za nezavisnost Istočnog Timora).

Strategija niše tj. utočišta znači ostvarivanje države na pozornici međunarodnih odnosa u specifičnoj ulozi, kao što su to učinile Norveška koja se prometnula u svjetskog medijatora, Švicarska kao sjedište mnogih međunarodnih organizacija i nevladinih udruga (non-governmental organisations – NGO) te Kanada postojanim i proaktivnim sudjelovanjem u mirovnim misijama te misijama uspostave mira. Za vrijeme Hladnog rata Alžir je često funkcionirao kao medijator između Zapada i islamskog svijeta, a tu funkciju sada želi preuzeti Katar usmjeravajući se na sukobe između muslimanskih zemalja ili muslimanskih pokreta.

Najintrovertiranija strategija među obrambenim strategijama je *strategija kvijetizma*. U strategiji kvijetizma države se odlučuju na neznatno sudjelovanje u međunarodnoj sigurnosnoj politici ili potpunu izolaciju. Za vrijeme Envera Hoxhe Albanija je provodila strategiju kvijetizma u formi potpune izolacije od međunarodnog sigurnosnog sustava, baš kao i Mijanmar za vrijeme vladavine vojne hunte od 1962. do 2011. godine. Sjeverna Koreja također provodi strategiju kvijetizma u vidu potpune izolacije svog stanovništva, ali je u međunarodnom sigurnosnom sustavu prisutna kao odmetnuta država (rogue state) koja postojano ucjenjuje svijet prijatnijom od napada nuklearnim oružjem na svoje susjede zauzvrat

tražeći ekonomsku pomoć. Strategiju kvijetizma u vanjskoj politici, ali ne i izolacije, koristila je i Finska za vrijeme Hladnog rata.

2.2. Koncept nacionalne sigurnosti i oružanih snaga

Prva organizirana vojska čije postojanje sa sigurnošću možemo utvrditi putem pisanih povijesnih izvora nastala je u starom Egiptu u 2. tisućljeću pr. n. e. (Keegan, 1994: 131), a prvu stručno pisanu literaturu u kojoj se spominju vojna organizacija i vojne kampanje napisali su Herodot i Tukidid u antičkoj Grčkoj u 5. stoljeću pr. n. e. te Julije Cezar za vrijeme starog Rima u 1. stoljeću pr n. e. Još i dan danas popularna znanost smatra Aleksandra Velikog najboljim vojskovođom u povijesti, glorificira upornost Hanibala, vojne strategije Julija Cezara, strahovitost Atila Biča Božjeg, snagu i mudrost Džingis-kana, hrabrost Ivane Orleanske, stručnost Erwina Rommela te citira vojne pouke Suna Tzua, Machiavellija i Clausewitza kao bezvremenske savjete za svakodnevni život u 21. stoljeću. Sposobnosti upravljanja vojskom pomogle su Muhamedu u nametanju svog vjerskog nauka Arapima, Napoleonu da potpuno promijeni društvo Europe, Georgeu Washingtonu, Mustafi Kemalu Atatürku, Josipu Brozu Titu, Dwightu Eisenhoweru i Fidelu Castru da postanu predsjednici svojih država.

Cjelokupna pisana povijest čovječanstva je očarana vojskama, ratovima, bitkama i vojnim strategijama, a ni današnjica nije drugačija. Tek rijetki znaju koliko su izumi pluga i tropske rotacije usjeva u srednjem vijeku učinili za gospodarstvo Europe, a koliko doba kuge u 14. stoljeću za prava poljoprivrednika i radnika Europe, tko je izumio tiskarski stroj, tko parni stroj, a tko *World Wide Web*, iako su ti izumi promijenili svijet u korijenu. No baš svatko zna što znače izrazi *trojanski konj*, *kocka je bačena*, *prijeći Rubikon*, *Rusija se ne napada zimi* i *peta kolona*. Stoga nije čudno da je vojska i danas ponos svake nacije – simbol suverenosti i instrument nacionalne sigurnosti⁷, dok generali imaju počasna mjesta uz državnike u skoro svim svečanim prigodama.

U širem smislu Grizold (1998: 29) definira nacionalnu sigurnost kao sigurnost političkoga naroda. Arnold Wolfers (1952: 481) naznačuje usku povezanost nacionalnih interesa u vanjskoj politici s nacionalnom sigurnosti te primjećuje da je u tom pogledu nacionalna sigurnost politika

⁷ Određen broj mikrodržava nema nacionalne oružane snage: Andora, Dominika, Grenada, Kiribati, Lihtenštajn, Maršalovi Otoci, Savezne Države Mikronezije, Nauru, Palau, Sveta Lucija, Sveti Vincent i Grenadini, Samoa, Salomonski Otoci, Tuvalu i Vatikan. Određen broj država nema nacionalne oružane snage, ali ima određene nacionalne vojne jedinice: Kostarika, Island, Mauricijus, Monako, Panama i Vanuatu.

koja promiče zahtjeve cjelokupne nacije naspram zahtjevima pojedinca, dijela društva ili čovječanstva. Detaljnija definicija opisuje nacionalnu sigurnost kao pasivno stanje sigurnosti nacionalne države i kao aktivnog „svjesnog organiziranog djelovanja države i društva radi osiguranja opstanka, razvoja i egzistencije pojedinca, društva i države, odnosno njihovog osiguranja od svih izvora ugrožavanja u suvremenom svijetu“ (Tatalović i dr., 2008: 21) sa zadaćom osiguravanja stanja:

u kojem će biti osigurani: sloboda države i društva, teritorijalni integritet i suverenost države u okvirima međunarodno prihvaćenih aranžmana, ljudske slobode i prava građana, politička i socijalna stabilnost društva i države, stabilan gospodarski razvoj i funkcioniranje pravne države, stabilan javni poredak i osobna sigurnost građana te zdravi i stabilni ekološki uvjeti (Tatalović i Bilandžić, 2005: 32).

Koncept sigurnosti predviđa stanje opasnosti. Osjećaj opasnosti proizlazi iz samostalnog ili skupnog djelovanja raznih faktora u društvu, među društvima te u prirodi koje pojedinac, društvo ili država doživljavaju ugrožavajućim. Ugrožavajući faktori mogu biti subjektivni ili objektivni, nekadašnji, trenutni ili očekivani, mogu se ticati prirodnih zakonitosti, spleta okolnosti ili biti posljedice čovjekove djelatnosti u društvu. Isto tako mogu proizlaziti iz ili izvan određenog društvenog sustava, no moraju biti doživljeni kao opasni po cijelo društvo kako bi se putem nacionalne sigurnosti zadovoljila potreba za sigurnošću na razini cjelokupnog društva (Grizold, 1998: 32).

Sigurnosna politika i sigurnosna struktura su operativne razine nacionalne sigurnosti. Sigurnosna politika koju Anton Grizold (1998: 33) u širem značenju definira kao „djelatnost za pripremu osiguranja pred izvorima budućeg ugrožavanja u prirodi, društvu i među društvima“ predstavlja sve djelatnosti pri uspostavi djelovanja sustava nacionalne sigurnosti. Sigurnosna struktura je specifična za određenu državu no dva njezina elementa su zajednička većini država: obrana i unutarnja sigurnost (Grizold, 1998: 33). Obrana države sastoji se od niza obrambenih djelatnosti koje se organiziraju, provode i financiraju isključivo od strane države te koje se među ostalim mogu podijeliti prema vrstama aktivnosti na idejno-političke, organizacijsko-tehničke, materijalne i vojne aktivnosti.

Kroz idejno-političke aktivnosti država smišlja svoju opću strategiju obrane. Redovitim i pravilnim sastavljanjem nacionalnih sigurnosnih strategija sigurnosna politika određene države uklanja uočene propuste u obrani i time smanjuje moguću ranjivost države (Buzan, 2009: 260). Nacionalne obrambene strategije su jedinstvene strategije vezane za određenu zemlju i njezine nacionalne interese, no neke odrednice nacionalnih strategija su općeprihvaćene u

međunarodnom sustavu poput neotuđivog prava države na kolektivnu obranu svoje slobode i neovisnosti, teritorijalne cjelovitosti i ustavnog poretka u svjetskom poretku ravnopravnih država, odricanja od uporabe sile i agresije u rješavanju sukoba među državama budući da priznaju činjenicu da rat nije svrsishodno sredstvo, shvaćanja nužnosti organiziranja nacionalne obrane jer obrambena djelatnost se ne ograničuje samo na obranu od napada druge države, već i na obranu od prirodnih i globalnih (tehnoloških i gospodarskih) ugroza, razumijevanja pogodnosti i prednosti savezništva s drugim državama kao i članstva u međunarodnim organizacijama te pridržavanja međunarodnih normi i pravila (Tatalović i Bilandžić, 2005: 66-64).

Vojne aktivnosti obrambenog sustava, odvracanje od mogućeg napada i obranu teritorija za vrijeme ratnog stanja, zaštitu stanovništva i materijalnih dobara te uklanjanje posljedica prirodnih nepogoda za vrijeme mirnodopskog stanja provode oružane snage. Carl von Clausewitz (1989: 280) definira oružane snage kao sve snage smještene na ratištu, no to je zastarjela i vrlo uska definicija. Za Samuela E. Finera (1969: 6-7) oružane snage su svrsishodan hijerarhijsko-kohezivan instrument simboličkog statusa snažno nabijenog emocijama, superioran u organizaciji i upotrebi sile s monopolom na oružje čije su glavne značajke centralizirano zapovjedništvo, disciplina, samodostatnost i *esprit de corps*. Prema Ozrenu Žunecu (1998: 45), oružane snage su institucija političke zajednice stvorena od države kao instrument odvracanja od izbijanja rata ili poraza u ratu s ciljem vanjske sigurnosti političke zajednice, dok Siniša Tatalović i Mirko Bilandžić (2005: 59) definiraju oružane snage kao „specijalizirana oružana organizacija pripremljena i organizirana za vođenje oružane borbe i rata“ te „glavni instrument u vođenju državne politike za očuvanje neovisnosti i teritorijalnog integriteta zemlje, ustavnog uređenja i gospodarskog sustava“. Za njih su oružane snage „kraljeznica sustava obrane svake zemlje“ (Tatalović i Bilandžić, 2005: 61).

Oružane snage su sastavljene od operativne i teritorijalne komponente. Klasična operativna komponenta oružanih snaga sastoji se od kopnene vojske, ratnog zrakoplovstva i protuzračne obrane te ratne mornarice, dok u posljednje vrijeme pojedine države osnivaju i strukture namijenjene za kibernetičku obranu. Kopnena vojska izvodi bojna djelovanja na kopnu te su njezini najvažniji rodovi: mehanizirano pješništvo, oklopne postrojbe, topništvo i inženjerija. Ratno zrakoplovstvo i protuzračna obrana imaju zadaću obrane zračnog prostora, dok se ratna mornarica sastoji od flote mornaričkog zrakoplovstva i pješništva. Teritorijalni dio oružanih snaga temelji se na spoju vojnih i civilnih interesa te je za njega unutarnja sigurnost države izjednačena s vanjskom sigurnosti.

Prema tipovima vojnih organizacija možemo razlučiti profesionalnu vojnu organizaciju sastavljenu od profesionalnog, vojno obrazovanog vojnog kadra, vojnu organizaciju popunjenu na temelju vojne obveze, kombinirani tip sastavljen od profesionalne vojne organizacije i vojne organizacije popunjene na temelju vojne obveze te dragovoljački tip vojne organizacije (Tatalović i Bilandžić, 2005: 65). Veličina, sastav i opremljenost oružanih snaga ovise među ostalim o geografsko-strateškom položaju zemlje, gospodarskim i demografskim faktorima te faktoru tehnološkog razvoja zemlje, no u suvremeno doba i o globalnom sigurnosnom sustavu. Budući da suvremene oružane snage sve više gube tradicionalnu ulogu izvođenja oružanih borbi, njihova veličina i sastav se prilagođavaju novoj suvremenoj ulozi odvratanja eventualnog agresora od napada, sudjelovanja u međunarodnim mirovnim misijama i obavljanju socijalne uloge u društvu (Grizold, 1998: 17) te postaju instrument državne politike, a ne samo instrument obrane, kao i nositelji dijela društvene moći (Grizold, 1998: 18).

Timothy Edmunds (2006: 1059) zamjećuje četiri suvremena trenda u globalnoj sigurnosnoj politici koji utječu na karakter i organizaciju oružanih snaga: (1) pad značaja obrane nacionalnog teritorija kao glavnog principa ustroja oružanih snaga, (2) prevladavanje modela profesionalne vojne organizacije, (3) pojavu novih sigurnosnih izazova poput terorizma, transnacionalnih zločinačkih organizacija i ilegalne migracije te (4) trajnu potrebu za društveno-političkom ulogom oružanih snaga kao elementom izgradnje nacije.

Budući da je glavna funkcija oružanih snaga i dalje obrana nacionalne države, u globaliziranom sigurnosnom okruženju shvaćanje obrane demokratskih država se sve više odmiče od ad hoc obrane teritorija i odvratanja neprijatelja od napada te se usmjerava prema iskorjenjivanju izvora mogućih budućih napada putem obrane demokratskih vrijednosti i trenutnog međunarodnog sigurnosnog sistema te širenja liberalne demokracije. Za mnoge države preventivne misije održavanja trenutnog sigurnosnog sistema su financijski i organizacijski mnogo pristupačnije od povratka na stari model održavanja oružanih snaga sposobnih za obranu cijelog nacionalnog teritorija, pogotovo s obzirom na promjenu izvora prijetnji državama. Stoga države dobrovoljno pristupaju sigurnosnim savezima i spremno šalju svoje oružane snage u civilne i vojne misije.

Tako Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH) imaju tri temeljne misije:

- obrana Republike Hrvatske i saveznika,
- doprinos međunarodnoj sigurnosti i
- potpora civilnim institucijama (Osrh.hr, 2015).

Prema tome su zadaće OSRH: (1) zaštita suvereniteta, neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti Hrvatske u skladu s Ustavom, zakonima i međunarodnim ugovorima (2) sudjelovanje u mirovnim i humanitarnim operacijama, operacijama u kriznim situacijama te drugim aktivnostima u inozemstvu, (3) pružanje obrambene pomoći saveznicama i (4) pružanje pomoći u duhu solidarnosti državama članicama EU-a u slučaju terorističkog napada ili prirodne ili ljudskom djelatnošću izazvane katastrofe te (5) pružanje pomoći domaćim institucijama civilne vlasti i domaćem stanovništvu u slučaju prirodne ili ljudskom djelatnošću izazvane katastrofe ili nesreće (Osrh.hr, 2015).

U današnje vrijeme smo također svjedoci upotrebe oružanih snaga u njima netradicionalnim zadaćama: suprotstavljanje terorističkim organizacijama, zaštita državnih granica, ispomoć kod migracijskih kriza, itd.

Priroda razvoja oružanih snaga, materijalnih obrambenih sredstava te sposobnosti određene države zajedno s odnosima s drugim državama u međunarodnom sigurnosnom sustavu dovodi do obrambene dileme (Buzan, 2009: 217-233; Tatalović i Bilandžić, 2005: 96). Obrambena dilema doživljava svoj vrhunac u suvremenom dobu nakon Drugog svjetskog rata usred utrke u naoružanju te spoznajom da linija fronte više nije jedini mogući dio zahvaćen ratnim razaranja s obzirom na to da suvremeno oružje može doseći bilo koji dio države. U moderno doba, tehnološkim i kibernetičkim razvojem znanosti, konvencionalno oružje nije jedino sredstvo koje može imati duboki doseg u neprijateljski teritorij i organizaciju.

Države članice Europske unije u modernom dobu su u specifičnoj situaciji različitoj od drugih modernih država jer njihova obrambena dilema ulazi u sve spore državne uprave budući da je Europska unija visoko unificirana organizacija država članica s istom valutom u Eurozoni te bez unutarnjih državnih granica u šengenskoj uniji. Obrambena dilema Europske unije prati obrambene dileme država članica, ali ima i svoju specifičnu obrambenu dilemu zbog nepostojanja vojske Europske unije.

Europska unija nikada nije bila savez istovjetan NATO savezu ili UN-u. Od početaka Europske unije države članice su bile svjesne da se moraju odreći određenog dijela suvereniteta kako bi idejno zamišljena Unija funkcionirala. S postepenim, ali postojanim prijenosom dijelova nacionalnog suvereniteta država članica na supranacionalnu razinu, Europska unija od svojih početaka nalazi se u procesu posebne izgradnje europskog identiteta, pored ili iznad nacionalnih identiteta.

U izgradnji nacije oružane snage su simboličan predstavnik nacionalnog suvereniteta i sredstvo promicanja nacionalnih vrijednosti (Edmunds, 2006: 1073). K tome je vojno zapovjedništvo visoko centralizirano, a neprekinut lanac zapovijedanja povezuje najmanje vojne jedinice s vrhovnim zapovjedništvom jer je osnovna namjena vojske da bude sredstvo borbe njezinog vrhovnog zapovjednika te stoga mora postojati direktan zapovjedni lanac (Finer, 1969: 7). Prema navedenom nije nimalo nerazumljivo britansko uzastopno stavljanje veta na prijedloge uspostave vrhovnog europskog vojnog stožera sa stalnim vrhovnim zapovjedništvom, kao ni usmjerenost branitelja suvereniteta država članica na pitanje uspostave vojske Europske unije. S druge strane sasvim je razumljivo i da federalisti vide uspostavu vojske EU-a kao sljedeći korak u izgradnji Europske unije.

2.3. Sekuritizacija

Prema definiciji autora iz Kopenhagenske škole, sekuritizacija je ekstremna verzija politizacije tj. govorni čin kojim određeni akter predmet debate, do tada samo politiziran ili nepolitiziran, prezentira kao egzistencijalnu prijetnju prema referentnom objektu (državi, vladi, teritoriju, društvu) koja zahtijeva hitne mjere (Buzan i dr., 1998: 23-24). Sekuritizacija je ekstremna verzija politizacije s obzirom na to da „premješta politiku izvan utvrđenih pravila igre i uokviruje problem ili kao posebnu vrstu politike ili iznad politike“ (Buzan i dr., 1998: 23) u spektru nepolitičko-političko-sekuritizirano.

U spektru sekuritiziranosti ne vrijede pravila koja vrijede u spektru politiziranosti, a uvode se hitne mjere koje označavaju izvanredno stanje koje pak opravdava radnje koje se ne smatraju normalnima u standardnim okolnostima i koje izlaze iz granica uobičajenih političkih procedura. Analizirajući gore navedenu definiciju sekuritizacije, mnogi analitičari smatraju da koncept sekuritizacije označava sigurnost kao društvenu i intersubjektivnu konstrukciju (Taureck, 2006; Williams, 2003). Buzan napominje da iza teorije sekuritizacije (TS) stoji upravo ideja da se „socijalna konstrukcija prijetnje mora shvatiti odvojeno od tradicionalne objektivno-materijalističke analize prijetnje“ (Buzan, 2009: 2).

Predmet debate u sekuritizaciji može biti mnogostruk te ovisi i o okolnostima i o referentnom objektu, kao i o sektorima te nivoima analize. Neki provoditelji sekuritizacije sekuritiziraju druge države, drugi pak religiju, kulturu, političke sustave u drugim državama, okoliš. Provoditelja sekuritizacije je iznimno teško definirati jer sam izgovaratelj govornog čina ne

mora biti jedini ili najbitniji provoditelj, kao što ne mora isključivo biti dionik političkog sektora. Ole Wæver (1995: 8) u svom inicijalnom tekstu o sekuritizaciji napominje da je „sigurnost artikulirana samo iz specifičnog mjesta, institucionaliziranim glasom, od strane elita“. Rita Taureck (2006: 55) također napominje da je u praksi koncept sekuritizacije daleko od sveopće otvorenosti svim dionicima društva jer ovisi o „moći i sposobnosti, a time i načinima da se društveno i politički izgradi prijetnja“.

Referentni objekt koji neki predmet debate stavlja u stanje egzistencijalne prijetnje posredstvom sektora mogu biti država, neka druga politička tvorevina, vojska (vojni sektor), suverenitet ili ideologija (politički sektor), pravila, norme ili institucije u nacionalnoj ili globalnoj ekonomiji (ekonomski sektor), kolektivni identitet, religija, jezik (društveni sektor), preživljavanje određene vrste ili staništa te klimatske promjene (sektor zaštite okoliša) (Buzan i dr., 1998: 21-23).

No najvažniji dio koncepta je da provoditelj sekuritizacije upotrebi specifičnu retoriku egzistencijalne prijetnje referentnom objektu. Ta retorika mora dramatisirati i prezentirati predmet debate ne samo kao esencijalno pitanje za preživljavanje referentnog objekta, već i kao prioritetno pitanje – i stoga je proces sekuritizacije zapravo govorni akt (Buzan i dr., 1998: 26). Koliko je govorni čin važan za sekuritizaciju možemo potvrditi argumentom Lucie Zedner (2003: 154) koja tvrdi da jedan događaj redovno utječe disproportionalno svom razmjeru ili šteti koju prouzrokuje. Primjeri toga su školske pucjave u SAD-u koje pokreću velike i duboke rasprave o kontroli oružja na državnim razinama. Važno je spoznati i da je „jezik sigurnosti utkan u lokaciju, institucije i prakse čiji je produkt“ (Zedner, 2003: 166).

Prema navedenom, „točna definicija i kriteriji sekuritizacije se sastoje od intersubjektivne uspostave egzistencijalne prijetnje dovoljno jake za znatan politički efekt“ (Buzan i dr., 1998: 25). Tek kada efekt postane dovoljno jak da provoditelj govornog čina, koji pokušava sekuritizirati određeni predmet debate i pretvoriti ga u egzistencijalno pitanje, uspije uvesti izvanredno stanje i osloboditi se pravila i procedura, možemo govoriti o sekuritizaciji. Teorija sekuritizacije je precizna u vezi praga prelaska neke retorike iz pokušaja sekuritizacije u uspješnu sekuritizaciju:

Predmet debate je sekuritiziran tek ako i kada publika ga prihvati kao takvog (Buzan i dr., 1998: 25).

Doduše, u nastavku objašnjavanja definicije sekuritizacije (Buzan i dr., 1998), autori uzmiču kod zahtjeva za uvođenje potpunog izvanrednog stanja tvrdeći da ne smatraju da izvanredne

mjere moraju stupiti na snagu u svakom slučaju. Svoju definiciju temelje tek na uspostavi određene platforme, prihvaćanje sekuritizacije od strane publike koja je spremna na uvođenje izvanrednih mjera, što ne bi bilo moguće da je predmet debate ostao tek politiziran. Da bi izbjegli problematiku definiranjem izvanrednog stanje, autori teorije sekuritizacije navode da se ono može manifestirati u mnogim oblicima.

Prema Giorgiju Agambenu (2005: 4), „izvanredno stanje nije specijalna vrsta prava (kao ratno pravo); već, utoliko što je suspenzija samog pravnog sustava, definira pravni prag ili koncept granice“. Agamben napominje da u javnom pravu nema teorije o izvanrednom stanju jer ga je teško definirati, a kao jedan od razloga za to izdvaja njegovu bliskost civilnom ratu koji je stanje suprotno od normalnih uvjeta (Agamben, 2005: 2).

Određivanje veličine i značaja određene sekuritizacije unutar polja međunarodnih odnosa autori rješavaju pitanjem: „koliko jak utjecaj pokušaj sekuritizacije ima na šire obrasce odnosa?“ (Buzan i dr., 1998: 26). Različite države ili društva preokupirani su različitim problemima i svaki od tih problema može, ali ne mora, biti politiziran predmet debate, no da bi bio sekuritiziran ovisi o pragu prelaska neke retorike iz pokušaja sekuritizacije u uspješnu sekuritizaciju. Visinu praga određuje publika (Buzan i dr., 1998: 30).

Sumirajući napisano, uspješna sekuritizacija mora identificirati (1) egzistencijalnu prijetnju i u kontrastu prema pokušaju sekuritizacije uvesti ili dobiti dozvolu publike za uvođenje (2) izvanrednih mjera te (3) utjecati na odnose unutar publike nakon raskida svih pravila (Buzan i dr., 1998: 26). Navedena definicija sekuritizacije oslanja se na tradicionalno razumijevanje sigurnosti kroz vojno-politički objektiv, prema kojemu je glavno pitanje sigurnosti opstanak.

Kao što mnogi autori napominju (McDonald, 2008; Williams, 2003; Taureck, 2006; Ejodus, 2009), sigurnost je unutar teorije sekuritizacije definirana:

kao negativnost, kao neuspjeh u bavljenju s određenim predmetima debate kao normalnim političkim pitanjima (Buzan i dr., 1998: 29),

te je u bliskoj korelaciji s definicijom koncepta političkog prema Carlu Schmittu:

Bit političkih odnosa [je] sadržana u odnošenju prema konkretnoj oprečnosti, izražava uvriježena jezična upotreba, čak i ondje gdje se sasvim izgubila svijest o ozbiljnom slučaju (Schmitt, 2007: 72)

I teorija sekuritizacije i Schmitt (2007) smatraju opstanak, egzistencijalnu prijetnju i tvrdnje prema potrebi za uvođenjem izvanrednih mjera, esencijalnima za svoje definicije. Najbitnija razlika između teorije sekuritizacije i definicije koncepta političkog Carla Schmitta je u mjeri

egzistencijalne prijetnje jer Schmitt smatra da je ona postojana i da stalnošću odnosa prijatelj/neprijatelj država zapravo čuva svoju suverenost, dok teorija sekuritizacije počiva na konceptu da se sigurnost tj. pitanje nesigurnosti stvara govornim činom, što znači da je njezino stanje u ekstremnom obliku s prisutnošću egzistencijalne prijetnje povremeno. S druge strane i Schmitt prihvaća činjenicu da bez obzira na to što smatra da se suverenost države ne može definirati drugačije nego negativno u odnosu na neprijatelje (neke druge), egzistencijalna prijetnja nije uvijek istog intenziteta. On naglašava da je osjećaj prijetnje ili neprijateljstva samo skriven negdje u kolektivnoj svijesti (Schmitt, 2007), jednako kao što teorija sekuritizacije navodi kako određena sekuritizacija ne može uspjeti bez određenog konteksta koji najčešće počiva na kolektivnoj svijesti. Upravo zbog ovog oslanjanja na vojno-politički objektiv Barry Buzan, Ole Wæver i Jaap de Wilde (1998: 27) dopuštaju da sekuritizacija, uz debatiranu, ad hoc može biti i institucionalizirana.

No ovdje treba napomenuti da teorija sekuritizacije nije klasična teorija sigurnosti koja pokušava odgovoriti na pitanje što sigurnost jest ili što sigurnost treba biti, „već teorijski alat analize pomoću kojeg analitičar može istražiti slučajeve sekuritizacije ili desekuritizacije“ (Taureck, 2006: 55). Upravo stoga koncept sekuritizacije za okosnicu uzima govorni čin kao konstrukt sigurnosnog problema te se koristi za „ukazivanje diskurzivne konstrukcije određenog predmeta debate kao sigurnosne prijetnje“ (McDonald, 2008: 563).

Autori Kopenhagenske škole daljnju razradu koncepta nastavljaju predstavljanjem nove teorije – politike sekuritizacije, kao i objašnjavanjem koncepata sigurnosnih konstelacija i makrosekuritizacije. *Teorija politika sekuritizacije* se bavi trima različitim istraživačkim pitanjima koja trebaju potvrditi hipotezu da strukture i priroda teorije imaju sistematske političke implikacije. Prvo istraživačko pitanje bavi se političkom praksom sekuritizacije koja pokriva empirijske studije političkih procesa sekuritizacije i desekuritizacije tj. znanje o politici. Drugo pitanje tiče se političkog u analizi sekuritizacije tj. kako definirati politiku, dok se treće istraživačko pitanje odnosi na politiku teorije sekuritizacije tj. političke čine uključene u osmišljavanje i primjenu teorije sekuritizacije (Wæver, 2011: 466).

Od svog začetka teorija sigurnosti je usko povezana s analizom sektora i sistemskih razina sigurnosti. I dok je sektorska analiza temeljito obrađena u *Security – A New Framework for Analysis* (Buzan i dr., 1998), razrada razina sigurnosti zapostavljena je u korist srednje/regionalne razine. Koncept analize sistemskih razina odnosi se na tri dimenzije: individualna/unutardržavna razina, gdje su referentni objekti ljudska bića (pojedinaac ili

određena skupina), srednja/regionalna razina gdje su najčešći referentni objekti države i nacije te sistemska/globalna razina gdje je referentni objekt čovječanstvo. Koncept u sebi sadrži horizontalnu i vertikalnu dimenziju. Na horizontalnoj dimenziji analiziramo suparništva na određenoj razini (manjina/dominantna kultura na unutardržavnoj, male/velike države ili slabe/jake sile na regionalnoj, sukob civilizacija na globalnoj razini), dok na vertikalnoj suparništvo problematizira same razine putem projekata integracije ili fragmentacije (Buzan i dr., 1998: 125).

Danas je od presudne važnosti prepoznati na kojoj razini određeni akteri, publika i provoditelji sekuritizacije doživljavaju pitanje svoje sigurnosti, na globalnoj, regionalnoj ili individualnoj (Buzan i dr., 1998: 64), jer sigurnosni problem može dolaziti s globalne razine (klimatske promjene), dok referentni objekti mogu biti na individualnoj razini (Buzan i Wæver, 2013: 12). Objašnjavanje koncepata sigurnosne konstelacije i makrosigurnosti koji se nalaze na razmeđu srednje i sistemske razine, iznad država i nacija, a ispod čovječanstva, pokušaj je autora teorije sekuritizacije da popune praznine u analizi sigurnosnih razina. Oba koncepta temelje se na premisi da se više različitih odvojenih sekuritizacija temeljenih na predmetima debata koji nadilazi referentne objekte države i nacija (poput religije, sekularizma ili civilizacijskog identiteta) povezuju pozitivno, dijeleći referentni objekt i egzistencijalnu prijetnju, ili negativno, međusobno se konstruirajući kao prijetnje (Buzan i Wæver, 2009: 256).

Makrosekuritizacija je koncept čiji je referentni objekt veći/širi kolektiv od države i nacije (poput političke ideologije, religije ili međunarodnog društva), ali koji skuplja i sekuritizacije sa srednje razine u veći/viši poredak. Budući da sadrže sekuritizacije s različitih razina, makrosekuritizacije imaju mnogo kompleksniju strukturu od običnih sekuritizacija, iako se definiraju putem istih elementa (Buzan i Wæver, 2009: 257). Makrosekuritizacija se može uspoređivati sa sekuritizacijama s drugih razina putem tri dimenzije: (1) stupnja sveobuhvatnosti tj. stupnja minimiziranja/maksimiziranja broja različitih predmeta debata, sukoba i interesa, (2) razine i (3) stupnja uspjeha uvjeravanja određene publike (Buzan i Wæver, 2009: 258).

Makrosekuritizacije generiraju *sigurnosne konstelacije*, koncepte koji pretpostavljaju da u sveobuhvatnim društvenim strukturama sekuritizacije (sektorima i razinama) postoji veći uzorak (Buzan i Wæver, 2009: 256). Taj koncept ističe važnost da se izbjegnu vizije izoliranih sekuritizacija koje nisu povezane s društvenim identitetima i političkim procesima na različitim razinama (Buzan i Wæver, 2009: 257). I u makrosekuritizacijama i u konstelacijama mogu se

pronaći četiri tipa univerzalizma koji tvrde da su primjenjivi na cijelo čovječanstvo: uključujući (religijski ili sekularni) koji teži optimizaciji ljudskog stanja; isključujući (nacizam, rasizam) koji tvrdi da posjeduje superiorna prava; postojeći poredak koji tvrdi da postoje prijetnje institucijama međunarodnog društva ili pluralističkom međunarodnom uređenju društva; i univerzalizam fizičkih prijetnji (zagovornici klimatskih promjena ili opasnosti od nuklearnog oružja) koji tvrdi da postoje prijetnje cjelokupnom čovječanstvu (Buzan i Wæver, 2009: 261).

2.3.1. Dijelovi sekuritizacije

Prema Kopenhagenskoj školi, dijelovi sekuritizacije su provoditelj sekuritizacije tj. akter koji sekuritizira problem i tvrdi da je referentni objekt u egzistencijalnoj prijetnji, funkcionalni akteri tj. akteri koji utječu na dinamiku sekuritiziranog problema te referentni objekt tj. objekt koji je u egzistencijalnoj prijetnji od sigurnosnog problema (Buzan i dr., 1998: 35-36). Određen broj znanstvenika smatra da je navedena razrada dijelova sekuritizacije previše uska (Williams, 2003; Balzacq, 2005; McDonald, 2008) te uz navedene dijelove predlažu širu razradu sekuritizacije koja obuhvaća kontekst nastanka govornog čina, publiku, široku sliku lingvističkih sposobnosti aktera sekuritizacije (Balzacq, 2005: 173) i shvaćanje medijatora govora (Williams, 2003: 512).

Navedene kritike u potpunosti su opravdane. Analiza sekuritizacije ograničena samo na osnovne jedinice sekuritizacije: provoditelje sekuritizacije, funkcionalne aktere i referentne objekte je preuska te se stoga se u ovom radu u obzir uzimaju i kontekst sekuritizacije te publika. Ipak, ovaj rad ne razrađuje široku sliku lingvističkih sposobnosti aktera sekuritizacije i shvaćanje medijatora govora kao dijelove sekuritizacije jer ta dva elementa podrazumijevaju suprotno okosnici ovog rada da se određeni narativ može sekuritizirati samom kvalitetom proizvodnje govornog čina. Suprotno tome, ovaj rad smatra da se narativ sekuritizira kvalitetnim tumačenjem svih dijelova sekuritizacije prema publici s jakim naglaskom na kontekst sobzirom na to da i realiziranje referentnog objekta i egzistencijalne prijetnje više ovise o ranije postojećim uvjerenjima, vrijednostima ili predrasudama. Prema navedenom, pri analizi diskursa u ovom radu nije toliko naglašeno kako je nešto rečeno, već što je rečeno.

Provoditelj sekuritizacije

Najčešći, iako ne i jedini razlog zašto određena sekuritizacija nije bila uspješna leži u provoditelju sekuritizacije. Provoditelj sekuritizacije može sekuritizirati određeni predmet debate relevantnim i odličnim govornim činom, no sekuritizacija i dalje može ostati pokušajem. Razlog tome su negativne okolnosti koje omogućuju/onemogućuju čin sekuritizacije, kao i pozicija provoditelja sekuritizacije ili kontekst. Najčešći provoditelji sekuritizacije su politički vođe, članovi vlade ili vlada kao jedinica, birokracija, lobisti i interesne skupine. Iako se često događa da je provoditelj sekuritizacije pojedinac, on rijetko kad nastupa kao individualan član društva, već kao član određenog kolektiva ili predstavnik institucije koji se doživljavaju kao društvena stvarnost (Buzan i dr., 1998: 40). Zbog toga je provoditelje mnogo teže odrediti nego referentni objekt sekuritizacije.

Teorija sekuritizacije tvrdi da je logika koja oblikuje čin govora važnija od izvođača govora tj. fokus stavlja na to vrši li čin pojedinac ili određeni kolektiv/organizacija, kao i koga ostali dionici određenog političkog pitanja drže glavnim i odgovornim za njegovu sekuritizaciju – pojedinca ili kolektiv/organizaciju. Slijedom navedenog, teorija sekuritizacije predlaže kao najbolju metodu distinkcije provoditelja sekuritizacije pozorno usredotočivanje na govorni čin tj. njegovu organizacijsku logiku (Buzan i dr., 1998: 41). No bez obzira na logiku govornog čina ili izrečenog odnosno napisanog u dokumentima, da bi pokušaj sekuritizacije prešao nevidljivi prag i postao uspješna sekuritizacija potrebno je usvajanje sekuritizacije od strane publike kojoj je ona namijenjena.

Prvi korak pritom je vjerodostojnost provoditelja sekuritizacije u očima publike, što važnim smatraju i Matt McDonald (2008) i Teun Adrianus Van Dijk (2015: 473) s obzirom na to da je pozicija provoditelja sekuritizacije okolnost koja olakšava/otežava uspjeh čina sekuritizacije kod publike. Vodeći se tom logikom, ovdje treba navesti Popperov zaključak o ljudskoj prirodi:

Ljudi su skloni obožavanju moći. No ne može biti nikakve sumnje da je obožavanje moći jedna od najgorih vrsta ljudskog idolopoklonstva, ostatak 'vremena kaveza', ljudskog ropstva.

Obožavanje moći je rođeno iz straha, emocije koja je s pravom prezrena (Popper, 1966: 465).

Na sličnom tragu je i teorija sekuritizacije kada kao ključno pitanje analize izdvaja „tko može činiti sigurnost u ime čega“ (Buzan i dr., 1998: 45).

Uz vjerodostojnost, bitna karakteristika uspješnog provoditelja sekuritizacije je i njegova identifikacija s publikom tj. njegova osviještenost u vezi potreba i osjećaja publike (Balzacq, 2005: 184), čemu provoditelj prilagođava svoj govorni čin. Kako bi uspio u tom naumu, akter

mora odrediti ciljanu skupinu za svoju sekuritizaciju. U tom procesu akteri često doživljavaju poteškoće u obliku svojih predrasuda koje se ispoljavaju putem pogrešne stereotipizacije određene publike ili referentnih objekata (Balzacq, 2005: 184).

Funkcionalni akteri

Iza provoditelja sekuritizacije tj. aktera koji direktno govornim činom sekuritizira određeno političko pitanje uvijek stoje i funkcionalni akteri sekuritizacije. Funkcionalni akteri utječu indirektno na odluke u području sigurnosti lobirajući kod ili usmjeravajući provoditelja sekuritizacije odnosno aktere koji utječu na dinamiku određenog sektora ili sistemskog nivoa, a nisu niti referentni objekti, niti provoditelji sekuritizacije (Buzan i dr., 1998: 56). Funkcionalni akteri mogu biti članovi vlade na nižim funkcijama, pripadnici birokratskog miljea, zastupnici predstavništva određenih centara moći, predstavnici privatnog sektora, nevladinih organizacija, religijskih institucija, kao i udruga građana.

Zamjetna je povezanost između društvene moći i utjecaja. Što više vrsta diskursa, konteksta, provoditelja, publike i djelokruga određena društvena skupina kontrolira ili barem ima utjecaj na, to je ona kao društvena skupina, institucija ili elita moćnija (Van Dijk, 1993: 256). Mnogi funkcionalni akteri su samo pojedinci, grupe i institucije koji su se zbog svojih osobnih interesa priključili na vlak sekuritizacije. Bitna instanca u proučavanju diskursa koji uključuju sekuritizaciju jest identificiranje izvorišta narativa diskursa. Izvorište narativa diskursa je najčešće identičan s izvorištem ideologije, a povezuje se s elitom koja je prva ili artikulirala određenu ideologiju na kojoj određeni narativ počiva, ili je preuzela određeni narativ i prilagodila ga svojoj ideologiji. Stoga će elita biti najutjecajniji i najartikularniji funkcionalni akter (Van Dijk, 1998: 175).

Iako je glavni akter sekuritizacije provoditelj sekuritizacije čiji govorni čin prevodi određeni narativ iz politiziranog u sekuritizirani diskurs, funkcionalni akteri omogućuju tom istom narativu da uopće bude prisutan u politiziranom diskursu društva. Elite svoj obol za politiziranje narativa te, nakon što ga provoditelj učini sekuritiziranim, održavanje u sekuritiziranom obliku daju provođenjem aktivne propagande putem medija (bilo kao vlasnici medijskih kuća, urednici, voditelji, kolumnisti, pisci, fotografi), filmske industrije (snimanjem tematskih dokumentarnih ili igranih filmova) i korištenjem svoje vjerodostojnosti, autoriteta i statusa slavne osobe kod masa te doniranjem ili nabavljanjem novčanih sredstava putem organiziranja donatorskih večeri.

Vrlo vidljiva uloga funkcionalnih aktera može se promotriti na primjeru sekuritizacije klimatskih promjena. Aktivnu sekuritizaciju klimatskih promjena provode fotografi objavljivanjem alarmantnih fotografija promjena u prirodi putem društvenih mreža, redatelji, producenti i glumci A-liste holivudskih filmova (*Vodeni svijet* s Kevinom Costnerom, *Dan poslije sutra* s Dennisom Quaidom i Jakeom Gyllenhaalom, *Snowpiercer* s Chrisom Evansom i Tildom Swinton te *Interstellar* Christophera Nolana s glumačkom postavom prepunom slavni glumaca s A-liste predvođenom Matthewom McConaugheyjem) i dokumentarnih filmova (*Prije potopa* s Leonardom DiCaprijem kao naratorom, *Neugodna istina* i *Neugodna istina/Neugodan nastavak* Ala Gorea, *Chasing Coral* sa 100-postotnom pozitivnom kritičkom ocjenom na web stranici Rotten Tomatoes) te poznate osobe koje koriste svoj status za promoviranje opasnosti od klimatskih promjena u javnosti i svoju poziciju moći za lobiranje kod donosioca odluka (britanski dokumentarist David Attenborough, bivši američki potpredsjednik Al Gore, papa Franjo, holivudski glumac i bivši guverner Kalifornije Arnold Schwarzenegger, holivudski glumac Leonardo DiCaprio, itd.).

Referentni objekt

Iako referentni objekt teoretski može biti bilo što, najčešće je to država ili nacija. Bit referentnog objekta je da dokaže svoj legitimitet na zahtjev za preživljavanje (Buzan i dr., 1998: 39). Dok je za državu u egzistencijalnoj prijetnji njezin suverenitet, za naciju je u egzistencijalnoj prijetnji njezin identitet (Buzan i dr., 1998: 36).

Koncept džihada kao borbe protiv neprijatelja islama tj. „sveti rat koji se vodi radi obrane islamske zajednice ili radi proširenja islama“ (Enciklopedija.hr, 2018b) najistaknutiji je primjer sekuritizacije u kojoj je referentni objekt identitet. U sekuritiziranom narativu koji traži vođenje džihada, fizičkom opstanku određene muslimanske skupine na njihovom području življenja prijeti egzistencijalna prijetnja od neke druge muslimanske skupine ili nevjernika odnosno svih nemuslimana.

Okolnosti koje omogućuju čin sekuritizacije su oblik čina sekuritizacije, pozicija provoditelja sekuritizacije i povijesni doživljaj određene prijetnje, no istodobno su to i faktori koji ograničavaju izbor referentnog objekta s obzirom na to da oni određuju uspješnost određenog referentnog objekta kao stupa određene sekuritizacije.

Sekuritizacija ima puno veće izgleda za uspjeh ako referentni objekt predstavlja kolektiv s obzirom na to da su uz legitimitet (sposobnost ovlašćivanja provoditelja sekuritizacije na

djelovanje) najvažnije varijable referentnog objekta veličina i opseg. U tom smislu, znameniti su pokušaji sekuritizacija, koji još uvijek traju, poput klimatskih promjena i opasnosti od nuklearnog rata u kojima je referentni objekt čovječanstvo (Buzan i dr., 1998: 36). Čovječanstvo kao referentni objekt ispunjava uvjete veličine i opsega, no ne i legitimnosti. Autori teorije sekuritizacije kao odgovor na pitanje zašto kolektivi srednjeg nivoa (države, nacije) najbolje funkcioniraju kao referentni objekti predlažu njihov rivalitet s drugim kolektivima srednjeg nivoa, koji intenzivira osjećaj kolektivnog identiteta koji se treba obraniti zbog suparništva s drugim jedinicama istog nivoa (Buzan i dr., 1998: 37), što je zapravo usko povezano s realističkom teorijom sigurnosti. No iako su države i nacije kao tradicionalni referentni objekti sigurnosti ujedino i najčešći unutar teorije sekuritizacije kada su u pitanju politički i vojni sektori sigurnosti, oni izostaju u ostalim sektorima, posebice u sektoru zaštite okoliša i ekonomskom sektoru (Buzan i dr., 1998: 38).

Poseban slučaj predstavlja sekuritizacija pojedinca kao referentnog objekta u političkom sektoru, najčešće u polju politike ljudskih prava, gdje je referentni objekt pojedinca povezan s 'ustanovljenjem principa' (Buzan i dr., 1998: 39). Kao što je navedeno, i budući da je drugim subjektima teško dokazati legitimitet tj. važnost njihovog preživljavanja za određeni kolektiv, publiku koja svojim prihvaćanjem ili odbijanjem određuje uspješnu ili neuspješnu sekuritizaciju, rijetko se događa da možemo promatrati razvoj uspješne sekuritizacije u kojoj referentni objekti nisu država ili nacija.

Kontekst

Prema Teunu Adrianusu Van Dijku (1998: 211), kontekst je „strukturirani set osobina društvene situacije koje su relevantne za produkciju, strukturu, tumačenje i funkcioniranje teksta i govora“. Govorni čin bez da u sebi sadrži određeni kontekst osuđen je na neuspjeh jer diskurs se ne može razumjeti bez analize njegovog konteksta (Fairclough i Wodak, 1997: 276) budući da „jezik ne konstruira realnost, tek, u najboljem slučaju, oblikuje našu percepciju stvarnosti“ (Balzacq, 2005: 181). Pitanje koje si moramo postaviti kod analize bilo kojeg pokušaja sekuritizacije je zašto je određen narativ uopće moguće prihvatiti kao sigurnosno pitanje kroz određen govorni čin? Odgovor na to pitanje leži u procesu.

Iako se sekuritizacijski činovi, pokušaj sekuritizacije i uspješna sekuritizacija, mogu točno odrediti (pokušaj sekuritizacije u trenutku produciranja govornog čina od strane provoditelja sekuritizacije; uspješna sekuritizacije u trenutku kada publika prihvati narativ producirani

govornim činom od strane provoditelja sekuritizacije kao sigurnosni problem dopuštanjem uvođenja izvanrednih mjera), oni nisu proizvod trenutka. Govorni čin provoditelja sekuritizacije, koliko god srčan i moćan bio, nije samostalan faktor u procesu sekuritizacije. Već je navedeno da ako sam govor, koliko god dobar bio, nije izgovoren od strane provoditelja sekuritizacije na određenoj poziciji koju njegova publika prihvaća kao legitimnu, najčešće će biti samo jedan od mnogih nadahnutih govora bez efekta.

Pozicija provoditelja sekuritizacije prama publici jedan je vid u kojem možemo primijetiti važnost konteksta. Ako je provoditelj sekuritizacije visoko pozicioniran političar, dobro informiran stručnjak ili poznata i cijenjena ličnost u društvu, njegov govorni čin ima veću vjerojatnost postati uspješna sekuritizacija od govornog čina nepoznatog člana društva bez obzira na to koliko je njegov govorni čin u lingvističkom smislu dobar ili sadržajno ispravan. Iza svakog provoditelja sekuritizacije stoji određeni kontekst, njegova pozicija u društvu, kao što iza svakog predmeta debate stoji kontekst koji odjekuje publikom koja je receptor govornog čina koji sekuritizira taj predmet debate.

Varijable koje tvore kontekst određenog predmeta debate prije nego li je sekuritiziran su mnogobrojne, no najvažnije su povijest, zemljopis i politika (Buzan i dr., 1998: 59). Iako teorija sekuritizacije navodi kontekst kao bitan dio procesa sekuritizacije, ne razrađuje ga (McDonald, 2008; Balzacq, 2005). Matt McDonald (2008: 565) zagovara širi pristup kontekstu sekuritizacije u kojem bi se analitičari sigurnosti „usredotočili na razumijevanje procesa kroz koje određene definicije diskursa sigurnosti postaju objektiv kroz koji različite političke zajednice koncipiraju i adresiraju konkretne probleme“. Proširivanjem analize konteksta s fokusa na sam moment intervencije dobili bismo odgovore na pitanja: zašto određen čin sekuritizacije uspješno odjekuje određenom publikom (McDonald, 2008: 564); zašto upravo u tom trenutku i u tom kontekstu određeni akter prezentira određeni problem kao egzistencijalnu prijetnju; zašto je baš taj akter s tom sekuritizacijom prihvaćen od strane ciljane publike (McDonald, 2008: 576). Kao što Thierry Balzacq (2005: 182) napominje, to ne znači da govorni čin djeluje samo retrogradno na publiku, u smislu da budi otprije prisutne osjećaje ili vjerovanja u publici. Govorni čin može biti aktivan konstrukt prijetnje u smislu poticanja publike na identificiranje trenutnih okolnosti koje on sam artikulira. Samostalna analiza elemenata sekuritizacije bez uvođenja konteksta bila bi tehnička i suhoparna, budući se povijesni, politički i društveni konteksti ne mogu analitički strogo odijeliti (McDonald, 2008: 571), ako uopće mogu.

Ovdje također treba naglasiti kako je određen narativ sekuritiziran tek kada ga publika prihvati kao takvog. Publika koja je ciljana skupina narativa mora biti povezana da bi joj određeni narativ imao smisla tj. da bi shvatila određenu prijetnju kao egzistencijalnu sebi bilo kao državljaninu države, članu određene zajednice, društva, itd. Povezanost publike se najčešće može uočiti kroz identitet. Identitet je osovina koncepta društvene sigurnosti koji je, s obzirom na to da su sektori obično isprepleteni, najčešći objekt egzistencijalne prijetnje. Na nekoliko mjesta u ovome radu naglašeno je da je sekuritizacija intersubjektivni proces jer:

osjećaj prijetnje, ranjivosti, sigurnosti/nesigurnosti su društveni konstrukti prije nego objektivno prisutni/odsutni (Buzan i dr., 1998: 57).

Kada se predmet debate smjesti u određeni kontekst lakše je ostvariti sekuritizaciju (Buzan i dr., 1998: 57). Tako povijesni kontekst utječe na publiku kroz utjecaj prošlih iskustava povezanih s predmetom debate ili referentnim objektom na sadašnju percepciju (Buzan i dr., 1998: 59). Zanimljiv je primjer sekuritiziranosti riječi 'socijalizam' u SAD-u. Socijalizam kao ideologija sekuritizirana je u SAD-u za vrijeme Hladnog rata kao ideologija usko povezana s komunizmom i SSSR-om koji su egzistirali kao egzistencijalna prijetnja SAD-u. Sekuritizacija socijalizma je ostavila tako jak utisak na američko društvo da je za vrijeme kampanje koja je prethodila zadnjim predsjedničkim izborima (2015-2016) u SAD-u jedan od kandidata koji se javno proglasio socijalistom, prozvan komunistom i neprijateljem SAD-a (Ackerman, 2016). Varijablu povijesti unutar konteksta određenog predmeta debate koji se pokušava sekuritizirati treba shvatiti ne kao zbiljsku povijest, već, prateći Karla R. Poppera, kao povijesno tumačenje jer:

ne može biti povijesti 'prošlosti kao što se zbilja dogodila'; mogu biti samo povijesna tumačenja i nijedna konačna (Popper, 1966: 463).

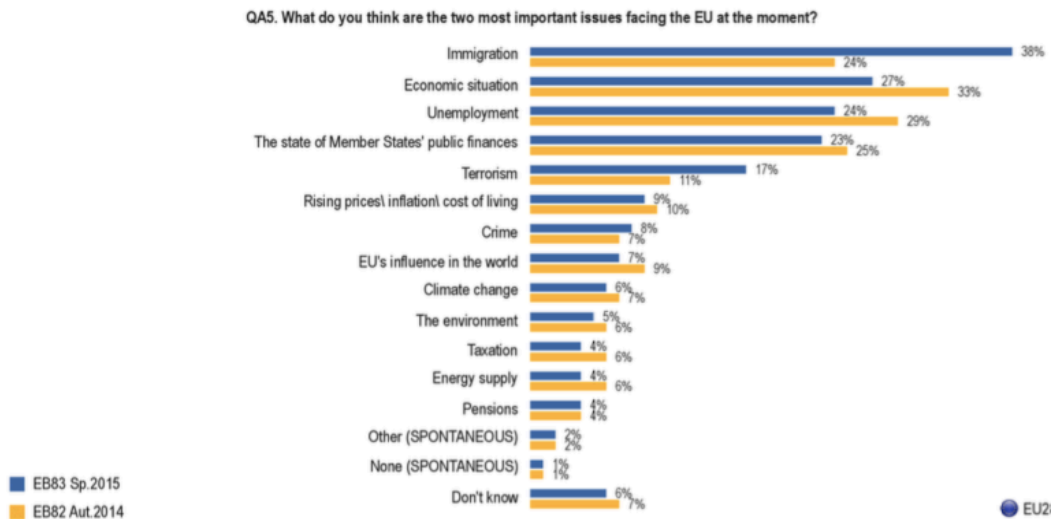
Lawrence Freedman (1992: 734) navodi kako pojedinci, grupe pa i cijela društva u istim situacijama mogu varirati u osjećaju sigurnosti, ovisno o stupnju prisutne paranoje koja proizlazi iz povijesno razvijenih kulturnih svojstava i iskustava, te zaključuje da je sigurnost funkcija osobnosti koliko i okolnosti.

Politički kontekst utječe na uspješnost sekuritizacije preko navedene pozicije provoditelja tj. „preko stupnja prepoznatljivosti između aktera“ i „sklada/nesklada njihovih političkih ideologija“ (Buzan i dr., 1998: 60), priznavanja/nepriznavanja ravnopravnog političkog statusa određenih referentnih objekata (obično država), problematiziranja manjka civilizacijskog standarda (razina zaštite ljudskih prava, stupanj demokracije i ekonomskih sloboda) ili potpunog nedostatka prepoznatljivosti određene političke formacije od strane drugih aktera

(Buzan i dr., 1998: 61). Unutar političkog konteksta mogu se sagledati i veliki sukobi neorealističkog i neoliberalnog vanjskopolitičkog svjetonazora na međunarodnoj razini, različite sigurnosne taktike zemalja koje se percipiraju slabim silama u odnosu na zemlje koje se percipiraju jakim silama, koalicije i savezništva, ali i sama promjena globalnog sigurnosnog sistema. Zedner (2003: 154) napominje da na kontekst koji je različit od države do države, od nacije do nacije, od društva do društva, uz političke razlike utječu i one jezične, socijalne i ekonomske koje u različitim kombinacijama mogu generirati različite izvore nesigurnosti.

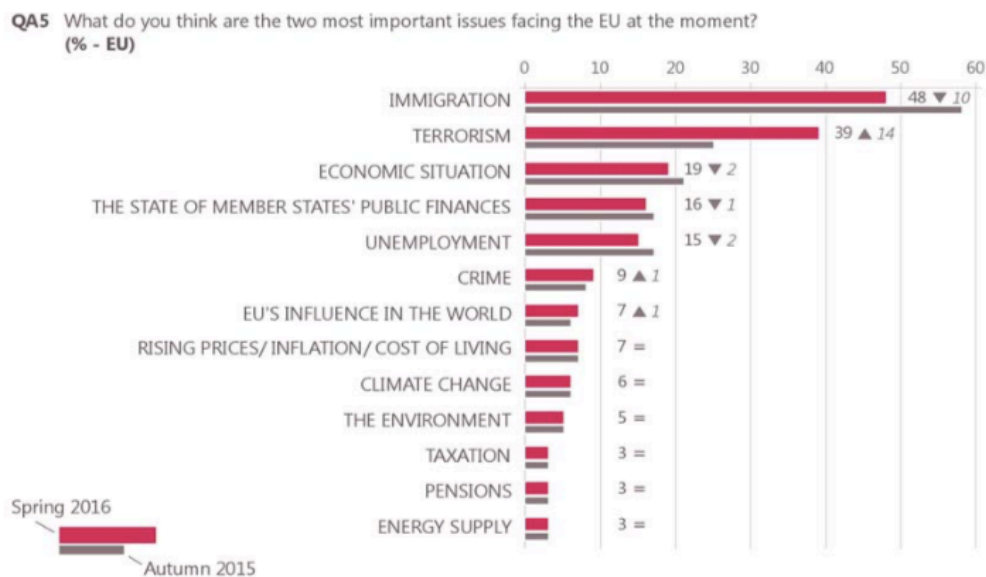
Zemljopisni kontekst na sekuritizaciju utječe preko dvije varijable, udaljenosti i terena (Buzan i dr., 1998: 59). Države i nacije kao najčešći referentni objekti sigurnosnim problemom najčešće smatraju susjedne države i nacije s obzirom na to da prijete putuju lakše preko manjih udaljenosti (Buzan i Wæver, 2013: 12). Istaknuta iznimka je SAD. U današnje vrijeme posredstvom globalizacije i tehnološkim napretkom važnost elementa udaljenost se umanjuje jer se prijete pomiču s regionalnog nivoa na globalni. Zemljopisni kontekst u smislu prijete ne igra nikakvu ulogu kod sigurnosnih problema klimatskih promjena i globalne financijske krize. Ipak, ne treba zaboraviti da je pri analizi sekuritizacije rijetko prisutna tek jedna varijabla konteksta. Tako se ponekad zemljopisnoj varijabli daje prevelika važnost jer se ona doživljava u povijesnim ili političkim okvirima, a ignorira se njezina globalna slika.

U Europskoj uniji već neko vrijeme traje velika debata o imigraciji. Zanimljiva instanca ove debate je razlika između sjevernih i južnih zemalja članica Europske unije u doživljaju problema imigracije prije i nakon europske migrantske krize 2015. godine. Prije 2015. godine države s Juga Europe koje su glavne prihvatiteljice ilegalnih imigranata iz susjednih zemalja Afrike smatrale su nereguliranu imigraciju izrazito opasnom, pa čak i egzistencijalnom prijete, dok su zemlje Sjevera Europe koje nisu prvotne prihvatiteljice imigranata smatrale imigraciju tek prirodnim činom. Nakon velikog imigracijskog vala koji je započeo 2015. godine ilegalna imigracija je postala sekuritizirana tema u cijeloj Europskoj uniji (Tatalović i Malnar, 2015). U jesen 2014. godine građani EU-a su smatrali imigraciju tek četvrtom zabrinjavajućom temom u EU-u (24 posto), iza ekonomske situacije (33 posto), nezaposlenosti (29 posto) i stanja javnih financija u državama članicama (25 posto). Šest mjeseci poslije, u proljeće 2015., imigracija je postala tema koja je najviše zabrinjavala europske građane (38 posto), dok je sljedeća tema po važnosti europskim građanima bila ekonomska situacija (27 posto) (European Commission, proljeće 2015a: 49).

Slika 1. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'. European Commission, proljeće 2015a: 49.

U jesen 2015. godine (European Commission, proljeće 2016a: 28) imigracija je bila na vrhuncu sekuritiziranosti (58 posto) ostavivši iza sebe terorizam (25 posto) koji je bio na drugom mjestu najvažnijih tema za građane EU-a.

Slika 2. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'. European Commission, proljeće 2016a: 28.

Analizirajući važnost konteksta za teoriju sekuritizacije, Balzacq (2005: 183) dolazi do zaključka da je sigurnost izrečena govornim činom zapravo simbol jer njezina izvedbena dimenzija leži između semantičke pravilnosti samog izričaja i kontekstualnih okolnosti na koje taj izričaj upućuje.

Publika

Dokazivanje uspjeha sekuritizacije leži u dokazivanju da je publika kojoj je govorni čin sekuritizacije namijenjen prihvatila/odbila sekuritizirane narative kao takve tj. je li akter koji sekuritizira uspio mobilizirati publiku i pribaviti njihovu potporu za svoju sigurnosnu referencu (Buzan i dr., 1998: 34). Balzacq (2005: 179) smatra da je efektivna sekuritizacija ona u kojoj je publika u samom središtu. Publika kojoj je sekuritizacija upućena treba (1) imati svoj referentni okvir, (2) biti spremna na uvjeravanje, što ovisi o vjerodostojnosti provoditelja sekuritizacije i (3) biti u stanju dati mandat za uvođenje izvanrednih mjera (Balzacq, 2005: 192). Svi elementi sekuritizacije trebaju biti prilagođeni za i usmjereni na publiku. Provoditelj sekuritizacije mora usmjeriti i prilagoditi i svoje lingvističke sposobnosti i kontekst bitan za sekuritizaciju prema publici, kao što joj i funkcionalni akteri tj. dionici sekuritizacije moraju prilagoditi svoje akcije. Referentni objekt koji provoditelj sekuritizacije želi zaštititi od prijetnje mora putem sekuritizacije biti ili postati subjektom ili objektom koji publika valorizira kao dovoljno vrijedan zaštite, dok egzistencijalna prijetnja mora biti ili postati takvom i u očima publike.

Publika je prema najjednostavnijoj definiciji svaka osoba u društvu (Burns i dr., 2003: 184), a zajedno s običajima, normama i socijalnim interakcijama publika čini društvo (Burns i dr., 2003: 184). Ivan Šiber (1998: 183) definira publiku kao „nestrukturiranu i neorganiziranu skupinu ljudi okupljenu na ograničenom prostoru, čija je pozornost usmjerena na određeni objekt ili zbivanje“. Budući da putem koncepta sekuritizacije provoditelji sekuritizacije izlaze iz 'literarne političke sfere' i traže legitimaciju publike za svoje odluke, bitan koncept vezan uz element publike je javna sfera tj. područje društvenog života u kojem se formira javno mnijenje kroz javnu raspravu (Habermas i dr., 1974: 49), diskurzivnim praksama i komunikacijskim djelovanjem kao središnjim za demokraciju i legitimaciju.

Problem kod fenomena javnog mijenja kako ga definiraju Jürgen Habermas, Sara Lennox i Frank Lennox (1974: 50) jest što za njegovu pojavu se pretpostavlja racionalna publika, a 'prosta mišljenja' pod kojim autori smatraju predrasude, vrijednosti, normativne stavove i kulturne pretpostavke koji obitavaju u određenom kolektivu doživljavaju tek kao povijesni sediment, iako napominju da su ti oblici mišljenja stalni, dugotrajni i nepromjenjivi. Sličnu definiciju daje i Šiber (1998: 32) prema kojemu je javno mnijenje mješavina neposrednog racionalnog reagiranja pojedinca koji pripada skupini zainteresiranoj na određeni događaj i njegovih otprije stvorenih ili naučenih stavova i vrijednosti. Javno mnijenje se prvenstveno

shvaća kao kritika ili pohvala prema vladajućima tj. kao poluga legitimacije određene politike vladajućih.

Vrhunac legitimacije vlasti su izbori, no budući da izborima prethode četiri godine u kojima birači pažljivo promatraju rad vladajućih te formiraju svoju odluku za sljedeće izbore kao čin kazne ili nagrade, javno mnijenje je itekako bitna instanca u političkoj sferi. Budući da je javno mnijenje ono što dovodi i odvodi određene vođe, bilo oni demokratski izabrani vođe, diktatori ili autokrati, ili političke stranke s vlasti, otkad je politike i vlasti postoji i želja da se na njega utječe. Pri razmatranju javnog mnijenja Šiber uvodi pojam moći:

kao mogućnost usmjeravanja i kontroliranja ponašanja drugih, postavljanja svog interesa kao dominantnog društvenog interesa i zadobivanje takvog društvenog položaja koji omogućava da se taj interes realizira (Šiber, 1998: 250)

te navodi da se usporedno s razvojem metoda ispitivanja javnog mnijenja razvijaju i teorije djelovanja na njega. Javno mnijenje samo po sebi pretpostavlja kolektiv te je na višoj analitičkoj razini od osobnog mišljenja, a svaki kolektivni identitet je stvar percepcije (Šiber, 1998: 278; McSweeney, 1996: 87) koju Šiber definira kao „proces spoznaje društvenog realiteta, pod čime se misli na procjenu određenih objekata, situacija i pojava, s obzirom na naše potrebe, interese, stavove i vrijednosti“ (Šiber, 1998: 32).

Izgradnja uspješne sekuritizacije leži u uspješnoj izgradnji percepcije ranjivosti i prijetnje od strane provoditelja sekuritizacije ili iskorištavanja otprije stvorene kolektivne percepcije u društvu u svrhu promoviranja željene sekuritizacije. Ako se percepcija prijetnje uspješno preslika na širu publiku, može se izgraditi kolektivni identitet žrtve kod velikog broja ljudi. Upravo iz navedenih razloga, pojam i izgradnja percepcije su od iznimne važnosti za uspjeh određene sekuritizacije, kao i postojanje kolektivnog identiteta tj. snažnog kolektivnog osjećaja pripadanja određenoj zajednici (Šiber, 1998: 146).

Ispitivanje uspješnosti izgradnje percepcije prijetnje te prihvaćanja kolektivnog identiteta koji provoditelji sekuritizacije pokušavaju ustanoviti sekuritizacijom provodi se istraživanjem javnog mnijenja tj. anketama. Istraživanja javnog mnijenja imaju i povratnu funkciju. Rezultati istraživanja javnog mnijenja ne pokazuju samo uspješnost provedene sekuritizacije, već pomažu provoditeljima sekuritizacije da oblikuju govorni čin koji pokreće sekuritizaciju budući da pružaju informaciju „eliti koja omogućava povratno djelovanje na masu“ (Šiber, 1998: 251).

Ono što komplicira stvaranje identiteta je diferencijacija društva. Termin diferencijacija označava distinkciju i analizu sastavnica koje tvore bilo koju društvenu cjelinu i odgovara na

pitanje jesu li sve sastavnice zapravo iste ili se mogu razlikovati po statusu, sposobnostima ili funkciji (Buzan i Albert, 2010: 317). Prema diferencijalnoj teoriji (Buzan i Albert, 2010), društveni oblici se mogu sistematizirati prema dominantnom principu različitosti: segmentiranom, stratifikacijskom i funkcionalnom. U segmentiranoj diferencijaciji svi društveni podsistemi su jednaki i funkcionalno slični. Preneseno u teoriju međunarodnih odnosa, podsistemi su države tj. mehanička društva koja se drže zajedno putem kolektivne svijesti/identiteta i mapiraju koncept anarhizma na globalnoj sigurnosnoj sceni. Stratifikacijska diferencijacija podrazumijeva sisteme u kojoj se pojedinci ili grupe mogu izdići iznad drugih pojedinaca ili grupa stvarajući društvenu hijerarhiju raslojavanjem u rangove (po statusu) i razrede (prema pristupu resursima). Preneseno u teoriju međunarodnih odnosa, stratifikacijska diferencijacija prikazuje hijerarhijski koncept (odnos velikih i malih sila, jakih i slabih država, divizija svijeta na jezgru i periferiju). Funkcionalna diferencijacija predstavlja podsisteme definirane povezanošću po tipovima aktivnosti, a prenesena u teoriju međunarodnih odnosa predstavlja novu strukturalnu formu koja se odmiče od političkog sektora ili ga nadilazi te uključuje cijeli niz sektora. Funkcionalna diferencijacija je iznimno važna s obzirom na to da se kroz nju može objasniti trend deterritorijalizacije i princip transnacionalnog društva.

Element osjećaja povijesti vertikalno spaja navedene principe različitosti s generalnom tendencijom da jednostavniji oblici vremenski prethode kompleksnijim oblicima, iz kojih se potonji i razvijaju, dok element ideje o pokretačkim snagama guraju kretanja od manjih/jednostavnijih prema većim/kompleksnijim društvenim oblicima. Prema tome društva kao kolektivi evoluiraju, baš kao i države, te njihov osjećaj za povijest također utječe na kolektivni identitet i percepciju. Prema diferencijalnoj teoriji možemo tvrditi da akteri pozitivne sekuritizacije vojske Europske unije pokušavaju graditi kolektivni identitet na funkcionalnim oblicima diferencijacije društva, dok se akteri negativne sekuritizacije žele vratiti na segmentirane oblike diferencijacije.

Izazov nastaje ako prihvatimo teoriju o porastu društvene gustoće Emilea Durkheima (1960) koja kaže da se povećavanjem broja ljudi u društvu povećava i kontakt i interakcija, oblici postaju kompleksniji, a socijalna solidarnost se prebacuje s mehaničke (kolektivna svijest) na organsku (funkcionalna diferencijacija). Izazov nije u teoriji o porastu društvene gustoće, već u Durkheimovom shvaćanju kolektivne svijesti kao totalnosti vjerovanja i sentimentata zajedničkih prosječnim građanima istog društva – mehaničkog društva. Prema Durkheimu, a njegovo shvaćanje preuzimaju i Barry Buzan i Mathias Albert, kolektivni identitet nadilazi

pojedince i operira kao samostalna struktura u vremenu i prostoru (Buzan i Albert, 2010: 320-321). Problem je što:

kolektivni identitet nije 'tamo negdje' gdje čeka da bude otkriven. Što je 'tamo negdje' je diskurs o identitetu političkih vođa, intelektualaca i nebrojnih drugih koji se upuštaju u proces konstrukcije, pregovaranja i afirmiranja odgovora na zahtjev za kolektivnu sliku. Čak i u vrijeme krize, to je ništa više nego privremena i fluidna slika nas samih kakvu želimo, limitirana faktima povijesti (McSweeney, 1996: 90).

Durkheim zapravo shvaća kolektivnu svijest i funkcionalnu diferencijaciju kao dvije različite stvari, pri čemu je funkcionalna diferencijacija nadogradnja kolektivne svijesti. U tom smislu, akteri sekuritizacije ne bi trebali graditi određenu kolektivnu svijest na temelju osjećaja kolektivne prijetnje, već bi ju trebali samo iskoristiti, ponovno probuditi.

2.3.2. Kritika sekuritizacije

Glavna kritika teorije sekuritizacije jest da je teorijski okvir sekuritizacije preusko postavljen te zato ograničava cijelu teoriju. Matt McDonald (2008: 571) smatra da teoretičari iz Kopenhagenske škole nedovoljno skreću pozornost na okolnosti koje omogućuju čin sekuritizacije tj. one okolnosti koja stvaraju plodno tlo za uspješnu sekuritizaciju određenog problema: oblik čina sekuritizacije, poziciju provoditelja sekuritizacije, povijesni doživljaj određene prijetnje. Njegova zamjerka teoriji jest i da se radi prevelika analitička distinkcija između sektora analize. Iako naglašavaju dinamiku sekuritizacije koja prolazi kroz različite sektore kao razliku između društvenog i državnog sektora (očuvanje identiteta nasuprot očuvanje suvereniteta), teoretičari Kopenhagenske škole ne uzimaju u obzir mogućnost njihove korelacije, tj. istovremenog djelovanja unutar određene sekuritizacije (McDonald, 2008: 571). Treći izazov leži u definiranju točnog trenutka kada problem postaje sigurnosno pitanje. Radi li se o trenutku izgovorenog govornog čina koji sekuritizira, o trenutku kada publika prihvati sekuritiziran narativ kao takav, ili o trenutku kada je uvedeno izvanredno stanje? (McDonald, 2008: 575).

Thierry Balzacq (2005: 172) smatra da je osnovni problem sekuritizacije to što "diskurzivni čin sigurnosti posjeduje visoku razinu formalnosti". Svoju kritiku objašnjava time da govorni čin kao čin sigurnosti svodi sigurnost na tek konvencionalnu proceduru koja ovisi o povoljnim uvjetima. Ako povoljni uvjeti ne prevladaju, čin sigurnosti se neće realizirati (Balzacq, 2005:

172). McDonald (2008: 567) definira sekuritizaciju kao govorni akt političkog vođe koji pozicionira određeni problem kao egzistencijalnu prijetnju kako bi uz pristanak relevantne publike uveo hitne mjere i suspenziju 'normalne politike' u rješavanju problema. Za razliku od Kopenhagenske škole McDonald striktnije definira provoditelja sekuritizacije. Po njemu određeni akter mora biti na strateškoj poziciji s koje može manipulirati značajem određenog problema.

Druga razlika leži u definiranju širine samog čina sekuritizacije. McDonald (2008: 569) tvrdi da Kopenhagenska škola prezentira čin sekuritizacije kao izrazito namjieran strateški čin, smještajući sekuritizaciju u teoriju jezika. Zamjenom riječi 'prezentira' s 'pozicionira', McDonald proširuje trajanje i oblik čina sekuritizacije. McDonald smatra da se u sam čin sekuritizacije trebaju uključiti i drugi oblici poput slika i radnji (birokratske radnje i fizičke akcije) koje slijede nakon govornog čina, a čine proces sekuritizacije (McDonald, 2008: 564), iako naglašava da bi prihvaćanje slika kao ravnopravnog oblika čina sekuritiziranja bilo problematično zbog različitog tumačenja viđenog (McDonald, 2008: 569).

Isti kritičar zagovara i širi pristup kontekstu sekuritizacije tvrdeći da neki problem može bit viđen kao rizik i prije nego što je prihvaćen kao egzistencijalna prijetnja (McDonald, 2008: 577) i pritom naglašava da preuska definicija sekuritizacije umanjuje značaj dominantnih narativa identiteta, ispreplitanje različitih razina i sektora te zanemaruje povijesne, političke i društvene kontekste koji se ne mogu analitički strogo odijeliti niti samostalno analizirati (McDonald, 2008: 571). Iako je svjestan da ispitivanje povijesnih iskustava povezanih s predmetom debate koji se sekuritizira otvara vrata širokom i visoko interpretativnom pristupu analizi koji komplicira predloženi dosljedni i uredni set uvjeta ponuđen od teorije sekuritizacije (McDonald, 2008: 572), McDonald oprečno autorima teorije smatra da:

implikacija definiranja nekog predmeta debate kao sigurnosnog problema manje ovisi o samom označavanju prijetnje nego o načinu na koji se sigurnost shvaća u određenom kontekstu (McDonald, 2008: 580)

i

da se treba više fokusirati na shvaćanje određenog diskursa nego na sam govorni čin sekuritizacije (McDonald, 2008: 582).

Balzacq (2005: 172) smatra da je teorija sekuritizacije sociološko-filozofski pristup te da se treba razumjeti kao „strateška praksa koja se događa unutar i kao dio konfiguracije okolnosti, uključujući kontekst, psiho-kulturološku narav publike i moć da primora i govornika i slušatelja na međusobno djelovanje“. Balzacq (2005: 173) predlaže da se revidira govorni čin

uključivanjem u koncept sekuritizacije i strateški cilj tj. političko djelovanje. Da bi se to učinilo, predlaže detaljniju razradu elementa publike tj. razradu njezine prirode i statusa, jaču poveznicu sigurnosti s kontekstom izvan samog govornog čina i širi fokus na jezične kompetencije (Balzacq, 2005: 173).

Isti autor problematizira definiciju sigurnosti kao samog govornog čina s obzirom na to da takva definicija pretpostavlja autoreferencijalnu praksu sigurnosti koja se oslanja na ilokucijski tip govora (čin kojim se nešto ostvaruje samim činom izricanja), a ne perlokucijski efekt (učinak čina izricanja u danome kontekstu na slušatelja), što pretpostavlja zanemarivanje značaja, kako publike, tako i konteksta predmeta debate (Balzacq, 2005: 177). Balzacq rješenje vidi u preoblikovanju koncepta sigurnosti u pragmatičan čin (govorni čin plus perlokucijski efekt) koji se sastoji od razine aktera i samog čina. Razina aktera se sastoji od pozicije moći i osobnog identiteta provoditelja sekuritizacije (njegovih stavova, vjerovanja, želja, principa), društvenog identiteta provoditelja sekuritizacije te prirode i karakteristika ciljane publike, protivnika i drugih provoditelja iste ili povezanih sekuritizacija. Razina čina se sastoji od akcijske strane (upotrebljenog jezika) i konteksta. Kontekst se odnosi na (a) govorne slike koje će provoditelj sekuritizacije upotrebiti u svrhu mobilizacije publike, (b) ciljanu publiku, protivnike i ostale aktere u određenom polju i (c) medije kroz koje će se sekuritizacija odvijati (Balzacq, 2005: 178-179).

Na tragu Balzacqove kritike o neotvaranju rasprave o značaju publike i konteksta zbog neuspjeha njihove ugradnje u teoriji sekuritizacije, na ovom mjestu vrijedi problematizirati pitanje značaja same publike za uspješnu sekuritizaciju. Prema teoriji sekuritizacije, sekuritizacija je uspješna kada ju publika prihvati kao sigurnosni problem i kada da svoje dopuštenje provoditelju sekuritizacije da uvede izvanredno stanje i/ili hitne mjere. No kada se točno može reci da je sekuritizacija uspješna tj. da ju je publika prihvatila kao takvu? Jesu li za presudu o uspješnoj sekuritizaciji dovoljni rezultati javnog mnijenja? Jesu li masovne demonstracije dovoljne za objavu uspjeha? Ili rezultati izbora? Budući da su rezultati izbora najviši demokratski stupanj iskazivanja javnog mijenja te izvor i temelj legitimiteta, pretpostavka bi trebala biti da su upravo oni, bilo predsjednički ili parlamentarni, ultimativna prosudba uspješne sekuritizacije uz pretpostavku da je kampanja počivala na sekuritizaciji ili desekuritizaciji određenog predmeta debate.

Ako uzmemo za primjer predsjedničke izbore 2016. u SAD-u, dolazimo do suštinskog problema legitimnosti uspješne sekuritizacije. Tadašnji predsjednički kandidat, trenutni

predsjednik SAD-a Donald Trump, postavio je cijelu svoju kampanju na sekuritizacijskim i desekuritizacijskim temeljima. Svojim populističkim govornim činovima Trump je tijekom kampanje sekuritizirao pitanja ilegalne imigracije i muslimana, kao i vjerodostojnosti stručnjaka (Gass, 2016). Sve tri navedene sekuritizacije zasnivaju se na otprije postojećim predrasudama ciljane publike prema navedenim egzistencijalnim prijetnjama (ilegalna imigracija, muslimani, vjerodostojnost stručnjaka). Iako se Trump obraćao onom dijelu američkoga društva koji mu je skloniji, ipak je referentni objekt njegove sekuritizacije bilo cijelo američko društvo kao kolektiv, što možemo vidjeti iz njegovih govora:

Fundamentalni problem s imigracijskim sustavom u našoj zemlji je da služi potrebama bogatih donatora, političkih aktivista i moćnih političara. Dopustite mi da vam kažem kome ne služi: ne služi vama, američkom narodu (Pappas, 2016).

Trump tvrdi da američko društvo gubi poslove zbog ilegalnih imigranata i živote zbog terorističkih napada muslimana, a uz to ga i vrijeđaju razni stručnjaci koji tvrde i dokazuju da imigranti ne krađu poslove, već stvaraju dodatni profit i nove poslove te da više Amerikanaca godišnje ubiju muškarci bijele boje kože, mališani i kosilice za travu nego muslimanski teroristi (Anderson, 2017; IrishTimes.com, 2017; Williams, 2017). Svrha navedenih sekuritizacija nije uvođenje izvanrednog stanja zbog pitanja ilegalne imigracije, muslimana ili nevjerodostojnih stručnjaka, nego stvaranje povjerenja u Trumpa koji sekuritizacijama potvrđuje razmišljanja i povlađuje ciljnoj skupini.

Da bi sekuritizacija ili desekuritizacija određenog predmeta debate uspjela, potrebno je da je publika prihvati, a njezinom provoditelju da legitimitet za uvođenje izvanrednog stanja i hitnih mjera. Budući da je Donald Trump izabran za predsjednika SAD-a, možemo sa sigurnošću tvrditi da su njegove sekuritizacije/desekuritizacije bile uspješne. No ako uzmemo u obzir da je Trump izabran zapravo posredstvom američkog izbornog sustava – elektorskog sistema – a ne glasovima birača tj. publike kojoj je govorni čin bio namijenjen budući da je protukandidatkinja Hillary Clinton osvojila 2,8 milijuna glasova više od njega (CNN.com, 2016), postavlja se pitanje je li Trump dobio legitimnu podršku za svoje sekuritizacije/desekuritizacije. Objektivno gledano, Donald Trumpa je na najvišu političku poziciju u SAD-u, instituciju izvršne vlasti i na poziciju vođe jedine suvremene globalne velesile, postavio elektorski sistem putem indirektnog glasovanja elektora, a ne publika kojoj je sekuritizacija bila namijenjena. Bez obzira na to, samim dolaskom na najvišu, najodgovorniju i najutjecajniju političku poziciju u SAD-u, Donald Trump ima mandat za provedbu svojih politika pa tako i sekuritizacije i desekuritizacije. To dovodi do sljedeće situacije: iako provoditelj sekuritizacije nije uspio

mobilizirati većinski dio publike svojim govornim činom, došao je na poziciju s koje može provesti hitne mjere potrebne da provede svoje političke ciljeve, čije važnosti je sekuritizirao/desekuritizirao za vrijeme kampanje. Ovdje se sama nameću pitanja: (1) Koliko publike je dovoljno za potvrdu uspješne sekuritizacije? (2) Kako potvrditi uspješnost odjeka sekuritizacije kod publike? (3) Koji su indikatori uspješne sekuritizacije/desekuritizacije?

3. ZAJEDNIČKA SIGURNOSNA I OBRAMBENA POLITIKA EUROPSKE UNIJE – ZSOP

Kao što je navedeno u preambuli *Ugovora o osnivanju Europske Unije*, Europska unija je projekt koji je počeo nakon i pod utjecajem Drugog svjetskog rata:

Podsjećajući na povijesnu važnost okončanja podijeljenosti europskog kontinenta i na potrebu stvaranja čvrstih temelja za izgradnju buduće Europe (Rudolf, 2009: 34).

No ideje o ujedinjenoj Europi i načinu ujedinjenosti sežu daleko u prošlost. Potpisivanjem *Ugovora o osnivanju Europske zajednice za ugljen i čelik* u Parizu 18. travnja 1951. koji je stupio na snagu 23. srpnja 1952. formalno se učinio prvi korak prema dugo sanjanoj ideji ujedinjavanja Europe i od tada ujedinjavanje Europe progresivno napreduje. Trenutno je Europska unija politička i gospodarska unija 28 zemalja Europe (Velika Britanija je u procesu izlaska, dok pet zemalja ima status kandidata za ulazak), pokriva teritorij od 4,5 milijuna km² te dom je oko 510 milijuna ljudi, ima zastavu, himnu, valutu, parlament, dvostupanjsku vladu (Vijeće EU-a i Komisiju) i najveća je ekonomija svijeta u kojoj građani uživaju najviši stupanj slobode i zaštite.

Iako ujedinjavanje Europe progresivno napreduje i kroz politiku proširenja Europske unije, i daljnjom integracijom zemalja članica u ostalim politikama, ideje o tipu ujedinjenosti u polju obrane su i dan danas više mjesto razlike nego ujedinjavanja, što je vidljivo i na primjeru Brexita.

3.1. Povijesni pregled ideja o europskom ujedinjenju

Projekt Europske unije je projekt mira i suradnje na prostoru koji je vidio previše nemira i nasilja. Razvoj ideje o Europskoj uniji u znanstvenoj literaturi se može pratiti od 20-ih godina 20. stoljeća, no ideja o ujedinjenoj Europi mnogo je starija. Na ostvarivanje ideje o ujedinjenoj Europi se od antike gledalo kroz prizmu ujedinjavanja osvajanjem ili religijske ujedinjenosti. Rim je ujedinjavao osvajanjem, šireći pritom svoje civilizacijske dosege, upoznajući Istok sa Zapadom Europe, Jug sa Sjeverom Europe.

Žitarice, proizvodi i kovani novac cirkulirali su u ekonomiji koja se protezala od sjevera Engleske do gornjih dosegâ Nila, stipendije su cvjetale, bilo je zakona, lijekova i čak trgovačkih centar poput Trajanova Foruma u Rimu (Ferguson, 2012: 17).

Ideja ujedinjavanja Europe osvajanjem i rekreiranjem slavnog koncepta *Pax Romana*, dugo je bila u podsvijesti Europljana. Naslov na pečatu Karla Velikog glasio je *Renovatio Imperii Romani* tj. obnova Rimskog carstva, a zajednica koju je osnovao se zvala Sveto Rimsko Carstvo dok nije nestala u napoleonskim ratovima. Tada je ideju ujedinjavanja Europe osvajanjem na primjeru Rima preuzeo Napoleon, baš kao i Hitler kasnije u Drugom svjetskom ratu. No Rimu, kao i svim kasnijim pokušajima reinkarnacije Carstva, nedostajalo je ono što je kršćanstvo uspjelo ponuditi Europi u srednjem vijeku – osjećaj jedinstva koji proizlazi iz dobrovoljnog ujedinjavanja oko ideje:

Prva karakteristika križarskih ratova je njihova univerzalnost; cijela Europa se uključila u njih – oni su bili prvi europski događaj. Prije križarskih ratova, Europa nikad nije bila ushićena jednim sentimentom niti je djelovala jednim uvjerenjem; nije bilo Europe. Križarski ratovi su razotkrili kršćansku Europu (Guizot, 1899: 124).

Prema Toje (2011: 34), Katolička crkva konstruirala je paneuropski kršćanski okvir uređen na temelju univerzalizma koji je krštenjem u zajednicu uključivao sve ljude bez obzira na granice, pa nije ni čudno da je moto Europske unije *ujedinjeni u različitosti* preuzet od nje. Crkva je kroz cijeli srednji vijek bila supranacionalna organizacija s neograničenom moći koja je postavljala norme i vrijednosti te djelovala kao centar Europe i arbitar u nesuglasticama. Nestankom egzistencijalne prijetnje Istoka slabljenjem Osmanskog carstva, jačanjem aristokracije, reformacijom i renesansom produbljuje se dotada ne tako vidljiv spor između sekularizma i Crkve, a dotada kršćanstvom umjetno ujedinjene, države se razjedinjuju ratovima. Vestfalskim mirom 1648. godine formaliziran je poredak baziran na suverenim državama u kojem ravnoteža moći zamjenjuje kršćanski univerzalizam (Toje, 2011: 37) i u kojem je država prepoznata kao vrhovna moć unutar pravno definiranih granica (Barkin i Cronin, 1994: 111).

Već tada posredstvom prosvjetiteljstva, javlja se ideja o supranacionalnom kao pružatelju trajnog mira. William Penn (1693) u eseju naslovljenom *An Essay towards the present and future Peace of Europe by the establishment of an European Dyet, Parliament or Estates* trajan mir u Europi vidi u osnivanju supranacionalne institucije:

...ako bi suvereni prinčevi Europe, koji predstavljaju određeno društvo ili nezavisnu državu koja je prethodila obvezama društva, iz istog razloga koji je prvotno uključio ljude u društvo,

tj. ljubav prema miru i poretku, pristali na sastanak svojih dogovorenih zastupnika u Općoj skupštini, tijelu ili parlamentu i tamo uspostavili pravila pravde koje se suvereni prinčevi trebaju pridržavati u međusobnim odnosima; i na taj način da se sastaju jednom godišnje ili jednom u dvije ili tri godine najrjeđe ili kada postoji razlog za susret i da se taj sastanak zove Suverena ili Imperijalna skupština, Parlament ili Europska država (Penn, 1693: 406).

U novoj supranacionalnoj instituciji sastajali bi se suvereni europskih država, pregovarali i rješavali nesuglasice dogovorom ili presudama za čije bi provođenje jamčili drugi suvereni koji nisu direktno uključeni u sukob, ali bi ujedinjeno djelovali u slučaju kršenja dogovora ili presuda. Posebno je zanimljiv dio u kojem Penn piše da bi u slučaju da se određena država odbije pokoriti odluci većine te se, umjesto diplomatskih rješenja, odluči na rat, svi drugi suvereni trebali biti složni u obrani novog sistema kako:

...bi bili sigurni da Europa tiho stekne toliko željeni i potrebni mir njezinim izmučenim stanovnicima; imajući u vidu tu moć, nijedna suverenost u Europi ne može pokazati volju da osporava zaključke; i prema tome, osigurao bi se trajan mir u Europi (Penn, 1693: 406).

Daniele Archibugi (1992: 303) Pennovu viziju trajnog mira svrstava u rasuti model međunarodnih organizacija za uspostavu trajnog mira. Rasuti model predstavlja ideju u kojoj su članovi supranacionalne institucije pojedinci koji predstavljaju građane te stoga svaka država ima proporcionalan broj delegata prema broju stanovnika. Model funkcionira na konceptu 'jedan građanin – jedan glas'. Na sličnom je tragu, iako mnogo konzervativniji, Charles-Irénée Castel De Saint-Pierre u eseju *Projet pour rendre la paix perpétuelle en Europe* iz 1712. godine:

Saveznici se odriču, zauvijek, u svoje ime i ime svojih nasljednika, posezanja za oružjem kako bi razriješili svoje sadašnje i buduće nesuglasice i prihvaćaju da ubuduće uvijek usvoje metodu pomirbe posredovanjem ostalih saveznika unutar opće skupštine ili u slučaju da posredovanje ne bude uspješno prihvaćaju presudu od strane stalnih opunomoćenika ostalih saveznika (Abbe de Saint-Pierre, 1729, cit. prema Archibugi, 1992: 297).

Archibugi (1992: 296) ideju trajnog mira De Saint-Pierrea svrstava u piramidalni model ideja međunarodnih organizacija koji pretpostavlja koncept 'jedna država – jedan glas', kao i prihvaćanje statusa quo na snazi u trenutku stvaranja unije. Model ima strogu verziju čiji bi primjer bila konfederacija država te slabiju verziju koju predstavlja idejna koncepcija Ujedinjenih naroda. Zanimljiva instanca je da ovaj model u potpunosti ignorira karakter država koje ga čine tj. ne zanima ga njihova unutarnja struktura niti pretpostavlja međunarodne standarde kojih bi se države trebale pridržavati u upotrebi sile nad svojim stanovništvom zbog čega se i našao na meti kritika prosvjetitelja, Voltairea i Jean-Jacques Rousseau (Archibugi, 1992: 298-300).

Jean-Jacques Rousseau (1917: 38-39) očajavajući nad situacijom u kojoj države vide uspjeh u sprečavanju građanskih ratova, a pritom ignoriraju mnogo razornije međudržavne ratove i stvaranje nacija, čime zapravo postaju neprijateljima cijele ljudske rase, u eseju *A Lasting Peace through the Federation of Europe and The State of War* iz 1761. zaziva ujedinjenje nacija osnivanjem federalne vlade sa zajedničkim zakonom. Glavni uvjet pri stvaranju trajne federacije Rousseau (1917: 57) vidi u postavljanju država članica federacije u stanje međusobne zavisnosti koje bi spriječilo moguće podjarmljivanje jedne ili više članica i stvaranje manjih unutarnjih saveza koji bi nagrizali glavni savez, kao i:

...glavni savez, potpuno naoružan i sposoban u svakom trenutku spriječiti one koji bi smislili plan da ga unište ili mu se odupru (Rousseau, 1917: 58).

Immanuel Kant (1970) u eseju *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch* iz 1796. godine navodi šest preliminarnih članaka koji opisuju što treba iskorijeniti za uspostavu trajnog mira kroz federaciju republika koja funkcionira na principu zakona naroda i gostoljubiva je prema strancima: (1) neiskreni mirovni ugovori, (2) nasljeđivanje, kupovanje, zamjena ili donacija nezavisnih država, (3) stajaća vojska, (4) korištenje nacionalnog duga kao oružja, (5) nasilno posredovanje u unutrašnjim poslovima drugih zemalja i (6) nečasne radnje za vrijeme rata koje bi osujetile mogućnost budućeg mira. Jedan od uvjeta trajnog mira među državama u uniji prema Kantu je dakle nepostojanje stajaćih vojski pojedinih država jer one pretpostavljaju mogućnost rata i oprečne su ideji same unije koja počiva na iskorjenjivanju rata povezivanjem. Ovaj model trajnog mira je primjer trećeg i posljednjeg modela međunarodnih organizacija, kozmopolitskog modela, koji u sebi objedinjuje i koncept 'jedna država – jedan glas' i 'jedan čovjek – jedan glas' (Archibugi, 1992).

Claude Henry Saint-Simon kao kritiku De Saint-Pierreove ideje trajnoga mira, 1814. godine objavljuje esej *The Reorganisation of the European Community* u kojem posebno kritizira pretpostavku statusa quo kojim bi se supranacionalna organizacija trebala održavati jer bi status quo zadržao nepravedni feudalni sistem koji je tada na snazi. Saint-Simon predlaže, kao i Penn prije njega, rasuti model s konceptom 'jedan građanin – jedan glas' promičući ideju europskog federalizma kroz europski parlament:

Ako određeni dio europske populacije pod određenom vlasti želi uspostaviti izdvojenu naciju ili biti pod drugom vlasti, Europski parlament treba o tome odlučivati. Njegova odluka će biti u interesu ljudi, a ne vlasti, imajući uvijek u vidu najbolju moguću organizaciju europske konfederacije (Saint-Simon, 1814, cit. prema Archibugi, 1992: 307).

Umjesto europskog ujedinjenja prožetog prosvjetiteljskim duhom na temelju modela konfederacije ili federacije koji bi donio trajni mir Europi, kraj 18. i početak 19. stoljeća je vidio novi pokušaj ujedinjenja Europe osvajanjem u napoleonskim ratovima. Napoleon je tvrdio da osvajanjem oslobađa porobljene te širi Europom bratstvo i duh Francuske revolucije. No mnogi utjecajni mislioci tog vremena, poput Madame de Stael, Friedricha von Gentza i Benjamina Constanta smatrali su da umjesto ujedinjavanja u različitosti Napoleon donosi uniformiranost carstva (Toje, 2010: 38-39).

Nakon ujedinjenja europskih sila u poražavanju Napoleona ustanovljen je novi europski poredak – sistem velikih sila. Iako se i tada obnavlja ideja o supranacionalnom dobrovoljnom udruženju, svaka država ideju vidi kroz svoj egocentričan cilj, a sve kao glavne neprijatelje vide ideje o nacionalizmu i liberalizmu oslobođene Francuskom revolucijom (Toje, 2011: 40). Novi sistem nije ugasio ideju o trajnom miru povezivanjem Europe. Na Trećem međunarodnom mirovnom kongresu održanom 1849. godine u Parizu, Victor Hugo u svom obraćanju okupljenima proriče:

Doći će dan kad će jedina bojna polja biti otvorena tržišta i umovi otvoreni za nove ideje. Doći će dan kad će metke i bombe zamijeniti glasovi, univerzalno pravo glasa, časna arbitraža velikog suverenog savjeta koji će biti Europi što je parlament Engleskoj, što je skupština Njemačkoj, zakonodavna skupština Francuskoj. Doći će dan kad će topovi biti u muzeju baš kao što su danas instrumenti mučenja i kad ćemo biti osupnuti da su takve stvari uopće bile moguće. Doći će dan kada će dvije nenadmašne skupine, Sjedinjene Američke Države i Sjedinjene Europske Države, biti suvremene... (Jay i dr., 1849: 138).

No liberalne ideje europskog ujedinjenja i bratstva sve više zamjenjuje otvoreni nacionalizam. Samuel Barkin i Bruce Cronin (1994: 111) nacionalizam vide kao potrebu političkog samoodređenja nacija koje kao glavni kriterij u svom definiranju vide osjećaj nacionalne solidarnosti te se legitimiraju predstavljajući političku težnju nacije jer legitimacija za njih proizlazi iz osjećaja zajednice, a ne iz granica. Do revolucija 1848-1849. poznatijih pod nazivom Proljeća naroda legitimacija suverenosti države je proizlazila iz povijesnog posjedovanja određene zemlje preko nasljeđivanja krune i pozivanjem na dinastijske veze (Barkin i Cronin, 1994: 111). Buđenjem nacionalnih osjećaja međunacionalni i međudržavni antagonizam kulminira Prvim svjetskim ratom i prvim njemačkim pokušajem nametanja primata.

Šok nakon Prvog svjetskog rata napokon je gurnuo Europu u stvaranje prve globalne supranacionalne organizacije, Lige naroda, temeljene na piramidalnom modelu ideja

međunarodnih organizacija (Archibugi, 1992: 297), ako ne europske supranacionalne organizacije. No prava volja za uspjehom koja se trebala ispoljiti predajom barem dijela suvereniteta država na supranacionalnu razinu nije postojala. Zanimljivo, jedan od vodećih glasova za ujedinjenje Europe uoči i nakon Prvog svjetskog rata nije bio europski, već američki. Američki predsjednik Woodrow Wilson (1913-1921) još 1887. godine piše:

Postoji tendencija – zar ne? – još uvijek slaba tendencija, ali stabilno impulzivna i jasno predodređena da prevlada, prema, prvo konfederaciji dijelova carstva kao britanskog i napokon samih velikih država. Umjesto centralizacije moći, bit će široka unija s toleriranom podjelom prava. To je tendencija prema američkom tipu spojenih vlada u potrazi za zajedničkim ciljevima, u počasnoj jednakosti i časnoj podređenosti (Wilson, 1887: 221-222).

Horori Prvog svjetskog rata jačaju ideju o ujedinjenoj Europi. Grof Richard N. Coudenhove-Kalergi uspostavlja lobističku grupu *Pan-Europa*, a 1923. izdaje knjigu istoga imena u kojoj poziva na uspostavu federalne unije centrirane oko Francuske i Njemačke (Coudenhove-Kalergi, 2011) te pokušava senzibilizirati europske vođe za svoju ideju. Francuski premijer Edouard Herriot i ministar vanjskih poslova Aristide Briand, članovi *Pan-Europe*, te njemački ministar vanjskih poslova Gustav Stresemann aktivno rade na realizaciji federativne ideje (Dinan, 2014: 3). Aristide Briand 1928. godine predstavlja moratorij na temelju kojeg Francuska putem memoranduma (Briand, 1930) traži očitovanje ostalih 26 država na prijedlog osnivanja Europske federalne unije koja bi djelovala na principu solidarnosti putem organa europske unije. U Velikoj Britaniji 1938. godine grupa intelektualaca predvođena Lionelom Curtisom, Philipom Kerrom i Haroldom Laskijem osniva lobističku grupu koja također propagira federalnu uniju (Dinan, 2014: 4). No trebao je proći još niz godina i još jedan svjetski rat prije nego li je Europa krenela putem koji je vidio Hugo i koji su sanjali Coudenhove-Kalergi i Briand.

Iako nam se s današnje pozicije to čini nepojmljivim, neki su u ambicijama nacističke Njemačke vidjeli priliku za europskim ujedinjenjem. Nacisti su ujedinjenje Europe i novi europski poredak vidjeli kroz ujedinjavanje sjevernih i središnjih europskih zemalja u carstvo njemačkog naroda s novim životnim prostorom na osvojenom istoku Europe i satelitskim državama (Vukadinović i Čehulić, 2005: 33-34).

Krajem Drugog svjetskog rata ratom devastirane i osiromašene europske države prestale su biti sile. Dominacija Sjedinjenih Američkih Država i SSSR-a, kako Europom, tako i svijetom, napokon je gurnula Europu prema supranacionalnom udruženju s ciljem integracije i međuovisnosti. Iako se kao glavni cilj integracije u osnivačkim dokumentima EU napominje

izbjegavanje europske nasilne prošlosti, glavni pokretač europske integracije je ipak gubitak moći europskih država (Toje, 2011; Buzan i Wæver, 2003). Još za vrijeme Drugog svjetskog rata europske elite aktivno su se bavile mišlju o novoj reorganizaciji Europe, a pojavile su se i prve suprotstavljene ideje o budućnosti Europe: (1) konfederacija/federacija, (2) sudjelovanje/nesudjelovanje Velike Britanije, (3) stvaranje ili izostavljanje zajedničke vanjske i obrambene politike (Vukadinović i Čehulić, 2005: 39).

Iako je u ovom poglavlju naveden cijeli arsenal ideja o ujedinjavanju europskog kontinenta koje su kroz povijest iznijeli europski i svjetski mislioci i političari, ipak se za konačni čavlič koji je pričvrstio ideju Europske unije na političko nebo iznad Europe uzima govor Winstona Churchilla održan 1946. godine na Sveučilištu u Zürichu:

I zašto ne bi postojala europska grupa koja bi pružila osjećaj uvećanog patriotizma i zajedničkog državljanstva rastrojenim ljudima ovog turbulentnog i silnog kontinenta i zašto ne bi zauzela svoje punopravno mjesto s drugim velikim grupacijama u oblikovanju sudbina ljudi? Kako bi se to ostvarilo, mora postojati čin vjere u kojem će milijuni obitelji koje govore mnogim jezicima svjesno sudjelovati... Ali moram vas upozoriti. Vremena nema mnogo... Naš trajni cilj treba biti izgradnja i osnaživanje UN-a. Pod i unutar tog svjetskog koncepta, moramo ponovno izgraditi europsku obitelj u regionalnoj strukturi zvanoj Sjedinjene Europske Države. Prvi korak je formiranje Vijeća Europe... Spas običnih ljudi svih rasa i zemalja od rata i ropstva mora biti zasnovan na čvrstim temeljima i mora biti čuvan spremnošću svih ljudi da radije umru nego se podčine tiraniji. U ovom hitnom poslu, Francuska i Njemačka trebaju zajedno preuzeti vodstvo (Churchill, 1946).

Glavne značajke koje u svom govoru Churchill naglašava, a koje bi trebale okarakterizirati Sjedinjene Europske Države, su mir, sigurnost i sloboda. Ne čudi stoga što je ideju o sjedinjavanju europskih država od samog početka pratila i ideja o stvaranju zajedničke europske sigurnosne i obrambene politike. Asle Toje (2011: 33) tvrdi da je stvaranje Europske unije iznad svega odgovor na stoljećima pa i tisućljećima postojanu sigurnosnu dilemu, što je ironično s obzirom na to da je EU od samih svojih početaka bila sigurnosna dilema sama po sebi. Prije uspostave EU-a sigurnosna dilema obitavala je između granica europskih država, a sada se nalazi u samoj biti postojanja EU-a i na granicama EU-a. Vraćajući se na početak ovog poglavlja i vječnu želju obnove slavnog Rimskog carstva, nije naodmet spomenuti da su temeljni ugovori o osnivanju Europske unije (tada nazvane Europske ekonomske zajednice) potpisani u Rimu 1957. godine.

3.2. Povijesni pregled razvoja Europske unije

Potpisivanju *Rimskih ugovora* prethodilo je više od desetljeća razgovora i pregovora o samoj biti ujedinjavanja Europe. Churchill nije bio ni prvi ni jedini zagovaratelj ujedinjene Europe neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Uz Churchilla, Konrad Adenauer, Joseph Bech, Johan Beyen, Alcide De Gasperi, Walter Hallstein, Sicco Mansholt, Jean Monnet, Robert Schuman, Paul-Henri Spaak i Altiero Spinelli zauvijek su zabilježeni u povijest Europske unije kao njezini osnivači. Skoro svi navedeni bili su prisutni 1948. godine u Den Haagu na Europskom kongresu na kojem se razgovaralo o osnivanju institucije Vijeća Europe (osnovane 1949. u Strasbourgu) i koji je kroz pregovore iskristalizirao dvije struje oko vrste ujedinjenja Europe, unioniste i federaliste.

Budući da je posrnulo europsko gospodarstvo bila glavna preokupacije većine političara u poslijeratnom razdoblju Europe, tadašnji francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman 9. svibnja 1950. godine predstavlja deklaraciju u kojoj poziva na osnivanje zajednice koja bi u sebi integrirala europske industrije željeza i ugljena. Iza integracije europske industrije željeza i ugljena, a zapravo njemačke i francuske industrije, stoji ne samo ekonomsko povezivanje Europe, već rješenje sigurnosnog pitanja s obzirom na to da integracija glavnih materijala za izradu oružja ukida mogućnost rata između zemalja Europe.

Svjetski mir ne može se očuvati ukoliko se ne ulažu kreativni naponi razmjerni opasnostima koje ga ugrožavaju... Europa se neće stvoriti odjednom ili prema jednom jedinstvenom planu. Izgradit će se putem konkretnih postignuća koja će prvo stvoriti istinsku solidarnost. Ujedinjavanje nacija Europe zahtijeva uklanjanje prastarog neprijateljstva između Francuske i Njemačke... Imajući u vidu taj cilj, francuska vlada predlaže da se odmah poduzmu mjere glede jednog ograničenog, ali presudnog pitanja: Ona predlaže da francusko-njemačka proizvodnja ugljena i čelika, kao jedna cjelina, bude stavljena pod zajedničku nadležnost Visokog povjerenstva, u sklopu jedne organizacije koja je otvorena za sudjelovanje i drugih zemalja Europe. Objedinjavanje proizvodnje ugljena i čelika odmah bi trebalo osigurati uspostavu zajedničkih temelja gospodarskog razvitka, kao prvog koraka k federaciji Europe... (Schuman, 1950).

Pridržavajući se Schumanove deklaracije, Francuska i Zapadna Njemačka zajedno s Italijom i zemljama Beneluxa (Belgija, Nizozemska i Luksemburg) 18. travnja 1951. potpisuju *Pariški ugovor* kojim stvaraju *Europsku zajednicu za ugljen i čelik*. Unutar Zajednice osnovane su i institucije koje pod promijenjenim imenom čine osnovu Europske unije i dan danas: *Europski*

parlament (tada nazvan Zajednička skupština Europske zajednice za ugljen i čelik) i *Europska komisija* (tada nazvana Visoko povjerenstvo). Iako pozvana na potpisivanje ugovora, Velika Britanija se suzdržala od čina zbog pretpostavljenog uspostavljanja supranacionalnih organa nove zajednice (Vukadinović i Čehulić, 2005: 72).

Schumanov plan nije bio jedini plan predstavljen europskim političarima. Plevenov plan, predstavljen iste godine, mnogo dublje definira europsku političku ujedinjenost te predviđa i osnivanje Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC), a time prejudicira uspostavu zajedničke europske vojske. Na temelju tog plana 1952. godine u Londonu potpisan je *Ugovor o Europskoj obrambenoj zajednici*. Treći plan bio je plan osnivanja *Europske političke zajednice* (European Political Community) koji je Schuman predstavio 1951. godine. No europski političari koji su čvrsto stajali iza ideje europskog federalizma nisu uspjeli nadjačati euroskeptični dio europskog vodstva te su i Plevenov plan o EDC-u i Schumanov o Europskoj političkoj zajednici neslavno propali glasovanjem u francuskom parlamentu.

Jedan od glavnih protivnika europske federacije bio je francuski general Charles De Gaulle koji je predvodio konfederacijski pravac razmišljanja o europskom ujedinjavanju, kao i rani antiatlantizam (Vukadinović i Čehulić, 2005: 77). Na njegovom tragu razmišljao je i tadašnji britanski premijer Anthony Eden koji se također protivio federaciji i zalagao za konfederaciju, s tom razlikom što je Eden smatrao da bi nastala konfederacija trebala biti usko povezana s atlantizmom i nalaziti se pod Vijećem Europe (Vukadinović i Čehulić, 2005: 78). Početni neuspjesi vođenja Europe prema federalizmu nisu zaustavili osnivače u njihovoj viziji europskog ujedinjavanja te su se ministri vanjski poslova šestorke 1955. godine sastali na Konferenciji u Messini s ciljem realiziranja ideje o carinskoj uniji. Konferencija u Messini rezultirala je *Briselskim izvješćem o osnovnom zajedničkom tržištu* (kolokvijalno nazvano *Spaakovo izvješće*) u kojem se zaključilo da bi sektorsko ujedinjavanje ekonomija šestorke bilo iznimno teško, ako uopće izvedivo, te se predlagalo:

Progresivna eliminacija carinskih obveza između država članica će vremenski regulirati sve ostale mjere koje moraju voditi prema završnoj realizaciji zajedničkog tržišta (Intergovernmental Committee on European Integration, 1956).

Spaakovo izvješće, usvojeno 1956. godine na Konferenciji u Veneciji, vodilo je preko Međuvladine konferencije o zajedničkom tržištu i Euroatomu do potpisivanja *Rimskih ugovora* kojima su 1957. godine osnovane Europska zajednica za atomsku energiju (Euratom) i Europska ekonomska zajednica (EEZ), koja za primaran cilj ima razvijanje carinske unije. Od

tada u europskom prostoru postoje tri zajednice: Zajednica za ugljen i čelik, Euratom i EEZ koje dijele zajedničke europske sudove i zajedničku skupštinu.

No na putu prema Europskoj uniji šestorka nailazi na nove poteškoće. Francuski predsjednik Charles De Gaulle ne dijeli oduševljenje s osnivačima oko supranacionalne uloge Zajednica te se i 1961. odlučno suprotstavlja proširenju Zajednica na Veliku Britaniju. Velika Britanija, koja je u početku bila više nego skeptična prema svijetloj budućnosti Zajednica, ubrzo nakon potpisivanja *Rimskih ugovora* uviđa prednosti zajedničkog tržišta koje bi mogla iskoristiti u svrhu jačanja svoje pozicije u međunarodnoj politici (Vukadinović i Čehulić, 2005: 174).

Bez obzira na poteškoće i različite vizije budućnosti europskog projekta, 8. travnja 1965. u Bruxellesu šestorka potpisuje *Sporazum o udruživanju organa Europske zajednice za ugljen i čelik, EEZ-a i Euratoma* te stvara Europske zajednice (EZ). Eliminiranjem carinskih obveza, ekonomija šestorke se naglo oporavlja i nadmašuje očekivanja, a daljnjem razvoju europskog duha polet daju studentski neredi 1968. koji zahtijevaju duboke društvene promjene. Godine 1970. stvara se institucija Europske političke kooperacije zadužena za koordinaciju vanjskih politika EZ, a 1974. godine i Europsko vijeće koje čine šefovi država članica.

EZ doživljava prvo proširenje pristupanjem Danske, Republike Irske i Velike Britanije 1. siječnja 1973. godine, a 1979. zastupnici Europskog parlamenta se po prvi put biraju direktno te potom izabiru prvu ženu predsjednicu Europskog parlamenta, Simone Veil. Već dvije godine poslije (1981), Grčka postaje deseta članica EZ, a 1986. pristupaju Španjolska i Portugal.

Iste godine događa se i prva revizija ugovora te na snagu stupa *Jedinstveni europski akt* (Single European Act) koji završava ujedinjavanje zajedničkog tržišta uključivanjem *Europskog monetarnog sustava*, ali i institucionalizira vanjsku politiku EZ u članku 30. Članak 30 *Jedinstvenog europskog akta* propisuje obvezu međusobnog konzultiranja država članica o svim pitanjima vanjske politike od općeg interesa kako bi se politike država članica uskladile u svrhu (1) provedbe zajedničkog djelovanja, (2) uspostave zajedničkih europskih stajališta i (3) postupnog razvijanja i definiranja zajedničkih načela i ciljeva. No članak tek ističe želju država članica za suradnjom oko političkih i gospodarskih aspekata sigurnosti (European Communities, 1987).

Padom Berlinskog zida 1989. godine otvara se put unifikaciji Njemačke, što se i događa 1990. godine, čime i teritorij dotadašnje Istočne Njemačke postaje dio EZ-a. Godine 1992. potpisan je *Ugovor iz Maastrichta* (Treaty on European Union – TEU) koji stupa na snagu 1993. te se time osniva Europska unija. Prema *Ugovoru iz Maastrichta*, Europska unija počiva na tri stupa:

(1) stup europskih zajednica (tj. institucije utemeljene *Rimskim ugovorima*), (2) stup Europske vanjske i sigurnosne politike (EVSP) te (3) stup unutrašnjih poslova i sudstva. U preambuli ugovora, u poglavlju nazvanom 'Zajedničke odredbe', u članku B navode se ciljevi koje si EU postavlja, među kojim i:

Afirmaciju svog identiteta na međunarodnoj sceni, posebice provedbom zajedničke vanjske i sigurnosne politike koja dugoročno uključuje i oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi s vremenom mogla dovesti do zajedničke obrane (Europska unija, 1992: 7).

Godine 1995. u Uniju ulaze Austrija, Švedska i Finska. Povećavanjem broja članica, Unijom se širi ideja revidiranja ugovora kako bi se stvorio prostor za snažniju suradnju među članicama. Tako se 1996. potpisuje *Ugovor iz Amsterdama* (stupa na snagu tek 1999.), a 2000. *Ugovor iz Nice* (stupa na snagu 2002.) kojima se donose važne institucionalne promjene pred ulazak novih deset zemalja u Uniju. Jedna od najvažnijih promjena u navedenom razdoblju je osnivanje Europske središnje banke (European Central Bank – ECB) te uvođenje jedinstvene valute – *eura* – koji je pušten u cirkulaciju 2002. godine.

Godine 2004. Unija doživljava najveći val proširenja kada se u jednom danu povećava za deset novih članica: Cipar, Češku, Estoniju, Latviju, Litvu, Mađarsku, Maltu, Poljsku, Slovačku i Sloveniju. Na sastanku u Nici, uz donesene reforme, započeli su i ozbiljni razgovori o dubokoj reformi Unije te je prihvaćen prijedlog o stvaranju Europskog ustava koji je nakon dvije godine sastavljanja dovršen na samitu u Bruxellesu 2004. godine. Unutar ustava institucionalizacija ZVSP-a je zauzela značajno mjesto te se tako ustavom (1) predviđa imenovanje europskog ministra vanjskih poslova s mnogo širim ovlastima i mogućnostima od Visokog predstavnika, (2) uvodi klauzula solidarnosti, (3) predviđa formiranje Europske zone za sigurnosnu politiku (Eurozone for security policy) te (4) planira uspostava Agencije za pitanja naoružanja, vojnih kapaciteta i istraživanje (Vukadinović i Čehulić, 2005: 274). Iako su tekst ustava potpisali predstavnici svih zemalja, njegovo ratificiranje je propalo neuspjelim referendumima u Francuskoj i Nizozemskoj.

Godine 2007. u Uniju su primljene Bugarska i Rumunjska te je, zamjenjujući za to vrijeme preambiciozan Ustav Europske unije, potpisan *Lisabonski ugovor* koji izmjenjuje i dopunjuje *Ugovore o osnivanju EU-a: Ugovor o Europskoj uniji* ili *Ugovor iz Maastrichta* (Treaty on European Union – TEU) i *Ugovor o funkcioniranju Europske unije* tj. ažurirana verzija *Rimskih ugovora* (Treaty on the Functioning of the European Union – TFEU). *Lisabonski ugovor* stupio je na snagu 1. prosinca 2009. godine te je postavio temelje realnim ciljevima europske vanjske politike, pojednostavio institucionalnu arhitekturu Unije i stvorio mjesta Predsjednika Vijeća i

Visokog predstavnika ZVSP-a (Toje, 2010: 20). Godine 2013. Unija je proširena na svoju 28. članicu, Republiku Hrvatsku, no tri godine poslije se događa presedan u postojanju EU-a kada na referendumu održanom 23. lipnja 2016. građani Velike Britanije odlučuju istupiti iz EU-a.

3.3. Povijesni pregled razvoja ZSOP-a

Za formalni početak realiziranja ideje o zajedničkoj europskoj sigurnosnoj i obrambenoj politici uzima se 1947. godina i potpisivanje *Ugovora iz Dunkirka* o međusobnoj pomoći Velike Britanije i Francuske koji godinu dana poslije postaje vojni članak 4 *Briselskog ugovora* te uključuje i zemlje Beneluxa. Temeljem *Briselskog ugovora* uspostavljena je europska sigurnosna organizacija Zapadna unija kojom se članice obvezuju na međusobnu suradnju u političkim, ekonomskim i vojnim aktivnostima. Sjedinjene Američke Države i Kanada ubrzo potpisuju *Sporazum o suradnji sa Zapadnom unijom* koji je preteča *Sjevernoatlantskog ugovora*.

Nedugo potom, 1950. godine Plevenovim planom predloženo je osnivanje Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC). Ideja iza EDC-a nije bila prvenstveno federalistička ideja o ujedinjenju Europe, već je rođena iz straha od ponovnog jačanja vojne moći Njemačke, za što su se u strahu od SSSR-a zalagale Sjedinjene Američke Države. Europske države nisu bile sigurne stoji li iza američke podrške ujedinjavanju Europe stvarno uvjerenje SAD-a u pozitivnost ujedinjenja Europe ili američka podrška proizlazi tek iz želje za jačanjem zapadne fronte nasuprot SSSR-a (Wolfers, 1988: 70).

Plevenov plan (Pleven, 1950) opisuje vjerovanje francuske vlade kako bi uspjeh plana ujedinjavanja europskih industrija ugljena i željeza ljude navikao na ideju Europske zajednice te utro put delikatnoj ideji zajedničke europske obrane, no kako zbog svjetskih događaja više nema vremena za odgađanje te se stoga odmah mora pokrenuti ujedinjavanje europske obrane istim metodama i u istom duhu:

Sistem koji bi vodio bilo odmah ili eventualno, direktno ili ne, uvjetovano ili bezuvjetno, prema kreaciji njemačke vojske izazvao bi obnovu nepovjerenja i sumnji... francuska Vlada želi vidjeti rješenje pitanja njemačkog doprinosa kreaciji europskih snaga koje uzima u obzir okrutne pouke iz prošlosti i gleda prema budućnosti Europe kojoj se nadaju mnogi Europljani iz svih zemalja. Ona predlaže osnivanje, u svrhu zajedničke obrane, europske vojske povezane s političkim institucijama ujedinjene Europe... (Pleven, 1950).

Plevenov plan (Pleven, 1950) odbija ujedinjenje vojski kao nacionalnih jedinica i traži ujedinjenje europskih vojski i ljudskih i materijalnih elemenata pod europskim vojnim i političkim autoritetom. Također, plan pretpostavlja imenovanje ministra obrane odgovornog i državama članicama i Europskom parlamentu, financiranje iz zajedničkog proračuna te usvajanje i provođenje europskog programa naoružavanja i opremanja. Iako potpisan od svih članica Europske zajednice za ugljen i čelik, ugovor o osnivanju nije ratificiran u francuskom parlamentu. Francuski zastupnici nisu ratificirali dokument zbog straha da bi EDC mogla ugroziti suverenost Francuske, kao i straha od ponovne militarizacije Njemačke koja se pretpostavlja osnivanjem EDC-a. Arnold Wolfers (1988: 28) naznačuje da odgovor za propast EDC-a zapravo leži u nesigurnosti europskih država u mogućnost zaštite vlastitih nacionalnih interesa ako se iz njihova autoriteta izuzme kreiranje politika stvaranjem federacije.

Umjesto EDC-a, revitalizacijom *Briselskog ugovora* uspostavljena je politička Zapadnoeuropska unija (Western European Union – WEU) koja uz zemlje potpisnice *Briselskog ugovora* uključuje i Zapadnu Njemačku i Italiju. Radovan Vukadinović i Lidija Čehulić (2005: 82-83) napominju da je poticaj za osnivanje WEU-a došao od strane Velike Britanije koja je na taj način željela umiriti SAD-e nakon propasti EDC-a. SAD-u je ideja o osnivanju EDC-a bila privlačna jer je smatrao kako bi im osnaživanje Zapadne Europe, a time i Zapadne Njemačke, bilo od strateške vojne važnosti prema SSSR-u. No uz postojanje NATO-a i činjenicu da su sve članice WEU-a bile i članice NATO-a, organizacija je imala sekundarnu ulogu i bila je podređena NATO savezu (Vukadinović i Čehulić, 2005: 84).

Sve do sedamdesetih godina 20. stoljeća, europska suradnja na području vanjske i obrambene politike je stagnirala, kada promišljanja o zajedničkoj vanjskoj politici rezultiraju izradom *Davignonova izvještaja* (European Communities, 1970) koji ustanovljuje mehanizam Europske političke suradnje (European Political Cooperation – EPC) za neformalne međuvladine konzultacije. Iako je tijekom 1980-ih WEU imao tek savjetodavnu funkciju, treba napomenuti da je za vrijeme krize u Perzijskom zaljevu i tijekom Iransko-iračkog rata prvi put sudjelovao u europskim operacijama aktivirajući članak VII izmijenjenog *Briselskog ugovora* iako nije imao puno zapovjedništvo nad snagama (Vukadinović i Čehulić, 2005: 230).

Završetkom Hladnog rata i redefiniranjem globalnih sigurnosnih problema na važnosti dobiva europska sigurnosna arhitektura tj. „skup institucija koje ispunjavaju sigurnosne funkcije i način na koji se odvijaju uzajamni sigurnosni odnosi“ kao izraz „nastojanja za punom institucionalizacijom europskog sigurnosnog kompleksa“ (Čehulić, 2006: 103). Tako je upravo

EPC poslužila kao kamen temeljac za drugi stup Europske unije tj. Europsku vanjsku i sigurnosnu politiku (EVSP) predstavljenu stupanjem na snagu *Maastrichtskog ugovora* u čijem članku J.4 stoji:

Zajednička vanjska i sigurnosna politika uključuje sva pitanja povezana sa sigurnošću Unije, a dugoročno uključuje i oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi s vremenom mogla dovesti do zajedničke obrane.

Unija traži od Zapadnoeuropske unije (ZEU), koja predstavlja sastavni dio razvoja Unije, da priprema i provodi odluke i akcije Unije s implikacijama u području obrane. Vijeće u dogovoru s institucijama ZEU-a donosi potrebne praktične aranžmane (Europska unija, 1992: 126).

Iako se spominje u *Maastrichtskom ugovoru*, WEU nije uključen u Europsku uniju. Francuska i Njemačka su čvrsto i dugo lobirale za njegovo ujedinjavanje s Unijom, no neutralne zemlje i Velika Britanija još su se čvršće protivile. Kao razloge protiv ujedinjavanja WEU-a i EU-a, Velika Britanija je navodila: (1) nepostojanje konsenzusa oko pitanja načina ujedinjenja, (2) minimiziranje značaja WEU ujedinjavanjem te (3) generiranje novih problema u budućnosti pri budućem širenju EU, iako je iza svih navedenih razloga stajao njezin strah da bi ujedinjenje oslabilo NATO savez (Vukadinović i Čehulić, 2005: 232-233).

Ni NATO savez nije ostao ravnodušan prema želji određenih krugova u Europi za jačanjem samostalnih europskih sigurnosnih institucija, što se može iščitati iz poruke tadašnjeg glavnog tajnika NATO-a Manfreda Wörnera (1988-1994) na otvorenju zasjedanja Vijeća 1990. godine. Wörner izjavljuje kako rješenje europskog sigurnosnog pitanja ne može biti u ingerenciji supranacionalne organizacije, već se treba temeljiti na postojećim institucijama (Vukadinović i Čehulić, 2005: 226), očito aludirajući na NATO savez. Ipak, Francuska i Njemačka, uz suglasnost NATO saveza, 1993. godine aktiviraju multinacionalni vojni korpus – Eurocorps, kao prvi pravi pokušaj uspostave ujedinjenih europskih snaga nakon propasti EDC-a daleke 1954. godine (Fortmann i dr., 2010: 2). Eurocorps, smješten u Strasbourgu, operacionalan je od 1995. godine, broji oko 1000 pripadnika vojnog osoblja, a njegov nukleus čini francusko-njemačka brigada. No Eurocorps nije uključen u EU-ovu sigurnosnu arhitekturu, baš kao ni WEU.

WEU je ipak postala značajna komponenta europskog sigurnosnog kompleksa. Godine 1992. *Deklaracijom iz Petersberga* definirani su točni zadaci Zapadnoeuropske unije:

Osim doprinosa zajedničkoj obrani u skladu s Člankom 5 Washingtonskog ugovora i Članka V izmijenjenog Briselskog ugovora, vojne jedinice država članica WEU, djelujući pod nadležnošću WEU, mogu se koristiti za:

- humanitarne misije i misije spašavanja;
- misije očuvanja mira;
- borbene misije u kriznom menadžmentu, uključujući uspostavu mira (Western European Union Council of Ministers Bonn, 1992: 6).

Definiranjem točnih zadataka postavljena je „platforma za budući operativni i institucionalni razvoj same organizacije“ (Vukadinović i Čehulić, 2005: 232-233). Ipak, ideja o ujedinjavanju WEU-a i EU-a nije napuštena. Na sastanku u Amsterdamu 1997. godine ponovno se otvorilo pitanje njihova ujedinjavanja te se u dokumentu *Agenda 2000* naznačuje:

Europska unija će sve više morati stjecati sposobnost za donošenje vanjskopolitičkih odluka koje uključuju korištenje vojnih resursa. Ovo je neophodno za kredibilnost vanjskih akcija Unije. Stoga će biti nužno osnažiti operativne resurse WEU, kako za provedbu novih zadaća zadanih u Amsterdamskom ugovoru tako i u vidu da WEU postane sve više integrirana u razvoj same Europske unije (European Commission, 1997: 36).

Iz usvojenog dokumenta vidljivo je da određeni značajni akteri unutar EU nisu odustali o ideje integriranja WEU-a u EVSP te da i dalje smatraju kako svako gospodarsko ujedinjenje Europe mora ići istim tempom i na polju vanjske i sigurnosne politike. Nezanemarivi razlog se može pronaći i u osjećaju nemoći i neuspjeha zbog događaja na prostoru bivše Jugoslavije (1991-1995) koji su uvjetovani nepostojanjem institucionalnog okvira i zajedničkih sposobnosti. Potaknuti navedenim razlozima, ali s različitim motivima, britanski premijer Tony Blair i francuski predsjednik Jacques Chirac potpisali su 1998. u Saint-Malou *Zajedničku deklaraciju o europskoj obrani* kojom predlažu razvoj EVSP-a do sposobnosti autonomne vojne akcije te tvrde da EU mora (ne treba ili može):

...imati sposobnost za autonomno djelovanje, poduprtu vjerodostojnim vojnim snagama, sredstva za odlučivanje o njihovom korištenju i spremnošću da to i učini, kako bi odgovorila na međunarodne krize... (Blair i Chirac, 1998).

Deklaracija navodi da Unija treba moći djelovati u vojnim akcijama u koje NATO nije uključen za što su joj potrebne odgovarajuće strukture i sposobnosti, bez njihovih dupliciranja, uzimajući u obzir WEU i razvoj njegovih odnosa s EU-om, kao i potrebu za vojnim snagama za brzu intervenciju te jaku i konkurentnu europsku obrambenu industriju i tehnologiju (Blair i Chirac, 1998). Osim prijeko potrebne deklarativne vrijednosti sastanka koji je proizveo konkretno sastavljenu deklaraciju i dao polet ustaljenom razmatranju o institucionalizaciji samostalne

europske obrane, susret je pokrenuo i proces formiranja zajedničkih europskih snaga za brzu intervenciju (Vukadinović i Čehulić, 2005: 257-258). Henrik Larsen (2002: 290) tvrdi da se upravo nakon Saint-Maloa mijenja dominantan diskurs Europske unije te da se od 1998. uvelike smatra da Unija treba moći koristiti i vojna sredstva u međunarodnim odnosima.

Iste godine napravljeni su prvi formalni koraci u razvijanju Europske sigurnosne i obrambene politike (ESOP) sastancima u Kölnu i Helsinkiju. Na sastanku Europskog vijeća u Kölnu 1999. godine potvrđuju se zaključci deklaracije iz Saint-Maloa, te se prihvaćaju zaključci NATO-ova samita održanog ranije te godine u Washingtonu, koji je dao podršku procesu jačanja europske sigurnosne arhitekture unutar Europske unije te pokrenuo uključivanje u Uniju onih funkcija WEU-a koje su potrebne za ispunjenje petersberških zadataka s rokom do kraja 2000. godine kada bi Zapadnoeuropska unija ispunila svoju svrhu postojanja (European Council, 1999a).

Na sastanku Europskog vijeća u Helsinkiju (European Council, 1999b), definirane su vojne i civilne komponente koje se moraju postići da bi se ispunili petersberški zadaci⁸ uneseni u dokumente Unije *Ugovorom iz Amsterdama*, uspostavljena su nova politička i vojna tijela Politički i sigurnosni odbor (The Political and Security Committee – PSC), Vojni odbor EU-a (The European Union Military Committee – EUMC) i Vojni stožer EU-a (The European Union Military Staff – EUMS), te su definirani principi suradnje s neeuropskim NATO-ovim članicama. U Helsinkiju je donesen i *Helsinki Headline Goal*, vojni cilj europskih sposobnosti koji određuje 2003. godinu kao ciljnu godinu za uspostavu Europskih snaga za ispunjavanje petersberških zadataka unutar kojih i Snaga za brzu intervenciju (European Rapid Reaction Force – ERRF).

Snage za brzu intervenciju su definirane do veličine korpusa (15 brigada ili 50,000 do 60,000 vojnika), vojno samoodržive s nužnim zapovjedništvom te kontrolnim i obavještajnim sposobnostima, logistikom i ostalim elementima prema borbenim potrebama, sposobne za razmještanje unutar 60 dana (European Council, 1999b). ERRF su osnova snaga koje su pod EU-ovom zastavom raspoređene u sukobima zahvaćenim područjima počevši od 2003. godine s misijom EUFOR Concordia u Sjevernoj Makedoniji.

Godine 2000. održala su se još dva važna sastanka za razvoj europske obrambene i sigurnosne politike. Sastanak Vijeća u Santa Maria de Feira je ustvrdio principe za konzultacije s NATO savezom uspostavom četiriju ad-hoc radnih grupa koji bi se bavile: (1) sigurnosnim pitanjima, (2) postizanjem ciljeva sposobnosti, (3) modalitetima EU-ova pristupa NATO-ovoj imovini i

⁸ Humanitarni i zadaci spašavanja, zadaci održavanja mira te zadaci za vojne snage u kriznom menadžmentu.

(4) definiranjem stalnih oblika konzultacija (European Council, 2000a). Krajem godine na sastanku ministara obrana u Bruxellesu usvaja se *Katalog europskih snaga* (EU Force Catalogue) kao nadogradnja *Helsinki Headline Goal*. Katalog donosi pregled vojne imovine i vojnih sposobnosti država članica ponuđenih na raspolaganje Uniji te pobliže definira dodatni fond jedinica spremnih za raspored koji „treba brojiti više od 100,000 vojnika te otprilike 400 borbenih zrakoplova i 100 plovila, kako bi u potpunosti mogao zadovoljiti identificirane potrebe za provedbu različitih misija kriznog menadžmenta unutar glavnog cilja“ (European Council, 2000b).

Ugovor iz Nice (European Communities, 2001) donosi novinu u vidu uvođenja instrumenta 'poboljšane suradnje' (enhanced cooperation)⁹ i na drugi stup EU-a jer je dotada instrument bio predviđen samo za prvi i treći stup EU-a. Godine 2002. NATO i EU potpisuju sporazum *Berlin plus* kojim se EU-u dopušta korištenje struktura, mehanizama i materijalnih sredstava NATO-a pri vođenju vojnih operacija za koje NATO procjeni da nema interes. *Berlin plus* sadrži i sporazum o dijeljenju informacija te sporazum o postavljanju stanica za vezu EU-a u NATO-ov centar za strategijsko planiranje i operacije (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE) te u zapovjedni centar u Napulju.

Godine 2003. EU započinje s provođenjem vojnih i civilnih akcija te objavljuje *Europsku sigurnosnu strategiju* (European Security Strategy – ESS) *Sigurna Europa u boljem svijetu* koja analizira i definira sigurnosno okruženje Europske unije, identificira glavne sigurnosne izazove (terorizam, širenje oružja za masovno uništenje, regionalni sukobi, neuspjeh država i organizirani kriminal) te prognozira političke implikacije koje mogu proisteći iz tih izazova (Council of The European Union, 2003). Prva vojna misija EU-a EUFOR Concordia odvijala se od 31. ožujka 2003. do 15. prosinca 2003. u Sjevernoj Makedoniji i brojala je 300 vojnika.

Godine 2004. kao revizija nedostataka dokumenta *Helsinki Headline Goal*, a direktno potaknuta ESS-om, EU donosi novi dokument *Headline Goal 2010* u kojem se navodi da države članice moraju do 2010. godine biti u mogućnosti odgovoriti brzom i odlučnom akcijom u cijelom spektru operacija kriznog menadžmenta pokrivenih *Ugovorom o EU* uključujući (1) zajedničke operacije razoružavanja, (2) potporu trećim zemljama u borbi protiv terorizma i (3) reforme sigurnosnog sistema (European Council, 2004). U dokumentu se također identificira lista ključnih točaka koje treba ispuniti do 2010. godine, među njima i:

⁹ Suradnja minimalno devet država EU-a u cilju bolje integracije ili suradnje na području struktura EU-a, bez uključivanja drugih država EU-a.

- osnivanje Europske obrambene agencije tijekom 2004. godine koja bi se bavila istraživanjima, razvojem obrambenih sposobnosti, akvizicijom i naoružanjem,
- potpuni razvoja borbenih grupa (Battlegroups) do 2007.,
- razvoj kvantitativnih ciljeva i kriterija koje nacionalne snage moraju dostići (European Council, 2004).

Prema navedenim ciljevima, iste godine osnovana je Europska obrambena agencija (European Defence Agency – EDA), a od 2007. godine u pripravnosti se nalaze Borbene grupe EU-a (Battlegroups) koje se sastoje od 1,500 vojnika spremnih za samostalnu akciju u roku od 10 dana nakon donošenja Odluke o pokretanju operacije, no još uvijek neraspoređenih u sukobom zahvaćeno područje. Uz rad na jačanju sposobnosti reagiranja u kriznim situacijama, 2007. je dogovoreno i jačanje razvoja Europske obrambene tehnološke i industrijske baze (European Defence Technological and Industrial Base – EDTIB) koja organizira institucije, infrastrukturu i ideje koje omogućuju sigurnost nabave obrambene robe i usluga od strane oružnih snaga bez obzira na političke ili industrijske rizike.

Nakon odluke da se ne ide u sastavljanje nove europske sigurnosne strategije, 2008. godine objavljen je *Izveštaj o implementaciji Europske sigurnosne strategije* koji završava apelom kako svijet i prijetnje brzo evoluiraju te da za izgradnju sigurne Europe u boljem svijetu EU mora sama učiniti više na oblikovanju događaja (European Council, 2008).

3.3.1. Institucionalizacija ZSOP-a

Lisabonskim ugovorom koji je stupio na snagu 2009. godine u sada Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (ZVSP) ugrađuje se i institucionalizira Zajednička sigurnosna i obrambena politika (ZSOP). Institucionalizirani ZSOP sastoji se od:

- a) klauzule o uzajamnoj pomoći (članak 42. stavak 7. izmijenjenog TEU-a, koja se može shvatiti kao klauzula o uzajamnoj obrani):

Ako je neka država članica žrtva oružane agresije na njezin teritorij, ostale države članice obvezatne su pružiti joj pomoć i potporu svim raspoloživim sredstvima u skladu s odredbama članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda. To ni na koji način ne dovodi u pitanje posebnu prirodu sigurnosne i obrambene politike određenih država članica.

Obveze i suradnja u ovome području moraju biti u skladu s obvezama preuzetima u okviru Sjevernoatlantskog saveza, koji za države koje su njegove članice, ostaje temeljem njihove kolektivne obrane i forum njezina ostvarivanja (Rudolf, 2009: 59);

b) klauzule o uzajamnoj solidarnosti (članak 222. izmijenjenog TFEU-a):

Unija i njezine države članice zajednički djeluju u duhu solidarnosti ako je država članica meta terorističkoga napada, žrtva prirodne nepogode ili nesreće izazvane ljudskim djelovanjem. Unija pokreće sve instrumente kojima raspolaže, uključujući i vojna sredstva koja su joj na raspolaganje stavile države članice (Rudolf, 2009: 163);

c) obveze za postupnim oblikovanjem zajedničke obrambene politike EU-a (članak 42. stavak 2. izmijenjenog TEU-a):

Zajednička sigurnosna i obrambena politika uključuje postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike Unije. Ona vodi do zajedničke obrane ako takvu odluku jednoglasno donese Europsko vijeće. Europsko vijeće će u tom slučaju državama članicama preporučiti da donesu takvu odluku u skladu s njihovim odgovarajućim ustavnim odredbama.

Politika Unije u skladu s ovim odjeljkom ne dovodi u pitanje poseban karakter sigurnosne i obrambene politike pojedinih država članica, te poštuje obveze pojedinih država članica koje vide ostvarenje svoje zajedničke obrambene politike unutar Sjevernoatlantskog saveza (NATO), prema Sjevernoatlantskom ugovoru, te je u suglasnosti sa zajedničkom obrambenom i sigurnosnom politikom koja je utvrđena unutar tog okvira (Rudolf, 2009: 58);

d) klauzule o kreiranju okvira za stalnu strukturiranu suradnju (Permanent Structured Cooperation – PESCO) (članak 46):

Države članice koje žele sudjelovati u trajnoj strukturiranoj suradnji iz članka 42. stavka 6., a koje ispunjavaju kriterije i koje su preuzele obveze koje se odnose na vojne sposobnosti iz Protokola o trajnoj strukturiranoj suradnji, svoju namjeru priopćuju Vijeću i Visokom predstavniku Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku (Rudolf, 2009: 61).

Također člankom 43. izmijenjenog TEU-a proširuju se petersberški zadaci:

Zadaće iz članka 42. stavka 1. tijekom kojih Unija može koristiti civilna i vojna sredstva uključuju zajedničke operacije razoružavanja, humanitarne zadaće i zadaće spašavanja, zadaće vojnog savjetovanja i pružanja pomoći, zadaće sprječavanja sukoba i održavanja mira, zadaće borbenih snaga u rješavanju kriza, uključujući uspostavu mira i stabilizacije u nakon sukoba. Sve te zadaće mogu pridonijeti borbi protiv terorizma, između ostalog i pružanjem potpore trećim zemljama u suzbijanju terorizma na njihovim područjima (Rudolf, 2009: 59)

te je uveden koncept europske politike sposobnosti i naoružanja (članak 42. stavak 3. izmijenjenog TEU-a):

Države članice Uniji stavljaju na raspolaganje svoje civilne i vojne kapacitete za provedbu zajedničke sigurnosne i obrambene politike, kako bi pridonijele ostvarivanju ciljeva koje utvrđuje Vijeće. Države članice koje zajednički uspostave višenacionalne snage mogu ih staviti na raspolaganje zajedničkoj sigurnosnoj i obrambenoj politici.

Države članice nastoje postupno poboljšati svoje vojne sposobnosti. Agencija u području razvoja obrambenih sposobnosti, istraživanja, nabave i naoružavanja (u daljnjem tekstu 'Europska obrambena agencija') utvrđuje operativne potrebe, promiče mjere za zadovoljavanje tih potreba te pridonosi utvrđivanju i, ako je potrebno, provedbi bilo koje mjere potrebne za jačanje industrijskih i tehnoloških temelja u sektoru obrane, sudjeluje pri utvrđivanju europske politike sposobnosti i naoružavanja te pruža pomoć Vijeću u procjeni poboljšanja vojnih sposobnosti (Rudolf, 2009: 58-59).

Izuzev PESCO-a i EDA-e, za aktiviranja odredaba ugovora koje se odnose na ZSOP potrebna je jednoglasna odluka Vijeća EU-a.

Lisabonski ugovor je također omogućio uspostavu diplomatske službe EU-a nazvane Europska služba za vanjsko djelovanje (European External Action Service – EEAS), koja je osnovana 2011. godine. Visoka predstavnica EU-a za vanjske poslove i sigurnosnu politiku koja *Lisabonskim ugovorom* postaje i potpredsjednica Europske komisije (High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy and Vice-President of the European Commission – HR/VP), predvodi EEAS, tijelo koje uz središnju službu smještenu u Bruxellesu čine mreže veleposlanstva EU-a diljem svijeta – Delegacije EU-a.

Nakon *Lisabonskog ugovora*, razvoj obrambene politike EU-a se usporava. Europska unija se usmjerava na jačanje unutarnje sigurnosti te 2010. objavljuje *Strategiju unutarnje sigurnosti Europske unije - oblikovanje europskog modela sigurnosti* (Internal security strategy for the European Union - Towards a European security model – ISS).

Svoj administrativni poticaj ZSOP dobiva tek 2016. godine objavom *Globalne strategije Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku* (Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy – EUGS) koja pokušava pomaknuti razvoj ZSOP-a s deklarativnih izjava na konkretne zadatke, s obzirom na to da „institucije ZSOP-a postoje, provedeno je preko 30 civilnih i vojnih misija te su postavljeni okviri i procedure za sposobnosti i obrambeno tržište i industriju“ (Keohane i Mölling, 2016: 3).

U nastavku, rad daje kratak pregled postojećih vojnih i sigurnosnih institucija Europske unije.

Institucije ZSOP-a

Prema naputcima sa sastanka u Helsinkiju godinu ranije, na sastanku u Nici 2000. godine uspostavljena su stalna politička i vojna tijela ZSOP-a: Politički i sigurnosni odbor (The Political and Security Committee – PSC), Vojni odbor EU-a (The European Union Military Committee – EUMC) i Vojni stožer EU-a (The European Union Military Staff – EUMS). Također su uspostavljena mnoga savjetodavna i istraživačka tijela s temeljnom zadaćom daljnjeg razvoja ZSOP-a te pomaganja u strukturiranju politike HR/VP-a. Sva tijela se nalaze pod direktnim vodstvom Vijeća i HR/VP-a.

PSC je pripremno tijelo Vijeća koje prati međunarodnu situaciju i definira politiku te strateške pravce kako ZVSP-a, tako i ZSOP-a te se sastaje na ministarskoj razini. EUMC je sastavljen od načelnika glavnih stožera oružanih snaga država članica koji savjetuju PSC u vezi vojnih tema pri upravljanju krizama. Paralelno s time, Odbor za civilne aspekte upravljanja krizama (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management – CIVCOM) informira i savjetuje PSC vezano za civilne teme pri upravljanju kriznim situacijama.

Skupina za političko-vojna pitanja (The Politico-Military Group – PMG) zadužena je za pripremu zaključaka te davanje preporuka PSC-u vezano uz političke aspekte vojnih i civilno-vojnih predmeta, što uključuje i vojne operacije i misije i civilne misije, kao i praćenje njihovih implementacija. PMG je također zadužena za partnerstva sa zemljama van EU-a, kao i odnose s NATO-om. Uprava za upravljanjem kriznim situacijama i planiranje (Crisis Management and Planning Directorate – CMPD) je zadužena za političko-strateško planiranje civilnih misija te vojnih operacija i misija ZSOP-a.

EUMS radi prema uputama EUMC-a i HR/VP-a i služi kao vojno savjetodavno stručno tijelo unutar EEAS-a. EUMS također koordinira strukturiranje te provođenje vojnih instrumenta, posebice vojnih operacija i misija. Pod njegove odgovornosti spadaju strateško planiranje, procjena stanja, komunikacijski i informacijski sustav, razvijanje koncepta, usavršavanje i edukacija, potpora partnerstvima s trećim zemljama, kao i održavanje Operacijskih centara EU-a (EU OPCEN) te upravljanje Službom za jedinstvenu obavještajnu analizu (Single Intelligence Analysis Capacity – SIAC). Unutar EEAS-a se nalazi i Služba za civilno planiranje i provođenje (The Civilian Planning and Conduct Capability – CPCC) koja je zadužena za planiranje i provođenje civilnih misija ZSOP-a.

Osim stalnih političkih i vojnih tijela, u sklopu razvoja ZSOP-a ugradnjom postojećih tijela WEU-a u ZSOP osnovane su agencije EU-a. Europska obrambena agencija (European Defence Agency – EDA) ima zadaću:

- doprinositi utvrđivanju ciljeva vojnih sposobnosti zemalja EU-a i ocjenjivanje obveza povezanih sa sposobnostima;
- promicati usklađivanje operativnih potreba (npr. promicanjem i koordiniranjem usklađivanja vojnih zahtjeva, promicanjem ekonomične i učinkovite nabave utvrđivanjem i širenjem najboljih praksi);
- uvoditi projekte radi ispunjenja ciljeva vojnih sposobnosti i osigurati koordinaciju programa koje provode zemlje EU-a;
- podupirati istraživanja obrambene tehnologije i koordinirati/planirati zajedničke istraživačke aktivnosti;
- doprinositi jačanju industrijske osnove obrambenog sektora EU-a radi poboljšanja učinkovitosti vojnih izdataka;
- raditi na usklađivanju s drugim politikama EU-a koje imaju utjecaja na obranu;
- poticati dublju obrambenu suradnju zemalja EU-a;
- pružati potporu operacijama ZSOP-a (Vijeće Europske unije, 2015).

Europsko učilište za sigurnost i obranu (European Security and Defence College – ESDC) osnovano 2005. godine za cilj ima pružiti strateško obrazovanje o ZSOP-u. Institut za sigurnosne studije EU-a (European Union Institute for Security Studies – EUISS) je osnovan 2002. godine te analizira vanjskopolitičke, sigurnosne i obrambene aspekte politike. Satelitski centar Europske unije (European Union Satellite Centre – SatCen) osnovan je 2002. godine te analizira podatke dobivene od opservacijskih satelita u zemljinoj orbiti pružajući geoprostorne obavještajne podatke.

Operacijski centri EU-a (EU OPCEN) koordiniraju i osnažuju suradnju između civilnih i vojnih misija i vojnih operacija. Prvi i do 2016. jedini aktivan EU OPCEN je bio EU OPCEN HoA/Sahel aktiviran 2012. godine, a obuhvaćao je vojnu operaciju EUNAVFOR ATALANTA, vojnu misiju EUTM Somalija i civilnu misiju EUCAP NESTOR na području Roga Afrike te vojnu misiju EUTM Mali i civilne misije EUCAP SAHEL MALI i EUCAP SAHEL NIGER na području Sahela.

Godine 2017. osnovana je Služba za vojno planiranje i provođenje (Military planning and conduct capability – MPCC) s ciljem unapređenja djelotvornosti vojnih misija te preuzimanja zapovjedništva nad neizvršnim vojnim misijama EUTM Somalija, EUTM RCA i EUTM Mali.

MPCC, pod kontrolom EUMS-a, je stacionirana zapovjedna i kontrolna struktura sa strateškim ovlastima za operacijsko planiranje i provođenje misija s raspoređenim snagama EU-a.

Prva misija Europske unije, vojna operacija EUFOR Concordia, pokrenuta je 31. ožujka 2003. u Sjevernoj Makedoniji, kada je 300 vojnika EU-a preuzelo mandat održavanja mira od NATO-ove operacije 'Allied Harmony', pružanjem sigurnosti dužnosnicima EU-a i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (Organisation for Security and Co-operation in Europe – OESS) koji su nadgledali provedbu *Ohridskog sporazuma*. Od tog datuma EU je pokrenula 35 civilnih misija i vojnih operacija i misija. Prva autonomna misija EU-a bila je kratkotrajna vojna misija Operacija Artemis (12. lipnja 2003. - 1. rujna 2003.) u DR Kongu za vrijeme sukoba u Ituriju. Najdugotrajnija misija EU-a je vojna operacija EUFOR Althea, pokrenuta u prosincu 2004. godine u Bosni i Hercegovini sa zadaćom nadgledanja provedbe vojnog aspekta Dejtonskog sporazuma. Operacija je slijednica operacija NATO-a: IFOR (1995-1996) i SFOR (1996-2004).

3.3.2. Trenutno stanje stvari u ZSOP-u

Treba nam jača Europa. To je ono što naši građani zaslužuju i ono što ostatak svijeta očekuje. Živimo u vremenima egzistencijalne krize, kako unutar Europske unije tako i izvan nje. Naša je Unija ugrožena. U pitanje se dovodi naš europski projekt kojim su osigurani dosad nezabilježeni mir, blagostanje i demokracija (European External Action Service, 2016a: 5).

Ovim riječima započinje *Globalna strategija Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku* (EU Global Strategy – EUGS) objavljenja 2016. godine, a završava čvrstim obećanjem da je ova strategija tek početak, samo vizija kako i označava njezin naslov *Zajednička vizija, zajedničko djelovanje: jača Europa* te da posao započinje nakon što se EUGS aktivira konkretnim potezima (European External Action Service, 2016a: 37). Prvi konkretan potez dolazi 11. rujna 2016. godine kada Njemačka i Francuska šalju ministarstvima vanjskih poslova članica EU zajednički idejni nacrt planova za blisku suradnju država članica EU na području obrane.

Na temelju njega, na sastanku Europskog vijeća u Bratislavi 16. rujna 2016. po prvi put su se sastali predstavnici 27 država bez Velike Britanije te je sastanak iznjedrio plan s ciljevima i konkretnim mjerama u kojoj se među ostalim traži konkretan provedbeni plan za sigurnost i obranu te *brainstorming* (oluja mozgova) o boljoj upotrebi opcija koje nudi *Lisabonski ugovor* (European Council, 2016).

Nedugo potom objavljuje se prvi dokument iz *Sigurnosnog i obrambenog paketa 2016.*, *Provedbeni plan za sigurnost i obranu* (Implementation Plan on Security and Defence – IPSD). IPSD navodi tri prioriteta područja EU u sigurnosnoj i obrambenoj politici: (a) poboljšanje reakcija ZSOP-a u svim fazama određenog sukoba, (b) poboljšanje sposobnosti ZSOP-a pri jačanju kapaciteta partnera i (c) zaštita EU-a i građana u sponi vanjske i unutarnje sigurnosti, te detektira 13 akcija za produbljivanje suradnje na polju sigurnosne i obrambene politike unutar EU-a od kojih su najznačajnije: (1) pokretanje Koordiniranog godišnjeg preispitivanja u području obrane (Coordinated Annual Review on Defence – CARD), (2) uspostava stalne strukturirane suradnje – PESCO, (3) uspostava službe za vojno planiranje i provođenje – MPCC, (4) jačanje instrumenata za brzi odgovor tj. borbenih skupina EU-a (Battlegroups) kao i civilnih sposobnosti, te (5) revizija financiranja ZSOP-a (European External Action Service, 2016b).

Nakon provedbenog plana Komisija objavljuje dokument *Europski obrambeni akcijski plan* (European Defence Action Plan – EDAP) kojemu je namjera stati na kraj neefikasnoj potrošnji novca za obranu iz proračuna država članica, nedovoljnoj suradnji u području obrane, fragmentaciji europskog obrambenog tržišta, nedovoljnoj industrijskoj suradnji i nedostatku interoperabilnosti. Da bi riješio navedene probleme, EDAP utvrđuje tri mjere: (1) uspostavu Europskog fonda za obranu (European Defence Fund – EDF), (2) poticanje ulaganja u obrambenu industriju i (3) jačanje jedinstvenog tržišta za obranu (European Commission, 2016).

Europski fond za obranu (European Commission, 2018b) predviđen je kao potpora zajedničkim istraživanjima i zajedničkom razvoju obrambene opreme i tehnologije. Fond ima dva okvira: (1) istraživački okvir za skupna istraživanja u području inovacijske obrambene tehnologije (kodirane software, elektroniku, robotiku ili meta-materijal) s početnim proračunom od 25 milijuna EUR-a, koji bi do 2020. u cijelosti trebao iznositi 90 milijuna EUR-a, a nakon 2020. bi imao godišnji proračun od 500 milijuna EUR-a, te (2) okvir mogućnosti koji nudi mogućnost snižavanja troška, tj. učešće u trošku od strane EU-a pri zajedničkoj kupovini proizvoda koji su proizašli iz istraživačkog prozora s godišnjim proračunom od oko 5 milijardi EUR-a.

Poticanje ulaganja u obrambenu industriju je mjera usmjerena u ulaganje u dobavljače u obrambenoj industriji s naglaskom na mala i srednja poduzeća i start-upove te na poduzeća koja se bave dual-use tehnologijom. Jačanje jedinstvenog tržišta za obranu uz navedene mjere dobiva i prvu konkretnu akciju u vidu Europskog programa industrijskog razvoja u području

obrane (European defence industrial development programme – EDIDP) kojim se regulira razvojni element 'okvira mogućnosti' Europskog fonda za obranu u svrhu poticanja standardizacije.

Ispunjavajući akcije navedene u Provedbenom planu za sigurnost i obranu u prosincu 2017. dvadesetpet država članica (Danska, Malta i Velika Britanija pozvale su se na klauzulu izuzimanja – opt-out) uspostavilo je PESCO te u ožujku 2018. godine sastavilo listu od 17 zajedničkih PESCO projekata: (1) Europsko zdravstveno zapovjedništvo, (2) Europski sigurnosni radio definiran softverom (The European Secure Software Defined Radio – ESSOR), (3) mreža logističkih čvorišta u Europi i potpora operacijama, (4) vojna mobilnost, (5) Centar za kompetencije za misije EU za osposobljavanje (European Union Training Mission Competence Centre – EU TMCC), (6) Europski centar za certifikaciju osposobljavanja europskih vojski, (7) Operativna funkcija „Energija” (Energy Operational Function – EOF), (8) raspoloživ vojni kapaciteti za pomoć u slučaju katastrofa, (9) (polu)autonomni pomorski sustavi za protuminsko djelovanje (Maritime (semi)Autonomous Systems for Mine Countermeasures – MAS MCM), (10) lučki i pomorski nadzor i zaštita (Harbour & Maritime Surveillance and Protection – HARMSPRO), (11) poboljšanje pomorskog nadzora, (12) platforma za razmjenu informacija o odgovoru na kiberprijetnje i kiberincidente, (13) timovi za brz odgovor na kiberincidente i uzajamna pomoć u području kibersigurnosti, (14) sustav strateškog zapovjedništva i nadzora (C2) za misije i operacije ZSOP-a, (15) oklopno pješadijsko bojno vozilo/amfibijsko borbeno vozilo/lako oklopno vozilo, (16) neizravna artiljerijska potpora (Indirect Fire Supportte – EuroArtillery) te (17) Operativni centar EUFOR-a za odgovor na krizu (EUFOR Crisis Response Operation Core – EUFOR CROC) (Vijeće Europske unije, 2018).

Proaktivnost proizvodnje dokumenata koju slijedi ubrzano provođenje zakonodavnih prijedloga kroz institucijski zakonodavni proces i konkretne akcije država članica slijedi i novi *Plan razvoja sposobnosti* objavljen u lipnju 2018. godine te prijedlog VP/HR Mogherini o uspostavi novog mehanizma financiranja vojnih i civilnih misija te drugih akcija ZVSP-a – Europski instrument mirovne pomoći (European Peace Facility – EPF). EPF, višegodišnji proračun za period od 2021. do 2027., vrijedi 10.5 milijardi eura, apsorbira trenutne financijske

instrumente ZVSP-a, Athena mehanizam¹⁰ i Instrument mirovne pomoći za Afriku¹¹ te bi trebao osnažiti i pružiti fleksibilnost financiranja misija i operacija (Mogherini, 2018).

3.4. Odnos ZSOP-a i NATO saveza

Europska unija i NATO partneri su čija je opstojnost međusobno isprepletena. *Sjevernoatlantski ugovor* kojim je osnovan NATO potpisan je 1949. godine te je označio početak bliskog međudržavnog vojnog saveza država Sjeverne Amerike i Europe s ciljem zajedničke kolektivne obrane definirane člankom V. Inicijativu za njegovo osnivanje dale su potpisnice *Briselskog vojnog ugovora* iz 1947. (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Francuska i Velika Britanija) shvaćajući da su nakon nedavnog razarajućeg rata vojno preslabe da se samostalno odupru SSSR-u.

Uz pet potpisnica *Briselskog vojnog ugovora*, države osnivačice NATO-a su i SAD, Kanada, Portugal, Italija, Norveška, Danska i Island. Uz navedene države osnivačice članice su i Grčka, Turska (1952), Njemačka (1955), Španjolska (1982), Češka, Mađarska, Poljska (1999), Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovačka, Slovenija (2004), Albanija, Hrvatska (2009) i Crna Gora (2017). Od 29 država članica NATO-a, dvije su države Sjeverne Amerike, a 27 su države Europe, od kojih su 22 države članice Europske unije.

Budući da je NATO temeljno vojno-obrambeni savez koji je oformljen s ciljem obrane od SSSR-a, nakon propasti SSSR-a gubi svoju primarnu funkciju. Uz gubljenje primarne funkcije, ponovno se pojavljuju disidentski glasovi unutar EU-a koji smatraju da je utjecaj SAD-a unutar Saveza prejak te da EU treba započeti raditi na institucionalizaciji ESOP-a unutar *Maastrichtskim ugovorom* utemeljenog drugog pilara EU-a, što se i događa 1998. godine. Kako bi se umirili sve glasiji glasovi koji traže samostalnost EU i u obrambenom pitanju, EU i NATO savez 2002. godine izdaju *Deklaraciju o ESOP-u* te potpisuju sporazum *Berlin plus*.

Berlin plus osigurava EU korištenje struktura, mehanizama i materijalnih sredstava NATO-a pri vođenju samostalnih vojnih operacija EU-a, sadrži dogovor o međusobnom dijeljenju informacija, kao i dogovor o postavljanju stanica za vezu EU-a u NATO-ov SHAPE centar i

¹⁰ Athena mehanizam upravlja financiranjem zajedničkih troškova vojnih operacija EU te nacionalnih troškova poput smještaja i goriva nacionalnih kontingenata.

¹¹ Instrument mirovne pomoći za Afriku je glavni izvor financiranja EU u području mira i sigurnosti za rad Afričke unije i regionalnih ekonomskih zajednica Afrike.

zapovjedni centar u Napulju. Dogovor je iskorišten već sljedeće godine u vojnim operacijama EUFOR Concordia u Sjevernoj Makedoniji i EUFOR Althea u Bosni i Hercegovini.

Na svečanoj ceremoniji potpisivanja zajedničke izjave o dodatnom jačanju suradnje u sedam strateških područja, kao i nizu prijedloga za daljnju suradnju 2016. godine u Varšavi glavni tajnik NATO-a Jens Stoltenberg izjavljuje:

Naša sigurnost je isprepletena. I suočeni smo s nizom izazova bez presedana. Odvojeno, ni NATO ni EU na njih ne mogu u potpunosti odgovoriti. Ali zajedno, mi smo zastrašujući tim. I imamo sredstva potrebna za zaštitu naših građana. I ostvarivanje stabilnosti u našem susjedstvu. Radeći zajedno, koristimo naša sredstva na najučinkovitiji način. Jedinstvo i suradnja između NATO i EU je i dalje važno (Stoltenberg, 2016).

Dvije godine poslije EU i NATO potpisuju još jednu zajedničku izjavu o dodatnom jačanju suradnje jer će nakon izlaska Velike Britanije iz EU-a 80 posto izdvajanja za obranu dolaziti od država članica NATO saveza koje nisu članice EU-a.

3.5. Koncepti o budućnosti ZSOP-a

Kako je zbog postojane britanske opstrukcije razvoja europskih obrambenih mogućnosti sve do Junckerove sekuritizacije uspostave vojske EU-a i britanskog referenduma o članstvu u EU-u jačanje europske obrane i europskih vojnih institucija bila tek tema za neformalnu raspravu, nitko nije ozbiljno shvaćao mogućnost pokretanja neaktivne politike. Prije 2016. godine bilo je ili malo ozbiljno razvijenih koncepata budućnosti ZSOP-a, ili oni uopće nisu postojali.

U proljeće 2016. godine, Institut za sigurnosne studije Europske unije objavljuje poseban broj svog časopisa pod nazivom *Chaillot Paper: Envisioning European defence: Five futures*, u kojemu predstavlja pet scenarija razvoja ZSOP-a (Andersson i dr., 2016) koje ćemo sagledati u ovom potpoglavlju.

Prvi scenarij 'bonsai vojske' pretpostavlja nastavak politike ZSOP-a od prije 2016. godine: daljnje smanjivanje vojnih sposobnosti vojski država članica, pri čemu ZSOP baš kao i NATO savez djeluje tek kao facilitator suradnje, a nacionalni prioriteti imaju još veći utjecaj na uređenje vojnih snaga. Donosioci odluka u ovom scenariju su nezavisni nacionalni akteri, financiranje obrane je u stalnom padu, sposobnosti i operacijska spremnost izrazito su ograničene. Ovaj scenarij se nije ostvario jer su se u ljeto 2016. godine, odmah nakon Brexita,

nacionalne vlade država članica dogovorile da pokrenu ZSOP sa statusa quo te su svoj dogovor provele onako kako je to naznačeno u potpoglavlju *Trenutno stanje ZSOP-a* ovog rada.

Drugi scenarij 'obrambeni klasteri' pretpostavlja ZSOP koji je vidljiv u retorici donosioca odluka u državama članicama, no koji do 2016. godine nije proveden u djelo. Scenarij podrazumijeva pridržavanje od sada danih obećanja i prihvaćenih obveza od strane država članica, što bi bilo vidljivo u većoj autonomnosti Unije u provođenju akcija te provođenju ambicija upisanih u dokumente u vojne obveze i na nacionalnoj i supranacionalnoj razini. Ovaj scenarij doveo bi do povećanja europske autonomije razvojem i nabavkom europskih aktivatora, a EU bi samostalno mogla provoditi stabilizacijske i mirovne operacije u svom susjedstvu s vojnom snagom ispod razine korpusa. Za sve ostalo ovisila bi o NATO savezu tj. SAD-u.

Treći scenarij 'mirovne misije' pretpostavlja reorganizaciju ZSOP-a u Zajedničku sigurnosnu politiku – ZSP (Common Security Policy – CSP) koja se razvija kao multidimenzionalna politika orijentirana na mirovne misije, a napušta ambiciju europske obrambene integracije i vojnih misija. Obrambena suradnja postoji jedino kao pomoć mirovnim misijama u smislu logistike, saniteta, itd., a obrana se u potpunosti vraća pod nadležnost država članica i NATO saveza. ZSP ima zasebnu strukturu donošenja odluka, stalno operacijsko sjedište te razvijene institucije, kao i svoj poseban proračun.

Četvrti scenarij 'Europski NATO' pretpostavlja europski stup unutar NATO saveza. Države članice u ovom scenariju odustaju od razvijanja autonomne europske obrane i vojnog kriznog menadžmenta te se vojne strukture ZSOP-a asimiliraju u NATO strukture. Europska unija u ovom scenariju zadržava autonomnost u civilnom kriznom menadžmentu te mogućnost korištenja NATO-ovih struktura i imovine za samostalne misije.

Peti scenarij 'europska vojska' pretpostavlja supranacionalnu suradnju na polju obrane. Ovaj scenarij ne proizlazi toliko iz federativnih želja donosioca odluka da ujedine obrambenu suradnju (koje naravno postoje), koliko iz potrebe izazvane pogoršanjem sigurnosnog okruženja i izazova hibridnih ratova te smanjenja nacionalnih proračuna. Europska vojska prema scenariju nastajala bi u etapama: prvo nekoliko zemalja oformi Europsku obrambenu uniju (European Defence Union – EDU), a potom integrira svoje vojno osoblje i opremu u Europske obrambene snage (European defence force). EDU se financira iz zajedničkog EU-ova proračuna, upotrebljava fond Komisije za obrambena istraživanja (ustanovljen Europski obrambeni fond) te ima potporu zajedničkog europskog programa za naoružanje i opremu.

Europske obrambene snage su prema ovom scenariju druga najjača vojna sila na svijetu te ispunjavaju sve svoje obveze unutar NATO saveza. Autori (Andersson i dr., 2016: 33-34) konstatiraju da se prema ovom scenariju ne trebaju sve države članice odmah obvezati prema EDU-u, no okosnicu moraju činiti Francuska i Njemačka. Autori također napominju da se za ostvarivanje ovoga scenarija mogu upotrebiti postojeće institucije kao što su EUMS i EDA te strukture poput Eurocorps-a i Multinacionalnog sjeveroistočnog korpusa (Multinational Corps Northeast – MNC NE) stacioniranog u Szczecinu u Poljskoj koji trenutno uključuje vojno osoblje iz 18 europskih zemalja i SAD-a, kao i koncept borbenih grupa.

Do sada izneseni scenariji pretpostavke su vodećih europskih sigurnosnih stručnjaka o mogućnostima razvitka ili nazadovanja ZSOP-a nastale na njihovim zapažanjima prije Brexita i dolaska na vlast euroskeptičnog i NATO-skeptičnog Donalda Trumpa u SAD-u. Nakon dva navedena događaja, europskim donosiocima odluka i na nacionalnim i supranacionalnim razinama neki od navedenih scenarija više nisu izvodljivi. Scenariji 'bonsai vojski' i 'mirovne misije' zbog napete međunarodne sigurnosne situacije u susjedstvu i na globalnom planu su van razmatranja. Scenarij 'obrambeni klasteri' zapravo je status quo koji je uvijek moguć, no manje vjerojatan u trenutnim sigurnosnim uvjetima, kao i scenarij 'europski NATO' jer su se SAD kroz Trumpovo vodstvo pokazale kao nepouzdan partner.

U sklopu hiperproduktivnosti dokumenata obrambenog paketa u lipnju 2017. godine Komisija donosi *Dokument za razmatranje o budućnosti europske obrane*. Dokument predstavlja tri moguća scenarija za budućnost europske obrane: (1) sigurnosnu i obrambenu suradnju koja označava status quo s eventualno stidljivim pomacima prema naprijed, (2) dijeljenu odgovornost za sigurnost i obranu koja je malo ambiciozniji scenarij dionika koji žele održati trenutnu ravnotežu između institucija EU-a i nacionalnih vlada, a koji predviđa objedinjenje određenih financijskih i operativnih sredstva i akcija u cilju povećavanja solidarnosti, kao i osnaživanje obrambene i sigurnosne dimenzije unutarnjih politika EU-a, te (3) zajedničku sigurnost i obranu, optimistični scenarij pobornika ideje federalizma ili barem jače povezanosti na supranacionalnom nivou koji predviđa postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike Europske unije koja bi dovela do zajedničke obrane kako je i predviđeno člankom 42. *Ugovora o EU-u* (Europska komisija, 2017).

U dokumentu se također pomirljivo navodi da scenariji nisu međusobno isključivi, no tehnički to nije moguće. Ono što je izrazito vidljivo jest da su određene zemlje i određeni akteri čvrsto naumili iskoristiti Brexit kako bi ispunili svoj cilj jače integracije na području obrane. Koji od

scenarija će zapravo biti aktiviran i koliko će određene zemlje (slabe sile) imati mogućnost suprotstaviti se zemljama (jakim silama) i funkcionalnim transnacionalnim akterima koji podupiru treći scenarij i guraju EU prema federativnom uređenju, vidjet će se bistrije nakon što Velika Britanija prestane biti dio EU-a.

3.5.1. Modeli vojske Europske unije

U javnom diskursu Europske unije među provoditeljima i funkcionalnim akterima pozitivne sekuritizacije rijetko se iznose konkretne vizije modela vojske Europske unije. Antoine Rayroux (2014: 388) takvu situaciju naziva konstruktivnom dvosmislenošću jer ne postoji dogovor o predmetu debate te su nacionalne preferencije heterogene, a pravna baza Europske unije slaba. Ipak, šezdeset godina provedenih u izgradnji i polemiziranju o Europskoj uniji iskristaliziralo je određene modele europske vojske koje će ovaj rad raščlaniti i pobliže objasniti u ovom potpoglavlju.

Model Europske obrambene zajednice

Prvi model europske vojske koji se pojavio u europskom razmatranju zajedničke obrane je model Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC) predložen 1950. godine od strane francuskog premijera Renéa Plevena:

...europska vojska povezana s političkim institucijama ujedinjene Europe... ujedinjena europska vojska sačinjena od snaga iz različitih europskih nacija mora, koliko je to moguće, udružiti sve svoje ljudske i materijalne elemente pod jednim političkim i vojnim europskim autoritetom (Pleven, 1950).

Plevenov plan (Pleven, 1950) pretpostavlja imenovanje ministra europske obrane koji bi bio jednako odgovoran i državama članicama i Europskom parlamentu te imao sve ovlasti nad europskom vojskom kao i nacionalni ministri obrane nad nacionalnim vojskama. Kontingenti nacionalnih vojski država članica bili bi pripojeni u europsku vojsku do najmanje jedinice, vojska bi se financirala iz zajedničkog proračuna te bi pod ministrovim autoritetom bio usvojen i proveden europski program naoružanja i opreme. Dio nacionalnih vojski koji ne bi bio pripojen u europsku vojsku ostao bi pod autoritetom država članica. Ovaj model pretpostavlja potpunu zamjenu oružanih snaga država članica (Trybus, 2016: 3).

Europske obrambene snage

Autori *Chaillot Paper: Envisioning European defence: Five futures* (Andersson i dr., 2016: 31-32) model EDC-a dopunjuju svojom vizijom europske vojske koju nazivaju Europske obrambene snage (European Defence Force). Europske obrambene snage vojna su komponenta Europske obrambene unije i sastoje se od kopnenih, pomorskih i zračnih oružanih snaga, a sastavljene su od nacionalnih kontingenata pod jedinstvenim zapovjedništvom. Financiraju se iz zajedničkog proračuna te imaju zajednički program naoružanja. Vojno osoblje ima jedinstvenu uniformu, te je regrutirano prema istoj praksi zapošljavanja, istim uvjetima i istom standardnom kodeksu ponašanja. Također, Europske obrambene snage slijede istu doktrinu i standardiziranu obuku. Prema tome sve vojne škole moraju biti ujedinjene u zajednički europski vojno-obrazovni sistem. Države članice regrutiraju te osiguravaju smještaj osnovnim jedinicama Europskih obrambenih snaga do veličine bojne, dok borbene grupe, brigade i veće jedinice, potporne i logističke jedinice te stožeri većih jedinica mogu biti smješteni ili u državi članici ili mogu biti sastavljeni od osnovnih jedinica iz različitih nacija te smješteni diljem Europe.

Visoki povjerenik za europsku obranu (High Commissioner for European Defence – HiCED), civil imenovan na period od tri godine, imao bi političku kontrolu nad Europskim obrambenim snagama. Njega bi nadgledalo Europsko obrambeno vijeće (European Defence Council) kojeg bi činili ministri obrana država članica, a kojim bi Visoki povjerenik predsjedao. Vrhovni zapovjednik Europskih obrambenih snaga, najviše rangirani vojni časnik, bio bi general kojeg na tri godine imenuju države članice. Vrhovni zapovjednik ispod sebe ima stožer i odgovarajuće osoblje te zamjenika u svakoj državi članici kao vezu s vladom. Europske obrambene snage djeluju nakon odobrenja Europskog obrambenog vijeća temeljem mandata ili zahtjeva Unije, NATO saveza, UN-a ili koalicije. Uspostava EDU-a pretpostavlja zajednički stav država članica u drugim obrambenim organizacijama (Andersson i dr., 2016: 31-32).

Kao prijelazni oblik do uspostave Europskih obrambenih snaga, isti autori (Andersson i dr., 2016: 34-35) vide mogućnost ujedinjenja samo jednog roda vojske, u ovom slučaju Europskih zračnih snaga, jer je ujedinjenost u ovom vojnom rodu najnaprednija. Kao predvodnika integracije autori ističu Stožer europskog zračnog transporta (European Air Transport Command – EATC) u Eindhovenu u Nizozemskoj jer on već ujedinjuje glavne aspekte zračnog transporta i opskrbu gorivom u zraku sedam europskih zemalja (Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka i Španjolska).

Model snaga za brzu intervenciju

Prijelazni ili završni oblik vojske Europske unije može biti i model snaga za brzu intervenciju (European Rapid Reaction Force – ERRF). ERRF su oružane snage do veličine korpusa (15 brigada ili 50 000 do 60 000 vojnika) koje države članice daju na dobrovoljnoj bazi. ERRF su vojno samoodržive, imaju zajedničku zapovjednu strukturu te su spremne za raspored unutar 60 dana (European Council, 1999b). Ovaj model morao bi biti u suživotu s nacionalnim vojskama te bi zbog svog malog opsega imao tek funkciju izvršavanja mirovnih misija, dok bi nacionalne vojske i NATO savez bili zadužene za teritorijalnu obranu (Trybus, 2016: 7).

Model borbenih grupa

Model borbenih grupa (Battlegroups – BG) je također jedan od mogućih koncepata europske vojske. Borbene grupe broje 1 500 pripadnika vojnog osoblja iz različitih država članica koje su oformljene na dobrovoljnoj bazi država članica na rotirajući period od šest mjeseci. BG potvrđuje pretpostavku da manje jedinice iz različitih država članica mogu biti uspješno integrirane u zajedničku borbenu grupu. Također valja imati na umu da države članice koje sudjeluju u Nordijskoj borbenoj grupi (Nordic Battlegroup – NBG) i Višegradskoj borbenoj grupi (Visegrad Battlegroup – V4BG) trenutno razmatraju mogućnost stalne strukturirane suradnje (Andersson i dr., 2016: 34).

4. POZITIVNA SEKURITIZACIJA

Još od 19. stoljeća postoji ideja mirne unifikacije Europe, kao što postoje i različite ideje o stupnju te unifikacije: federativni ili konfederativni stupanj. U prijašnjim poglavljima rada iznesen je detaljan pregled ideje o stupnju unifikacije Europske unije, kao i povijesni pregled same unifikacije. Europska unija je projekt integracije zemalja članica na političkom, ekonomskom, pravnom, socijalnom, industrijskom i kulturnom polju. Članice europske monetarne unije (eurozona), koju čini 19 od 28 zemalja Europske unije, imaju jedinstvenu zajedničku valutu euro te pripadaju bankovnoj uniji. Sve članice Europske unije, kao i tri članice Europske slobodne trgovinske zone (European Free Trade Association – EFTA) nalaze se u europskom gospodarskom području (European Economic Area – EEA) tj. na jedinstvenom tržištu koje osigurava slobodno kretanje ljudi, roba, usluga i kapitala. Šengenski prostor koji omogućava nekontrolirani prijelaz granica država članica obuhvaća teritorij 22 članice Europske unije te Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švicarske, dok se ostale članice EU-a nalaze ili u procesu ulaska (Bugarska, Cipar, Hrvatska i Rumunjska) ili imaju klauzulu izuzeća (Irska i Velika Britanija). Također Europska unija nastupa jedinstveno u svim međunarodnim trgovinskim pregovorima te vodi zajedničku vanjsku politiku.

Stoga nije čudno da akteri okupljeni oko ideje federacije vide ostvarivanje zajedničke obrane putem uspostave vojske EU-a kao zadnji stupanj potpune integracije Europske unije. Razdioba između dvije ideje o stupnju integracije politizirano je pitanje od samih početaka integracije Europske unije, no do 2015. godine i početka pozitivne sekuritizacije obje ideje imale su isti cilj integracije – izbjegavanje povratka europskoj nasilnoj prošlosti, baš kao što je i naznačeno u preambuli *Ugovora o Europskoj uniji*.

Nesigurnosti, sukobi i ratovi postojani su u susjedstvu Europske unije. Rusko-gruzijski rat 2008. godine završio je ruskom okupacijom gruzijskih regija Abhazija i Južna Osetija. Arapsko proljeće, protesti diljem Sjeverne Afrike i Bliskog Istoka koji su počeli krajem 2010. godine u Tunisu, u većini zemalja pretvorilo se u nasilne sukobe i građanske ratove: sirijski građanski rat, nemiri pa građanski rat u Iraku, libijski građanski ratovi, kriza pa građanski rat u Jemenu, krize u Egiptu i Bahreinu. Sve izrazitije i ekstremnije klimatske promjene te islamistički radikalizam određenih skupina u Sahelu, na Rogu Afrike te na Bliskom istoku potpiruju postojeće nemire, kao i masovnu ekonomsku imigraciju prema Europi, što neke zemlje vide kao geostrateško oružje.

Povod za pozitivnu sekuritizaciju uspostave vojske Europske unije nije niti jedan od navedenih sukoba, već rat u Ukrajini koji je započeo 2014. godine, a kojemu je jedan od povoda bila upravo integracija Europe. Euromajdanski prosvjedi zbog vladina nepotpisivanja *Ugovora o pridruživanju između Ukrajine i EU* započeti krajem 2013. godine u Kijevu u Ukrajini pretvorili su se u veljači 2014. u Ukrajinsku revoluciju kojoj je cilj bio svrgavanje proruskog orijentiranog predsjednika Viktora Janukoviča i borba protiv opće korupcije u državi. Prosvjednici su sekuritizirali nepotpisivanje navedenog sporazuma kao egzistencijalno pitanje za opstojnost ukrajinske države (referentni objekt) kojoj prijete egzistencijalna prijetnja od strane proruskog predsjednika i vlade, kao i iznimno raširene korupcije. Dio publike (proeuropski orijentirani Ukrajinci) prihvatio je sekuritizaciju te su se prosvjedi pretvorili u revoluciju koja je svrgnula demokratski izabranog Janukoviča s vlasti, no dio publike (prorusko orijentirani Ukrajinci) nije prihvatio sekuritizaciju te se njihova opozicija pretvorila u rat u Donbasu i kumovala je ruskoj aneksiji Krima.

Prema euroatlantskom doživljaju sigurnosti, rat u Ukrajini i aneksija Krima nisu ni prve ni zadnje instance buđenja ruske ekspanzionističke politike. Od 1992. godine ruska vojska nalazi se na tlu moldavske regije Transnistrije, od 2008. drži okupiranima dvije gruzijske regije, Abhaziju i Južnu Osetiju, a od rujna 2015. godine vojno je intervenirala u sirijski rat. Uz ove vojne intervencije, Rusija već niz godina provodi kampanje zastrašivanja (Borger, 2014; TheLocal.dk, 2014), kibernetičke napade te dezinformacijske kampanje na tlu Europske unije (European Parliament, 2018). Stoga za provoditelje pozitivne sekuritizacije daljnja integracija Unije kao primarni cilj više nema izbjegavanje povratka europskoj nasilnoj prošlosti, već sigurnost Europske unije jer su donosioci odluka u europskoj sigurnosnoj arhitekturi svjesni da je suvremena sigurnost internacionalizirana i zasnovana na suovisnosti država (Tatalović i Bilandžić, 2005: 115).

S druge strane protivnici daljnje integracije Unije poput europskih euroskeptičnih stranaka vide uspostavu zajedničke europske vojske kao direktan napad na suverenost nacionalnih država tj. sigurnosno pitanje opstanaka nacionalnih država, dok SAD strahujući od vojno jake Europske unije koja bi zajedno sa svojom snažnom ekonomijom mogla postati svjetska supersila, sekuritizira opstanak NATO-a. Obje strane se slažu da se sigurnosna situacija, kako u susjedstvu Unije, tako i na globalnom planu, pogoršala, no sigurnost i zaštitu EU-a vide kroz različite koncepte.

Akteri pozitivne sekuritizacije vide uspostavu vojske EU-a i kao dodatan element sigurnosti i zaštite Europske unije, i kao korak bliže federativnom ustrojenju Unije. No postoji problem definicije europske vojske. Pretpostavlja li uspostava europske vojske raspust nacionalnih vojski ili će nacionalne vojske postati kontingenti europske vojske? Hoće li nacionalne vojske biti u mogućnosti djelovati u određenim slučajevima samostalno ili stvaranjem europske vojske gube pravo na bilo kakvo samostalno djelovanje? Odgovori na navedena pitanja ovise o tome koga se pita, no ono što povezuje sve aktere pozitivne sekuritizacije jest stav da je nepostojanje vojske EU-a ili europskih vojnih snaga egzistencijalno pitanje Europske unije. U nastavku rad daje kratak pregled objavljenih stajališta o uspostavi vojske EU proeuropskih političkih grupa u osmom sazivu Europskog parlamenta (2014-2019).

Klub zastupnika Saveza liberala i demokrata za Europu (Group of the Alliance of Liberals and Democrats for Europe – ALDE)¹² u osmom sazivu EP-a bio je četvrti klub po broju zastupnika i vrlo često odlučujuća prevaga u zakonodavnom procesu Europskog parlamenta. ALDE u svom dokumentu *A roadmap towards EU integrated military forces* (ALDE, 2015) poziva na progresivnu integraciju vojnih snaga država članica po modelu Eurocorpsa nazivajući krajnji rezultat Integriranim vojnim snagama Europske unije (EU Integrated Military Forces). Eurocorps je međudržavni vojni korpus pet nacija, Belgije, Francuske, Njemačke, Luksemburga i Španjolske, koje ga snabdijevaju vojnim osobljem i opremom te dijele troškove i zajednički donose odluke. Eurocorps čini zapovjedništvo od 400 osoba i multinacionalna brigada (Multinational Command Support Brigade – MNCS Bde) koju čini 540 pripadnika vojnog osoblja. Osim ovih stalnih formacija, Eurocorps također ima na raspolaganju i vojne jedinice iz zemalja sudionica te se zapovjedništvo postavlja na rotirajućoj bazi zemalja sudionica. ALDE (2015: 7-8) smatra da se integrirane vojne snage moraju progresivno staviti pod jedno zapovjedništvo te da treba raditi prema integriranom obrambenom tržištu s progresivnom harmonizacijom standarda za opremu i imovinu, prema integriranoj tehnološkoj i industrijskoj bazi europskog obrambenog sektora i prema uspostavi zajedničkog proračuna za obrambena pitanja.

Klub zastupnika Europske pučke stranke – kršćanski demokrati (Group of the European People's Party – Christian Democrats – EPP) u osmom sazivu EP-a je bio najveći zastupnički klub. EPP grupa započinje svoj dokument *Security for the Union and its Citizens: Towards a European Defence Union* (EPP Group, 2015) s čvrstom uvjerenošću da Europskoj uniji prijete

¹² Godine 2019. klub je preimenovan u Renew Europe.

mnoge opasnosti koje se moraju riješiti zajedničkim naporom stvaranjem europske obrambene unije te poput ALDE grupe smatraju neophodnim daljnji rad u smjeru obrambenog tržišta, tehnološke i industrijske baze europskog obrambenog sektora, europskog zapovjedništva te zajedničkog obrambenog proračuna. Za razliku od liberala demokršćani su oprezniji s nazivima te ni u jednom trenutku ne koriste riječi vojska (army) i integriranje (EPP Group, 2015). Ovdje treba istaknuti da najistaknutiji pobornik potpune integracije nacionalnih vojnih snaga država članica u europsku vojsku, Jean-Claude Juncker, pripada grupaciji EPP na europskoj razini.

Klub zastupnika Progresivnog saveza socijalista i demokrata (Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats – S&D) u osmom sazivu EP-a bio je drugi po veličini klub te je bio još oprezniji od EPP-a u javnom zazivanju progresivnog integriranja vojnih snaga država članica i nazivanju takovog integriranja zajedničkom vojskom. U dokumentu *Security and defence* (S&D, 2017) socijalisti navode kako smatraju da prednost uvijek treba dati principu 'meke sile' no svjesni su da u današnjem nesigurnom globalnom okruženju nezamjenjivu 'meku silu' treba upotpuniti 'jaka sila' Europske unije kako bi se europska politika bolje nametnula (S&D, 2017: 5). Za razliku od ALDE koja europsku vojsku naziva integriranim europskim vojnim snagama i EPP-a koji izbjegava spomen vojske u svom dokumentu S&D ističe da se fraze poput 'europske vojske' mogu krivo razumjeti jer zamućuju stvarnost obrambene politike EU-a te kako je u stvaranju dublje integracije obrambene unije vrlo bitno paziti na način komuniciranja krajnjih ciljeva (S&D, 2017: 24).

4.1. Provođitelji sekuritizacije

Zajednička europska vojska pokazala bi da nikada više neće biti rata između država Europske unije. Takva vojska bi nam, također, pomogla formirati zajedničke vanjske i sigurnosne politike i omogućila Europi preuzimanje odgovornosti u svijetu... Sa svojom vlastitom vojskom, Europa bi mogla uvjerljivije reagirati na prijetnju miru u državi članici ili u susjednim zemljama... Vojni odgovori su uvijek krivi odgovori. Oni su priznanje da su diplomacija i politika doživjele neuspjeh. Europska vojska ne treba biti odmah upotrebljena. Ali zajednička vojska Europljana prenijela bi jasnu poruku Rusiji da smo ozbiljni u obrani naših europskih vrijednosti... Ne pripadaju sve zemlje NATO saveza Europskoj uniji. Ne radi se o nadmetanju, već o jačanju Europe. Štoviše, europska vojska dovela bi do intenzivnije suradnje u polju razvoja i nabave vojne opreme i donijela bi značajnu uštedu (Balzli i dr., 2015).

Jean-Claude Juncker navedene izjave je dao u intervjuu njemačkim novinama *Welt am Sonntag* tek par mjeseci nakon što je preuzeo funkciju predsjednika Komisije Europske unije (2014-2019). Prema Junckeru uspostava zajedničke vojske EU-a kao krune uspjeha Zajedničke sigurnosne i obrambene politike omogućila bi kvalitetnije ulaganje sredstava u vojsku država članica Europske unije s većim povratom uloženog, kao i daljnju europsku integraciju. Juncker kao provoditelj pozitivne sekuritizacije nije usamljen. Andrea Frontini (2015) pretpostavlja da je taj bivši premijer Luksemburga, poznati eurofil i zagovaratelj uspostave zajedničke vojske EU-a vrlo vjerojatno ovom izjavom sebe postavio u poziciju glasnogovornika velikog broja dionika Europske unije koji strahuju od sve veće negativne multipolarnosti na globalnom polju.

Karakteristike koje opisuju provoditelja sekuritizacije su pozicija moći i osobnog identiteta te njegov društveni identitet (Balzacq, 2005: 178-179), a Jean-Claude Juncker najistaknutiji je provoditelj pozitivne sekuritizacije upravo jer u svojoj osobi ujedinjuje navedene karakteristike. Juncker je predsjednik Europske komisije, izvršnog tijela Europske unije koja je pandan vladama nacionalnih država, te time zauzima najvišu poziciju u supranacionalnoj konstrukciji Europske unije. Već za vrijeme procesa biranja novog predsjednika Europske komisije bilo je jasno u kojem bi pravcu Juncker mogao voditi EU, stoga je imao jaku opoziciju u premijeru Velike Britanije Davidu Cameronu, kao i u većinskom britanskom političkom i novinarskom kadru koji je želio spriječiti njegov izbor. Bruno Waterfield u svom članku posvećenom profiliranju Junckera piše:

Ako ijedan pojedinac predstavlja 'staru Europu' i mešetarenje koje je dovelo do problematičnog eura i Ustava Europske unije to je Jean-Claude Juncker, koji je jedan od zadnjih vjernika u federalnu Europu (Waterfield, 2014).

Prije nego je postao predsjednik Komisije, Juncker je bio najdugovječniji premijer jedne zemlje EU-a odnosno premijer Luksemburga od 1995. pa sve do 2013. kada je bio primoran na ostavku zbog skandala unutar luksemburške obavještajne agencije, te je bio poznat kao uvjereni federalist i zagovaratelj čvršće povezanosti Europske unije. Razmatrajući Junckerovu političku poziciju i društveni identitet, kao i pozorno slušajući njegova osobna uvjerenja:

Europa i naša Unija moraju uspjeti. Iako u normalnim okolnostima **snažno zastupam metodu Zajednice**, u kriznim vremenima nisam purist – nije bitan način na koji ćemo se boriti s krizom – međuvladinim dogovorima ili postupcima pod vodstvom Zajednice, bitno je da pronađemo rješenje i postignemo rezultate u interesu europskih građana (Juncker, 2015a), bez imalo sumnje možemo zaključiti kako nema bolje osobe od njega da bude predvodnik sekuritiziranog narativa o potrebi uspostave vojske Europske unije.

No Juncker nije jedini provoditelj pozitivne sekuritizacije. Potpredsjednica Europske komisije i Visoka predstavnica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku **Federica Mogherini** (2014-2019) iznosi sekuritizirane narative o potrebi osnivanja vojske Europske unije kroz tekst *Globalne strategije EU-a* (EUGS) te popratne strategijsko-obrambene dokumente EU-a. Predsjednici najutjecajnijih klubova zastupnika u Europskom parlamentu s malo više slobode iznose svoje viđenje daljnjeg razvitka europske obrane. Guy Verhofstadt, predsjednik ALDE grupe (2009-2019) i uvjereni federalist, javno se izjašnjava za uspostavu europske vojske sposobne za zajedničko djelovanje kao stvarna europska obrambena zajednica, Manfred Weber, predsjednik EPP grupe (2014-), smatra zajedničku obranu nužnošću (Rettman i dr., 2017), dok predsjednik S&D grupe Gianni Pittella (2014-2018) otvoreno govori da je projekt zajedničke europske vojske važniji nego ikad prije (Pittella, 2017).

Nakon Junckerove izjave njemačkim novinama većina šefova država 27 zemalja EU-a, isključivši Veliku Britaniju, niti je direktno podržala, niti u potpunosti odbacila Junckerovu ideju o europskoj vojsci, iako se u kuloarima znalo da najveće i najutjecajnije države članice Unije, Njemačka, Francuska, Italija i Španjolska, čvrsto stoje iza te ideje (Gotev i dr., 2015; Hanke, 2018). Članovi njemačke vlade u više su navrata javno iznijeli svoju podršku stvaranju zajedničke vojske koja treba početi s produbljivanjem trenutne obrambene suradnje, francuska vlada koja tvrdi da europska vojska već postoji i dodaje da je spremna na implementaciju stvarne zajedničke europske obrambene politike, dok španjolska vlada uspostavu vojske EU-a smatra logičnom (Gotev i dr., 2015; Pop, 2015).

Francuska se ističe kao država koja najglasnije i bez zadržke podržava Junckerovu ideju. Francuski socijalisti se pred izbore 2017. godine u svom manifestu zalažu za daljnje jačanje ZSOP-a s ciljem osnivanja europske vojske te Brexit doživljavaju kao pozitivan razvoj koji miče zadnju prepreku prema cilju (Maulny, 2017: 186), dok francuski predsjednik Emmanuel Macron (2017-) u govoru 'Inicijativa za Europu' održanom na Sveučilištu Sorbonne 26. rujna 2017. godine, svega nekoliko mjeseci nakon predsjedničkih izbora, poziva na jačanje europskih obrambenih institucija:

U području obrane, naš cilj mora biti omogućavanje autonomnih europskih operacijskih sposobnosti, komplementarnih NATO-u. Osnova ove autonomije je postavljena povijesnim napretkom posljednjih mjeseci... Ali moramo ići dalje. Što Europi, obrani Europe, najviše nedostaje danas je zajednička strateška kultura... Početkom sljedećeg desetljeća Europa mora uspostaviti zajedničke intervencijske snage, zajednički obrambeni proračun i zajedničku

doktrinu... Nećemo nikada imati snažnu, suverenu Europu ako iznutra nije ujedinjena i koherentna (Macron, 2017).

Godinu dana kasnije, u intervjuu francuskoj radio postaji Europe 1 u studenom 2018. Macron je mnogo izravniji te izjavljuje:

Vjerujem u projekt suverene Europe. Nećemo zaštititi Europu ako se ne odlučimo za istinsku europsku vojsku. Ispred Rusije, koja je na našim granicama i koja može biti opasna, želim započeti sigurnosni dijalog s Rusijom, zemljom koju poštujem i koja je europska... Moramo imati Europu koja se može samostalno obraniti — bez oslanjanja na SAD — na suveren način (Noack i McAuley, 2018).

Tri i pol godine što je Juncker pokrenuo pozitivnu sekuritizaciju, nakon objave EUGS-a, IPSD-a, EDAP-a i drugih sigurnosno-obrambenih dokumenata EU-a te konkretnih koraka prema izgradnji europske obrambene unije uspostavom MPCC-a i EDF-a, pokretanjem PESCO-a i radom na uspostavi EDIDP-a, i njemačka kancelarka Angela Merkel odvažuje se javno podržati pozitivnu sekuritizaciju. U Europskom parlamentu u Strasbourgu, 13. studenog 2018. za vrijeme govora na početku točke dnevnog reda 'debata s kancelarkom Njemačke o budućnosti Europe' Merkel izjavljuje:

Trebamo raditi na viziji uspostave vojske EU jednog dana... Vremena kada smo se bezuvjetno mogli osloniti na druge su završena. To znači da ako mi Europljani želimo preživjeti kao društvo moramo odlučnije uzeti našu sudbinu u svoje ruke (Merkel, 2018).

Juncker kao predsjednik Komisije izvrsno figurira i igra ulogu predstavnika zagovaratelja ideje federacije. Uostalom, teško je čak i pomisliti kako bi Juncker kao predsjednik Komisije izabran nauštrb oštrom protivljenju Velike Britanije zbog svojih federalističkih težnji na svoju ruku i u suprotnosti sa željama najjačih političkih figura i političkih stranaka u Europskoj uniji gurao ideju federalizma preko unifikacije obrana zemalja članica. A još teže da bi ostatak članova Komisije koji su na svoje funkcije povjerenika Europske unije došli ne direktnim izborom, već su ih imenovale zemlje članice, pokorno šutjelo nasuprot želja vladajućeg političkog kadra u svojim zemljama te potpisivali svojim imenom službene dokumente Komisije u kojima se sekuritizira uspostava vojske Europske unije:

Živimo u vremenima egzistencijalne krize, kako unutar Europske unije, tako i izvan nje. Naša je Unija ugrožena. U pitanje se dovodi naš europski projekt kojim su osigurali dosad nezabilježeni mir, blagostanje i demokracija. Na istoku se krši europski sigurnosni poredak, a terorizam i nasilje stvaraju poteškoće u sjevernoj Africi i na Bliskom istoku, kao i u samoj Europi (European External Action Service, 2016a: 5).

4.2. Funkcionalni akteri

Kako ćemo primijetiti u sljedećem poglavlju tijekom objašnjavanja negativne sekuritizacije, neki funkcionalni akteri u obje sekuritizacije su po svom statusu jednaki. Funkcionalni akteri pozitivne sekuritizacije su europska vojna industrija te europska elita koja zagovara federalizam Europske unije i jačanje sigurnosne komponente kao potporna ekonomije Unije, čime bi Europska unija bila u stanju balansirati trenutnoj hegemoniji SAD-a.

Europska vojna industrija

Da bi stvorila svoju vojsku, Unija prvo mora progresivno raditi u smjeru standardizacije i harmonizacije opreme i oružja nacionalnih oružanih snaga zemalja članica, a u tome leži interes europske vojne industrije. Proizvodnja opreme i oružja unosan je posao. U 20 najjačih globalnih tvrtki koje se bave proizvodnjom obrambene opreme nalazi se dvanaest američkih tvrtki, dvije iz Rusije, jedna iz Južne Koreje te pet iz Europske unije, s time da su dvije od njih pet dolazi iz Velike Britanije (DefenseNews.com, 2017). Države članice Europske unije su u 2015. godini potrošile 227 milijardi eura na obranu, što je dvostruko manje od SAD-a, no i dalje više od treće države na listi, Kine. Ono što je problematično u ovom podatku jest činjenica da države Europske unije nemaju integriranu obranu, tako da je ovaj iznos samo informativne naravi i druga država po ulaganju u obranu zapravo je Kina. Kinu slijede Saudijska Arabija, Rusija, Velika Britanija, Indija i Francuska. Među 15 zemalja koje su najveći investitori u obranu od članica Unije nalaze se samo Njemačka i Italija, na 9. i 13. mjestu (Iiss.org, 2015). Još poraznije u ovom podatku jest činjenica da se odvojenim ulaganjem država članica, bez harmonizacije i standardizacije, u Europskoj uniji u operativnom stanju nalazi 178 različitih sistema oružja, nasuprot 30 u SAD-u, što upola smanjuje efektivnost obrane Europske unije (European Commission, 2017a).

Stoga prvi korak prema Europskoj vojsci bila bi harmonizacija primjenjivih obrambenih standarda vojnih snaga država članica u svrhu interoperabilnosti materijala i opreme koje koriste europske snage. Budući da, kao i u svakoj politici EU-a, i ovdje Unija prvenstveno ima zadaću zaštititi proizvođače iz svojih država članica, prednost u opremanju europske vojske imali bi proizvođači iz država članica, što je vidljivo i u tekstu *Uredbe (EU) 2018/1092 o uspostavi Europskog programa industrijskog razvoja u području obrane radi potpore konkurentnosti i*

inovacijskoj sposobnosti obrambene industrije EU-a gdje se nakon završenog dijaloga (pregovora između Europske komisije, Europskog parlamenta i Vijeća) navodi:

S obzirom na to da je cilj Programa osobito jačanje suradnje među poduzećima iz različitih država članica, djelovanje bi trebalo biti prihvatljivo za financiranje u okviru Programa samo ako bi ga provodio konzorcij od barem triju poduzeća s poslovnim nastanom u barem trima različitim državama članicama (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2018).

Kako bi podržali jaču integraciju europske obrane, razni dionici europske vojne industrije, poput Udruge zrakoplovne i obrambene industrije (AeroSpace and Defence Industries Association), nacionalnih udruga obrambenih industrija Estonije, Finske, Danske, Norveške i Švedske te Federacije udruga europske obrambene tehnologije (The Federation of European Defence Technology Associations) pozitivno su se izjasnili o Prijedlogu EDIDP-a (Scheinert, 2018: 10).

Elite EU-a

Uz europsku vojnu industriju, funkcionalne aktere pozitivne sekuritizacije nalazimo i u elitama koje nastavljaju davno započetu borbu za federacijskim ustrojem Europe. Toje (2009: 16) zanimljivo zaključuje da je većina europskih političkih vođa i utjecajnih osoba studirala krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća kada su razočarani situacijom u svijetu aktivno sudjelovali u pokretima koji su vjerovali kako se svijet može promijeniti novim idejama poput multikulturalnosti, mirovnih pokreta i internacionalizma u isto vrijeme odbacujući ideje nacionalizma i nacionalnog identiteta. Akteri unutar vlada europskih zemalja ili na visokim savjetodavnim funkcijama koji zagovaraju federalizaciju Europske unije te prenošenje upravljačkih prava na supranacionalnu razinu su elita Unije tj. vrlo maleni dio stanovništva država Unije koje ne određuje pripadnost određenoj državi, već njihova pozicija u donošenju državnih odluka.

Pritom u europskom političkom prostoru postoje brojne neparlamentarne i nedržavne grupe koje ne moraju biti diplomatske u izražavanju svojih stavova te čija je lobistička uloga iznimno jaka. Jedna od najutjecajnijih grupa je Union of European Federalist (UEF) osnovana nakon završetka Drugog svjetskog rata koja lobira i promovira ideju europskog federalizma koja počiva na uvjerenju da je jedini način svladavanja podjela prošlosti te stvaranja mira i ekonomskog blagostanja u budućnosti ujedinjenje u federativno uređenje Europske unije (Federalists.eu, 2015). U programu koji opisuje viđenje budućnosti europske obrane, UEF

navodi 10 eskalirajućih prijedloga: (1) koaliciju voljnih za početak strukturalne integracije; (2) uspostavu integriranih europskih snaga te trenutno razmještenih snaga u u jedinstvenu strukturu u misijama i operacijama EU-a; (3) uspostavu europskog upravljačkog mehanizma za misije tj. trajnog europskog sjedišta operacija s centraliziranom upravljačkom strukturom; (4) uspostavu zajedničkog obrambenog tržišta; (5) uspostavu europskog obrambenog proračuna; (6) poboljšanje u odgovornosti i u donošenju odluka, što bi se ostvarilo promoviranjem Pododbora za sigurnost i obranu EP-a (sub-committee on Security and Defence – SEDE) u punopravni odbor te njegovo izjednačavanje u donošenju odluka sa strukturiranim odborom ministara obrane Vijeća; (7) standardizaciju obuke za vojno i civilno osoblje; (8) uspostavu federalnog uređenja u sigurnosti i obrani, (9) koje bi dovelo do pretvaranja europskih integriranih snaga u europsku vojsku i (10) Europske unije koja govori jednim glasom u međunarodnim odnosima (Federalists.eu, 2017).

Ovdje je potrebno naglasiti da su članovi UEF-a istaknuti političari i stručnjaci Europske unije koji i kao pojedinci imaju veliki utjecaj na razvoj EU-ovih politika, poput Elmara Broka (istaknutog njemačkog zastupnika EP-a u grupi EPP), Andreyu Kovatcheva (bugarskog zastupnika EP-a u grupi EPP), Sylvije-Yvonne Kaufmann (francuske zastupnice EP-a u grupi S&D) i dr. Vrlo utjecajni su i The Spinelli Group lansirana 2010. godine i European Movement International (EMI) osnovan daleke 1948. godine. Grupa Spinelli okuplja među ostalima preko 50 zastupnika Europskog parlamenta iz raznih klubova zastupnika koji aktivno usmjeravaju europske politike u federalističkom smjeru s ciljem federalne i postnacionalne Europe, dok je EMI najveća paneuropska mreža prisutna u 39 zemalja te okuplja 36 međunarodnih proeuropskih orijentiranih nevladinih udruga, poslovnih udruga, sindikata, političkih stranaka i sveučilišta koji se zalažu za jaču europsku integraciju i dublju suradnju.

No da bi uloga funkcionalnih aktera bila značajna do te mjere da uspiju u svom naumu, među elitom mora postojati jak konsenzus (Schweller, 2004: 171). U slučaju pozitivne sekuritizacije taj konsenzus znači da put k federativnom ustrojenju Europske unije vodi preko uspostave vojske Europske unije koja je prijeko potrebna zbog opasnosti od ruske revizionističke politike, jačanja ekonomskih sila u nastajanju, kao i prevelikog utjecaja SAD-a u globalnoj politici koji se doživljava kao iznimno sebičan. Budući da se nacionalne oružane snage smatraju stupom suvereniteta države, njihova integracija u vojsku Europske unije s jedinstvenim zapovjedništvom označila bi tehnički, iako možda ne na papiru, prijelaz unije suverenih država u uniju federativnih država.

Randall L. Schweller (2004: 170) zaključuje da je konsenzus ili neslaganje među elitom najbliži mogući uzrok postojanja ili nedostataka odgovora na određenu vanjsku prijetnju. Prema njemu, konsenzus je moguć ako se elite suglase (1) da postoji vanjska prijetnja, (2) oko prirode i važnosti prijetnje, (3) oko najboljeg rješenja za prijetnju i (4) da su politički rizici i trošak vezani uz rješenje prihvatljiviji od statusa quo (Schweller, 2004: 171). Elita Unije smatra ujedinjavanje Europe kulturnim, povijesnim, socijalnim, kao i političkim i ekonomskim pitanjem. Prema eliti, nacionalne države Europske unije zasebno ne mogu parirati velikim silama ili supersili/mogućim supersilama. Upravo je svijest da europske zemlje gube premoć na ekonomskom polju u sve globaliziranijem svijetu pogurnuo te zemlje, koje su većinom u nekom drugom dobu bile kolonijalne sile i crpile prirodne resurse slabijih zemalja u svoju ekonomsku korist, da se okrenu prema Europi i krenu u ekonomsko ujedinjavanje koje bi zamijenilo ekonomski gubitak uslijed kraja kolonijalizma. Ideja je zaživjela, no nije dovršena.

Kako bi Unija maksimizirala svoje ekonomske mogućnosti, ujedinjenje se mora završiti. Ekonomska supersila, što Unija trenutno je, ne može ovisiti o ucjenama Rusije pri dostavi energenata (Zhdannikov, 2018), posebice zemnog plina o kojem određene zemlje EU-a izrazito ovise (European Commission, 2018c), niti o ekonomskim ucjenama SAD-a kada su u pitanju carinske tarife (Oliver i dr., 2018). Ekonomska supersila ne može mirno sjediti i gledati kako njezina ekonomska moć opada zato što se u njezinom susjedstvu zapaljuju i potpaljuju hibridni ratovi koji narušavaju njezinu ekonomsku sigurnost i ruše ekonomski rejting. Ekonomska supersila ne može sjediti i gledati kako druge velike sile pokreću velike društvene promjene u njezinom susjedstvu te si ne može dopustiti da na te promjene reagira gašenjem požara umjesto prevencijom.

I u *Europskoj sigurnosnoj strategiji* iz 2003. godine i u *Globalnoj strategiji EU-a* iz 2016. godine stoji da je prevencija kriza je jedna od najbitnijih zadaća Europske unije, no prevencija nije moguća samo kroz meku diplomaciju i ekonomsku pomoć nestabilnim područjima. Rješenje problema elite vide u izgradnji zadnjeg potpornog stupa Unije – vojske Europske unije koja bi bila jamac da su njezina politika meke diplomacije i ekonomske pomoći, kao i zaštita od ucjena na međunarodno-političkom polju uspjele. Schweller (2004: 161) tvrdi da pitanje balansiranja prema supersili ili velikim silama unutar određenog entiteta ovisi o razlikama ili povezanosti elita i društvenih skupina. Drugim riječima, ono ovisi o tome je li određena država koherentna ili nekoherentna na društvenom polju s obzirom na to da se vođe nekoherentnih država teže odlučuju na politički rizik balansiranja sila jer njihov položaj državnika ne ovisi o riziku sklonim elitama, već o društveno raslojenom ostatku naroda koji nije sklon prevelikim

rizicima u vanjskopolitičkim pitanjima budući da imaju najviše izgubiti u mogućem ratu ili neizvjesnoj sigurnosnoj situaciji. Stoga za pretpostaviti je da elita Europske unije prema cilju balansiranja sila ima zadatak uspostaviti koherentnost Unije, a jedini vid Unije u kojem ona još uvijek nije koherentna je uspostava zajedničke europske vojske.

4.3. Referentni objekt

Najčešći referentni objekt u međunarodnim odnosima je država. I u realističnoj i u liberalnoj teoriji međunarodnih odnosa država zauzima centralno mjesto i kao subjekt i kao objekt sigurnosti. No Europska unija, nastala kako bi i spriječila moguće buduće razarajuće sukobe među svojim članicama i kako bi pomogla europskim državama zadržati relevantnost u svijetu u kojem glavnu riječ vode velike sile koje su teritorijem, ljudstvom i resursima daleko bogatije, izaziva postavku o nacionalnim državama kao središnjima za sigurnost.

Projekt Europske unije i europski identitet

Referentni objekt koji provoditelji pozitivne sekuritizacije pokušavaju smjestiti u neposrednu egzistencijalnu opasnost ako se ne formira vojska Europske unije je sam projekt Europske unije, a s njime i europski identitet. Bez obzira na to što se način upravljanja Europskom unijom kritizira iz svih mogućih kutova, Europska unija je projekt mira i sigurnosti. A mir i sigurnost osiguravaju sve druge komoditete modernog života. Prema tome je očuvanje Europske unije, bez obzira na to koliko nesavršena bila, vrlo visoko na ljestvici prioriteta stanovnicima Europske unije. Prema rezultatima Eurobarometra u proljeće 2015. godine, iako tek 40 posto stanovnika Europske unije ima povjerenja u Uniju (European Commission, proljeće 2015a: 106), to je ipak zamjetno više od 31 posto stanovnika EU koji imaju povjerenje u svoje nacionalne vlade i parlamente (European Commission, proljeće 2015a: 69). Stoga se pretpostavlja da bi stanovnici Unije željeli da se Europska unija održi jer su ljudi uvijek spremni žrtvovati dio slobode u zamjenu za sigurnost od neprihvatljivog kaosa (Buzan, 2009: 51).

Neprihvatljivi kaos su države članice EU dobro upoznale u 20. stoljeću te su iz njega izvukle lekciju. Jednako tako su na vrijeme uočile da nijedna zemlja Europske unije samostalno ne može konkurirati SAD-u, Rusiji, Kini i Indiji te da nadolazeće sile Brazil i Nigerija nadjačavaju europske zemlje po pitanju veličine teritorija te ljudskih i prirodnih resursa, što automatski

pretpostavlja veličinu tržišta i kapacitet industrije. Na tu situaciju predsjednik Komisije Juncker neuvijeno podsjeća u svom govoru *Stanje u Uniji 2015: Trenutak za poštenje, jedinstvo i solidarnost*:

....samo doticanjem glavnih pitanja i izazova s kojima se danas susrećemo bilo da je riječ o izbjegličkoj krizi, gospodarstvu ili vanjskoj politici, smatram da je jedna stvar jasna – a to je da možemo uspjeti samo kao Unija (Juncker, 2015a).

Na kraju krajeva, Europska unija nastala je kao ekonomski projekt kojim su ratom devastirane zemlje Europe odlučile osigurati svoje preživljavanje u globaliziranom svijetu velikih sila. Od 28 država članica EU-a čak 21 državu možemo nazvati malom jer imaju manje od 40 milijuna stanovnika (Kassimeris, 2009: 88). Članstvom u EU-u težina moći malih država je povećana, no uloga u međunarodnoj politici i dalje je podcijenjena (Kassimeris, 2009: 85).

No osim same teritorijalne i političke unije koju stanovnici žele zaštititi, provoditelji pozitivne sekuritizacije pretpostavljaju da stanovnici Unije jednako tako žele zaštititi i europski identitet. Zedner (2003: 168) konstatira da je ideja formuliranja europskog identiteta oko zajedničkih strahova možda indikacija da europskog identiteta zapravo nema, no istraživanje Eurobarometra iz proljeća 2015. godine ju opovrgava jer se prema rezultatima više od dvije trećine građana država članica EU-a osjećaju građanima Europske unije (European Commission, proljeće 2015b: 15). Prema definiciji, identitet podrazumijeva osjećaj pripadanja pojedinca određenoj zajednici, a vrlo često je u sprezi s povijesnim razvojem (Šiber, 1998: 146), dok kolektivni identitet sa sigurnošću dijeli ovisnost o subjektivnoj svijesti kao potrebu objektivne potvrde (McSweeney, 1996: 87).

Europski identitet ne treba uspoređivati s nacionalnim identitetom pod kojim ljude povezuje ista povijest, jezik i kultura. Europska unija nema namjeru zamijeniti nacionalne države niti nacionalne identitete. Europski identitet treba sagledati kao krovni politički identitet iznad nacionalnih identiteta, kao europski sigurnosni identitet (Wæver, 1996: 122). Kao postojeći primjer može se uzeti Velika Britanija gdje i dalje, bez obzira na to što je ona politički mnogo čvršća unija od Europske unije, postoje nacionalni identiteti Engleza, Škota, Velšana i Iraca iz Sjeverne Irske, kao i britanski identitet koji ih sve zajedno povezuje. U tekstu *Culture and international Society*, Barry Buzan (2010: 1) navodi dvije hipoteze o formaciji društva država: (1) da je za takvu formaciju potrebna zajednička kultura te (2) da će nedostatak zajedničke kulture činiti takvu formaciju nestabilnom. Identificiranje zajedničke kulture unutar određene države mnogo je lakše nego kada je u pitanju unija 28 nacionalnih država. No kako se i naznačuje u preambuli osnivačkih *Ugovora*:

Nadahnuti europskim kulturnim, vjerskim i humanističkim nasljeđem, iz kojeg su se razvile opće vrijednosti nepovredivih i neotuđivih prava ljudskoga bića, slobode, demokracije, jednakosti i vladavine prava (Rudolf, 2009: 34),

oko postojanja europske kulture koja povezuje sve države članice se ne dvoji. Pogotovo ako se ona sagleda u kontrastu s ostalim kontinentima i velikim silama. A to zapravo i jest bit kulture: pronalazak zajedničkog nazivnika s kojim se određena zajednica može poistovjetiti, a koji je razlikuje od nekih drugih zajednica.

Prema enciklopedijskoj definiciji (Urednici Hrvatske enciklopedije, 2004: 338), kultura je „pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti, predodžaba i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a prenose se i primaju učenjem“. Ono što određenu zajednicu čini različitom od druge korektan je zajednički nazivnik oko kojeg se može stvoriti identitet. No u potrazi za objašnjenjem europskog identiteta možda je ipak bolje koristiti izraz strateške kulture koji se sastoji od dva elementa: (1) bihevioralnog faktora koji se veže uz provođenje određene politike i (2) kulturnog faktora koji pretpostavlja ideje, vrijednosti, očekivanja i stavove (Toje, 2009: 4).

Europska strateška kultura u nedostatku sposobnosti Europske unije da bude jaka vojna sila okrenula se prema cilju stvaranja jake meke sile koristeći u tu svrhu svoje prednosti, jaku ekonomiju i inzistiranje na liberalnim vrijednostima i uvjerenjima, te je orijentirana prema strategijama suradnje u ograničavanju štete (Toje, 2009: 18). Ovakva strateška kultura je provediva kada je u pitanju sprečavanje sukoba negdje drugdje i kada Europska unija nije jedan od direktnih dionika određenog sukoba. Ali ako je ugrožena Europska unija, postavlja se pitanje može li se očekivati od europske strateške kulture introvertiranje u svrhu aktiviranja čvrste želje za očuvanjem europskog identiteta tj. osjećaja zajedništva čije se postojanje ne formira zajedničkim strahom kako smatra Lucia Zedner (2003: 168) već osvještava jer:

Kolektivni identitet je kao prvo stvar percepcije, kao što sigurnost i nesigurnost započinju u našoj percepciji ranjivosti i prijetnje (McSweeney, 1996: 87).

Na tragu navedenih rezultata Eurobarometra, nije čudno da su provoditelji sekuritizacije iskoristili neizvjesnu sigurnosnu situaciju u europskom susjedstvu s naglaskom na opasnost buđenja ruske ekspanzionističke politike (okupacija Krima, širenje utjecajnih zona u Gruziji, Moldaviji i Siriji te širenje internetske propagande) kao egzistencijalnog pitanja Europske unije. Rezultati potvrđuju teorije stručnjaka Barryja Buzana, Olea Wævera i Jaapa de Wildea (1998: 22) koji smatraju da Europska unija treba biti egzistencijalno ugrožena događajima u svijetu kako bi se mogao pokrenuti daljnji proces integracija, u ovom slučaju jače integriranje ZSOP-

a preko traženja uspostave vojske Europske unije osvještavanjem što se sve može izgubiti u protivnom. Koliko njihova konstrukcija pozitivne sekuritizacije ima uporište u stvarnom stanju nije toliko bitno za ovaj rad jer je izgradnja percepcije subjektivan proces koji je tek djelomično određen objektivnim faktima (Schweller, 2004: 29).

Većina država Europske unije nije direktno ugrožena od istog potencijalnog neprijatelja i upravo se u tom kutu nalazi problem strateškog interesa Europske unije. Do sekuritizacije pitanja imigracije s imigracijskim valom 2014-2015 samo je jug Europske unije vidio imigrante i siromašne zemlje Afrike i Azije kao veliki sigurnosni problem. Do ruske aneksije Krima samo su bivše europske sovjetske države te one koje su provele skoro četrdeset godina pod Željeznom zavjesom vidjele Rusiju kao najveći sigurnosni problem. Ali mogućnost egzistencijalne ugroze Europske unije od strane Rusije nakon što je anektirala Krim jer na njemu živi većinski rusko stanovništvo, otvorilo je oči ostatku Unije na opasnost takvog razmišljanja jer u baltičkim zemljama također postoje dijelovi naseljeni većinskim ruskim stanovništvom. Aneksijom dijela teritorija neke od država Europske unije Rusija bi pogazila vrijednosti i ideje europske solidarnosti i zajedništva.

Također ne mali poriv za zaštitu Europske unije predstavlja i zaštita njezine prvotne ideje, a to je ekonomska unija Europe. Neposredno nakon potpisivanja *Maastrichtskog ugovora*, Waltz piše:

Tri faktora bi mogli omogućiti ostvarivanje političke unije Zapadne Europe. Prvi je Njemačka, drugi je Japan, a treći su SAD. Nesigurnost nad političkim i ekonomskim utjecajem Njemačke, pojačana mogućnošću njezinog postanka nuklearne sile, može proizvesti konačni poticaj za ujedinjenje. Također, Zapadnoeuroljani, uključujući mnoge Nijemce, sumnjaju u svoje sposobnosti natjecanja pod jednakim uvjetima s Japanom i SAD-om ako nisu u stanju djelovati kao politička i ekonomska jedinica (Waltz, 1993: 70).

Dionici ekonomske unije koju predstavlja Europska unija, kako poslodavci tako i radnici, imaju direktnu korist u jačoj integraciji unutar Unije, a problem vide u određenim nacionalnim uredbama tj. povećanju nameta zbog troškova financiranja državnog i javnog aparata. Europskim ekonomskim dionicima u interesu je jača unifikacija Unije uklanjanjem još uvijek postojećih regulatorskih prepreka k potpunom jednakom i slobodnom europskom tržištu, baš kao i slabljenje zakonskih regulativa i upravnog uređenja država članica Unije koje se financiraju iz visokih državnih poreza. Također za njih krah Unije znači kraj slobodnog prometa roba, ljudi i usluga te smanjenje međunarodnog ekonomskog utjecaja zemalja Unije.

4.4. Kontekst

Čim se u javnosti pojavio Junckerov intervju u kojem sekuritizira formiranje vojske Europske unije kao potrebu zaštite Unije od Rusije, u stručnim krugovima su se pojavila nagađanja o pravim razlozima sekuritizacije. Frontini (2015: 2) primjećuje da je provokativna ideja o nužnoj potrebi formiranja vojske Europske unije kako bi se neutralizirala ruska egzistencijalna prijetnja Uniji visoko podigla ljestvicu, te da time Juncker zapravo hoće bezrezervno osigurati pokretanje procesa integriranja europske obrane s mrtve točke i njegovo održavanje na životu, a u isto vrijeme napraviti mali lakmus test europske političke solidarnosti.

Razlog zbog kojeg je Juncker posegnuo za ovako drastičnim načinom aktiviranja procesa integriranja europske obrane izvršni potpredsjednik talijanskog Instituta za međunarodne poslove Gianni Bonvicini vidi u ambivalentnosti država članica prema tom pitanju, što je i glavni problem statusa quo u razvoju ZSOP-a budući da prema njemu ni *Lisabonski ugovor* ni NATO savez nisu prepreka daljnjoj europskoj integraciji u polju obrane (Gotev i dr., 2015).

Ovdje nije naodmet primijetiti da je Toje (2010: 185) još 2010. pisao da je europska strategija na polju sigurnosti *hedging* (zaštita od rizika) tj. da akter smanjuje rizik provodeći mnogostruke politike koje povećavaju mogućnost pozitivnog rezultata. Također Michael E. Smith (2013: 33) tvrdi da je od 2003. godine i prvog operacijskog iskustva EU-a na području sigurnosti unutar ZSOP-a na snazi institucionalno učenje koje definira kao proces promjene u funkcioniranju institucija te upravljanju resursima i vještinama kroz iskustvo i opažanje, a može se mjeriti kroz promjene u osjećaju odgovornosti, institucijskih pravila i dostupnim resursima. U istom duhu, Daniel Keohane i Christian Mölling (2016: 3) zamjećuju kako su temelji ZSOP-a čvrsto postavljeni: izgrađene su ZSOP-ove institucije, provedeno je preko 30 civilnih i vojnih misija te su postavljeni okviri i procedure za razvijanje obrambenih sposobnosti, uspostavu europskog obrambenog tržišta i europske obrambene industrije. Istog je uvjerenja i Jolyon Howorth (2012: 448-449) koji tvrdi da se od 2002. do 2012. na razinama odlučivanja ispisao novi scenarij ZSOP-a koji iskorištava što ima posve se usredotočivši na izvrsnost kriznog menadžmenta EU-a i u civilnim i u vojnim misijama te zaključuje da je obrazac u nastajanju međuvladin supranacionalizam.

Prema navedenome, određeni stručnjaci smatraju da pozitivna sekuritizacija zapravo ne stremi uspostavi vojske Europske unije, barem ne trenutno, već se tek koristi *strategijom postavljanja visokog cilja*, u svrhu poticanja donositelja odluka na barem male korake koji bi krenuli u

smjeru daljnje razvoja zajedničkih europskih obrambenih mogućnosti te jače integracije. Jer ako neće biti daljnje integracije, postoji mogućnost fragmentacije, a s time i propasti Europe (Wæver, 1996: 123). Upravo stoga je govorni čin sekuritizacije usmjeren k društvu Unije koje kao takvo po pitanju uspostave zajedničke europske vojske nema pravo odluke, ali ako je u velikoj mjeri mobilizirano, može imati presudan utjecaj na vlade država članica. Ako se prihvate ovakva razmatranja, pozitivna sekuritizacija se može shvatiti kao prinudna diplomacija provoditelja sekuritizacije i funkcionalnih aktera usmjerena prema donositeljima odluka (šefovima država koji čine Vijeće EU-a) putem društva Unije.

Također treba se osvrnuti na mogućnost da je govorni čin koji je pokrenuo pozitivnu sekuritizaciju tempiran kako bi *negativno utjecao na u to vrijeme tek predstojeći referendum u Velikoj Britaniji o članstvu u Europskoj uniji*. Da se Velika Britanija smatrana trnom u oku elite koja se već niz desetljeća trudi pogurati Europsku uniju u smjeru federalizacije, nije tajna. Jednako tako nije tajna da je jedna od bitnih instanci u kampanji uoči britanskog referenduma o članstvu u EU-u bilo zastrašivanje glasača tvrdnjama da je uspostava vojske Europske unije korak prema gubljenju suvereniteta:

Ostanak bi značio da ostajemo dio političke unije koja donosi većinu naših zakona, koja je zahvaćena katastrofalnom krizom u eurozoni i koja ima jasne ambicije za daljnju dublju integraciju – uključujući planove za cjelovitu vojsku Europske unije. Izlazak bi značio da uzimamo natrag kontrolu (Farage, 2016).

Pozivi na stvaranje vojske Europske unije kao jedinog mogućeg rješenja u obrani Unije pred Rusijom, nikako nisu išli na ruku tadašnjem premijeru Velike Britanije Davidu Cameronu koji se trudio demantirati svaku mogućnost da se ona uistinu uspostavi. Stoga nije na odmet promotriti i ovu mogućnost budući je potpuno sigurno da pomicanje procesa razvoja ZSOP-a sa statusa quo ne bi bilo moguće da je Velika Britanija ostala članica Europske unije jer je ona bila predvoditelj članica koje su blokirale unifikaciju europske obrane stavivši veto na uspostavu stalnog zapovjednog stožera ZSOP-a 2003. i 2011. godine.

Dokaz ovoj tvrdnji nalazi se i u ekspresnom oživljavanju starih inicijativa na koje je Velika Britanija postojano stavljala veto unutar Europske unije nakon Brexita. Na temelju francusko-njemačkog prijedloga koji se razmatrao na sastanku šefova država 27 država članica Europske unije u Bratislavi u rujnu 2016., Komisija je bez odgađanja započela s konkretizacijom prijedloga za Vijeće EU-a i Europski parlament, od kojih su najznačajniji uspostava stalnog zapovjednog stožera ZSOP-a te poziv na uspostavu zajedničkog obrambenog proračuna (European Defence Fund – EDF) za istraživanje, razvijanje i nabavu koji bi kreirao zajedničku

obrambenu imovinu pod nadzorom EDA-e koja se od svoje uspostave nije uspjela razviti u značajnu komponentu ZSOP-a zbog britanskog veta na njezino financiranje. Također je započelo optimistično poticanje daljnje suradnje integriranja nacionalnih vojski kroz PESCO. U tome trenu već postoje bilateralne i multilateralne integracijske suradnje nacionalnih vojska, Eurocorps, Zajedničke ekspedicijske snage Francuske i Velike Britanije (Combined Joint Expeditionary Force – CJEF), a talijanska ministrica obrane Roberta Pinotti čak je pozvala da se uspostavi europski obrambeni Schengen tj. oponašanje razvoja europske slobodne zone kretanja, koji bi trebao započeti formiranjem stalnih europskih multinacionalnih snaga pod zajedničkim zapovjedništvom i zajedničkim proračunom (Whitman, 2016: 46-47).

Strategija postavljanja visokoga cilja za izvojevanje malih pobjede može biti i oprezna reakcija europske elite nakon propalog Europskog ustava. Pisanje Europskog ustava bila je u potpunosti elitistička afera iz koje su građani bili izuzeti, što su građani Francuske (Sternberg, 2015) i Nizozemske kaznili na ratifikacijskim referendumima održanim 2005. godine.

Drugi razlog iza pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije je ekonomski razlog tj. *trošak nepostojanja integrirane europske obrane*. Iako provoditelji i funkcionalni akteri negativne sekuritizacije problem europske neefikasnosti u obrani pokušavaju projicirati na činjenicu da samo pet država članica Europske unije (Grčka, Estonija, Velika Britanija, Rumunjska i Poljska) izdvaja preporučenih 2 posto BDP-a na ulaganja u obranu (Nato.int, 2017: 3), europski stručnjaci u sigurnosnoj i obrambenoj politici, kao i političari koji stoje iza pozitivne sekuritizacije smatraju da problem nije iznos koji se usmjerava u ulaganja u obranu, već nedostatak strateške vizije tog ulaganja (Ballester, 2013: 18; Andersson i dr., 2016: 33; Trybus, 2016: 10; European Commission, 2017a; Rees, 2017: 562).

Nedostatak strateške vizije doveo je Europsku uniju u situaciju da je drugi po redu potrošač u investiranju u obranu u svijetu, a ipak iznimno kaska za efikasnošću koje imaju velike sile, a njima pripada i sama Unija. Glavni razlog ove diskrepancije je duplikacija, no ne duplikacija unutar NATO-a, već duplikacija unutar Europske unije. Zemlje Europske unije u aktivnoj upotrebi imaju 178 različitih obrambenih sistema nasuprot američkih 30, 17 tipova glavnih borbenih tenkova, 29 tipova razarača/fregata te 20 tipova borbenih aviona naspram jednog tipa borbenog tenka SAD-a te 4 tipa razarača/fregata i 6 tipova borbenih aviona (European Commission, 2017a).

Uz ove brojke, procjenjuje se da nedostatak suradnje unutar Europske unije u području istraživanja, razvijanja i nabave u obrani (skoro 80 posto nabave u obrani se odvija na

nacionalnoj bazi), kao i nedostatak standardizacije, godišnje države članice košta između 25 i 100 milijardi eura te da je manje od 3 posto europskih trupa tj. 40 000 vojnika spremno da se razmjesti po zonama sukoba (European Commission, 2017a). Ništa manje zabrinjavajuć nije ni izrazito nagli pad iskoristive vojne opreme država članica EU-a s obzirom na to da se u periodu od 2000. do 2015. broj borbenih tenkova smanjio za 70 posto, s njih 15 868 na 4 832, broj transportnih helikoptera za 38 posto, s 3 370 na 2 097 te patrolnih i obalnih brodova za 54 posto, s 430 na 197 (Andersson i dr., 2016: 45).

Integriranjem europskih obrambenih sposobnosti smanjio bi se iznos koje države članice investiraju u obranu, a povećala bi se efikasnost tog ulaganja. Određeni izračuni pokazuju da bi ujedinjavanjem obrambenih proračuna u zajednički proračun EU-a za obranu, kao i smanjivanjem broja vojnog osoblja s 2 milijuna na barem američku razinu od milijun i pol vojnog osoblja, države članice uštedjele mnogo više od 17 posto trenutnog ukupnog izdvajanja za obranu (Trybus, 2016: 10). Također bi se ulaganjem u zajedničko istraživanje i razvoj povećao broj radnih mjesta, čime bi se pozitivno utjecalo na ekonomiju te bi svaki uloženi euro generirao povrat ulaganja od 1,6 eura (European Commission, 2017a).

Nakon Brexita pojavio se i opravdan strah od posljedica povlačenja britanskog udjela u proračunu ZSOP-a. Britanska vojna snaga čini 20 posto ukupne vojne potrošnje te 35 posto potrošnje na istraživanje i razvoj u vojne svrhe EU-a (Maulny, 2017: 191). Povlačenjem britanskog udjela u vojnom proračunu, a ako se zadrži status quo u ZSOP-u, svi dosad aktivni instrumenti ZSOP-a, kao i vojne i civilne misije i operacije EU-a, osjetit će značajan financijski udarac, dok će vojne sposobnosti EU oslabiti. Brexitom EU gubi i stalnu članicu Vijeća sigurnosti UN-a, nuklearnu silu te uz Francusku najprofesionalniju i najiskusniju vojsku Unije (Kellner i Optenhögel, 2017: 22).

Treći razlog za pozitivnu sekuritizaciju vojske Europske unije trebamo potražiti u definiciji pojma *balansiranja* u teoriji međunarodnih odnosa:

Balansiranje znači stvaranje ili agregaciju vojne moći kroz internu mobilizaciju ili stvaranje savezništva u svrhu sprječavanja ili odvrćanja od teritorijalne okupacije ili političke i vojne dominacije zemlje od strane sile ili koalicije (Schweller, 2004: 166).

Nastavno na ovu definiciju, Schweller (2004: 167) navodi i da postoje nijanse balansiranja te da entitet može balansirati i u slučaju kada nije direktno pod prijetnjom napada, u svrhu sprječavanja pojave takve situacije u budućnosti zaštitom dugotrajnih sigurnosnih interesa u sadašnjosti. Uz balansiranje, Schweller (2004: 167-168) uvodi pojmove nadbalansiranja i

nedovoljnog balansiranja tj. balansiranja koje nije usklađeno sa stvarnim potrebama. Nadbalansiranje označava pretjeranu reakciju u smislu naoružanja i panike, dok nedovoljno balansiranje označava nedostatak reakcije i ignoriranje prijetnje, kao i potpuno nebalansiranje tj. kada države odluče slijediti strategije *bandwagoninga* (priključivanja kompoziciji), smirivanja situacije, distanciranja ili udaljavanja. Strategije nebalansiranja ili nedovoljnog balansiranja najčešće slijede male države/slabe sile koje se nađu okružene velikim silama ili supersilama te zaključuje da je njihova dobrobit vezana uz hegemonu (Schweller, 2004: 167).

Upravo su ove strategije izabrale europske zemlje nakon Drugog svjetskog rata i za vrijeme Hladnog rata skrivanjem iza SAD-a unutar NATO saveza ili povlačenjem u sigurnost strategije neutralnosti. No nakon kraja Hladnog rata, propašću SSSR-a i Varšavskog pakta, proširivanjem Europske unije te njezinim supranacionalnim povezivanjem i institucionaliziranjem situacija u međunarodnoj sigurnosnoj konstelaciji se promijenila, ali ne i strategije država članica Unije u međunarodnim odnosima. Pojedine članice Unije i dalje se doživljavaju samostalnim igračima u međunarodnim odnosima iako su pristupanjem Uniji te razvitkom ZVSP-a od 1992. godine tu funkciju izgubile.

Austrija, Finska, Švedska, Malta i Irska i dalje misle da je njihova neutralnost legitimna iako sudjeluju u svim vidovima vanjske politike Europske unije, poput ekonomskih sankcija te civilnih i vojnih misija ZSOP-a. Velika Britanija i Poljska smatraju da je skrivanje pod okriljem NATO saveza i *bandwagoninga* (priključivanja kompoziciji) za SAD-om korektno djelovanje iako su članice Unije čiji se ciljevi, principi i vrijednosti u međunarodnim odnosima često razlikuju od američkih. Ovakve razlike između reagiranja na podražaje iz vanjskopolitičke sfere ovise o preferencijama političkih i društvenih aktera, kao i o karakteristikama društva i vlada (Schweller, 2004: 168).

U dosadašnjem statusu quo, EU se odlučila za meko balansiranje kako bi, ako ne vojno onda ekonomski kreirajući Euro te snažnim podupiranjem djelovanja međunarodnih institucija kao protuteža SAD-u, neutralizirala američku hegemoniju (Rees, 2017: 561; Smith, 2009: 9). No provoditelji pozitivne sekuritizacije smatraju da sve dok postoji više različitih razina odlučivanja tj. dok države članice imaju vlastite nacionalne vojske s kojima mogu samostalno i po vlastitom nahođenju raspolagati Europska unija neće imati dovoljnu jačinu u međunarodnim odnosima da promovira svoju politiku i svoj ekonomski i društveni model niti će biti percipirana kao velika sila.

Upravo stoga određene zemlje članice, prvenstveno Njemačka i Francuska, kao i elite diljem Unije smatraju da je krajnje vrijeme da Europska unija ozbiljno preuzme svoju ulogu velike sile u međunarodnim odnosima, a to ne može ako ne pristupi ozbiljnom balansiranju moći s ostalim velikim silama i trenutno jedinom supersilom u svijetu:

Vodeći se vrijednostima na temelju kojih je osnovan, EU je predan svjetskom poretku koji se temelji na međunarodnom pravu, što uključuje načela Povelje UN-a, kojim se osiguravaju mir, ljudska prava, održivi razvoj i trajan pristup globalnim zajedničkim dobrima. Ta se predanost očituje u **težnji da se postojeći sustav preobrazi**, a ne da se samo sačuva onakvim kakav jest (European External Action Service, 2016a: 28).

Da bi pristupila balansiranju moći, Europska unija se ne treba militarizirati, već ujediniti svoju vojnu moć te federalizirati tj. prenijeti sve funkcije vanjskopolitičkog odlučivanja na supranacionalnu razinu:

Ne želim Europu koja stoji na marginama povijesti. Želim Europu koja predvodi. Kada Europska unija nastupa ujedinjeno, možemo promijeniti svijet (Juncker, 2015a).

Schweller (2004: 172) napominje da su demokracije, a Europska unija je unija 28 demokracija, zbog potrebe društvene kohezije izrazito spore u donošenju odluke tj. ovlašćivanju političkih elita za pokretanje balansiranja, stoga je da bi se pomaklo sa statusa quo potreban dramatični događaj ili, barem kako se provoditelji pozitivne sekuritizacije nadaju, percepcija neposredne prijetnje. Iako su za neposrednu prijetnju Europskoj uniji provoditelji pozitivne sekuritizacije izabrali Rusiju nakon njezine aneksije Krima, iza same sekuritizacije se nazire želja elita za osamostaljivanjem od SAD-a u međunarodnim odnosima te njihova negativna percepcija odnosa SAD-a i Europske unije u obrani tj. europska vojna ovisnost o SAD-u.

Kao što primjećuju Tim Oliver i Michael John Williams (2016: 559) taj razlog nije ništa novo, stoga naglašavaju da su bez obzira na pozitivnu ulogu SAD-a za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata u Europi tenzije između projekta Europske unije te uloge koju SAD želi imati u Europi i ideologija koje žele širiti u međunarodnoj politici uvijek bile izrazito vidljive u europskoj sumnjičavosti prema skrivenim namjerama njihova najbližeg saveznika (prisluškiavanje njemačke kancelarke Angele Merkel od strane SAD-a iz 2013. godine). Tenzije su postale vidljivije i oštrije britanskim ulaskom u Uniju, a produbile su se uspostavom proameričkog kampa (prvenstveno Poljske) unutar Europske unije ulaskom u Uniju članica iz Istočne Europe (Oliver i Williams, 2016: 559). Iako su SAD uvijek naglašavale da su države članice Europske unije, kao i države članice NATO saveza njezine najbliže saveznice, tako se često nisu ponašale. Kada bi se u međunarodnim odnosima njihovi pogledi na određenu temu

razlikovali, umjesto konstruktivnog pregovaranja i dogovora o zajedničkoj politici, SAD bi često samostalno krenule u akciju (Rees, 2017: 567).

Uspostavom zajedničke europske vojske Europska unija će biti u mogućnosti postaviti se kao jaka sila te će moći i lakše nametnuti svoju vanjsku politiku primjera (Hill, 2003: 244-245) kojom će promovirati svoje vrijednosti i načela, što trenutačno kroz NATO savez nije u stanju raditi jer članice imaju dijametralno različita razmišljanja o sigurnosti i ulozi NATO-a u svijetu (Kashmeri, 2011). Europska unija trenutno kao obrambenu strategiju prema zemljama koje se žele izdici kao hegemoni u međunarodnim odnosima primjenjuje strategiju multilateralizam kao oblika skloništa (Hill, 2003: 247). No u zadnje vrijeme obrambena strategija multilateralizma te strategija vodstva vanjskom politikom primjera ne pokazuju ohrabrujuće rezultate. U mirnom sigurnosnom okruženju iste strategije davale bi mnogo više plodova nego u trenutnom nesigurnom okruženju. No čvrsta, dobro opremljena i efikasna vojna sila ojačala bi uspješnost navedenih strategija već samim svojim postojanjem (Trybus, 2016: 11).

U neizvjesnoj međunarodnoj sigurnosnoj situaciji elite unutar Unije smatraju da je došlo vrijeme za promjenu ako se želi spriječiti ponovna polarizacija međunarodnog sigurnosnog sistema i ako Europska unija želi zadržati do sada postignute napretke na polju međunarodne sigurnosne politike koristeći instrumente meke sile i izbjegavajući oružane sukobe te osigurati uspjeh svojih strategija u međunarodnim odnosima. Dodavanjem novog elementa – vojno jake Europske unije u globalnu sigurnosnu sliku, akteri pozitivne sekuritizacije smatraju da bi na taj način ograničili hegemoniju SAD-a, zaustavili buđenje blokovskih želja Rusije te osigurali uspješno provođenje europskih strategija u međunarodnoj vanjskoj politici. Dodavanjem elementa jake vojske Europske unije akteri pozitivne sekuritizacije žele da EU preuzme odgovornost u svijetu jer kao glavni cilj u međunarodnoj politici vide potrebu za stvaranjem međunarodnog sistema u kojem će Unija posredovati u raznolikosti (Hill, 2003: 239), a što se ne može postići kroz NATO savez koji se percipira kao previše vojno orijentiran u službi američkih interesa (Smith, 2009: 2; Smith, 2013: 40).

Koliko zbilja određene države i pojedinci vide NATO savez više kao europski problem nego spas može se vidjeti i u francuskom rezerviranom odnosu prema najvećem obrambenom savezu na svijetu. Francuska je oduvijek smatrala Atlantski savez potrebom, no cijelo njegovo postojanje negodovala je zbog strukture saveza u kojem su SAD imale glavnu riječ (Fortmann i dr., 2010; Rayroux, 2014). Stoga je pokušavala učvrstiti ili oživiti europsku obranu unutar i izvan saveza osnovavši francusko-njemačku brigadu, Eurocorps, Europsku žandarmeriju

(European Gendarmerie Force – EUROGENDFOR ili EGF) te Europske pomorske snage (European Maritime Force – Euromarfor ili EMF), kao i čvrsto se zalažući za uspostavu stalnog zapovjedništva ZSOP-a.

Ne čudi stoga što se Francuska, iako jedna od država osnivačica NATO-a, 1966. godine za vrijeme predsjednika Charlesa de Gaullea povukla iz NATO zapovjedne strukture, ostavši članicom saveza tek imenom te se vrativši nazad u savez tek 2009. za vrijeme Nicolasa Sarkozyja. Nakon više od pola stoljeća čvrstog lobiranja za europsko ujedinjavanje na polju sigurnosne i obrambene politike, Francusku je u drugom desetljeću 21. stoljeća obuzeo euroskepticizam vezan uz ZSOP koji se manifestirao kao razočaranje u nemogućnost ostvarivanja cilja, a ne kao opozicija (Maulny, 2017: 186). Jean-Pierre Maulny (2017: 188) piše da francuska stručna javnost usko povezana s pitanjima sigurnosti i obrane smatra da je ZSOP opremljen instrumentima danih *Lisabonskim ugovorom* neučinkovit i zastario te „da se ZSOP mora razviti radi evolucije strateškog konteksta koji zahtijeva od Europljana sposobnost samostalne obrane“, kao i da razvoj ZSOP-a otežava „baziranje europske obrane na principu supsidijarnosti prema NATO savezu“.

4.5. Publika

Nitko od europskih donosioca odluka na najvišim razinama nije ostao ravnodušan na Junckerov pokušaj sekuritizacije vojske Europske unije. Prema Frontini (2015: 2), upravo su vlade država članica bile glavna meta Junckerovih izjava jer su zbog svojih oprečnih stavova u vezi krajnjeg cilja europske obrane kao i odbijanja odricanja dijela suvereniteta upravo one odgovorene za nerazvijanje sigurnosne politike Unije, dok Anna Maria Kellner i Uwe Optenhögel (2017: 18) naglašavaju da je Juncker svojim izjavama uspio doprijeti do mnogo šire publike s temom koja je do tada bila zatvorena samo za uzak krug političara i stručnjaka.

Nakon objave Junckerove izjave o potrebi uspostave vojske Europske unije, vlada Velike Britanije izjavljuje da se njihovo stajalište o obrani kao pitanju koje je i treba ostati u nacionalnoj ingerenciji nije promijenilo, da što se njih tiče europska vojska nema budućnost te da su spekulacije o uspostavi takve vojske samo štetne za NATO savez (Sparrow, 2015). Njemačka vlada je u više navrata izjavila da podržava stvaranje zajedničke vojske koja treba početi produbljivati trenutnu obrambenu suradnju, a vladajuća stranka CDU ide tako daleko da njezin eurozastupnik Elmar Brok, u to vrijeme predsjedavajući Odborom za vanjsku politiku

EP-a, naglašava da je potrebna revizija *Ugovora o osnivanju Europske Unije* kako bi se pravo na odluku o slanju trupa preko granica Europske unije prebacilo s parlamenata država članica na Europski parlament (Gotev i dr., 2015). Francuzi tvrde da su spremni implementirati stvarne zajedničke europske obrambene politike, dok Španjolci uspostavu zajedničke vojske smatraju logičnim sljedećim korakom (Gotev i dr., 2015). Finski predsjednik Sauli Niinistö smatra da je Junckerova izjava vjetar u jedra ubrzavanju europske debate o ZSOP-u iako se ograđuje od jednoznačnih izjava komentirajući da izjavu treba gledati kao spremnost na obranu zajedničkih vrijednosti (Wielínski i Wyboreza, 2017).

Istočnoeuropske i srednjoeuropske zemlje, bivše članice Varšavskog pakta kojima moguća ruska ekspanzionistička politika najviše prijete, mnogo su opreznije kod davanja zelenog svjetla te oprezno izražavaju želju da ZSOP ojača napominjući da je za njih NATO savez trenutno glavna garancija sigurnosti (Gotev i dr., 2015). Budući da je uspostava vojske Europske unije vrlo osjetljivo političko pitanje koje dovodi u pitanje suverenitet nacionalnih država, nije čudan oprez političkih predstavnika država članica EU u davanju svoje potpore ili izricanju svojih rezervi oko uspostave vojske Europske unije.

K tome ne treba smetnuti s uma da svako daljnje djelovanje u smjeru ne samo uspostave potpuno funkcionalne zajedničke europske vojske, već i razvoja zajedničke europske obrambene i sigurnosne politike pretpostavlja jednoglasnost u Vijeću EU-a. Kao što je navedeno u poglavlju o *Zajedničkoj vanjskoj i obrambenoj politici*, Velika Britanija je veliki protivnik razvijanja samostalne europske obrambene politike, iako nije protivnik prisnije suradnje europskih zemalja u polju sigurnosti i obrane. Stoga u trenutku kada je Juncker izgovorio svoj sekuritizirani govorni čin koji je za cilj imao utiranje puta k uspostavi vojske Europske unije među političkom elitom Unije nije bilo previše optimizma u uspješnost realizacije Junckerova plana.

Budući da šefovi država na Vijeću EU-a donose odluke koje se tiču ZSOP-a, logično je zaključiti da su, kao što i Frontini navodi, upravo oni primarna ciljana skupina pozitivne sekuritizacije provedene Junckerovim govornim činom. Isto tako je logično zaključiti da će određene euroskeptične (Mađarska, Poljska, djelomično Austrija i Slovačka) ostati usamljene u svom euroskepticizmu i odbijanju jače povezanosti Unije jer one jednostavno nemaju političku snagu Velike Britanije, ni povijesno, ni ekonomski, ni utjecajno. Europska unija tj. dvije najutjecajnije nacije Njemačka i Francuska, nisu našle način da spriječe ili preokrenu britanski veto na daljnji razvoj ZSOP-a, dok to nije slučaj s Poljskom i Mađarskom. Obje

navedene zemlje kojima vladaju euroskeptične vlade uvelike ovise o EU fondovima, ali i o jasnim izjavama saveznika o spremnosti da ih se obrani pred ruskim naletom. SAD kao njihov glavni saveznik u sigurnosti i obrani preko NATO saveza u zadnje vrijeme nije previše vjerodostojan sugovornik (Freisleben, 2017). Za poljsku vladu i javnost to bi trebao biti dovoljan razlog da se okrenu izgradnji jačeg i neovisnijeg ZSOP-a jer čak 89 posto Poljaka nema povjerenja da će Putin učiniti išta dobro u vanjskim poslovima, 69 posto ih ima negativno mišljenje o Rusiji u odnosu na 21 posto s pozitivnim mišljenjem, 65 posto ih smatra da je Rusija najveća prijetnja njihovoj zemlji, a 82 posto misli da Rusija ne poštuje osobne slobode pojedinca (PewResearch.org, 2017). U Mađarskoj s druge strane vjerojatnije je očekivati rascjep između želja naroda i vlade. Mađari su kao i svi narodi koji su živjeli iza Željezne zavjese za razliku od svoje trenutne Vlade i predsjednika Orbana antiruski nastrojeni u mjeri da će im svaka druga solucija vjerojatno biti draža. To dokazuje statistika: 57 posto Mađara nema povjerenja da će Putin učiniti išta dobro u vanjskim poslovima, 48 posto ih ima negativno mišljenje o Rusiji naspram 39 posto s pozitivnim, 28 posto smatra Rusiju najvećom prijetnjom svojoj državi, a 55 posto ih misli da Rusija ne uvažava osobne slobode pojedinca (PewResearch.org, 2017).

No ovaj rad pretpostavlja da je primarna ciljana skupina Junckerova govora društvo Europske unije kao kolektiv i to zbog činjenice da je razvoj europske obrambene i sigurnosne politike gotovo nemoguće pomaknuti s mrtve točke zbog postulata o jednoglasnosti i mogućem ulaganju veta pri odlučivanju u pitanjima te politike. Drugi razlog za usmjeravanje pozitivne sekuritizacije prema društvu Unije, a ne nacionalnim političkim elitama može se pronaći u sukobu mišljenja između građana i donositelja odluka u državama članicama jer javno mnijenje vrlo pozitivno gleda na daljnji razvoj zajedničke obrambene i sigurnosne politike, dok nacionalne političke elite nevoljko gledaju na daljnju suradnju i prijenos trenutno nacionalnih ovlasti na supranacionalni nivo (Schoen, 2008: 23).

Europska unija je sama po sebi pionirska tvorevina koja je spojila 28 različitih država koje se razlikuju jezikom, kulturom, vjerom i nacionalnom poviješću, ali su međusobno i vezane europskom poviješću, geografijom te kulturom. Povezanost državljana 28 zemalja članica europskom poviješću i kulturom te osjećajem sigurnosti koji Unija pruža stvorila je europski identitet. Ovaj rad neće ulaziti u tematiku europskog identiteta niti njegovog odnosa s nacionalnim identitetima država članica Unije više no što je to učinio u prethodnom potpoglavlju *Referentni objekt*, već će ga shvatiti kao politički nadidentitet odvojen od nacionalnog identiteta. Europski identitet najbolje objašnjava funkcionalna diferencijacija koja

prema definiciji Buzana i Alberta (2010: 7-8) predstavlja podsisteme definirane povezanošću po tipovima aktivnosti, a objašnjava trend deterritorijalizacije i princip transnacionalnog društva.

Postojanje jake funkcionalne diferencijacije unutar Europske unije na koju se pozivaju provoditelji pozitivne sekuritizacije ne znači da u Uniji više nema segmentirane (nacionalni identiteti) i stratifikacijske diferencijacije (klasna podjela), već je društvo Unije kao što to Buzan i Albert (2010: 9) primjećuju, kao moderno društvo evoluiralo do trećeg stupnja diferencijacije. Budući da funkcionalna diferencijacija ide protivno tradicionalnom shvaćanju diferencijacije društva, postoje dva smjera shvaćanja funkcionalne diferencijacije: (1) kao razgradnje društva i (2) kao njegovo iskrsavanja (Buzan i Albert, 2010: 13). Društvo Europske unije, ciljanu skupinu pozitivne sekuritizacije, provoditelji pozitivne sekuritizacije doživljavaju kao moderno društvo koje iskrsava nadilazeći, ne nužno zaboravljajući, nacionalne i klasne okvire, a prepoznajući se u europskom identitetu. Bitna riječ je ipak 'iskrsava' jer, kako je Dirk Peters (2014: 398) pokazao u svojoj studiji o javnom mnijenju o europskoj vanjskoj, sigurnosnoj i obrambenoj politici u vremenskom razdoblju od 1989. do 2009. godine, segmentirana diferencijacija Europljana po nacijama i dalje ima jako uporište u razmišljanjima ispitanika.

5. NEGATIVNA SEKURITIZACIJA

Kao i u prethodnom poglavlju, rad analizira negativnu sekuritizaciju uspostave vojske Europske unije prema njezinim elementima: provoditelj sekuritizacije, funkcionalni akteri, referentni objekt, kontekst i publika.

Za razliku od pozitivne sekuritizacije gdje je predmet debate (uspostava vojske Europske unije) nametnut kao rješenje koje provoditelj sekuritizacije smatra jedinim mogućim kako bi se odagnala egzistencijalna prijetnja referentnom objektu, u negativnoj sekuritizaciji provoditelj sekuritizacije predmet debate (uspostavu vojske Europske unije) prezentira kao egzistencijalnu prijetnju referentnom objektu. Ovako opisana negativna sekuritizacija uspostave europske vojske zvuči jednostavno. Tome međutim nije slučaj. Umjesto jednog provoditelja sekuritizacije, negativnu sekuritizaciju koja se razmatra obilježava nemali broj aktivnih provoditelja te mnoštvo funkcionalnih aktera od kojih je neke iznimno teško iskristalizirati. Uz problematiku višestrukih provoditelja sekuritizacije, u negativnoj sekuritizaciji se gomilaju i referentni objekti. Jedini element negativne sekuritizacije koji je jednoznačajan je egzistencijalna prijetnja do koje bi uspostava vojske Europske unije dovela.

Iako je svaki element sekuritizacije važan za analizu, „srž u svakom slučaju je artikulacija prijetnje od strane glavnih aktera“ (Buzan i dr., 1998: 44). Stoga da bi se jednostavnije spoznali i objasnili svi elementi negativne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije, kao i različiti konteksti koji generiraju ovu sekuritizaciju, u ovom dijelu rada od pomoći će biti uvođenje klasične sigurnosne teorije kompleksa (Classical Security Complex Theory – CSCT).

Pomoću CSCT-a rad sagledava obrasce sigurnosne povezanosti tj. otkriva veze i interakcije između sigurnosnih narativa mnogobrojnih aktera negativne sekuritizacije. Fakti koji se uočavaju sagledavanjem obrazaca sigurnosne povezanosti unutar CSCT prikupljaju se kao „klaster prepletenosti sigurnosnih zabrinutosti“ (Buzan i dr., 1998: 42-43). Pregled i analiza različitih narativa i obrazaca negativne sekuritizacije te objašnjavanje njihovih međusobnih veza i interakcija u ovom poglavlju rada omogućilo je jedinstvenu analizu diskursa negativne sekuritizacije u sljedećem poglavlju rada.

Prema autorima Kopenhagenske škole, razlika između jednostavne sekuritizacije koja ima jedan sigurnosni pravac na kojem se nalaze tri elementa sekuritizacije:

Slika 3. Sigurnosni pravac jednostavne sekuritizacije. Izvor: Autorica.

i sigurnosnog kompleksa:

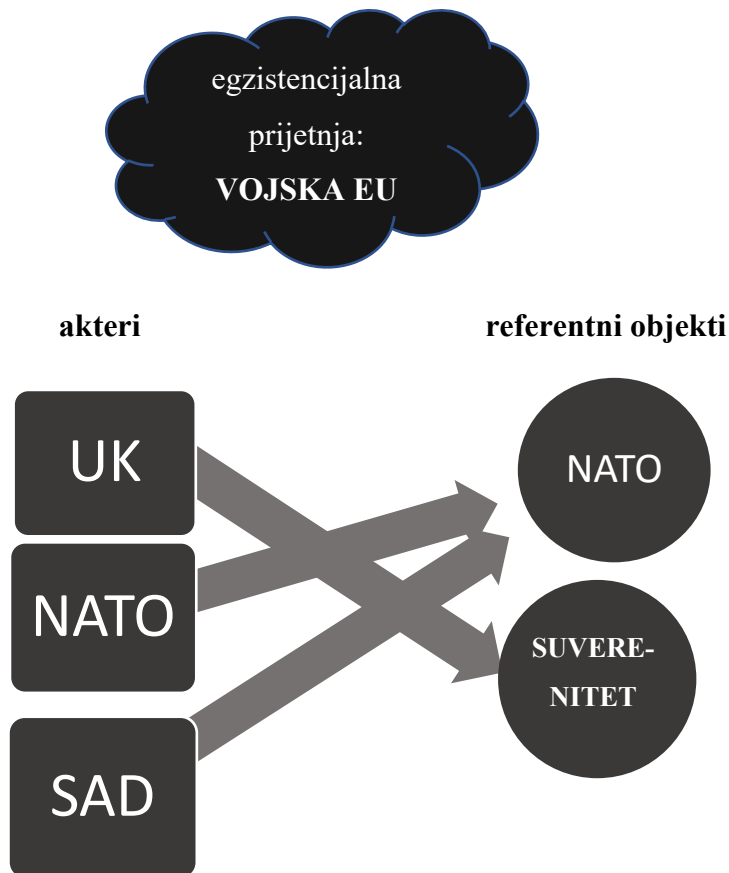
Slika 4. Sigurnosni kompleks. Izvor: Autorica.

leži u broju sigurnosnih pravaca te autori zaključuju da:

...kada se generira sigurnosni kompleks, najbolji način definiranja točaka između kojih putuje sigurnosna strijela mogao bi biti usmjerivanje prema konglomeratima sastavljenim od referentnih objekata i aktera... (Buzan i dr., 1998: 45).

U negativnoj sekuritizaciji uspostave vojske Europske unije određeni provoditelj sekuritizacije koji služi kao delegat političke elite s istim ciljem, a kakvog nalazimo u pozitivnoj sekuritizaciji izostaje. U ovom slučaju uočavamo mnoštvo institucionaliziranih provoditelja sekuritizacije (predsjednici SAD-a, premijeri Velike Britanije te visokopozicirani dužnosnici i stranački predstavnici) koji postojano negativno sekuritiziraju pitanje uspostave vojske Europske unije. Sjedinjene Američke Države sekuritiziraju uspostavu europske vojske kao egzistencijalnu prijetnju NATO savezu i budućnosti atlantske sigurnosne suradnje, baš kao što čini i sam NATO savez. Velika Britanija sekuritizira uspostavu europske vojske u funkciji daljnjeg procesa integracije Europske unije kao egzistencijalnu prijetnju suverenitetu nacionalne države. Rusija također sekuritizira uspostavu vojske Europske unije kao egzistencijalnu prijetnju suverenitetu europskih nacionalnih država, no to ne radi javno, već tajno, novčano podupirući

nacionalističke stranke diljem Europske unije te putem kibernetičkih napada i dezinformacijske kampanje u svrhu propagande (Hellman i Wagnsson, 2017; Pomerantsev i Weiss, 2014).

Slika 5. Negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a. Izvor: Autorica.

Za razliku od pozitivne sekuritizacije vojske Europske unije koja je započela točno određenim govornim činom predsjednika Europske komisije Jean-Claudea Junckera 8. ožujka 2015. godine negativna sekuritizacija uspostave vojske Europske unije traje mnogo duže jer ne želi spriječiti samo stvaranje vojske Europske unije, koja je krajnji cilj razvoja europske sigurnosne i obrambene politike, već i samostalan razvoj europske sigurnosne i obrambene politike. Negativna sekuritizacija se prvi put pojavila kod napora uspostave Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC) 1952. godine koja je predviđala ujedinjenu europsku vojsku i udružene ljudske i materijalne elemente nacionalnih obrana pod jednim europskim zapovjedništvom (Pleven: 1950). Upravo zbog negativne sekuritizacije supranacionalnosti EDC-a kao egzistencijalne prijetnje suverenitetu nacionalnih država (Fursdon, 1980: 248) je 1954. godine u francuskom parlamentu pala ratifikacija potpisanog *Ugovor o uspostavi EDC-a*.

Nakon propasti uspostave Europske obrambene zajednice europska sigurnosna arhitektura ovisi o NATO savezu te američkom utjecaju sve do 1992. godine. Nakon raspada SSSR-a, ujedinjenja Njemačke te rušenja totalitarističkih komunističkih vladajućih sistema u državama Istočne Europe, NATO gubi svoju primarnu funkciju – štita Europe prema SSSR-u – te države članice Unije *Maastrichtskim ugovorom* uspostavljaju Europsku vanjsku i sigurnosnu politiku (EVSP) koja bi:

...s vremenom mogla dovesti do zajedničke obrane (Europska unija, 1992: 7),

šokirajući promatrače i dionike (Tatalović i Bilandžić, 2005: 116) međunarodnog sigurnosnog sustava koji ponovno pokreću negativnu sekuritizaciju.

Nakon 1992. godine i uspostave EVSP-a, negativna sekuritizacija oživljava svaki put kada se na stolovima europskih donosioca odluka pronađe dokument s idejama o daljnjem razvoju europske obrane ili onda kada se donosioci odluka zbilja aktiviraju u razvoju europskih obrambenih sposobnosti. Primjeri za to su brojni: samit u Saint-Malome 1998., odluka o stvaranju Europskih snaga za brzu intervenciju 1999., plan osnivanja stalnog vojnog stožera EU-a, francusko javno iznošenje želje za jačanjem vojnih sposobnosti EU-a, uspostava europskih borbenih grupa koje su u stanju pripravnosti od 2007., neuspjeh ispunjavanja dane obveze država članica EU-a ulaganjem u nacionalnu obranu od 2 posto BDP-a.

5.1. Provoditelj sekuritizacije

Sve aktere negativne sekuritizacije povezuje isti strah – jaka Europska unija – no iza svakog straha stoji različit kontekst. Europska unija je 2016. godine bila druga ekonomija svijeta po bruto društvenom proizvodu, odmah nakon SAD-a (European Commission, 2018d), a u 2017. godini druga po veličini ekonomija svijeta po paritetu kupovne moći i BDP-a iza Kine (CIA.gov, 2017). EU jest najveće jedinstveno tržište (Meunier i Nicolaïdis, 2006), a s institucionaliziranom vojskom EU-a mogla bi postati druga supersila svijeta.

Sjedinjene Američke Države

Sjedinjene Američke Države negativnu sekuritizaciju o uspostavi vojske Europske unije većinom su vodile iza zatvorenih vrata prijetnjama u rukavicama upućenim šefovima država Europske unije koji bi se usudili spomenuti takvu mogućnost, ili kroz podupiranje NATO

saveza. Daleke 1991. godine na sastanku vođa država članica NATO saveza u Rimu američki predsjednik George H. W. Bush (1989-1993) upozorava:

Naša pretpostavka je da američka uloga u obrani i poslovima Europe neće biti učinjena izlišnom od strane Europske unije. Ako je naša pretpostavka pogrešna, ako, moji prijatelji, je vaš konačni cilj samostalno osigurati vašu vlastitu obranu, danas je vrijeme da nam to kažete (Moseley, 1991).

Promjenom stranke na vlasti 1993. godine ne mijenja se američki stav o razvoju samostalne europske obrambene politike s ciljem uspostave europske vojske. Madeleine Albright (1997-2001), državna tajnica SAD-a za vrijeme predsjednika Billa Clintona (1993-2001), unosi u američku retoriku negativne sekuritizacije argument koji će postati do današnjih dana najpoznatijim i najčešće izjavljivanim protuargumentom za daljnji razvoj europskih obrambenih sposobnosti i uspostavu vojske EU-a:

Vodili smo vrlo specifičnu diskusiju, za koju mislim da spada pod dijeljenje tereta, o Europskom sigurnosno-obrambenom identitetu [European Security and Defence Identity – ESDI] kao europskom pilaru NATO-a što smatramo jako važnim. Vjerujemo da je to vrlo koristan način razmišljanja o dijeljenju tereta. Također, on dozvoljava partnerstvo koje ni na jedan način ne ugrožava NATO. Osjećali smo da je važno to učiniti pod što bismo rekli tri 'D' tj. ne diminuiranju NATO-a, ne diskriminaciji i ne duplikaciji jer mislim da nam ne trebaju nijedno od ta tri 'D'. S druge strane, mislim da je vrlo važno da Europljani nastave snositi pravedan teret i imaju osjećaj svog osobnog obrambenog identiteta (Albright, 1998).

Na tragu principa 3D, Philip H. Gordon (2000: 13) u svojoj analizi moguće EU-ove militarizacije navodi da se njezine moguće pozitivne strane, snažno i samostalno djelovanje, trebaju obavezno sagledati u odnosu na moguće loše strane (1) povećavanje razlika između SAD-a i EU-a, (2) dupliciranje NATO struktura, (3) otuđivanje NATO članica koje nisu članice EU-a i (4) prerano stvaranje iluzije o samodostatnosti europske vojske. Ništa navedeno nije novost u diskursu koji je godinama pratio ideju o jačanju obrambene komponente Europske unije. Štoviše, upravo ovi navedeni razlozi postali su doskočice koje mnogi stručnjaci, analitičari i političari ponavljaju kao odgovor na svako pitanje o jačanju obrambene komponente Unije.

Kakav odnos je prema razvoju zajedničke europske obrane koja bi trebala postati europskom vojskom imala američka administracija George W. Bush (2001-2009) ilustrira crtica koju navodi Toje (2003: 67): Bush ml. je podupro ESOP tek kada ga je Tony Blair uvjerio da će

Velika Britanija ograničiti ESOP tek na humanitarne misije u kojima neće sudjelovati NATO savez.

Ni sporazum *Berlin plus* potpisan 2002. godine, kojim NATO dopušta Uniji korištenje svojih struktura i imovine na europskom tlu, ne zatumljuje uporno ponavljanje doskočice Madeleine Albright o tome da se dupliciranje, diskriminacija i diminuiranje izbjegavaju. Uz doskočicu o 3D, američke administracije (što se izrazito može primijetiti u nastupima trenutnog predsjednika Donalda Trumpa) ne prestaju ponavljati cilj od 2 posto BDP izdvajanja za obranu kojeg bi se europske zemlje članice NATO-a trebale pridržavati, iako je dogovor o 2 posto učinjen na dobrovoljnoj bazi.

Kada Trump i ostali američki dužnosnici ponavljaju potrebu od 2 posto BDP izdvajanja za obranu ili jačanje europskih obrambenih mogućnosti neupućeni promatrač pomislio bi kako Amerikanci zapravo žele jaku europsku obranu. No kao i što Gordon (2000: 15) primjećuje, „Europljani su samorazumljivo dobrodošli da pridonose više, no samo u stvari koje SAD definira“. A SAD ne vidi razlog da se stvori samodostatna europska vojska koja bi ljudstvom, mogućnostima, sposobnostima i snagom konkurirala ili bila jača od američke vojske, kao ni jaka europska obrambeno-tehnološka baza. SAD vidi puno više razloga za ulaganje u nacionalne vojske članica Unije koje aktivno potiče (neki bi rekli ucjenjuje) da dostignu dobrovoljni cilj od 2 posto BDP ulaganja u obranu kupujući američku obrambenu tehnologiju – jer se prema doskočici o 3D treba izbjegavati dupliciranje NATO-ovih sredstava, diskriminacija zemalja NATO-a izvan Unije te umanjivanje značenja saveza (Kelly, 2018).

Prema retorici američkih dužnosnika, članice EU-a moraju ulagati više u obranu, ali ne u zajedničku europsku obranu jer bi se time kršilo pravilo o 3D. Ulaganjem u europsku obrambenu tehnologiju i poticanjem europskih proizvođača u obrani i sigurnosti diskriminiraju se zemlje NATO-a izvan EU-a. Stvaranjem zajedničkih europskih nosača zrakoplova dupliciraju se dostupna sredstva NATO-a koja posjeduje SAD. Stvaranjem samodostatne europske vojske umanjuje se značaj NATO-a. Zanimljivo je primijetiti kako se 3D uvijek odnosi na EU-ove zemlje članice NATO-a, a nikada na SAD. Također ne treba zanemariti važnost činjenice da bi EU u procesu stvaranja europske vojske bila primorana kupovati novu opremu koju američki dobavljači ne mogu proizvesti u tako kratkom roku i koju si SAD ne može dopustiti podijeliti. U tom slučaju, EU bi trebala sklopiti poslove sa zemljama poput Ukrajine i Rusije koje su sposobne proizvesti vojnu opremu prikladnu velikoj vojsci, što bi

ugrozilo američku poziciju primarnog dobavljača hardver opreme članicama NATO saveza (Toje, 2003: 68).

Da pravilo 3D pravilo nije recipročno najbolje pokazuje primjer Rata protiv terora, akcije koju su sačinjavali ratovi u Afganistanu i Iraku nakon 9/11 (terorističkog napada na SAD 11. rujna 2001.) budući da su SAD putem NATO-a u koaliciju zemalja pozvao članice NATO-a, ali ne i ostale članice EU-a iako je to direktno nepoštivanje *Ugovora iz Maastrichta* (Toje, 2003: 72).

Za vrijeme oba predsjednika Busha i Billa Clintona, američka administracija je javno iznosila svoje stavove o koracima koji bi vodili do uspostave vojske EU-a, a ti stavovi ni u jednom trenutku nisu bili podupirući. No administracija Baracka Obame (2009-2017) prekinula je tradiciju javnog iznošenja stavova američke administracije o unutarnjim stvarima EU-a. Ovdje ne treba upasti u zamku i pomisliti da se to dogodilo jer je američka administracija promijenila mišljenje o uspostavi vojske EU-a, već treba imati na umu da je Obamina administracija promijenila modus operandi u javnoj diplomaciji s ciljem poticanja nove kulture komunikacije (Gregory, 2011: 352). Bruce Gregory (2011: 356) poentira kako se u diplomatskim aktivnostima Obamine administracije fokus premjestio s oblikovanja i slanja poruke na komunikacijsku vrijednost radnje i prihvaćanja od strane publike.

Već na početku Obamina mandata Amerikancima je bilo jasno da se bez obzira na sve europske napore sigurnosna i obrambena politika EU-a nalazi u velikim problemima, kako zbog značajnog jaza u sposobnostima između država članica (Bhathal, 2014: 3), tako i zbog suprotstavljenih vizija država članica o budućnosti trećeg stupa EU-a. Kolike su objektivne sposobnosti EU-a da provede samostalnu vojnu akciju Amerikancima je zorno pokazala poluuspjehna ZSOP-ova misija EUFOR Tchad/RCA lansirana u ožujku 2008. godine izvan sporazuma *Berlin Plus* (Bhathal, 2014: 4-5). S vremenom i kako su se europske sigurnosne i obrambene sposobnosti i institucije polako ali sigurno razvijale, a s razvitkom su jačale i europske ambicije, ni Obamina administracija nije ostala ravnodušna prema mogućnosti uspostave vojske Europske unije. U duhu javne diplomacije Obamina doba tadašnja američka ambasadorica pri UN-u Samantha Power suzdržala se od direktnog komentiranja ideje uspostave vojske Unije, no naglasila je kako je jednostavnije da europske nacije ispune svoje obveze prema NATO-u (BloombergView.com, 2015).

Po načinu javne komunikacije 45. predsjednik SAD-a Donald Trump (2017-) napravio je zaokret od 180 stupnjeva u odnosu na Obamu, a opet kontekst njihova govora ostaje isti. Obama je ne jednom javno upozorio članice Unije da moraju povećati izdvajanja za NATO na

dogovornih 2 posto BDP-a nazivajući ih čak profiterima (Goldberg, 2016), a pritom njegov ugled nije bio ni najmanje uzdrman. Kada istu poruku agresivno izgovori Trump, ona nailazi na gromoglasnu osudu svjetske javnosti. Istina je da se politika Trumpove administracije prema EU-u i NATO savezu u srži malo razlikuje od Obamine administracije, pa i svake druge prije njih. Bitna razlika je u načinu komuniciranja te politike. Primjer tome jest razlika u komunikaciji o potrebi izdavanja 2 posto BDP-a za obranu u članicama NATO-a Obamina ministra obrane, Asha Cartera (2015-2017):

Općenito, naše stajalište je da oni ne investiraju dovoljno. Želimo vidjeti više. Razumijemo ekonomske okolnosti, ali ipak, sigurnost je vrlo važna stvar u koju se mora investirati (Mehta, 2015),

i Donalda Trumpa koji to čini agresivno i ne razumijevajući tematiku:

Mnoge zemlje u NATO-u, koje očekuju da ih mi branimo, ne samo da nisu kratke kod trenutne obveze od 2 posto (koja je niska), već su i nemarne mnogih godina u svojim plaćanjima koja nisu napravila. Hoće li to nadoknaditi SAD-u? (Trump, 2018a).

Za razliku od Obamine administracije koja nije komentirala uspostavu vojske EU-a, Trumpova administracija je vrlo vokalna u izražavanju svojih stavova o toj ideji te ministar obrane James N. Mattis (2017-2018) izjavljuje:

Ali postoji jasan dogovor o uključivanju u pisane dokumente EU da je zajednička obrana misija NATO-a i samo NATO misija (Mattis, 2018).

Ovo je pravi primjer kako Trumpova administracija olakšava ili devalvira, ovisno o točki gledišta, istraživanje analize diskursa. Odavno postoji uvjerenje da su sveprisutne sintagme o 'izbjegavanju duplikacije' te o NATO savezu kao temelju kolektivne obrane EU-a unutar službenih dokumenta Unije podilaženje Amerikancima, no sada se i javno zna da ne samo da su te formulacije bile instance podilaženja, već su američke administracije zahtijevale da se one stave u dokumente.

Velika Britanija

Druga članica NATO saveza koja negativno sekuritizira uspostavu vojske Europske unije je Velika Britanija. Velika Britanija je (za sada) članica Europske unije, jedna od rijetkih članica NATO saveza koja ispunjava cilj od 2 posto BDP ulaganja u obranu, ali i članica-predvodnica još jedne ekonomske udruge – Commonwealtha (Commonwealth of Nations). Baš kao SAD, i Velika Britanija se neupućenima može dojmiti kao zemlja koja podupire razvoj europske obrane, no baš kao i SAD i Velika Britanija točno zna kada treba stati. Godine 1998. upravo je

Velika Britanija potaknula razvoj europske obrane do autonomne vojne sile potpisujući sporazum s Francuskom u Saint-Malou. Tadašnji britanski premijer Tony Blair to je učinio s čvrstim uvjerenjem da se europska obrana mora ojačati, no ne nauštrb učinkovitosti NATO saveza (Udwin, 1998).

Gordon (2000: 14) navodi dva moguća razloga za asertivnost Velike Britanije 1998. godine: 1) Blairovo iskreno podupiranje Europske unije i 2) strah od gubitka europskog utjecaja unutar NATO-a. No ako se prisjetimo da je samo godinu ranije upravo Velika Britanija stavila veto na njemačko-francuski prijedlog uvođenja komponente zajedničke obrane u Europsku uniju, možda se iza britanske promjene retorike ipak krije nešto treće. To nešto i sam Gordon (2000: 14) primjećuje kad navodi da je jedan od razloga nagle promjene u ponašanju Britanaca moguće naći u njihovom strahu da bi se SAD mogao vratiti izolacionističkoj politici koju je vodio prije Drugog svjetskog rata.

Od Drugog svjetskog rata Velika Britanija njeguje specijalne odnose s SAD-om. Ti odnosi su toliko specijalni da je javna tajna kako predstavnik Velike Britanije ima mjesto za stolom za vrijeme američkih sastanaka na najvišem nivou (Toje, 2003: 67). Stoga nije teško povjerovati da je britanski manevar u Saint-Malou bio tek zastrašivanje Amerikanaca mogućnošću čvršćeg povezivanja najjače europske vojne sile (Velike Britanije) s najrazvijenijom europskom ekonomijom (Njemačkom) preko najpostojanijeg NATO-ova skeptika u Europi (Francuske). Da tome nije bilo tako, britanski diplomati ne bi se trudili objasniti svakome tko ih želi slušati da oni ESOP vide tek kao jačanje NATO-a unutar Europe te da će se ESOP samostalno baviti tek humanitarnim akcijama (Toje, 2003: 67).

Koliko je Velika Britanija iskrena prema razvitku europske politike sigurnosti i obrane možemo promotriti kroz nedostatak ikakve nove inicijative nakon sporazuma u Saint-Malou (Whitman, 2016: 45), već štoviše redovnu britansku upotrebu veta u Vijeću EU kad god bi se na dnevnom redu našla točka koja bi dovela do jače povezanosti europske obrane. Najuočljiviji primjer toga je stavljanje veta na uspostavu stalnog ZSOP-ova stožera (Frontini, 2016: 2; Whitman, 2016: 46; Rees: 2017: 562). Upravo Velika Britanija štiti ulogu Vijeća EU-a i instrument veta te umanjuje značaj Komisije unutar sigurnosne i obrambene politike (Whitman, 2016: 45). Velika Britanija je i najglasniji protivnik, iako ne i jedini, proširenja zajedničkog financiranja vojnih misija ZSOP-a kroz mehanizam Athena zbog „nedostatka korisnih očekivanja i njihove nepokolebljive odanosti ideologiji atlantizma“, ali i „iz uvjerenja da bi to položilo temelje europskoj vojsci“ (Nováky, 2016: 227).

Nakon 1998. godine Velika Britanija više ignorira ZSOP, nego što ga ne ignorira. U svom nacionalnom dokumentu *Strateška obrambena i sigurnosna revizija – SDSR* Velika Britanija uopće ne spominje ZSOP kao sastavni dio nacionalne sigurnosti, postojano ignorira vojnu komponentu europske sigurnosne i obrambene politike ograničenim doprinosom njezinim vojnim akcijama nadoknađujući to izraženijim doprinosom civilnim misijama. Usto uporno pokušava izmjestiti obrambena pitanja iz ingerencije Europske unije inzistirajući na važnosti NATO saveza i potpisujući bilateralne obrambene sporazume poput sporazuma *Lancaster House* s Francuskom 2010. godine o suradnji oko nuklearnog naoružanja i interoperabilnosti nacionalnih vojski (Whitman, 2016: 45).

Za razliku od Amerikanaca koji barem u javnoj diplomaciji za vrijeme mandata Baracka Obame ne izražavaju svoje duboko neslaganje s planovima čelnika Europske unije Britanci javno izražavaju svoje protivljenje uspostavi europske vojske. Nakon Junckerove pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije glasnogovornik britanske vlade daje ravnodušnu izjavu:

Naše stajalište je kristalno jasno, obrana je u nacionalnoj ingerenciji, a ne u ingerenciji Europske unije, te nema izgleda da se to mišljenje promijeni kao ni budućnost za europsku vojsku (Sparrow, 2015).

U isto vrijeme Geoffrey Van Orden, neslužbeni glasnogovornik britanske Konzervativne stranke kada su u pitanju tematike vezane za sigurnost i obranu te član Europskog parlamenta i njegovog Pododbora za sigurnost i obranu, negativno sekuritizira uspostavu vojske Europske unije:

Ovo nemilosrdno guranje prema europskoj vojsci mora prestati. Za eurokrate svaka kriza je prilika za guranje daljnjih EU-ovih centraliziranih ciljeva... Kakogod, obrambene ambicije Europske unije su štetne za naše nacionalne interese, za NATO i za bliske saveze koje Velika Britanija ima s mnogim zemljama van Europske unije – SAD-om, zaljevskim saveznicima i mnogim zemljama Commonwealtha... Ako se naša nacija suoči s ozbiljnom sigurnosnom prijetnjom, na koga se želimo osloniti – na NATO ili na EU? Pitanje odgovara samo na sebe (Sparrow, 2015).

Britansko mišljenje o uspostavi zajedničke vojske EU-a ne mijenja se bez obzira na trenutnog stanovnika adrese Downing Street 10. Jednako tako se ne mijenjaju ni britanski naponi da osiguraju američku privrženost europskoj sigurnosti, što čine čvrsto držeći se politike atlantizma i aktivno sudjelujući u radu Europske unije i razvijanju europskih sigurnosnih politika u smjeru koji odgovara SAD-u (Oliver i Williams, 2016: 554; Rees, 2017: 562). Zbog

tog modusa operandi, Velika Britanija je dobila zaslužen nadimak *europskog Janusa* kojim se opisuje njezina dvoličnost: s jedne strane njezin aktivan i konstruktivan rad na razvitku politika EU-a u Bruxellesu, a s druge strane njezina opasna igra s populizmom i nacionalizmom u Londonu (Oliver i Williams, 2016: 554). Koliko je ta dvostruka strategija ispala opasna najbolje pokazuju rezultati britanskog referenduma o članstvu u EU-u iz 2016. godine i situacija u kojoj se Velika Britanija trenutno nalazi. Nakon što izađe iz EU-a, Velika Britanija više neće biti u mogućnosti stavljati veto na odluke EU-a. Pitanje koje se nameće Brexitom, a koje je podijelilo stručnu javnost, jest koliko će Amerikancima biti zanimljiva Velika Britanija i njihovi specijalni odnosi nakon nestanka britanskog utjecaja u EU (Rees, 2017: 565; Kellner i Optenhögel, 2017: 23).

NATO

Treći provoditelj negativne sekuritizacije je sam NATO savez koji se nalazi u negativnoj sekuritizacije u dvije različite uloge: kao njezin provoditelj i kao njezin referentni objekt. Lord Ismay, prvi glavni tajnik saveza, definirao je ulogu NATO-a u kratkoj rečenici: „držati Sovjete van, Amerikance unutra i Nijemce dolje“ (Toje, 2003: 63). NATO je tako funkcionirao sve do 1990. godine kada je izgubio Sovjete za neprijatelje. Uz gubitak zajedničkog neprijatelja, na vidjelo su isplivali i drugi problemi unutar saveza: nejednakost u dijeljenju tereta među partnerima, kao i u dijeljenju moći (Toje, 2003: 64).

Sjevernoatlantski savez, skraćeno NATO, osnovalo je *Washingtonskim ugovorom* 1949. godine dvanaest država zapadnog bloka. Trenutno ga čini 29 članica od kojih su 22 članice Europske Unije. Od 1990. godine NATO stoji na klimavim nogama oslušujući puls s jedne i druge strane Atlantika. Devedesetih godina dvadesetog stoljeća zahvaljujući ratovima na Balkanu te nespremnosti EU-a u polju sigurnosne i obrambene politike, NATO i dalje funkcionira kao vojna sila preformuliranjem svog cilja od 'obrane Zapadnog svijeta' na 'obranu slobodnog svijeta'. Umjesto 'štitom Zapada', NATO postaje 'brokerom mira' u svijetu. No njegova aktivna funkcija lagano jenjava krajem devedesetih. EU sve glasnije kontemplira o potrebi osnivanja samostalne i ujedinjene europske vojske, dok SAD sve više djeluje nezavisno i ne pretjerano zainteresirano za europski kontinent. U tom trenutku događa se 9/11 i NATO kao štit slobodnog svijeta ponovno pronalazi svoju ulogu. Ideju aktiviranja članka 5 *Atlantskog ugovora* ne daje SAD na čijem se tlu dogodila agresija, već ju odašilje upravo NATO (Toje, 2003: 71). Taj čin Toje (2003: 71-72) naziva taktikom preživljavanja NATO-a te ju vidi uspješnom ako uspije

riješiti barem jedan od tri izazova: (1) reviziju dijeljenja moći unutar saveza, (2) reviziju dijeljenja tereta unutar saveza i (3) pronalaženje ujedinjavajućeg čimbenika.

No iako određeni autori (Toje, 2003; Kashmeri, 2011) pišu o egzistencijalnoj krizi NATO saveza, same članice saveza do dolaska na vlast američkog predsjednika Trumpa ne preispituju njegovo postojanje i djelovanje. Donald Trump u isto vrijeme naziva NATO izlišnim te traži povećanje financiranja NATO saveza od strane ostalih članica Saveza (Freisleben, 2017), stoga se ne može sa sigurnosti znati na kojoj poziciji stoji.

S jedne strane i budući da EU još uvijek nema zajedničku vojsku niti organiziranu zajedničku obrambenu politiku, države Srednje i Istočne Europe u NATO-u vide sigurnost i zaštitu od glavne prijetnje nacionalnoj sigurnosti – Rusije. Iako se SSSR raspao, Rusija i dalje ili kontrolira, ili ima utjecaj na većinu zemalja bivšeg Saveza te geostrateške i geopolitičke aspiracije na prostoru Istočne i Jugoistočne Europe. Stoga nije začuđujuće da su glavne pobornice NATO-a upravo zemlje koje kraj Hladnog rata nisu doživjele kao kraj prijetnje s Istoka, niti primjećuju izlišnost postojanja NATO saveza. NATO je za njih potvrda američke odanosti članicama Saveza. Nije na odmet primijetiti da svaki novi američki predsjednik prilikom svog prvog posjeta Europi ima praksu usmeno potvrditi američku privrženost NATO-u i suradnji sa članicama Saveza koje su u stalnom strahu da bi se SAD ponovno mogao vratiti izolacionističkoj politici.

S druge strane putem Saveza SAD ima direktan upliv na vanjsku i obrambenu politiku europskih zemalja. Također NATO služi SAD-u i kao diplomatska poluga zastrašivanja na polju međunarodne sigurnosne politike, ali i kao poluga preko koje može pod izlikom vojnih vježbi i poboljšavanja obrambenih sposobnosti država članica Saveza uspostavljati vojne baze na europskom tlu te širiti svoj djelokrug utjecaja.

Godina 2003. je, osim zbog invazije na Irak, za NATO važna i jer tada stupa na snagu sporazum *Berlin Plus* između EU-a i NATO-a kojim se Uniji osigurava pristup NATO-ovoj imovini i sredstvima za akcije u kojima NATO ne sudjeluje. Prema NATO-u, putem sporazuma *Berlin Plus*, savez se otvorio i izložio prema EU-u predajući dio svoje infrastrukture i procedura u zajedničko partnerstvo, dok EU sjedi na dvije stolice tj. koristi sve blagodati partnerstva kad im je potrebno tj. dok se ne uspostavi EU vojska. Zanimljiva instanca ovog sporazuma je da NATO savez, pri tome se ovdje može bez okolišanja reći da se tu zapravo radi o SAD-u, ima 'pravo prvog odbijanja' angažmana u određenoj regiji te se tek tada Unija može pozvati na *Berlin Plus* i uspostaviti samostalnu akciju u određenoj regiji s NATO-ovom imovinom i sredstvima. *Berlin*

Plus trebao je nadići problematiku 3D, a zapravo je SAD stavio u poziciju aktera koji usmjerava i odobrava vojne misije EU-a iskorištavajući europske nedostatke u obrambenoj i sigurnosnoj politici u američku korist (Bhathal, 2014: 7).

Pia Bhathal (2014: 7-8) napominje da bi prvi korak pri jačanju europskih sposobnosti do stanja izlišnosti sporazuma *Berlin Plus* trebao biti uspostava stalnih operacijskih sjedišta EU-a. Iz iskustva znamo da se drugi akter u negativnoj sekuritizaciji uspostave vojske EU-a, Velika Britanija, aktivno brinula da do uspostave stalnih operacijskih središta ne dođe stavljajući veto na svaki prijedlog koji bi došao do Vijeća EU-a. Sporazum *Berlin Plus* zapravo je dao NATO savezu razlog plus za manifestaciju svoje potrebitosti. Stoga ne čudi da su se dužnosnici Saveza na čelu s glavnim tajnikom Jensom Stoltenbergom ukrcali na vlak poznatiji pod nazivom opasnost od 3D. Stoltenberg u svakom javnom obraćanju prateći nove direktive javne diplomacije koje je promovirala Obamina administracija, poručuje istu poruku:

Pozdravljam sve napore koje ijedna europska nacija čini kako bi razvila svoje obrambene sposobnosti, ojačala svoju obranu ili u nju investirala. To će pojačati sigurnost kako NATO-ovih saveznika, tako i europskih nacija. Ali, ovo je važno, moramo izbjegavati duplikaciju i moramo se pobrinuti da je ono što Europska unija čini komplementarno onome što čini NATO. Jer je NATO bio sposoban 65 godina europskim saveznicima osiguravati sigurnost i kolektivnu obranu, i trebamo nastaviti to činiti, ali moramo biti sigurni da iskorištavamo svoje resurse na najbolji mogući način, da izbjegavamo duplikaciju i da je ono što činimo komplementarno EU, jednako kao što ono što Europska unija čini mora biti komplementarno NATO-u (Stoltenberg, 2015).

Rusija

U trenutnoj sigurnosnoj situaciji u svijetu većina bi pomislila da je Rusija zapravo najveći antagonist Europskoj uniji. To nije daleko od istine. No budući da međunarodna politika nikada nije jednoznačna, u nekoliko aspekata međunarodne sigurnosne politike Rusija je važan saveznik Unije: pri neproliferaciji nuklearnog naoružanja, suzbijanju organiziranog kriminala te antiterorizmu (Renard, 2016: 25). Sa svjesnošću važnosti savezništva Europske unije i Rusije u polju neproliferacije nuklearnog naoružanja, treba iščitati rusku poruku o željama predstavnika Unije za uspostavu vojske EU-a:

U nuklearnom dobu dodatne vojske ne pridonose sigurnosti. Ali one svakako mogu igrati provokativnu ulogu... Ovih dana, kada Varšavskog pakta odavno nema, iz nekog razloga se razvila potreba za time... Treba se pretpostaviti da se europska vojska vidi kao dodatak

NATO-u. I u ovakvoj situaciji zapadni političari se ne srame optužiti Rusiju za nekakvu agresivnost (Tass.ru, 2015).

Bez obzira na ideološke i političke razlike, Rusija je čvrsto povezana s Europskom unijom kao bliski susjed kojeg muče mnogi isti sigurnosni problemi. No za razliku od SAD-a koji u mnogim aspektima gleda na Europsku uniju i njezine mogućnosti s arogantnošću velikog brata ne videći njezinu dodanu vrijednost Rusija gleda na Uniju kao na intruzivnu prijetnju njezinoj unutarnjoj sigurnosti koju poistovjećuje sa sigurnosti režima (Renard, 2016: 30). Glavne značajke koje u ruskim očima definiraju Europsku uniju kao prijetnju su različite vrijednosti i prioriteti prema kojima se dvije zemlje ravnaju, kako u međunarodnoj politici, tako i u unutarnjoj politici.

Budući da Rusija doživljava svoju unutarnju sigurnost kao sigurnost režima, svaki pokušaj suradnje s Europskom unijom se sagledava kao opasnost rušenja režima zbog ideja koje se suradnjom šire Rusijom. Stoga ne čudi da u otprije negativnom odnosu između dvije europske sile Junckerov govorni čin pozitivne sekuritizacije nije najbolje primljen. Štoviše, hitan poziv na uspostavu vojske Europske unije kao potrebe za obranu od egzistencijalne prijetnje Rusije se s pravom doživio kao sigurnosna dilema i egzistencijalna prijetnja Rusiji, koja i postojeći NATO savez doživljava kao egzistencijalnu dilemu.

Kako je Rusija glavni antagonist u pozitivnoj sekuritizaciji (njezine ekspanzionističke težnje su egzistencijalna prijetnja Europskoj uniji stoga što Unija nema vlastitu vojsku), a posredni u negativnoj sekuritizaciji koju provode SAD, Velika Britanija i NATO savez prema referentnom objektu NATO saveza (njezine ekspanzionističke težnje su egzistencijalna prijetnja Europskoj uniji te je stoga NATO ne zamjenjiv i nepovrediv), Rusija se pridružila vidu negativne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije, kao i daljnje europske integracije u kojem je referentni objekt suverenitet nacionalnih država.

Rusija pri tome ne zapostavlja negativno sekuritizirati NATO i SAD-e u državama gdje je pozitivna sekuritizacija europske vojske dobro primljena. Njezin cilj je zadržavanje svoje sigurnosne dileme na statusu quo ili čak njezino smanjivanje jačanjem svoje pozicije u sigurnosnom sistemu razarajući u isto vrijeme i atlantizam i europeizam.

Rusija se boji uspostave vojske Europske unije kao europskog elementa snažne sile zbog iskustva. Europska politika meke diplomacije iznimno je učinkovita kada, kako bi riješila međunarodne sigurnosne probleme, koristi polugu svoje ekonomske moći, što pokazuju podaci o uspješnosti sankcija Rusiji koje su započele 2014. godine nakon ruske destabilizacije Ukrajine

i aneksije Krima (Fischer, 2015; Dreyer i Popescu, 2014). Rusija je osjetila znatne poteškoće nastale EU sankcijama budući je intenzivno ovisila o uvozu poljoprivrednih proizvoda iz EU koje su značajno povećale potrošačke cijene te smanjile kupovnu moć ruskih građana (Gros i Di Salvo, 2017: 3). Na sankcije Europske unije Rusija je odgovorila protu-sankcijama koje nisu odigrale bitnu ulogu u Uniji, jer su pogođeni izvoznici pronašli druga tržišta za svoju robu, povećavajući čak izvoz i time usput demonstrirajući otpornost europskog gospodarstva (Gros i Di Salvo, 2017: 3). S opipljivim rezultatima meke diplomacije Europske unije Rusija ne mora pretjerano nagađati koliko bi se promijenila situacija na polju međunarodne politike kada bi Unija imala i svoju vlastitu ujedinjenu vojsku.

Rusija je kao provoditelj sekuritizacije specifičan, no vrlo bitan subjekt u visoko globaliziranom sigurnosnom sustavu 21. stoljeća. Za sekuritizaciju je potreban govorni čin, a upravo je to ono što Rusija čini širenjem propagande po internetu. Rusija ne može držati tempo s tehnološkim napretkom (Waltz, 1993: 51; Snegovaya, 2015: 9) te iskorištava jedan vid tehnologije i zamućuje sliku svojih sposobnosti kibernetičkom aktivnošću oslanjajući se više na ljudske potencijale nego vlastite tehnološke mogućnosti.

Propaganda se najčešće definira kao namjerni i planski čin kojim se žele promijeniti ili kontrolirati stavovi radi stvaranja određenog ponašanja koje pridonosi ostvarivanju krajnjih ciljeva provoditelja propagande (Šiber, 1998: 293). Djelovanjem na stavove, provoditelji propagande djeluju na ponašanja pojedinaca ili grupa. Šiber (1998: 296) razlikuje tri vrste propagande: (1) crnu koja je zasnovana na lažima, (2) bijelu koja je zasnovana na istini i (3) sivu koja je najčešća i koja je zasnovana na prilagođenoj istini tj. biranju istina ili prezentiranju samo jedne strane činjenica.

Ruska propaganda izvan teritorija Rusije koja traje skoro deset godina predstavlja informacijsko ratovanje koje minimalizira ruski manjak proračuna te ograničenja strateške sigurnosne okoline 21. stoljeća, a temelji se na prokušanom sovjetskom pristupu dezinformacijske kampanje refleksivne kontrole tj. utjecanju na donošenje loših odluka putem zamućivanja percepcije protivnika (Snegovaya, 2015: 9-10). Informacijsko ratovanje je dio novog hibridnog ratovanja 21. stoljeća u kojem se pri ostvarivanju željenih rezultata primjenjuju svi mogući vidovi utjecanja na protivnika, s ciljem iskorištavanja unutarnjih slabosti protivnika: potkupljive političke elite, otprije negativni stavovi prema SAD-u i kapitalizmu te frustracije zbog korupcije i sporosti provođenja reforma (Snegovaya, 2015: 21).

Prema navedenom, Rusi šire sivu, a sve češće i crnu propagandu u obliku teorija zavjera putem specijaliziranih televizijskih postaja, internetskih stranica i društvenih medija, u isto vrijeme napadajući zapadne institucije DoS napadima (uskraćivanje usluge računalnog servisa – denial-of-service) i kibernetičkim napadima na elektroenergetsku mrežu poput onog iz prosinca 2015. godine u Ukrajini. Još uvijek glavna ciljana skupina ruskog informacijskog ratovanja su ruske nacionalne manjine u Ukrajini, baltičkim državama, Moldaviji i Gruziji koje trebaju biti ruska peta kolona u tim državama (Thornton, 2015: 43), no sve se više ruska propagandna mašinerija okreće prema Europskoj uniji i nezadovoljnim dijelovima europskog društva.

U Njemačkoj ruska online propagandistička mašinerija želi osnažiti europski antiamerički sentiment, kao i njemački kompleks krivnje prema Rusiji (Snegovaya, 2015: 19). U Francuskoj, Velikoj Britaniji i Mađarskoj kroz širenje dezinformacija i financijsku potporu Rusi su potpomagali ekstremne, antieuropske, ksenofobne, desničarske stranke poput Front Nationale, UKIP i Jobbik (Hellman i Wagnsson, 2017: 156; Pomerantsev i Weiss, 2014), dok cijelo vrijeme postojano pomažu sebi bliskima ekstremno ljevičarskim strankama diljem Europe. Upravo zbog širenja zbunjujućih suprotstavljenih poruka zapadnim zemljama je teško kvalitetno odgovoriti na ruske napade (Pomerantsev i Weiss, 2014: 14).

5.2. Funkcionalni akteri

Rat je najveći biznis na svijetu.

To nije samo zvučni slogan, već povijesno potvrđena činjenica. Rat sam po sebi generira pojačanu potrošnju, a iza sebe ostavlja pustoš na kojoj treba izgraditi novi svijet. Nabava i obnova. U 21. stoljeću malo je izlišno govoriti o novom sveopćem ratu – takav rat mogao bi biti jedino nuklearan i značio bi kraj naše civilizacije, moguće i života na zemlji – no nije izlišno govoriti o ratovima. Od 1989. godine i pada Berlinskog zida u svijetu je vođeno i previše ratova. Doduše, ti ratovi su bili nazivani sukobima, građanskim ratovima, vojnim operacijama, graničnim ratovima, invazijama ili pobunama. U svakom tom ratu bile su zastupljene minimalno dvije sukobljene strane i svaka od strana je trebala oružje da nadjača drugu stranu. Nakon svakog rata, država ili regija na čijem se tlu rat vodio trebala je obnovu. Nabava i obnova.

Dionici industrija nabave i obnove

Prema tim dvjema etapama u ratovima i sukobima dijelimo funkcionalne aktere: one koji su dionici u etapi nabave oružja i one koji su dionici u etapi obnove razrušenog područja. U sekuritizaciji uspostave vojske EU-a funkcionalni akteri nisu striktno podijeljeni u ove dvije skupine, već se većina funkcionalnih aktera ovih skupina pronašla u podupiranju negativne sekuritizacije. Osnivanje europske vojske pretpostavlja standardizaciju vojne opreme i nabave, smanjivanje broja aktivnih vojnika, kao i smanjivanje proračuna za obranu EU-ovih država. Također EU se diči visoko strukturiranim i reguliranim tržištem, no ista ta regulacija i struktura nisu još zahvatile polje obrane. I na kraju, EU je pobornik meke diplomacije, proliferacije i izbjegavanje ratnih sukoba pod svaku cijenu – politika sprječavanja, a ne gašenja požara.

Iz svega navedenoga, jasno je kako i zašto bi vojne i energetske industrije bile protiv promjene trenutne sigurnosne situacije u svijetu i utabanog načina vođenja međunarodne politike – gašenja požara. Ako bi EU postala vojna supersila (uz sadašnju poziciju gospodarske supersile) i preuzela kormilo vođenja međunarodne politike, a SAD se kojim slučajem ponovno povukao u izolacionističku politiku, trenutna postojana ravnoteža konstantnih malih ratova (sukobi, građanski ratovi, gerila ratovi, pobune) bi se potpuno promijenila s politikom EU-a meke diplomacije i izgradnje otpornih i samodostatnih država trećeg svijeta gdje se većina sukoba i događa, što znači da više ne bi bilo konstantne nabave i obnove.

Prema tome među funkcionalne aktere koji lobiraju političare svih država možemo ubrojiti predstavnike vojne, energetske i građevinske industrije. U tom duhu treba gledati i američki zahtjev za 2 posto BDP izdvajanja za obranu u zemljama NATO saveza, kao i britansku pritužbu da se Unija previše zamara izgradnjom obrambenih institucija, a premalo investiranjem u obrambenu opremu, istraživanje i razvoj (Rees, 2017: 562).

Uredba (EU) 2018/1092 o uspostavi Europskog programa industrijskog razvoja u području obrane radi potpore konkurentnosti i inovacijskoj sposobnosti obrambene industrije EU-a (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2018) zabrinula je američke proizvođače oružja jer teži konkurentnosti i učinkovitosti obrane EU-a te stvara temelj za proizvodni bazen u koji pristup imaju samo subjekti osnovani u Europskoj uniji koji nisu pod kontrolom treće zemlje ili subjekta iz treće zemlje, bilo da se radi o izravnim korisnicima ili kooperantima.

Pod pojmom 'subjekta iz treće zemlje' uredba pretpostavlja „subjekt s poslovnim nastanom u trećoj zemlji ili pravni subjekt s poslovnim nastanom u Uniji čije se izvršne upravljačke strukture nalaze u trećoj zemlji“ (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2018). Uz ovaj

uvjet, zbog obrambenog interesa Unije, cjelokupna infrastruktura, postrojenja, imovina te sredstva koji će biti dio projekata ne smiju biti na području država izvan EU-a. Pod EDIDP-om, posebna pozornost daje se promicanju utvrđivanja:

područja u kojima Unija ovisi o trećim zemljama za razvoj obrambenih proizvoda i tehnologija. Takvo bi se promicanje inovacija i tehnološkog razvoja ujedno trebalo provoditi u skladu sa sigurnosnim i obrambenim interesima Unije (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2018).

Stoga ne čudi reakcija američke ambasadorice pri NATO savezu Kay Bailey Hutchison kada izjavljuje da SAD ne želi da EU inicijative u obrambenoj industriji budu sredstvo protekcionizma te se prijeti „ozbiljnim posljedicama“ ako Unija isključi američke obrambene tvrtke iz obrambenih industrijskih projekata EU-a (DW.com, 2018), što je i više nego licemjerno uzevši u obzir tarife koje SAD nameće EU izvoznicima radi protekcionizma američke industrije (BBC.co.uk, 2018).

Privatne vojne organizacije

U funkcionalne aktere spadaju i privatne vojne organizacije kojima bi EU sa svojom vanjskom politikom meke diplomacije poremetila dobro uhodan posao. Većina privatnih vojnih organizacija tj. naoružanih organiziranih skupina koje pružaju vojne sposobnosti za novac osnovana je u SAD-u i Velikoj Britaniji (Mikac, 2007: 86; 2013), a njihove aktivnosti protežu se cijelim spektrom vojnih (izravno sudjelovanje, obuka, logistika), zaštitarskih i obavještajnih (savjetodavne usluge i ekspertize) poslova. Američki donosioci odluka čak javno priznaju da SAD koristi privatne organizacije za ostvarivanje svojih globalnih ciljeva (Mikac, 2007: 93; 2013).

Privatne vojne organizacije ne koriste samo državni akteri kao potporu regularnim vojnim snagama u ispunjavanju svojih strateških međunarodnih ciljeva, na primjer SAD u akcijama u Afganistanu i Iraku (Mikac, 2007: 93; 2013), već i nedržavni akteri u ispunjavanju svojih ekonomskih ciljeva, pod budnim okom SAD-a. Mogućnost da se globalna sigurnosna situacija promjeni te da SAD ne bude jedini svjetski policajac, već i da Europska unija preuzme ili podjeli brigu o globalnoj sigurnosti nije od interesa privatnim vojnim organizacijama. Europska unija je benevolentan sigurnosni akter čija sigurnosna strategija počiva na prevenciji, a ne gašenju požara. Iako i europske države i Europska unija zapošljavaju privatne vojne organizacije, za razliku od SAD-a za privatne vojne organizacije postoji opravdani strah od

Europske unije i njezine spremnosti za reguliranje ovog još ne reguliranog tržišta (Europski parlament, 2017).

Think tankovi

Važni funkcionalni akteri u svakoj sekuritizaciji su i think tankovi koji utječu na stvaranje određenih predodžbi o određenom subjektu rasprave. Think tankovi su prema definiciji javne organizacije, samostalne ili povezane s nekom drugom institucijom, koje nude tematska politička istraživanja, savjete i analize kod donosioca odluka te time pomažu donosiocima odluka, ali i publici pri donošenju informiranih odluka (McGann, 2018: 8). Ideja koja stoji iza think tankova je da budu spona između donosioca odluka i zainteresirane javnosti (akademske zajednice, nevladinih udruga, sindikata) kao nezavisan glas. No mnogi think tankovi nisu nezavisni, već su ili produžena ruka vanjske politike neke države, ili lobistička organizacija pod kontrolom interesnih skupina. U Europi djeluje najveći broj think tankova na svijetu, njih 26,2 posto¹³ (McGann, 2018: 36), no država s najvećim brojem think tankova je SAD s njih 1 872, dok je država EU-a s najvećim brojem Velika Britanija s 444 think tanka (McGann, 2018: 37).

Za razliku od provoditelja sekuritizacija funkcionalni akteri nisu izrazito opredijeljeni u svojim izjavama te je ponekad teško primijetiti njihovu ne sasvim dobronamjernu, nezavisnu funkciju savjetnika, a k tome nisi ni odviše transparentni pri prikazivanju svojih donatora (Transparify, 2018). Vrlo primamljiva forma objave liste donatora među američkim nezavisnim think tankovima je forma koja ih prema Transparifyju (2018: 4) stavlja u široko transparentnu kategoriju think tankova jer ne prikazuju točan iznos donacije, već donatore grupiraju u financijske grupe. Koliko su takvi think tankovi neovisni u svojim stavovima, a koliko zapravo prenose otprije poznate refrene provoditelja nezavisne sekuritizacije ne može se sa sigurnošću znati.

Ako sagledamo samo naslove analiza think tankova o europskoj obrani prikazane u brifingu *European defence [What Think Tanks are thinking]* koji je izradio Europski parlament (Cesluk-Grajewski, 2017), već možemo raščlaniti think tankove u dva tabora: one koji imaju objektivan, ponegdje pesimističan, a ponegdje optimističan, stav prema razvoju europske obrane s naslovima poput: *Europska obrana i PESCO, tri četvrtine prazna čaša?* i *Kako učiniti PESCO uspješnim* francuskog Institut de relations internationales et stratégiques; *Uključivi PESCO ide*

¹³ Pod Europu u ovom istraživanju se podrazumijeva i Rusija koja broji 103 think tanka (McGann, 2018: 37).

dalje unatoč postojećim pitanjima i Vodi li europski obrambeni zamah nekamo? američkog German Marshall Funda; *Europski prioriteti, strateška autonomija i Europski obrambeni fond i Europska obrana: Kako uključiti Veliku Britaniju nakon Brexita?* nizozemskog Clingendaela; *Prema 'vojnom Schengenu'?* i *Stalna strukturirana suradnja: Što je u imenu?* EUISS-a; *Stalna strukturirana suradnja: institucionalna staza za europsku obranu i Budućnost obrane EU-a: Europska svemirska, informacijska i kibernetička agencija?* talijanskog Istituto Affari Internazionali; *Talijanski Bijeli papir o obrani: zajednička osnova s Njemačkom* njemačkog Friedrich Ebert Stiftunga i talijanskog Istituto Affari Internazionali; *Europska nesigurnosna dilema* američkog Council on Foreign Relations; *Dvije strane europskog obrambenog novčića* američkog Carnegie Europe; *Hoće li europska obrana živjeti zauvijek sretno s oživljenim PESCO-om?* belgijskog Egmonta; *Oснаživanje europske obrane: Tko sjedi za PESCO-ovim stolom, što je na jelovniku?* njemačkog Jacques Delors Institut Berlin; i *'Macron efekt' na europsku obranu: napokon marširanje?* belgijskog European Policy Centrea; te think tankove s defetističkim ili podcjenjivačkim stavom koji sudjeluju u negativnoj sekuritizaciji: *PESCO, impotentna gorila* i *EU obrambeni naponi ponovno promašili prazan gol* britanskog European Council on Foreign Relations; *Novi EU obrambeni pakt: marginalne dobiti* američkog Carnegie Europe; i *EU-ovu vojska je nemoguća: srećom, nije ni potrebna* američkog Atlantic Councila.

Američki think tank Carnegie Europe pripada široko transparentnoj kategoriji think tankova prema financijskoj transparentnosti (Transparify, 2018: 10), a smatraju se nezavisnim think tankom (McGann, 2018: 178). Tadašnji direktor Carnegie Europe Jan Techau (2015) tako smatra da je vizija vojske EU-a neovisne o SAD-u iluzija zbog manjka financijskih sredstava i manjka povjerenja među zemljama EU u vojnom smislu, kao i da bi se Europljani trebali pomiriti s realnošću, da su i bit će ovisni o SAD-u. Ipak, Techau naglašava i da bi veća vojna neovisnost EU-a osnažila veze s SAD-om te da se europska sigurnost treba više okrenuti problemu vjerodostojnosti članka 5¹⁴ NATO saveza (Techau, 2015). Njegova kolegica Judy Dempsey (2016) i nakon Brexita čvrsto drži poziciju da su svi pozivi na uspostavu Europske vojske uzaludni jer države članice neće lako prepustiti svoju vojnu moć na supranacionalnu razinu te će štiti vjerodostojnost NATO saveza.

Nezavisan (McGann, 2018: 180) i visoko transparentan (Transparify, 2018: 8) britanski think tank European Council on Foreign Relations – ECFR (Dennison i dr., 2015: 1) također smatra

¹⁴ Prema članku 5 članice NATO saveza se slažu da će se oružani napad na jednu članicu saveza smatrati napadom na sve članice.

da u svijetu s mnogo globalnih izazova EU mora zauzeti realističan stav u skladu s državama članicama napominjući kako si Unija ne može dopustiti ustrajnost na zastarjeloj ideji europskog utjecaja, jer bi to moglo dovesti do gubitka jasne vizije kako bi se prikrio osnovni nedostatak suglasnosti između država, kao i:

...u drugim područjima, poput vojne sile i domene kiberprostora u nastajanju, imamo potencijal cjelovitog mobiliziranja i razvijanja naših sredstava. Ali, u svim ovim instrumentima, moć je primarno u državama članicama (Dennison i dr., 2015: 2).

Gostujući komentator Atlantic Councila James Hasik komentirajući poziv na uspostavu vojske EU-a nakon Brexita te izjavu talijanskog generala Vincenza Camporinija kako je sada sve moguće jer više nema britanskog opstrukcionizma zaključuje da:

...Amerikanci ili barem oni u državnoj administraciji bi za promjenu željeli da Europljani upravljaju svojom obranom (Hasik, 2017),

pa odmah potom zaboravlja na izjavu generala Camporinija o nemogućnosti razvoja EU-ove obrane zbog britanske opstrukcije koju je par redova prije naveo te tvrdi:

Desetljećima smo slušali o temeljnoj važnosti zajedničke europske vojske i gotovo se ništa nije dogodilo. Zemlje EU-a mogu kolektivno braniti svoju istočnu frontu, kada bi samo htjele to. Ono što ne mogu je braniti je kao EU, stoga trebaju jednostavno prestati pokušavati. Umjesto toga, vrijeme je da se krene dalje od te ideje i pokupi nekoliko drugih koje bi mogle biti izvedive (Hasik, 2017),

promovirajući ideju prevelikog i štetnog utjecaja supranacionalne organizacije Unije na nacionalne države i njihovu suverenost:

Pravilno napravljena kopnena obrana Europe ima najmanje tri organizacijske osi – nacionalnu, industrijsku i operativnu – i sve se može postići bez izuzetne koordinacije iz Bruxellesa (Hasik, 2017).

5.3. Referentni objekt

Budući da je negativna sekuritizacija makrosekuritizacija u kojoj je povezano više sekuritizacija koje sekuritiziraju različiti provoditelji sekuritizacija i koje iza sebe imaju različite kontekste, referentni objekti tih sekuritizacija se razlikuju. Kako Sjedinjene Američke Države nisu direktan dionik problematike uspostave vojske Europske unije, njihovo eksplicitno izricanje negativnog mišljenja o nečemu što je interna jurisdikcija zemalja članica doživjelo bi se kao uplitanje u unutarnju politiku međunarodnih priznatih zemalja i k tome njezinih saveznika,

stoga kao referenti objekt ne uzimaju suverenitet nacionalnih država, već opstojnost NATO saveza. S druge strane Velika Britanija kao država članica Europske unije i najbliži američki saveznik ima slobodne ruke da kao referenti objekt istakne suverenitet nacionalnih država.

NATO

Iako je u vojnom sektoru referentni objekt obično država, još su 1998. godine Buzan, Wæver i de Wilde (1998: 22) teoretizirali da je „moguće zamisliti okolnosti u kojima bi prijetnja preživljavanju vojnih snaga, podigla te snage na poziciju samostalnog referentnog objekta“. Upravo se to dogodilo s NATO savezom, a izvedeno iz njega je utjecalo i na opstojnost atlantskog partnerstva. Države koje najviše plaši propast NATO saveza, a time i gubitka zaštite SAD-a pred buđenjem ruskih ekspanzionističkih težnji, su baltičke zemlje: Estonija, Latvija i Litva, koje od kraha SSSR-a žive u strahu da bi ponovno mogle biti progutane od strane Rusije, te zemlje bivšeg Varšavskog pakta koje se još živo sjećaju sovjetske čizme (Whitman, 2016: 46).

Stoga nije čudno da se skoro u svakoj rečenici koje su izgovorili dužnosnici NATO-a, SAD-a i Velike Britanije, a u kojoj se spominje moguća uspostava vojske Europske unije, spominje i važnost NATO saveza te kako je rad na samostalnoj vojsci koja bi konkurirala ili umanjila značaj NATO-a vrlo opasan za sigurnost Europe. Think tank BloombergView ide i korak dalje tvrdeći kako razmišljanje u smjeru uspostave vojske EU nije nimalo mudro jer bi takva organizacija oduzela NATO-u dostupne vojne jedinice i opremu (BloombergView.com, 2015). Iako se europski donosioci odluka trude objasniti kako jačanje ZSOP-a te eventualna uspostava vojske Europske unije ne bi poremetila europsku privrženost NATO savezu, već bi označili formiranje europskog stupa unutar Saveza, njihova objašnjenja padaju na neplodno tlo.

Suverenost

Vestfalskim mirom 1648. godine završen je Tridesetogodišnji rat te je stvoren novi moderni međunarodni sustav suverenih država tj. država koje imaju vrhunsku vlast na svom teritoriju. Od tada egzistencijalne prijetnje u političkom sektoru tradicionalno su definirane u terminima prijetnje suverenosti države (Buzan i dr., 1998: 22). No krajem Drugog svjetskog rata, a pogotovo nakon pada Berlinskog zida i kraja ratova na Balkanu međunarodni sustav suverenih država ne smatra se više revolucionarnim svjetskim dosegom.

Nijedna od država članica Europske unije više nije apsolutni suveren jer je integracijom u Uniju dobrovoljno predala dio svoje suverenosti na supranacionalni nivo (Philpott, 2016). No najvažniji vid suverenosti države, taj da se samostalno brani, države članice još uvijek su zadržale. Ipak, Buzan i Wæver (2003: 352) još 2003. godine konstatiraju kako Europa osporava državama i tradicionalni monopol na sigurnost i sigurnosne radnje, što je upravo bit suverenosti (Schmitt, 2007; Philpott, 2016). Biti suverena u smislu isključivi branitelj svog teritorija za državu znači opstanak jer ako država nema isključivi monopol na sigurnosne radnje, onda nije niti subjekt međunarodnog sistema (Wæver, 1996: 108), što je prema realistima (Morgenthau, 2006; Herz, 1957) uvjet da jedna država bude dijelom međunarodnog sistema. Iz toga proizlazi da je suveren onaj tko ima monopol na sigurnosne radnje ili onaj koji upravlja vojskom.

Suverenost se prema federalistima i zagovornicima ideje Sjedinjenih Europskih Država smatra zaostalom pojmom koji nikada nije donio ništa dobroga osim ratova i ljudskih žrtava. Na tom tragu Heisbourg (2016: 14) definira suverenitet kao „povratak patriotizma nacionalnih država, mnogo češće nego ne, u kombinaciji sa ksenofobijom, protekcionizmom i populizmom“ što je „trenutno najprimjetljivija pojava u Europi i SAD-u“. Zapravo, ovakav razvoj situacije u Europi nije čudan ako uzmemo u obzir nedavnu financijsku krizu za koju su krive i vlade država članica koje izrađuju neprimjerne i neracionalne proračune, čime osiguravaju svoj ostanak na vlasti, kao i nacionalne političke i gospodarske elite koje prikrivaju svoje bogaćenje nauštrb srednje i radničke klase poticanjem i širenjem ksenofopskih laži.

Nacionalne elite su preuzele istu taktiku u negativnoj sekuritizaciji koju dugo koriste u unutarnjoj politici – prebacivanje pozornosti s vlastitih pogrešaka i kriminalnih radnji u svrhu zaštite svojih funkcija na najnezaštićenije i najranjivije slojeve društva iskorištavajući ksenofobiju i nacionalizam. Tako ponovno iskorištavaju ksenofobiju (otimanje britanskih radnih mjesta od strane Europljana iz Istočne Europe posredstvom štetnog procesa ujedinjavanja ili uzurpacija britanske kulture i načina života od strane imigranata i izbjeglica posredstvom štetnih proimigrantskih europskih politika) i nacionalizam (uništavanje Velike Britanije stvaranjem europske naddržave) kao obranu svojih političkih funkcija jer ispravno smatraju da bi federalizacijom izgubili svoju sadašnju političku moć.

Kada britanski političari upozoravaju na gubitak suvereniteta do kojeg bi došlo daljnjom integracijom Europske unije, a pogotovo integracijom britanske vojske u europsku vojsku, Britanci suverenitet izjednačuju s nacionalnim identitetom. Wæver (1996: 112-114) smatra da se sudbina Europske unije odlučuje više posredstvom debate oko preživljavanja nacionalnog

identiteta nego suvereniteta države te zaključuje da, ako je identitet određene nacije ugrožen od strane drugog identiteta, u ovom slučaju europskog identiteta, nacionalni identitet se mora ojačati. No nacionalni identitet se može ojačati, a da ne bude protiv EU-a, što Wæver (1996: 114) prikazuje primjerom Danaca koji ojačavaju nacionalni identitet kako bi preživio u Europskoj uniji i u stanju slabe države. Ojačavanje nacionalnog identiteta u svrhu spasa države provodi se sekuritiziranjem suvereniteta.

5.4. Kontekst

Europska unija je projekt koji je niknuo iz zgarišta Drugog svjetskog rata te u svojoj preambuli ističe kako joj je jedan od glavnih ciljeva onemogućivanje novih ratova na europskom tlu (Rudolf, 2009: 34). Upravo stoga okosnicu Europske unije čine dvije zemlje koje su u prošlosti tako često bile suparnice, Francuska i Njemačka, a prvi potpisani osnivački ugovor ujedinio je proizvodnju ugljena i čelika kao dva osnovna materijala za izradu oružja. Europska unija je zapravo projekt koji ujedinjavanjem Europe uspješno gasi europsku internu sigurnosnu dilemu, no zato što se nalazi okružena neizvjesnom sigurnosnom situacijom na svojim granicama i u susjedstvu, što je detaljnije opisano u poglavlju *Pozitivna sekuritizacija*, Unija nastoji osigurati i svoje vanjske granice. Provođitelji pozitivne sekuritizacije smatraju da je Europa spremna i dovoljno jaka da preuzme primarnu zaštitu svog teritorija i društva te ojača europski identitet i neovisnost, kao što je to i predviđeno *Lisabonskim ugovorom*:

RIJEŠENI da provode zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku koja sukladno odredbama članka 42. uključuje postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi mogla dovesti do zajedničke obrane, a čime bi se ojačao europski identitet i njegova neovisnost u cilju promicanja mira, sigurnosti i napretka u Europi i svijetu (Rudolf, 2009: 34).

Kako bi u tome uspjela, Europska unija mora imati osnovni instrument sigurnosti, vlastitu vojsku. Nastojeći postići sigurnost, Europska unija osnažuje ZSOP dajući mu sve više i više moći kako bi se othrala utjecaju drugih velikih sila što zauzvrat čini druge velike sile nesigurnima i tjera ih da se i sami osnažuju tj. stvara njihovu vlastitu sigurnosnu dilemu (Herz, 1950: 157). Negativna sekuritizacija uspostave vojske Europske unije je zapravo prva etapa u gašenju sigurnosne dileme aktera koji snažnu EU na obrambenom polju doživljavaju kao sigurnosni problem.

Provoditelji i funkcionalni akteri negativne sekuritizacije unutar Europske unije, euroskeptične države članice na čelu s Velikom Britanijom, političke stranke, korporacije i pojedinci, žele zaštititi drugu integracijsku ideju Europske unije – konfederaciju, a time i suverenitet država članica. Druge države koje su dionici u međunarodnom sigurnosnom okruženju, SAD i Rusija, žele spriječiti sigurnosnu dilemu svoje države koju bi Europska unija kao vojna sila aktualizirala. NATO savez želi spriječiti gubitak vlastite relevantnosti. Svi nabrojani provoditelji negativne sekuritizacije imaju jedan zajednički nazivnik – uspostavu zajedničke vojske Europske unije vide kao egzistencijalnu prijetnju.

Sjedinjene Američke Države

Sigurnosna dilema Sjedinjenih Američkih Država počiva na doživljaju trenutne strukture sustava država, što smo teoretski pokrili u poglavlju *Teoretski okvir*, potpoglavlju *Strukture sustava država*. Ovaj rad se slaže sa zaključkom Buzana i Wævera (2013) da je trenutna struktura sustava država u međunarodnim odnosima multipolaran sustav s jednom supersilom. Prema definiciji, unipolarnost je struktura sustava država u kojemu moć jedne države nema protutežu (Wohlforth, 1999: 9), dok SAD ima protutežu u svakoj državi s nuklearnim arsenalom. U unipolarnoj strukturi sustava država uplitanje supersile je odlučujući faktor u rješavanju određenog sukoba jer se velike i male sile u tom trenutku povlače iz sukoba (Wohlforth, 1999: 24-25), što je potpuno demantirano događajima vezanim za rat u Siriji gdje pobunjenici na čiju su se stranu svrstale SAD (supersila) nisu uspjeli svrgnuti predsjednika Sirije Bashar al-Assada kojeg su vojno podržali Rusija (velika sila) i Iran (mala sila). Treća tvrdnja koja definira unipolarnost jest da supersilu u unipolarnoj strukturi sustava država druge države ne mogu ugroziti (Jervis, 2009: 191). Uplitanje Rusije u američke predsjedničke izbore 2016. godine ugrozilo je kredibilitet demokracije u SAD-u, ako ne i samu državotvornost zemlje (CNN.com, 2018).

SAD su jedina supersila u trenutnoj strukturi sustava država i njezin prioritet jest zadržati poziciju jedine supersile i svoju nadmoć u međunarodnoj sigurnosnoj konstelaciji. Kao jedinog pravog izazivača promjene strukture sustava SAD vide Europsku uniju, a ne Kinu (Smith, 2009: 13; Nye Jr, 2010; Rees, 2017: 560). Europska unija se, koristeći instrumente meke sile (diplomacija i ekonomija), do sada više puta suprotstavila SAD-u i njezinom održavanju poretka (Smith, 2009: 13; Rees, 2017: 566-567), što čine i druge velike sile poput Kine koja čvrsto drži uzde u svom sigurnosnom susjedstvu gradeći umjetne otoke u Južnokineskom moru

te štiteći Sjevernu Koreju (Egan i Zipp, 2018), ili Rusija koja bez obzira na svoju posrćuću ekonomiju i dalje više ili manje uspješno projektira utjecaj na susjedstvo koje smatra svojom sferom utjecaja, što je vidljivo iz aneksije Krima i uplitanja u Sirijski rat na strani al-Assada te pokušaja državnog udara u Crnoj Gori u nadi da osujeti njezino pristupanje NATO-u (Kroet, 2017).

Trenutno i u doglednoj budućnosti teško je za očekivati da bi i jedna zemlja mogla konkurirati SAD-u u vojnoj nadmoći, no njezina ekonomska moć nije superiorna kada se uspoređi s onom Europske unije, Kine i Japana (Nye Jr, 2010: 2). U visoko globaliziranom svijetu kao što je današnji vojna premoć nije najvažniji vid moći. Koristeći se instrumentima svoje ekonomske moći, prijetnjom prekida ekonomske suradnje i dodjele/oduzimanja povlaštenih ekonomskih uvjeta kroz trgovinske sporazume vezane uz usvajanje/neusvajanje odredaba o ljudskim pravima, Europska unija već duže vrijeme oblikuje svijet prema svojim vrijednostima i principima, što ju čini ekonomskom supersilom. Neki od značajnih primjera su uvjetovanje potpisivanja ugovora o trgovini tekstilom s Uzbekistanom zabranom prisilnog dječjeg rada u industriji pamuka (Ewart-James, 2013; European Parliament, 2016), uvjetovanje usvajanja odluke o carinskoj uniji Turske i EU-a 1995. godine turskim ustavnim promjenama i oslobađanjem političkih zatvorenika te uvjetovanje usvajanja trgovinskog sporazuma s Kolumbijom predstavljanjem plana poboljšanja ljudskih prava u državi, kao i godišnjeg nadzora od strane EEAS-a (Bartels, 2014: 22-23). U slučaju da Europska unija razvije svoju vlastitu ujedinjenu vojsku s vlastitom ujedinjenom i reguliranom vojnom industrijom, Europska unija postala bi supersila i trenutna struktura sustava država, multipolaran sustav s jednom supersilom, postao bi multipolaran sustav.

S tim na umu nikoga ne treba čuditi energično protivljenje Obamine administracije Brexitu koji je proširio strah među američkom elitom jer su američke vlade upotrebljavale specijalan odnos s Velikom Britanijom kao instrument u upravljanju sigurnosnim problemom koji za SAD predstavlja Europska unija (Rees, 2017: 558-559). Velika Britanija je za SAD bila sredstvo utjecaja na ograničenja aktivnosti Unije u polju ZSOP-a (Rees, 2017: 559).

Velika Britanija

Iako Velika Britanija nije jedina država članica EU-a koja je skeptična prema ZSOP-u i njegovoj budućnosti, jedina je koja se može okarakterizirati kao jaka sila u međunarodnoj sigurnosnoj politici. No za shvaćanje njezine uloge kao glavnog aktera negativne sekuritizacije

važnija od stvarne vojne snage Velike Britanije je njezina osobna percepcija te snage s obzirom na to da su sve dosadašnje britanske vlade neovisno o političkoj opciji smatrale da je njihov glavni zadatak u međunarodnoj politici vodstvo (Hill, 2003: 239).

Juan Diez Medrano (2003) tvrdi da su najvažniji kriteriji za euroskepticizam, koji je izrazito izražen i kod britanskih političkih elita i građana, britanska nacionalna povijest carstva i nedostatak identificiranja s europskim identitetom. Britanski euroskepticizam, koji je posebno izražen kad je u pitanju britanska vojska koju smatraju nacionalnim ponosom, smatra da bi jača integracija Unije oslabila nacionalnu državu, kao i da je daljnja i dublja integracija Unije sama po sebi nedemokratska. Od kraja Drugog svjetskog rata, kada se veliko carstvo Velike Britanije raspalo, Velika Britanija se muči s pronalaskom svoje pozicije u novonastaloj sigurnosnoj međunarodnoj situaciji. Budući da se k tome nikada nisu osjećali Europljanima te su shvaćali svojom svetom dužnošću osiguravanje zaštite ili barem deklariranje zaštitnicima svih država Commonwealtha, za njih se sama po sebi nameće logika u kojoj je za zaštitu njihovih interesa najbitniji Atlantski savez.

Atlantski savez je od početka svoje uspostave odgovarao svim tradicionalnim strateškim orijentacijama Velike Britanije, pogotovo njegova transatlantska dimenzija nasuprot ZSOP-ove usko europske dimenzije, te za razliku od ZSOP-a nikada nije ugrožavao britansku suverenost u vojnim pitanjima (Frontini, 2016: 1). U vanjskoj politici, Europska unija je za Veliku Britaniju uvijek bila tek poluga za veći utjecaj u međunarodnom sistemu, što demonstriraju britanski strateški vanjsko-sigurnosni dokumenti u kojima Europska unija zauzima tek sporednu ulogu (Whitman, 2016: 44).

Ne manje važan razlog euroskepticizma leži i u različitim pogledima na prioritete u vanjskoj politici Unije i Velike Britanije, što je najuočljivije na primjeru održavanja ekonomske sigurnosti. Dok je EU spremna podrediti ekonomsku politiku interesima sigurnosne politike (njezina glavna poluga u sigurnosnoj politici su ekonomske sankcije), Velika Britanija baš kao i SAD-e podređuju sigurnosnu politiku ekonomskim interesima (Dent, 2010: 236), što je vidljivo na primjeru rata u Iraku 2003. godine. Glavni problem koji se državama koje su jake vojne sile ili se tako percipiraju nameće integracijom oružanih snaga o čijem bi se vojnom djelovanju odlučivalo na supranacionalnom nivou jest oduzimanje jedne od glavnih poluga u vanjskoj politici (Mérand, 2006: 139-140), jake nacionalne vojske.

Niz desetljeća u kojima su pripadnici aristokratske vladajuće klase Velike Britanije sa sebi samorazumljivog povišenog položaja sagledavali svijet, a pogotovo međunarodnu politiku,

2016. godine im se vratio kao bumerang. Britanci su godinama živjeli ili nesvjesni ili ponosni na postojanje 'britanskog pitanja' unutar EU (Oliver i Williams, 2016: 556). Štoviše, distancirajući se od Kontinenta i Europljana, budući da oni sebe nikada nisu doživljavali pripadnicima kontinenta Europe, te gradeći legendu o svojoj posebnosti i veličini, igrali su na ruke sitnim populistima i opasnim nacionalistima – istom tipu ljudi koje su s toliko ponosa pobijedili u Drugom svjetskom ratu.

Umjesto kao dio Europe, vladajuća klasa u Velikoj Britaniji vidjela je sebe kao velikog svjetskog ekvilibrista koji dopušta drugima da vodi njezine ratove, drži Europu razjedinjenu u cilju vlastite dominacije kontinentom te vodi tako kapricioznu i jogunastu politiku da je savezništvo s Perfidnim Albionom jednostavno nemoguće (Morgenthau, 2006: 203). Istina je pak da je Velika Britanija ubrajana u velike svjetske sile zbog svog povlaštenog položaja specijalnog američkog prijatelja unutar Europske unije te zbog mogućnosti iskorištavanja ekonomske moći Unije (Oliver i Williams, 2016: 558; Rees, 2017), kao i da je SAD poticao britansku percepciju samozavaravanja da je nešto više od europske sile (Rees, 2017: 559).

Bez Unije iza sebe, Velika Britanija više nije ekonomska ni vojna sila, tu baklju preuzima Francuska, te se dovodi u pitanje njezino mjesto stalnog člana Vijeća sigurnosti UN-a, baš kao i njezine potrebitosti SAD-u. Moć Velike Britanije se zbilja krila u njezinom žongliranju između SAD-a i EU-a. Upravo je čuvanje te moći bilo od najveće važnosti Velikoj Britaniji u međunarodnoj politici, a ta moć mogla se sačuvati jedino ako Europska unija ne bi postala svjetska supersila u svom imenu tj. ako Velika Britanija ne bi izgubila svoju suverenost.

Zbog opstrukcionistačke uloge u ZSOP-u SAD je neproporcionalno prema njezinim stvarnim ulaganjima u sigurnosnoj strukturi NATO-a obilno nagradio Veliku Britaniju: (1) dobivanjem najnovije generacije nuklearnog oružja, (2) pristupom snimkama i informacijama elektroničkog izviđanja kao jedina europska članica mreže Pet očiju (Five Eyes) za razmjenu obavještajnih podataka koju uz nju čine SAD, Kanada, Australija i Novi Zeland, (3) značajnim popustom pri kupnji američkih oružanih sistema, (4) institucionalnom bliskošću s SAD-om te (5) visokim pozicijama britanskih operativaca unutar struktura NATO-a (Rees, 2017: 565).

Referendumom iz 2016. godine kojim je Velika Britanija de facto izašla iz Europske unije, Albion je spasio svoju suverenost uspješnom negativnom sekuritizacijom uspostave vojske Europske unije te jače europske integracije. Iako sada u izoliranoj situaciji nego kada su bili dio Unije i imali pravo ulaganja veta, Velika Britanija zapravo neće promijeniti mnogo u svojoj politici jer će i dalje negativno sekuritizirati uspostavu vojske Europske unije koja za referenti

objekt ima očuvanje NATO saveza, osim što je za pretpostaviti da će još čvršće stajati uz bok bilo kojoj američkoj administraciji nadajući se da će na taj način očuvati svoj povlašteni položaj u svjetskoj sigurnosnoj konstelaciji.

S druge strane SAD nema pretjeranu dobit od zadržavanja britanskog povlaštenog položaja (Rees, 2017: 565), pogotovo kada Poljska spremno čeka da preuzme ulogu američkog najbližeg europskog suradnika (Žemlām i Turecki, 2018). Prema anketi o odobravanju američkog vodstva Gallup World Polla (2018) za 2017. godinu, Poljska je jedina članica NATO-a i EU-a koja ima postotak odobravanja američkog vodstva iznad 50 posto te čija je promjena odobravanja, uz Slovačku, bila pozitivna u odnosu na anketu iz 2016. godine.

<i>Do you approve or disapprove of the job performance of the leadership of the United States?</i>				
Europe	Approve	Disapprove	Don't know/ Refused	Approval difference from 2016 to 2017 (pct. pts.)
Kosovo	75%	13%	12%	-7
Albania	72%	15%	13%	-4
Poland	56%	24%	21%	8
Italy	45%	48%	7%	-14
Macedonia	45%	34%	20%	15
Hungary	41%	31%	28%	-11
Romania	41%	26%	33%	-18
Czech Republic	38%	41%	21%	-10
Slovakia	37%	44%	19%	7
Ukraine	36%	25%	39%	4
Lithuania	33%	44%	24%	-15
United Kingdom	33%	63%	5%	-26
Moldova	32%**	41%	27%	-5
Denmark	29%	65%	6%	-26
Ireland	29%	66%	5%	-30
Bosnia and Herzegovina	28%	52%	20%	-2
Bulgaria	28%	47%	25%	-2
Malta	26%**	61%	13%	-28
Spain	26%	67%	7%	-27
France	25%	65%	10%	-28
Montenegro	25%	49%	26%	7
Croatia	24%	51%	25%	-20
Cyprus	24%	43%	33%	-9
Slovenia	24%	69%	6%	-7
Germany	22%	72%	6%	-21
Finland	21%**	73%	5%	-29
Latvia	21%	51%	28%	-8
Luxembourg	21%	71%	9%	-32
Netherlands	21%	74%	5%	-38
Belarus	20%	56%	24%	11
Belgium	20%	73%	8%	-44
Greece	18%	56%	26%	-9
Switzerland	18%	69%	14%	-25
Austria	17%	79%	4%	-18
Estonia	17%	48%	35%	-21
Serbia	16%	58%	26%	-5
Norway	13%	83%	3%	-42
Portugal	12%	69%	19%	-51
Sweden	11%	76%	13%	-32
Iceland	8%**	77%	15%	-25
Russia	8%	58%	34%	6

Slika 6. Anketa 'Odobranje izvedbenog učinka američkog vodstva'. Gallup World Poll, 2018: 10.

Rusija

Do *Lisabonskog ugovora* i konsolidacije utjecaja EU-a na međunarodno sigurnosno polje Rusija je vidjela samo jedan cilj ispred sebe – povratiti važnost i utjecaj od prije kraja Hladnog rata i parirati SAD-u na globalnoj sigurnosnoj pozornici. No onda se dogodila EU. Nijedan teoretičar sigurnosti neće poreći da je SAD jedina supersila u današnjem svijetu, kao što nijedan neće poreći da je EU globalna sila u svom imenu. Nakon u trenutcima teške i ponekad bolne konsolidacije na ekonomskom polju, EU je postala najsnažnije gospodarstvo na svijetu. Kao što je slučaj s SAD-om, tako ni Rusija ne želi saznati što još EU može postati ako se konsolidira i na vojnom polju. Generiranje negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a koje provodi Rusija zapravo je tek preventivna mjera za Rusiju, čiji glavni konkurent nije SAD, već EU koja komplicira dugotrajnu rusku krizu identiteta (Buzan i Wæver, 2003: 397). Ne samo da EU jača svakim danom, dok Rusija slabi, već se i širi na njezino strateško područje.

Nakon propasti SSSR-a 1993. godine Rusija je usvojila novu vanjskopolitičku strategiju 'blisko inozemstvo' kojom su bivše sovjetske republike označene kao ruska sfera interesa u ekonomskom smislu, kao i sfera zaštite ruske manjine u tim državama (Buzan i Wæver, 2003: 404-405; Ogorec, 2008: 174; Boban, 2011: 15). Stoga ne čudi rusko zahlađivanje odnosa prema EU-u kada su 2004. godine u Uniju primljene baltičke zemlje niti instigiranje ukrajinske krize 2014. godine pred potpisivanje *Ugovora o pridruživanju između Ukrajine i EU-a*. Kako bi Rusija trebala promovirati i održati svoju respektabilnu međunarodnu ulogu globalne sile kada gubi poziciju regionalne sile?

Iako Europska unija uokviruje svoje djelovanje u zemljama bivšeg SSSR-a kao pomoć pri izgradnji institucija, pokretanja gospodarstva i unaprjeđivanje demokracije, Rusija europsko djelovanje u svom susjedstvu doživljava kao napad na svoju unutarnju sigurnost, pa i kao umanjivanje ruskog značaja (Renard, 2016: 30, Thornton, 2015: 41). Tu se javlja još jedan problem za Rusiju. Naime zbog svog kontinuiranog širenja tijekom prošlih stoljeća, Rusija se nikad nije konstituirala kao nacionalna država, već kao projekt univerzalnog euroazijskog carstva¹⁵ (Buzan i Wæver, 2003: 407). Širenje EU-a, kako ekonomski, tako i geografski u samooznačenu rusku sferu utjecaja, nije samo sigurnosno i strateško pitanje za Rusiju, već unutardržavno, filozofsko te pitanje samog identiteta.

¹⁵ Za detaljnije objašnjenje vidjeti odlomak 'Nation, state, and security in Russian political thought' (406-408) u Buzan, Barry i Ole Wæver (2003) *Regions and Power. The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.

Od kraha SSSR-a ruski političari pokušavaju izgraditi ruski identitet na različitim temeljima (ruski nacionalizam, obnova SSSR-a), no do dolaska Vladimira Putina na vlast njihovi napori nisu urodili plodom. Putin gradi ruski identitet na politici povijesti i kulturi sjećanja koje ne biraju jednu od ideja, već mire vidove ruskog nacionalizma „pomirenjem carske i boljševičke tradicije“ kako bi se ispunila ruska svjetsko-povijesna uloga (Boban i Cipek, 2017: 260-261).

No obnovu ruske svjetsko-povijesne uloge u međunarodnim odnosima osujećuje američka sumnjičavost prema ruskim suradničkim ponudama, kao i europsko odbijanje prihvaćanja podjele sfera utjecaja. Najveći problem obnove ruske važnosti u svijetu je ipak NATO savez, koji iako stvoren kao ravnoteža Varšavskom ugovoru, slomom istog nije raspušten. Preko NATO-a SAD iskorištava ruske slabosti te uspostavljaju svoje baze ne samo u državama ruske sfere utjecaja, već na granicama Ruske Federacije. Strateški gledano, globalna sila koja želi projicirati globalni utjecaj trebala bi barem zadržati svoju sferu utjecaja u susjedstvu (Buzan i Wæver, 2003: 410).

Iako je Rusija raspadom SSSR-a napustila ideologiju komunizma, stare navike teško se riješiti, jednako kao što se teško riješiti obmane o svojoj vlastitoj veličini i važnosti. Rusija pati od iste boljke kao Velika Britanija. Zapravo paralele između Velike Britanije i Rusije su više nego zanimljive. Obje zemlje su u prošlosti vladale velikim carstvima odnosno kraljevinama i imale su dalekosežan utjecaj na svjetska zbivanja. Obje zemlje se diče svojom prošlošću, kulturom i oružanim snagama kao nacionalnim ponosom. Obje zemlje su pobjednice Drugog svjetskog rata. I na kraju, obje zemlje žive u prošlosti hraneći domaći nacionalizam prošlom slavom odnosno veličinom. Poput Velike Britanije, i Rusija smatra da treba povratiti staru slavu te da je bez obzira na stoljeće i trenutnu situaciju u svijetu i dalje predodređena da bude predvodnik svijeta. Stoga je glavna preokupacija Rusije, baš kao i Velike Britanije, pokazati svoju relevantnost na svjetskoj pozornici. I baš kao i Velikoj Britaniji, Rusiji na tom putu stoji Europska unija koja se u zadnjih deset godina nakon potpisivanja *Lisabonskog ugovora* prometnula u najjaču ekonomsku silu na međunarodnom polju.

NATO

Kontekst koji stoji iza negativne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije NATO saveza, zapravo nema previše poveznica s potencijalnom preraspodjelom zadataka do koje bi došlo jednom kada bi se oformila vojska EU-a, niti s rekonstrukcijom NATO-ove primarne funkcije. Sami zadaci i funkcije, definiranje neprijatelja i okvira djelovanja NATO-a nisu bitni, već su

tek dimna zavjesa za sukob koji se tiče rekonstrukcije Europe, uloge Europske unije u globalnom sigurnosnom sistemu i stupnja američkog utjecaja u Europi (Buzan i Wæver, 2003: 370-371). Kao i u slučaju Velike Britanije, SAD godinama provodi strategiju pogoršavanja odnosa između NATO-a i Europske unije (Rees, 2017: 565) te svoju politiku 'prvi među jednakima' (Rees, 2017: 560).

Ova zakulisna borba utjecaja ogoljuje NATO kao američko i britansko sredstvo u službi cilja da se zadrži status quo. Prema tome NATO je više referentni objekt, nego što je zbilja utjecajni provoditelj sekuritizacije. Kada Jens Stoltenberg govori o NATO savezu kao zaštitniku Europe i brokeru mira na europskom kontinentu naglašujući opasnost da se problem 3D realizira, a zacrtana 2 posto BDP-a ulaganja u obranu ne dosegne, glavni tajnik NATO-a europskim elitama zvuči kao prenositelj američkih poruka:

Pozdravljam obrambene napore EU-a. Oni su prilika za dodatno jačanje europskog stupa unutar NATO-a i doprinos boljoj podjeli tereta. No s prilikama dolaze rizici. Rizik slabljenja transatlantske veze, rizik dupliciranja onoga što NATO već radi... (Stoltenberg, 2018).

Rizici koje imenuje Stoltenberg odavno su poznate primjedbe Amerikanaca i Britanaca, no nakon pokretanja konkretnih inicijativa i programa unutar EU-a za jačanje europske obrambene industrije i obrambenog tržišta u cilju ostvarivanja prave europske obrambene unije, Stoltenberg dodaje da postoji:

...i rizik diskriminacije prema članica NATO saveza koje nisu dio EU-a (Stoltenberg, 2018).

Također se europski saveznici unutar NATO-a s pravom mogu pitati što se točno treba dogoditi da NATO djeluje. Rusija, kao još uvijek glavni antagonist NATO saveza, između 2013. i 2015. godine je izvela najmanje 18 velikih vojnih vježbi koje su simulirale nuklearne napade na NATO-ove članice, postojano prodire u zračni prostor i teritorijalne vode europskih članica Saveza, zastrašuje NATO-ove snage u međunarodnom zračnom prostoru, anektirala je Krim, naoružava pobunjenike i šalje neoznačene ruske vojnike u ratni sukob u ukrajinsku regiju Donbas te je, moguće, postavila rakete koje mogu prenositi nuklearno oružje u Kalinjingrad, dok je NATO savez kao odgovor na sve to povećao broj patrola i snaga na granicama Saveza (Russell, 2016: 2).

Bez obzira na to što je opće poznata činjenica da ruske vojne mogućnosti nisu ni blizu NATO-ovim mogućnostima, europske zemlje koje se nalaze u graničnom području zasigurno ne mogu biti zadovoljne što NATO, a ponajviše SAD, vidi Rusiju tek kao regionalnog izazivača nereda (Russell, 2016: 2) i što predsjednik SAD-a naziva NATO nepotrebnim (Freisleben, 2017).

Ako bi Europska unija uspjela u naumu da sjedini oružane snage svojih država članica, postala bi druga najveća vojna sila u svijetu, odmah iza SAD-a, što bi omogućilo Uniji stratešku autonomiju na cijelom obrambenom spektru (Andersson i dr., 2016: 33). Europska unija pomognuta autonomnom obrambenom politikom zahvaljujući snazi svojih oružanih snaga i ekonomije bi bila mnogo tvrdoglaviji i manje krotkiji partner SAD-u. Europska unija sa svojim 'ja' u vanjskoj i globalnoj sigurnosnoj politici ne bi imala previše koristi od NATO saveza koji trenutno funkcionira na zajedničkim strategijama te kompromisima svojih država članica. Pritom obično europske članice pristaju na kompromise, a ako do kompromisa ne dođe, SAD nastavlja svoju zacrtanu strategiju bez obzira na protivljenje svojih saveznica, kao što se dogodilo pred invaziju na Irak 2003. godine. Umjesto obrambenog saveza, NATO bi ili postao savez mnogo bliži UN-u tj. agora gdje bi saveznici raspravljali, i pokušavali se dogovoriti oko zajedničkih strategija te u slučaju dogovora zajednički djelovali, ili bi jednostavno izgubio svrhu svog postojanja.

5.5. Publika

Poput provoditelja sekuritizacije i referentnih objekata, tako ni publika u negativnoj sekuritizaciji uspostave vojske Europske unije nije jednoznačna. Budući da različiti provoditelji sekuritizacije sekuritiziraju različite referentne objekte, publika kojoj se obraćaju je također različita. Pri sekuritiziranju pitanja opstanka NATO saveza, ciljane skupine negativne sekuritizacije su u istoj mjeri i vlade i građani država članica Europske unije koje su istovremeno i države članice NATO saveza: Belgija, Bugarska, Hrvatska, Češka, Danska, Estonija, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Nizozemska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Velika Britanija.

Način na koji se društvo navedenih država mobilizira gotovo je istovjetan onome u slučaju pozitivne sekuritizacije – izaziva se percepcija straha da bi uspostava vojske Europske unije mogla zaprijetiti egzistenciji NATO saveza u trenucima kada državama članicama prijete mnogobrojne nesigurnosti, posebno s istoka od Rusije i imigranata na jugu i jugoistoku. Negativna sekuritizacija uokviruje NATO kao referentni objekt koji se mora zaštititi od prijetnje uspostave vojske Europske unije u svrhu mobiliziranja podrške za NATO kao jedini obrambeni štit država članica EU. No za razliku od provoditelja pozitivne sekuritizacije koji se oslanjaju na europski identitet i solidarnost, provoditelji negativne sekuritizacije se oslanjaju isključivo na

strah, i to koncentrirajući se na bivše sovjetske zemlje i zemlje Varšavskog pakta koje su sada članice Europske unije.

Kakav utjecaj negativna sekuritizacija uspostave vojske Europske unije ima na političku debatu u državama članicama koje se osjećaju najranjivijima rad pregledava služeći se istraživanjima provedenim u svim članicama EU-a te prikazanim u knjizi *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army?*.

Najranjivije države EU-a su baltičke države koje su ilegalnom okupacijom 1940. godine postale savezne republike SSSR-a te koje imaju značajnu rusku manjinu unutar svojih granica koja je ciljano publika ruske propagande. Stoga ne čudi da je politička debata oko pitanja uspostave vojske Europske unije u Estoniji oprezna i pesimistična te se vrti oko pitanja čemu uopće takva formacija kada postoji NATO, te oko skepticizma zbog nepotrebnog dupliciranja struktura i vojne neefikasnosti EU-a (Veebel, 2017: 153). U Latviji je politička elita reagirala sa skepsom i panikom na mogućnost uspostave vojske EU naglasivši kako je za Latviju NATO temelj obrane te ponavljanjem američkih mantra o opasnom dupliciranju i slabljenju NATO saveza (Andžans, 2017: 256). U Litvi je izraženo mišljenje kako su NATO i SAD najbolja opcija obrane zemlje jer se na EU gleda tek kao na dodatno osiguranje te se ističe opasnost od dupliciranja postojećih sposobnosti Saveza (Šešelgyte, 2017: 265-266).

Kod zemalja bivšeg Varšavskog pakta bojazan od ruske agresije manje je izražena, što je i za očekivati s obzirom na to da te države ne graniče s Ruskom federacijom, no nipošto nije zanemariva. U bugarskom političkom miljeu postoji oštra diferencijacija na političare koji pozitivno reagiraju na ideju o vojsci EU-a te one koji je u potpunosti odbacuju jer su izrazito proamerički, proruski ili nacionalistički orijentirani (Nikolow, 2017: 91-92). U češkim političkim krugovima NATO se smatra temeljem obrane, no istovremeno se aktivno promiče ideja o funkcionalnoj zajedničkoj europskoj obrani koja bi u određenom trenutku dovela do uspostave vojske EU-a (Balaban, 2017: 129-131). I u Slovačkoj je NATO percipiran kao temelj obrane te se u političkim krugovima smatra da se ZSOP treba ojačati, no rasprava o vojsci EU-a gotovo da i ne postoji (Goda i Fischer, 2017: 366-367). Rumunjska također smatra NATO temeljem svoje obrane, a pozitivnim se smatra jačanje svih elemenata ZSOP-a, no na ideju o uspostavi vojske EU-a istovremeno se gleda s oprezom (Soare, 2017: 350). Mađarski premijer Viktor Orban, kao i sve političke stranke u opoziciji osim desničarskog Jobbika, smatraju mađarsko članstvo u NATO savezu dobrim potezom, no također su jakog uvjerenja da se vojska EU-a mora uspostaviti (Remek, 2017: 220-221). Poljska vladajuća struktura koja ima većinu u

Sejmu pozitivno reagira na ideju zajedničke europske vojske iako smatra NATO savez temeljem svoje obrane i ima problem s drugim institucijama Europske unije (Bil, 2017: 321).

Iako nije bila pod okupacijom SSSR-a ni članica Varšavskog pakta, Hrvatska je jedina država članica EU-a nakon Drugog svjetskog rata koja je vodila obrambeni rat (1991-1995) na svom teritoriju te je razumljivo da na Hrvatsku kao malu silu s malom vojskom pozitivno utječe negativna sekuritizacija europske vojske. Stoga nije čudno da njezino Ministarstvo obrane skoro doslovno preuzima američke stavove o europskoj vojsci: ideja o vojsci EU u sukobu je s NATO-ovim aktivnostima i instrumentima; vojska EU-a ne bi pridonijela snazi NATO saveza ni europskoj sigurnosti; projekt vojske EU-a mogao bi učiniti više štete nego dobra; razvoj vojske EU-a duplikacija je NATO sredstava, snaga i inicijativa (Tatalović i dr., 2017: 106).

Ciljana skupina drugog narativa negativne sekuritizacije uspostave Europske unije čiji je referentni objekt suverenitet država članica preko opstanka samostalnih nacionalnih oružanih snaga je cjelokupno građanstvo Europske unije. Zajednički nazivnik za publiku diljem Europske unije koja pozitivno reagira na ovaj vid negativne sekuritizacije je konformizam. Konformizam ovdje definiramo kao nevoljkost na rizik i novinu zbog strahu da se izgubi sigurnost i nepovredivost tj. zbog održavanja postojećeg društvenog stanja (Šiber, 1998: 163). Konformistička publika ne mora imati nacionalističke stavove da bi na nju pozitivno utjecala negativna sekuritizacija, već je dovoljno da je provoditelj sekuritizacije uvjeren u stavove koje propagira zato što su konformisti podložni autoritetu i propagandi poznatog, nisu spremni otvoriti se novini te su skloni zadržavanju naučenih kulturnih obrazaca i izbjegavanju političke konfrontacije (Šiber, 1998: 169-170). Prema navedenom, konformisti pozitivno reagiraju na različite sekuritizacije koje sekuritiziraju autoritativno-radikalne stranke ne toliko iz nacionalističkih pobuda, koliko iz straha od promjene svog okruženja.

Kao što primjećuje Christina Schori Liang (2016: 6), legitimizacija demokracije postala je veliki izazov za Europsku uniju kada su u pitanju države članice iz Istočne Europe koje imaju četrdeset godina dugu tradiciju podrivanja demokracije od strane komunista i gdje prevladava stav da je politička elita korumpirana. Upravo ta publika plodno je tlo za radikalne populističke europske stranke i rusku propagandu koje iskorištavaju strah građana, kao i njihovo nepoznavanje ustrojstva, politika i zakonodavnih procesa Unije te dovode u pitanje legitimitet institucija Europske unije i sam integracijski projekt.

Velika Britanija kao provoditelj negativne sekuritizacije ne treba uvjeriti cjelokupno ili većinsko društvo EU-a kako je uspostava vojske Europske unije egzistencijalna prijetnja

suverenitetu nacionalnih država, već samo društvo Velike Britanije zbog provizije u članku 42.4 Ugovora o Europskoj uniji:

Odluke koje se odnose na zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku, uključujući one kojima se započinje misija navedena u ovom članku, Vijeće donosi jednoglasno na prijedlog Visokoga predstavnika Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku ili na inicijativu neke države članice. Visoki predstavnik može, ako je to potrebno, zajedno s Komisijom, predložiti korištenje sredstava država članica i instrumenata Unije (Rudolf, 2009: 59).

Zbog dugotrajne sekuritizacije integracije Europske unije ne samo na polju obrambene politike tek 48 posto građana Velike Britanije osjeća se i građanima Europske unije naspram prosjeka od 66 posto za sve ispitane građane Europske unije u 28 država članica (European Commission, proljeće 2018a: 37).

Negativna sekuritizacija kakvu provode britanski donosioci odluka postoji i u drugim državama Europske unije. Osim u Velikoj Britaniji, euroskeptične vlade su za vrijeme pisanja ovog rada na vlasti u Austriji, Italiji, Mađarskoj i Poljskoj. To doduše ne znači da su i građani tih država u većinskom broju euroskeptični i da su te vlade izabrane zbog svog euroskepticizma, ali govori o pojačanom nacionalizmu u tim državama. Publika Europske unije koja najbolje reagira na sekuritiziranje državnog suvereniteta nije ograničena nacionalnim granicama iako se želi odvojiti od ostataka Europe nacionalnim granicama, a povezuje ju osjećaj nacionalizma.

Nacionalizam je potpuno drugačija kategorija od nacionalnog osjećaja. Ivan Šiber definira nacionalni osjećaj kao pozitivan element integracije:

osjećaj pripadnosti određenoj grupi – naciji, koji je stečen procesom socijalizacije kroz koji se prima jezik, tradicija i kultura određene nacije i preko kojeg se pojedinac poistovjećuje s grupom – nacijom, njezinim vrijednostima i interesima (Šiber, 1998: 96),

a nacionalizam kao njegovu patologiju koja obuhvaća nacionalnu isključivost, šovinizam i etnocentrizam (Šiber, 1998: 98). Diferencirajući uvjerenja prema nacionalnom na temelju jačine privrženosti, Henk Dekker, Darina Malová i Sander Hoogendoorn (2003: 347) ih hijerarhijski strukturiraju smatrajući da je (1) nacionalni osjećaj zapravo neutralan stav, dok je pet pozitivnih stavova: (2) nacionalna identifikacija tj. poistovjećivanje ljudi i zemlje, (3) nacionalni ponos, (4) nacionalna preferencija tj. preferiranje određene zemlje i njezinih ljudi naspram drugih, (5) nacionalna superiornost i (6) nacionalizam koji definiraju kao osjećaj pripadanja određenoj naciji koju se želi očuvati što je više moguće čistom i po mogućnosti je osamostaliti ili zadržati nezavisnom.

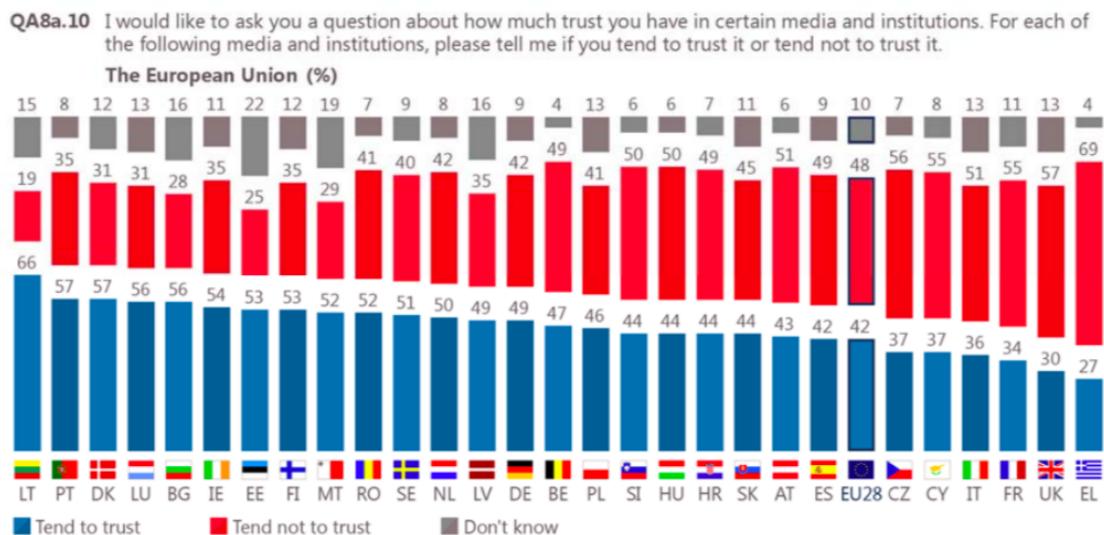
U izgradnji uvjerenja o nacionalnom mogu sudjelovati različiti determinanti istodobno, postupno ili pojedinačno: individualno znanje, vjerovanja (nacionalni klišeji i stereotipi), nacionalna mišljenja, emocionalna iskustva koja proizvode nacionalne emocije, specifični stavovi, vrijednosti koje proizlaze iz potreba i želja, nacionalne namjere i nacionalna ponašanja vidljiva u prijašnjima akcijama prema određenoj zemlji i ljudima (Dekker i dr., 2003: 349). Prema Dekker i dr. (2003: 349-350), najvažniji proces u razvitku nacionalnih uvjerenja je nacionalna socijalizacija, dok su determinanti koji uvjetuju razvitak nacionalizma: (1) intenzivni pozitivni doživljaji nacionalnih emocija kao i (2) intenzivna nacionalna ponašanja, (3) intenzivna pozitivna vjerovanja o određenoj zemlji i ljudima te (4) intenzivno negativni stavovi o njezinim nacionalnim manjinama, kao i o drugim državama i njihovim državljanima, (5) intenzivna zabrinutost za individualnu ili obiteljsku budućnost te (5) negativan doživljaj vlastita identiteta (Dekker i dr., 2003: 353).

U anketi standardnog Eurobarometra 89 (European Commission, proljeće 2018b: 124) na pitanje smatraju li da je pravo građanina EU-a da žive u vašoj državi članici dobra ili loša stvar, 71 posto građana EU-a izjavilo je kako je to dobra stvar. Najmanje pozitivno raspoloženi prema konstataciji su građani Italije (50 posto), Austrije i Hrvatske (59 posto), Cipra (60 posto), Češke (62 posto) te Rumunjske i Velike Britanije (63 posto). Publici koja ima razvijena nacionalna uvjerenja do razine nacionalne superiornosti i nacionalizma politička elita koja provodi negativnu sekuritizaciju tek će dati potvrdu o ispravnosti njihovih uvjerenja, dok će kod publike s blažim nacionalnim uvjerenjima nacionalnom retorikom pogurnuti proces socijalizacije (Dekker i dr., 2003: 351).

Upravo je ta publika ciljana skupina euroskeptičnih stranaka koje šire euroskepticizam u vremenu kada je on nadišao državne granice i postao paneuropski fenomen (Usherwood i Startin, 2013: 6). Potvrda toga je osnivanje transeuropske mreže European Alliance of EU-Critical Movements –TEAM koja okuplja oko 50 različitih euroskeptičnih grupa diljem Europe (Usherwood i Startin, 2013: 10). Simon Usherwood i Nick Startin (2013: 6-8) dijele euroskeptične stranke na: (1) one koje štite suverenitet države poput britanskog UKIP-a, (2) radikalno desne stranke kojima je to samo jedna od antiinicijativa poput francuskog FN-a i nizozemskog PVV-a, (3) radikalno lijeve stranke koje vide EU kao kapitalističko udruženje poput njemačke Die Linke i švedske The Swedish Vänsterpartiet te (4) populističke stranke koje prihvaćaju blagi euroskepticizam svojih glasača poput britanske Konzervativne stranke i poljske stranke Prawo i Sprawiedliwość (PiS).

Euroskepticizam je u europskom političkom prostoru postao legitimnim instrumentom političkih stranaka diljem Europske unije koje sa sebe odvrćaju krivnju za nacionalne socijalne i ekonomske probleme te ju usmjeravaju na Europsku uniju iskorištavajući neznanje i ukorijenjene predrasude dijela publike. Koliko je takva praksa uspješna, najjednostavnije se može provjeriti rezultatima istraživanja javnog mnijenja povjerenja građana prema Europskoj uniji i nacionalnim vladama.

U standardnom Eurobarometru 89 (European Commission, proljeće 2018c: 13) na pitanje vjerujete li Europskoj uniji Grčka (27 posto) i Velika Britanija (30 posto) su najniže rangirane zemlje u odgovoru 'imam tendenciju vjerovati', prosjek EU-a je 42 posto, a ispod prosjeka su još Češka (37 posto), Francuska (34 posto), Italija (36 posto) i Cipar (37 posto).

Slika 7. Anketa 'Povjerenje u EU-a'. European Commission, proljeće 2018c: 13.

Kod pitanja vjerujete li nacionalnoj vladi, prosjek EU-a s odgovorom 'imam tendenciju vjerovati' je 34 posto, s time da svojim nacionalnim vladama više nego EU-u vjeruju Njemačka (54 posto), Cipar (47 posto), Luksemburg (72 posto), Mađarska (46 posto), Nizozemska (67 posto), Austrija (51 posto), Švedska (60 posto) i Velika Britanija (31 posto) (European Commission, proljeće 2018d: 42).

6. ANALIZA DISKURSA I JAVNOG MNIJENJA

Ovaj rad se iz razloga interdisciplinarnosti i ukljuživosti (Van Dijk i Kintsch, 1983: 3; Fairclough i Wodak, 1997: 271) pri analizi diskursa oslanja na model kritičke analize diskursa (Critical Discourse Analysis – CDA) koji je razvijen sedamdesetih godina 20. stoljeća proširujući dotadašnju usko lingvističku definiciju diskursa. Prije nego se razvila CDA, prvu definiciju diskursa dao je Zellig S. Harris (1952: 5) koji ga definira kao „niz lingvističkih oblika raspoređenih u uzastopne rečenice“, dok je analiza diskursa „metoda koja pruža iskaze o relativnoj pojavi svih elemenata diskursa unutar granica tog istog diskursa“. Odmičući se od ovakve jednostavne definicije diskursa, Michel Foucault (1972: 27) zagovara „rekonstrukciju drugog diskursa, ponovno otkrivanje tihog mrmljanja, neiscrpnog govora koji živi unutar glasa koji čujemo“, protivi se izolacionizmu diskursa i njegovu zatvaranju u samoga sebe te zaziva slobodu istraživanja odnosa diskursa unutar i van njega (Foucault, 1972: 29).

Suglasivši se na znanstvenom polju da se analiza diskursa ne smije ograničiti na puku gramatičku analizu jezika, opće prihvatljiva definicija analize diskursa postaje proučavanje upotrebe jezika u društvenom kontekstu (Van Dijk i Kintsch, 1983: 2; Fairclough i Wodak, 1997: 258; Fairclough, 2004: 205). U knjizi *Introduction to Functional Grammar* prvi put otisnutoj 1985. godine, M.A.K. Halliday (2014: 114) definira diskurs kao „tekst koji 'visi zajedno', sa sobom i s kontekstom situacije“. Norman Fairclough (2004: 124) diskurs pak definira mnogo poetičnije kao 'perspektive svijeta' s obzirom na to da se u njemu krije odnos koji pojedinac ima sa svijetom, a na koji utječu različiti elementi poput njegove osobne i društvene identifikacije, njegova položaja u svijetu, kao i društvenih odnosa s drugim ljudima. John E. Richardson (2007: 26) vidi diskurs jednostavno kao jezik u upotrebi, a Teun Adrianus Van Dijk (1998: 194) kao komunikacijski događaj.

Razradom CDA Teun Adrianus Van Dijk i Walter Kintsch (1983: 5-8) objašnjavaju kognitivne (konstrukcijske, interpretativne, trenutne, otprije prisutne i strateške) te kontekstualne (funkcionalne, pragmatične i interaktivne) pretpostavke kao temeljne dijelove analize, dok bečka grupa lingvista okupljena oko Ruth Wodak 1990. godine u znanstvenu literaturu uvodi pojam 'diskurzivno-povijesne metode' koji pokušava sustavno integrirati „sve dostupne pozadinske informacije u analizi i tumačenju teksta“ (Fairclough i Wodak, 1997: 266). Prema Van Dijk (1993: 250), CDA zapravo želi razaznati koje „strukture, strategije i druge osobine teksta, govora, verbalne interakcije ili komunikacijskih događaja igraju ulogu“ u reprodukciji

dominacije te je pretežno zainteresirana za proučavanje polemičnih ili kontroverznih društvenih pitanja. Prema njemu je suštinska funkcija govora i teksta upravljanje tuđim mišljenjem putem uvjeravanja, prikrivanja i manipuliranja u svrhu svojih interesa (Van Dijk, 1993: 254) od strane organiziranih i institucionaliziranih moćnih i dominantnih (Van Dijk, 1993: 255).

Norman Fairclough i Ruth Wodak (1997: 271) definiraju CDA kao „analizu lingvističkih i semiotičkih aspekata društvenih procesa i problema“ te smatraju da diskurs istovremeno i tvori društveno i oblikovan je društvenim, zato što tvori situacije, znanje, društvene identitete te veze između ljudi (Fairclough i Wodak, 1997: 258; Fairclough, 2004: 3). Presudan faktor uspjeha u političkoj borbi upravo je pomno smišljen dizajn jezika (Fairclough i Wodak, 1997: 259). Michelle M. Lazar (2000: 376) tumači diskurs prema Michelu Foucaultu te ga označava kao „sklop povezanih izjava koje proizvode i strukturiraju određen poredak realnosti te koje unutar te realnosti omogućavaju određeno pozicioniranje subjekta“, s obzirom na to da „diskurzivne izjave nisu jedinice ili strukture, već uloge (značenja) koje operiraju kroz jezik“ (Lazar, 2000: 377). Lazar (2000: 377) zapravo razdvaja diskurs od jezika smatrajući diskurs većom kategorijom od jezika, ali koja jezik uključuje jer je on izvor za konstrukciju značenja, dok je diskurs stavljanje tog značenja u kontekst (Halliday, 2014: 3). Također kada diskurs manipulira jezikom u svoju egocentričnu svrhu, prepoznavamo u njemu ideološke efekte (Van Dijk, 1998: 193; Jørgensen i Phillips, 2002: 63).

Upravo u ovom aspektu diskursa mnogi autori (Van Dijk, 1998; Wodak i Meyer, 2009: 3; Breeze, 2011: 520) vide glavnu funkciju CDA – demistifikaciju ideologija kroz analizu semiotike. Pojedinci, organizirane grupe i institucije koje žude za moći putem pažljivo oblikovanog diskursa imaju moć utjecati na latentna vjerovanja i vrijednosti publike u svrhu promicanja svoje ideologije (Wodak i Meyer, 2009: 8). Stoga CDA premošćuje jaz između fenomena jezika i djelovanja moći (Breeze, 2011: 520) s obzirom na to da „moć ne mora imati svoje ishodište u jeziku, ali jezik može biti upotrebljen u izazivanju moći, njezinom podrivanju ili izmjeni njezine distribucije“ (Wodak i Meyer, 2009: 10).

Van Dijk (1998: 193) zaključuje da se najveći dio ideološke socijalizacije događa posredstvom diskursa koji omogućuje akterima da formuliraju svoje opće i specifične zaključke koristeći tek nekoliko instanci iskustva i zapažanja. Prema tome analiza diskursa započinje analizom konteksta, pronalaženjem obrazaca, određivanjem okruženja te uloga i identiteta sudionika, a tek nakon toga se usmjerava prema tekstu govora, njegovoj temi, značenju, stilu i retorici (Van Dijk, 1993: 270). Prema Van Dijk (1993; 1998), dijelovi koje CDA metoda treba analizirati,

a koje ovaj rad shvaća kao kodove analize, su pristup diskursa medijima kao medijatorima, okruženje, društveno značenje, pozicije i uloge sudionika, govorni čin, tema, shema teksta, argumenti, stil i retorika.

Posredstvom utvrđenog sustava kodiranja analize diskursa uočene su i interpretirane riječi, sintagme te kontekstualni obrasci suprotstavljenih narativa o uspostavi vojske Europske unije, koji su rezultirali objašnjenjem izgradnje i održavanja analiziranih narativa u javnom diskursu provoditelja sekuritizacija kroz analizirano vremensko razdoblje te utjecaj na javno mnijenje građana EU-a.

Sustav kodiranja analize diskursa je podijeljen u dva stupnja: kodove komunikacijske situacije i kodove teksta i govornog čina. Kodovi komunikacijske situacije su (1) okruženje tj. vrijeme i mjesto, (2) tip diskursa, (3) pozicija i uloga aktera te (4) njihovi ciljevi, ideologije i znanja. Kodovi teksta i govornog čina su (5) tema i njezina kontrola, (6) shema teksta, (7) argumenti, (8) stil i retorika (Van Dijk, 2015: 470-472). Analizirani govorni činovi i tekstovi provoditelja sekuritizacija nisu uvijek analizirani kroz sve navedene kodove jer se analizirani narativi često pojavljuju kao dijelovi složenih i tematski raznovrsnih tekstova i govornih činova ili kao kratke izjave provoditelja sekuritizacija medijima. Također nisu svi kodovi jednake važnosti za analizu diskursa koju ovaj rad provodi jer je većina analiziranih govornih činova u ovom radu analizirana u tekstualnom obliku, dok su neki kodovi značajniji pri analizi uživo izrečenih govornih činova. Analiza diskursa putem navedenog sustava kodiranja provedena je u potpoglavljima *Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije* i *Analiza diskursa negativne sekuritizacije*.

Pri analizi službenih sigurnosnih dokumenata EU-a, *Europske sigurnosne strategije* iz 2003. i *Globalne strategije EU-a* iz 2016. godine, upotrebljen je računalni softver NVivo 12 za analizu učestalosti tematskih riječi unutar dokumenata. Putem softvera NVivo 12 izdvojene su najčešće korištene riječi u obje strategije te njihov broj, kao i ponderirani postotak prema cjelokupnom broju riječi unutar strategija. Rezultat analize prikazan je u potpoglavlju *Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije*. Kako se službeni sigurnosni dokumenti SAD-a i Velike Britanije koji su analizirani u potpoglavlju *Analiza diskursa negativne sekuritizacije*, većim dijelom ne odnose na temu ovog rada, analiza navedenih dokumenata putem softvera NVivo 12 ne bi bila značajna za analizu, te stoga ona nije provedena.

Prikazan sustav kodiranja kojim se rad koristi pri analizi diskursa sekuritiziranih narativa u skladu je s 'teorijom govornog čina' John L. Austina, na temelju koje teorija sekuritizacije gradi

svoju analizu govornog čina kao sigurnosti. Prema Austinu (1975), govorni čin tj. izričaj je glavni incident u izvedbi određenog čina. Produkti govora tj. izjave se dijele na izvedbene i konstatirajuće govorne činove. Određene izjave su samo puki izričaji s funkcijom konstatiranja činjeničnog stanja pa se prema tome analiziraju kao istinite ili lažne, dok su druge izjave zapravo izvedbeni govorni činovi jer uz prikazivanje činjenica imaju i dodanu vrijednost. Prema ovoj razradi, svaki govorni čin može imati tri tipa: lokucijski tj. čin izricanja, ilokucijski tj. čin kojim se nešto ostvaruje samim lokucijskim činom i perlokucijski – učinak lokucijskoga čina pod utjecajem određenog konteksta poput evociranja osjećaja, izazivanja akcija, probuđivanja uvjerenja (Balzacq, 2005: 175).

Konstatirajući govorni činovi sadrže lokucijsku i ilokucijsku funkciju, dok se perlokucijska funkcija pojavljuje tek u izvedbenom govornom činu. Iako Balzacq tvrdi da je sekuritizacija prikazana kroz teoriju sigurnosti tek konstatirajući govorni čin te tvrdi da se samim izričajem govornog čina čini sigurnost (Balzacq, 2005: 177), ovaj rad ju shvaća kao izvedbeni govorni čin koji u sebi sadrži perlokucijski efekt. Prema Balzacqu (2005: 187), govor ima dva naličja: tvorbeno i uzročno. Tvorbeno naličje pretpostavlja međusobno razumijevanje te putem njega govorni čin gradi sadržaj i formu društvenih odnosa. Uzročno naličje ima ulogu prijevoznog sredstva za ideje koje govorni čin prenosi te njime govorni čin nišani određene primatelje i utjelovljuje određenu akciju.

Da bi primatelj prihvatio određeni govorni čin, mora prvo shvatiti značenje oba njegova naličja – semantičko značenje rečenice i pragmatični smisao rečenog (Balzacq, 2005: 187). Kako bi uspješno prenio značenja oba naličja, provoditelj sekuritizacije mora prilagoditi svoj jezik iskustvu publike: „složenost/jednostavnost govora, geste, tonalitet, redoslijed, imidž, stav, ideje i identifikaciju s njima“ (Balzacq, 2005: 184) te upotrebiti element konteksta jer je bit samog diskursa njegov utjecaj na primatelja poruke tj. njegova moć uvjeravanja primatelja u svoju poruku i primoravanja primatelja u izvršavanje naređenog (Balzacq, 2005: 187). Kako bi se dobili odgovori o tvorbenom naličju određenog govornog čina putem ove analize diskursa postavlja se pitanje 'kako je nešto izrečeno', dok za odgovor o uzročnom naličju govora postavlja se pitanje 'što je cilj sekuritizacije'. Balzacq (2005: 188) navodi i treću dimenziju koja odgovara na pitanje svrhe same komunikacije: zašto je uopće predmet debate sekuritiziran?

U analizi diskursa oba naličja govora jednako su važna i ne mogu se analizirati odvojeno. Budući da je svaka zajednica/društvo povezana određenim kulturnim identitetom, tumačenjem povijesti i političkom klimom, čak i identične riječi sličnih jezika mogu u različitim društvima

imati različita značenja i asocijacije (Zedner, 2003: 165). Ne manje značajan je i potencijal za diferencijalno dekodiranje poruka koji ovisi o osobnom iskustvu, političkoj orijentaciji, etnicitetu, spolu i dobi (McNair, 2003: 36; Van Dijk i Kintsch, 1983: 5; Fairclough i Wodak, 1997: 278).

Javno mnijenje tj. mišljenje koje dijeli većina publike oko određenog predmeta debate započelo se znanstveno ispitivati razvijanjem metoda ispitivanja tek dvadesetih godina prošlog stoljeća, a u stopu je praćeno razvojem metoda kojima se na njega utječe (Šiber, 1998: 250). Za analizu diskursa sekuritizacije iznimno je važno javno mnijenje one publike koja je ciljana skupina sekuritizacije, i to prije samog početka sekuritizacije te nakon izrečenog govornog čina sekuritizacije. Javno mnijenje je bitno ne samo da bi se dokazala uspješnost određene sekuritizacije, već i da bi se dokazalo da govorni činovi koje ovaj rad prepoznaje kao činove sekuritizacije zbilja to jesu.

U nastavku putem navedenog kodnog sustava rad kroz kvalitativnu metodu analize diskursa i kvantitativnu metodu analize javnog mnijenja analizira suprotstavljene narative koji u svom središtu imaju uspostavu vojske EU-a. Cilj analize je dokazati da oba narativa ispunjavaju uvjete da ih prema definiciji Kopenhagenske škole svedemo pod pojam sekuritizacije te potvrditi *hipotezu* da su dva navedena suprotstavljena narativa putem sekuritiziranih govora političkih aktera proizveli status quo u polju sigurnosne politike Europske unije kada je u pitanju nastavak njezine integracije.

6.1. Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije

Svi govorni činovi pozitivne sekuritizacije imaju dodirne točke u svom tvorbenom i u svom izvedbenom naličju. Budući da građani Europske unije kao glavna publika pozitivne sekuritizacije govore različitim jezicima (Europska unija ima 24 službena jezika), tvorbeno naličje govornog čina bez obzira na jezik koji mu služi kao prijevozno sredstvo, mora biti jednostavno i razumljivo pripadniku svake države unutar Europske unije. U izvedbenom naličju pozitivna sekuritizacija oslanja se na perlokucijsku funkciju govornih činova povezanih s pozitivnom naracijom o Europskoj uniji. Svaka nacija i država imaju svoju povijest iz koje izvire njihov identitet. Stoga je za očekivati i da EU ima izvorište svog identiteta u povijesti udaljenijoj od 1956. godine, kada su potpisani *Rimski ugovori*.

Izvorište europskog identiteta federalisti vrlo često pronalaze u povijesnom razdoblju prosvjetiteljstva i Francuske revolucije uspoređujući progresivne stavove elita 18. i 21. stoljeća (Delpiano, 2017: 19), kao što nalaze izvorište euroskepticizma u antifilozofiji istog povijesnog razdoblja (Delpiano, 2017: 20). Patrizia Delpiano (2017: 20) primjećuje da iako postoje određene vrijednosti Europske unije koje se mogu povezati s prosvjetiteljstvom poput sekularizma, slobode mišljenja i slobode tiska, pronalazak europskog identiteta u tom razdoblju tek je konstrukcija s kraja 20. i početka 21. stoljeća. Svoj zaključak potkrepljuje konstatacijama da je za dvojicu glavnih predstavnika prosvjetiteljstva, Montesquieua i Voltairea, Europa prvenstveno definirana političkom slobodom bez obzira na oblik vladavine, što promatraju nasuprot despotizmu Azije odnosno kršćanskoj religiji i s njom povezanim političkim principima (Delpiano, 2017: 22).

Prosvjetitelji su europsko zajedništvo doživljavali u smislu različitosti u odnosu na druge kontinente i države, oslanjajući se na sekularizam i univerzalizam, a ne kao izrazite sličnosti ili svjesne povezanosti na europskom tlu. Europska unija ipak svoju povezanost s prosvjetiteljstvom iskazuje odabirom *Ode radosti*, zadnjeg dijela Beethovenove Devete simfonije za svoju himnu. Kompozicija je uglazbljena istoimena pjesma koju je Friedrich Schiller napisao 1785. godine i koja iskazuje idealističku viziju bratstva ljudske rase u duhu prosvjetiteljstva i Francuske revolucije. Prema tome uzročno naličje koje odgovara na pitanje 'što je cilj sekuritizacije' u pozitivnoj sekuritizaciji prenosi ideju europskog zajedništva, europskog jedinstva pred jednom europskom sudbinom.

6.1.1. Analiza govornih činova provoditelja sekuritizacije

Analizu govornih činova provoditelja pozitivne sekuritizacije rad provodi prema metodologiji Van Dijka (2015: 470-472) analizirajući kodove komunikacijske situacije:

- (1) okruženje tj. vrijeme i mjesto,
- (2) tip diskursa,
- (3) poziciju i ulogu aktera i
- (4) njihovih ciljeva, ideologija i znanja;

te kodove teksta ili govornog čina:

- (5) tema i njezina kontrola,
- (6) shema teksta,
- (7) argumenti,
- (8) stil i retorika.

Za olakšanje istraživanja kodovi su kroz analizu označeni pripadajućim brojevima.

Analizom kodova pozitivnog narativa uspostave vojske EU-a rad dokazuje ispunjavanje svih uvjeta sekuritizacije kojom se do tada politiziran narativ sekuritizira.

Poziv na uspostavu vojske Europske unije koji ovaj rad shvaća kao početak pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije Jean Claude Juncker izrekao je 8. ožujka 2015. godine u intervjuu njemačkim novinama *Welt am Sonntag* odgovarajući na tri novinarska pitanja:

Zajednička europska vojska pokazala bi da nikada više neće biti rata između država Europske unije. Takva vojska bi nam također pomogla formirati zajedničke vanjske i sigurnosne politike i omogućila Europi preuzimanje odgovornosti u svijetu... Sa svojom vlastitom vojskom, Europa bi mogla uvjerljivije reagirati na prijetnju miru u državi članici ili u susjednim zemljama... Vojni odgovori su uvijek krivi odgovori. Oni su priznanje da su diplomacija i politika doživjele neuspjeh. Europska vojska ne treba odmah biti upotrebljena. Ali zajednička vojska Europljana prenijela bi jasnu poruku Rusiji da smo ozbiljni u obrani naših europskih vrijednosti... Ne pripadaju sve zemlje NATO saveza Europskoj uniji. Ne radi se o nadmetanju, već o jačanju Europe. Štoviše, europska vojska dovela bi do intenzivnije suradnje u polju razvoja i nabave vojne opreme i donijela bi značajnu uštedu (Balzli i dr., 2015).

Poruke o potrebi uspostave vojske Europske unije iz navedenog intervjua prenesene su u skoro svim zemljama Europske unije (Cazenave, 2015; DCNews.ro, 2015; Delfi.ee, 2015; Delfi.lt, 2015; ElMundo.es, 2015; Gros-Verheyde, 2015; IlSole24Ore.com, 2015; Juncker, 2015b; Lidovky.cz, 2015; Obramba.com, 2015; Público.pt, 2015; Robinson i Shotter, 2015; Romac, 2015; Sparrow, 2015; Spiegel.de, 2015; Stroobants, 2015; SverigesRadio.se, 2015; Štrba, 2015; Wójcik, 2015; Yle.fi, 2015) te su potakle mnoštvo članaka, komentara, polemika, debata te stručnih i znanstvenih radova (ALDE, 2015; EPP Group, 2015; Frontini, 2015; Gotev i dr., 2015; RT.com, 2015; S&D, 2017; Schindler, 2015; SputnikNews.com, 2015; Stoltenberg, 2015; Tass.ru, 2015).

Slijedi prikaz kodova komunikacijske situacije pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a u govornim činovima Jean-Claudea Junckera.

Junckerov intervju u njemačkim novinama *Welt am Sonntag*, 8. ožujka 2015.

(1) Govorni čin kojim započinje pozitivna sekuritizacija uspostave vojske EU izrečen je 8. ožujak 2015. godine za vrijeme revizijskog procesa Europske sigurnosne strategije (ESS) iz 2003. godine koji je pokrenula HR/VP Federica Mogherini, a koji je završio objavom Globalne strategije EU (EUGS) 2016. godine. Govorni čin dogodio se pet mjeseci nakon što je Juncker postao predsjednik Europske komisije, godinu dana nakon što je započeo rat u Donbassu te godinu prije najavljenog britanskog referenduma o članstvu u EU. Narativ je izrečen u Junckerovom uredu u zgradi Komisije u Bruxellesu.

(2) Junckerov narativ objavljen je u intervjuu danim njemačkim novinama *Welt am Sonntag*.

(3) Juncker je predsjednik Europske komisije, strukture koja je u supranacionalnoj arhitekturi Europske unije vlada EU, te je stoga najvažniji predstavnik Unije. Intervju s novinarima novina *Welt am Sonntag* bio je službeni intervju predsjednika Europske komisije. Za predsjednika Komisije Juncker je nominiran kao *Spitzenkandidaten* grupe EPP unutar Europskog parlamenta, a uoči europarlamentarnih izbora 2014. godine. Model *Spitzenkandidaten*¹⁶ prvi put je zaživjela upravo na izborima 2014. godine usprkos negodovanju Europskog vijeća. Do europskih izbora 2014. godine Europsko vijeće je dogovorom nominiralo kandidata za instituciju predsjednika Komisije, što je Europski parlament smatrao nedemokratskom praksom. Europski parlament se zalagao za ovaj demokratskiji model prema kojem kandidat kluba zastupnika koji dobije većinu na europskim izborima postaje kandidatom za predsjednika Komisije. Budući da je grupa EPP dobila većinu glasova na europarlamentarnim izborima 2014. godine, njezin *Spitzenkandidaten* Jean-Claude Juncker potvrđen je od strane Europskog vijeća i na sjednici Europskog parlamenta izglasan za predsjednika Europske komisije na mandat od 5 godina.

Na sjednici Europskog vijeća Juncker nije potvrđen jednoglasnom odlukom jer su tadašnji premijer Velike Britanije David Cameron i premijer Mađarske Viktor Orban glasovali protiv njega. Britanski premijer Cameron glasovao je protiv jer se do Junckerove nominacije nije došlo dogovorom šefova država na Europskom vijeću, već putem metode *Spitzenkandidaten* i jer je Juncker uvjereni federalist, konstatirajući:

¹⁶ Model označava da svaki klub zastupnika tj. politička grupa u Europskom parlamentu imenuje svog kandidata za predsjednika Komisije uoči europskih izbora.

Ovo je loš dan za Europu... daje novu moć Europskom parlamentu. Cijeli ovaj proces je jednostavno utvrdio moje uvjerenje da se EU mora promijeniti (BBC.co.uk, 2014).

(4) Cilj Junckerova govornog čina je formirati narativ koji stvara potrebu za uspostavom vojske EU-a. Narativ oslikavanjem opasne sigurnosne situacije oko Europske unije te označavanjem egzistencijalne prijetnje i referentnog objekta nudi rješenje sigurnosnog problema – uspostavu vojske EU-a. Cilj analiziranog diskursa je također prebaciti temu uspostave vojske Europske unije iz domene političke debate gdje je ta tema samo politizirana, u domenu sigurnosnog pitanja u kojem nema debate o potrebi uspostave, već se nameće hitnost i neophodnost njezine uspostave.

Uloga Jean-Claudea Junckera kao provoditelja pozitivne sekuritizacije nije iznenađenje jer je Juncker ideološki uvjereni federalist:

Čitav sam svoj život živio, borio se i radio za europski projekt. Vidio sam i proživio njegova dobra i loša vremena. Sjedio sam na različitim stranama stola, kao ministar, premijer, predsjednik Euroskupine i sada kao predsjednik Komisije. Bio sam u Maastrichtu, Amsterdamu, Nici i Lisabonu kada se naša Unija mijenjala i povećavala. Oduvijek sam se borio za Europu. U nekim sam trenucima patio zbog Europe, a ponekad čak i očajavao. U dobru i zlu nikada nisam prestao voljeti Europu (Juncker, 2017)

te smatra da:

Moderan patriotizam ima dvije dimenzije, nacionalnu i europsku, i te dvije dimenzije nisu u sukobu jedna s drugom (Juncker, 2015c).

Juncker želi trenutno uređenje Unije, koje se nalazi između konfederativnog tj. „saveza suverenih država koji se temelji na međudržavnom ugovoru, a usmjeren je prema ostvarivanju unaprijed određenih zajedničkih interesa“ (Enciklopedija.hr, 2018c) i federativnog uređenja tj. „etatističkog kolektiviteta nadređenog državama koje se nalaze u uniji“ u kojem se suverene države odriču dijela svojih suverenih nadležnosti (Enciklopedija.hr, 2018a), preustrojiti u čisto federativno uređenje:

U Uniji nema dovoljno Europe. U Uniji nema ni dovoljno Unije. To moramo promijeniti. To moramo promijeniti odmah (Juncker, 2015a).

Također Juncker ne želi kao predsjednik Komisije biti shvaćen kao glavni tehokrat, već želi ostati političar i od Komisije napraviti političko tijelo koje nudi rješenja i predlaže nove ciljeve i politike:

S obzirom na to da sam u predizbornoj kampanji nastupio kao *Spitzenkandidat*, imao sam mogućnost biti predsjednik s izraženijom političkom dimenzijom... Zato sam u rujnu prošle

godine u ovom domu rekao da želim voditi političku Komisiju. Izrazito političku Komisiju... Kada se u osnivačkim ugovorima govori o Komisiji, Komisiju smatram institucijom pod političkim vodstvom predsjednika i kolegija povjerenika... Jer pitanje povećanja PDV-a ne samo na restorane, već i na obrađenu hranu nije samo tehničko pitanje. To je ujedno i političko i socijalno pitanje (Juncker, 2015a)

te konsolidirati djelovanje Europske unije, kako u unutarnjoj, tako u vanjskoj politici:

Ono što mi trebamo sustav je koji bi bio više europski, neovisan o proračunima država članica kako bi građani bili apsolutno sigurni da je njihova ušteđevina na sigurnom... Euro treba snažnije zastupati na globalnoj razini... Kako je moguće da smo mi, Europljani, kao cjelina, najveći dioničari globalnih institucija kao što su MMF i Svjetska banka, a da svejedno u njima na kraju djelujemo kao manjina? (Juncker, 2015a).

Jean-Claude Juncker (European Commission, 2014a) je pravnik koji se od osamdesetih godina prošlog stoljeća nalazi na izvršnim pozicijama vlasti Luksemburga, prvo kao zamjenik ministra rada (1982-1984), potom kao ministar rada (1984-1999), ministar financija (1989-2009) i premijer (1995-2013). Dugogodišnji političar s velikim teorijskim i praktičnim političkim znanjem, Juncker je bio prvi stalni predsjednik Euroskupine (2005-2013) te je na poziciji premijera jedne države članice i predsjednika Euroskupine aktivno sudjelovao u stvaranju eura, pisanju *Lisabonskog ugovora* te stvaranju Europske unije kakva je danas. Junckerova filozofija je vrlo jednostavna:

Teško ćemo iskoristiti bilo kakav vjetar u leđa ako nemamo jasno odredište. Moramo znati kamo idemo... Naše metode moraju biti u većoj mjeri europske (Juncker, 2015a).

(5) Tema uspostave vojske Europske unije postoji dug niz godina kao politizirana tema u europskoj politici. Kao politiziranu temu Juncker ju je izrekao kao kandidat za predsjednika Komisije pred Europskim parlamentom 2014. godine:

Također vjerujem da moramo raditi na snažnijoj Europi i kada je riječ o pitanjima sigurnosti i obrane. Da, Europa je pretežno meka sila. Ali čak i najjače meke sile ne mogu dugoročno opstati bez barem nekih integriranih obrambenih kapaciteta (Juncker, 2014).

U trenutku kada je izrekao ovaj govor Junckera je Europsko vijeće već potvrdilo, ali je još čekao glasovanje u Europskom parlamentu, stoga i ne čudi njegova mlaka izjava. U citiranom govoru 'integrirani obrambeni kapaciteti' stoje kao eufemizam za europsku obranu, a uz to upotrebljava i odmjerene sintagme poput 'snažnije Europe', 'najjače meke sile' te 'barem nekih'. Na početku istog govora, Juncker rezimira plan politike koju će voditi u jednoj rečenici:

Želim da Europska unija bude veća i ambicioznija u velikim temama, a manja i skromnija u manjim temama (Juncker, 2014).

Upravo tako Juncker postupa s temom uspostave vojske Europske unije. Velika tema treba biti još veća i ambicioznija. Velika tema treba biti postavljena kao takva da ju se ne može umanjiti, što su godinama radile Velika Britanija i SAD. Da bi uspio u osiguranju važnosti teme, Juncker izvlači temu iz političke arene i ubacuje ju u sigurnosnu arenu. Tema koja je do sada bila tema državnika, postaje temom europskog društva. Upravo stoga Juncker i izvodi inicijalni govorni čin sekuritizacije u intervjuu u uglednim europskim novinama obraćajući se društvu Europske unije, a ne državicima. Velika tema treba biti sekuritizirana kako bi ostala relativna i kako ju ne bi mogli ponovno minorizirati i izolirati kao što su državici država članica to činili u prošlosti.

Budući da je Juncker predsjednik političke Komisije koja kreira nove pravce i promovira ideje, njegova je sekuritizacija teme uspostave vojske Europske unije odjeknula poput detonacije diljem Europe te su svi važniji mediji prenijeli vijest, kao i dali svoje viđenje na temu. U tri kratka odgovora na pitanja novinara *Welt am Sonntag*, Juncker uspješno postavlja temelje sekuritizacije uspostave vojske Europske unije:

- **Rusija** je egzistencijalna prijetnja,
- europske vrijednosti i **Europa** su referentni objekti, a
- **uspostava vojske EU-a** je hitna mjera.

Juncker narativom daje vojsci EU moć sjedinjavanja:

...nikada više neće biti rata između država Europske unije... pomogla formirati zajedničke vanjske i sigurnosne politike... o jačanju Europe... intenzivnije suradnje u polju razvoja i nabave vojne opreme (Balzli i dr., 2015),

promoviranja:

...omogućila Europi preuzimanje odgovornosti u svijetu (Balzli i dr., 2015),

obrane:

...uvjerljivije reagirati na prijetnju miru u državi članici ili u susjednim zemljama (Balzli i dr., 2015),

odvraćanja:

...prenijela bi jasnu poruku Rusiji da smo ozbiljni u obrani naših europskih vrijednosti (Balzli i dr., 2015),

autonomije:

Ne pripadaju sve zemlje NATO saveza Europskoj uniji (Balzli i dr., 2015),

i štednje:

...donijela bi značajnu uštedu (Balzli i dr., 2015).

(6) Sekuritiziran narativ o potrebi uspostave vojske direktan je odgovor na pitanja novinara: „Trebamo li vojsku Europske unije?“ „Bi li Rusija odustala od aneksije Krima da imamo EU vojsku?“ i „Zar nije NATO dovoljan?“ (Balzli i dr., 2015).

Odgovarajući na prvo pitanje, Juncker nabraja razloge zašto je potrebna europska vojska služeći se gradacijom: od najstarijeg razloga – sprečavanja ratova među državama EU-a, preko globalnog razloga – vanjsko-političke važnosti Europske unije, do tehničko-partikularnog razloga – napada na državu članicu. Odgovarajući na drugo pitanje, Juncker ne daje direktan odgovor, već pozicionira vojsku Europske unije kao instrument u sprečavanju mogućeg sukoba tj. instrument zastrašivanja druge strane. Na treće pitanje Juncker odgovara tako što prvom rečenicom odvaja članice EU-a u NATO savezu od članica NATO-a koje nisu u Europskoj uniji nastavljajući isto i u drugoj i trećoj rečenici te potpuno ignorirajući bit pitanja.

(7) U prvom odgovoru analiziranog govornog čina Juncker odgovora na pitanje je li potrebna vojska Europske unije navodeći tri razloga njezine neophodne potrebe. Prvi razlog je:

Zajednička europska vojska pokazala bi da nikada više neće biti rata između država Europske unije (Balzli i dr., 2015),

što je povijesni razlog europske integracije koji stoji i u preambuli *Lisabonskog ugovora*:

PODSJEĆAJUĆI na povijesnu važnost okončanja podijeljenosti europskog kontinenta i potrebe za stvaranjem čvrstih temelja za izgradnju buduće Europe (Rudolf, 2009: 34).

Vojska Europske unije bi svojim postojanjem bila jamac mira i prosperiteta unutar Europske unije te samim svojim postojanjem spajala države članice. Unutar ovog razloga stoji i neizrečena činjenica da nacionalne vojske odvajaju u istoj mjeri u kojoj bi zajednička vojska spajala.

Drugi razlog je:

Takva vojska bi nam, također, pomogla formirati zajedničke vanjske i sigurnosne politike i omogućila Europi preuzimanje odgovornosti u svijetu (Balzli i dr., 2015).

Ovaj razlog je pobliže analiziran u poglavlju *Pozitivna sekuritizacija*, potpoglavlju *Kontekst* kada je objašnjen kontekst balansiranja Europske unije prema SAD-u u međunarodnoj vanjskoj politici. Juncker pritom doživljava postojanje vojske EU-a kao instrument za provođenje vanjskih politika Europske unije koje bi oblikovale svijet na sliku i priliku EU i širile europske vrijednosti i principe za koje trenutno Europska unija nema snage. Također ovim razlogom Juncker nameće rješenje problema koje odavno primjećuju kritičari hiperbirokratiziranosti i složenosti institucija, protokola i politika Europske unije kada tvrde da EU ne govori jednim jezikom i da u vanjskoj i sigurnosnoj politici EU-a vlada kaotično stanje (Graça Peters i dr.,

2010). Dok postoje nacionalne vojske koje služe kao instrumenti u vanjskoj i sigurnosnoj politici, postojat će i različite nacionalne vanjske i sigurnosne politike.

Treći razlog je praktičan:

Sa svojom vlastitom vojskom, Europa bi mogla uvjerljivije reagirati na prijetnju miru u državi članici ili u susjednim zemljama (Balzli i dr., 2015).

Odgovor se, iako nije eksplicitno izrečen, referira na rusku okupaciju Krima koja se prema Junckeru mogla spriječiti tj. EU je mogla 'uvjerljivije reagirati'.

Odgovor na drugo pitanje usko je povezan s trećim razlogom potrebe uspostave vojske EU – vojska Europske unije mogla je spriječiti rusku aneksiju Krima. Kao iskusan europski političar odan idejama multilateralizma i diplomacije, Juncker prezentira europske vrijednosti:

Vojni odgovori su uvijek krivi odgovori. Oni su priznanje da su diplomacija i politika doživjele neuspjeh (Balzli i dr., 2015),

te stoga:

Europska vojska ne treba biti odmah upotrebljena (Balzli i dr., 2015), ako bi uopće ikada i bila upotrebljena kao odgovor 'na prijetnje miru u državi članici ili u susjednim zemljama'. Vojska Europske unije prvenstveno bi nastavila sadašnju politiku ZSOP-a vojnim misijama.

No njezino postojanje je odgovor sam po sebi, baš kao što je postojanje NATO-a odgovor sam po sebi.

Ali zajednička vojska Europljana prenijela bi jasnu poruku Rusiji da smo ozbiljni u obrani naših europskih vrijednosti (Balzli i dr., 2015).

Zajednička vojska Europske unije bila bi indikator vrhunca zajedništva država članica. Postojanjem zajedničke vojske članak 42.7. *Lisabonskog ugovora*:

Ako je neka država članica žrtva oružane agresije na njezin teritorij, ostale države članice obvezatne su pružiti joj pomoć i potporu svim raspoloživim sredstvima u skladu s odredbama članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda (Rudolf, 2009: 59),

ne bi bio potreban već samorazumljiv jer bi na oružanu agresiju u državi članici odgovorila njezina vojska – vojska Europske unije. Postojanjem zajedničke vojske ne bi bilo potrebno u istom stavku naglašavati:

To ni na koji način ne dovodi u pitanje posebnu prirodu sigurnosne i obrambene politike određenih država članica (Rudolf, 2009: 59),

jer ne bi postojale posebne 'prirode sigurnosnih i obrambenih politika određenih država članica', kao što bi i nastavak stavka bio izlišan:

Obveze i suradnja u ovome području moraju biti u skladu s obvezama preuzetima u okviru Sjevernoatlantskog saveza, koji za države koje su njegove članice, ostaje temeljem njihove kolektivne obrane i forum njezina ostvarivanja (Rudolf, 2009: 59), iako nije na odmet. Postojanjem zajedničke vojske Europske unije, NATO više ne bi bio 'temelj kolektivne obrane EU-a i forum njezina ostvarivanja', već bi za EU on bio kao i za SAD:

...jedna od naših velikih prednosti nad našim konkurentima (The White House, 2017: 48), te ga se ne bi spominjalo 16 puta (European External Action Service, 2016a), nego svega šest, kako je to slučaj u zadnjoj Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji SAD-a (The White House, 2017).

Upravo iz navedenih razloga odgovarajući na pitanje 'Zar nije NATO dovoljan?', Juncker izgovara sljedeću rečenicu:

Ne pripadaju sve zemlje NATO saveza Europskoj uniji (Balzli i dr., 2015).

Uobičajena konstatacija u ovom duhu je da nisu sve države članice Europske unije članice NATO saveza, te se stoga treba ojačati ZSOP. No Juncker ne izgovara očito – da šest država članica nije u NATO-u (Austrija, Cipar, Finska, Irska, Malta i Švedska) – već ono još očitije – da ne pripadaju sve zemlje NATO saveza Europskoj uniji (Albanija, Crna Gora, Island, Kanada, Norveška, SAD, Turska). Bitna riječ u ovoj rečenici je 'ne pripadaju', u originalu njemačkog jezika na kojem je intervju izveden 'nicht gehören zu'. Juncker je mogao reći da nisu sve članice NATO saveza u EU, kao što se obično kaže da nisu sve države članice EU u NATO savezu, no on se odlučio za riječ 'ne pripadaju' jer ne dijele sve zemlje NATO saveza vrijednosti EU-a:

NADAHNUTI europskim kulturnim, vjerskim i humanističkim nasljeđem, iz kojeg su se razvile opće vrijednosti nepovredivih i neotuđivih prava ljudskoga bića, slobode, demokracije, jednakosti i vladavine prava (Rudolf, 2009: 34),

niti imaju iste ciljeve u vanjskoj i sigurnosnoj politici kao EU:

RIJEŠENI da provode zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku koja sukladno odredbama članka 42. uključuje postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike koja bi mogla dovesti do zajedničke obrane, a čime bi se ojačao europski identitet i njegova neovisnost u cilju promicanja mira, sigurnosti i napretka u Europi i svijetu (Rudolf, 2009: 34).

Potom Juncker izgovara uvježbanu pomirljivu rečenicu:

Ne radi se o nadmetanju, već o jačanju Europe (Balzli i dr., 2015),

te navodi još jedan mnogo ekonomičniji i ne toliko principijelan razlog za uspostavu vojske EU-a:

Štoviše, europska vojska dovela bi do intenzivnije suradnje u polju razvoja i nabave vojne opreme i donijela bi značajnu uštedu (Balzli i dr., 2015).

Cilj sekuritizacije nije ukazivanje na opasnost Rusije, već na opasnosti koje proizlaze iz nepostojanja vojske Europske unije (političke, globalne, sigurnosne, ekonomske), kao i prednosti koje nam uspostava vojske donosi. Ipak, egzistencijalna prijetnja dolazi s obje strane, a rješenje ne može biti NATO savez jer neke njegove članice ne pripadaju mentalitetu Europske unije (vrijednostima i principima). A uz teritorij i društvo Europske unije upravo su te vrijednosti i principi oni koji tvore europski identitet, ono što bi vojska EU-a štitila i pomogla širiti.

(8) U tri kratka odgovora Juncker vrlo jednostavno artikulira potrebu uspostave vojske Europske unije. Pretpostavljajući da predsjednik Europske komisije nije nepripremljen dao veliki intervju i da je Juncker unaprijed znao pitanja, nije čudno što je toliko toga preneseno u ta tri odgovora. Već na prvu je svima koji pročitaju intervju jasno što je Juncker želio poručiti: tko je antagonist cijele priče (Rusija), tko bi mogao biti žrtva (Europska unija) i što se mora učiniti da do katastrofe ne dođe (uspostava vojske EU-a). Nakon pažljivijeg čitanja, vidljiv je cijeli podsloj poruka, koje niti su zbilja skrivene, niti su izrazito vidljive (EU je stvorena da bi se osujetio novi mogući rat, sada moramo završiti posao i potpuno onemogućiti tu mogućnost; EU mora imati jaku vojsku kao instrument odvratanja kako bi promovirala svoje politike i vrijednosti svijetom; neke NATO-ove članice ne dijele naše vrijednosti).

Tri odgovora koja tvore sekuritiziran narativ sastoje se od 10 kraćih izjavnih rečenica. U odgovorima nema nejasnoća, a stil govora je jednostavan za pratiti i samorazumljiv. Sintagma 'europska vojska' ili referiranje na istu pojavljuje se 6 puta. Zamjetljiv je jedan moment kada se europska vojska naziva 'zajedničkom vojskom Europljana' i to u rečenici koja identificira Rusiju kao egzistencijalnu prijetnju. Sintagma 'zajednička vojska Europljana' personificira europsku vojsku, zamjenjujući posvojni pridjev 'europska' s gradivnim pridjevom 'Europljana' te daje snagu opisu vojske. Također je europska vojska skoro uvijek aktivni subjekt u rečenici: „zajednička europska vojska pokazala bi ... takva vojska bi nam, također, pomogla formirati ... i omogućila Europi preuzimanje odgovornosti ... europska vojska ne treba biti odmah upotrebljena ... ali zajednička vojska Europljana prenijela bi jasnu poruku ... europska vojska dovela bi do intenzivnije suradnje ... i donijela bi značajnu uštedu“ (Balzli i dr., 2015).

Junckerov intervju novinama *Welt am Sonntag* od 8. ožujka 2015. godine sadrži svih osam kodova komunikacijske situacije pozitivne sekuritizacije te čini središnju os analize. Također je za razliku od ostalih analiziranih govornih činova u svojoj cijelosti sekuritiziran narativ.

Budući da se u nastavku analiziraju drugi govorni činovi Jean-Claudea Junckera, rad neće ponavljati u daljnjoj analizi Junckerovih govornih činova koji sekuritiziraju uspostavu vojske EU-a kodove komunikacije situacije koji su identični analizi prvog govornog čina: (3) pozicija i uloga aktera sekuritizacije, (4) ciljevi, ideologija i znanja te (5) tema govornog čina. Uz navedeno, treba uzeti u obzir da naredni Junckerovi govorni činovi prikazani u radu nisu u cijelosti narativi povezani s uspostavom vojske EU te će se analiza usredotočiti samo na dijelove koji se odnose na uspostavu vojske EU.

Junckerov govor 'Stanje u Uniji' u Europskom parlamentu, 9. rujna 2015.

(1) Održavajući temu uspostave vojske EU-a u centru pažnje medija, pola godine nakon ustanovljujućeg govornog čina pozitivne sekuritizacije predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker produbljuje sekuritizaciju u prvom govoru 'Stanje u Uniji' koji je održao u Europskom parlamentu u Strasbourgu 9. rujna 2015. godine.

(2) Govori 'Stanje u Uniji' su godišnji govori predsjednika Komisije pred Europskim parlamentom u kojima predsjednik Komisije iznosi budući godišnji program rada Komisije te se referira na rad obavljen ili započet. Budući da se unutar govora predsjednik Komisije dotiče raznih politika i tema, analiza diskursa u ovom radu ograničava se samo na dijelove koji su usko povezani sa sigurnosnom i obrambenom politikom Unije te u kojim se vrši čin sekuritizacije.

(6) Govor 'Stanje u Uniji' započinje uvodnim dijelom punim upozorenja, poziva na suradnju i jedinstvo te obećaje kako će upravo Komisija, njegova politička Komisija biti ta koja će pokrenuti Europsku uniju prema naprijed. Potom se govor dijeli na pet dijelova:

- Izbjeglička kriza: imperativ za djelovanje kao Unija,
- Nov početak za Grčku, europodručje i europsko gospodarstvo,
- Pravedan dogovor za Britaniju,
- Zajedno uz Ukrajinu, i
- Zajedno u prvim redovima borbe protiv klimatskih promjena.

Najzanimljiviji dio zaključka je poklič:

Našoj Uniji potrebno je više Europe.

Našoj Uniji potrebno je više Unije (Juncker, 2015a),

koji je ponovljen u govoru *Stanje u Uniji 2017*.

Dio govora kojim se sekuritizira potreba uspostave vojske Europske unije Juncker započinje nakon dijela govora posvećenog Ukrajini te čitav taj dio kombinira red upozorenja i prijetnji prema Rusiji te objašnjava trenutnu neizvjesnost globalnog sigurnosnog stanja, da bi govor završio europskim patriotizmom i parolom o zajedništvu i promjeni svijeta.

(7) Analizirani dio govora Juncker započinje pozivanjem na zajedništvo, navođenjem referentnog objekta – teritorija Europske unije – te egzistencijalne prijetnje njegove sekuritizacije – Rusije:

Sigurnost i granice država članica EU-a neupitni su. To želim vrlo jasno poručiti Moskvi (Juncker, 2015a).

Govor potom dotiče pitanje sankcija Rusiji zbog njezine aneksije Krima te posljedica na gospodarstvo Europske unije ponavljajući mantru govora:

Moramo zadržati smirenost i zajedništvo (Juncker, 2015a),

kao i napominjući da su sankcije samo sredstvo prisile pri zaustavljanju agresije, ali:

...moramo i dalje nastojati pronaći rješenja (Juncker, 2015a).

Iako nije imenovao rješenja, samom konstrukcijom govora jasno je da sankcije kao sredstava meke sile u vanjskoj politici mogu biti tek privremeno rješenje jer one vrlo često djeluju dvosmjerno:

Sva naša gospodarstva plaćaju cijenu sankcija (Juncker, 2015a).

Iako je bitno da se zadrži princip koji stoji iza sankcija (kažnjavanje agresije i kršenja međunarodnog prava), Juncker jasno daje do znanja da sankcije nisu rješenje, već kao što ih je i sam nazvao tek 'sredstvo' za 'puno poštovanje sporazuma iz Minska' koji je i sam samo sporazum o prekidu rata, a ne rješenje sigurnosnog problema.

Nakon poziva na pronalazak trajnog rješenja za suzbijanje ruskih ekspanzionističkih želja, Juncker ponovno razvodnjava govor digresijom o svom sastanku s predsjednikom Rusije Vladimirom Putinom na sastanku G20 koji mu služi za produblјivanje antagonističkog oslikavanja rusko-europskih odnosa:

Umjesto duha suradnje, između EU i Rusije sada vlada sumnja i nepovjerenje (Juncker, 2015a),

kao uvod u novu prijetnju Rusiji koju Unija ostvaruje i sankcijama:

EU Rusiji mora pokazati koja je cijena sukoba (Juncker, 2015a),

jer Rusija nije samo u sukobu s Ukrajinom, već napada europsku viziju svijeta i međunarodnih odnosa. Rusija kao antagonist prema europskim vrijednostima i principima mora biti

primjereno kažnjena. Što Juncker smatra primjerenim se vidi iz apela publici koji upućuje u drugom dijelu rečenice:

...ali joj mora i dati do znanja da je spremna se angažirati. Ne želim Europu koja stoji na marginama povijesti. Želim Europu koja predvodi. Kada Europska unija nastupa ujedinjeno, možemo promijeniti svijet (Juncker, 2015a).

(8) U ovom govornom činu sekuritizacije uspostave vojske Europske unije Juncker se i dalje služi jednostavnom i lako shvatljivom retorikom, no upotrebljava mnogo slikovitiji i pamtljiviji rječnik. Riječ 'zajedništvo' spominje se 3 puta, jednom je zamijenjena riječju 'ujedinjeno', dok svaki put kada se spominje djelovanje Europe to djelovanje je iskazano modalnim glagolom 'morati'. Na kraju govornog čina Juncker na trenutak napušta pozitivan ton govora, oslikava situaciju u kojoj 'vladaju sumnja i nepovjerenje', 'sukobi' i u kojoj EU se mora 'angažirati', 'predvoditi', 'promijeniti'.

Junckerov govor 'Stanje u Uniji' u Europskom parlamentu, 14. rujna 2016.

(1) Godinu dana kasnije, 14. rujna 2016. u Europskom parlamentu u Strasbourgu Juncker drži drugi govor 'Stanje u Uniji'.

(2) U drugom govoru 'Stanje u Uniji' Junckerova retorika usmjerena na sigurnost i obranu je, iako i dalje čvrsto utemeljena u postavke nesigurnosti koje okružuju EU, mnogo konstruktivnija, a manje goruća. U ovom govoru ne straši ruskim napadom na granice Europske unije, a Rusija se spominje samo u kontekst međunarodnih sankcija zbog akcija u Ukrajini.

(6) Govor je uz uvod i zaključak podijeljen na četiri smislene cjeline:

- Europa koja čuva naš način života,
- Europa koja osnažuje,
- Europa koja brani, i
- Europa koja preuzima odgovornost (Juncker, 2016a),

a započinje opservacijom o tome kako se provodi europska vanjska politika, što brzo prelazi u konstruktivnu kritiku. Ponovno doticanje teme sigurnosti i obrane, započinje parolom koja se brzo pretvara u par statističkih podataka, stavove o prijetnji Europi te pozivom na ujedinjenje. Potom se Juncker dotiče prave teme svog govora – činjenice da meka sila nije dovoljna koju je otvorio u govoru godinu dana ranije. Da bi potkrijepio svoju tvrdnju, ovaj put kao primjer nestabilnosti i opasnosti za Europu ne navodi Ukrajinu, već Siriju. Odmah nakon što je detektirao problem, Juncker nudi i rješenje problema. Potom se vraća ponovno na samu Europu

i njezinu Ahilovu petu – obranu. I ovaj dio govora isprepleten je činjeničnim stanjem, detekcijom problema i rješenjem.

(7 i 8) Već u uvodnom djelu govora, prije nego krene u razradu svojih pet slogana:

- Europe koja štiti;
- Europe koja čuva europski način života;
- Europe koja osnažuje naše građane;
- Europe koja brani na svojem teritoriju i izvan njega i
- Europe koja preuzima odgovornost (Juncker, 2016a),

Juncker se pomoću digresije o sastanku G20, jednako kao u govoru od prošle godine, osvrće na po njemu glavni problem Europske unije – premalo unije:

Upravo sam se vratio sa sastanka skupine G20 u Kini. Europa na tom važnom svjetskom okupljanju zauzima 7 mjesta za stolom. Usprkos našoj snažnoj prisutnosti bilo je više pitanja nego zajedničkih odgovora (Juncker, 2016a).

Važna instanca ove digresije je spominjanje Kine. Tehnički, Kina je bila tek mjesto sastanka, no kontekstualno, G20 je sastanak 20 najjačih ekonomskih sila svijeta na kojem se raspravlja o svjetskoj ekonomiji, a Kina je velika ekonomska sila i ekonomski rival Europske unije. Usto Juncker navodi kako je Europa imala 7 predstavnika na sastanku (Europska unija, Francuska, Italija, Njemačka, Rusija, Turska, Velika Britanija), no premalo zajedništva jer nije govorila jednim glasom. Pretpostavka je da bi mnogo produktivnije za Europu bilo kada bi Europa govorila jednim glasom, odnosno jednim glasom zemalja Europske unije, a s manje mjesta za stolom jer bi tada Europska unija mogla konkurirati Kini.

Kako bi ukazao na nedostatak zajedništva, Juncker postavlja 5 retoričkih pitanja:

- Hoće li Europa i dalje moći sklapati trgovinske sporazume i osmišljavati gospodarske, društvene i ekološke standarde za cijeli svijet?
- Hoće li se europsko gospodarstvo konačno oporaviti ili će nastaviti s niskim rastom i niskom inflacijom u sljedećem desetljeću?
- Hoće li Europa i dalje biti vodeća u svijetu u pogledu borbe za ljudska prava i temeljne vrijednosti?
- Hoće li Europa podići svoj glas, jedinstveni glas, kada joj bude ugrožena teritorijalna cjelovitost protivno međunarodnom pravu?
- Ili će Europa nestati s međunarodne pozornice i drugima prepustiti da oblikuju svijet? (Juncker, 2016a).

Prva dva retorička pitanja povezana su s temeljnom idejom iza povezivanja država Europe u Uniju, dok treće pitanje proizlazi iz ekonomski jake Europske unije koja je posredstvom svoje

ekonomije postala meka sila te se služi međunarodnim trgovinskim ugovorima, ekonomskom pomoći i sankcijama u cilju promicanja svoje vanjske politike, vrijednosti i principa. No četvrto i peto pitanje problematiziraju nedostatak zajedništva u drugom vidu vanjske politike – sigurnosti.

Europa koja štiti – to je Europa koja naše interese brani i izvan naših granica (Juncker, 2016a). Zanimljivo je da slogan kojim započinje dio govora posvećen isključivo sigurnosti i obrani ne navodi u prvom planu teritorij Europske unije, već njezine interese jer Europa ne treba braniti samo svoje granice, nego i svoju vanjsku politiku. Upravo je na taj način i svojim prvim govornim činom kojim je sekuritizirao uspostavu vojske EU-a Juncker brendirao europsku vojsku – kao instrument promicanja europskih vrijednosti i principa, a ne isključivo kao instrument obrane.

Činjenice su jasne: svijet je sve veći, a mi smo sve manji. Mi, Europljani, danas činimo 8 posto svjetske populacije, a do 2050. taj će udio pasti na 5 posto. Tada više ni jedna zemlja EU neće biti među vodećim svjetskim gospodarstvima. A gdje bi bio EU kao cjelina? I dalje na vrhu ljestvice (Juncker, 2016a).

Jednostavnim logičnim redanjem statistike Juncker opisuje stanje stvari i zašto je potrebno raditi na Uniji i na zajedništvu, a ne na pojedinačnim zemljama. Pojedinačno, države članice nisu problem drugim vodećim gospodarstvima. Štoviše, upravo je rascjepkanost Europe i nedostatak zajedničkog djelovanja ono što drugi žele:

Naši neprijatelji žele da se podijelimo. Naša bi podjela išla u korist našim konkurentima.

Jedino zajedno jesmo i ostat ćemo sila na koju treba računati (Juncker, 2016a), jer su ekonomski konkurenti glavni neprijatelji Europske unije. Ekonomija je najbitnija stvar u svijetu, no Juncker ipak kaže:

Međutim, iako je Europa ponosna na svoj položaj meke sile od globalne važnosti, ne smijemo biti naivni. U našem sve opasnijem susjedstvu meka sila nije dovoljna (Juncker, 2016a).

Europa mora imati više od ekonomskog zajedništva. Europska unija mora imati ujedinjenu vanjsku politiku:

Federica Mogherini, naša Visoka predstavnica i moja Potpredsjednica, radi fantastičan posao. Međutim, ona mora postati naša europska ministrica vanjskih poslova preko koje će sve diplomatske službe bilo velikih bilo malih zemalja, zajedničkim snagama ostvariti utjecaj u međunarodnim pregovorima (Juncker, 2016a),

baš kao i ujedinjenu obrambenu politiku:

Europa treba očvrnuti. To je najvidljivije u našoj obrambenoj politici. Europa si više ne može priuštiti oslanjanje na tuđu vojnu snagu niti dopustiti da Francuska sama brani svoju čast u Maliju (Juncker, 2016a).

Europa se oslanja na NATO tj. na američku vojnu snagu. Treba zamijetiti da Juncker ne kaže oslanjanje na vojnu snagu saveznika već 'tuđu vojnu snagu'.

Moramo preuzeti odgovornost za zaštitu svojih interesa i europskog načina života (Juncker, 2016a),

Europska unija nije samo teritorij, već interesi, vrijednosti, način života:

Ali bez stalne strukture ne možemo učinkovito djelovati (Juncker, 2016a),
te stoga:

Vrijeme je da se omogući da imamo jedinstveno sjedište za te operacije (Juncker, 2016a).

Glavni opstruktor uspostave jedinstvenog sjedišta za vojne operacije Europske unije bila je Velika Britanija, no nekoliko mjeseci prije ovoga govora dogodio se Brexit te je stoga došlo 'vrijeme da se omogući' jedinstveno sjedište. Nadalje Juncker navodi brojke koje svjedoče o tome što znači nepostojanje zajedničke vojske EU-a:

Nedostatak suradnje u obrambenim pitanjima Europu košta između 25 i 100 milijardi eura godišnje, ovisno o području (Juncker, 2016a)

te se neizravno ponovno referira na Brexit kada kaže:

Mislim da je sada trenutak da se upotrebi ta mogućnost (Juncker, 2016a)

i u sljedećoj rečenici izostavlja Veliku Britaniju iz Europske unije:

Nadam se da će naš sastanak u sastavu 27 država članica za nekoliko dana u Bratislavi biti prvi politički korak u tom smjeru jer se Europa samo zajedničkim djelovanjem može braniti na svojem teritoriju i izvan njega (Juncker, 2016a).

Dio govora o obrani završava sloganima:

Naša djeca zaslužuju bolje. Zaslužuju Europu koja čuva svoj način života. Zaslužuju Europu koja ih osnažuje i brani (Juncker, 2016a)

te ponavlja prvi slogan govora:

Zaslužuju Europu koja štiti (Juncker, 2016a).

Junckerov 'europski govor' održan na konferenciji u Berlinu, 9. studenog 2016.

(1) Dan nakon američkih predsjedničkih izbora 8. studenog 2016. godine na kojima je pobijedio euroskeptik koji podržava Brexit te izolacionistički nastrojen republikanski kandidat Donald Trump, a koji je ne jednom za vrijeme kampanje izjavio:

NATO je izlišan i mora biti izmijenjen kako bi se dodatno usmjerio na terorizam, kao i na neke stvari na koje je trenutno usredotočen! (Trump, 2016),

Jean-Claude Juncker je u svom svojstvu predsjednika Komisije održao govor na konferenciji organiziranoj 9. studenog 2016. u Konrad Adenauer Stiftungu u Berlinu.

(2) Govor na konferenciji je održan na temu europskog govora.

(6) I tijekom ovoga govora Juncker provodi pozitivnu sekuritizaciju uspostave vojske EU-a, no sada dodaje novi element sekuritizaciji u obliku još jedne egzistencijalne prijetnje – gubitak američkog savezništva.

(7 i 8) Izrazivši svoje nezadovoljstvo izborom Trumpa za predsjednika SAD-a, Juncker pomirljivo nastavlja:

...ostajemo partneri jer svijet treba bliski savez SAD-a i europskog kontinenta. I stoga snažno podupirem prisnije veze. Naše zajedničke vrijednosti su u pitanju (Juncker, 2016b)

šaljući direktnu poruku novoizabranom američkom predsjedniku:

Kada su [zajedničke vrijednosti] ugrožene, moramo razgovarati oči u oči s onima koji bi ih željeli ugroziti (Juncker, 2016b).

Nakon ruske agresivne politike prema Ukrajini, migracijske krize potaknute nestabilnostima na Bliskom Istoku i u Sjevernoj Africi koje su u jednakoj mjeri izazvane ratnim sukobima koliko klimatskim promjenama te američkim izborom Trumpa za predsjednika koji je mnogo puta javno kritizirao savezništvo s EU-om i koji je tijekom svoje predsjedničke kampanje pokazao da ne drži do vrijednosti na kojima je osnovana EU i na kojima se zasniva partnerski odnos Amerike i Europe, mnogi u Uniji osjećaju se napušteno i osamljeno te im Juncker poručuje:

Ako želimo imati utjecaj u svijetu, ako želimo preživjeti, europske države moraju blisko surađivati, još bliže, zajedno... Europa neće napredovati pomoću 'politike malih zemalja' ili razdvajanjem u nacionalne kategorije budući da se izazovi koji stoje pred čovječanstvom, uključujući i europski dio čovječanstva, mogu nadvladati jedino kroz intenzivnu suradnju (Juncker, 2016b).

Kako trenutni razvoj globalne sigurnosne situacije ne ide na ruku EU-u, Juncker ponavlja svoje dugogodišnje uvjerenje:

...trebamo pronaći način organiziranja europske obrane (Juncker, 2016b)

i jer se EU i njezine vrijednosti nalaze u egzistencijalnoj prijetnji:

Trebamo tu zajednicu sada (Juncker, 2016b)

pogotovo nakon izbora prema EU-u antagonistički nastrojenog Trumpa i zato:

Bez obzira na ishod američkih izbora, trebamo što je prije moguće zaboraviti široko prihvaćeno uvjerenje da će Amerikanci uvijek biti tu da zaštite Europu. Europa, ovaj grad i ova zemlja posebno, duguju veliku zahvalu Americi, ali ona neće dugoročno osigurati našu sigurnost. To moramo učiniti sami i zato trebamo novi pristup Europskoj obrambenoj uniji, uključujući dugoročni cilj **uspostave europske vojske** (Juncker, 2016b)

i to nije političko pitanje o kojem treba raspravljati:

To je smjer kojem već idemo, iako mnogi Europljani toga još nisu svjesni. Postoji mnogo vidova sigurnosti. Sigurnost je multidimenzionalna, **neminovna u vrijeme kada je Europa suočena s nizom kriza koje utječu na sigurnost i na našu društvenu i ekonomsku poziciju** (Juncker, 2016b).

Junckerov govor 'Stanje u Uniji' u Europskom parlamentu, 13. rujna 2017.

(1) Treći Junckerov govor 'Stanje u Uniji' održan je 13. rujna 2017. godine u Europskom parlamentu u Strasbourgu.

(2) Poput dva prethodna, i ovaj govor osvrće se na mnogobrojne teme važne za Europsku uniju, pa tako i sigurnost Unije.

(6) Osim uvoda u kojem se referira na prethodne govore i zaključka, govor se sastoji od sljedećih dijelova:

- Zadržavanje smjera,
- Isplovljavanje,
- Unija vrijednosti,
- Ujedinjenja unija,
- Snažnija unija,
- Demokratskija unija, i
- Naš plan.

(7) Juncker svoj godišnji govor započinje mnogo optimističnije nego u zadnje dvije godine:

Predložio sam pozitivan program pomoću kojeg bismo – kako sam rekao prošle godine – lakše izgradili Europu koja štiti, Europu koja osnažuje i Europu koja brani. U proteklih dvanaest mjeseci Europski parlament pomogao je da taj program provedemo (Juncker, 2017).

Nakon pomirljivog početka govora slijedi zahvala:

Želio bih zahvaliti i čelnicima naših 27 država članica. Nekoliko dana nakon mojeg govora prošle godine pozdravili su moj program na sastanku na vrhu u Bratislavi. Na taj su način odabrali jedinstvo (Juncker, 2017).

Kao i u govoru od prošle godine, Juncker već na početku govora ostracira Veliku Britaniju, koja je i dalje punopravna članica EU-a, dajući posvojni pridjev 'naše' državama članicama koje ostaju u Uniji, nasuprot jedne koja nije 'naša', nije europska jer je izabrala izaći iz Unije u potrazi za novim nacionalnim preporodom te nije sve ostale članice izabrala 'jedinstvo'.

Nakon poziva na jedinstvo odmah slijedi i ukazivanje na to da su sve zemlje EU-a izašle iz krize i da imaju gospodarski rast:

Rast u Europskoj uniji u posljednje je dvije godine nadmašio rast u Sjedinjenim Američkim Državama (Juncker, 2017).

Dvije instance su bitne u ovoj rečenici. Prva je očiti antagonizam čiji je subjekt SAD jer ova rečenica odiše likovanjem, a druga je uopće postavljanje EU-a na istu razinu usporedbe s SAD-om. Poruka je dvostruka: (a) samo ujedinjena Europa koja djeluje zajedno može konkurirati SAD-u te (b) SAD je konkurent Uniji.

Malo niže u govoru, nakon što je podsjetio publiku koju ulogu je EU odigrala u opravku gospodarstva država članica, Juncker ponovno naglašava slogu i snagu 27 država članica:

Naših 27 čelnika, Parlament i Komisija vraćaju Europu u našu Uniju. A mi zajedno vraćamo Uniju u našu Uniju... (Juncker, 2017).

Ove dvije jednostavne rečenice mogu se čuti kao slogani, no njihovim iščitavanjem vidljivo je da su one mnogo više od toga. Europa je ovdje simbol europejstva. Ideja Unije je povezivanje država na temelju onoga što povezuje građane država članica, a ne dijeli – ono europsko nasuprot onog nacionalnog. Vrhunac prevage nacionalnog dogodio se Brexitom, no sada je ponovno na redu da se promiče europsko. A uz povrat europskog ide i povrat unije tj. zajedništva u nastupu, koje stoji u kontrastu prema individualnom djelovanju određenih država članica:

....dok razmatramo budućnost, ne možemo si dozvoliti promjenu smjera. Namjeravamo dovršiti energetska uniju, sigurnosnu uniju, uniju tržišta kapitala, bankarsku uniju i jedinstveno digitalno tržište (Juncker, 2017)

jer Unija mora biti Unija u svim politikama pa tako i:

Želim i da dodatne napore usmjerimo na pitanja obrane. Priprema se i uspostava novog Europskog fonda za obranu, kao i stalna strukturirana suradnja u području obrane. Do 2025. **moramo izgraditi punopravnu europsku obrambenu uniju. Nama je potrebna**, a NATO je želi (Juncker, 2017).

Za razliku od europske vojske, 'punopravna europska obrambena unija' je višeznačna sintagma, a koliko je NATO želi je također upitna izjava jer šef NATO saveza europsku obrambenu uniju naziva tek europskim stupom NATO-a, upozorava na opasnost duplikacije te kaže:

...ako radnje EU upotpunjavaju NATO i nisu viđene kao alternativa, onda vidim veliki potencijal u unaprjeđivanju europske sigurnosti... stoga nema šanse da EU zamjeni NATO, ali naponi EU mogu upotpuniti i osnažiti NATO (Stoltenberg, 2018).

Kraj govora napisan u alegoriji izgradnje kuće za vrijeme lijepog vremena:

Započeli smo s popravkom europskoga krova. No danas i sutra moramo strpljivo, kat po kat, trenutak po trenutak, zamisao po zamisao, nastaviti dodavati nove katove na europsku kuću.

Moramo dovršiti gradnju europske kuće dok je još lijepo vrijeme. Jer bit će prekasno kada se na obzoru pojave novi oblaci, a jednog dana hoće (Juncker, 2017)

vrijedi za sve nedovršene politike ujedinjavanja Europske unije, pa tako i Europsku obrambenu uniju čiji bi završetak okrunilo osnivanje vojske EU, kao što je i naznačeno u *Lisabonskom ugovoru*.

(8) Što vrijeme odmiče (početni govorni čin sekuritizacije se dogodio 8. ožujka 2015. godine), nepovoljne okolnosti se množe (ruske vojne provokacije, migracijska kriza, Brexit, predsjedništvo Donalda Trumpa) i mjere se poduzimaju (objava tri važna ZSOP dokumenta: EUGS, IPSD, EDAP; osnivanje EDF-a, EDIDP-a, EPF-a te pokretanje PESCO-a), Junckerovi govori slabe u svojoj egzistencijalnoj prijetnji (u zadnjem govoru uopće ne spominje Rusiju), a jačaju u konstruktivnoj razradi daljnjih koraka. Također se Juncker upušta u bodrenje država članica u daljnjim nastupima minorizirajući ulogu SAD-a u svijetu i veličajući snagu zajedništva EU-a:

Rast u Europskoj uniji u posljednje je dvije godine nadmašio rast u Sjedinjenim Američkim Državama...Prošle smo godine ratifikacijom Pariškog sporazuma ovdje, u ovom Parlamentu, utvrdili globalna pravila igre. Uslijed propasti ambicije u Sjedinjenim Američkim Državama Europa mora osigurati da naš planet ponovno postane sjajno mjesto za život...Samo prošle godine naše su države članice preselile više od 720 000 izbjeglica ili im odobrile azil, što je tri puta više od Sjedinjenih Američkih Država, Kanade i Australije zajedno (Juncker, 2017).

Na kraju analize diskursa glavnog provoditelja pozitivne sekuritizacije treba istaknuti Junckerovu izvrsnu retoriku koja briljira u zadnjem analiziranom govoru s odličnom antitezom, stilskom figurom koja uspoređuje na temelju suprotnosti. Završni dio Junckerova citata „Uslijed propasti ambicije u Sjedinjenim Američkim Državama Europa mora **osigurati da naš planet ponovno postane sjajno mjesto za život**“ (Juncker, 2017) u izvornom govoru na engleskom jeziku je glasio: “make our planet great again“, što je majstorski izvedena antiteza Trumpova slogana s kojim je pobijedio na izborima za predsjednika SAD-a: 'Make America Great Again'. Juncker retoričkim volejem postavlja Europsku uniju u poziciju svjetskog vođe, aludirajući da u situaciji kada SAD bira osobni interes EU prihvaća odgovornost.

Zaključak analize govornih činova provoditelja pozitivne sekuritizacije

Pet analiziranih govornih činova predsjednika Europske komisije Jean-Claudea Junckera čine osnovu pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a. Govorni činovi koji započinju intervjuom u novinama *Welt am Sonntag* 8. ožujka 2015. godine gradacijski s vremenom slabe u svojoj žurnosti i neodgodivosti, no zato postaju određeniji. U prvom govornom činu Juncker jasno postavlja osnove pozitivne sekuritizacije određujući njezine elemente: Rusiju kao egzistencijalnu prijetnju te europske vrijednosti i europski identitet kao referentne objekte, dok rješenje nudi u obliku jedinstvene europske obrane. U drugom analiziranom govornom činu Juncker zaoštrava retoriku, dok u trećem konkretizira što je EU potrebno činiti kako bi se oduprijela egzistencijalnoj prijetnji koja se proširuje na opasno susjedstvo. Četvrti govorni čin koji, poput prvog, nije održan u Europskom parlamentu, mnogo je određeniji u imenovanju rješenja za egzistencijalnu prijetnju Uniji jer se situacija dodatno pogoršala dolaskom Donalda Trumpa na mjesto predsjednika SAD-a te se u njemu Juncker ne libi spominjati potrebu uspostave europske vojske. U petom Junckerovom govornom činu koji rad analizira, a koji je održan u Europskom parlamentu, konkretnost ponovno nadjačava žurnost te se godina 2025. navodi kao rok izgradnje europske obrambene unije, dok se uspostavljena egzistencijalna prijetnja potvrđuje.

Budući da je pozitivna sekuritizacija koju je Juncker započeo 2015. godine prvim analiziranim govornim činom do 2017. godine i zadnjeg analiziranog govornog čina uspješno prevedena u konkretne korake koje je EU poduzela u izgradnji europske obrambene unije, govorni činovi su manje žurni, no i dalje impliciraju postojanu egzistencijalnu prijetnju. Pozitivna sekuritizacija je vidljivo napredovala od vrlo jednostavnog početnog shematskog prikaza (akter – egzistencijalna prijetnja – referentni objekt) do multiplikacije egzistencijalnih prijetnji (urušavanje multilateralnog sistema, nedosljedna i hirovita politika Donalda Trumpa) kako prolazi vrijeme i kako se mijenja globalna sigurnosna situacija.

6.1.2. Analiza službenih dokumenta provoditelja sekuritizacije

U ovom potpoglavlju pomoću analize diskursa analizirana je *Globalna strategija Europske unije* (European Union Global Strategy – EUGS), druga od dvije do sada objavljene vanjske sigurnosne strategije Europske unije. *Europska sigurnosna strategija* (European Security Strategy – ESS) objavljena je 2003. godine pod naslovom *Sigurna Europa u boljem svijetu*, dok

je EUGS objavljen 2016. godine pod naslov *Zajednička vizija, zajedničko djelovanje: jača Europa* te zamjenjuje strategiju iz 2003. Također, rad ne analizira *Strategiju unutarnje sigurnosti Europske unije - oblikovanje europskog modela sigurnosti* (Internal security strategy for the European Union - Towards a European security model – ISS) jer ne sadrži elemente bitne za ovaj rad ovaj rad s obzirom na to da se bavi unutarnjom sigurnošću EU-a.

Slijedi prikaz kodova komunikacijske situacije pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU unutar Globalne strategije Europske unije.

(1) Prvenstvena razlika između ESS-a i EUGS-a je vrijeme u kojem su objavljeni. EUGS je objavljen u lipnju 2016. godine u vrlo izmijenjenom globalnom okruženju od svoje prethodnice ESS. Okruženje Unije uoči i za vrijeme objave EUGS-a je prožeto nemirima unutar i van njezinih granica. Unutra svojih granica, EU se borila s ekonomskim oporavkom nakon krize iz 2008. godine te je prolazila kroz veliku migracijsku krizu koja je razotkrila mnoge nedostatke *Zajedničkoga europskog sustava azila* (Common European Asylum System – CEAS) i postojećeg zakonodavnog okvira. Osim toga je doživjela niz terorističkih napada od kojih su najveći utisak ostavili napad na redakciju satiričkog magazina *Charlie Hebdo* u Parizu (12 mrtvih) u siječnju 2015. godine, povezani napadi na šest lokacija diljem Pariza (130 mrtvih) u studenom 2015. godine i napadi na tri odvojene lokacije u Bruxellesu (32 mrtvih) u ožujku 2016. godine, te val vrlo dobrih izbornih rezultata od strane euroskeptičnih stranaka u državama članicama koji je kulminirao pobjedom zagovornika izlaska Velike Britanije iz EU na referendumu 23. lipnja 2016. Van svojih granica, EU je promatrala nasilne posljedice Arapskog proljeća koje se pretvorilo u nekoliko građanskih ratova na Bliskom Istoku i sjeveru Afrike, rusku aneksiju Krima i rat u Donbassu te prelijevanje sukoba iz Sirije u dio Turske nastanjen Kurdima.

(2) EUGS je sigurnosna strategija Europske unije, službeni dokument Unije koji je pripremio EEAS i koji je 28. lipnja 2016. godine predstavila VP/HR Federica Mogherini. EUGS je, za razliku od ESS-a, prva prava strategija Unije jer prema definiciji Asle Toje (2010: 179) pozicionira subjekt strategije prema strateškim globalnim realnostima. EUGS pozicionira EU u relaciji prema multipolarnom sustavu država i globalnoj sigurnosnoj stvarnosti, za razliku od ESS-a koji tek naznačava ideologiju EU-a i predanost instrumentu multilateralizma. EUGS pozicionira EU prema njezinom susjedstvu te „prezentira konkretan plan sredstava kojima će ostvariti svoje interese“ (Žutić i Čehulić-Vukadinović, 2017: 113).

(3) Federica Mogherini kao HR/VP Europske unije vodi se kao autorica EUGS-a, no EUGS su koordinirali i sastavili njezin kabinet te EEAS potaknuti zaključcima Europskog vijeća iz prosinca 2013. godine te razrađeni na konzultacijama s državama članicama, Komisijom i Europskim parlamentom, stručnjacima i ostalim zainteresiranim stranama (Frontini, 2016). Ipak, posredstvom njezine pozicije VP/HR-a te nastavno na njezinu nominalnu ulogu autorice EUGS-a, ovaj rad smatra Mogherini provoditeljicom pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije.

Federica Mogherini je diplomirana politologinja rođena u Rimu u Italiji, članica je talijanske socijaldemokratske stranke Partito Democratico (PD) u čijem je vodstvu od osnivanja 2007. godine. U talijanski parlament prvi put je izabrana 2008. godine, a od veljače do listopada 2014. godine bila je talijanska ministrica vanjskih poslova, kada je u studenom 2014. godine postala Visoka predstavnica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te potpredsjednica Europske komisije (FedericaMogherini.net, 2015).

(4) Ciljevi Mogherini u provođenju EUGS-a i ZSOP-a, kao i njezina federalistička ideologija, najbolje se mogu razaznati kroz njezine vlastite riječi:

Ono što smo izgradili je mnogo ambicioznije od Europske vojske. Mi želimo europsku obranu temeljenu na europskom industrijskom sustavu, na europskim tehnologijama, na europskom obrambenom tržištu. Želimo da naše države članice ulažu zajedno, odlučuju zajedno i djeluju zajedno. I sada napokon imamo instrumente da ju izgradimo zajedno.... europska integracija u polju obrane ukazuje na to kako Europska unija ovisi o kombinaciji ambicije i pragmatizma, omogućujući da se san o ujedinjenoj Europi prevede u konkretne ideje i projekte (Eeas.europa.eu, 2018a).

Mogherini je politički aktivna od studentskih dana. Prije članstva u PD-u, Mogherini je bila aktivna u socijaldemokratskoj europskoj stranci Party of European Socialists (PES), potpredsjednica stranke European Community Organisation of Socialist Youth (ECOSY), članica predsjedništva European Youth Forum (EYF) i članica sekretarijata Forum mladih Organizacije za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda. Uz političke dužnosti, Mogherini je članica Istituto Affari Internazionali, neprofitne talijanske organizacije koju je 1965. osnovao Altiero Spinelli te novakinja German Marshall Fund for the United States (FedericaMogherini.net, 2015).

(5) EUGS je prva prava strateška sigurnosna strategija Europske unije i kao takva tematizira pravilno pozicioniranje Europske unije u međunarodnom sigurnosnom sistemu, izlaganje strateške sigurnosne vizije Unije, kao i odgovor na euroskepticizam koji je kulminirao s

Brexitom. Pravo naličje EUGS-a najbolje se može vidjeti u kontrastu s ESS-om. Dok je ESS panegirik europskoj ujedinjenosti, pokušaj očuvanja zajednice i obrana zajedništva, EUGS je poziv na akciju, prkos skepticizmu i borba za osnaživanje zajedništva. EUGS za razliku od ESS-a shvaća da akcija bez vjerodostojnosti nema smisla, jednako kao što su besmisleni institucije i instrumenti bez svrhe i upotrebe (Žutić i Čehulić-Vukadinović, 2017: 110). Kroz cijeli se tekst EUGS drži svojih osnovnih odrednica:

Upravljat ćemo tim teškim, povezanim, osporavanim i složenim svijetom vođeni svojim zajedničkim interesima, načelima i prioritetima. Temeljem vrijednosti sadržanih u Ugovorima te na osnovi svojih mnogobrojnih prednosti i povijesnih postignuća, bit ćemo ujedinjeni u izgradnji jače Unije koja ima svoju kolektivnu ulogu u svijetu (European External Action Service, 2016a: 10).

(6) EUGS (European External Action Service, 2016a) je napisan na 56 strana te se sastoji od pet dijelova:

- Sažetak,
- Globalna strategija za promicanje interesa naših građana: mir i sigurnost, blagostanje, demokracija i globalni poredak utemeljen na pravilima,
- Naši zajednički interesi i načela: jedinstvo, angažman, odgovornost, partnerstvo,
- Prioriteti našeg vanjskog djelovanja: sigurnost naše Unije, otpornost država i društava istočno i južno od nas, integrirani pristup sukobima i krizama, zajednički regionalni poretki, globalno upravljanje za 21. stoljeće, i
- Od vizije do djelovanja: vjerodostojna Unija, Unija koja odgovara potrebama, povezana Unija, daljnji koraci.

(7) U analizi strategije, rad će se koncentrirati na dijelove koje izravno sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije i Europsku obrambenu uniju. EUGS započinje alarmantno, čak alarmantnije nego Junckerovi govorni činovi:

Živimo u vremenima **egzistencijalne krize**, kako unutar Europske unije, tako i izvan nje. Naša je Unija ugrožena (European External Action Service, 2016a: 10).

Egzistencijalna prijetnja je naznačena i nije jednostavna. Ona se nalazi i unutar same Unije i izvan nje te ju nagriza i ugrožava:

Na istoku se krši europski sigurnosni poredak, a terorizam i nasilje stvaraju poteškoće u Sjevernoj Africi i na Bliskom istoku, kao i u samoj Europi (European External Action Service, 2016a: 10)

te:

U pitanje se dovodi naš **europski projekt** kojim su osigurani dosad nezabilježeni mir, blagostanje i demokracija (European External Action Service, 2016a: 10).

Referentni objekt sekuritizacije je ovdje imenovan kao europski projekt koji u sebi spaja i ujedinjeni teritorij i društvo tog teritorija, kao i njegovu cjelokupnu prošlost te:

...mir i stabilnost u Europi više nisu zajamčeni. **Rusko kršenje** međunarodnog prava i destabilizacija Ukrajine, uz dugotrajne sukobe u širem području oko Crnog mora, **doveli su u pitanje sigurnosni poredak u Europi u njegovoj srži** (European External Action Service, 2016a: 24).

Europski sigurnosni poredak se krši tj. ugrožava se sigurnost Europske unije i to se događa na istoku Unije gdje Rusija od 2014. godine ratuje s Ukrajinom u Donbassu te je anektirala Krim. U drugim dijelovima EU-ova susjedstva (Bliski Istok i Afrika) kao i unutar Unije stvaraju se poteškoće. No bez obzira na to što postoji egzistencijalna prijetnja unutar EU-a ipak je to tek poteškoća nasuprot pravom ugrožavatelju europskog projekta tj. pravoj egzistencijalnoj prijetnji – Rusiji.

Samostalno države članice ne mogu biti važan faktor u međunarodnim odnosima:

Kao Uniji sastavljenoj od zemalja srednje veličine do malih zemalja u zajedničkom nam je europskom interesu da se sa svijetom suočavamo zajedno. Našim ujedinjenim utjecajem možemo promicati dogovorena pravila **s ciljem suzbijanja politike jačega** i doprinosa mirnom, poštenom i prosperitetnom svijetu (European External Action Service, 2016a: 11), no zajedno kao EU mogu mijenjati svijet prema svojim interesima. No najzanimljiviji dio ovog dijela EUGS-a je definiranje cilja zbog kojeg EU mora djelovati zajedno – suzbijanje politike jačeg. Pitanje koje se nameće jest: tko je u ovom smislu 'jači' čiju politiku EU želi suzbiti? Je li Rusija koja je već određena kao egzistencijalna prijetnja EU-a ili najjača sila svijeta i jedina supersila – SAD?

U sljedećoj rečenici krije se odgovor na postavljeno pitanje:

Sporazum o Iranskom nuklearnom programu jasan je prikaz te činjenice (European External Action Service, 2016a: 11)

jer je Iranski sporazum nastao u okviru multilateralnog poretka pridržavanjem međunarodnog prava, te su njegova dva glavna antagonista bila Iran i SAD, a ujedinjena Europska unija je posredovala pregovorima. Ako se prisjetimo da je 2003. godine nastao dubok jaz u vanjskoj i sigurnosnoj politici Europske unije zbog neujedinjena djelovanja oko pitanja invazije na Irak i postojanja prijetnje od oružja za masovno uništenje u Iraku zbog američke politike jačeg i ne pridržavanja principa multilateralizma te ilegalnog vođenog rata kršenjem pravila UN-a

(BBC.co.uk, 2004), s većom sigurnosti možemo zaključiti da se 'suzbijanje politike jačeg' odnosi na SAD.

Nepostojanjem ujedinjene vojske EU-a nije samo ugrožen europski sigurnosni poredak, već i utjecaj EU-a u svijetu i provođenje njezinih politika:

U složenijem svijetu globalnih promjena moći i širenja moći, EU mora ostati ujedinjen. Uspostava jedinstva Europljana diljem institucija, država i naroda, **nikada** nije bila **tako važna** ni tako **hitna**. Naše jedinstvo nije **nikada bilo toliko ugroženo** (European External Action Service, 2016a: 11).

Jedinstvena egzistencijalna prijetnja pojavila se za jedinstvo Europljana i samo se jedinstvom može nadvladati te stoga:

Moramo, kao Europljani, preuzeti veću odgovornost za svoju sigurnost. Moramo biti spremni i sposobni suzbiti vanjske prijetnje, odgovoriti na njih i zaštititi se od njih (European External Action Service, 2016a: 14).

Zanimljiva je upotreba imenice Europljani umjesto osobne zamjenice 'mi':

Moramo, kao Europljani (European External Action Service, 2016a: 14), jer je logično da europska strategija govori o tome što Europljani moraju učiniti. No Europljani moraju preuzeti veću sigurnost, ne državljani država članica EU-a ili državljani država članica NATO saveza, već mi – Europljani. Jer u svoj svojoj ujedinjenosti Europljani još nisu ujedinjeni na području sigurnosti i obrane, stoga se apostrofira imenica 'Europljani' koja ovdje služi kao simbol ujedinjenosti. Europljani moraju preuzeti veću odgovornost zaštite od prijetnji, a ne očekivati zaštitu od nekoga tko nije Europljanin.

Dok NATO postoji kako bi od vanjskog napada branio svoje članice od kojih su većina europske zemlje, Europljani moraju biti bolje opremljeni, osposobljeni i organizirani kako bi odlučno doprinijeli takvim kolektivnim nastojanjima... (European External Action Service, 2016a: 14).

'Dok' god postoji, Europljani moraju imati sposobnosti pridonijeti naporima NATO saveza, ali i:

...te kako bi samostalno djelovali kada i ako to bude potrebno (European External Action Service, 2016a: 14),

stoga:

Prikladna razina ambicije i strateške neovisnosti važna je za sposobnost Europe da ojača mir i očuva sigurnost unutar svojih granica i izvan njih (European External Action Service, 2016a: 14).

'Prikladna razina ambicije' ovdje je eufemizam za ambiciju strateške neovisnosti.

Europljani moraju moći zaštititi Europu, reagirati na vanjske krize i pomoći u razvoju sigurnosnih i obrambenih kapaciteta svojih partnera obavljajući pritom te zadaće u suradnji s **drugima** (European External Action Service, 2016a: 14),

ne s partnerima ili NATO savezom, već s drugima, dok:

Što se tiče kolektivne obrane, NATO je i dalje primarni okvir za većinu država članica. Istodobno, odnosima EU i NATO-a ne dovodi se u pitanje sigurnosna i obrambena politika onih članica koje nisu u NATO-u (European External Action Service, 2016a: 14).

Ovo je misaona inverzija često korištene sintagme negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a da se razvitkom EU-ove obrane dovodi u pitanje sigurnosna i obrambena politika NATO saveza i članica NATO koje nisu članice EU-a. Jer važan argument u korist razvitka samostalne sigurnosne i obrambene politike EU-a koja bi bila ujedinjena europska obrambena unija jest to što šest država članica Unije nisu članice NATO saveza te upravo stoga EU mora biti primarni okvir za ostatak država članica.

Stoga će EU **učvrstiti suradnju** sa Sjevernoatlantskim savezom u području komplementarnosti, sinergije i **potpunog poštovanja institucijskog okvira, uključivosti i samostalnog odlučivanja tih dvaju partnera** (European External Action Service, 2016a: 14).

Ovaj dio EUGS-a možda je i najvažniji dio napisan u korist samostalnosti EU-a u obrambenom sektoru. EU traži da NATO i njegove članice koje nisu dio EU-a potpuno poštuju njezin institucijski okvir, kao i samostalno odlučivanje partnera. Jer NATO je sredstvo kolektivne obrane partnera koji u tom smislu surađuju, no ne može biti institucijski okvir za obrambenu industriju ili tržište. No zašto bi to uopće bilo i pitanje? SAD samostalno odlučuje unutar svog institucijskog okvira o svojoj obrambenoj industriji, pa je za pretpostaviti da i EU može samostalno odlučivati unutar svog institucijskog okvira. Međutim ako se pita američku administraciju, to nije slučaj:

Dva glavna pitanja su da nema duplikacije s NATO savezom i da saveznici koji nisu članovi EU-a nisu izbačeni iz nadmetanja za nabavu budućeg oružja. Ako države EU-a ujedinjuju snage za nabavu koja će na kraju biti korištene u kontekstu NATO-a, nadmetanje treba biti pravedno i otvoreno (Shalal, 2018).

Dvije instance u ovom citatu su vrlo zanimljive: (a) poimanje američke administracije da je EU ista razina saveza kao NATO tj. ne prihvaćanje činjenice da EU djeluje u cilju ujedinjene europske obrambene industrije i europskog obrambenog tržišta za potrebe ujedinjene europske obrane unutar Unije na istoj onoj razini na kojoj su to SAD oduvijek činile (Shalal, 2018) te (b)

sigurnost da će nabavka biti korištena u kontekstu NATO-a iako EU već niz godina provodi samostalne vojne i civilne misije u kojima može upotrebiti sve što je nabavila.

Za razliku od američke administracije EUGS ima potpuno drugačije viđenje budućnosti obrane EU-a:

U tom kontekstu treba osnažiti EU kao sigurnosnu zajednicu: europskim nastojanjima u području sigurnosti i obrane trebalo bi se omogućiti da EU djeluje neovisno, uz istodobno **pružanje doprinosa i poduzimanje djelovanja u suradnji** s NATO-om (European External Action Service, 2016a: 14)

no iako NATO jest primarni okvir kolektivne obrane za većinu članica, on predstavlja tek okvir unutar kojeg samostalne vojne sile surađuju. Upravo stoga i da bi pridonijela NATO savezu kvantitetom i kvalitetom, EU mora graditi svoju samostalnu i neovisnu obrambenu uniju unutar svog institucijskog okvira samostalnim odlučivanjem:

Vjerodostojnija europska obrana ključna je i za zdravije transatlantsko partnerstvo sa Sjedinjenim Američkim Državama (European External Action Service, 2016a: 14).

Za pretpostaviti je da se ovaj argument odnosi na opetovana američka upozorenja da Europa mora preuzeti veću odgovornost za svoju obranu te da europske članice NATO-a moraju povećati izdvajanja za obranu na 2 posto BDP-a.

Kako trenutno članice EU ovise o SAD-u za vojno djelovanje:

Državama članicama potrebna su tehnološka i industrijska sredstva kako bi stekle i održale te kapacitete na kojima se temelji njihova sposobnost **neovisnog djelovanja** (European External Action Service, 2016a: 15),

razvitak tehnoloških i industrijskih sredstva EU-a bi omogućilo osamostaljenje od SAD-a u vojnom smislu. No:

S obzirom na to da su obrambena politika i sredstva za obranu u nacionalnoj nadležnosti, nijedna država članica **ne može sebi priuštiti** da to obavlja pojedinačno: za to su potrebni usklađen angažman i suradnja. Čvršća suradnja u području obrane dovodi do interoperabilnosti, učinkovitosti, djelotvornosti i povjerenja: njome se **povećava prinos sredstava izdvojenih za obranu** (European External Action Service, 2016a: 15).

Drugim riječima, države članice bi suradnjom unutar obrambenih projekata EU-a u okviru europske obrambene industrije i zajedničke nabavke unutar europskog obrambenog tržišta mogle zadovoljiti svoje obrambene potrebe uz manje izdvajanje za obranu. Stoga bi 2 posto BDP izdvajanja za obranu na nacionalnoj razini bilo nepotrebno jer udruživanjem i dijeljenjem (*pooling and sharing*) države članice kroz ujedinjenu Europsku obrambenu uniju bile bi

sposobne uz manja ulaganja imati veće rezultate i time više doprinijeti NATO savezu. Također bi se povećao prinos u EU jer bi sva ulaganja tamo ostala.

Države članice bi profitirale uspostavom Europske obrambene unije jer:

Razvoj i održavanje kapaciteta obrane zahtijeva i ulaganja i optimizaciju uporabe nacionalnih resursa putem čvršće suradnje (European External Action Service, 2016a: 15)

te također:

EU će pomoći državama članicama te povećati svoj doprinos sigurnosti i obrani Europe u skladu s Ugovorima. Postupnom **sinkronizacijom** i **zajedničkom prilagodbom** ciklusa planiranja i praksi razvoja kapaciteta u području nacionalne obrane može se pojačati **strateška konvergencija** među državama članicama (European External Action Service, 2016a: 15).

A upravo su harmonizacija i standardizacija nacionalnih obrambenih industrija, nabavke i vojnih snaga ono što je potrebno da se uspostavi Europska obrambena unija, a u skladu s *Lisabonskim ugovorom* i vojska EU-a.

Kako bi ispunila svoje ciljeve djelovanja u skladu sa svojim načelima, širenja svojih vrijednosti i principa, EU se mora othrvati politici jačega kako bi stvorila miran, pošten i prosperitetan svijet (European External Action Service, 2016a: 11). A kako za ispunjavanje političkih ciljeva:

U ovom krhkom svijetu nije dovoljna meka sila: moramo povećati vjerodostojnost u području sigurnosti i obrane (European External Action Service, 2016a: 32),

EU mora postati vojna sila. Jer NATO ne može pomoći EU da provodi svoju politiku. NATO je primaran okvir kolektivne obrane za većinu članica EU-a koje se nalaze u NATO savezu te partner EU-a, no EU treba svoj samostalni instrument za provođenje svojih politika. Stoga EU-ove članice:

...moraju dovoljnu razinu rashoda usmjeriti u obranu, na najbolji način iskoristiti resurse i ispuniti zajedničku obvezu da 20 posto proračuna za obranu bude određeno za nabavu opreme i istraživanje i tehnologiju... To znači da bi trebalo imati cijeli spektar sposobnosti: na zemlji, u zraku, u svemiru i na moru, uključujući strateške davatelje (European External Action Service, 2016a: 32),

jer samostalnost u vojnom smislu kreće od samostalnosti u resursima, obrambenoj industriji te na obrambenom tržištu. Samostalnost putem razvoja sposobnosti:

...bi trebalo razvijati uz maksimalnu interoperabilnosti i konvergenciju (European External Action Service, 2016a: 32)

jer:

programi obrane koji su usmjereni isključivo na samu državu članicu nisu dovoljni za rješavanje pitanja nedostatka sposobnosti (European External Action Service, 2016a: 33),

a:

Održiva, inovativna i konkurentna **europska obrambena industrija** ključna je za **stratešku autonomiju Europe** i za vjerodostojan ZSOP (European External Action Service, 2016a: 33).

Europa mora imati stratešku autonomiju od NATO saveza i svog najjačeg vojnog partnera, SAD-a:

Za **čvrstu europsku obranu** tehnološkoj i industrijskoj osnovi potrebno je pošteno i transparentno unutarnje tržište koje funkcionira, sigurnost opskrbe i strukturirani dijalog s industrijama koje su relevantne za područje obrane (European External Action Service, 2016a: 33).

Iako je sekuritizacija vojske EU-a započela s identificiranjem Rusije kao trenutne egzistencijalne prijetnje, s vremenom se sve više, a najviše u EUGS-u, kristalizira da je egzistencijalna prijetnja Uniji kao utjecajnom akteru u međunarodnim odnosima, najjačoj ekonomskoj sili na svijetu i vjerodostojnom akteru sigurnosnog globalnog sustava prevelika ovisnost o Sjedinjenim Američkim Državama.

(8) Multilateralizam je bio osnovna fraza u ESS-u, dok je otpornost glavna fraza EUGS-a. Razlika između dviju fraza leži u tome što je jedna način provođenja politika, a druga je cilj (Žutić i Čehulić-Vukadinović, 2017: 108). Upravo se tu nalazi glavna razlika između ESS-a i EUGS-a. ESS je dokument koji opisuje želje i ideologiju Unije kroz četiri glavna pojma: strateška kultura, učinkovit multilateralizam, propale države i preventivni angažman (Toje, 2005: 121), a EUGS je dokument koji strateški pozicionira Uniju te realistično navodi ciljeve i politike potrebne za ostvarivanje tih ciljeva: gradnja otpornosti, globalni poredak temeljen na pravilima, zajednički interesi, principijelni pragmatizam, posvećenosti regionalnoj politici (Žutić i Čehulić-Vukadinović, 2017: 109).

Pregledom najčešćih riječi ili izvedenica iz tih riječi koji se pojavljuju u ESS-u i EUGS-u prikazanih u tablici 1 koje smo dobili upotrebom analitičkog softvera NVivo 12, može se zamijetiti koncentriranost EUGS-a ne samo na isticanje problema, već i rješenja za identificirane probleme.

Tablica 1. Učestalost tematskih riječi u ESS i EUGS. Izvor: Autorski rad pomoću NVivo 12 softvera.

ESS			EUGS		
riječ	broj	ponderirani postotak	riječ	broj	ponderirani postotak
prijetnje	34	1,42%	razvoj	89	1,17%
sukobi	28	1,17%	suradnja	76	1,00%
razvoj	21	0,88%	politike	55	0,73%
problemi	15	0,63%	potpora	48	0,63%
zločin	12	0,50%	posao	47	0,62%
politike	12	0,50%	sukobi	45	0,59%
terorizam	12	0,50%	investiranje	44	0,58%
sposobnosti	12	0,50%	obrana	44	0,58%
vojska	11	0,46%	odgovornost	43	0,57%
trgovina	11	0,46%	energija	39	0,51%
instrumenti	11	0,46%	mir	38	0,50%
upravljanje	11	0,46%	angažman	36	0,47%
uvoz	11	0,46%	interesi	35	0,46%
kriza	10	0,42%	radnja	35	0,46%
interesi	8	0,34%	društvo	34	0,45%
podrška	8	0,34%	ljudski	34	0,45%
civilno	8	0,34%	održivo	33	0,44%
suradnja	8	0,34%	prava	33	0,44%
obrana	8	0,34%	otpornost	33	0,44%
doprinos	8	0,34%	promicanje	33	0,44%
Balkan	7	0,29%	izgradnja	32	0,42%
sredstva	7	0,29%	blagostanje	31	0,41%
širenje	7	0,29%	diplomacija	31	0,41%
zajedničko	7	0,29%	partneri	30	0,40%
ovisiti	7	0,29%	ekonomsko	30	0,40%
ekonomsko	7	0,29%	dijeljenje	28	0,37%
ciljevi	7	0,29%	partnerstvo	28	0,37%
proliferacija	7	0,29%	zaštita	26	0,34%

Četiri najčešće riječi ili izvedenica iz tih riječi u ESS-u su: 'prijetnje', 'sukobi', 'razvoj' i 'problemi', dok su najčešće upotrebljene riječi u EUGS-u 'razvoj', 'suradnja', 'politike' i potpora. 'Vojska', no ne europska vojska u kontekstu europske obrane, u ESS-u se spominje 11 puta, a 'obrana' osam puta. U EUGS-u se 'vojska' ne spominje ni u kakvom kontekstu, dok se 'obrana' spominje čak 44 puta.

Zaključak analize službenih dokumenata provoditelja pozitivne sekuritizacije

Prema Svenu Biscopu (2016: 2), zamjenjivanjem stalnog isticanja potrebe za demokratizacijom s isticanjem vlastite sigurnosti, željom za komplementiranjem meke sile tvrdom silom te važnosti susjedstva u EUGS-u, politika Unije se vraća realpolitici. Koliko ima istine u zaključku da se EU okreće više prema praktičnim nego ideološkim razmatranjima politike najbolje se može vidjeti iz odnosa EUGS-a prema SAD-u. EUGS partnerstvo s SAD-om kojem EU i dalje treba težiti opisuje pridjevima 'zdravo' i 'solidno' te naznačuje da će to partnerstvo imati primat ali u širem sigurnosnom području s obzirom na to da je glavni partner Unije UN.

Izgradnja Europske unije kao samostalnog i relevantnog aktera međunarodnih odnosa i globalnog sigurnosnog sistema je realna potreba u svijetu koji se sve više polarizira i mijenja. EUGS je strategija kojom EU želi jasno objasniti svoje namjere za budućnost. Vrijeme kada si je EU mogla dopustiti skrivanje iza američkih vanjskopolitičkih i sigurnosnih radnji kako bi se koncentrirala na svoju unutarnju i gospodarsku politiku je završeno jer partneri više ne dijele iste vrijednosti i principe u provođenju politika u vanjskim odnosima. Dosadašnji partnerski odnos između SAD-a i EU-a bio je odnos vođe i sljedbenika, a budući odnos kojem EU teži je ravnopravan partnerski odnos dvaju izjednačenih dionika globalnog sigurnosnog sistema.

Za razliku od govornog čina glavnog provoditelja pozitivne sekuritizacije Jean-Claudea Junckera sekuritizirani narativ u EUGS-u je na prvi pogled manje izravan u nuđenju rješenja suzbijanja egzistencijalne ruske prijetnje. Prema EUGS-u, je rješenje sigurnosnog problema izazvanog ruskom egzistencijalnom prijetnjom teritoriju EU i europskom identitetu osnaživanje sigurnosne zajednice EU s ciljem neovisnog djelovanja. Iako se u EUGS-u izričito ne spominje vojska EU-a, ipak je implikacija 'neovisnog EU djelovanja' u kombinaciji s odmjerenim odnosom prema SAD-u jasna.

6.2. Analiza diskursa negativne sekuritizacije

Govorni činovi negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a su za razliku od svojih protunarativa raznoliki i različiti, kako u tvorbenom, tako i u izvedbenom naličju. Euroskeptici različitih država članica EU kao provoditelji negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a obraćaju se isključivo građanima svojih nacionalnih država na svom nacionalnom jeziku jer je negativna sekuritizacija čiji je referentni objekt ima suverenitet države nacionalističkim narativom ograničena na publiku države čiji suverenitet brani. Kako ciljana publika ovog pravca negativne sekuritizacije ima isti materinji jezik, tvorbeno naličje govornog čina je puno kolokvijalizama, poštapalica, stilskih figura riječi te drugih stilskih izvedbi samorazumljivih izvornim govornicima jezika. U izvedbenom naličju ovaj pravac oslanja se na perlokucijsku funkciju govornih činova povezanih s euroskepticizmom i nacionalizmom.

Drugi pravac negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a čiji je referentni objekt NATO savez ima mnogo širu publiku od nacionalističkog narativa jer ima dvije primarne ciljne skupine. To su prema segmentiranoj diferencijaciji građani država članica koji se nalaze u najvećem strahu od ruske agresije (građani bivših sovjetskih republika i građane bivših članica Varšavskog pakta) te prema funkcionalnoj diferencijaciji građani Unije koji su podložni konformizmu. I u slučaju ovoga narativa, a uslijed karakteristika njegove publike, tvorbeno je naličje jednostavno i razumljivo. Izvedbeno naličje ovog sekuritiziranog pravca oslanja se na perlokucijsku funkciju govornih činova povezanih sa strahom od ponavljanja prošlosti.

Ruth Wodak i Michael Meyer (2009: 18) navode četiri tipa strategija diskursa koji se tiču nacija i nacionalnih identiteta: (a) konstruktivne strategije koje za cilj imaju konstrukciju nacionalnih identiteta, (b) konzervacijske ili opravdavajuće strategije koje za cilj imaju očuvanje ili reprodukciju nacionalnih identiteta, (c) preobražajne strategije koje za cilj imaju promjenu nacionalnih identiteta te (d) destruktivne strategije koje za cilj imaju demontiranje nacionalnih identiteta.

Kako bi donio pregled povijesnog razvoja oblikovanja izvedbenog naličja ovog narativa, rad se kao i u prijašnjem potpoglavlju mora vratiti u povijesno razdoblje prosvjetiteljstva. Iz sukoba konstruktivne strategije diskursa koja se pojavila u Europi za vrijeme prosvjetiteljstva i čiji cilj nije bilo kreirati nacionalni identitet, već kozmopolitizam te konzervacijske ili opravdavajuće strategije diskursa, a s njima i očuvati postojeće stanje, pokrenule su se konstruktivne strategije diskursa nacionalnih identiteta širom Europe. Konzervacijska ili opravdavajuća strategija tog

doba rodila se kao obrambena strategija na konceptu antieuropejstva (njegova moderna inačica je euroskepticizam), pokreta koji se definira kao suprotnost filozofiji prosvjetiteljstva te se stoga naziva antifilozofskom kulturom i protuprosvjetiteljstvom, a temelji se na antikozmopolitizmu, antisekularizmu, regalizmu i dužnostima čovjeka, a ne pravima čovjeka (Delpiano, 2017: 26).

Kao i većina antipokreta, tako protuprosvjetiteljstvo nastaje nasuprot određene ideje, ideje kozmopolitizma, shvaćene često kao ideje europeizma i želje za federalnom Europom koja je nastala na temeljima borbe za prava čovjeka, demokraciju, sekularizam te slobodu kretanja i mišljenja. Jačanjem i širenjem ideja prosvjetiteljstva i europskog federalizma nagriža se politička, ekonomska i vojna suverenost država (Rowe i dr., 1998: 133) koja do tada postoji na temeljima nepogrešive i neosporne crkveno-kraljevske sprege vlasti koja dolazi od Boga. Vladajuće strukture i zainteresirane elite upotrebljavajući strateški diskurs kao obrambeni mehanizam države, ostraciraju prosvjetitelje označujući ih protivnicima vladara tj. države jer se smatra da je suverenost vladaru Bog dao direktno ili, kako je Luj XIV. govorio, 'država, to sam ja'.

Gušenjem diskursa kozmopolitizma nezadovoljstvo naroda se ne sputava, već prelijeva u novi strateški diskurs koji otima suverenost vladaru i sam se njome kiti izgrađujući naciju. Revolucionarni diskurs izgradnje nacije za vrijeme Francuske revolucije preuzima mnoge elemente diskursa kozmopolitskog prosvjetiteljstva (demokraciju, jednakost, bratstvo, sekularizam te slobodu kretanja i mišljenja), dok kontrarevolucionarni diskurs elita odanih kralju nastao kao protureakcija, od diskursa kozmopolitskog prosvjetiteljstva preuzima element europeizma te ga utapa u ideji autoritativne države izgrađene na povijesti, religiji i tradiciji (Ceretta, 2017: 41).

Više od dvjesto godina nakon Francuske revolucije u europskom društvu u kojem su ideje demokracije, jednakosti, sekularizma te slobode kretanja i mišljenja opće prihvaćene diskurs nacionalnog identiteta je i dalje postojan jer je izgrađen na ideji vječnosti (Bishop i Jaworski, 2003: 255), a hrani se prošlošću. Hywel Bishop i Adam Jaworski (2003: 253) u tekstu koji donosi pregled analize diskursa novinskih članaka iz britanskih novina prije i nakon nogometne utakmice Njemačka – Engleska na Europskom prvenstvu 2000. otkrivaju pregršt povijesnih vojnih referenci, posebice onih koje se odnose na povijest sukoba s Njemačkom. Jer nacionalizam je deterministički pojam koji odvaja naciju kao kolektiv od drugih nacija ili pojedinaca, a odvajanje se najčešće događa kroz borbu. Obrana nacije je najosnovnija premisa nacionalizma, a glavni instrument obrane je nacionalna vojska.

Ipak, neobuzdan i raširen nacionalizam pojava je koja nastaje s predumišljajem tj. elite ga koriste kao politički instrument u borbi pri geopolitičkim promjenama. U svrhu svojih političkih ciljeva, zadržavanja na vlasti ili dolaska na vlast, elite postojeći nacionalni osjećaj koriste kao instrument u svojoj političkoj kampanji (Sekulić, 2001: 163). Kao što Van Dijk (1993: 263) napominje, diskurs rijetko sam po sebi stvara negativne stavove; on produbljuje ili aktivira postojeće mentalne modele stavova koji potvrđuju te stavove i ideologije kod publike. To posebice vrijedi za diskurs nacionalnog identiteta koji se održava na konceptu 'mi – oni' iz čega proizlaze nacionalni stereotipi te istovremeni osjećaji odvojenosti od drugih i povezanosti unutar (Bishop i Jaworski, 2003: 256) uniformiranosti i konformizma nacije (Bishop i Jaworski, 2003: 266).

S određenim iznimkama, glavni neprijatelj nacionalista u 21. stoljeću u Europi postaje transnacionalno društvo koje utjelovljuje Europska unija. Termin transnacionalizam u ovom slučaju označava doktrine koje nadilaze nacionalizam i model nacionalne države s ciljem kozmopolitizma i građanstva, ali koje ne teže uništenju nacionalnih država poput oblika komunizma i anarhizma (Božić, 2004: 192). Za nacionaliste, europski identitet koji ujedinjuje europsko transnacionalno društvo je glavni neprijatelj nacionalnog identiteta jer ga želi ili uništiti ili podjarmiti. Ako izgradnji europskog identiteta koji minorizira važnost nacionalnog identiteta, ili još gore, čiji provoditelji ponekad karakteriziraju nacionalizam tj. obranu nacionalnog identiteta kao regresivnu i negativnu pojavu u 21. stoljeću, dodamo želju tih istih provoditelja za uspostavom transnacionalne europske vojske koja bi ukinula nacionalnu vojsku koja je izgradila nacionalni identitet, očito je zašto su borbu protiv uspostave europske vojske nacionalisti izabrali kao zadnju liniju obrane.

Duško Sekulić (2001: 170) naglašava kako je nacionalizam zapravo jedan od vidova „unutarnje socijalne kohezije pred vanjskom opasnošću“. No u slučaju kada su opasnosti transnacionalno društvo, supranacionalna organizacija i europski identitet koji minorizira nacionalni, nacionalizam postaje i instrument političke borbe i skriveni referentni objekt koji je potrebno obraniti.

6.2.1. Analiza govornih činova provoditelja sekuritizacije

Poput prethodne analize, analizu govornih činova provoditelja negativne sekuritizacije rad provodi prema metodologiji Van Dijka (2015: 470-472). I u ovoj analizi rad koristi utvrđeni sustav kodiranja u dva stupnja analizirajući kodove komunikacijske situacije:

- (1) okruženje tj. vrijeme i mjesto,
- (2) tip diskursa,
- (3) pozicija i uloga aktera i
- (4) njihove ciljeve, ideologije i znanja;

te kodove teksta ili govornog čina:

- (5) tema i njezina kontrola,
- (6) shema teksta,
- (7) argumenti,
- (8) stil i retorika.

Za olakšanje istraživanja kodovi su kroz analizu označeni pripadajućim brojevima.

Analiza govornih činova provoditelja negativne sekuritizacije se razlikuje od one pozitivne sekuritizacije jer su okruženje (vrijeme i mjesto), tip diskursa te sami provoditelji sekuritizacije iznimno raznovrsni. Stoga su u analizi govornih činova negativne sekuritizacije kodovi komunikacijske situacije marginalizirani, a prednost se daje određenim kodovima teksta ili govornog čina: argumentima te stilu i retorici koji su sagledani zajedno.

Slijedi prikaz kodova komunikacijske situacije negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a od strane provoditelja sekuritizacije: britanskih i američkih donosioca odluka, britanskog tiska, NATO-ovih dužnosnika i euroskeptika.

(1) Negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a prema kojoj su ili NATO savez ili suverenost država referentni objekti ugroženi od strane egzistencijalne prijetnje – uspostave vojske EU-a traje otkad se pojavila prva ideja o uspostavi vojske EU 1950. godine. No zbog pojednostavljanja analize te nepristupačnosti izvora analize, rad analizira negativan narativ uspostave vojske Europske unije od početka 1990-ih godina do danas.

(2) Budući da su analizirani govorni činovi negativne sekuritizacije drugačiji u svom obliku od onih pozitivne sekuritizacije, većinom se analiziraju kratke medijske izjave provoditelja sekuritizacije ili par rečenica unutar govora provoditelja sekuritizacije koji su izravno tematski vezani uz sekuritizirani narativ. Stoga se analiza ne oslanja kao u prethodnom potpoglavlju na provoditelja sekuritizacije, već na narativ.

Analizirani diskursi negativne sekuritizacije su politički govori na parlamentarnim sjednicama, govori na znanstvenim i stručnim te novinskim konferencijama, intervjui i usputne kratke medijske izjave.

(3) Provoditelji negativne sekuritizacije su istaknuti britanski i američki donosioci odluka (premijeri, ministri vanjskih poslova, političari ili dužnosnici specijalizirani za sigurnost i obranu, glasnogovornici), britanski tisak, NATO-ovi dužnosnici i euroskeptici koji provode negativnu sekuritizaciju kako bi promicali nacionalne politike ili ideološke političke ciljeve.

(4) Američki donosioci odluka koji provode negativnu sekuritizaciju žele zadržati status quo u međunarodnoj vanjskoj politici – očuvanje američke hegemonije i pozicije SAD-a kao jedine svjetske supersile. Britanski donosioci odluka koji provode negativnu sekuritizaciju žele očuvati poseban položaj Velike Britanije kao prve među saveznicima SAD-a te svoj utjecaj unutar EU-a. NATO-ovi dužnosnici žele sačuvati relevantnost saveza, dok euroskeptici žele da se Europska unija raspadne ili barem da njihova država iz nje izađe. Provoditelji negativne sekuritizacije svjesni su obrambene nesigurnosti članica Europske unije iz Istočne Europe koje polažu nadu očuvanja svoje teritorijalne cjelovitosti u NATO savez, kao i povijesnog konteksta: straha od agresivne revizionistički nastrojene Rusije i moćne Njemačke. Također provoditelji negativne sekuritizacije manipuliraju nacionalnim osjećajima te ponosom građana svojim nacionalnim vojskama.

(5) Tema negativne sekuritizacije američkih i britanskih donosioca odluka te NATO-ovih dužnosnika je jednaka: sekuritiziranje uspostave vojske Europske unije kao egzistencijalne prijetnje NATO savezu koji je glavni i jedini, nezamjenjivi stup obrane Europe. Euroskeptici sekuritiziraju uspostavu vojske EU-a kao federativni napad na suverenost nacionalnih država, postojanje nacionalnih vojski koje su ponos nacije te samu naciju kojoj prijete europski identitet.

(6) Budući da se analiza govornih činova provoditelja negativne sekuritizacije zasniva na isječcima govora ili kratkim medijskim izjavama koji su izravno tematski vezani za sekuritizirani narativ, kod sheme govora nije moguće analizirati.

(7 i 8) Prva ozbiljno formulirana ideja o institucionaliziranju zajedničke europske obrane, Plevenov plan o osnivanju Europske obrambene zajednice (European Defence Community – EDC) iz 1950. godine prethodi *Rimskim ugovorima* i stvaranju Europske unije, no nije uspjela zaživjeti zbog straha francuskih zastupnika da bi EDC ugrozio suverenost Francuske. Budući da se nakon ideje EDC-a nije pojavio nijedan ozbiljan pokušaj stvaranja europske obrambene politike, nije bilo potrebe za ozbiljnom negativnom sekuritizacijom. Ipak, nakon pada SSSR-a i reforme Europske unije putem *Maastrichtskog ugovora* kojim se uspostavlja Europska vanjska i sigurnosna politika (EVSP) kao drugi stup Unije američki političari uočavaju mogući budući 'europski' problem te američki predsjednik George H. W. Bush otvoreno upozorava:

Naša je pretpostavka da američka uloga u obrani i poslovima Europe neće biti učinjena izlišnom od strane Europske unije (Moseley, 1991),

dok Madeleine Albright, američka državna tajnica za vrijeme predsjednika Clintona, konstruira općepoznatu doskočicu o 3D:

Osjećali smo da je važno to [razvoj ESDI] učiniti pod što bismo rekli tri 'D' tj. ne diminuiranju NATO-a, ne diskriminaciji i ne duplikaciji jer mislim da nam ne treba nijedno od ta tri 'D' (Albright, 1998).

No prave negativne sekuritizacije nema sve do *Zajedničke deklaracije o europskoj obrani* iz Saint-Maloa 1998. godine kojom britanski premijer Tony Blair i francuski predsjednik Jacques Chirac predlažu osnivanje Europske sigurnosne i obrambene politike (ESOP). Umirujući američke saveznike Blair je tada poručio:

Ništa se ne smije dogoditi što bi na bilo koji način utjecalo na učinkovitost NATO-a. NATO je za nas apsolutno ispravan forum (Udwin, 1998),

dok tadašnji glasnogovornik britanske Vlade umirujući domaće dionike napominje kako je ideja prodiskutirana s američkom Vladom i da:

...to nije nešto zbog čega će oni biti nesretni (Udwin, 1998).

Velika Britanija nakon samita u Saint-Malou iznenađujuće korektno i involvirano sudjeluje u realizaciji europske sigurnosne i obrambene politike koja je do tada postojala tek kao ideja. Stoga ne čude američka upozorenja u rukavicama zamjenika državne tajnice SAD-a Strobea Talbotta:

SAD je za ESOP. U našem je interesu sposobnost Europe da se efektivno bavi s izazovima europske sigurnosti prije nego prijeđu prag koji aktivira američki borbeni angažman (Talbot, 1999).

SAD podržavaju zajedničku europsku sigurnosnu i obrambenu politiku, no do granice borbenog angažmana. Treba zamijetiti kako Talbott navodi da je borbeni angažman koji nikako ne smije

biti subjekt ESOP-a rezerviran za SAD, a ne NATO savez. No vrlo brzo u svom govoru *America's Stake in a Strong Europe* na konferenciji o budućnosti NATO saveza Talbott mijenja ton te se snishodljivo odnosi prema želji EU-a da izgradi vlastitu obrambenu politiku karakterizirajući NATO savez kao krovnu organizaciju unutar koje EU mora razvijati svoju obrambenu politiku:

Mi ne bismo željeli vidjeti ESOP koji će prvotno biti unutar NATO-a, ali će onda izrasti iz NATO-a i napokon odrasti od NATO-a jer bi to vodilo do ESOP-a koji bi duplicirao NATO i eventualno se natjecao s NATO-om (Talbott, 1999).

Potpunim razvojem u funkcionalnu zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku EU-a, ESOP bi bio usporediv s američkom obrambenom politikom. U tom slučaju bi i ESOP i američka obrambena politika bile na istoj razini unutar NATO saveza, a s obzirom na to da bi tada bili na istoj razini sigurnosnog odnosa, natjecanje ESOP-a i NATO saveza ne bi bilo moguće. Ono što bi bilo moguće jest balansiranje američke obrambene politike izvan NATO saveza ESOP-om. Stoga, kada Talbott upozorava Europljane da ne grade ESOP koji će konkurirati ili se natjecati s NATO savezom, zapravo misli na natjecanje i konkuriranje ESOP-a američkoj obrambenoj politici. Talbott shvaća NATO američkim instrumentom u međunarodnoj sigurnosnoj politici koji ne služi toliko za provođenje američkih sigurnosnih interesa, koliko za kontroliranje europskih saveznika:

Englesko-francuski samit u Saint-Malou prošlog prosinca izazvao je zabrinutost među saveznicima koji ne dolaze iz EU-a da nisu dovoljno uključeni u planiranje i strukture donošenja odluka. Onda je u lipnju došla deklaracija vođa EU-a iz Kölna koja implicira da je europska početna pozicija djelovanje izvan saveza kad god je to moguće, prije nego kroz savez (Talbott, 1999).

Svakome bi trebalo biti samorazumljivo da svaka država (SAD, Kanada, Island, Norveška i Turska), organizacija (NATO) i supraorganizacija (EU) samostalno planiraju i donose odluke unutar svojih obrambenih politika. Normalizacija mišljenja da bi države koje nisu članice EU-a trebale biti uključene u planiranje i donošenja odluka unutar bilo koje politike EU-a je vrhunac snishodljive politike SAD-a koja EU doživljava podčinjenom u obrambenom smislu. Ubrzo Talbottov govor dotiče i glavni razlog američke zabrinutosti razvojem ESOP-a:

...nadamo se da će EU u preciziranju svojih trgovinskih politika obrambene industrije držati otvorena vrata za suradnju između tvrtki s obaju strana Atlantika (Talbott, 1999).

Talbottov govor nije primjer govornog čina negativne sekuritizacije upućen društvu EU-a, već donosiocima odluka unutar EU-a. Iz govora se jasno mogu iščitati osnovne postavke američke pozicije prema razvoju ESOP-a. Prema SAD-u, ESOP nikako nije samostalan instrument EU-

a, nego djeluje unutar NATO saveza te SAD mora biti uključen u svaku etapu njegova razvoja i djelovanja.

I sljedeći korak razvoja europske sigurnosne i obrane politike, dogovor o uspostavi europskih brzo reagirajućih snaga (ERRF) 1999. godine, dočekan je na nož od strane aktera negativne sekuritizacije koji i najmanji pozitivan korak u razvijanju ESOP-a nazivaju korakom prema realizaciji europske vojske, iako Blair tvrdi da:

Nema govora o tome da se britanske snage stave pod kontrolu bilo koje strane vlade....

Doprinosili bi na potpuno isti način kao što to činimo za misije UN-a, NATO-ove misije,

Commonwealthove misije.... Kada smo u ratu, to činimo kroz NATO (BBC.co.uk, 2000a).

U denunciranje Blairove politike suradnje s europskim partnerima i sekuritiziranje razvoja europske obrambene politike uključuje se i bivša premijerka Margaret Thatcher:

Europa ima još manje izgleda da postane vojna sila nego da stvori čvrstu valutu... To je

monumentalna glupost koja ugrožava našu sigurnost kako bi se zadovoljila politička taština

(BBC.co.uk, 2000a)

podupirući stajalište Blairovih kritičara koji se boje da bi uspostava ERRF-a umanjila značaj NATO saveza i udaljila Amerikance od Europe, a time i ugrozila specijalni odnos Velike Britanije s SAD-om, čemu prema euroskepticima pristalice Blairove politike teže (Brown, 2001).

Brendirajući uspostavu ERRF-a kao uspostavu europske vojske, britanski mediji olakšavaju negativnu sekuritizaciju daljnjeg razvoja europske obrambene politike odmažući Blairu i ministru vanjskih poslova Robinu Cooku koji se trude objasniti da uspostava ERRF-a nema veze s uspostavom vojske EU-a. The Guardian ponavlja Cookovu mantru: *Brzo reagirajuće snage 'ne Euro vojska'* (Jeffrey, 2000), al ne pomaže stavljajući Britancima mrsku sintagmu 'Euro vojska' u naslov teksta, a The Telegraph straši sa senzacionalističkim naslovom: *General priznaje da će EU-ova vojska biti protivnik NATO-a* (Evans-Pritchard, 2001). BBC donosi naslove poput *EU-ova vojska bi mogla spriječiti rat – Cook*, iako se u prvoj rečenici teksta navodi da je Cook zapravo rekao kako bi ERRF mogao spriječiti nove ratove (BBC.co.uk, 2001), *Thatcher osudila 'EU-ovu vojsku'*, iako Thatcher uopće ne spominje kovanicu EU-ova vojska pri kritiziranju Blairove politike (BBC.co.uk, 2000a), *Trupe obećane novim EU-ovim oružanim snagama* (BBC.co.uk, 2000b) te *Blair nasrnuo na kritičare 'Euro vojske'* (BBC.co.uk, 2000c), dok se u tekstu navodi Blairov citat:

Ne postoji koncept europske vojske... U pogledu svake pojedinačne misije mora se dobiti pristanak svake pojedinačne države, one [europske brzo reagirajuće snage] su za mirovne i humanitarne misije i to samo onda kada se NATO ne želi angažirati (BBC.co.uk, 2000c).

Tadašnji američki ministar obrane Donald Rumsfeld (2001-2006) na konferenciji u Münchenu 2001. godine na europsku ideju o uspostavi europskih brzo reagirajućih snaga reagira riječima: Radnje koje bi mogle smanjiti efektivnost NATO-a zbunjujućim duplikacijama ili uznemirujući transatlantsku vezu ne bi bile pozitivne (Harnden i Helm, 2001), dok je republikanski senator John McCain još otvoreniji u svojoj prijetnji, opisujući europsku ideju kao:

Pitanje koje nas suočava s potrebom da preispitamo samu srž našeg postojanja kao saveznika. Pred nama stoji fundamentalno pitanje vezano uz budućnost NATO-a. Bojim se da naša geografska razdvojenost sve više postaje i funkcionalna. Naše perspektive se razdvajaju (Harnden i Helm, 2001).

Kod analize McCainove poruke potrebno je uzeti u obzir kontekst situacije i kome je poruka zbilja namijenjena, Europskoj uniji kao cjelini ili Velikoj Britaniji kao američkom specijalnom savezniku. Derek Brown, briselski dopisnik *The Guardian* od 1983. do 1987. godine, objašnjava snažnu američku reakciju na uspostavu ERRF-a kao simbol općenitijih američkih bojazni jer:

Washington se boji da bi njihov utjecaj na europsko strateško obrambeno promišljanje mogao oslabiti. SAD je posebice zabrinut oko francuskog inzistiranja da EU treba imati nezavisni aparat vojnog planiranja koji bi mogao koristiti vojne resurse koji trenutno stoje na raspolaganju NATO-u (Brown, 2001).

Kao i za vrijeme trenutnog predsjedavanja Donalda Trumpa, tadašnja američka vlada Georgea Busha ml. sama je imala veliki utjecaj na obnovljen europski interes za jačanje samostalne obrambene politike te Blairovo koketiranje s europskim obrambenim sposobnostima. Tijekom predsjedničke kampanje 2000. godine Bush ml. davao je izjave u smjeru izolacionizma u vanjskoj politici inzistirajući na povlačenju američkih snaga s Balkana (Ortega, 2001: 72; Brown, 2001), dok njegova glavna savjetnica za vanjsku politiku Condoleezza Rice za *Foreign Affairs* piše:

Američka vanjska politika u republikanskoj administraciji treba preusmjeriti SAD na nacionalne interese i ispunjavanje ključnih prioriteta... S Europljanima treba definirati što to održava transatlantski savez u odsustvu sovjetske prijetnje... SAD nema interes u oblikovanju europskog obrambenog identiteta – ali pozdravlja veću europsku vojnu sposobnost dok god je u kontekstu NATO-a (Rice, 2000).

No nakon izborne pobjede i napuštajući ideju izolacionizma, američka vlada predsjednika Georgea Busha ml. aktivno sudjeluje u međunarodnoj sigurnosnoj politici. SAD, država članica NATO-a koja je uporno tvrdila da je obrana država članica Saveza isključiva zadaća NATO-a i treba biti isplanirana i izvedena u okviru NATO-a, nakon terorističkog napada 9/11 pokreće članak 5 *Atlantskog ugovora*. To se međutim događa tek nakon što je već samostalno donijela odluku o napadu na Irak tražeći od NATO-ovih saveznica samo potporu u okviru već razrađenih planova napada, a ne zajedničku akciju.

Belgija, Francuska i Njemačka odbijaju američke zahtjeve jer odluka o napadu na Irak nije donesena u okviru NATO saveza, ali i zbog strateškog protivljenja članica EU-a da se na teroristički napad odgovora vojnim napadom (Biscop, 2003: 2). Zajedno s Luksemburgom te su države uvjerenе da svoju viziju međunarodnog sigurnosnog sustava ne mogu ostvariti kroz NATO savez zbog sukoba strateških vizija EU-a i SAD-a te su se ponovno angažirale oko razvoja europske obrane s naglaskom na osnivanje stalnog vojnog stožera EU-a.

Američki ambasador pri NATO-u Nick Burns opisao je plan osnivanja stalnog vojnog stožera EU-a kao „najveću prijetnju budućnosti saveza“ (BBC.co.uk, 2003). Istovremeno, britanski tisak pratio je temu s naslovima: *'Stara Europa' gura dalje s planovima za EU-ovu vojsku* (Evans-Pritchard, 2003a), *Blair 'podržava plan' davanja više moći EU-ovoj vojsci* (Evans-Pritchard i Connolly, 2003), *SAD traži krizne razgovore zbog opasnosti 'Euro vojske' prema ulozi NATO-a* (Evans-Pritchard i Helm, 2003), *Britanija u tajnom dogovoru oko EU-ove vojske* (Evans-Pritchard, 2003b) i *Njemački planovi za Euro vojsku 'dokazuju da Blair vara Britaniju'* (Helm i Jones, 2003) u *The Telegraphu* te *Nema slavlja za 'EU-ovu vojsku'* (Morris, 2003) na BBC.co.uk. Stoga ne čudi da je, vraćajući se staroj politici obuzdavanja razvoja europske obrambene politike pod pritiscima Amerikanaca, Velika Britanija stavila veto na uspostavu stalnog zapovjedničkog stožera ESOP-a.

Povratak Velike Britanije na poziciju opstruktora razvoja europske obrane, kao i njezina uloga glavnog američkog saveznika u ratu u Iraku, pozitivno su primljeni u SAD-u. No budući da ideje i želje za jačom integracijom na polju obrane među političkom elitom EU-a ne jenjavaju, kao ni nezadovoljstvo američkom unilateralnom međunarodnom politikom (Irak, Iran), pred svoj posjet Europskoj komisiji 2005. godine američki predsjednik George Bush ml. u intervjuu u britanskom *The Telegraphu* poručuje:

Uvijek sam bio fasciniran gledajući kako se britanska kultura i francuska kultura i suverenost nacija mogu integrirati u veću cjelinu u moderno doba. Napredak se događa i ja sam pun nade da će funkcionirati jer se ne treba bojati jačeg partnera... Neki kažu da moramo imati

ujedinjenu Europu kao ravnotežu Americi. Zašto, kada zapravo dijelimo iste vrijednosti i ciljeve? Umjesto međusobnog kontrabalansiranja, zašto ne bismo vidjeli ovo kao trenutak kada možemo krenuti na usklađen način k ostvarivanju tih ciljeva? (Russell, 2005).

Već prva rečenica Bushove poruke Europljanima je puna dubljeg značenja. Bush ne suprotstavlja Njemačku i Britaniju, iako je njemački kancelar taj koji je javno doveo u pitanje smisao NATO-a nekoliko dana ranije (Russell, 2005), već Francusku koja je glavna osporavateljica važnosti NATO saveza doživljavajući ga američkim instrumentom te glavna pristalica jače europske integracije u obrani. K tome opisujući integraciju europskih država, spominje dvije najkontraverznije teme: suverenost i kulturu. Upravo su to dvije teme kojim euroskeptici plaše glasače: gubitak državne suverenosti unutar Unije, kao i nestanak određene kulture integriranjem.

Bush ml. se potom osvrće na pravu temu koja se krije iza sukoba NATO saveza i razvitka europske obrane – europsko balansiranje SAD-u. Zašto da Britanci izgube svoju suverenost i svoju britansku kulturu zbog francuske želje da balansira SAD-u?

Sekuritizaciju postojano prati i britanski tisak koji je toliko ocrnio sintagmu 'europska vojska' u britanskoj javnosti da je sam njezin spomen izaziva negativne konotacije. Uoči i za vrijeme francuskog predsjedavanja Vijećem EU 2008. godine koje je kao jedan od prioriteta svog predsjedavanja imao jačanje vojnih sposobnosti EU-a (uspostava stalnog vojnog stožera i brzih reagirajućih europskih snaga te povećanje potrošnje država članica na obranu), britanski tisak oživljava sekuritizaciju europske vojske naslovima poput *Poziv Europskoj uniji da izgradi svoju vlastitu vojsku* (Mardell, 2008) te aludirajući na francusku skrivenu agendu kojom se promiče europska integracija u obrani: *Francuska vojska se raspada, dokumenti pokazuju* (Samuel, 2008).

To što su Francuzi kao jedan od ciljeva pri jačanju vojnih sposobnosti EU-a naveli povećanje izdavanja država članica za obranu, a što SAD i NATO uporno zahtijevaju od europskih saveznika, nitko ne spominje. Provoditeljima negativne sekuritizacije nije bitan referentni okvir pojedinačnog prijedloga za jačom obrambenom politikom Unije jer oni sekuritiziraju apsolutno svaki pomak prema jačanju europskih vojnih sposobnosti i europskoj suradnji u obrani: *Hoće li nova francusko-britanska suradnja u obrani dovesti do EU-ove vojske?* (Reynolds, 2010).

Godine 2011. Velika Britanija ponovno stavlja veto na prijedlog uspostave stalnog europskog vojnog stožera za koji glasuju sve druge države članice. Briselski dopisnik *The Telegrapha*

Bruno Waterfield u članku kojim izvještava o tom događaju opisuje ideju stalnog europskog vojnog stožera kao:

...stalni stožer koji bi 'zapovijedao i kontrolirao' britanske snage koje bi sudjelovale u europskim vojnim operacijama (Waterfield, 2011).

Waterfield ističe kako bi stalni stožer EU-a zapovijedao i kontrolirao britanske snage koje sudjeluju u europskim vojnim operacijama kao da to u to vrijeme već nije postojeća praksa. Jedina razlika jest u tome što umjesto iz stalnog stožera EU-a europske vojne operacije su vođene iz ad hoc osnovanih stožera za pojedine operacije, koji su zapovijedali i kontrolirali snage svih država članica koje su sudjelovale u operaciji.

Kao odgovor na britansko uporno stavljanje veta na pokretanje iole konkretnije aktivnosti unutar ZSOP-a, 2012. godine predlaže se inicijativa da se državama članicama oduzme pravo na veto kada su u pitanju odluke vezane za vanjsku i obrambenu politiku Unije. Inicijativu je podržala većina članica EU-a te Bruno Waterfield (2012) zaključuje kako bi ovakav pritisak na Veliku Britaniju mogao biti vjetar u leđa pozivima za raspisivanje referenduma o članstvu Velike Britanije u EU-u. To potvrđuje izjava zastupnika Konzervativne stranke u britanskom parlamentu Stevea Bakera koji inicijativu naziva:

...kraj Velike Britanije kao neovisne države (Waterfield, 2012)

jer:

EU se kristalizira kao punopravna država bez demokratskog nadzora. Svaka ideja donošenja tih promjena bez nadmoćne suglasnosti britanskog naroda bila bi kriminalna (Waterfield, 2012).

Kao što prave američke prijetnje europskim saveznicama šalju američki političari poput Johna McCaina koji nije dio vlade SAD-a, tako i pravu negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU vrše zastupnici Konzervativne stranke u britanskom parlamentu koji nisu članovi tadašnje vlade Velike Britanije. Baker je u svojoj jednostavnoj izjavi u tri rečenice direktnom retorikom naveo tri osnovne paradigme negativne sekuritizacije uspostave europske vojske euroskeptika: (a) gubitak neovisnosti nacionalnih država jer EU teži biti državom, a ne međudržavnom unijom, (b) nedemokračičnost Europske komisije i Europskog parlamenta nasuprot demokračičnosti nacionalnih vlada i parlamenata te (c) suprotstavljanje političke elite narodu.

Budući da je EU ekonomska i politička unija, jedini potpuno samostalan aspekt suverenosti države članice je obrambena politika. Stoga su upravo obrambena politika nacionalne države i nacionalna vojska zadnje crte obrane nacionalne samostalnosti tj. suverenosti, kao što zaključuje *The Daily Express* koji kontraverzu oko europskog vojnog stožera prati naslovom:

OTKRIVENO: Briselski plan za kontrolu naše vojske – MEP-ovi pozivaju na uspostavu novog vojnog stožera EU, uz podnaslov: Danas su napravljeni POTEZI u Bruxellesu da se formiraju kontrolirane vojne baze moći EU-a koja bi bila suparnik NATO-u u strateškim obrambenim pitanjima (Jeory, 2013).

U istom tonu kao Baker zastupnik Konzervativne stranke u britanskom parlamentu i bivši ministar obrane u sjeni Bernard Jenkin (2001-2003), produbljuje negativnu sekuritizaciju navodeći i paradigme euroskeptika vezane uz NATO i slabljenje britanske specijalne veze s SAD-om:

Potpisati Veliku Britaniju za ovaj program [plan razvoja sposobnosti] nije samo još jedan korak prema Euro vojsci, što je uvijek bio san federalističkih nacija poput Njemačke, već još jedan udarac britanskoj već izmučenoj vojnoj industriji i još jedan čavao u lijes NATO-u kako kontinentalna obrambena industrija ne bi bila izložena američkoj konkurentnosti (Jenkin, 2013).

Ako izostavimo povijesnu implikaciju o njemačkoj ratnoj osvajačkoj agresiji koju zamjenjuje eufemizmom 'federalističkog sna', Jenkin ponovno uvodi povijesnu referencu nazivajući druge države članice 'kontinentom' i time distinktivno odvojenima od Velike Britanije. Britanska vojna industrija je izmučena, a EU spašava kontinentalnu obrambenu industriju koja je u strahu od američke konkurencije te tako uništava NATO savez. NATO nije neprijatelj Unije, već žrtva europske averzije prema SAD-u:

Spominju se „strateški partneri i partnerske zemlje“, ali puno govori to što se EU ne može natjerati da imenuje SAD vojnim subjektom koji dominira svijetom i koji je jedini jamac europske sigurnosti (Jenkin, 2013).

Istom oštrinom nastupa i zastupnik britanske Konzervativne stranke u Europskom parlamentu Geoffrey Van Orden koji vrlo efektivno povezuje želju za vojskom EU-a sa stvaranjem europske superdržave:

Nema moćnijeg simbola državnosti od vojne sile. Stoga ne iznenađuje uvjerenje eurokrata da je obrambena politika ključan element u njihovoj želji za državom zvanom Europa koja će biti globalni igrač (Van Orden, 2013).

Ono što obični zastupnici govore, državnici misle. David Cameron pokušaj stvaranja europske politike u polju obrambene industrije metonimijski opisuje autokratizmom potpirujući doživljaj EU-a kao nedemokratskog subjekta neprijatelja britanske nacije i države:

Postoji tendencija briselskih prijedloga koji teže povećavanju konkurentnosti europske industrije, ali ono što stvarno podrazumijevaju jest nametanje dirižizma na europsku

industriju. Ne možemo prihvatiti rješenje koje se čini kao da netko u Bruxellesu režira nekakvu najnoviju naredbenu politiku (Hoyos, 2013).

Nakon desetljeća antagoniziranja Europske unije od strane Konzervativne stranke, David Cameron obećaje britanskoj javnosti raspisivanje referenduma o članstvu Velike Britanije u EU-u u slučaju pobjede Konzervativne stranke na parlamentarnim izborima 2015. godine. Više od godinu dana prije izbora, u proljeće 2014. godine, Cameron zalažući se za ostanak u EU-u i reformiranje EU-a na specifičan način piše o britanskom članstvu u EU:

U potpunosti shvaćam i dijelim zabrinutost ljudi u vezi EU-a. Naše tvrtke cijene jedinstveno tržište. No smatraju da je stupanj europskog uplitanja u svakodnevni život pretjeran. Ljudi su zabrinuti da će Velika Britanija biti uvučena u Sjedinjene Europske Države; **to može biti nešto što drugi žele**, ali to nije za nas. Vide donošenje odluka daleko od njih, a ne od strane njihovih izabраниh zastupnika u Parlamentu. Brinu ih europska pravila koja omogućuju potraživanje beneficija bez da se ikada radilo u državi (Cameron, 2014).

Uz populizam o nedemokratskom EU-u i krađi britanskih beneficija, Cameron na osebujan način predstavlja čemu će težiti njegove reforme:

Nacionalni parlamenti sposobni raditi zajedno u blokiranju neželjenih europskih zakona. Tvrtke oslobođene birokracije imaju korist od jačine EU-ova tržišta – najvećeg i najbogatijeg na planeti – kako bi otvorile veću slobodnu trgovinu sa Sjevernom Amerikom i Azijom. Naše policijske snage i pravni sistem sposobni zaštititi britanske građane, neopterećeni nepotrebnim upletanjem europskih institucija uključujući Europski sud za ljudska prava (European Court of Human Rights – ECHR). Slobodno kretanje za zapošljavanje, ne za besplatne pogodnosti. Podrška za nastavak proširenja EU-a na nove članice, ali s mehanizmima prevencije ogromne migracije preko kontinenta (Cameron, 2014)

kratko se osvrnuvši na ono dobro u EU-u:

Dakle da zajedničkom tržištu. Da za turbo slobodnu trgovinu. Da zajedničkom radu u područjima gdje smo jači zajedno, kao što to sada radimo vezano uz Ukrajinu. Da obitelji nacija kao dio EU-a (Cameron, 2014),

uz uvjet:

...ali čiji su interesi garantirani, unutar eura ili izvan (Cameron, 2014).

Na kraju govora, Cameron oštro ponavlja protiv čega će se boriti:

Ne sve bližoj Uniji. Ne stalnom odljevu moći u Bruxelles. Ne nepotrebnom uplitanju. I ne, to je jasno, euru, sudjelovanju u ekonomskim sanacijama unutar eurozone ili idejama poput europske vojske (Cameron, 2014).

Nakon europarlamentarnih izbora 2014. godine, izbora Junckera za predsjednika Komisije čemu se Cameron oštro protivio, te Junckerove pozitivne sekuritizacije europske vojske prikazane u potpoglavlju *Analiza diskursa pozitivne sekuritizacije*, Geoffrey Van Orden, neslužbeni glasnogovornik britanskih konzervativaca kada su u pitanju tematike vezane za sigurnost i obranu te član Europskog parlamenta i njegovog Pododbora za sigurnost i obranu izjavljuje:

Ovo nemilosrdno guranje prema europskoj vojsci mora prestati. Za eurokrate svaka kriza je prilika za guranje daljnjih centraliziranih ciljeva EU-a... Kakogod, obrambene ambicije Europske unije štetne su za naše nacionalne interese, za NATO i za bliske saveze koje Velika Britanija ima s mnogim zemljama van Europske unije – SAD-om, zaljevskim saveznicima i mnogim zemljama Commonwealtha... Ako se naša nacija suoči s ozbiljnom sigurnosnom prijetnjom, na koga se želimo osloniti – na NATO ili na EU? Pitanje odgovara samo na sebe (Sparrow, 2015).

Čitajući stav o prednostima i manama Unije Davida Camerona koji je zagovaratelj ostanka u EU-u, ne treba previše dvojiti kakve stavove imaju britanski euroskeptici. Predsjednik euroskeptične britanske stranke UKIP koja kao glavni cilj svog političkog djelovanja ima izlazak Velike Britanije iz EU-a i zastupnik u Europskom parlamentu Nigel Farage na Junckerov poziv za osnivanje europske vojske odgovara na sjednici Europskog parlamenta plašenjem Britanaca, ali i građana istočnih članica Unije lako provjerljivim lažima te hiperboliziranjem i ironijom:

Gospodine predsjedniče, pitao sam se zašto David Cameron kasapi naše vojne snage, ne želi se obvezati na 2 posto... (UKIP MEPs, 2015);

Cameron se obvezao na 2 posto, a prema NATO-ovim podacima (NATO.int, 2017) Velika Britanija godinama postojano izdvaja više od 2 posto na obranu.

...i sretan je što ne možemo obraniti svoj otok. Mislim da nam je g. Juncker odgovorio. Učinit ćemo to na razini EU-a. Imat ćemo europsku vojsku... Naravno, istina je da se ona već događa. Imamo europsku obrambenu agenciju; već imamo borbene grupe EU-a na aktivnoj službi svuda po svijetu (UKIP MEPs, 2015);

Borbene grupe EU-a nalaze se u borbenoj spremnosti od 2007. godine, no još nikada nisu razmještene u borbeno djelovanje jer je za to potrebna jednoglasna odluka Vijeća EU.

...već imamo aktivnu mornaricu EU-a protiv somalskih gusara (UKIP MEPs, 2015);

Od 2008. godine ZSOP mornarička misija EU NAVFOR – Operacija Atalanta djeluje oko Roga Afrike s ciljem suzbijanja gusarstva, a čine ju mornaričke jedinice država članica EU-a uz

doprinos jedinica iz drugih država izvan EU-a kao što su Norveška, Srbija, Crna Gora, Novi Zeland, Ukrajina. Mornarica EU-a ne postoji.

...i tko može zaboraviti Eurocorps dok su prošle godine ovdje u Strasbourgu marširali po dvorištu poput gusaka s onom odvratnom zastavom (UKIP MEPs, 2015).

Eurocorps je međudržavni korpus koji čine pet zemalja članica EU-a, no Eurocorps nije projekt ZSOP-a.

Članak 28 *Lisabonskog ugovora* omogućava sve navedeno (UKIP MEPs, 2015).

Članak 28 *Lisabonskog ugovora* je članak koji definira ulogu Vijeća EU-a i nacionalnih Vlada vezanu uz operacijske akcije Unije.

Tony Blair je bio u pravu kada je rekao da EU nije projekt mira, ona je projekt moći. Mislim da g. Juncker pokušava iskoristiti priliku. Mi smo u EU-u isprovocirali sukob kroz naše teritorijalno proširenje u Ukrajini (UKIP MEPs, 2015).

EU se nije teritorijalno proširila niti se htjela teritorijalno proširiti na Ukrajinu, već se nalazila u procesu potpisivanja *Ugovora o pridruživanju između Ukrajine i EU-a*.

Bocnuli smo ruskog medvjeda štapom i nije začuđujuće da je Putin reagirao i to će se sada iskoristiti kao prilika za izgradnju europske vojske (UKIP MEPs, 2015).

Bez obzira na niz izmišljotina izrečenih u kratkom vremenu, treba zamijetiti kako je Farage ispravno uočio da je Juncker iskoristio priliku ruske agresivne okupacijske politike kako bi ostvario svoj cilj – uspostavu vojske EU-a.

Nekoliko tjedana nakon Farageova govora u Europskom parlamentu u Strasbourgu, glavni tajnik NATO saveza Jens Stoltenberg na zajedničkoj sjednici Odbora za vanjske poslove i Pododbora za sigurnost i obranu Europskog parlamenta u Bruxellesu poput Junckera ističe mnogobrojne egzistencijalne prijetnje iz susjedstva EU-a koje:

...proizlaze s Istoka kao posljedica ruskog ponašanja... ali vidimo i prijetnje i izazove koji proizlaze s Juga (Stoltenberg, 2015),

no kao instrument njihova svladavanja vidi NATO koji

...je 40 godina osiguravao kolektivnu obranu... Pružao sigurnosno odvratanje za sve svoje saveznike (Stoltenberg, 2015)

jer:

...postoje uloge za EU. I postoje zadaci za NATO (Stoltenberg, 2015).

Na pitanje britanskog eurozastupnika Jamesa Carvera iz UKIP-a o njegovom viđenju Junckerova poziva za uspostavu vojske EU-a, Stoltenberg diplomatski odgovora:

Na EU-u je da odluči. Pozdravljam sve napore bilo koje europske nacije u razvijanju obrambenih sposobnosti u cilju jačanja svoje obrane, investiranje u obranu. To će pojačati sigurnost, kako NATO saveznika, tako i europskih nacija (Stoltenberg, 2015),

ali:

...i ovo je važno, moramo izbjegavati duplikaciju i **moramo se pobrinuti da je ono što Europska unija čini komplementarno onome što čini NATO** (Stoltenberg, 2015),

jer:

NATO je bio sposoban osiguravati sigurnost i kolektivnu obranu europskim saveznicima 65 godina i mi trebamo nastaviti to činiti, ali moramo biti sigurni da koristimo svoje resurse na najbolji mogući način i izbjegavati duplikaciju i osigurati da je ono što činimo komplementarno ili da je ono što Europska unija čini komplementarno onome što čini NATO (Stoltenberg, 2015).

A kako je pitanje ostanka Velike Britanije u EU-u od velike važnosti i za SAD, američki predsjednik Barack Obama prekinuo je svoju praksu suzdržavanja od javnog komentiranja europskih politika i aktivno se uključio u britansku referendumsku kampanju za ostanak u EU-u. U intervjuu za BBC Obama otvoreno izjavljuje:

Velika Britanija kao članica EU-a daje nam mnogo veće samopouzdanje u snagu transatlantske unije... mi želimo osigurati nastavak **britanskog utjecaja** (BBC News, 2015).

Vrlo važnu ulogu u referendumskoj kampanji imao je i britanski tisak te je posebno značajno da je većina novina javno izašla sa svojim stavom oko referenduma. U sljedećem odlomku rad donosi pregled svih naslova povezanih s europskom vojskom i obranom u britanskom tisku¹⁷ uoči britanskog referenduma o članstvu u EU-u do kojih je autorica rada uspjela doći pretraživanjem interneta:

Postoji li tajni plan da se stvori EU vojska? (Rankin, 2016) i *Planovi za prisniju vojnu suradnju EU-a na čekanju do nakon glasovanja* (Johnston, 2016) naslovi su u proeuropski nastrojenom *The Guardianu*; *EU vojska nije samo glupa ideja – već ozbiljna prijetnja našoj sigurnosti* (Coughlin, 2016), *Upravo bi EU vojska mogla dovesti do rata* (Kemp, 2016), *Zastupnici upozoravaju glasače da će biti 'izigrani' jer Bruxelles čuva planove za EU vojsku tajnom do nakon referenduma* (Riley-Smith, 2016a), *Kao bivši britanski vojni zapovjednik, znam da EU vojska ne bi mogla funkcionirati* (Jackson, 2016) i *Velika Britanija bi odustala od prava na*

¹⁷ Novine čija je *online* arhiva pretražena izabrane su prema statistici najčitanijih britanskih novina i najposjećenijih novinskih internetskih stranica u 2016. godini. Statista.com URL: <https://www.statista.com/statistics/288763/newspaper-websites-ranked-by-monthly-visitors-united-kingdom-uk/> i URL: <https://www.statista.com/statistics/288763/newspaper-websites-ranked-by-monthly-visitors-united-kingdom-uk/>

samoobranu ako bi bila prisiljena pridružiti se europskoj vojsci, kaže pukovnik (Riley-Smith, 2016b) u pro-Brexit nastrojenom *The Telegraphu*; Njemačka gura napredak prema europskoj vojsci (Barker i Wagstyl, 2016), Njemačka će povećati broj vojnih snaga prvi put nakon Hladnog rata (Wagstyl, 2016), Njemačka maršira prema vodećoj ulozi u europskoj obrani (Blitz, 2016) i *Vojni think tankovi kažu da će Brexit izazvati obrambeni šok* (Jones, 2016) u proeuropskom *Financial Timesu*; OTKRIVENA njemačka urota da zadrži vojsku EU-a TAJNOM do 23. lipnja: EU planira kontrolirati NAŠE snage (Hall, 2016), Ženski talijanski šef EU-a iza migrantskog kaosa spremna poslati BRITANSKU VOJSKU u bitku (Giannangeli, 2016), Bruxelles planira stvoriti EU vojsku 'SKRIVENO od britanskih glasača do NAKON referenduma' (Parfitt, 2016), Velika Britanija će biti prisiljena priključiti se EU VOJSCI ako ne izađemo, kaže ministar vojnih snaga (Maddox, 2016), Francuska planira izgraditi i DOMINIRATI EU vojskom, tvrdi NATO dok nacije zanemaruju dužnosti (Batchelor, 2016a), Brexit će ZAUSTAVITI Bruxelles u stvaranju 'OPASNE' EU vojske, kaže viši francuski admiral (Peat, 2016), Bivši briselski šef lobira za EU vojsku i kaže vođama da rade BRŽE na njezinom stvaranju (Batchelor, 2016b) i Bivši vojni zapovjednik prebacio se u kampanju za izlazak zbog straha od 'KATASTROFALNE EU vojske' (Fenwick, 2016) u pro-Brexit tabloidu *Daily Expressu*; BITKA ZA BRITANIJU – veterani Drugog svjetskog rata mole Britance 'Nemojte odbaciti ono za što smo se mi borili' pozivajući glasače da podrže Brexit (Cole, 2016) i O PREOKRETU Vojni zapovjednik se prebacio na stranu Brexita protiv EU 'vojske'. Feldmaršal Lord Guthrie kaže da je bio u krivu podržavajući Ostanak i sada vjeruje kako bi izlazak bio 'bolji' za britansku obranu (Howard, 2016) u pro-Brexit *The Sunu*; Angela Merkel nagovještava plan za EUROPSKU VOJSKU dok kaže kako će Njemačka dramatično povećati ulaganje u obranu kako EU ne bi trebala ovisiti o SAD-u (Dean, 2016), Viši obrambeni zapovjednik Lord Guthrie mijenja stranu u Brexit bitci s Ostanakom u Izlazak zbog 'opasnih' planova o europskoj vojsci (Moore, 2016), Velika Britanija će biti uvučena u 'europsku vojsku' ako ne podržimo Brexit, upozorava Michael Gove dok Boris kaže da 'kampanja za izlazak' pobjeđuje (Sculthorpe, 2016a), 'EU sabotira našu vojsku': General kaže kako su snage već sada pretanko raspoređene da bi podržale briselski europski vojni cilj... i Cameronovo upotrebljavanje Drugog svjetskog rata za svoje političke ciljeve je neukusno (Rose, 2016) i Planovi za 'EU vojsku' se drže u TAJNOSTI od britanskih glasača do dana nakon referenduma (Sculthorpe, 2016b) u pro-Brexit *The Daily Mailu*; Planovi za EU vojsku se drže u tajnosti od glasača. Detalji briselskog grabljenja moći zakopani do dana nakon referenduma (Waterfield, 2016) i Glavna britanska uloga je zaustaviti EU vojsku (Philp, 2016) u neopredijeljenom *The Timesu*;

te *Tajni plan za EU vojsku bit će otkriven nakon Brexit-a. EU šefovi odolijevaju otkriti svoj plan za europsku vojsku* (DailyStar.co.uk, 2016) u *The Daily Staru*.

Kada je tema članaka britanskih novina uspostava vojske EU-a, vrlo je teško samo po naslovu razaznati kako su se određene novine opredijelile u referendumskoj kampanji jer nijedan pronađen članak ne gleda blagonaklono na ideju uspostave vojske EU-a.

U zadnjim trenucima pred referendum premijer David Cameron (2016) drži govor protiv Brexita u kojem podilazi „ponosnim, samouvjerenim Britancima“ hvalospjevima o njihovom nacionalnom karakteru, povijesti, svjetskoj važnosti te svemu što su dali EU-u objašnjavajući glasačima:

Da me je moje iskustvo premijera naučilo kako Veliku Britaniju članstvo u EU-u sputava ili narušava naš globalni utjecaj, ne bih oklijevao preporučiti izlazak. Ali moje iskustvo je suprotno... Sugestije o EU vojsci su zavaravanje: nacionalna sigurnost je nacionalna kompetencija i mi ćemo stavljati veto na svaku sugestiju o EU vojsci (Cameron, 2016).

Pokušavajući dočarati pozitivnu ulogu Unije za britansku globalnu poziciju, Cameron opisuje Veliku Britaniju kao politički instrument SAD-a i opstrukcijski element unutar EU-a, koji je zaustavio širenje eurozone, europski protekcionizam i političku uniju:

Kada je Rusija napala Krim i južnu Ukrajinu postojao je rizik od beznačajnog europskog odgovora i raskoraka između SAD-a i Europe. Sazvao sam tada specijalni sastanak ključnih europskih zemalja u Bruxellesu, dogovorio paket sankcija i onda proveo taj paket kroz sastanak s vođama EU-a – Europsko vijeće – te iste večeri. Ne bih to mogao učiniti izvan EU-a... Ako Britanija izađe iz EU-a, izgubili bismo taj instrument... Zar bi zbilja željeli sjediti uokolo i čestitati si na tome kako se 'suvereno' osjećamo, bez kontrole nad događajima oko sebe? (Cameron, 2016).

No bez obzira na sva obećanja i uvjeravanja Davida Camerona, Baracka Obame i kampanje za ostanak 23. lipnja 2016. godine ostvario se cilj dijela britanskih provoditelja negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a jer su građani Velike Britanije na referendumu o članstvu u EU izglasali izlazak iz Unije. Brexit nije bio cilj svih britanskih provoditelja negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a, ali je bio cilj određenog dijela euroskeptika koji su provodili negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU-a kao dio veće negativne sekuritizacije cijele Europske unije.

Iako su članovi britanske Konzervativne stranke postojano provodili negativnu sekuritizaciju uspostave europske vojske, cilj većine britanskih konzervativaca nije bio izlazak iz EU-a, već nastavak provođenja negativne sekuritizacije vojske EU-a i opstrukcija razvoja europske

obrambene politike. Izvan EU-a, kao što je Cameron upozorio u svom predreferendumskom govoru, Velika Britanija je izgubila instrument upravljanja događajima unutar Unije, a time i važnost u dotadašnjem globalnom sigurnosnom poretku.

Ipak, neki britanski političari i dalje provode negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU-a u ulozi euroskeptika na poziciji europskih političara. Nakon što je ispunio svoj cilj, izveo Veliku Britaniju iz EU-a te dao ostavku na mjesto predsjednika UKIP-a, zastupnik u Europskom parlamentu Nigel Farage svoju novu političku ulogu pronalazi u daljnjem provođenju negativne sekuritizacije, s time da je sada glavni referentni objekt koji se nalazi u egzistencijalnoj prijetnji od uspostave vojske EU-a NATO savez:

Imate Jean-Claudea Junckera koji koristi izbor predsjednika Trumpa kao **sredstvo uništenja NATO saveza** gurajući svoj smiješan san o europskoj vojsci. Što više čujemo od EU-a da se žele otarasiti NATO saveza, to više mislim da bi bilo pogrešno doživljavati Trumpa kao prijetnju našoj sigurnosti jer to sve više postaje EU (Reid, 2016).

Farageova retorika je vrlo bliska retorici nove američke administracije predsjednika Donalda Trumpa koja je za razliku od Obamine administracije, koja nije direktno komentirala želju europskih elita za uspostavom vojske, vrlo vokalna u izražavanju svojih stavova o ideji. Američka stalna predstavница pri NATO savezu Kay Bailey Hutchison na pitanje postoje li određena područja europske oživjele obrambene suradnje koja zabrinjavaju SAD odgovara:

Želimo osigurati transparentnu razmjenu podataka, razmjenu mogućnosti. Da svaki napredak EU-a bude komplementaran NATO-u i u svrhu NATO-a jer mi smo zajednički obrambeni kišobran za Europu, SAD i Kanadu... Ali zasigurno, ne želimo da ovo bude protekcionističko sredstvo za EU. Pažljivo ćemo promatrati, jer ako to bude slučaj, **mogao bi se rascijepiti naš jak sigurnosni savez**. Za sada je nabavni proces pravedan. Želimo imati pravedan proces. Želimo da Europljani imaju sposobnosti i snagu, ali ne da se ograde od američkih proizvoda, naravno. Ili norveških. Ili potencijalno britanskih. Mislim da je transparentnost i otvorenost u svim područjima PESCO-ove nabave vrlo važna... Za sada je važno da uz europske predstavnike [u razvoju europske obrane] budu i NATO-ovi predstavnici i da ovaj trud bude u potpunosti transparentan i otvoren svima koji će činiti našu sigurnost jačom (Hutchison, 2018a).

Arogancija američke nove administracije čiji vođa poziva na američki ekonomski protekcionizam i započinje trgovinski rat sa svojim najbližim saveznicima dok hvali glavnog antagonistu NATO saveza – Rusiju ne staje na tome:

EU je ekonomski savez i trgovina je njihov subjekt (Hutchison, 2018b)

zaključuje američka predstavница pri NATO savezu, ili u neznanju da EU nije savez, već ekonomska i politička unija, ili u pokušaju omalovažavanja vrijednosti Unije.

Sigurnosni savez je NATO (Hutchison, 2018b)

nastavlja Hutchison izjednačujući obrambeni savez s političkom i ekonomskom unijom i opisujući stanje u Savezu skladnim:

Mislim da je važnost naše ujedinjenosti u NATO-u ono što nas čini drugačijima i omogućuje razdvajanje naših problema. I rekla bih da u svim neslaganjima koja su se dogodila između predsjednika Trumpa i američke pozicije te EU i europske pozicije, naši saveznici u NATO-u ostali su čvrsto fokusirani na probleme NATO-a (Hutchison, 2018b).

Američki ministar obrane James N. Mattis (2017-2018) manje je političar, a više vojnik te stoga ne čude njegove izjave o budućnosti NATO-a:

Bit će potreban stalan rad jer, naravno, svaka će organizacija se stalno proširivati; to je u naravi međunarodnih organizacija. Ali **postoji jasan dogovor o uključivanju u pisane dokumente EU-a da je zajednička obrana misija NATO-a i samo NATO-ova misija** (Mattis, 2018).

Za razliku od stalne predstavnice pri NATO-u i ministra obrane koji suptilnije ili manje suptilno i dalje održavaju negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU-a plašeći Europljane implikacijama da bi jači samostalni razvoj europske obrane (posebno razvoj europske obrambene industrije te zajednički europski obrambeni nabavni program koji bi davao prednost domaćim projektima) mogao ne samo naštetiti, već i uništiti NATO savez tj. navesti SAD da okrene leđa svojim saveznicima zbog ekonomskih interesa, američki predsjednik Trump ne skriva da se iza sekuritizacije razvoja europske obrane koja bi dovela do vojske EU-a nalazi ekonomska računica. Na pitanje tko je najveći protivnik SAD-a Trump odgovara:

Mislim da imamo mnogo protivnika. **Mislim da je EU protivnik**, što nam rade u trgovini. Ne bi pomislili na EU, ali oni su protivnici. **Rusija je protivnik u određenim aspektima. Kina je ekonomski protivnik.** Ali to ne znači da su loši. To ne znači ništa. Znači da su natjecateljski nastrojeni... EU je vrlo teška. Želim ti reći. Možda stvar koja je najteža – ne zaboravi da su oboje mojih roditelja rođeni u EU-ovu sektoru, ok? Moja mama je bila Škotska, moj otac Njemačka. I znaš da ja volim te zemlje. Poštujem vođe tih zemalja. Ali – u smislu trgovine, stvarno su nas iskoristili i mnoge te zemlje su u NATO-u i nisu plaćali svoje račune, znaš, kao na primjer veliki problem s Njemačkom. Jer Njemačka je napravila dogovor o plinovodu s Rusijom. I tako će plaćati Rusiji milijarde i milijarde dolara godišnje za energiju i ja kažem da to nije dobro, nije pravedno – trebaš se boriti za nekoga i tada taj netko da milijarde dolara onome od koga ga, znaš, štitiš, mislim da je to smiješno, stoga neka to bude poznato sada. Reći ću ti nešto, postoji mnogo ljutnje u činjenici da Njemačka plaća Rusiji milijarde dolara.

Mnogo ljutnje. Također mislim da je to vrlo loše za Njemačku. Jer je to kao – zašto mašu bijelom zastavom? (CBSNews.com, 2018).

Uplašeni ili potaknuti retorikom nove američke administracije provoditelji pozitivne sekuritizacije se ohrabruju u svojim javnim nastupima, pa se francuski predsjednik Macron priključuje Junckeru u javnom izricanju sekuritiziranog narativa koji nadopunjuje jačajući egzistencijalnu prijetnju od Rusije slabljenjem multilateralnosti u globalnom sistemu zbog zabrinjavajućih vanjskih politika SAD-a i Kine (Noack i McAuley, 2018), što Trump krivo interpretirajući doživljava kao prijetnju:

Francuski predsjednik Macron je upravo predložio da Europa izgradi svoju vlastitu vojsku kako bi se zaštitila od SAD-a, Kine i Rusije. Vrlo uvredljivo, ali možda bi Europa trebala prvo platiti svoj dio NATO-u, koji SAD u velikoj mjeri subvencionira! (Trump, 2018b)

te vraća prijetnju implicirajući kako je Njemačka neprijatelj Francuske i da bi se SAD mogle povući iz NATO-a:

Emmanuel Macron predlaže izgradnju vlastite vojske za zaštitu Europe protiv SAD-a, Kine i Rusije. Ali bila je to Njemačka u Prvom i Drugom svjetskom ratu – kako je to završilo po Francusku? U Parizu su već počeli učiti njemački prije nego su SAD stigle. Platite za NATO ili ne! (Trump, 2018c).

Razdor unutar NATO-a koji Trump potiče agresivnom retorikom (Trump, 2018a) i nenamjernim ili namjernim krivim tumačenjem Macronovih izjava (Trump, 2018c) te mogući kraj NATO-a koji Trump smatra logičnim (Trump, 2016) iskorištava ruski predsjednik Vladimir Putin koji nakon Trumpova napada na Macrona izjavljuje da ideju EU vojske smatra pozitivnom:

Europa je... snažna ekonomska unija i prirodno je da žele biti nezavisni i... suvereni u polju obrane i sigurnosti (RT.com, 2018),

što je u potpunoj oprečnosti izjavama senatora Putinove stranke Ujedinjena Rusija u Dumi Frantsa Klintsevicha iz 2015. godine (Tass.ru, 2015), kao i tonu provladinih ruskih medija kada izvještavaju o vojsci EU-a koja bi prema jednom geostrateškom ruskom stručnjaku trebala služiti za gušenje prosvjeda u državama članicama jer:

...policija postaje nepouzdana jer ju čine obični građani... koji ne podupiru vladinu politiku... Ali međunarodne snage bi slijedile naredbe i manje su pod utjecajem osjećaja koji vladaju među lokalnim stanovništvom (RT.com, 2017).

S jedne strane podupiranjem uspostave vojske EU-a koja je tek u začecima Rusi uznemiruju SAD, dok s druge strane potpiruju negativne osjećaje unutar EU-a vezane za europsku ovisnost o američkoj vojnoj moći:

Inicijativa uspostave vojske EU-a nezavisne od dominacije SAD-a je alarm koji ukazuje da za Europljane američko okrilje više nije štiti, već obruč koji ih s godinama sve više i više steže... Europljani i dalje kupuju oružje od SAD-a pa i onda kad ne žele. Ali Amerikanci im nikada ne daju mogućnost da sudjeluju u nadmetanju kako bi zaštitili likvidnost dolara (Tass.ru, 2018a)

i:

Washington nikada neće prihvatiti da Europa postane nezavisna u smislu vojne moći jer vojna moć kroz NATO je način na koji američka vladajuća elita ispoljava svoju hegemonijsku kontrolu nad Europom (Cunningham, 2018)

te na taj način slabe partnerske veze unutar NATO-a, čija ih snaga izrazito zabrinjava (Tass.ru, 2018b).

Zaključak analize govornih činova provoditelja negativne sekuritizacije

U ovom potpoglavlju prikazano je kako negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a postojano traje od same pojave ideje uspostave europske vojske, a intenzivira se svaki put kada se ideja uspostave europske vojske spomene u javnoj sferi. Bivši američki predsjednik George H. W. Bush vrlo jasno 1991. godine izlaže glavnu američku preokupaciju – njezin utjecaj na Europu – a bivša američka državna tajnica Madeleine Albright vješto navedenu preokupaciju uobličuje u sekuritizaciju u kojoj je uspostava europske vojske egzistencijalna prijetnja referentnom objektu – NATO savezu te stoga zahtijeva da se razvoj europske obrane pridržava doskočice 3D – ne diminiirati NATO, ne diskriminirati partnere i ne duplicirati postojeća sposobnosti i sredstva. Istovremeno njezin zamjenik Strobe Talbott pobliže objašnjava glavnu američku preokupaciju koja se nalazi iza negativne sekuritizacije – europski protekcionizam pri razvoju europske obrambene industrije. Proaktivniji razvoj europskih obrambenih mogućnosti prati i intenziviranje američkih upozorenja. Bivši američki senator John McCain otvoreno sekuritizira uspostavu europske vojske tj. razvoj europskih obrambenih mogućnosti kao egzistencijalnu prijetnju NATO savezu, a time i atlantskom savezništvu prijeteći rascjepljivanjem transatlantskog saveza.

Na istom tragu se nalazi i britanska negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a, s razlikom da uz NATO savez Britanci uvode kao referentni objekt i suverenitet država članica EU-a. Tako bivša britanska premijerka Margaret Thatcher upozorava na ugrozu britanske sigurnosti uspostavom zajedničke EU vojske, eurozastupnik britanske Konzervativne stranke Geoffrey Van Orden smatra da su ambicije Eu-a u području obrane štetne za britanske nacionalne

interese, a eurozastupnik UKIP-a Nigel Farage se ne libi izjaviti da bi europska vojska uništila NATO te da je stoga EU prijeteća Velikoj Britaniji.

Brexitom i neuspješnim tijekom britanskih izlaznih pregovora negativna sekuritizacija doživjela je Pirovu pobjedu. Negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a odigrala je značajnu ulogu u britanskoj referendumskoj odluci da izađe iz EU-a. No negativna sekuritizacija za cilj ima osujećivanje uspostave vojske EU-a, a britanskim izlaskom iz EU-a uklanja se najvažnija, ako ne i jedina, prepreka uspostave vojske EU-a. Britanski donosioci odluka više nisu relevantni u negativnoj sekuritizaciji, euroskeptici diljem EU izgubili su argument svijetle budućnosti suverene nacionalne države izvan EU-a, a američki donosioci odluka se muče šaljući građanima EU-a poruke o nezamjenjivosti i potrebitosti NATO saveza, dok trenutni predsjednik SAD-a smatra euroatlantsko savezništvo lošom poslovnom nagodbom na štetu SAD-a te svako malo prijeti izlaskom iz saveza. I dok se Trumpova administracija trudi ublažiti njegove poruke i uvjeriti saveznike u američku odanost NATO-u, Trumpovo uporno razvravanje međunarodnih ugovora ne čini Europljane previše optimističnima za budućnost i američko pridržavanje dogovora.

6.2.2. Analiza službenih dokumenta provoditelja sekuritizacije

Za razliku od EUGS-a sigurnosne strategije Europske unije koja je imala zadaću utvrditi strategiju Unije kao supranacionalne organizacije, zajedništva država članica, zajedništva različitih političkih stranaka na vlasti u pojedinim državama te uzeti u obzir poseban sigurnosni položaj svake pojedine države članice, nacionalne sigurnosne strategije Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država imaju jednostavniji posao. One prenose vizije i ciljeve tih nacionalnih država koji su postojali tijekom dugog vremenskog perioda te se jedina razlika vidi u različitom stupnjevanju važnosti ciljeva promjenom stranke na čelu države.

Velika Britanija

Velika Britanija je do trenutka pisanja ovog rada objavila tri sigurnosne strategije. Godine 2008. laburistička vlada pod vodstvom Gordona Browna objavila je prvu nacionalnu sigurnosnu strategiju. Promjenom stranke na vlasti 2010. godine, nova konzervativno-liberalna vlada na čelu s premijerom Davidom Cameronom objavljuje drugu nacionalnu sigurnosnu strategiju, a

pet godina potom potaknuta neizvjesnostima u globalnom sigurnosnom poretku nova konzervativna vlada ponovno na čelu s Davidom Cameronom izdaje treću i zadnju britansku nacionalnu sigurnosnu strategiju.

Kako službeni dokumenti analizirani u ovom potpoglavlju rada nisu u cijelosti tematski povezani s narativom negativne sekuritizacije, rad će analizirati isključivo dijelove povezane s narativom koji se istražuje, kao i duh izričaja sve tri strategije. Time se želi uočiti kako se u Velikoj Britaniji razvijao negativan ton oko EU-a i ZSOP-a s obzirom na promjene vladajućih stranaka.

Slijedi prikaz kodova komunikacijske situacije negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a unutar britanskih sigurnosnih strategija.

a) Nacionalna sigurnosna strategija Velike Britanije iz 2008. godine

(1 i 2) Prva britanska sigurnosna strategija *Nacionalna sigurnosna strategija Velike Britanije: Sigurnost u međuzavisnom svijetu* objavljena je u ožujku 2008. godine te je ažurirana godinu kasnije pod nazivom *Sigurnost za buduću generaciju*.

(3) Strategija je napisana za vrijeme mandata Laburističke stranke pod premijerom Gordonom Brownom koji je par mjeseci ranije potpisao *Lisabonski ugovor*.

(4) Poput svog prethodnika Tony Blaira, i Brown je mnogo skloniji EU-u nego što su to britanski političari iz Konzervativne stranke te se pridržava postavki objavljenih u predizbornom laburističkom manifestu 2005. godine:

Ponosimo se britanskim članstvom u EU-u i jakom pozicijom koju je Britanija ostvarila unutar Europe... Izvan EU ili na njezinim marginama, neupitno bismo bili slabiji i ranjiviji (Labour Party, 2005: 84),

kao i stavova laburističke politike prema razvoju europske obrambene politike:

Nastavit ćemo predvoditi europsku obrambenu suradnju. Gradit ćemo jače europske obrambene sposobnosti u skladu s NATO-om – temeljem naše obrambene politike – bez ugrožavanja naših nacionalnih mogućnosti samostalnog djelovanja (Labour Party, 2005: 84).

(5 i 6) Strategija se sastoji od pet poglavlja: uvoda, identifikacije usmjeravajućih načela i sigurnosnih izazova, britanskog odgovora na sigurnosne izazove te poziva na zajednički rad prema ostvarivanju cilja.

(7 i 8) Na svom početku strategija vrlo jasno definira što je temelj sigurnosti Velike Britanije:

Konačna odgovornost za našu nacionalnu sigurnost je na Velikoj Britaniji, ali kolektivna akcija – ponajprije kroz UN, EU i NATO – ostaje najdjelotvorniji način upravljanja i smanjivanja prijetnji s kojima se suočavamo kao jedini način njihovog potpunog uklanjanja (HM Government, 2008: 7).

Temelj obrane su oružane snage Velike Britanije, no akcija će se naravno provoditi kroz međunarodne institucije čija je Velika Britanija članica. Kao pokazatelj načela sigurnosne politike Britanije treba posebno uzeti u obzir redosljed kojim se navode međunarodne institucije. Prvo je naveden UN kao međunarodna organizacija koja je predana prevenciji i mirnom rješavanju sukoba, potom EU u kojoj u to vrijeme *Lisabonski ugovor* koji je institucionalizirao ZSOP još nije stupio na snagu (to se dogodilo 2009. godine) te koja je prvenstveno ekonomska i politička unija, no čija sigurnosna politika preko ESS-a objavljenoga 2003. godine utvrđuje vodeća načela multilateralizma, prevencije sukoba i partnerstva, a tek potom NATO savez koji je jednostavno obrambeni savez.

Nauštrb opetovanom upozoravanju opozicijskih konzervativnih britanskih političara kao i američkih donosioca odluka, strategija napisana pod vodstvom laburista ne smatra da su EU i novoutvrđen ZSOP suparnici NATO savezu:

Podržavamo Afričku uniju i promoviramo zajedničke vježbe s EU-om ili NATO-om (HM Government, 2008: 35).

Britanska nacionalna sigurnosna strategija iz 2008. godine izjednačava EU i NATO u sigurnosnom smislu. Vrlo brzo možemo i primijetiti zašto:

Nastaviti ćemo raditi za snažniji NATO... To će uključivati poboljšane mehanizme podjele tereta kako bismo izbjegli da NATO u prevelikoj mjeri ovisi o vojnim sposobnostima... (HM Government, 2008: 49),

upravo je poboljšavanje vojnih sposobnosti europskih članica NATO saveza putem povećanja postotka proračunskog ulaganja u obranu dugotrajni zahtjev SAD-a:

...i političkoj volji malog broja zemalja članica (HM Government, 2008: 49),

no američki zahtjev povećanja ulaganja u obranu država članica NATO-a kao motiv nije imao smanjenje američkog utjecaja u NATO-u.

Odmah potom strategija naglašava britansku predanost snažnijem ZSOP-u:

Radit ćemo na snažnijem i odgovornijem EVSP-u kao i integriranijim sposobnostima EU-a u politici, razvoju i sigurnosti (HM Government, 2008: 49),

ponovno naglašavajući motiv iza britanske odluke jačanja sigurnosnih sposobnosti EU:

...posebno se usredotočujući na njezin potencijal pozitivnog doprinosa reformi sigurnosnog sektora (HM Government, 2008: 49).

Strategija uočava potrebu za reformom sigurnosnog sektora u kojem preveliku ulogu igra malen broj zemalja, što je eufemizam za prevelik utjecaj SAD-a na međunarodnu sigurnost, te rješenje vidi u jačanju sposobnosti EU-a:

Snažniji EU i NATO sami po sebi promoviraju i europsku i regionalnu sigurnost nadopunjujući doprinos globalnih institucija (HM Government, 2008: 49)

obvezujući se na:

...podupirat ćemo njihovo proširenje, kao i njihovu prisniju suradnju (HM Government, 2008: 49).

Pokušavajući zadržati pomirujući suradnički pristup strategija se osvrće na specijalni odnos Velike Britanije i SAD-a:

Partnerstvo s SAD-om je naš najvažniji bilateralan odnos, važan za našu nacionalnu sigurnost uključujući kroz angažman u NATO-u (HM Government, 2008: 8),

ali:

EU ima vitalnu ulogu u osiguravanju sigurnijeg svijeta unutar i izvan granica Europe (HM Government, 2008: 8).

Kao odgovor provoditeljima negativne sekuritizacije, druga fusnota strategije napominje:

U europskom kontekstu, Lisabonski ugovor jasno ukazuje kako je krajnja odgovornost za nacionalnu sigurnost na Velikoj Britaniji (HM Government, 2008: 61).

Prva britanska nacionalna sigurnosna strategija koju su napisali političari Laburističke stranke u vrijeme stvaranja ZSOP-a blagonaklono gleda na izgradnju samodostatnih sigurnosnih i obrambenih instrumenata Europske unije. Poput većine opreznih europskih političara, i donosioci odluka unutar britanske Laburističke stranke koji su sudjelovali u pisanju strategije smatraju da EU treba razviti samostalne sigurnosne i obrambene instrumente i institucije kako bi se osamostalila od SAD-a u sigurnosnom sistemu, no ne kako bi bila samostalan, već ravnopravan akter unutar NATO saveza.

b) Nacionalna sigurnosna strategija Velike Britanije iz 2010. godine

(1 i 2) Druga britanska sigurnosna strategija objavljena u listopadu 2010. godine pod nazivom *Jaka Britanija u nesigurno doba: Nacionalna sigurnosna strategija* zaokupljena je prijetnjama

Velikoj Britaniji koje donose terorizam i kibernetički terorizam, međunarodne krize i prirodne katastrofe.

(3) Strategija je napisana u suradnji dviju stranaka na vlasti, Konzervativne strane na čelu s Davidom Cameronom koji je također i novi britanski premijer te stranke Liberalnih demokrata čiji je predsjednik Nick Clegg, također i zamjenik premijera.

(4) David Cameron sebe opisuje kao uvjerenog euroskeptika koji je zagovarao referendum o ratifikaciji *Lisabonskog ugovora* te je pred izbore 2015. godine obećao referendum o britanskom članstvu u Europskoj uniji:

Jesam li skeptičan pri davanju više moći EU-u? Da. Jesam li skeptičan da se novac u Europi kvalitetno troši? Da. Mislim li da bi Europa trebala biti savez država članica koje zajedno rade radije nego superdržava? Da. Kvalificira li me to da budem euroskeptik? Uvjeren sam da da, kvalificira me (Kirkup, 2010).

U izbornom manifestu Konzervativne stranke iz 2010. godine navodi se drugačiji raspored važnosti britanskih partnera i britanskog članstva u međunarodnim organizacijama i unijama od laburističkoga iz 2008.:

Ova zemlja posjeduje velike prednosti – stalno mjesto u Sigurnosnom vijeću UN-a, vodeću ulogu u NATO-u, snažan odnos s SAD-om, značajnu ulogu u poslovima EU-a i oružane snage koje su zavist svijeta (Conservative Party, 2010: 103),

kao i stav prema europskim obrambenim sposobnostima:

Zaustavit ćemo potrošnju na nepotrebne i birokratske inicijative obrane EU-a te potrošiti novac na naše oružane snage. Kao dio tog procesa, ponovno ćemo procijeniti naš stav vezan uz Europsku obrambenu agenciju (Conservative Party, 2010: 106).

Dijametralno suprotno od njega, Nick Clegg je uvjereni eurofil:

Ja sam bez srama proeuropski nastrojen. Vjerujem da je EU najsofisticiraniji odgovor na globalizaciju koji je svijet vidio. U prethodnim generacijama osigurala je mir i prosperitet za Europu. U našoj generaciji, ona je jedina stvarna nada u rješavanju globalnih izazova kao što su klimatske promjene, masovne migracije, prekogranični kriminal i terorizam. U sve nesigurnijem svijetu, EU pruža sigurnost u brojkama. Ona jača našu stvarnu suverenost u doba kada nacionalne granice postaju sve besmislenije (Clegg, 2008).

U izbornom manifestu Liberalnih demokrata iz 2010. godine nema spomena NATO saveza, a SAD se spominju samo jedanput kada se iznosi protivljenje liberalnih demokrata izručivanju britanskih građana SAD-u. Glavna obrambena premisa britanskih liberalnih demokrata jest:

Oživjeti francusko-britansku i širu europsku obrambenu suradnju kako bi se smanjili nabavni troškovi (Liberal Democrats, 2010: 65)

jer liberalni demokrati vjeruju da:

...europska suradnja je najbolji način za Britaniju da bude snažna, sigurna i utjecajna u budućnosti (Liberal Democrats, 2010: 66)

i cilj im je da:

EU učinkovito iskoristi svoju kolektivnu težinu u drugim područjima vanjske politike. U zajedništvu s ostatkom Europe, britanski glas može biti mnogo snažniji kada su u pitanju odnosi s Rusijom, Kinom, Iranom i Bliskim Istokom (Liberal Democrats, 2010: 67).

David Cameron (Kellner, 2017a) rođen je u aristokratskoj obitelji i među svoje pretke ubraja britanskog kralja Williama IV. Pohađao je prestižne fakultete Eton, Brasenose i Oxford te diplomirao filozofiju, politiku i ekonomiju. Nakon Oxforda Cameron pristupa britanskoj Konzervativnoj stranci i 2001. postaje zastupnik u britanskom parlamentu, a 2005. godine novi predsjednik stranke. Na izborima 2010. Cameron postaje premijer konzervativno-liberalne vlade nastale koalicijom Konzervativne stranke i Liberalnih demokrata, a na izborima 2015. premijer konzervativne vlade. Nakon što je većina Britanaca glasovala za britanski izlazak iz EU-a na referendumu održanom 23. lipnja 2016. godine, Cameron daje ostavku na mjesto premijera jer je vodio kampanju za ostanak u EU.

Nick Clegg (Kellner, 2017b) rođen je u paneuropskoj obitelji (majka mu je Nizozemka, a očeva majka Ruskinja) te je diplomirao antropologiju na Sveučilištu Cambridge, političku psihologiju na Sveučilištu Minnesota te europske poslove na College of Europe u Bruggeu. Clegg je od 1994. godine zaposlen u Europskoj komisiji, gdje napreduje do pozicije savjetnika povjerenika, 1999. godine je izabran u Europski parlament kao zastupnik britanskih Liberalnih demokrata, 2005. postaje zastupnik u britanskom parlamentu, 2007. predsjednik stranke Liberalni demokrati, a nakon izbora 2010. uvodi stranku u koalicijsku vladu s konzervativcima te postaje zamjenik premijera.

Kada dvije stranke oprečnih politika pišu nacionalnu sigurnosnu strategiju, predvidljivo je da ona bude nedorečena i sveobuhvatna, no druga britanska nacionalna sigurnosna strategija to nije, iako je obimom skoro duplo kraća od strategije iz 2008. godine.

(5 i 6) Druga britanska strategija sastoji se od predgovora koji zajedno potpisuju premijer Cameron i zamjenik premijera Clegg, uvoda, te četiri izdvojena dijela: a) strateški kontekst, b) britanska specijalna uloga, c) rizici za sigurnost i d) odgovor te aneksa A u kojem se naznačuje metodologija procjene rizika nacionalne sigurnosti.

(7 i 8) Već sam predgovor strategije naznačuje dogovorene pozicije vladajuće koalicije o stupnju važnosti britanskih partnera:

Da bismo uspjeli u tome moramo projicirati moć i upotrebiti našu unikatnu mrežu saveza i odnosa – prvotno s SAD-om, ali i kao članica EU-a i NATO-a te stalna članica Sigurnosnog vijeća UN-a (HM Government, 2010: 4).

Druga britanska nacionalna sigurnosna strategija započinje vrlo slično kao i prva:

Prva obveza vlade je sigurnost nacije (HM Government, 2010: 9),

no ubrzo konzervativni upliv postaje sve vidljiviji:

Ova strategija prikazuje međunarodni kontekst u kojem najbolje možemo slijediti naše interese: kroz privrženost kolektivnoj sigurnosti preko međunarodnog sistema koji se temelji na pravilima i našim ključnim savezništvima, ponajprije s SAD-om; kroz otvorenu globalnu ekonomiju koja potiče stvaranje bogatstva diljem svijeta; kroz efektivne i reformirane međunarodne institucije uključujući NATO kao temelj transatlantske sigurnosti i naše bitno partnerstvo u EU-u (HM Government, 2010: 10).

Od četiri sigurnosne platforme koje tvore međunarodni kontekst Britanije u 2010. godine, EU u nacionalnoj strategiji zauzima zadnje mjesto iza ključnog saveznika SAD-a, globalne ekonomije i temelja transatlantske sigurnosti NATO-a. Strategija ne može dovoljno naglasiti koliko je bitan specijalan odnos Velike Britanije s SAD-om:

Naš odnos s SAD-om i dalje će biti suštinski kada je u pitanju osiguranje naše sigurnosti i blagostanja te će SAD ostati najmoćnija država svijeta, ekonomski i vojno (HM Government, 2010: 15),

Naš odnos s SAD-om jest i ostat će centralan, ali moramo očekivati da će se dalje razvijati (HM Government, 2010: 15)

i:

Naš snažan odnos u obrani, sigurnosti i obavještajnim aktivnostima s SAD-om iznimno je blizak i centralan za naše interese (HM Government, 2010: 22)

jer:

...iako će SAD nastaviti biti najveća ekonomija svijeta i najveći strani ulagač u Veliku Britaniju, relativna težina ekonomske aktivnosti u svijetu se mijenja s razvijenih europskih ekonomija i ostalih članica Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj [Organisation for Economic Cooperation and Development – OECD] prema rastućim ekonomijama Azije, Latinske Amerike i Zaljeva (HM Government, 2010: 15).

Strategija prema tome zaključuje:

Razvoj odnosa između svih tih zemalja i SAD-a biti će središnja značajka nadolazećih desetljeća (HM Government, 2010: 16),

a s obzirom na to da:

Britanija je u srcu mnogih globalnih mreža, orijentirana je na vanjsku politiku i odnose te je i geografski i zbiljski u centru globalne aktivnosti (HM Government, 2010: 21),

Velika Britanija ima i:

...globalni doseg nerazmjernan našoj veličini... Mi smo baza međunarodnog toka ljudi, komunikacija i usluga (HM Government, 2010: 21),

usto:

Imamo snažne povijesne i ekonomske poveznice s rastućim tržištima u Aziji, Africi i na Bliskom Istoku, kao i besprimjeren transatlantski odnos sa Sjevernom Amerikom. London je svjetski grad koji djeluje kao drugi dom za donositelje odluka iz mnogih država (HM Government, 2010: 21)

te stoga:

To nam omogućava značajan neformalan utjecaj u umreženom svijetu (HM Government, 2010: 21).

Što se tiče ostalih sigurnosnih saveza:

Kroz NATO, EU i ostale saveze dijelit ćemo naše sigurnosne potrebe i dobivati kolektivne sigurnosne koristi (HM Government, 2010: 15)

jer, poput specijalnog odnosa s SAD-om, i odnosi s ostalim partnerima će se razvijati:

NATO će formulirati i primijeniti novi strateški koncept; međunarodna uloga EU-a će se razviti; Sigurnosno vijeće UN-a moglo bi se reformirati (HM Government, 2010: 15).

Usprkos sudjelovanju najsnažnije proeuropske stranke u Velikoj Britaniji – Liberalnih Demokrata – u vlasti, uloga Europske unije kao sigurnosnog dionika u drugoj britanskoj nacionalnoj sigurnosnoj strategiji u potpunosti je zanemarena. Godinu dana ranije na snagu je stupio *Lisabonski ugovor* koji je institucionalizirao zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU-a, kao i unutar nje Zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku EU-a, no strategija ih ne spominje. Unutar strategije nema spomena niti zajedničkih vanjskopolitičkih strategija, niti zajedničkih pozicija država EU-a, niti vojnih i civilnih misija ZSOP-a u kojima Velika Britanija sudjeluje.

c) Nacionalna sigurnosna strategija Velike Britanije iz 2015. godine

(1 i 2) Treća britanska sigurnosna strategija *Nacionalna sigurnosna strategija i strateški pregled obrane i sigurnosti 2015: Sigurna i uspješna Velika Britanija* objavljena u studenom 2015. godine u mnogočemu je slična EUGS-u, no sadrži i bitne razlike.

(3) Strategiju iz 2015. godine napisao je u svom drugom mandatu britanski premijer i predsjednik britanske Konzervativne stranke David Cameron.

(4) Kodovi komunikacijske situacije, ciljevi, ideologije i znanja aktera sekuritizacije, analizirani su u prethodnom dijelu kod analize druge britanske strategije čiji je Cameron koautor.

(5) Važna razlika između EUGS-a i treće britanske sigurnosne strategije nalazi se u prvoj rečenici predgovora britanske strategije koji je napisao David Cameron:

Naša nacionalna sigurnost ovisi o našoj ekonomskoj sigurnosti, i obratno. Stoga je prvi korak u našoj *Nacionalnoj sigurnosnoj strategiji* osigurati da naša ekonomija bude i ostane jaka (HM Government, 2015: 5).

Dok je za EU ekonomska moć instrument kojim preko sigurnosne strategije multilateralizma želi nametnuti svoju vanjsku politiku – politiku primjera, u čemu bi joj njezina neovisna obrambena unija (zajednička obrambena industrija, zajednička nabava i unificirane zajedničke oružane snage) pomogla nadopunjavajući i štiteći ekonomsku uniju, za Veliku Britaniju su oružane snage, kao i za SAD, instrument kojim se brani britanska ekonomska moć.

(6) Nakon predgovora strategija se dijeli na sedam poglavlja i dva aneksa: sažetak procjene rizika nacionalne sigurnosti i rječnik. Prvo poglavlje *Naša vizija, vrijednosti i pristup* donosi tri cilja britanske nacionalne sigurnosti: a) zaštita Britanaca, b) širenje globalnog utjecaja i c) promicanje blagostanja. Sljedeća poglavlja: *Velika Britanija: jaka, utjecajna, globalna; Kontekst nacionalne sigurnosti; Zaštita Britanaca; Širenje globalnog utjecaja; Promocija blagostanja; te Implementacija i reforma*, prikazuju izvršenje vizije strategije.

(7 i 8) Vizija strategije se izvršava kroz navedene ciljeve uz pridržavanje britanskim vrijednostima:

Naša vizija je sigurno i uspješno Ujedinjeno kraljevstvo, s globalnim dosegom i utjecajem... O snažit ćemo svoje oružane snage i sigurnosne i obavještajne agencije kako bi i nadalje bili vodeći u svijetu. Oni globalno štite našu moć te će se boriti i raditi pored naši bliskih saveznika uključujući SAD i Francusku... ulagat ćemo više u naše trenutne saveze uključujući NATO,

graditi snažnije odnose s rastućim silama te raditi na tome da u saveze uključimo i naše nekadašnje protivnike (HM Government, 2015: 9).

Europska unija se u ovoj strategiji spominje češće i s većim značajem nego li je to bio slučaj sa strategijom iz 2010. godine, no u većini slučajeva kao ekonomska i meka sila koja sudjeluje u globalnom sigurnosnom sustavu, a čije članstvo Velika Britanija koristi pri daljnjem razvoju svog međunarodnog utjecaja:

Na britanski poticaj EU je uvela sankcije osmišljene prema promjeni ruskog ponašanja (HM Government, 2015: 18),

Radit ćemo s EU na oblikovanju jedinstvenog energetskeg tržišta koje će pomoći pri smanjenju energetske ovisnosti EU o Rusiji (HM Government, 2015: 45),

Radit ćemo s međunarodnim partnerima, uključujući kombiniranu svemirsku operaciju Five Eyes-a i EU-a pri doprinosu globalnim podvizima osiguravanja sigurnog svemirskog prostora (HM Government, 2015: 46)

i:

Sankcije, uključujući one koordinirane kroz EU, pomogle su dovesti Iran za pregovarački stol i osnovni su element našeg odgovora na ruske akcije u Ukrajini (HM Government, 2015: 61).

Možda se razlog povećanog interesa za suradnju s EU-om može pronaći u tome što je sada EU najveći britanski ekonomski partner:

EU, posebno eurozona, britanski je najveći trgovinski partner s kojim dijelimo snažne financijske veze. EU predstavlja 44 posto britanskog izvoza roba i usluga te 53 posto britanskog uvoza roba i usluga. Preko 80 posto britanskih trgovinskih tvrtki posluje s EU-om (HM Government, 2015: 53)

te što:

Kroz EU imamo slobodne trgovinske ugovore koji uključuju više od 50 trgovinskih partnera te koje uklanjaju prepreke i otvaraju tržišta (HM Government, 2015: 72),

iako:

SAD ostaje ključnim britanskim ekonomskim partnerom... On je ključan britanski saveznik u razvoju djelotvorne globalne ekonomije koja se temelji na pravilima (HM Government, 2015: 51).

Ipak, ZSOP se u strategiji spominje tek tri puta. Prvi put pri opisu uspješnih vojnih akcija EU (HM Government, 2015: 53), drugi put pri obećanju uspostave nove jedinice za kreiranje euroatlantske sigurnosne politike koja bi putem obrambenih i diplomatskih ekspertiza razvila i provela britansku politiku vezanu za NATO i ZSOP (HM Government, 2015: 83) i treći put u rječniku na kraju strategije gdje se definira kao:

Integralni sveobuhvatni pristup EU prema upravljanju krizama koji se oslanja na civilna i vojna sredstva (HM Government, 2015: 90),

što je samo drugi dio definicije ZSOP-a sa službenih stranica EEAS-a. Prvi dio opisa ZSOP-a na službenim stranicama Unije je:

ZSOP omogućuje Uniji preuzimanje vodeće uloge u mirovnim operacijama, prevenciji sukoba i jačanju međunarodne sigurnosti (Eeas.europa.eu, 2018b)

te je mnogo ograničavajuća definicija od one koja se nalazi u članku 42 *Lisabonskog ugovora*:

Zajednička sigurnosna i obrambena politika sastavni je dio zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Ona Uniji pruža operativnu sposobnost koja se oslanja na civilna i vojna sredstva. Unija ih može koristiti u misijama izvan Unije za očuvanje mira, sprječavanje sukoba i jačanje međunarodne sigurnosti u skladu s načelima Povelje Ujedinjenih naroda. Ostvarivanje tih zadaća obavlja se korištenjem sredstava koje osiguravaju države članice.

Zajednička sigurnosna i obrambena politika uključuje postupno oblikovanje zajedničke obrambene politike Unije. Ona vodi do zajedničke obrane ako takvu odluku jednoglasno donese Europsko vijeće (Rudolf, 2009: 58).

U petom poglavlju strategije koje je posvećeno opisu širenja britanskog globalnog utjecaja, potpoglavlju B u kojem su definirani britanski saveznici i partneri, stupnjevito se naznačuje važnost britanskih sigurnosnih partnera sa specijalnim naglaskom na određene zemlje:

Naše geostrateške interese i vrijednosti najbliže dijelimo s našim tradicionalnim saveznicima i partnerima, posebice s državama NATO-a, uključujući SAD i Kanadu, europskim partnerima i Australijom, Novim Zelandom i Japanom (HM Government, 2015: 50).

Nakon tog općenitog navođenja saveznika i partnera svakom je posvećen samostalni dio u strategiji. Prvi podnaslov posvećen je euroatlantskom području:

Britanska sigurnost i stabilnost dugo je ovisila o našim snažnim partnerstvima u euroatlantskom području, uključujući NATO. Produbit ćemo svoje sigurnosne, obavještajne i obrambene odnose, posebno s SAD-om, Francuskom i Njemačkom (HM Government, 2015: 50).

Kao prvi partner Velike Britanije navodi se NATO savez koji je:

u središtu britanske obrambene politike (HM Government, 2015: 50),

a potom SAD:

SAD je vodeća ekonomska i obrambena sila te svijet i dalje očekuje da SAD oblikuje globalnu stabilnost i predvodi međunarodni odgovor na krize. Premijer i predsjednik SAD-a nedavno su potvrdili suštinsku narav našeg specijalnog odnosa. SAD je naš prvotni partner u sigurnosnoj, obrambenoj i vanjskoj politici i blagostanju (HM Government, 2015: 51).

Budući da je Velika Britanija potpisnica *Lisabonskog ugovora* u kojem se navodi da Unija provodi ZVSP:

...temeljenu na razvoju uzajamne političke solidarnosti među državama članicama, na utvrđivanju pitanja od općega interesa i na postizanju sve većega stupnja konvergencije djelovanja država članica (Rudolf, 2009: 50)

te se posebno ističe da:

Države članice djelatno i bezrezervno podupiru vanjsku i sigurnosnu politiku Unije u duhu odanosti i uzajamne solidarnosti i postupaju u skladu s djelovanjem Unije u tome području (Rudolf, 2009: 50),

čini se da Velika Britanija svojom nacionalnom sigurnosnom strategijom iz 2015. godine javno obznanjuje da se ne želi i ne misli pridržavati članka 24 *Lisabonskog ugovora* te je prema sljedećem dijelu strategije u kojem se opisuje suradnja s SAD-om njezino članstvo u EU-u tek instrument za:

Naš doprinos specijalnom odnosu uključuje naš **europski i globalni doseg i utjecaj**; obavještajne aktivnosti; stratešku lokaciju naših prekomorskih teritorija; kao i interoperabilnosti i britansku sposobnost samostalnog vođenja ratova ili u ulozi vodeće nacije u koaliciji (HM Government, 2015: 51).

Budući da se Velika Britanija obvezuje na:

Osnažit ćemo interoperabilnost naših oružanih snaga s SAD-om kako bismo kroz zajedničko redovno planiranje i obuku poboljšali njihov zajednički rad kada je to potrebno (HM Government, 2015: 51),

nije neshvatljivo njezino odbijanje razvoja interoperabilnosti između članica Europske unije unutar ZSOP-a, već inzistiranje na razvoju interoperabilnosti unutar NATO saveza, što bi uključivalo i SAD. Nakon SAD-a, sljedeći britanski obrambeni partner u euroatlantskom području je Francuska, no opis odnosa između Velike Britanije i Francuske mnogo je službeniji od opisa američko-britanske specijalne povezanosti:

Velika Britanija i Francuska su jedine dvije europske nacije s punim opsegom vojnih sposobnosti i političkom voljom za zaštitom naših interesa na globalnoj razini (HM Government, 2015: 52),

dok je opis Njemačke još trezveniji:

Njemačka je bitan partner s obzirom na njezinu ekonomsku moć i rastući utjecaj na međunarodnu sigurnost (HM Government, 2015: 52).

Nakon važnih euroatlantskih partnera strategija navodi europske partnere i kao prvu imenuje Europsku uniju jer:

Sigurna i uspješna Europa je esencijalna za sigurnu i uspješnu Veliku Britaniju (HM Government, 2015: 53),

iako je zapravo SAD glavni britanski partner kada se radi o stvaranju i održavanju uspješne i sigurne Britanije (HM Government, 2015: 51). Razlog tome leži u ograničavajućim mogućnostima EU-a:

Putem 28 država članica i institucija EU-a, EU ima asortiman sposobnosti za izgradnju sigurnosti i odgovor na prijetnje koje mogu biti komplementarne NATO-ovim sposobnostima. To uključuje sankcije, misije (vojne i civilne), kao i sigurnosnu i razvojnu pomoć diljem svijeta (HM Government, 2015: 53),

zbog čega će Velika Britanija:

...nastaviti održavati blisku koordinaciju i suradnju između EU-a i drugih institucija, uglavnom NATO-a, na načine koji podržavaju naše nacionalne prioritete i grade euroatlantsku sigurnost (HM Government, 2015: 53).

U prijevodu, Velika Britanija će i dalje stavljati veto na europske pokušaje da razvije zajedničku obrambenu politiku koja bi mogla naštetiti specijalnom američko-britanskom odnosu te dovesti u pitanje ulogu i vrijednost NATO saveza.

Zanimljivo, u poglavlju 4 *Zaštita Britanaca*, potpoglavlju A *Zaštita Velike Britanije, prekomorskih teritorija i britanskih državljana u inozemstvu*, dio teksta koji opisuje prijetnju teritoriju Velike Britanije i kako na nju odgovoriti nazvan je – naš suverenitet:

Upotrebit ćemo sve svoje sposobnosti za obranu svog suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti, a u slučaju potrebe naše oružane snage spremne su za upotrebu sile (HM Government, 2015: 24).

Ovo nije prvi put da britanska vlada javno iznosi svoje razloge za negativnu sekuritizaciju ZSOP-a i uspostavu vojske EU-a.

Sljedeći dokument koji rad analizira jest službeni dokument britanske vlade, ali manje razine vrijednosti od nacionalnih strategija. Napisan je dvije godine prije treće britanske sigurnosne strategije, ali se u ovom radu navodi nakon nje zbog razine vrijednosti dokumenta.

d) Dokument britanske vlade o procjeni utjecaja EU-a na Veliku Britaniju u području vanjske politike iz 2013. godine

(1 i 2) Dokument nazvan *Review of the Balance of Competences between the United Kingdom and the European Union: Foreign Policy* objavljen je 2013. godine za vrijeme koalicijske vlade

Konzervativne stranke pod vodstvom Davida Cameronu i stranke Liberalnih demokrata pod vodstvom Nicka Clegga. Dokument je jedan od dokumenta iz serije koja se bave procjenom utjecaja politika Europske unije na Veliku Britaniju te se odnosi na područje vanjske politike.

(3 i 4) Autor dokumenta je britanska koalicijska vlada čiji su kodovi komunikacijske situacije ciljevi, ideologije i znanja jednaki onima koje je rad iznio prilikom analize druge britanske sigurnosne strategije. Svoj doprinos sastavljanju dokumenta dali su mnogi stručnjaci, NGO-i, zastupnici u britanskom parlamentu i ostali dionici (HM Government, 2013: 5)

(5 i 6) Dokument prikazuje raspodjelu nadležnosti između Europske unije tj. njezinih politika ZVSP-a i ZSOP-a te Velike Britanije. Dokument je podijeljen na sažetak i uvod te šest poglavlja: britanski vanjskopolitički interesi, vanjskopolitičke nadležnosti EU-a, vanjsko djelovanje EU-a u praksi, međunarodna sigurnost i obrana, civilna zaštita te zaključak i budući izazovi.

(7 i 8) Dokument britanske vlade o procjeni utjecaja EU-a na Veliku Britaniju u području vanjske politike iz 2013. godine mnogo jasnije i izravnije objašnjava temelje na kojima se zasniva negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a:

Unutar ZSOP-a postoji iznimno intenzivna rasprava oko ravnoteže moći između EU-a i država članica, ponajviše zbog vojne komponente ZSOP-a, i to iz dva razloga. Prvo, postavljaju se **pitanja o odnosu aktivnosti EU-a i NATO-a** koji je već 60 godina jamac europske obrane i temelj njezinog sigurnosnog odnosa s SAD-om. Drugo, **princip razvoja EU-a**, udruživanje suverenih ovlasti da bi se olakšala međunarodna suradnja postaje vrlo osjetljiv u ovom području. On **dotiče pitanja koja se nalaze u središtu nacionalnog suvereniteta i uloge vlade: kako i kada upotrebiti vlastite oružane snage**, kako osigurati sigurnost svojih građana – naposljetku to su pitanja mira i rata (HM Government, 2013: 57)

te zamjećuje:

ZSOP su uvijek karakterizirale razlike u pogledu na njegov pravi odnos s NATO-om. Mnoge države članice, uključujući Veliku Britaniju, smatraju ZSOP komplementarnim NATO-u ili s prirodno različitim fokusom... Druge države članice, od kojih je najvažnija Francuska, žele da **EU ostvari stupanj strateške neovisnosti od SAD-a**. One se zalažu za visoku razinu ambicije vojne komponente ZSOP-a, za angažman država članica u zahtjevnim operacijama te za osnivanje ZSOP-ovih institucija koje bi provodile i pokazale **europsku autonomiju u donošenju odluka i djelovanju** (HM Government, 2013: 62).

U istom dokumentu britanska vlada tvrdi kako je upravo ona na članak 42 stavak 7 *Lisabonskog ugovora*:

Ako je neka država članica žrtva oružane agresije na njezin teritorij, ostale države članice obvezatne su pružiti joj pomoć i potporu svim raspoloživim sredstvima u skladu s odredbama članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda. To ni na koji način ne dovodi u pitanje posebnu prirodu sigurnosne i obrambene politike određenih država članica (Rudolf, 2009: 59)

ispregovarala dodatak formulacije:

Obveze i suradnja u ovome području moraju biti u skladu s obvezama preuzetima u okviru Sjevernoatlantskog saveza, koji za države koje su njegove članice, ostaje temeljem njihove kolektivne obrane i forum njezina ostvarivanja (Rudolf, 2009: 59),

s ciljem:

...kako bi onemogućili da klauzula potencijalno naruši NATO-ovu ključnu ulogu u kolektivnoj obrani (HM Government, 2013: 63).

Zaključak

Za razliku od prve dvije strategije, treća britanska nacionalna sigurnosna strategija u punom zanosu vrši negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU-a i daljnjeg razvoja ZSOP-a. Iz analize diskursa britanskih nacionalnih strategija vidljivo je postepeno ohlađivanje osjećaja britanskih donosioca odluka prema ZSOP-u, što je izravno povezano s promjenom stranke na vlasti. Dok su donosioci odluka iz redova Laburističke stranke i stranke Liberalnih demokrata spremni proaktivno djelovati unutar razvoja europske sigurnosne i obrambene politike, pa i drugih europskih politika, donosioci odluka iz Konzervativne stranke doživljavaju britansko članstvo u EU tek kao instrument jačanja britanske ekonomske i vanjskopolitičke uloge u međunarodnoj politici i globalnom sigurnosnom sistemu.

Sjedinjene Američke Države

Za analizu službenih dokumenata nacionalnih sigurnosnih strategija američke vlade ovaj rad se vremenski ograničio na službene dokumente izdane nakon 1990. godine odnosno nakon početka mandata George H. W. Busha. Za razliku od detaljnijih analiza nacionalnih sigurnosnih strategija Velike Britanije, koja je članica Europske unije, analiza sigurnosnih strategija SAD-a je manje detaljna zbog njihove količine, ali i tematike ovog rada. Budući da su nacionalne sigurnosne strategije SAD-a vrlo razrađene i tiču se različitih aspekata američke vanjske, sigurnosne i obrambene politike, ovaj rad koncentrirao se na odnos analiziranih dokumenata prema europskoj obrambenoj politici za vrijeme različitih američkih vlada od 1990. godine do danas.

U nastavku rad kroz utvrđeni sistem kodiranja usmjeruje na određene kodove: (1) okruženje tj. vrijeme i mjesto, (2) tip diskursa, (3) pozicija i uloga provoditelja sekuritizacije i (4) ciljevi, ideologije i znanja te (7) argumenti i (8) stil teksta, analizira izabrane američke nacionalne sigurnosne strategije. Kodovi teksta (5) tema i njezina kontrola te (6) shema teksta su izostavljeni iz analize jer je tema svake nacionalne sigurnosne strategije samorazumljiva tj. nacionalna sigurnost, a kod sheme teksta u ovoj analizi nije primjenjiv jer se američke nacionalne sigurnosne strategije ne analiziraju u svojoj cijelosti, već se gledaju samo oni dijelovi strategija koji se odnose na američko-europske odnose.

a) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 1990. godine

(1 i 2) Prva američka sigurnosna strategija koju rad analizira objavljena je u ožujku 1990. godine pod nazivom *Nacionalna sigurnosna strategija Sjedinjenih Američkih Država*. Strategija je objavljena nakon europskih revolucija u Poljskoj, Mađarskoj, Bugarskoj, Čehoslovačkoj i Rumunjskoj te pada Berlinskog zida 1989. godine, uoči raspada SSSR-a i transformacije globalnog sigurnosnog sistema s bipolarnog u unipolaran sustav.

(3 i 4) George H. W. Bush, 41. predsjednik SAD-a (1989-1993), prije nego li je postao predsjednikom obnašao je funkcije potpredsjednika SAD-a (1981-1989) za vrijeme predsjednika Ronalda Reagana, direktora Američke središnje obavještajne agencije (Central Intelligence Agency – CIA), američkog veleposlanika u Kini pod izmijenjenom titulom zbog zategnutih diplomatskih odnosa dviju zemalja, američkog veleposlanika pri UN-u te američkog kongresmena iz Teksasa. Član Republikanske stranke, Bush je diplomirani ekonomist sa Sveučilišta Yale te veteran Drugog svjetskog rata koji je proveo na aktivnoj dužnosti u američkoj mornarici.

(7 i 8) Na samom početku strategija iz 1990. godine izražava podršku:

...jačoj ekonomskoj, političkoj i obrambenoj integraciji Zapadne Europe kao i bližem odnosu SAD-a i Europske zajednice (The White House, 1990: 3),

no postavlja i pitanja o globalnom sigurnosnom poretku koja su i danas aktualna:

Kako možemo osigurati nastavak međunarodne stabilnosti u trenutku kada američko-sovjetska bipolarnost otvara put globalnoj međuovisnosti i multipolarnosti? (The White House, 1990: 7);

o svrsi NATO saveza:

Kako ćemo održati za našu zajedničku sigurnost i blagostanje neophodnu koheziju među saveznicima i prijateljima u trenutku slabljenja prijateljstva koja nas je povezivala? (The White House, 1990: 8);

o europskoj budućnosti:

Kakva će biti struktura nove Europe —politički, ekonomski i vojno— dok istočne zemlje idu prema demokraciji, a Njemačka prema unifikaciji? (The White House, 1990: 8);

o promjeni američke vanjskopolitičke strategije:

Ako vojni faktori postanu manje važni u svijetu sigurnije ravnoteže Istoka i Zapada, kako ćemo upotrebljavati druge instrumente svoje politike pri promociji svojih interesa i ciljeva? (The White House, 1990: 8).

Strategija potvrđuje potrebu za NATO savezom:

Mir ovisi o snažnom savezu i našem vodstvu unutar njega (The White House, 1990: 11),

te primjećuje novi mogući problem:

...unutar okvira atlantskog svijeta **'europski stup' se osnažuje pred našim očima kao još jedan dramatični razvojni moment ovog razdoblja** (The White House, 1990: 10),

koji može biti benigni:

SAD kategorički podržava jaču ekonomsku i političku integraciju Zapadne Europe kao ispunjenje europskog identiteta i sudbine (The White House, 1990: 10),

ako je u svrhu:

...kao potrebnog koraka prema ravnoteži podjele vodstva i odgovornosti unutar šire atlantske zajednice (The White House, 1990: 10)

jer:

Europska ujedinjenost i partnerstvo NATO saveza nisu u sukobu; oni se osnažuju (The White House, 1990: 10).

No kako bi Amerikanci bili potpuno sigurni da su Europljani shvatili njihovu poruku, strategija naglašava:

...podržavamo pojačanu vojnu suradnju i koordinaciju Zapadne Europe **u okviru Atlantskog saveza** uključujući i bilateralne napore, i one unutar WEU-a (The White House, 1990: 10),

pogotovo:

Snažno podržavamo nezavisne britanske i francuske nuklearne preventivne snage i nastavak njihove modernizacije (The White House, 1990: 10).

Nakon svega navedenog strategija zamjećuje:

Kako se europsko-američki odnosi mijenjaju, moglo bi doći do nesuglasica (The White House, 1990: 11)

te izdaje upozorenje i nadu u istoj rečenici:

Ako pretpostavimo da će **demokracije održati disciplinu u diplomatskim, obrambenim i ekonomskim politikama**, suočavamo se s iznimnom prilikom **oblikovanja događaja prema našim vrijednostima i viziji budućnosti** (The White House, 1990: 11).

b) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 1994. godine

(1 i 2) Nakon četiri godine prožete dubokim globalnim sigurnosnim promjenama, raspadom SSSR-a, ujedinjenjem Njemačke, stvaranjem demokratskih država diljem Europe te osnivanjem Europske unije *Maastrichtskim ugovorom* iz 1992. godine, novi američki predsjednik Bill Clinton 1994. godine izdaje svoju prvu nacionalnu sigurnosnu strategiju – *Nacionalnu sigurnosnu strategiju angažmana i proširenja*.

(3 i 4) Bill Clinton je diplomirao međunarodne odnose na Sveučilištu Georgetown te pravo na Sveučilištu Yale. Nakon studija Clinton je predavao na Pravnom fakultetu Sveučilišta Arkansas, a od 1977. godine kao kandidat Demokratske stranke vrši dužnost državnog tužitelja Arkansasa. Dvije godine kasnije Clinton je izabran za guvernera savezne države Arkansas i na toj funkciji ostaje sve do pobjede na predsjedničkim izborima 1993. godine kada postaje 42. predsjednikom SAD-a (1993-2001).

(7 i 8) Clintonova prva nacionalna sigurnosna strategija napisana je živahnijim stilom od Bushove, no argumenti su u obje strategije isti. I ovoj strategiji je u cilju:

...integrirana demokratska Europa koja surađuje s SAD-om u cilju očuvanja mira i promocije blagostanja (The White House, 1994: 21),

što je moguće samo ako:

...prvi i najvažniji element naše strategije za Europu mora biti sigurnost kroz vojnu snagu i suradnju (The White House, 1994: 21).

Kao i Bush prije njega Clinton ima zadaću pronaći i učvrstiti svrhu postojanja NATO saveza nakon raspada SSSR-a i Varšavskog pakta te, za razliku od Busha koji šalje otvorene poruke o američkoj odluci da NATO savez bude jedini obrambeni savez u Europi, pronalazi rješenje u ratovima na području bivše Jugoslavije te razlaže četiri cilja američke politike koji validiraju američku intervenciju:

... spriječiti širenje borbi u širi europski rat koji bi mogao prijetiti i saveznicima i stabilnosti novih demokracija u Srednjoj i Istočnoj Europi; zaustaviti destabilizirajući tok izbjeglica iz sukoba; zaustaviti pokolj nevinih (The White House, 1994: 21);

i na kraju:

...pomoć u potvrdi **središnje uloge NATO saveza u post-hladnoratovskoj Europi** (The White House, 1994: 21),

jer

...moramo mijenjati naše sigurnosne institucije kako bi one mogle bolje reagirati na takve sukobe i promicati europsku integraciju. Mnoge institucije će pritom imati ulogu uključujući EU, WEU, Vijeće Europe, Konferenciju za sigurnost i suradnju u Europi [Conference for Security and Cooperation in Europe] i UN. Ali NATO, povijesno najvažniji vojno-politički savez, mora imati središnje mjesto u tom procesu (The White House, 1994: 22).

Za razliku od svog prethodnika Busha Clinton ne šalje otvorene poruke o američkim odlukama kojih se Europljani trebaju pridržavati. Nakon što je objasnila zašto je potreban NATO i kako će on biti središnji element obrambene integracije u Europi, strategija iz 1994. objašnjava i što želi da EU bude:

SAD nastoji **izgraditi dinamične i otvorene tržišne ekonomije**, mehanizme koji su u zadnjih par desetljeća u Europi i SAD-u omogućili najveće blagostanje u ljudskoj povijesti. **U tu svrhu snažno podupiremo proces europske integracije utjelovljen u EU-u**, nastojimo produbiti naše partnerstvo s EU-om u prilog naših ekonomskih ciljeva, ali se i obvezujemo na podupiranje bilateralne trgovine i ulaganja u države izvan EU-a (The White House, 1994: 22).

c) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 1997. godine

(1 i 2) U istom duhu nastavlja se *Nacionalna sigurnosna strategija za novo stoljeće*, druga nacionalna sigurnosna strategija predsjednika Billa Clintona objavljena 1997. godine.

(3 i 4) Kodovi komunikacijske situacije povezani s provoditeljem sekuritizacije su analizirani u prethodnom dijelu analize *Nacionalne sigurnosne strategije SAD-a iz 1994. godine* s obzirom na to da je autor obje strategije američki predsjednik Bill Clinton.

(7 i 8) U drugoj Clintonovoj strategiji prvi od sedam strateških prioriteta SAD-a je:

...održavati nepodijeljenu, demokratsku i mirnu Europu (The White House, 1997: 7).

Kako bi SAD ostvarile svoj prvi strateški prioritet:

NATO ostaje temeljom američke angažiranosti u Europi i osloncem transatlantske sigurnosti (The White House, 1997: 25)

s obzirom na to da je:

...jamac europske demokracije i snaga europske stabilnosti, NATO mora voditi glavnu riječ u promociji integriranije i sigurnije Europe spremne odgovoriti na nove izazove (The White House, 1997: 25)

te u tu svrhu:

Održavat ćemo otprilike 100,000 pripadnika vojnog osoblja u Europi kako bismo **očuvali američki utjecaj i vodstvo u NATO-u**, održali naše bitne transatlantske veze, pružili vidljivu zastrašujuću silu, odgovorili na krize i doprinijeli regionalnoj stabilnosti (The White House, 1997: 25).

U ovoj strategiji se prvi put navodi američko nezadovoljstvo europskim uplitanjem u obrambenu politiku:

Želimo završiti razne vidove unutarnje prilagodbe saveza uključujući novu zapovjednu strukturu i **uređenje snažnijeg europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta unutar — radije nego odvojenog od— NATO-a** (The White House, 1997: 25)

te se određuje nadležnost Europske unije:

Nastavit ćemo... tražiti **tješnju suradnju s našim europskim partnerima u rješavanju nevojnih sigurnosnih prijetnji** kroz našu *Novu transatlantsku agendu* [New Transatlantic Agenda] s EU-om (The White House, 1997: 25).

d) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2000. godine

(1 i 2) Zadnja američka nacionalna sigurnosna strategija objavljena za vrijeme predsjednika Billa Clintona je nazvana *Nacionalna sigurnosna strategija za globalno doba* i izdana je 2000. godine. Ovdje je bitno naglasiti da ova strategija dolazi nakon samita u Saint-Malou 1998. godine gdje su Francuska i Velika Britanija dogovorile razvoj europskih obrambenih sposobnosti.

(3 i 4) Kodovi komunikacijske situacije povezani s provoditeljem sekuritizacije su analizirani u dijelu analize *Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 1994. godine* s obzirom na to da je autor dviju prethodno analiziranih strategija američki predsjednik Bill Clinton.

(7 i 8) Strategija većinom reciklira prethodne dvije strategije ističući vrijednost i nezamjenjivost NATO saveza:

Kao glavni jamac europske sigurnosti i snaga europske stabilnosti, NATO mora imati glavnu ulogu u promociji integriranije i sigurnije Europe (The White House, 2000: 52),

no napušta retoriku definiranja EU-a kao ekonomskog saveza:

U isto vrijeme SAD aktivno podržava napore naših europskih partnera u razvijanju ESOP-a. Nadalje podržavamo europske napore povećanja i poboljšanja sposobnosti kolektivne obrane i operacija odgovora na krize uključujući sposobnosti vojnog djelovanja Unije kada NATO kao cjelina nije angažiran (The White House, 2000: 52),

naglašavajući:

Tražimo odnos koji će koristiti trenutnim i potencijalnim budućim članicama obaju organizacija te **namjeravamo ostati u potpunosti angažirani u europska sigurnosna pitanja, kako politički, tako i vojno** (The White House, 2000: 52).

e) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2002. godine

(1 i 2) Dvije godine nakon zadnje Clintonove sigurnosne strategije novi američki predsjednik George W. Bush izdaje strategiju koju jednostavno naziva *Nacionalna sigurnosna strategija Sjedinjenih Američkih Država*. Strategija je izdana u rujnu 2002. godine, točno godinu dana nakon terorističkog napada 9/11. Prva strategija Busha ml. pomiče fokus s Europe na Bliski Istok i ostatak Azije. Također strategija ne doživljava NATO savez primarnim instrumentom američke sigurnosne politike kao što su to činile Clintonove strategije, ali poput prethodnih strategija smatra NATO savez jedinim okvirom unutar kojeg europski saveznici trebaju provoditi svoju sigurnosnu politiku.

(3 i 4) George W. Bush je sin bivšeg američkog predsjednika Georgea H. W. Busha koji je za razliku od svog oca uspio ostati na predsjedničkoj dužnosti puna dva mandata (2001-2009), i poput svog oca član je Republikanske stranke. Bush ml. diplomirao je povijest na Sveučilištu Yale i poslovnu administraciju na Sveučilištu Harvard prije nego se zaposlio u naftnoj industriji. Iako se i ranije neuspješno politički pokušavao angažirati, 1994. dobiva izbore za guvernera Teksasa i na funkciji ostaje do predsjedničkih izbora 2001. godine kada je izabran za 43. predsjednika SAD-a.

(7 i 8) Glavna okosnica američke sigurnosne strategije iz 2002. godine je borba protiv terorizma, dok:

Povratak snažnog ekonomskog rasta Europe i Japana je vitalan za američke nacionalne sigurnosne interese (The White House, 2002: 18).

Od svih dosad analiziranih strategija, sigurnosna strategija iz 2002. zvuči najkolegijalnije prema saveznicima i partnerima:

Malo je trajnih rezultata u svijetu koje SAD može ostvariti bez kontinuirane suradnje sa saveznicima i prijateljima u Kanadi i Europi (The White House, 2002: 25)

laskajući Europljanima:

Europa je također sjedište dviju najsnažnijih i najsposobnijih organizacija na svijetu: NATO-a koji je od svog osnutka bio uporište transatlantske i unutarnje europske sigurnosti i EU-a, našeg partnera u otvaranju svjetske trgovine (The White House, 2002: 25)

pritom strogo određujući nadležnosti NATO saveza i EU-a. Kao i prošle strategije, i ova usvaja pomirujući ton prema europskim obrambenim naporima obvezujući se da će pomoći održati razvitak pod kontrolom:

Pozdravljamo napore naših europskih saveznika u stvaranju snažnije vanjske politike i obrambenog identiteta EU-a te se **obvezujemo na bliske konzultacije kako bismo osigurali da je razvitak u skladu s NATO-om** (The White House, 2002: 26).

f) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2006. godine

(1 i 2) Druga sigurnosna strategija objavljena za mandata Busha ml. izdana je 2006. godine pod istim naslovom kao i prethodna. Ova strategija se razlikuje od prethodne u tome što je za vrijeme pisanja ove sigurnosne strategije SAD aktivno u ratu.

(3 i 4) Kodovi komunikacijske situacije povezani s provoditeljem sekuritizacije su analizirani u dijelu analize *Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2002. godine* s obzirom na to da je američki predsjednik George W. Bush autor i prethodno analizirane strategije.

(7 i 8) Druga nacionalna sigurnosna strategija Busha ml. započinje moćnim riječima predsjednika:

Dragi građani,

Amerika je u ratu (The White House, 2006: i),

stoga nije čudno da je poput prethodne strategije i ova pretežno usmjerena na američke oružane snage i ratove u Afganistanu i Iraku. NATO savez se po prvi put spominje tek na 16. strani u vrlo mlakoj rečenici:

Vlada je prepoznala potrebu te radi s NATO-om na poboljšanju sposobnosti država pri intervenciji u sukobe (The White House, 2006: 16),

dok drugi put utvrđuje potrebu da NATO postoji:

NATO se prilagođava trenutnim prijetnjama te ima vodeću ulogu u stabilizaciji Balkana i Afganistana, kao i obuci iračkog vojnog vrha za rješavanje sigurnosnih izazova (The White House, 2006: 35),

a treći put potvrđuje važnost saveza:

NATO ostaje bitnim stupom američke vanjske politike (The White House, 2006: 38),

što je bitno razvodnjena deklaracija od one Clintonove:

NATO ostaje temeljem američke angažiranosti u Europi i osloncem transatlantske sigurnosti (The White House, 1997: 25).

Administracija Busha ml. nije obožavatelj NATO saveza. Četvrti i zadnji put NATO savez spominje se u potpoglavlju posvećenom Europi, gdje se zahtijeva ubrzanje unutarnjih reformi saveza u svrhu provedbe učinkovitih misija, obećava njegova otvorenost za nova proširenja te navodi potreba da se produbi odnos s različitim institucijama (The White House, 2006: 38).

Još manje prostora nego NATO savezu posvećeno je Europskoj uniji koja se tek na nekoliko mjesta u strategiji spominje kao američki saveznik u borbi protiv terorizma i ekonomski partner te se u potpoglavlju posvećenom Europi opisuje generički:

Europa je dom nekim od naših najstarijih i najbližih saveznika. Naša suradnja izgrađena je na sigurnim temeljima zajedničkih vrijednosti i interesa. Ovi temelji se šire i produbljuju širenjem učinkovitih demokracija u Europi te se moraju i dalje širiti i produbljivati ako želimo ostvariti cjelovitu, slobodnu i mirnodopsku Europu (The White House, 2006: 38).

Za razliku od prethodnih analiziranih strategija ova strategija izrijeком spominje poseban odnos SAD-a i Velike Britanije:

Kao i kroz **poseban odnos koji nas veže uz Veliku Britaniju**, ovi suradnički odnosi tvore dublje veze između naših nacija (The White House, 2006: 39).

g) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2010. godine

(1 i 2) Sljedeća američka sigurnosna strategija objavljena je u svibnju 2010. godine za vrijeme mandata predsjednika Baracka Obame pod još jednostavnijim naslovom *Nacionalna sigurnosna strategija*. Obama shvaća globalizaciju kao dvosjekli mač. S jedne strane globalizacija je zaslužna za širenje slobode, demokracije, mira i društveni napredak, dok je s druge intenzivirala terorizam, smrtonosne tehnologije, ekonomske nesigurnosti i nejednakosti te klimatske promjene (The White House, 2010: 1). Također je važno napomenuti kako je ova strategija objavljena nakon što je na snagu stupio *Lisabonski ugovor* koji institucionalizira ZSOP.

(3 i 4) Barack Obama (2009-2017) izabran je za predsjednika SAD-a 2008. godine kao kandidat Demokratske stranke. Nakon diploma iz međunarodnih odnosa i engleske književnosti sa Sveučilišta Columbia, Obama je diplomirao pravo na Harvardu te 12 godina predavao ustavno pravo na Sveučilištu Chicago usporedno radeći kao odvjetnik. Godine 1996. izabran je za senatora američke savezne države Illinois i na toj funkciji ostao je sve dok 2005. godine nije izabran u američki senat.

(7 i 8) Obama odmah na početku strategije tvrdi da će u potpunosti promijeniti unilateralan smjer svog prethodnika u vanjskoj i sigurnosnoj politici:

Naša nacionalna sigurnosna strategija je, stoga usmjerena na obnovu američkog vodstva kako bi učinkovitije promoviralo svoje interese u 21. stoljeću... Ova strategija prepoznaje osnovne poveznice između naše nacionalne sigurnosti, naše konkurentnosti, otpornosti i moralnog primjera. Također i potvrđuje američko opredjeljenje da ostvaruje svoje interese kroz međunarodni sustav u kojem sve nacije imaju određena prava i obveze (The White House, 2010: 1).

S Obamom EU postaje najvažnijim američkim saveznikom i partnerom:

Naš odnos s europskim saveznicima ostaje temeljom američkog angažmana sa svijetom i katalizatorom međunarodnog djelovanja. Bilateralno ćemo surađivati s našim saveznicima i vršiti bliske konzultacije o širokom rasponu sigurnosnih i ekonomskih pitanja (The White House, 2010: 41),

jer se vremena mijenjaju:

Sve je više moćnih aktera s većim utjecajem. Europa je ujedinjenija, slobodnija i miroljubivija nego ikad (The White House: 2010: 8),

a:

EU je produbila svoju integraciju (The White House: 2010: 8).

Prvi put u američkoj sigurnosnoj strategiji europska integracija se povezuje s moći i utjecajem. Stoga nije čudno da i NATO dobiva na važnosti:

U svijetu danas NATO je nadmoćan sigurnosni savez. S 27 NATO-ovih saveznika i ostalim partnerima osnažit ćemo svoju kolektivnu sposobnost promocije sigurnosti, ukloniti značajne prijetnje i obraniti svoje ljude (The White House, 2010: 41).

Pa ipak, i ova strategija jasno definira kako SAD vidi europsku sigurnosnu arhitekturu:

Predani smo osigurati **sposobnost NATO-a u hvatanju ukoštac** s punim rasponom izazova 21. stoljeća, dok god služi **kao temelj europske sigurnosti** (The White House, 2010: 42)

te stoga:

Shodno europskim težnjama za snažnijom integracijom predani smo partnerstvu sa snažnijim EU-om kako bismo ostvarili naše zajedničke ciljeve, posebice u promociji demokracije i blagostanja u istočnoeuropskim državama koje su još u procesu demokratske tranzicije te pri odgovoru na hitna pitanja zajedničkog interesa (The White House, 2010: 42).

h) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2015. godine

(1 i 2) Druga američka nacionalna strategija za vrijeme mandata Baracka Obame, *Nacionalna sigurnosna strategija*, objavljena je 2015. godine i napisana u istom duhu kao i prethodna: naglašava se predanost savezništva i multilateralizmu te se označavaju pozitivne i negativne strane globalizacije i transnacionalnog društva te nestabilnost energetske tržišta, posebno vezano uz europsku energetske ovisnost o Rusiji (The White House, 2015: 5). U pet godina koliko je prošlo od prethodne strategije dogodile su se duboke geopolitičke promjene: Arapsko proljeće uslijed kojeg su se dogodile više nasilne nego mirne revolucije koje su promijenile geopolitičku sliku Sjeverne Afrike i Bliskog Istoka, pojava ISIS-a i ruska agresivna politika prema Ukrajini.

(3 i 4) Kodovi komunikacijske situacije povezani s provoditeljem sekuritizacije su analizirani u dijelu analize *Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2010. godine* s obzirom na to da je američki predsjednik Barack Obama autor i prethodno analizirane strategije.

(7 i 8) Važna novina strategije jest usmjerenost američke vanjske politike prema Aziji i Pacifiku. U petom poglavlju strategije *Međunarodni poredak*, prvi podnaslov je posvećen upravo Aziji i Pacifiku, a tek drugi 'jačanju trajnog saveza s Europom' u kojem SAD izražava 'duboku predanost' prema 'nezamjenjivim partnerima' (The White House, 2015: 25) te:

Nastavit ćemo produbljivati naš odnos s EU-om koji je pomogao u promoviranju mira i blagostanja diljem regije te produbiti veze između NATO-a i EU-a kako bismo poboljšali transatlantsku sigurnost (The White House, 2015: 25).

Poput Clintona i ratova na području bivše Jugoslavije Obama koristi rusku agresiju na Ukrajinu da potvrdi važnost NATO saveza i američkog vojnog vodstva:

Ruska agresija u Ukrajini jasno ukazuje da se europska sigurnost te međunarodna pravila i norme protiv teritorijalne agresije ne mogu uzeti zdravo za gotovo... Umirujemo naše saveznike potvrđujući svoje sigurnosne obveze i jačajući odgovor na prijetnje kroz obuku i vježbe, kao i dinamičnu prisutnost u Srednjoj i Istočnoj Europi s ciljem odvratanja daljnje ruske agresije (The White House, 2015: 25)

jer:

NATO je najsnažniji savez koji je svijet ikad upoznao te središte šireće globalne sigurnosne mreže (The White House, 2015: 25)

i:

NATO je najnadmoćniji svjetski multilateralni savez osnažen povijesnim bliskim vezama s Velikom Britanijom, Francuskom, Njemačkom, Italijom i Kanadom. NATO je snažniji i

ujedinjeniji nego ikada u povijesti posebno zahvaljujući doprinosu nordijskih zemalja i novih članica poput Poljske i baltičkih zemalja (The White House, 2015: 7), posebno se osvrćući na članice NATO saveza i Europske unije koje se osjećaju najizloženijima ruskoj agresivnoj politici s obzirom na to da su bile dio Varšavskog pakta ili dijele granicu s Rusijom.

i) Nacionalna sigurnosna strategija SAD-a iz 2017. godine

(1 i 2) Zadnja američka sigurnosna strategija koja je trenutno na snazi objavljena je u prosincu 2017. godine kao prva strategija za mandata predsjednika Donalda Trumpa pod nazivom *Nacionalna sigurnosna strategija Sjedinjenih Američkih Država*.

(3 i 4) Donald Trump je izabran za američkog predsjednika na izborima 2016. godine kao republikanski kandidat i funkcija predsjednika mu je prva politička funkcija u životu. Trump je diplomirao ekonomiju na Wharton School Sveučilišta Pennsylvania te se zaposlio u obiteljskoj tvrtki za razvoj nekretnina čiji je direktor postao 1971. godine. Osim rada u poslovanju nekretninama, Trump se okušao kao vlasnik sportske momčadi, licence za izbor Miss Universe, Sveučilišta Trump te kao voditelj tv reality showa.

(7 i 8) Trumpova sigurnosna strategija prvenstveno je usredotočena na američku globalnu ekonomsku stratešku poziciju. Strategija ne spominje europsku obrambenu politiku, dok Europsku uniju kao organizaciju spominje samo dvaput. Prvi put u ekonomskom kontekstu:

SAD će zajedno s EU-om i bilateralno s Velikom Britanijom i drugim državama raditi na osiguranju pravedne i recipročne trgovinske prakse te ukloniti zapreke ekonomskom rastu (The White House, 2017: 48)

te drugi put:

Rusija doživljava NATO i EU kao prijetnje (The White House, 2017: 25).

Strategija opisuje europsku sigurnosnu situaciju u izmiješanom ekonomsko-vojnom kontekstu izražavajući zabrinutost zbog kineskog stjecanja strateškog ekonomskog uporišta u Europi, neposredne prijetnje nasilnih islamističkih ekstremista, nestabilnosti u regiji izazvane ulaskom milijuna imigranata i izbjeglica s Bliskog Istoka i Afrike (The White House, 2017: 48) te ruske upotrebe:

...podrivačkih mjera u svrhu slabljenja vjerodostojnosti američke predanosti Europi, narušavanja transatlantskog jedinstva i slabljenja europskih institucija i vlada (The White House, 2017: 47)

iza čega se krije ruska:

...želja da oslabi američki utjecaj u svijetu i razjedini nas od naših saveznika i partnera (The White House, 2017: 25).

Strategija ponavlja riječi prethodnih strategija o neodjeljivosti američke stabilnosti i blagostanja od europske, dok mijenja sintagmu obrana zajedničkih interesa i vrijednosti sintagmom:

...obrana zajedničkih interesa i ideala (The White House, 2017: 48).

Kada iskazuje američku predanost saveznicima unutar NATO-a te govori o članku 5 o uzajamnoj obrani, u strategiji stoje pomno odabrane riječi:

NATO savez **slobodnih i suverenih država** jedna je od naših najvećih prednosti nad našim konkurentima [competitors] i SAD ostaje predana članku 5 Washingtonskog ugovora (The White House, 2017: 48).

Suverenost je odlika država koju je Trump posebno podrobno objasnio u svom govoru pred Vijećem UN-a nekoliko mjeseci prije objave strategije:

Ta tri predivna stupa — to su stupovi mira, suverenosti, sigurnosti i blagostanja... Ne očekujemo od različitih država da dijele našu kulturu, tradiciju ili **čak model vlasti** (Trump, 2017),

što bi trebalo značiti da predanost širenju demokracije, što je do sada bila jedna od vrijednosti koje su dijelili EU i SAD, više nije bitna za realizaciju američke vanjske politike. Usto NATO kao obrambeni savez prema Trumpovoj strategiji ima konkurente, a ne protivnike, suparnike ili neprijatelje, te je prema tome NATO jedna od najvećih prednosti SAD-a, a ne kao što je to bio u prethodnim strategijama:

...temelj američke angažiranosti u Europi i **oslonac transatlantske sigurnosti** (The White House, 1997: 25),

Europa je također sjedište dviju najsnažnijih i najsposobnijih organizacija u svijetu: NATO-a, koji je od svog osnutka bio **uporište transatlantske i unutarnje europske sigurnosti** (The White House, 2002: 25)

i:

...najnadmoćniji svjetski multilateralni savez (The White House, 2015: 7).

No ubrzo nakon potvrde predanosti saveznicima i NATO-u, strategija u poznatom Trumpovom tonu ističe:

NATO će biti jači kada sve članice preuzmu veću odgovornost i plate pravedan udio za osiguranje naših zajedničkih interesa, suverenosti i vrijednosti (The White House, 2017: 48)

te:

SAD ispunjava svoje obrambene obveze i očekuje od drugih da čine isto. Očekujemo od naših europskih saveznika da povećaju BDP postotak potrošnje na obranu na 2 posto od čega 20 posto treba biti posvećeno povećanju vojnih sposobnosti (The White House, 2017: 48), nakon čega se ton strategije ponovno vraća na profesionalnu razinu.

Zaključak analize službenih dokumenata provoditelja negativne sekuritizacije

Američki donosioci odluka su već 1990. godine uoči raspada SSSR-a i dubokih društvenih promjena u Europi uočili mogućnost razvoja EU-a (tada Europske zajednice) iz ekonomske i slabo povezane političke unije u snažnu ekonomsku, političku i vojnu uniju koja bi mogla izazvati američku hegemoniju u globalnom sigurnosnom poretku. NATO savez s izgrađenim institucijama gubitkom svoje osnovne svrhe krahom Varšavskog pakta te članstvom koje se sastojalo od članica osnivačica EU-a te najjačih europskih ekonomija odmah se iskristalizirao kao idealan instrument u američkoj želji da spriječi razvoj EU-a do razine američkog suparnika/konkurenta koristeći ga kao referentni objekt negativne sekuritizacije razvoja samostalnih europskih obrambenih mogućnosti koje bi vodile do uspostave vojske EU-a. NATO je s jedne strane omogućio SAD-u nesrazmjern sigurnosni utjecaj jer su ga Sjedinjene Države monopolizirale, što nisu krile u svojim sigurnosnim strategijama, a s druge strane im je omogućio kontrolu nad europskim vojnim ambicijama kroz zahtjeve da NATO bude temeljem europske sigurnosti. SAD smatra da se europski saveznici trebaju baviti nevojnim sigurnosnim prijetnjama, dok se jedino NATO treba baviti europskom sigurnošću.

Velika Britanija se kroz poseban odnos s SAD-om promovirala u glavnog opstruktoru razvoja samostalnih europskih obrambenih mogućnosti koje bi vodile do uspostave vojske EU-a kristalizirajući dva referentna objekta egzistencijalno ugrožena od moguće uspostave vojske EU-a: NATO i suverenost država članica. Britanija stoga smatra da je za nju najbitnije održavati blisko partnerstvo s SAD-om – jedinom svjetskom supersilom – kroz njihov specijalan odnos koji joj omogućuje značajan utjecaj.

Kada je riječ o elementima pozitivne sekuritizacije u nacionalnim sigurnosnim strategijama SAD-a i Velike Britanije negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a nije na istoj razini jasnosti i izričitosti kao što je to slučaj u govornim činovima provoditelja negativne sekuritizacije. Jedina američka sigurnosna strategija koja jasno određuje u tom trenutku tek moguću egzistencijalnu prijetnju američkim interesima koje zastupa NATO jest prva analizirana američka nacionalna sigurnosna strategija iz 1990. godine koja osnaživanje EU-a

naziva dramatičnim momentom. Razlog zašto se u službenim dokumentima i Velike Britanije i SAD-a jasno ne imenuje razvoj obrambenih europskih sposobnosti kao i moguća uspostava vojske EU-a kao egzistencijalna prijetnja NATO savezu jest diplomacija s obzirom na to da se razvoj obrambenih mogućnosti države, ili u ovom slučaju unije država, službeno ne može kritizirati ili osuditi. No to ne znači da država članica Unije ne može jasno i izričito tvrditi kako je uspostava vojske EU-a egzistencijalna prijetnja njezinom suverenitetu, kao što to radi Velika Britanija, te objektivno u svojim službenim dokumentima definirati svoje probleme daljnjim razvojem europskih obrambenih mogućnosti koje bi mogle završiti uspostavom vojske EU-a.

Očekivanim izlaskom iz Europske unije Velika Britanija više neće biti aktivni subjekt europske sigurnosne i obrambene politike, a SAD će izgubiti glavnog saveznika unutra EU u provođenju svoje vizije globalnog sigurnosnog sistema. Zanimljiva je instanca da je trenutno od svih analiziranih nacionalnih sigurnosnih strategija s obzirom na ZSOP i EU najrelevantnija prva analizirana američka strategija napisana prije skoro trideset godina, ona koja je ispravno uočila buduće američke sigurnosne probleme povezane s jačanjem europske želje za snažnijom unifikacijom s ciljem značajnog utjecaja na globalni sigurnosni sistem.

6.3. Analiza javnog mnijenja

U istraživanju javnog mnijenja ovaj rad se prvenstveno služio rezultatima periodičnih istraživanja javnog mnijenja Europske komisije – Eurobarometra – koji se provodi na određenom uzorku građana 28 država članica Europske unije te prikazuje rezultate prema segmentiranom i funkcionalnom principu diferencijacije. Kako bi se dokazalo prihvaćanje sekuritiziranih narativa od strane publike, uspoređeni su rezultati javnog mnijenja dobiveni istraživanjima standardnog Eurobarometra iz proljeća 2005. (za prikaz trenda iz prethodnih godina), proljeća 2015. (neposredno nakon početka pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a), proljeća 2016. (uoči Brexita), jeseni 2016. (nakon Brexita), proljeća 2017. (nakon američkih predsjedničkih izbora u studenom 2016. godine i početka predsjedničkog mandata Donalda Trumpa 2017.) te proljeća 2018. godine (najnoviji rezultati istraživanja u vrijeme pisanja rada), kao i rezultati javnog mnijenja istraživanja specijalnih Eurobarometara o stavovima europskih građana o sigurnosti iz ožujka 2015. te travnja i lipnja 2017. godine.

Dodatni rezultati javnog mnijenja korišteni pri analizi diskursa sekuritiziranih narativa su istraživanje *PewGlobal.org* (2018) provedeno u periodu od 2007. do 2017. godine među

građanima država članica koje su istovremeno članice i NATO saveza i EU-a o stavu o NATO savezu; istraživanja *YouGova* provedena u jesen 2015. godine (nakon početka pozitivne sekuritizacije) i istraživanja koja su provele različite tvrtke za istraživanje javnog mnijenja i tržišta objavljena na stranici *WhatUKThinks.org* na dan referenduma o britanskom članstvu u EU-u 23. lipnja 2016. godine te dvije godine nakon Brexita, 8. svibnja 2018. godine.

Rezultati javnog mnijenja koje koristimo kao dokaz prihvaćanja sekuritiziranih narativa od strane publike odgovaraju na pitanja vezana uz:

- a) sigurnost (stvaranje egzistencijalne prijetnje):
 - što građani EU-a smatraju glavnim problemima Europske unije?
 - koliko se građani EU-a osjećaju sigurnima u EU-u?
 - što građani EU-a smatraju glavnim prijetnjama Europskoj uniji?;
- b) stvaranje europskog identiteta (referentni objekt pozitivne sekuritizacije):
 - smatraju li građani EU-a da države članice EU-a dijele zajedničke vrijednosti?
 - osjećaju li se građanima EU-a?
 - u kojoj mjeri se građani EU-a osjećaju pripadnicima svoje nacije, pripadnicima svoje nacije i Europljanima, Europljanima i pripadnicima svoje nacije ili samo Europljanima?;
- c) suverenitet (referentni objekt negativne sekuritizacije):
 - misle li građani EU-a da bi njihovoj državi članici bilo bolje izvan EU-a?
 - žele li građani EU-a da se više odluka donosi na EU razini?
 - žele li građani EU-a da se u polju promocije demokracije i mira više odluka donosi na EU razini?
 - jesu li građani EU-a optimistični ili pesimistični u vezi budućnosti EU-a?;
- d) NATO (referentni objekt negativne sekuritizacije):
 - smatraju li građani EU-a NATO savez pozitivnim?;
- e) percepciju o ZSOP-u i ideju o vojsci EU-a (rješenje ponuđeno pozitivnom sekuritizacijom):
 - podržavaju li građani EU-a europsku sigurnosnu i obrambenu politiku?
 - žele li građani EU-a uspostavu vojske EU-a?
- f) Veliku Britaniju i Brexit (glavna ciljana publika negativne sekuritizacije)
 - žele li Britanci uspostavu vojske EU-a?
 - najvažniji razlog glasovanja za Brexit?

Dobiveni rezultati koji odgovaraju na navedena pitanja su u većini korištenih istraživanja analizirani prema teoriji diferencijacije tj. prema dominantnim principima različitosti društvenih oblika: segmentiranom principu različitosti – rezultati interpretirani po 28 država članica i funkcionalnom principu različitosti – rezultati interpretirani prema spolu (muško/žensko), dobi (dobne skupine: 15-24, 25-39, 40-54 i 55+), generaciji (rođeni prije 1946. godine, *baby boom generacija* tj. rođeni između 1946.-1964., *generacija X* tj. rođeni između 1965.-1980. te *generacija Y* tj. rođeni nakon 1980. godine), stupnju obrazovanja (bez obrazovanja ili osnovna škola, srednja škola, visoko obrazovanje), tipu zaposlenja (samozaposlen, menadžer, uredski službenici i profesionalci, fizički radnici, domaćice/ni, nezaposleni, umirovljenici, studenti), društvenim kategorijama (radnička klasa, niža srednja klasa, srednja klasa, viša srednja klasa, viša klasa) i političkim preferencijama ispitanika na razini Europske unije.

Također su rezultati istraživanja javnog mnijenja nadopunjeni izvornim istraživanjem kroz polustrukturirani upitnik među zastupnicima u Europskom parlamentu koji su članovi Pododbora za sigurnost i obranu Europskog parlamenta (SEDE), a čime se analizirao utjecaj obje sekuritizacije na europske donosioce odluka.

Slijedi kvantitativna analiza rezultata javnog mnijenja, analiza rezultata javnog mnijenja prema teoriji diferencijacije te prikaz rezultata izvornog istraživanja stavova europarlamentaraca članova odbora SEDE.

a) Sigurnost (stvaranje egzistencijalne prijetnje)

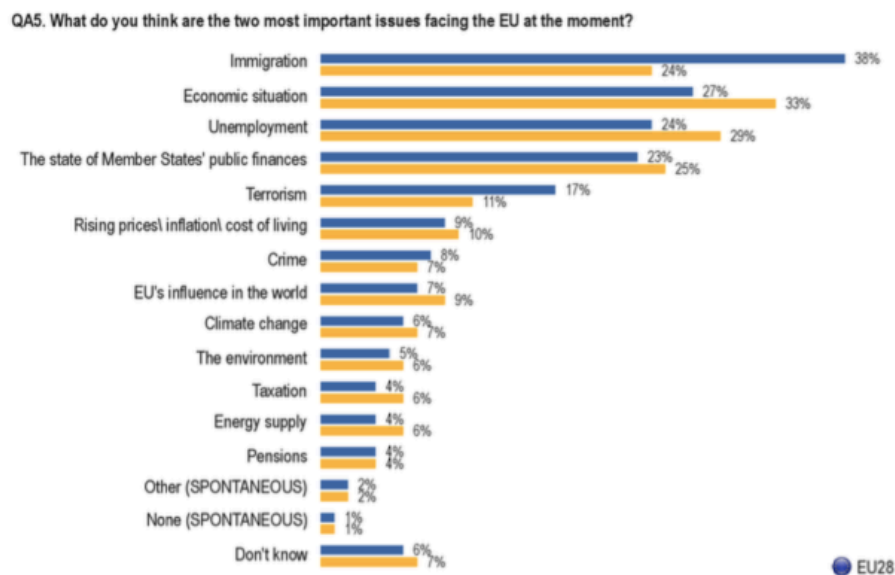
Sigurnost građana jest osjećaj koji oba analizirana narativa iskorištavaju u svrhu ispunjavanja cilja svojih sekuritizacija. U pozitivnoj sekuritizaciji koju je započeo predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker intervjuom od 8. ožujka 2015. godine provoditelji sekuritizacije prvotno iskorištavaju neizvjesnu sigurnosnu situaciju u susjedstvu Europske unije tj. rusku aneksiju Krima i okupaciju istočnog dijela Ukrajine 2014. godine te, nakon Brexita u lipnju 2016. godine i pobjede Donalda Trumpa na američkim predsjedničkim izborima u studenom iste godine, nepostojanost SAD-a i Velike Britanije kao pouzdanih sigurnosnih partnera, kako bi hitno uspostavili vojsku EU-a.

Provoditelji negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a iskorištavaju agresiju Rusije kao potvrdu neophodne potrebe NATO saveza kao štita Europske unije upozoravajući da bi uspostava vojske EU-a naštetila NATO-u, a time i sigurnosti EU-a te je stoga moguća uspostava

vojske EU-a egzistencijalna prijetnja. Također provoditelji negativne sekuritizacije iskorištavaju terorističke napade te migracijsku krizu koja pogađa Europu u travnju 2015. godine kao dokaz da EU nije kompetentna zaštititi države članice.

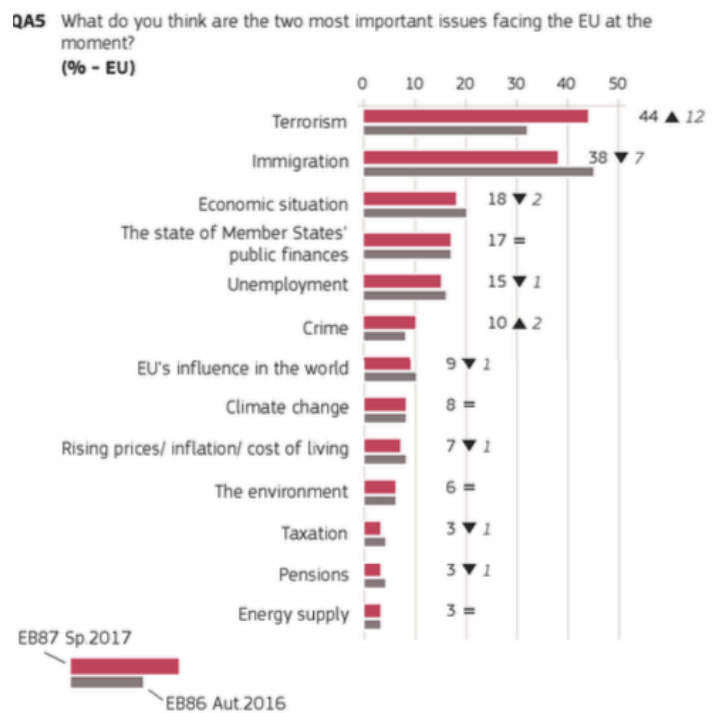
- Što građani EU-a smatraju glavnim problemima Europske unije?

Prema istraživanju standardnog Eurobarometra 83 (European Commission, proljeće 2015a: 49) koje je provedeno između 16. i 27. svibnja 2015. godine, građani EU-a smatrali su da su dva najvažnija problema Unije imigracija te ekonomska situacija što je značajna promjena u stavu od jeseni 2014. godine (žuta boja na slici 9) kada su najvažnijim problemima smatrali ekonomsku situaciju i nezaposlenost. Treba također primijetiti da je važnost utjecaja Unije u svijetu pala za 2 posto u razdoblju od šest mjeseci, što dovodi do zaključka da su građani više preokupirani sigurnošću unutar Europske unije, nego njezinim utjecajem na van.

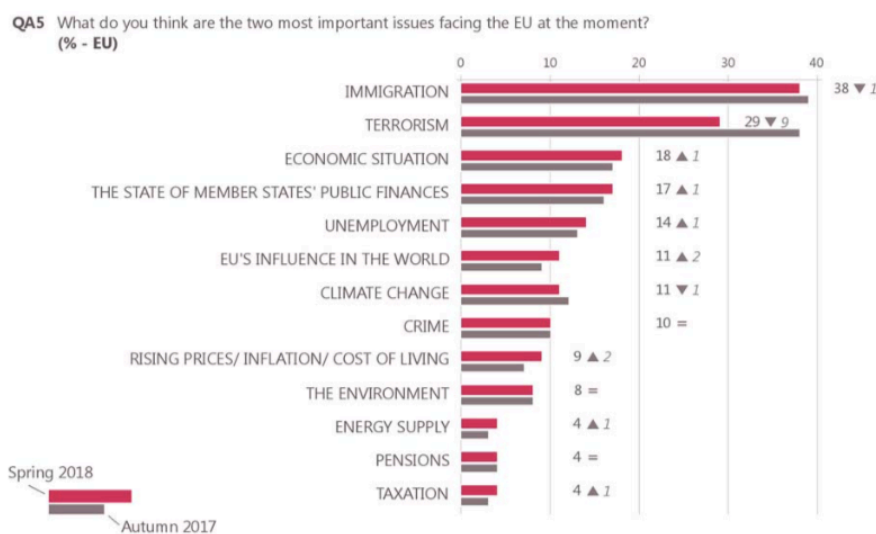
Slika 8. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'. European Commission, proljeće 2015a: 49.

U jesen 2016. godine imigracija je i dalje najvažniji problem u EU-a, no terorizam zamjenjuje ekonomsku situaciju na drugom mjestu po važnosti, dok u proljeće 2017. godine terorizam i imigracija zamjenjuju mjesta te najvažniji problem za građane EU-a postaje terorizam (European Commission, proljeće 2017: 27). Već u jesen 2017. i za vrijeme provođenja istraživanja u proljeće 2018. godine migracija ponovno postaje i ostaje najvažnijim problemom s kojim se EU suočava, dok terorizam pada na drugo mjesto (European Commission, proljeće 2018d: 26).

Slika 9. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'. European Commission, proljeće 2017: 27.

Treba primijetiti i da je važnost utjecaja EU-a u svijetu sa 7 posto, koliko je bila u proljeće 2015. (European Commission, proljeće 2015a: 49), nekoliko mjeseci nakon Brexita u jesen 2016. godine skočila na 10 posto (European Commission, proljeće 2017: 27), potom se u jesen 2017. smanjila na 9 posto, da bi se u proljeće 2018. godine popela na 11 posto (European Commission, proljeće 2018d: 26).

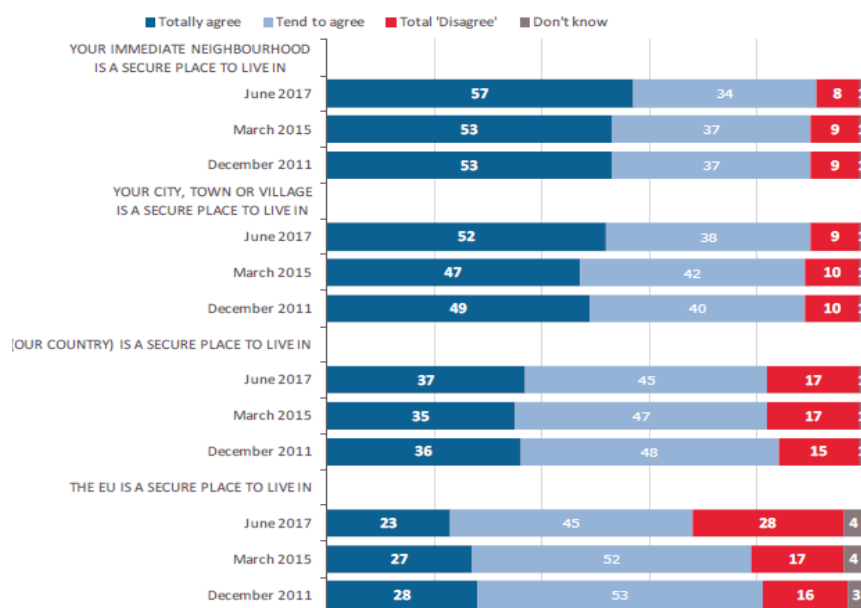
Slika 10. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'. European Commission, proljeće 2018d: 26.

Prema funkcionalnoj diferencijaciji iz proljeća 2017. godine, sve analizirane kategorije smatraju da je terorizam veći problem za EU od imigracije. Iznimku čini kategorija menadžera od kojih 38 posto smatra najvećim problemom EU-a terorizam, 39 posto imigraciju, kao treći problem navode stanje javnih financija država članica (24 posto), a četvrti utjecaj EU-a u svijetu (15 posto). Nedaleko od njih su visokoobrazovani ispitanici koji terorizam (41 posto) smatraju tek neznatno važnijim problemom od imigracije (40 posto), baš kao i samozaposleni (terorizam – 43 posto, imigracija – 42 posto). Žene (45 posto) smatraju da je terorizam važniji problem u EU-u nego muškarci (42 posto), dok muškarci (39 posto) u većem postotku od žena (37 posto) smatraju imigraciju važnim problemom EU-a. Uočljivo je također i da mlađi ispitanici (dobna skupina 15-24 s 46 posto, a dobna skupina 25-39 s 47 posto) smatraju da je terorizam veći problem od starijih ispitanika (42 posto), dok je obrnuta situacija vidljiva kod analize imigracije (European Commission, proljeće 2017: 34).

Godinu dana kasnije sve kategorije analizirane prema funkcionalnoj diferencijaciji smatraju imigraciju važnijim problemom od terorizma. Muškarci (40 posto) su zabrinutiji od žena (36 posto) u vezi imigracije, baš kao i stariji od 55 godina (40 posto) naspram ispitanika u dobnoj skupini 15-24 (33 posto) te visokoobrazovani (41 posto) naspram studenata (32 posto). Najzabrinutiji utjecajem EU-a u svijetu su menadžeri (19 posto), visokoobrazovani (15 posto) i studenti s 14 posto (European Commission, proljeće 2018d: 33).

- Koliko se građani EU-a osjećaju sigurnima u EU-u?

Prema specijalnim Eurobarometrima broj 432 provedenim od 21. do 30. ožujka 2015. te broj 461 provedenim od 13. do 26. lipnja 2017. godine, koji se referiraju i na istraživanje o stavovima o sigurnosti građana EU-a provedeno u prosincu 2011. godine građani Unije osjećaju se sve nesigurnije u EU-u. Godine 2011. 81 posto ispitanika smatralo je EU sigurnim mjestom za život te su odgovorili da se 'u potpunosti slažu' ili 'slažu' s navedenom izjavom, dok se 2015. godine 79 posto ispitanika se slagalo s navedenom izjavom, a 2017. tek 68 posto ispitanika (European Commission, 2017b: 6).

Slika 11. Anketa 'Osjećaj sigurnosti građana EU-a'. European Commission, 2017b: 6.

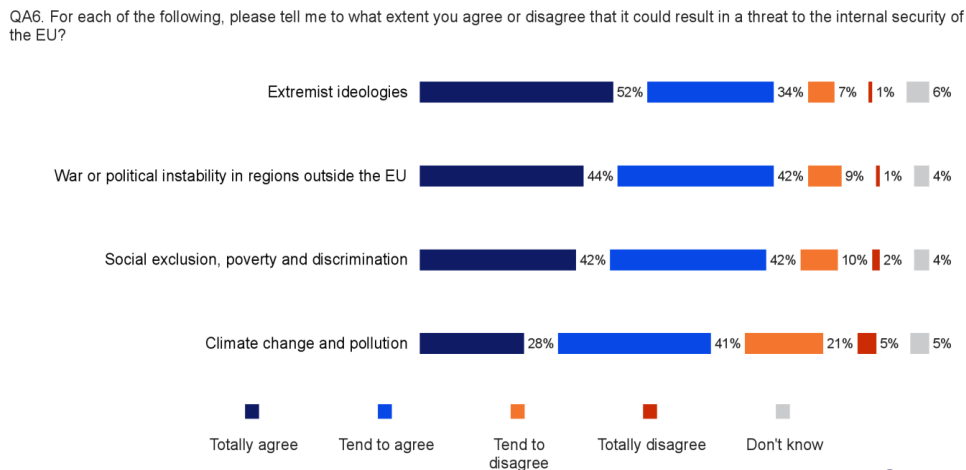
Uočeni trend porasta osjećaja nesigurnosti se ne nastavlja kada je u pitanju osjećaj sigurnosti u državi, gradu, općini ili selu te neposrednom susjedstvu ispitanika. Tek 15 posto u 2011. te 17 posto ispitanika u 2015. i 2017. godini smatra da je njihova država nesigurno mjesto za život, dok većina ispitanika smatra svoj grad, općinu ili selo (90 posto) te svoje neposredno susjedstvo (91 posto) sigurnijim mjestom za život u 2017. nego u 2015. i 2011. godini (European Commission, 2017b: 6).

Iz dobivenih rezultata nije teško zaključiti da se građani osjećaju nesigurnije u Europskoj uniji ne zbog osobnog doživljaja nesigurnosti, već zbog apstraktnog osjećaja nesigurnosti koji vlada zbog sekuritizacija izazova terorizma i imigracije. Trend rasta nesigurnosti od apstraktnih i nedoživljenih izazova posredstvom konformizma i predrasuda može se primijetiti i kod pitanja glavnih prijetnji unutarnjoj sigurnosti EU-a.

- Što građani EU-a smatraju glavnim prijetnjama Europskoj uniji?

U istraživanju specijalnog Eurobarometra iz 2015. godine glavnim prijetnjama unutarnjoj sigurnosti EU-a ispitanici smatraju ekstremističke ideologije (86 posto), što je, kako rad pretpostavlja, povezano s terorističkim napadima ekstremnih muslimana, kao i imigracijom velikog broja muslimana iz zemalja Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Drugi po redu razlog je rat ili politička nestabilnost u susjednim regijama Unije (86 posto), što je, pretpostavlja se radom, povezano s ruskom aneksijom Krima te ratovima u Ukrajini i Siriji. No iako oba izazova imaju ukupno gledajući jednak postotak ispitanika koji ih smatraju prijetnjama sigurnosti EU-

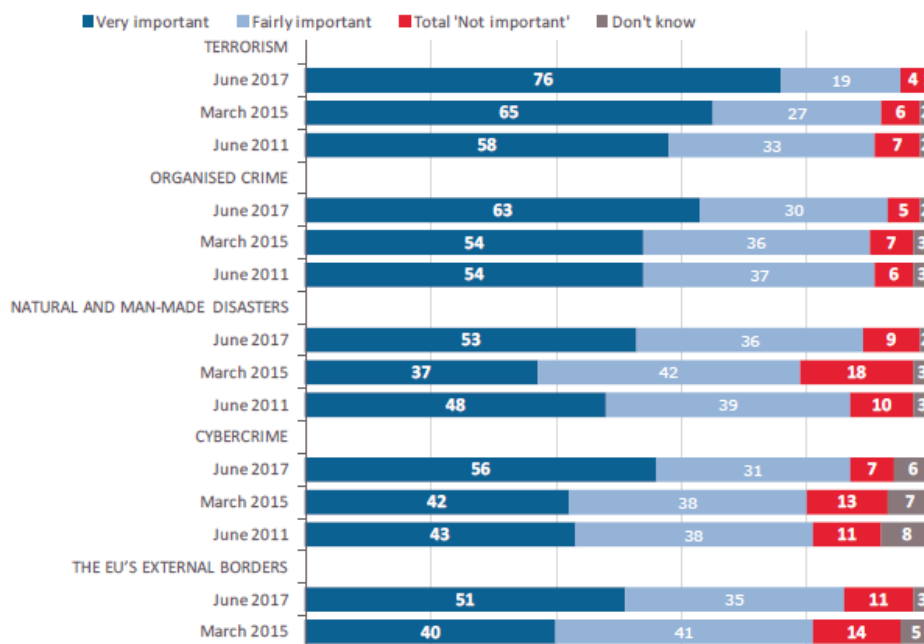
a, čak 52 posto ispitanika u potpunosti se slaže da su ekstremističke ideologije glavna prijetnja unutarnjoj sigurnosti EU-a (34 posto ispitanika je skloni se složiti) naspram 44 posto potpuno uvjerenih ispitanika da je glavni izazov unutarnje sigurnosti EU-a rat ili politička nestabilnost u susjedstvu Unije (European Commission, 2015: 27).

Slika 12. Anкета 'Glavne prijetnje unutarnjoj sigurnosti EU-a'. European Commission, 2015: 27.

Za razliku od sekuritiziranih izazova terorizma i imigracije koje građani povezuju s opasnošću od širenja ekstremističkih ideologija te sekuritiziranog mogućeg ruskog napada koji bi doveo do rata na teritoriju EU-a, druga dva navedena izazova (socijalna uključenost, siromaštvo i diskriminacija te klimatske promjene i onečišćenje) su prijetnje koje su vidljive i koje je svaki građanin Unije barem u nekoj mjeri osobno doživio, no ne izazivaju istu razinu straha.

Dvije godine kasnije situacija doživljaja prijetnji tehnički se nije promijenila, no pitanje je preformulirano u 'važnost navedenih izazova za sigurnost EU-a' te su navedeni izazovi konkretizirani (terorizam umjesto ekstremističke ideologije, uz nadodani organizirani kriminal i kiberkriminal), pooštreni (prirodne ili umjetne katastrofe umjesto klimatskih promjena i onečišćenja) i oslabljeni (vanjske granice EU umjesto rata ili političke nestabilnosti u susjednim regijama Unije), pa se promijenio i intenzitet doživljaja (European Commission, 2017b: 16), što ukazuje na moć izričaja u sekuritiziranju ideja, koncepata i teorija.

Slika 13. Anketa 'Važnost navedenih izazova za sigurnost EU-a'. European Commission, 2017b: 16.

Ovi rezultati su značajni kako bi se primijetilo koliko su određene funkcionalne skupine podložne sekuritizacijama trenutačnih izazova koji ih mogu dotaknuti, ali najčešće ih ne dotiču izravno. Prije 2015. godine dva problema (ekonomska situacija i nezaposlenost) koja su najviše brinula građane EU-a bili su problemi koji se njih osobno ili njihovih bližnjih izravno dotiču, dok su i terorizam i imigracija, iako ozbiljni sigurnosni problemi, problemi koji izravno dotiču mali broj ljudi, ali su sekuritizirani od strane medija i političke elite. No sigurnost jest vrlo subjektivan osjećaj kojim se vrlo lako manipulira te osobni doživljaj nije presudan u njegovom razvoju. Štoviše, apstraktnost i udaljenost u kombinaciji s predrasudama i konformizmom mogu djelovati kao amplifikatori doživljaja nesigurnosti.

b) Stvaranje europskog identiteta (referentni objekt pozitivne sekuritizacije)

Uspješna sekuritizacija ovisi o uspješnoj konstrukciji ugroženog referentnog objekta. No pozitivna sekuritizacija koja kao referentni objekt ima Europsku uniju ovisi i o uspješnoj izgradnji europskog identiteta koji različite građane svih država članica Unije spaja u osjećaju povezanosti te proizvodi želju za obranom Unije. Budući da je EU prikazivana kao daleka briselska birokratska mašinerija, a ne niz institucija koje rade za europske građane bez obzira na državne granice članica Unije, europski donosioci odluka, pogotovo provoditelji pozitivne

sekuritizacije, trude se preko konstrukcije europskog identiteta građane senzibilizirati za jaču integraciju, kao i za budući mogući federativni oblik Unije.

- Smatraju li građani EU-a da države članice EU-a dijele zajedničke vrijednosti?

Prvo pitanje kojim se rad koristi kako bi otkrio postoji li zajednički identitet među građanima EU-a jest smatraju li građani da države članice EU-a dijele zajedničke vrijednosti jer prema *Lisabonskom ugovoru*:

Unija se temelji na **vrijednostima** poštivanja ljudskoga dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštivanja ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina. Te su **vrijednosti zajedničke državama članicama**, u društvu u kojemu prevladavaju pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i ravnopravnost žena i muškaraca (Rudolf, 2009: 35).

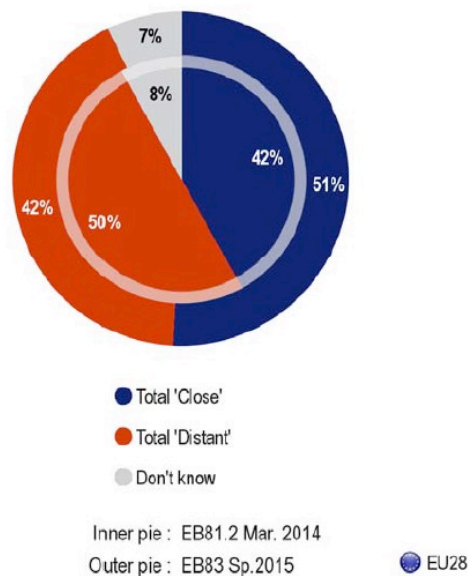
U proljeće 2014. 50 posto ispitanika smatralo je da države članice ne dijele zajedničke vrijednosti, a 42 posto da dijele. Godinu nakon, u proljeće 2015. situacija je bila dijametralno drugačija: 51 posto ispitanih smatralo je da države članice dijele zajedničke vrijednosti, a 42 posto da ih ne dijele (European Commission, proljeće 2015b: 44).

U razdoblju od godinu dana dogodili su se dalekosežni i značajni događaji za EU poput imigrantskog vala, terorističkog napada na redakciju satiričkog časopisa *Charlie Hebdo* u Parizu, ruske aneksije Krima i rata u Ukrajini, no također i Junckerov poziv na zajedništvo:

Ali zajednička vojska Europljana prenijela bi jasnu poruku Rusiji da smo ozbiljni u obrani **naših europskih vrijednosti** (Balzli i dr., 2015).

Diferencijalna analiza rezultata prema funkcionalnom principu pokazuje da mlađi ispitanici, pogotovo oni rođeni nakon 1980. godine (56 posto), kao i visoko obrazovani (57 posto), studenti (61 posto), menadžeri, uredski zaposlenici i profesionalci (58 posto) i samozaposleni (56 posto) smatraju da države članice dijele zajedničke vrijednosti, dok su stariji ispitanici, pogotovo ispitanici rođeni prije 1946. godine (41 posto), ispitanici koji su napustili školu nakon ili prije 15 godine (37 posto), nezaposleni (42 posto) i umirovljenici (44 posto) manje skloni doživljaju zajedništva na europskoj razini (European Commission, proljeće 2015b: 48).

QD7. In your opinion, in terms of shared values, are EU Member States...?

Slika 14. Anketa 'Bliskost članica EU-a po zajedničkim vrijednostima'. European Commission, proljeće 2015b: 44.

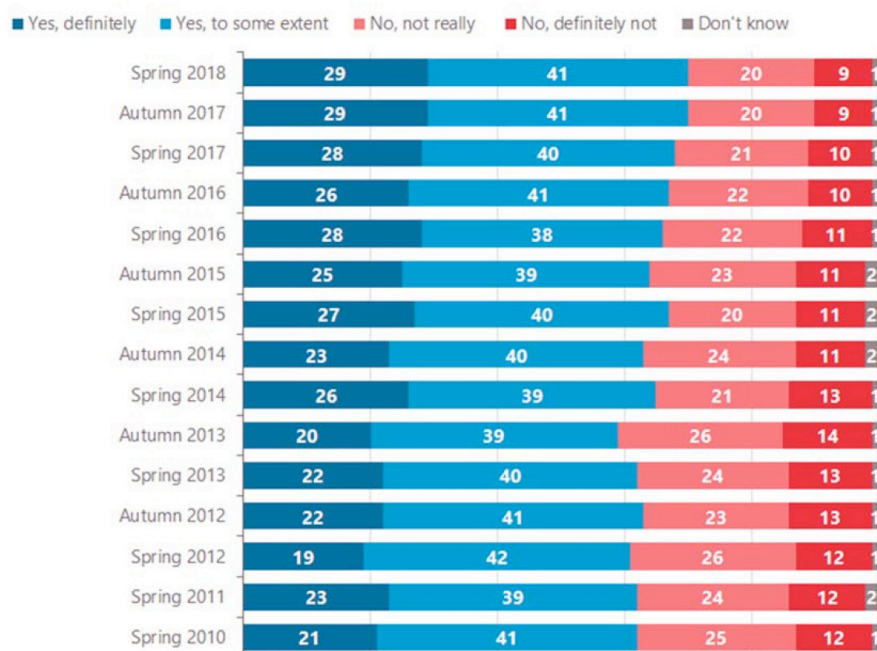
U jesen 2016. godine situacija se nije promijenila od one u proljeće 2015. (European Commission, jesen 2016a: 53). Prema istraživanju iz proljeća 2018. godine odgovor na postavljeno pitanje blago je eurofiličan naspram dva prijašnja sagledana istraživanja s 53 posto ispitanika koji smatraju da države članice dijele zajedničke vrijednosti i s 41 posto ispitanika koji smatraju da ih ne dijele (European Commission, proljeće 2018a: 50). Prema funkcionalnoj diferencijaciji muškarci (54 posto) su nešto skloniji doživljaju zajedništva na razini EU-a od žena (51 posto), a kao i u prijašnjoj analizi zajedništvo država članica u vidu dijeljenja istih vrijednosti u manjoj mjeri vide ispitanici stariji od 55 godine (45 posto), umirovljenici (45 posto), domaćice/ni (44 posto), nezaposleni (43 posto) i ispitanici bez škole ili sa završenom osnovnom školom (38 posto) za razliku od studenata (68 posto) i mlađih od 24 godine (63 posto) (European Commission, jesen 2018b: 52).

- Osjećaju li se ispitanici građanima EU-a?

Drugo pitanje kojim se rad koristi u svrhu otkrivanja postojanja zajedničkog identiteta među građanima EU-a jest direktno pitanje osjećate li se građaninom EU-a. U zadnjem objavljenom istraživanju standardnog Eurobarometra za vrijeme pisanja ovog rada prikazan je pozitivan trend porasta postotka odgovora građana EU-a na postavljeno pitanje te se od proljeća 2010., kada se 62 posto ispitanika osjećalo građanima EU-a, do proljeća 2018. godine 70 posto ispitanika osjećalo građanima EU-a (European Commission, proljeće 2018a: 29).

For each of the following statements, please tell me to what extent it corresponds or not to your own opinion.

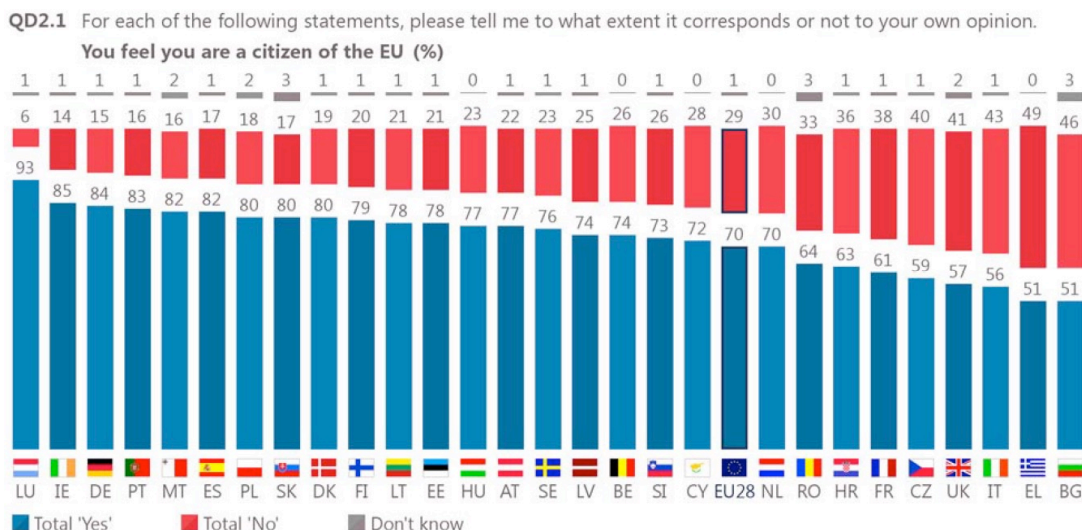
You feel you are a citizen of the EU (% - EU)

Slika 15. Anketna 'Osjećaj građanima EU-a'. European Commission, proljeće 2018a: 29.

Zanimljivo je zamijetiti da se u osam godina povećao broj ispitanika koji se u potpunosti osjećaju građanima EU-a te je on narastao s 21 posto u proljeće 2010. na 29 posto u proljeće 2018., a smanjio se broj ispitanika koji se definitivno ne osjećaju građanima EU-a s 12 posto u proljeće 2010. na 9 posto u proljeće 2018. godine (European Commission, proljeće 2018a: 29). Iako se u proljeće 2018. u svim državama članicama većina stanovnika (više od 50 posto) osjećala građanima EU-a, čak se 49 posto ispitanih Grka, 46 posto Bugara, 43 posto Talijana, 41 posto Britanaca te 40 posto Čeha ne osjećaju građanima Unije (European Commission, proljeće 2018a: 30).

Analizom kategorija funkcionalne diferencijacije rezultata iz proljeća 2018. muškarci (72 posto) se u nešto većem postotku osjećaju građanima EU-a od žena (69 posto), dok stariji ispitanici najčešće odgovaraju na postavljeno pitanje negativno. Postotak starijih od 55 godina koji se ne osjećaju građanima EU-a je 36 posto, a rođenih prije 1946. godine čak 40 posto, no građanima EU-a se ne osjećaju i 43 posto ispitanika bez obrazovanja ili s osnovnoškolskim obrazovanjem te 41 posto nezaposlenih i 39 posto pripadnika radničke klase (European Commission, proljeće 2018a: 33).

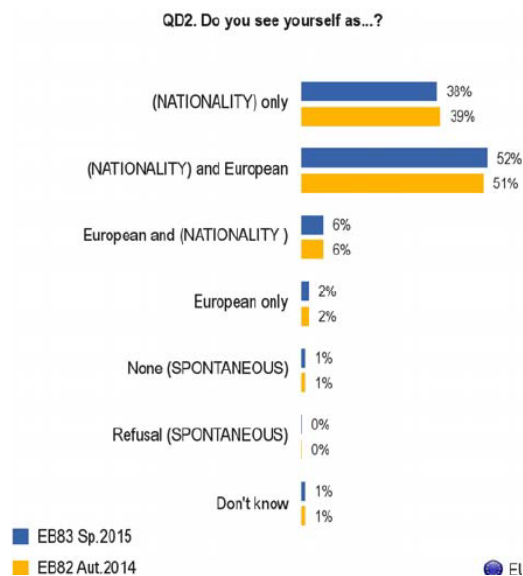
Slika 16. Anкета 'Osjećaj građanima EU-a'. European Commission, proljeće 2018a: 30.

No ako se postavljeno pitanje preformulira i ispitanike se pita osjećaju li se Europljanima, rezultati su manje eurofilični nego kod prijašnjeg pitanja.

- U kojoj mjeri se građani EU-a osjećaju pripadnicima svoje nacije, pripadnicima svoje nacije i Europljanima, Europljanima i pripadnicima svoje nacije ili samo Europljanima?

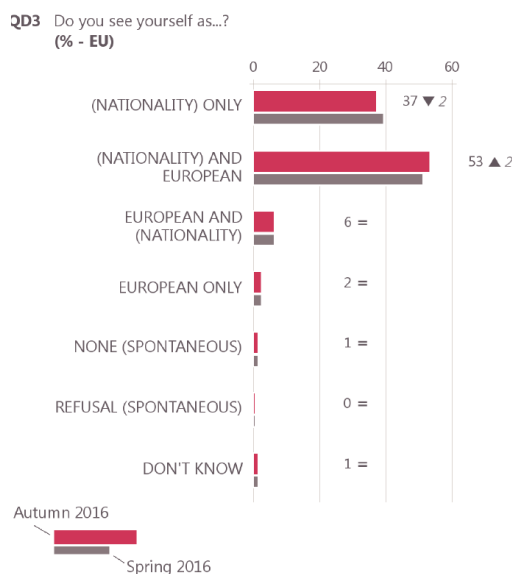
Na postavljeno pitanje u istraživanju standardnog Eurobarometra iz proljeća 2015. godine 38 posto ispitanika osjećalo se isključivo pripadnikom svoje nacije, 52 posto pripadnikom svoje nacije i Europljaninom, 6 posto Europljaninom i pripadnikom svoje nacije, a samo 2 posto isključivo Europljaninom (European Commission, proljeće 2015b: 21).

Iako u obje kategorije prevladavaju eurofilni osjećaji, prema funkcionalnom principu diferencijalne analize muškarci (64 posto) se ipak u većoj mjeri doživljavaju Europljanima od žena (57 posto). Prava razlika vidi se na generacijskoj razini gdje se tek manjina rođenih prije 1946. godine osjeća Europljanima (46 posto) naspram većine u *baby boom* generaciji (58 posto) i generacijama *X* i *Y* (64 posto), kao i na razini obrazovanja gdje se manjina bez obrazovanja ili s osnovnoškolskim obrazovanjem osjeća Europljanima (42 posto) naspram visoko obrazovanih ispitanika (72 posto) te društvenoj razini gdje se tek 44 posto ispitanika radničke klase osjeća Europljanima naspram 84 posto ispitanika koje se smatra višom srednjom klasom (European Commission, proljeće 2015b: 24).

Slika 17. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'. European Commission, proljeće 2015b: 21.

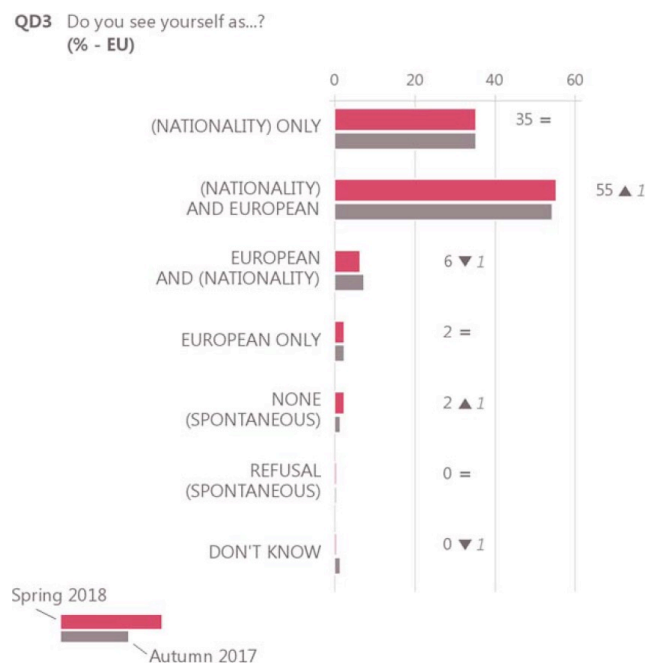
Godinu i pol kasnije promjena rezultata jedva je uočljiva. Postotak ispitanika koji se osjećaju isključivo Europljanima i onih koji se osjećaju na prvom mjestu Europljanima pa pripadnicima svoje nacije stagnira na 2 odnosno 6 posto, dok se postotak ispitanika koji se osjećaju isključivo pripadnicima svoje nacije smanjio za 1 na 37 posto, a postotak ispitanika koji se osjećaju na prvom mjestu pripadnicima svoje nacije pa onda Europljanima porastao za 1 na 52 posto (European Commission, jesen 2016a: 35). Ako u obzir uzmemo funkcionalni princip teorije diferencijacije, rezultat analize ispitanih građana Europske unije je bez značajnih promjena od proljeća 2015. godine (European Commission, jesen 2016a: 39).

Slika 18. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'. European Commission, jesen 2016a: 35.

U istraživanju standardnog Eurobarometra iz proljeća 2018. godine na isto pitanje 55 posto ispitanih odgovorilo je da se osjeća i pripadnikom svoje nacije i Europljaninom, a 35 posto ispitanika da se osjeća isključivo pripadnikom svoje nacije, što je rast odnosno smanjenje od 3 posto od proljeća 2015. godine. Postotak ispitanika koji se osjećaju prvenstveno Europljanima pa pripadnicima svoje nacije te ispitanika koji se osjećaju isključivo Europljanima i dalje stagnira na 6 odnosno 2 posto. Akumulativnim pregledom, 35 posto ispitanika nema osjećaj europskog identiteta, dok se 63 posto ispitanika osjeća u nekom obliku Europljanima te stoga posjeduju europski identitet (European Commission, proljeće 2018a: 35).

Prema funkcionalnoj diferencijalnoj analizi iz proljeća 2018. godine, rezultati nisu previše različiti od rezultata dobivenih kroz istraživanja u proljeće 2015. i jesen 2016. godine, ali postoji jasan pravac kretanja. Rezultati sagledani prema spolu su naspram dva prijašnja pregledana istraživanja još više eurofilični, iako se muškarci (66 posto) i dalje u većem postotku osjećaju Europljanima od žena (61 posto). Višu eurofiličnost prate rezultati po svim funkcionalnim kategorijama, s time da se manjinski broj ispitanika koji se osjećaju Europljanima sada može pronaći samo u dvije kategorije: generacijskoj gdje se Europljanima još uvijek osjeća manjina rođenih prije 1946. godine (47 posto) te kategoriji razine obrazovanja gdje se Europljanima osjeća manjina bez obrazovanja ili s osnovnoškolskim obrazovanjem od 46 posto (European Commission, proljeće 2018a: 38).

Slika 19. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'. European Commission, proljeće 2018a: 35.

Ako se odgovori 'osjećam se pripadnikom svoje nacije i Europljaninom', 'osjećam se Europljaninom i pripadnikom svoje nacije' te 'osjećam se isključivo Europljaninom', sagledaju kao eurofilični odgovori, a odgovor 'osjećam se isključivo pripadnikom svoje nacije' kao euroskeptičan odgovor, u proljeće 2015. godine najveće odstupanje od prosjeka EU-a dogodilo se u Velikoj Britaniji, gdje je čak 64 posto ispitanika dalo euroskeptičan odgovor jer su se osjećali isključivo Britancima. Uz Veliku Britaniju, još samo dvije države članice EU, Cipar s 57 posto i Grčka s 51 posto, imaju većinski euroskeptičan odgovor na postavljeno pitanje (European Commission, proljeće 2015b: 22).

Uoči Brexita u proljeće 2016. godine postotak euroskeptičnih odgovora u Velikoj Britaniji je i dalje na visokih 62 posto (smanjen za 2 posto), u Grčkoj se povećao na 55 posto (uoči početka trećeg dijela ekonomskog paketa spašavanja), dok se na Cipru smanjio, a u Bugarskoj i Latviji povećao na 50 posto (European Commission, proljeće 2016b: 22). U proljeće 2018. godine države članice s najjačim osjećajem euroskepticizma su i dalje Grčka i Velika Britanija, gdje se 51 posto ispitanika osjeća samo Grcima odnosno Britancima (European Commission, proljeće 2018a: 37).

Izdvojen iz konteksta europske situacije, za pretpostaviti je da Junckerov govorni čin koji je sekuritizirao uspostavu vojske EU-a ne bi presudno utjecao na promjenu u osjećaju povezanosti među Europljanima. No s obzirom na suosjećanje pri susretu sa zajedničkim izazovima EU-a (imigracija i terorizam), strah od ruske agresivne politike i ponos na čvrstinu zajedničkog odgovora, za pretpostaviti je da jest.

c) Suverenitet (referentni objekt negativne sekuritizacije)

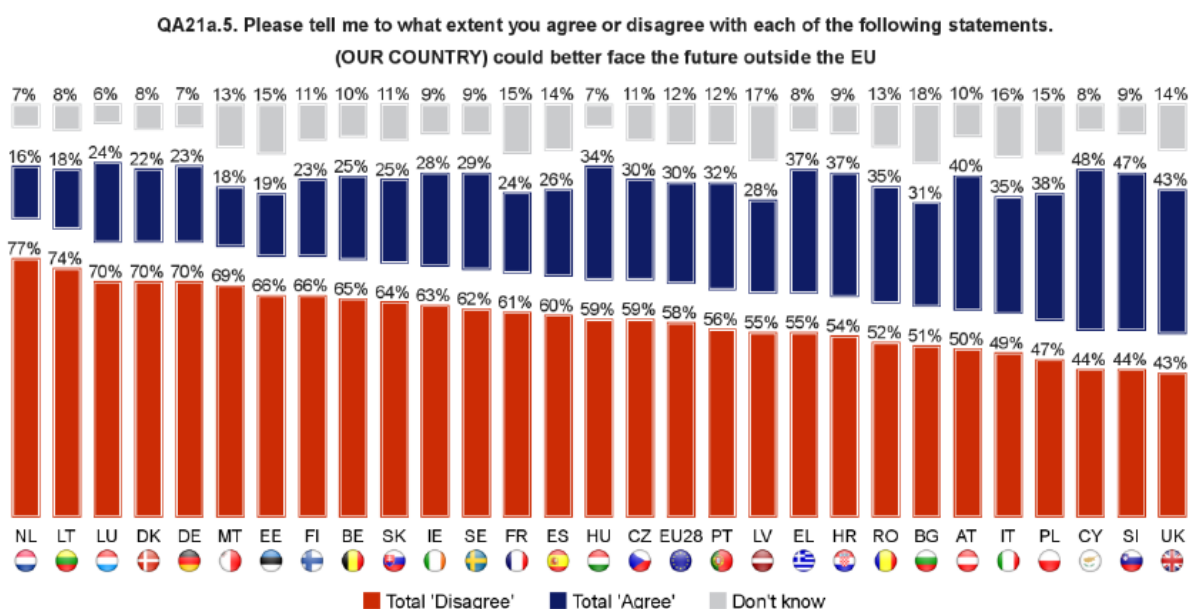
Suverenitet kao referentni objekt država članica sekuritiziran je na cijelo društvo EU-a, no njegova ciljana skupina je euroskeptični dio europskog građanstva. Provođitelji negativne sekuritizacije koji sekuritiziraju narativ u kojem je suverenitet država članica u egzistencijalnoj prijetnji od uspostave vojske EU-a tvrde da bi državama članicama bilo bolje izvan EU-a ili da se mora stati na kraj prebacivanju daljnjih kompetencija s nacionalne na supranacionalnu razinu.

- Misle li građani EU-a da bi njihovoj državi članici bilo bolje izvan EU-a?

Da je Velika Britanija zbilja država članica s najistaknutijim osjećajem euroskepticizma među svojim građanima potvrđuju i odgovori na pitanje slažete li se s tvrdnjom da bi vašoj državi

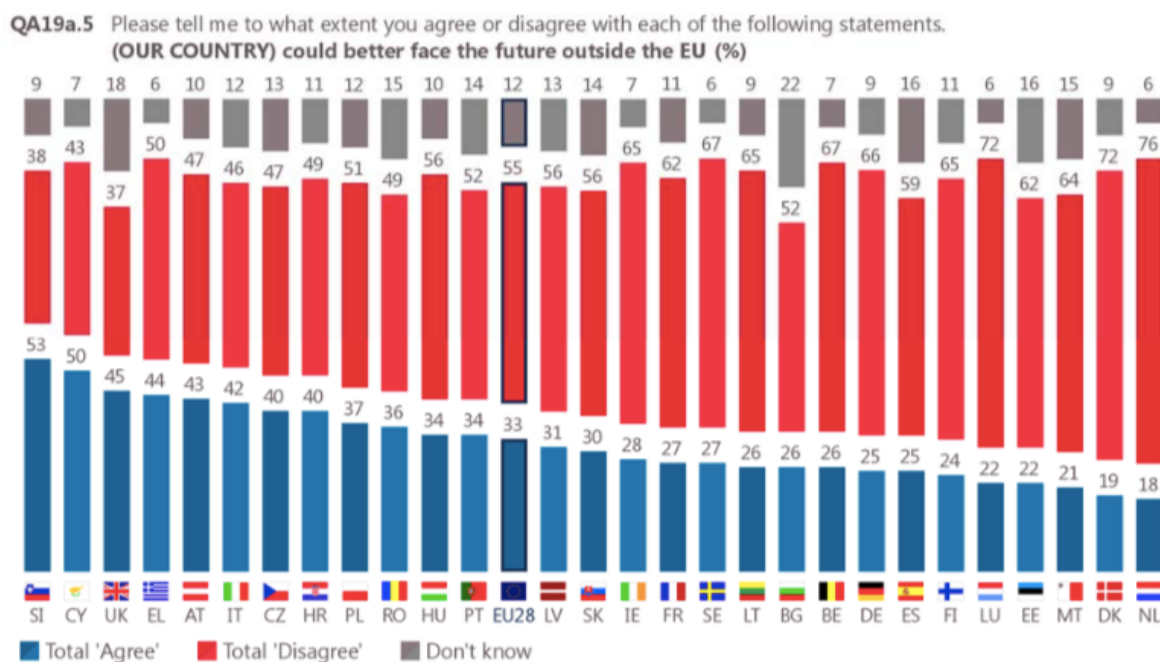
bilo bolje izvan Europske unije u istraživanjima standardnog Eurobarometra iz proljeće 2015. (nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije uspostave vojske Europske unije te protureakcije u vidu obnove negativne sekuritizacije), proljeća 2016. (uoči Brexita), jeseni 2016. (dva mjeseca nakon Brexita) te zadnjeg istraživanja iz proljeća 2018. godine.

U proljeće 2015., dok se sveukupno 58 posto građana EU-a nije slagalo s tvrdnjom kako bi njihovoj državi bilo bolje izvan Unije, 48 posto ispitanih Ciprana, 47 posto ispitanih Slovenaca te 43 posto ispitanih Britanaca složilo se s navedenom tvrdnjom. Istovremeno je Velika Britanija imala najmanji postotak ispitanika (43 posto) od svih država članica koji su proturječili navedenoj tvrdnji, dok 14 posto ispitanih Britanaca nije znalo slažu li se ili ne s navedenom tvrdnjom (European Commission, proljeće 2015a: 99).

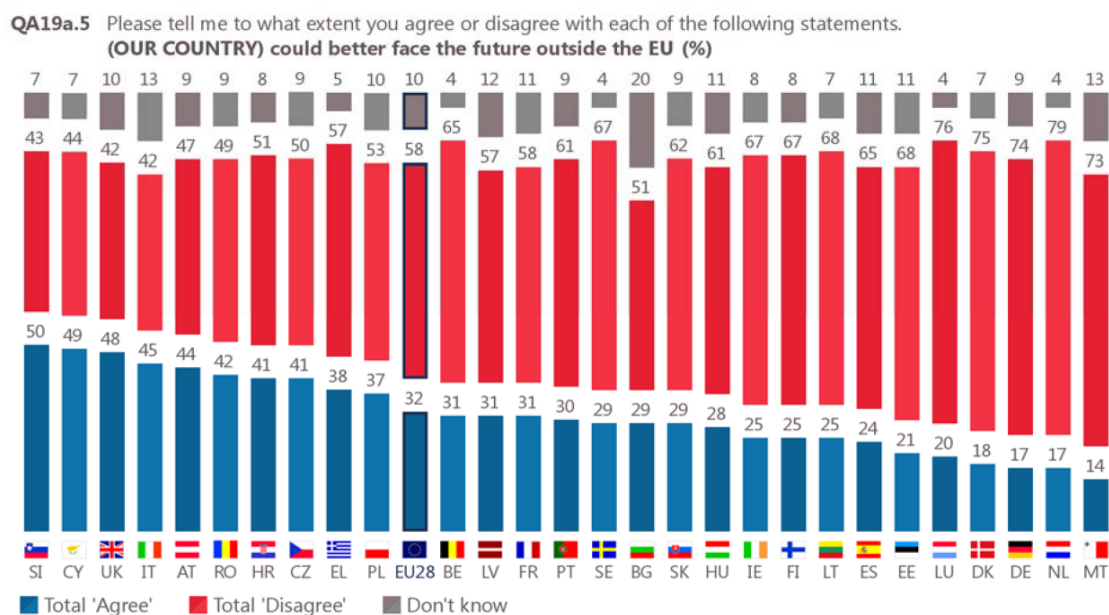
Slika 20. Anketa 'Državi članici bilo bi bolje izvan EU-a'. European Commission, proljeće 2015a: 99.

Godinu dana kasnije, u proljeće 2016. godine, 3 posto manje građana EU-a (55 posto) nije se slagalo s tvrdnjom kako bi njihovoj državi bilo bolje izvan EU-a. S 53 posto ispitanika koji su se slagali s navedenom tvrdnjom Slovenija je bila država članica s najjačim osjećajem euroskepticizma, dok ju je s 50 posto ispitanih euroskeptika pratio Cipar. Mjesec dana uoči referenduma o članstvu u EU-a, broj ispitanika koji su smatrali da bi Velikoj Britaniji bilo bolje izvan EU-a porastao je na 45 posto, no značajnija je činjenica da je broj ispitanika koji je proturječio navedenoj tvrdnji pao s 43 posto, koliko ih je bilo u proljeće 2015., na svega 37 posto s 18 posto neodlučnih ispitanika (European Commission, proljeće 2016a: 75).

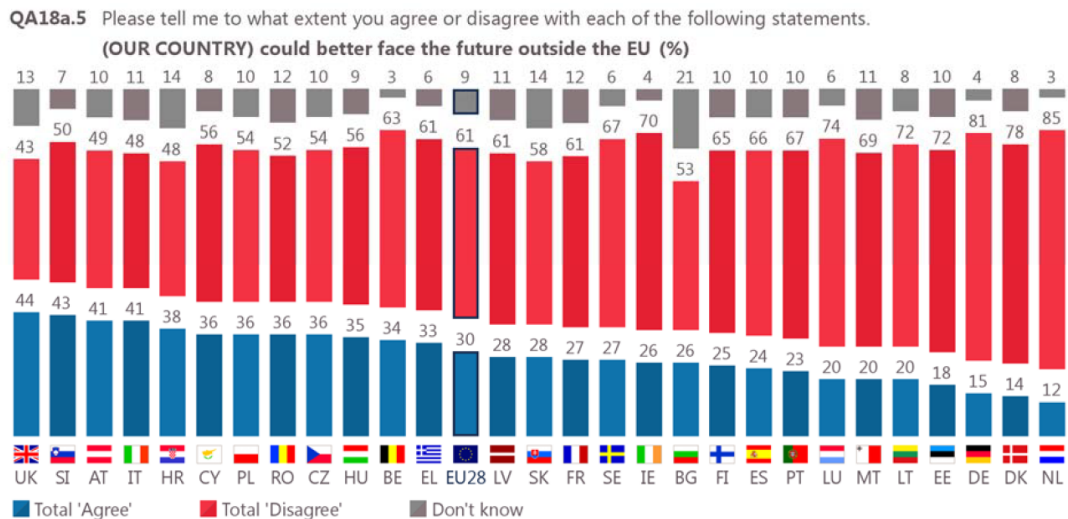
Slika 21. Anketa 'Državi članici bilo bi bolje izvan EU-a'. European Commission, proljeće 2016a: 75.

Jesen 2016. godine, nakon Brexita, donosi obnovljeno povjerenje u EU te se postotak građana EU-a koji se ne slažu s tvrdnjom kako bi njihovoj državi bilo bolje izvan Unije vraća na 58 posto, iako se i dalje većina ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom u Sloveniji (50 posto), Cipru (49 posto), Velikoj Britaniji (48 posto) te po prvi put (u analiziranim anketama u ovom radu) u Italiji gdje se 45 posto ispitanika slaže s tvrdnjom da bi Italiji bilo bolje izvan EU-a naspram 42 posto ispitanika koji se ne slažu s tvrdnjom (European Commission, jesen 2016b: 81).

Slika 22. Anketa 'Državi članici bilo bi bolje izvan EU-a'. European Commission, jesen 2016b: 81.

U proljeće 2018. godine čak se 61 posto Europljana ne slaže s tvrdnjom da bi njihovoj državi bilo bolje izvan EU-a, a Velika Britanija je sada jedina država Unije u kojoj se više ispitanika slaže s navedenom tvrdnjom (44 posto), nego joj proturječi (43 posto) (European Commission, proljeće 2018d: 80).

Slika 23. Anketa 'Državi članici bilo bi bolje izvan EU-a'. European Commission, proljeće 2018d: 80.

U proljeće 2016. godine euroskeptični građani EU-a koji su smatrali da bi njihovoj državi bilo bolje izvan EU-a nisu se izrazito razlikovali po spolu s obzirom na to da se 33 posto ispitanih muškaraca i 32 posto ispitanih žena slagalo s ponuđenom izjavom, no zamjetan broj žena (15 posto) nije znalo odgovor na pitanje u odnosu na 9 posto muškaraca. Prema dobi, najjači osjećaj euroskepticizma osjeća dobna skupina 25-39 (34 posto), no vrlo blizu se nalaze sredovječni ispitanici (45-54) te ispitanici stariji od 55 godina (33 posto), dok su najmanje euroskeptični mladi ispitanici između 15 i 24 godine (29 posto). Veća razlika vidi se ako se napravi diferencijacija prema obrazovanju. Ispitanici bez obrazovanja ili s najvišim osnovnoškolskim (39 posto) te ispitanici sa srednjoškolskim (37 posto) obrazovanjem zamjetno su euroskeptičniji od visokoobrazovanih i studenata (25 posto). Prema tipu zaposlenja, vidi se razlika kod menadžera (26 posto) i studenata (25 posto) naspram ostalih kategorija koje sve blago prelaze prosjek EU-a od 33 posto: samozaposleni s 35 posto, uredski službenici i profesionalci s 34 posto, fizički radnici s 36 posto, domaćice/ni s 34 posto, nezaposleni s 37 posto te umirovljenici s 33 posto (European Commission, proljeće 2016a: 76).

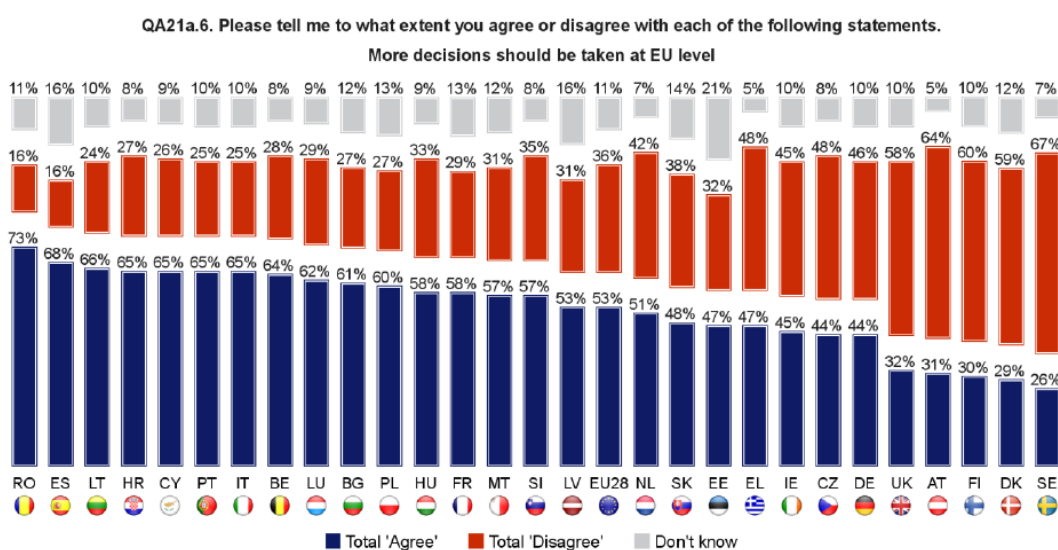
Šest mjeseci kasnije dogodila se zamjetnija razlika po spolu te tada 34 posto muškaraca smatra da bi njihovoj zemlji bilo bolje izvan EU-a naspram 31 posto žena. Prema dobi, stariji ispitanici

su postali euroskeptičniji od mlađih, sredovječni ispitanici s 34 posto, a stariji od 55 godina s 35 posto, dok se postotak euroskeptičnih mlađih ispitanika smanjio i to u dobnoj skupini 25-39 za 3 posto, a u dobnoj skupini 15-24 za 2 posto. Prema tipu zaposlenja, smanjio se postotak euroskeptičnih samozaposlenih i studenata za 4 posto, menadžera za 2 posto te uredskih službenika i profesionalaca za 1 posto, dok je porastao broj euroskeptičnih fizičkih radnika i domaćica/na za 1 posto te nezaposlenih i umirovljenika za 2 posto. Ako se diferencijacija upotrebi po stupnju obrazovanja, jedina zamjetna razlika od prije 6 mjeseci je smanjenje broja euroskeptičnih studenata za 4 posto (European Commission, jesen 2016b: 82).

U proljeće 2018. godine smanjenje euroskeptičnosti na razini EU-a u istom omjeru, kao i kod prethodnih analiza, prati sve diferencijalne kategorije po funkcionalnom principu osim ispitanika s najviše osnovnoškolskim obrazovanjem od kojih 37 posto smatra da bi njihovoj zemlji bilo bolje izvan EU-a (European Commission, proljeće 2018d: 82).

- Žele li građani EU-a da se više odluka donosi na EU razini?

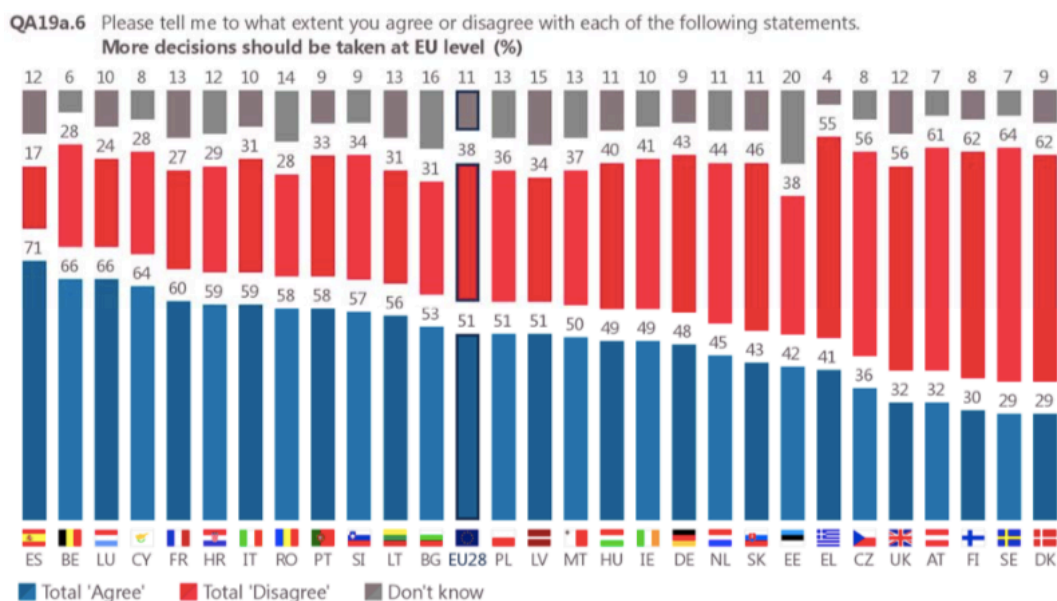
Drugo pitanje u istraživanjima Eurobarometra na temelju kojeg se može uočiti koliko je suverenitet države članice važan njezinim građanima jest slažete li se s tvrdnjom da se više odluka treba donositi na EU razini. U proljeće 2015. godine 53 posto ispitanih građana Unije složilo se s navedenom tvrdnjom, no u čak 8 država članica više ispitanika se usprotivilo tvrdnji nego što se složilo s njome: Švedskoj (67 posto), Austriji (64 posto), Finskoj (60 posto), Danskoj (59 posto), Velikoj Britaniji (58 posto), Češkoj i Grčkoj (48 posto) te Njemačkoj (46 posto) (European Commission, proljeće 2015a: 186).

Slika 24. Anketa 'Trebalo bi više odluka donositi na EU razini'. European Commission, proljeće 2015a:

Ako ove rezultate usporedimo s rezultatima ankete iz istog razdoblja o slaganju s izjavom da bi državi članici bilo bolje izvan EU-a, vidljivo je da Danska i Njemačka (70 posto ispitanih se ne slaže s tvrdnjom), Finska (66 posto se ne slaže s tvrdnjom), Švedska (62 posto se ne slaže s tvrdnjom), Češka (59 posto se ne slaže s tvrdnjom) te Austrija i Grčka (55 posto se ne slaže s tvrdnjom) nisu euroskeptične poput Velike Britanije u kojoj se 43 posto ispitanika i usprotivilo navedenoj tvrdnji i s njome složilo (European Commission, proljeće 2015a: 99). Ovo pitanje nije najbolje sredstvo pomoću kojeg se može otkriti euroskepticizam, ali je odgovarajuće sredstvo za otkrivanje konfederacijskih i federacijskih preferencija.

Godinu dana kasnije u proljeće 2016. i u trenutku vrhunca negativne sekuritizacije, ukupni postotak građana Unije koji se slaže s tvrdnjom da više odluka treba donositi na EU razini pada za dva posto na 51 posto te se ponovno u 8 zemalja Unije više ispitanika protivi tvrdnji nego što se s njome slaže: Švedskoj (64 posto), Danskoj i Finskoj (62 posto), Austriji (61 posto), Češkoj i Velikoj Britaniji (56 posto), Grčkoj (55 posto) te Slovačkoj (46 posto) (European Commission, proljeće 2016a: 152).

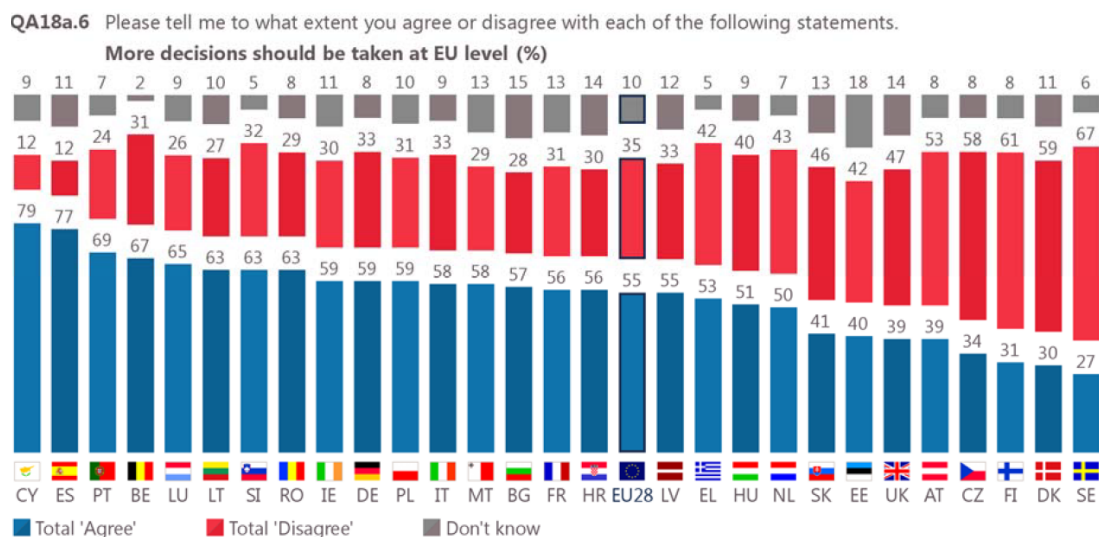

Slika 25. Anketa 'Trebalo li više odluka donositi na EU razini'. European Commission, proljeće 2016a:

152.

Nakon Brexita, pobjede Trumpa na američkim predsjedničkim izborima, raskrinkavanja ruske kibernetičke propagande te ruskog utjecaja na Brexit i američke predsjedničke izbore 2016. godine, kao i suradnje s euroskeptičnim europskim strankama, u proljeće 2018. godine 55 posto građana Unije slaže se s tvrdnjom da treba više odluka donositi na EU razini. Kao i do sada, Šveđani se najviše protive navedenoj tvrdnji (67 posto), a slijede ih Fini (61 posto), Danci (59

posto), Česi (58 posto), Austrijanci (53 posto), Britanci (47 posto), Slovaci (46 posto) te Estonci (42 posto) (European Commission, proljeće 2018d: 170).

Slika 26. Anketa 'Trebali bi više odluka donositi na EU razini'. European Commission, proljeće 2018d: 170.

Prema funkcionalnoj diferencijaciji odgovora na pitanje slažete li se da se više odluka treba donositi na EU razini, u proljeće 2015. godine muškarci su imali definiranije mišljenje od žena kod kojih čak 14 posto nije znalo dati odgovor, dok je 55 posto muškaraca bilo za donošenje više odluka na EU razini, a 37 posto protiv, naspram 50 posto žena za i 36 posto protiv. I po svim ostalim analiziranim funkcionalnim kategorijama postotak ispitanika koji je za donošenje više odluka na EU razini veći je od postotka ispitanika koji su protiv. Najmanje skloni prenošenju nacionalnih nadležnosti na supranacionalnu razinu su stariji od 55 godina (49 posto), generacija rođenih prije 1946. godine (43 posto), ispitanici sa samo osnovnoškolskim obrazovanjem ili bez obrazovanja (46 posto), umirovljenici (48 posto) te radnička (46 posto) i niža srednja klasa s 49 posto (European Commission, proljeće 2015a: 188).

Godinu dana poslije građani EU-a su nešto manje skloni da se nadležnosti donošenja odluka prenesu na supranacionalnu razinu, što je vidljivo u skoro svim analiziranim funkcionalnim kategorijama diferencijacije osim kod mladih ispitanika čije se mišljenje ispitanika u dobnim skupinama 15-24 i 25-39 postotkom nije promijenilo, dok su studenti (62 posto) i menadžeri (52 posto) postali skloniji toj ideji. Razmjerno veća nesklonost ideji nego li je bila u proljeće 2015. godine može se primijetiti kod samozaposlenih ispitanika (-6 posto) i ispitanika više klase (-9 posto), a ispitanici rođeni prije 1946. godine su jedina kategorija funkcionalne diferencijacije kod koje je postotak ispitanika sklonijih prenošenju više nadležnosti na

supranacionalnu razinu jednak postotku nesklonih ispitanika (42 posto) (European Commission, proljeće 2016a: 154).

U proljeće 2018. godine sklonost ispitanika prenošenju većih nadležnosti donošenja odluka na EU razinu vraća se na razinu iz proljeća 2015. godine (55 posto), a može se zamijetiti porast postotka žena (+5 posto) sklonijih ideji, iako su muškarci (56 posto) ukupno i dalje skloniji ideji jačanja supranacionalne razine nauštrb nacionalne od žena (54 posto). Sve ostale analizirane kategorije funkcionalne diferencijacije se nalaze na ili iznad 50 posto prema sklonosti ideji osim kategorije ispitanika bez obrazovanja ili s osnovnoškolskim obrazovanjem (49 posto). Najskloniji ideji i dalje su studenti (65 posto), viša srednja klasa (64 posto), ispitanici u dobnoj skupini 15-24 (63 posto) te ispitanici iz više klase sa 66 posto (European Commission, proljeće 2018d: 172).

Ispitanici više klase imali su najveću oscilaciju u sklonosti toj ideji sa 61 posto u proljeće 2015. (European Commission, proljeće 2015a: 188), padom od 9 posto na 52 posto godinu poslije (European Commission, proljeće 2016a: 154) te povratkom na visokih 66 posto u proljeće 2018. godine (European Commission, proljeće 2018d: 172).

- Žele li građani EU-a da se u polju promocije demokracije i mira više odluka donosi na EU razini?

Sagledavajući specifična područja, u proljeće 2018. godine na pitanje treba li se više ili manje odluka treba donositi na EU razini u promicanju demokracije i mira (što je područje ZVSP-a) 77 posto građana EU odgovara kako smatra da više odluka treba donositi na EU razini. Građani Velike Britanije u najmanjoj mjeri smatraju da se odluke vezane uz demokraciju i mir trebaju donositi na EU razini (61 posto), s time da 28 posto ispitanih smatra da se na EU razini treba donositi manje odluka vezanih uz demokraciju i mir ili da ne treba mijenjati trenutnu situaciju (19 posto ispitanih je za manje, a 9 posto za status quo), a čak 11 posto ne zna odgovor na pitanje. Iza Velike Britanije nalaze se Austrija u kojoj 65 posto ispitanika smatra da se na EU razini treba donositi više odluka vezanih uz demokraciju i mir, 31 posto smatra da treba manje odluka ili ne mijenjati ništa (24 posto za manje, 7 posto za status quo), a 4 posto ne zna odgovor na pitanje, te Hrvatska u kojoj 67 posto građana smatra da se na EU razini treba donositi više odluka vezanih uz demokraciju i mir, 30 posto smatra da treba manje odluka ili ne mijenjati ništa (24 posto za manje, 6 posto za status quo), a 3 posto ne zna odgovor na pitanje (European Commission, proljeće 2018b: 184).

Trend kod slično postavljenih pitanja koji iščitavamo iz analize anketa jest: što se politika bavi globalnijim pitanjima, građani EU-a u većem postotku smatraju da se odluke trebaju donositi u većem obimu na supranacionalnoj razini. Tako 81 posto građana EU-a misli da se više odluka treba donositi na EU razini kada je u pitanju terorizam (European Commission, proljeće 2018b: 181), 79 posto kod zaštite okoliša (European Commission, proljeće 2018b: 187), 73 posto u osiguranju opskrbe energijom (European Commission, proljeće 2018b: 185), 72 posto u pitanjima imigracije van granica EU-a (European Commission, proljeće 2018b: 186), 70 posto u pitanjima spolne ravnopravnosti (European Commission, proljeće 2018b: 183), a samo 62 posto građana kod pitanja poticanja ulaganja i stvaranje novih radnih mjesta (European Commission, proljeće 2018b: 188) te 60 posto u pitanjima zdravstvene i socijalne zaštite (European Commission, proljeće 2018b: 182).

- Jesu li građani EU-a optimistični ili pesimistični u vezi budućnosti EU-a?

Ako sagledamo stupanj optimizam/pesimizma vezanog uz budućnost Europske unije, u proljeće 2015. godine odmah nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a, 58 posto građana bilo je optimistično prema budućnosti EU-a. Najpesimističnije države Unije, u kojima je više ispitanih građana pesimistično nego optimistično u vezi budućnosti EU-a, bile su Grčka s 57 posto i Cipar s 54 posto (European Commission, proljeće 2015a: 191). Prema funkcionalnoj diferencijaciji, muškarci (60 posto) su optimističniji od žena (56 posto), Y generacija (65 posto) od svih drugih generacija, s najvećim omjerom od ispitanika rođenih prije 1946. godine (49 posto), te visokoobrazovani (66 posto) od niskoobrazovanih (42 posto) ispitanika. Prema društvenoj kategoriji, studenti su najoptimističniji sa 72 posto, dok su nezaposlenih najpesimističniji s 44 posto. Jedina kategorija koja je više pesimistična nego optimistična je kategorija niskoobrazovanih ispitanika (osnovna škola ili bez obrazovanja), gdje je 47 posto ispitanika pesimistično prema 42 posto onih optimističnih (European Commission, proljeće 2015a: 192).

Godinu poslije, za vrijeme vrhunca negativne sekuritizacije te euroskeptičnih napada na Europsku uniju, optimizam vezan za budućnost EU-a pada na 50 posto. Najpesimističnije zemlje (više ispitanih građana je pesimistično nego optimistično u vezi budućnosti EU-a) predvodi Grčka (70 posto), a slijede ju Cipar (54 posto), Mađarska (52 posto), Francuska i Njemačka (51 posto), Češka (50 posto) te Velika Britanija s 46 posto (European Commission, proljeće 2016a: 157). Iako se prema prijašnjim anketama da zaključiti da je najveći broj pesimističnih ispitanika euroskeptičan, ipak u odgovorima ispitanika na ovo pitanje zasigurno

postoji jak utjecaj straha eurofila za budućnost EU zbog izazova koji su tijekom istraživanja i dalje vrlo izraženi. Prema funkcionalnoj diferencijaciji, situacija je slična onoj godinu ranije, s razlikom da su uz niskoobrazovane pretežno pesimistični i stariji od 55 godina (48 posto), nezaposleni (51 posto), umirovljenici (48 posto) te pripadnici radničke klase s 49 posto (European Commission, proljeće 2016a: 159).

U proljeće 2018. godine je u samo dvije države članice više ispitanih građana pesimistično nego optimistično: u Grčkoj 53 naspram 42 posto te u Velikoj Britaniji 48 naspram 43 posto, dok je na razini EU 58 posto građana optimistično prema budućnosti EU-a (European Commission, proljeće 2018d: 175). Rast optimizma vidi se i u analizi funkcionalne diferencijacije, gdje su sada ispitanici po svim kategorijama optimistični prema budućnosti EU-a predvođeni s izrazito optimističnim studentima (71 posto) te pripadnicima više srednje klase (71 posto) i više klase (72 posto) (European Commission, proljeće 2018d: 177).

Prema rezultatima analiziranih anketa, vidljivo je da je negativna sekuritizacija imala vrlo velik utjecaj na građane EU-a uoči britanskog referenduma o članstvu u EU, no njezin utjecaj se više vidi u jačanju pesimizma, nego li u povjerenju prema institucijama EU-a naspram nacionalnih institucija s obzirom na to da većina građana postojano smatra da se više odluka treba donositi na supranacionalnoj razini.

d) NATO (referentni objekt negativne sekuritizacije)

Provoditelji negativne sekuritizacije, uz sekuritiziranje opstanka suvereniteta država članica EU, sekuritiziraju i opstanak NATO saveza. Vid negativne sekuritizacije koja za referentni objekt ima opstanak NATO-a ne poriče da je Rusija prijetnja sigurnosti, kako EU, tako i globalnom sigurnosnom sustavu, no smatraju da je NATO sasvim sposoban, štoviše jedini sposoban, riješiti sigurnosni problem ruske revizionističke politike. Egzistencijalna prijetnja se za njih ne nalazi u ruskoj vanjskoj politici, već u ideji uspostave vojske EU-a jer sama ta ideja podriva čvrstoću i značaj NATO saveza te je time uspostava vojske EU-a egzistencijalna prijetnja ne samo NATO-u, već i sigurnosti općenito. Ovaj vid negativne sekuritizacije istovremeno kritizira uspostavu vojske EU-a i promovira značaj NATO saveza.

- Smatraju li građani EU-a NATO savez pozitivnim?

Nažalost, trenutno ne postoji potpuno i detaljno istraživanje vezanog uz pozitivne/negativne stavove građana država članica NATO savez prema NATO-u koji je referentni objekt negativne

sekuritizacije. PewGlobal.org (2018) napravio je u razdoblju od 2007. do 2017. u određenim članicama Saveza nepotpuno istraživanje te se ovaj rad referira na te dostupne, iako nepotpune podatke. Prema tom istraživanju i dostupnosti podataka, zanimljivo je primijetiti promjenu u naklonjenosti građana najvećih europskih država članica NATO-a koje su također i države članice EU-a: Francuskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Španjolskoj i Velikoj Britaniji, kao i kod građana Rusije kod kojih možemo primijetiti utjecaj ruske negativne sekuritizacije.

U navedenom razdoblju Francuzi su najpozitivniji stav prema NATO-u imali 2011. kada mu je čak 70 posto ispitanih bilo naklonjeno, a najnegativnije 2016. godine kada je tek 49 posto ispitanika imalo pozitivan stav o Savezu. Nijemci imaju nešto manje oscilacije u naklonjenosti prema Savezu te su mu 2017. godine bili najnaklonjeniji (67 posto), a 2015. najmanje naklonjeni (55 posto), dok su stavovi Španjolca prema NATO-u u postojanom negativnom padu od 2011. godine kad je 62 posto ispitanih imalo pozitivan stav, preko 42 posto u 2013., do 45 posto u 2017. godini.

NATO-u najnaklonjenija europska zemlja je Poljska u kojoj pozitivan stav uvijek prelazi 70 posto, s iznimkom u 2013. godini (64 posto). U Velikoj Britaniji, državi članici u kojoj je negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a s obzirom na očuvanje NATO saveza kao referentnog objekta sekuritizacije bila najsnažnija, skoro da nema oscilacija u naklonjenosti građana koja uvijek prelazi 60 posto s iznimkom u 2013. godini (59 posto).

Do you have a favorable or unfavorable view of NATO?

Favorable Unfavorable View all countries on this question

Europe: Percent responding **Favorable**, all years measured

COUNTRY	2007	2010	2011	2012	2013	2015	2016	2017
Bulgaria	54	-	-	-	-	-	-	-
Czech Republic	60	-	-	51	56	-	-	-
France	-	68	70	67	58	64	49	60
Germany	-	57	60	65	59	55	59	67
Greece	-	-	-	20	25	-	25	33
Hungary	-	-	-	-	-	-	57	60
Italy	-	-	-	61	60	64	59	57
Lithuania	-	-	65	-	-	-	-	-
Netherlands	-	-	-	-	-	-	72	79
Poland	72	77	72	70	64	74	70	79
Russia	30	40	37	22	27	12	-	-
Slovakia	53	-	-	-	-	-	-	-
Spain	-	53	62	45	42	47	44	45
Sweden	-	-	-	-	-	-	58	65
Ukraine	-	-	-	-	-	58	-	-
United Kingdom	-	60	63	62	59	60	61	62

Slika 27. Anketa 'Pozitivan ili negativan stav o NATO savezu'. PewGlobal.org, 2018.

Godine 2017. najpozitivnije stavove prema Savezu ima Poljska (79 posto), a najmanje pozitivne Španjolska (45 posto), dok 67 posto Nijemaca, 62 posto Britanaca i 60 posto Francuza smatra NATO pozitivnim.

Rezultati prikazani na slici 27 neujednačeni su što najviše govori o sukobu pozitivne i negativne sekuritizacije kada je u pitanju povjerenje prema NATO savezu. Jedna od premisa pozitivne sekuritizacije je nepovjerenje u NATO savez zbog dolaska Donalda Trampa na vlast u SAD-u, pa se djelovanje tog narativa može primijetiti u rezultatima istraživanja u Italiji i Španjolskoj, ali od toga ipak jači utjecaj imaju strah od egzistencijalne prijetnje Rusije i doživljaj potrebnosti NATO saveza.

e) Percepcija ZSOP-a i ideje o vojsci Europske unije

Na temelju dosadašnje analize rezultata istraživanja uočava se da iako građani EU smatraju u velikoj mjeri svoju državu, grad, općinu ili selo te svoje susjedstvo sigurnima i sve sigurnijima, EU kao cjelinu smatraju sve nesigurnijom u najvećoj mjeri zbog opasnosti od terorizma te imigracijske krize, ali i nesigurnosti na vanjskim granicama Unije. Također sve više građana država članica osjeća se građanima EU-a. U proljeće 2010. 62 posto ispitanika osjećalo se građanima EU-a, a u proljeće 2018. godine njih 70 posto (European Commission, proljeće 2018a: 29). Iako mnogo sporije od rasta osjećaja europskog identiteta, želja za jačom unifikacijom u donošenju odluka na razini EU-a raste, a pogotovo ako je u pitanju donošenje odluka unutar ZVSP-a.

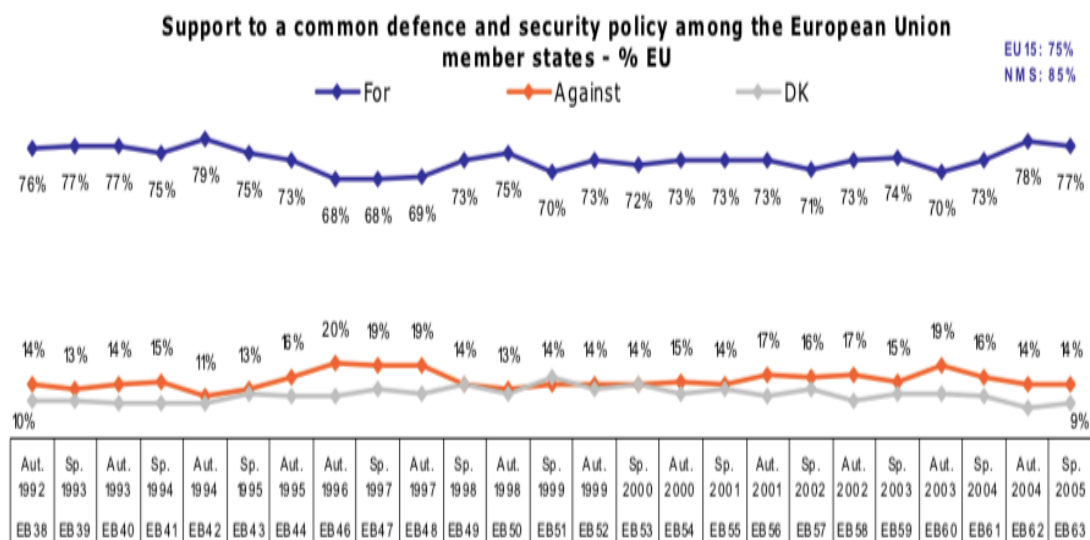
U zadnjih desetak godina sigurnosna preokupaciju građana EU-a se pomakla s njihove neposredne okoline i države prema sigurnosti vanjskih granica Unije (što je razumljivo s obzirom na to da je većina država članica u šengenskom prostoru, a one koje nisu teže ući) i sigurnosnim izazovima koje izvorište imaju izvan Unije (imigracija i terorizam). Iz istraživanja je vidljivo da su događaji koje Europljani percipiraju negativno po sigurnost Unije i međunarodni sigurnosni sustav, a koje provoditelji sekuritizacija predstavljaju kao egzistencijalne prijetnje Uniji i državama članicama (terorizam, nekontrolirana imigracija, ruska vanjskopolitička agresivnost, Brexit te izbor izolacionističkog i prema EU negativno nastrojenog predsjednika SAD-a) ujedinili građane EU-a pod zajedničkim nazivnikom europskog identiteta i željom za jačom daljnjom unifikacijom Unije.

Kao što se može primijetiti iz prethodnog dijela analize, što je pitanje globalnije i općenitije (terorizam, zaštita okoliša, pacifikacija međunarodnog sigurnosnog sustava, opskrba

energijom, imigracija), to su građani spremniji prenijeti nadležnost donošenja odluka na supranacionalnu razinu. Trend prate i stavovi građana povezani sa zajedničkom sigurnosnom i obrambenom politikom Unije.

- Podržavaju li građani EU-a europsku sigurnosnu i obrambenu politiku?

Analizom potpore građana EU-a prema ZSOP-u od 1992. do 2018. godine uočava se postojana naklonost ZSOP-u jer je postotak građana koji podržava europsku sigurnosnu i obrambenu politiku skoro uvijek iznad 70 posto s vrlo malim oscilacijama.

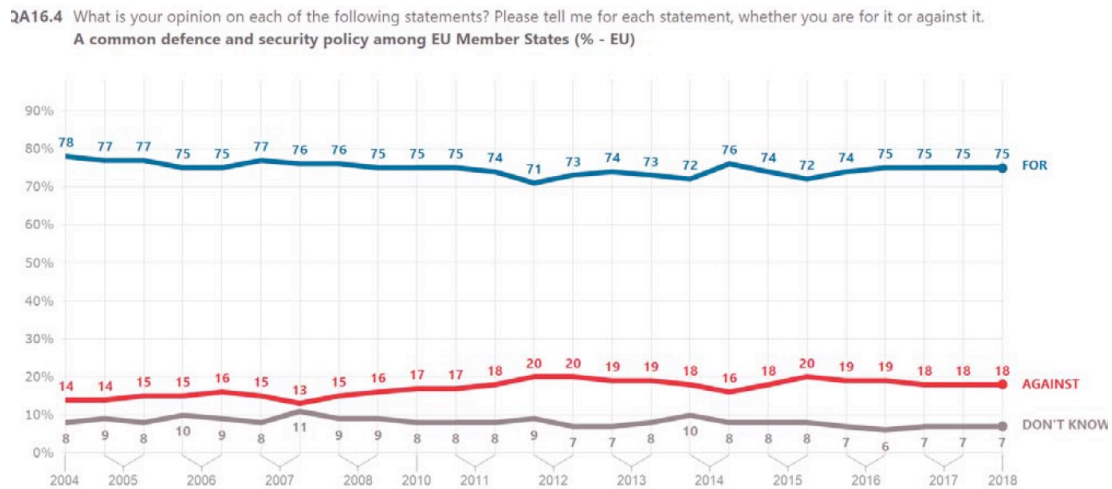

Slika 28. Anketa 'Podržavanje ZSOP-a'. European Commission, 2005: 63.

Najveći pad potpore dogodio se u jesen 1996. godine, netom nakon završetka ratova na području bivše Jugoslavije, kada je potpora tada još neustanovljenoj politici prvi i jedini put pala ispod 70 posto – 68 posto iznosila je u jesen 1996. i proljeće 1997. te 69 posto u jesen 1997. godine. Treba napomenuti da je to vrijeme novog brendiranja NATO saveza kao svjetskog policajca nakon raspada SSSR-a. Nakon pokretanja Iračkog rata u proljeće 2003. godine potpora ZSOP-u pada na 70 posto, no bitno je da je tada prvi put nakon intenzivne obnove uloge NATO saveza u periodu 1996.-1997. postotak ispitanika koji se protivi zajedničkoj europskoj sigurnosnoj i obrambenoj politici skočio na 19 posto (European Commission, 2005: 63).

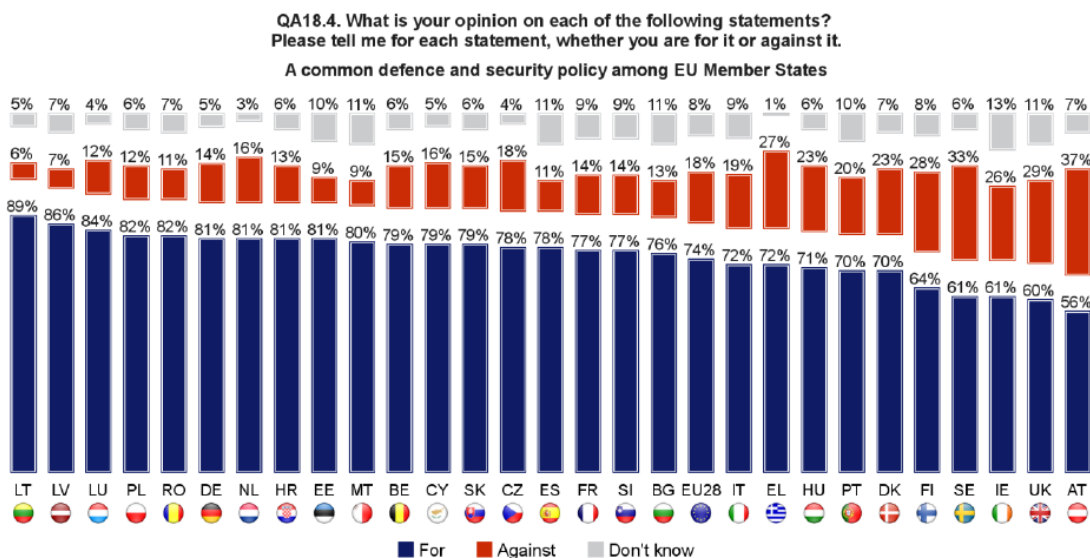
Nakon institucionaliziranja *Lisabonskim ugovorom* potpora ZSOP-u imala je tri blaga pada. U proljeće 2012. godine, za vrijeme trajanja financijske krize kada je popularnost cijele Unije kao projekta imala blagi pad potpore, potpora ZSOP-u pala je za tri posto na 71 posto, a u proljeće

2014. te jesen 2015. godine na 72 posto što se može povezati s pesimizmom građana pri intenziviranju imigracijske krize (European Commission, proljeće 2018e: 5).

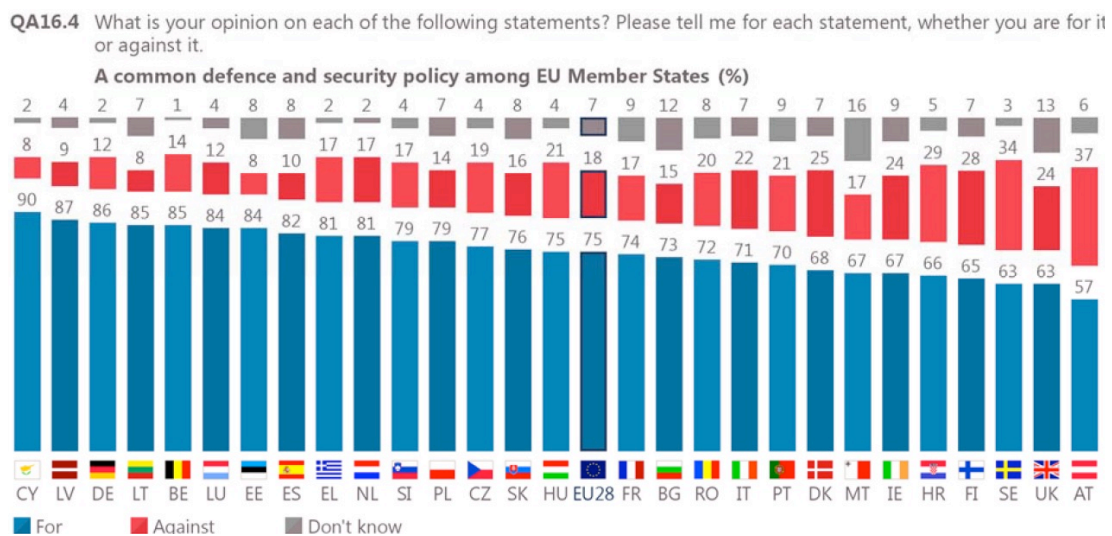
Slika 29. Anкета 'Podržavanje ZSOP-a'. European Commission, proljeće 2018e: 5.

Ako sagledamo potporu ZSOP-u po državama članicama, u proljeće 2015. godine najmanja potpora dolazi iz država koje u međunarodnom sigurnosnom sustavu pribjegavaju sigurnosnoj strategiji neutralnosti: Austrije (56 posto), Irske (61 posto), Švedske (61 posto) i Finske (64 posto) te Velike Britanije (60 posto). Zanimljivo je primijetiti da i najveći postotak ispitanika koji se izričito protive ZSOP-u dolazi iz Austrije (37 posto), Švedske (33 posto), Velike Britanije (29 posto) i Finske (28 posto) (European Commission, proljeće 2015a: 163).

Slika 30. Anкета 'Podržavanje ZSOP-a'. European Commission, proljeće 2015a: 163.

Za vrijeme najintenzivnije kampanje provodioca negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a u proljeće 2016., iako potpora ZSOP-u na EU razini ostaje ista (74 posto), naspram prethodnog istraživanja u jesen 2015., najveća negativna promjena u potpori ZSOP-u primjećuje se kod Finaca (-7 posto), Britanaca (-4 posto) i Estonaca (-3 posto), a pozitivna kod Iraca (+12 posto), Čeha (+9 posto), Mađara (+7 posto) i Hrvata (+6 posto) (European Commission, proljeće 2016c: 7). Povećanje rezerviranog stava prema ZSOP-u u trima navedenima državama može se objasniti s činjenicom da Finska i Estonija dijele granicu s Rusijom te da je Velika Britanija država članica EU-a koja je bila pod najvećim pritiskom negativne sekuritizacije s obzirom na održavanje referenduma. Nakon Brexita u jesen 2016. potpora ZSOP-u raste na 75 posto i vraća se na postotke prije kampanje za Brexit (European Commission, jesen 2016c: 6), gdje ostaje sve do proljeća 2018. godine.

Slika 31. Anкета 'Podržavanje ZSOP-a'. European Commission, proljeće 2018e: 5.

U proljeće 2018. godine najmanje skloni ZSOP-u su građani Austrije (57 posto) te Švedske i Velike Britanije sa 63 posto (European Commission, proljeće 2018e: 5). Prema funkcionalnoj diferencijaciji, najmanje skloni ZSOP-u su ispitanici stariji od 55 godina (73 posto), niskoobrazovani (69 posto) i nezaposleni (68 posto), kao i žene (73 posto) naspram 75 posto pozitivno opredijeljenih muškaraca (European Commission, proljeće 2018e: 7).

- Žele li građani EU-a uspostavu vojske EU-a?

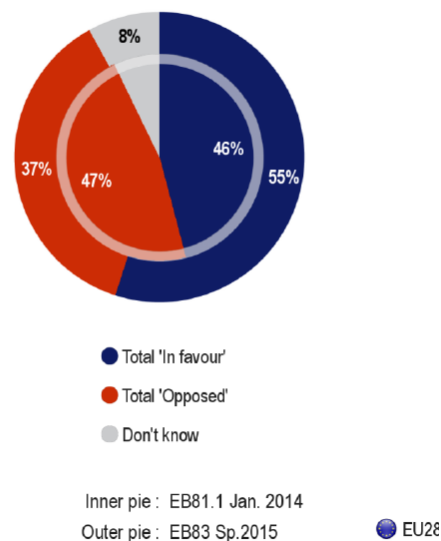
No kada se pitanje građanima podržavaju li sigurnosnu i obrambenu politiku Europske unije zamijeni pitanjem podržavaju li uspostavu vojske EU-a, rezultati istraživanja bitno su drugačiji. Dok su građani Unije već skoro trideset godina postojano izrazito naklonjeni prvotno uspostavi,

a potom i razvoju zajedničke europske politike država članica u polju sigurnosti i obrane, prije pokretanja pozitivne sekuritizacije nisu bili skloni uspostavi zajedničke vojske Europske unije.

Prema istraživanju provedenom 1. siječnja 2014. godine, 47 posto ispitanika bilo je protiv uspostave zajedničke europske vojske, dok je 46 posto bilo pozitivno raspoloženo za predloženu ideju. Najnaklonjeniji ideji bili su Belgijanci, Bugari, Francuzi i Litvanci (60 posto), a najmanje naklonjeni građani neutralnih država članica: Finske (27 posto), Švedske (29 posto) i Irske (30 posto) te Britanci s 33 posto (European Commission, 2014b: 30).

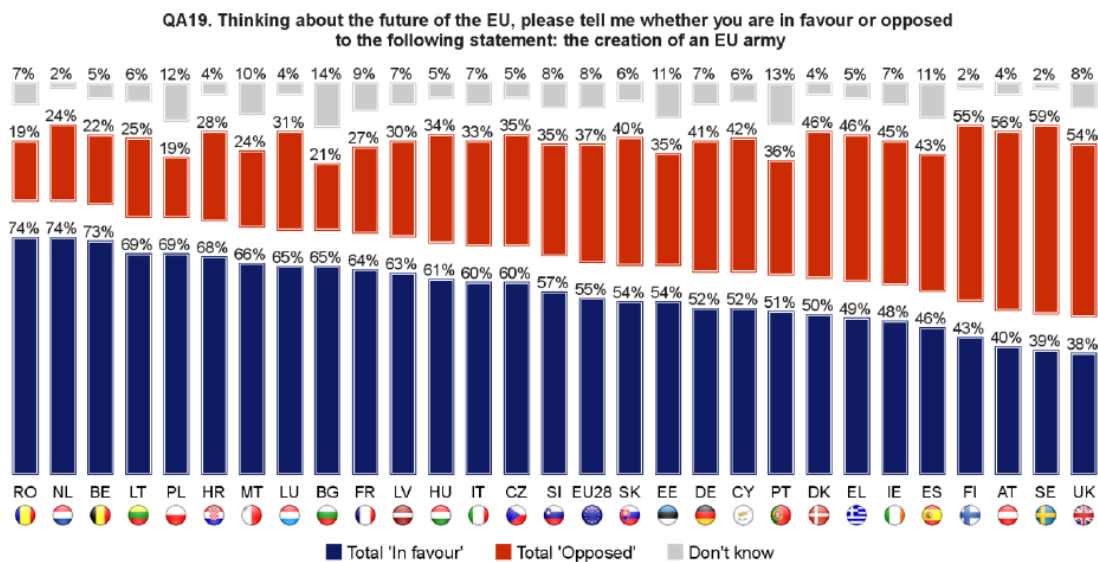
No nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije u ožujku 2015. godine te sigurnosnih izazova u susjedstvu EU-a – ruske agresivne politike prema Ukrajini i imigracijske krize – događa se značajna promjena u stavovima građana država članica EU-a te na razini Unije čak 55 posto građana izražava slaganje s idejom uspostave vojske EU-a dok se 37 posto protivi (European Commission, proljeće 2015a: 182).

QA19. Thinking about the future of the EU, please tell me whether you are in favour or opposed to the following statement: the creation of an EU army

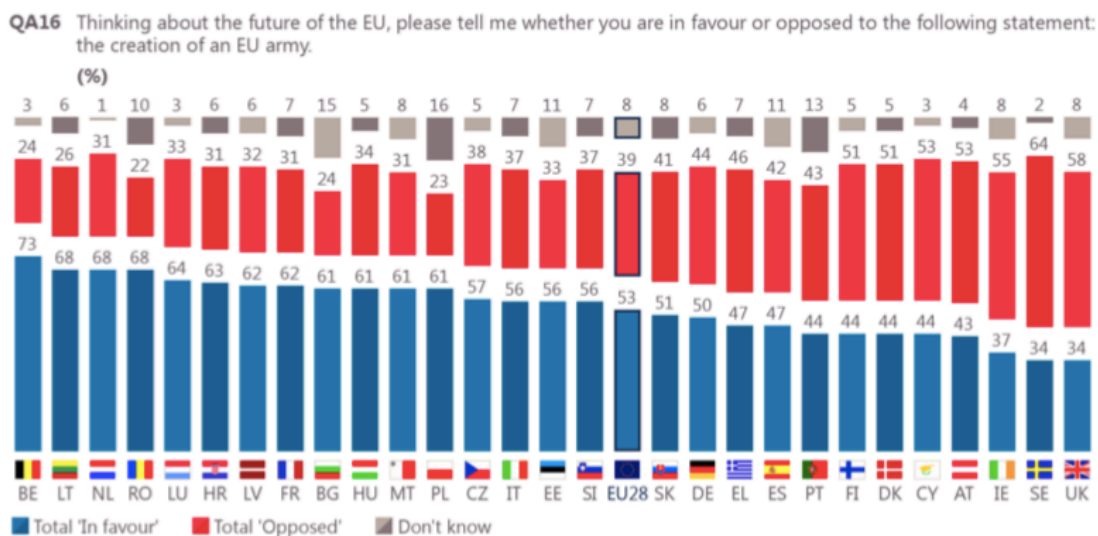
Slika 32. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU-a!'. European Commission, proljeće 2015a: 182.

Potpora ideji o uspostavi zajedničke europske vojske narasla je u svim državama članicama osim Austriji, gdje je potpora pala za 3 posto. U samo četiri države članice više građana je protiv uspostave vojske EU-a nego li podržava ideju. Velika Britanija preuzela je kormilo kao država članica čiji građani najmanje podržavaju ideju (38 posto podržava – 54 posto ne podržava), a slijede ju neutralne Švedska (39 posto podržava – 59 posto ne podržava), Austrija (40 posto podržava – 56 posto ne podržava) i Finska (43 posto podržava – 55 posto ne podržava) (European Commission, proljeće 2015a: 184).

Slika 33. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU-a'. European Commission, proljeće 2015a: 183.

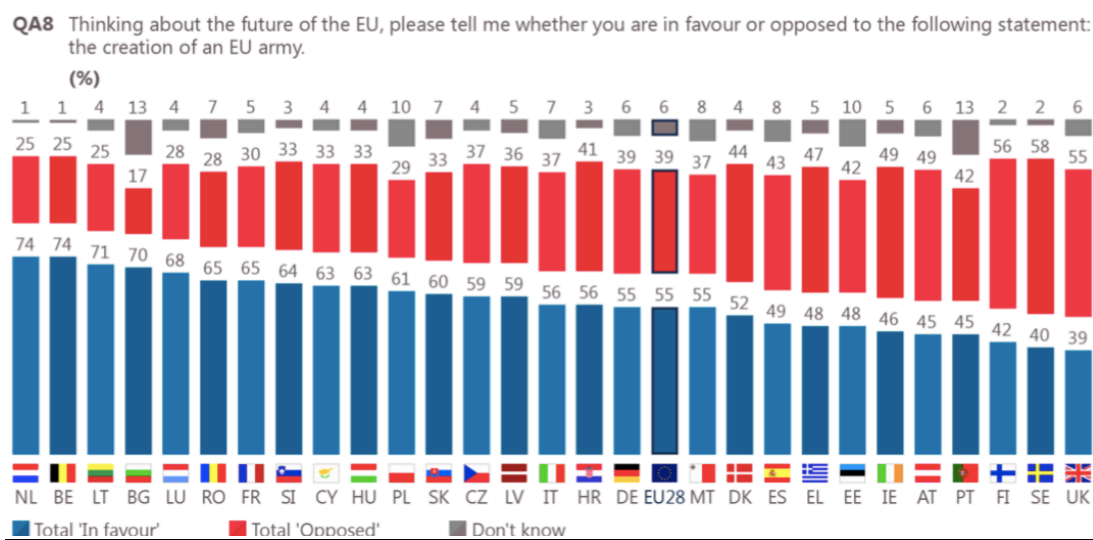
No već nakon 6 mjeseci, u jesen 2015. godine, naklonosti ideji uspostave vojske EU-a pada za 2 posto na EU razini te sada iznosi 53 posto, a broj država u kojima se više građana protivi ideji popeo se na 7 država članica. Građani Švedske (64 posto) i Velike Britanije (58 posto) pritom prednjače, a prate ih Irci (55 posto), Austrijanci i Ciprani (53 posto) te Danci i Finci s 51 posto (European Commission, jesen 2015: 159). Osim Velike Britanije i Cipra, države članice EU-a koje prednjače u negativnim osjećajima prema ideji uspostave vojske EU-a su neutralne članice (Austrija, Finska, Irska i Švedska) te Danska koja ima klauzulu izuzimanja iz politika povezanih sa sigurnošću i obranom.

Slika 34. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU-a'. European Commission, jesen 2015: 159.

U proljeće 2017. potpora uspostavi vojske EU-a vraća se na 55 posto na EU razini te su u samo 5 država članica protivnici ideje u većini: Švedskoj, Finskoj, Velikoj Britaniji, Austriji i Irskoj. Britanci i dalje najmanje podržavaju ideju europske vojske (39 posto), a slijede ih Šveđani (40 posto), Finci (42 posto), Austrijanci i Portugalci (45 posto) te Irci s 46 posto (European Commission, 2017c: 18).

Prema analizi funkcionalne diferencijacije, početkom 2014. godine muškarci (48 posto) su bili nešto skloniji uspostavi europske vojske od žena (43 posto), dok po drugim istraženim funkcionalnim kategorijama (dob, stupanj obrazovanja, tip zaposlenja) nema zamjetne razlike u preferencijama prema uspostavi vojske EU (European Commission, 2014b: 31).

Slika 35. Anкета 'Podržavanje uspostave vojske EU-a'. European Commission, 2017c: 18.

U proljeće 2017. godine razlika između muškaraca (58 posto) i žena (53 posto) koji smatraju da se treba uspostaviti vojska EU-a ostala je ista (5 posto), s time da su od 2014. godine obje kategorije ispitanika za 10 posto pozitivnije raspoložene prema ideji. Pregledavanjem ostalih kategorija vidi se manja razlika između ispitanika bez obrazovanja ili onih koji su prekinuli školovanje nakon 15. godine života (50 posto) te ispitanika sa završenom srednjom školom (56 posto), visokoobrazovanih (57 posto) i studenata (55 posto). Također je zamjetna razlika kod analize rezultata dobivenih diferencijacijom ispitanika po društvenim kategorijama jer se uočilo da trend sklonosti uspostavi vojske EU-a ovisi o imućnosti. Ispitanici koji pripadaju radničkoj klasi najskeptičniji su prema uspostavi vojske EU-a te ih samo 50 posto gleda s odobravanjem na ideju, dok su niža srednja klasa (56 posto) i srednja klasa (58 posto) skloniji ideji, ali ipak manje skloniji od više srednje klase (64 posto) i više klase (67 posto), čije odobravanje ideje nadilazi prosjek EU-a (55 posto) za 10 posto (European Commission, 2017c: 20).

Pozitivna i negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a imale su značajan utjecaj na odobravanje ideje uspostave vojske EU-a među građanima EU-a. Pozitivna sekuritizacija koju je početkom 2015. godine započeo Juncker u potpunosti je promijenila rezultate odnosa odobravanja i neodobravanja uspostave vojske EU-a te od tada odobravanje uspostave ne silazi ispod 50 posto. S druge strane za vrijeme svojeg najjačeg utjecaja na građane EU-a, neposredno prije britanskog referenduma o članstvu u EU-u, negativna sekuritizacija vidljivo je utjecala na rezultate odobravanja ideje, iako i dalje ne dovoljno vidljivo da bi poništila utjecaj pozitivne sekuritizacije.

f) Velika Britanija i Brexit (glavna ciljana publika negativne sekuritizacije)

Budući da je negativna sekuritizacija uspostave vojske Europske unije u najvećoj mjeri bila koncentrirana na građane Velike Britanije, analizom rezultata istraživanja javnog mnijenja prije, uoči i nakon britanskog referenduma o članstvu u EU-u istražiti će se njezin utjecaj na rezultat referenduma.

- Žele li Britanci uspostavu vojske EU-a?

Prema anketi (YouGov, 2015: 2) provedenoj od 25. do 26. studenog 2015. godine u Velikoj Britaniji, 36 posto Britanaca pozitivno se izjasnilo o ideji uspostave vojske Europske unije, 29 posto Britanaca ideji se protivi, a 36 posto o njoj nema mišljenje. Kada se u obzir uzme stranačka pripadnost ispitanika, 36 posto glasača Konzervativne stranke je protiv ideje (31 posto podržava ideju), kao i 51 posto glasača UKIP-a (19 posto podržava), dok 47 posto glasača Stranke laburista (16 posto je protiv) i 46 posto glasača Liberalnih demokrata (21 posto je protiv) podržava ideju. Žene (45 posto) su mnogo neodlučnije od muškaraca (27 posto), no one koje imaju mišljenje većinom podržavaju ideju (33 posto za, 22 posto protiv), za razliku od muškaraca od kojih 38 posto podržava ideju, a 35 posto se ideji protivi. Iako sve dobne skupine većinski podržavaju ideju, najstarija dobna skupina 60+ (38 posto) i najmlađi ispitanici u dobnoj skupini 18-24 (37 posto) su pozitivnije raspoloženi od dobnih skupina 25-39 (35 posto) i 40-59 (34 posto).

Ako se uzmu u obzir rezultati istraživanja standardnog Eurobarometra iz proljeća 2015. (European Commission, proljeće 2015: 183) koji prikazuju slične rezultate što se tiče ispitanika koji su za uspostavu vojske EU-a (38 posto), može se teoretizirati da je problem visokog broja neodlučnih u anketi YouGova (36 posto) rezultat nedorečenog pitanja. Za razliku od ankete Eurobarometra koja postavlja jasno pitanje 'podržavate li ili ne uspostavu vojske EU-a', anketa

YouGova postavlja opisno pitanje: 'do koje mjere biste podržali ili se suprotstavili stajaćoj vojsci EU-a s osobljem iz svake države članice'.

Fieldwork: 25th - 26th November 2015

	Vote in 2015				
	Total	Con	Lab	Lib Dem	UKIP
Weighted Sample	1623	552	454	114	195
Unweighted Sample	1623	474	478	125	209
	%	%	%	%	%

For each of the following, do you think Britain, and other member states of the EU, should decide their own policies or should the EU make a collective decision?

Military intervention to fight ISIS in Syria and Iraq

Member states should make their own policies	54	61	45	51	73
The EU should make a collective decision	34	30	42	38	20
Don't know	12	9	13	11	7

Solving the refugee crisis

Member states should make their own policies	44	55	31	29	72
The EU should make a collective decision	46	37	59	65	20
Don't know	10	7	11	6	8

Protecting the borders of the European Union

Member states should make their own policies	42	55	27	31	73
The EU should make a collective decision	47	39	62	61	21
Don't know	10	6	12	9	7

To what extent would you support or oppose the European Union having a standing army with personnel from each European Union country?

Strongly support	10	7	16	9	4
Tend to support	26	24	31	37	15
TOTAL SUPPORT	36	31	47	46	19
Neither support nor oppose	21	21	20	24	17
Tend to oppose	14	18	9	12	17
Strongly oppose	15	18	7	9	34
TOTAL OPPOSE	29	36	16	21	51
Don't know	15	12	17	9	13

Slika 36. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU-a – Velika Britanija'. YouGov, 2015: 2.

Da je anketa YouGova nedorečena pokazuje i činjenica da je većina ispitanika izrazila slaganje s idejom da države članice razmjenjuju obavještajne informacije s EU-om (63 za, 17 protiv), ali su istovremeno protiv snabdijevanja EU vojnim osobljem (39 protiv, 38 za) i vojnom opremom (40 protiv, 37 za) (YouGov, 2015: 1).

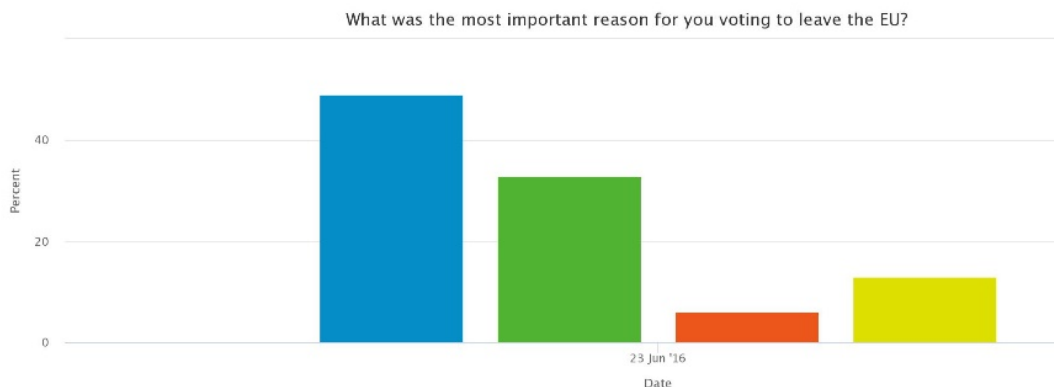
Anketa YouGova donosi još nekoliko zanimljivih rezultata. Čak 60 posto ispitanika smatra da bi Velika Britanija i ostale države članice trebale blisko surađivati pri koordinaciji vanjske politike (26 posto smatra da ne trebaju blisko surađivati), s time da su za blisku suradnju glasači svih stranaka (Konzervativne stranke, Laburističke stranke, Liberalni demokrati) osim glasača UKIP-a (27 za, 60 protiv) (YouGov, 2015: 1). Ali pri pitanjima o donošenju kolektivne EU odluke kod točno određenih sigurnosnih izazova, većina Britanaca smatra da odluka o vojnoj intervenciji u Siriju i Irak za borbu s ISIS-om treba biti u nacionalnoj nadležnosti – 54 posto,

naspram 34 posto ispitanika koji su za kolektivnu EU odluku (glasači svih analiziranih stranaka smatraju da se ova odluka treba donijeti na nacionalnoj razini), dok blaga većina smatra da EU treba donijeti kolektivnu odluku rješenja izbjegličke krize (46 za, 44 protiv) i kolektivnu odluku o zaštiti granica EU-a (47 za, 42 protiv). Zanimljivo je da, iako glasači Konzervativne stranke smatraju da Velika Britanija i ostale države članice EU-a trebaju blisko surađivati pri koordinaciji vanjske politike, većina ih ipak smatra, baš kao i glasači UKIP-a, da sve odluke o sigurnosnim pitanjima postavljenim u anketi trebaju biti u nacionalnoj ingerenciji, pa čak i kad su u pitanju granice EU-a (YouGov, 2015: 2).

Koliko su bile važne sekuritizacije obaju narativa o uspostavi vojske Europske unije (koja pretpostavlja prijenos donošenja odluka o vojsci i obrambenoj i sigurnosnoj politici na supranacionalnu razinu) i koliko su utjecali na odluku glasača možemo provjeriti kroz sljedeća dva istraživanja obavljena *online* na dan britanskog referenduma o članstvu u EU-u 23. lipnja 2016. godine.

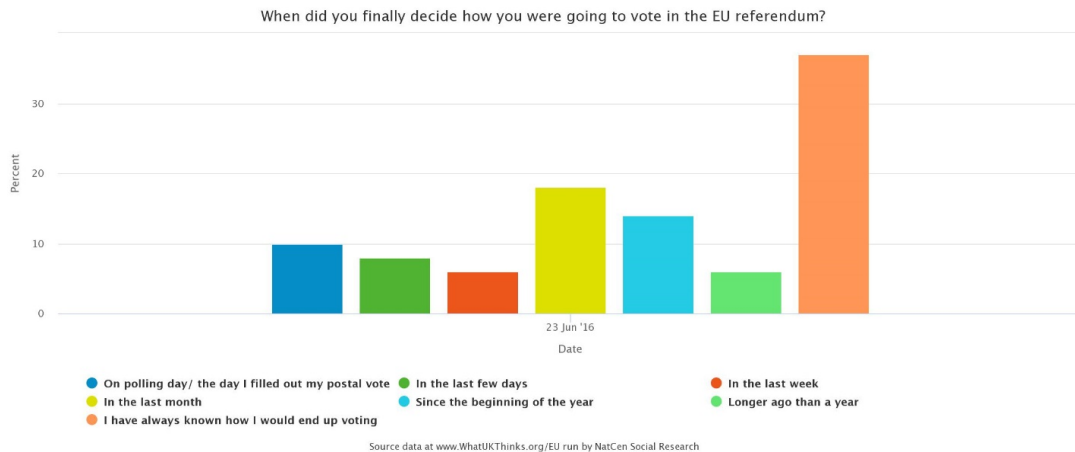
- Najvažniji razlog glasovanja za Brexit?

Glasačima koji su glasali za izlazak iz EU-a postavljeno je pitanje što je bio najvažniji razlog njihova odabira. Prema istraživanju, većina glasača odnosno njih 49 posto (plava boja) glasovalo je za Brexit jer su smatrali da se odluke o Velikoj Britaniji trebaju donositi u Velikoj Britaniji, 33 posto (zeleno) jer je smatralo da izlazak iz EU-a omogućuje Velikoj Britaniji najviše šanse za povratak kontrole nad imigracijskom situacijom, 6 posto (narančasto) glasača glasovalo je za izlazak jer su smatrali da bi britanske ekonomija i trgovina imale više koristi izvan EU-a, a 13 posto (žuto) jer je smatralo kako bi ostankom u EU-u Velika Britanija imala malo izbora oko proširenja članstva Unije i njezine moći ili ga uopće ne bi imala (WhatUKThinks.org, 2016a).

Slika 37. Anketa 'Najvažniji razlog glasovanja za Brexit'. WhatUKThinks.org, 2016a.

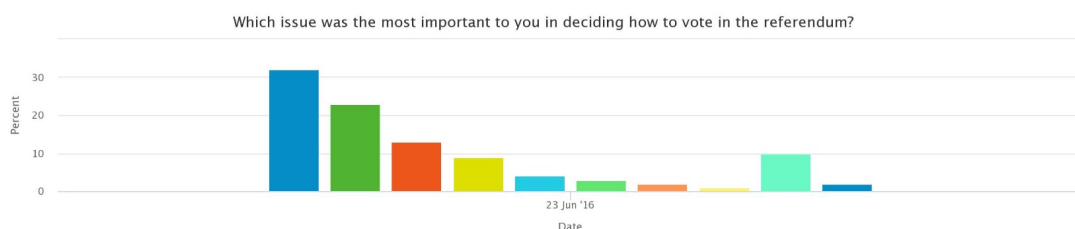
Na pitanje glasačima kada su konačno donijeli odluku kako će glasovati na referendumu o članstvu u EU-u 10 posto (tamnoplava boja) ispitanika odgovorilo je da je odlučilo na sam dan referenduma, 8 posto (tamnozeleno) je odlučilo u zadnjih par dana, 6 posto (crveno) u zadnjem tjednu, a 18 posto (žuta) u zadnjem mjesecu pred referendum. Kako će glasovati 14 posto (svijetloplava) ispitanika znalo je od početka 2016. godine, 6 posto (svijetlozeleno) duže od godinu dana, dok je 37 posto (narančasta) oduvijek znalo kako će glasovati (WhatUKThinks.org, 2016b).

Slika 38. Anketa 'Donošenje odluke o glasovanju na britanskom EU referendumu'.

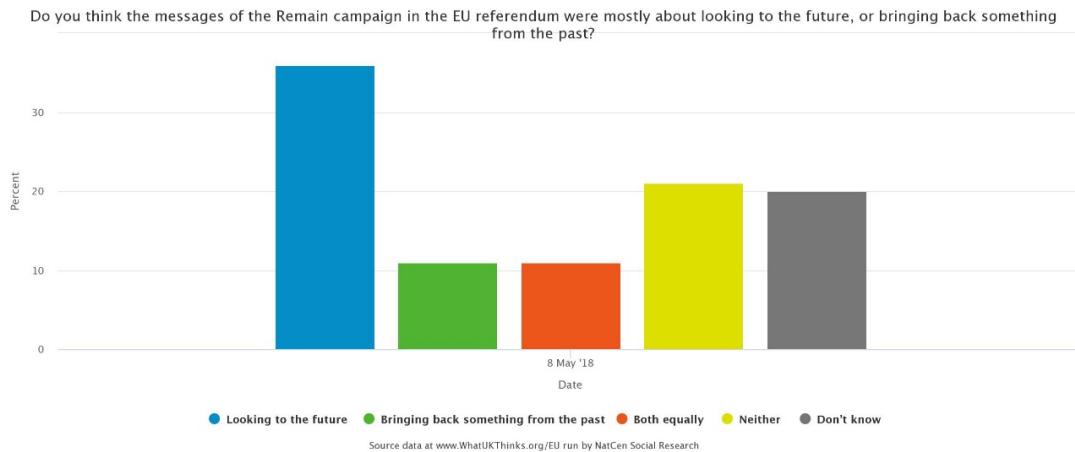
WhatUKThinks.org, 2016b.

Analizom razloga saznajemo da je za 32 posto (tamnoplava boja) glasača razlog bila 'ravnoteža između britanskog prava da donosi odluke samostalno i suradnje s drugim zemljama'; za 23 posto (tamnozeleno) 'posao, investicije i ekonomija'; za 13 posto (crveno) 'imigracijska situacija'; za 9 posto (tamnožuta) 'što je bolje za moju obitelj i mene'; za 4 posto (svijetloplava) 'britanski utjecaj u svijetu', za 3 posto (svijetlozeleno) 'Nacionalna zdravstvena služba', za 2 posto (narančasto) 'kojoj sam kampanji više vjerovao', za 1 posto (žuta) 'kojem sam političaru najviše vjerovao', za 10 posto (tirkizna) 'drugo' te za 2 posto 'ništa od ponuđenog' (WhatUKThinks.org, 2016c).

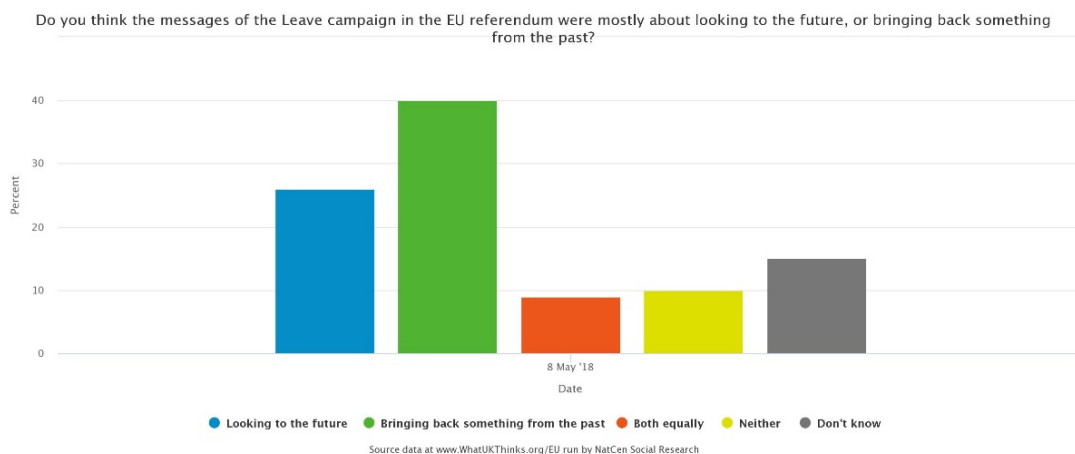
Slika 39. Anketa 'Najvažniji razlog glasovanja na britanskom EU referendumu'. WhatUKThinks.org, 2016c.

Dvije godine nakon referenduma provedeno je istraživanje u kojem se britanske građane pitalo jesu li poruke dviju suprotstavljenih kampanja bile više usmjerene na prošlost ili sadašnjost. Dok se 36 posto (plava boja) ispitanih složilo da je 'kampanja za ostanak' slala poruke usmjerene prema budućnosti, 11 posto (zeleno) mislilo je da žele povratiti nešto iz prošlosti (WhatUKThinks.org, 2018a).

Slika 40. Anketa 'Poruke 'kampanje za ostanak' na britanskom EU referendumu'. WhatUKThinks.org, 2018a.

S druge strane čak 40 posto (zeleno) ispitanika smatra da je 'kampanja za izlazak' htjela povratiti nešto iz prošlosti, dok se 26 posto (plava boja) s njima ne slaže i smatraju da su poruke 'kampanje za izlazak' bile usmjerene prema budućnosti (WhatUKThinks.org, 2018b).

Slika 41. Anketa 'Poruke 'kampanje za izlazak' na britanskom EU referendumu'. WhatUKThinks.org, 2018b.

Prema rezultatima analiziranih anketa o glasovanju britanskih glasača na referendumu o članstvu Velike Britanije u Europskoj uniji, vidljivo je da je utjecaj obje sekuritizacije bio

iznimno važan za rezultate glasovanja jer je veliki postotak glasača odnosno čak 56 posto ispitanih donjelo odluku o svom glasu u 2016. godini.

No prema preferencijama britanskih glasača i otprije usvojenim stavovima, također se može zaključiti da su sekuritizirane poruke obje sekuritizacije o uspostavi vojske Europske unije više utjecale na glasače da glasuju za izlazak Velike Britanije iz Europske unije, nego da u njoj ostanu. Britanci koji su glasovali za Brexit, kao najvažnije razloge za svoju odluku naveli su uvjerenja da se odluke o Velikoj Britaniji trebaju donositi u Velikoj Britaniji te da bi unutar EU Velika Britanija izgubila na svojoj moći.

Upravo je to narativ negativne sekuritizacije kada naglašava gubitak nacionalnog suvereniteta ukoliko se uspostavi zajednička vojska EU-a i upravo je to narativ koji pozitivna sekuritizacija nije ni pokušala osporiti jer se u središtu njezina narativa nalazi stav da europske nacionalne države nisu dovoljne snažne da same budu relevantan faktor u međunarodnom sigurnosnom sustavu te da se stoga trebaju odreći dijela suvereniteta kako bi profitirale kolektivnom povećanom moći u globalnom svijetu prepunom velikih sila (SAD, Kina, Rusija) te zemalja koje pretendiraju na poziciju velike sile (Indija, Brazil, Nigerija).

Izvorno istraživanje

Polustrukturiranim upitnikom među zastupnicima u Europskom parlamentu koji su članovi Pododbora za sigurnost i obranu Europskog parlamenta (SEDE) analizirao se utjecaj obje sekuritizacije na europske donosioce odluka.

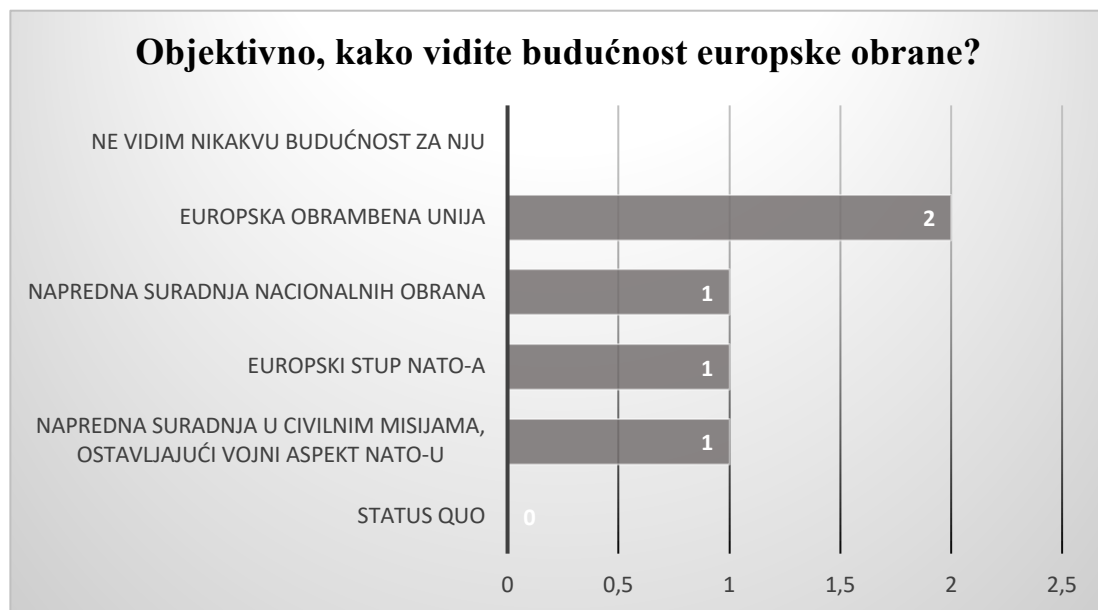
Polustrukturirani upitnik sastoji se od 13 pitanja¹⁸ te je ispitanicima ponuđen višestruki izbor odgovora, kao i mogućnost pružanja vlastitog odgovora. Istraživanje je provedeno u razdoblju od rujna do prosinca 2018. godine, a odazvalo se četvero ispitanika iz triju država članica EU-a (Belgija, Hrvatska i Španjolska) koji pripadaju dvjema političkim grupama Europskog parlamenta (ALDE i S&D). Budući da je upitnik kvalitativne naravi, mali odaziv ispitanika nije otegotna okolnost pri istraživanju.

Već pri analizi odgovora na prva tri pitanja mogu se uočiti dvije stvari: ispitanici su vrlo oprezni, neki i pesimistični, pri prognoziranju budućnosti progresivnog razvoja europske obrane, no također su svi ispitanici eurofili kada je u pitanju europska obrana.

¹⁸ Upitnik je priložen radu kao Prilog 2. Anketa *Future of the European defence*.

Na prvo pitanje ankete 'objektivno, kako vidite budućnost europske obrane', dvoje ispitanika dalo je odgovor da europsku obranu u budućnosti vide razvijenu u Europsku obrambenu uniju, jedan ispitanik je odgovorio da razvoj europske obrane vidi u europskom stupu NATO-a, a jedan u naprednoj suradnji u civilnim misijama koja ostavlja vojni aspekt NATO-u, tj. reorganizaciju ZSOP-a u zajedničku sigurnosnu politiku.

Iako se u anketi traži da se izabere samo jedan ponuđeni odgovor ili dopiše vlastiti, jedan od ispitanika koji je odgovorio 'Europska obrambena unija' izabrao je još jedan odgovor, 'naprednu suradnju nacionalnih obrana – zajedničku sigurnost i obranu'.

Slika 42. Anketna 'Objektivno, kako vidite budućnost europske obrane?' Izvor: Autorica.

Nijedan ispitanik ne smatra da ne postoji budućnost europske obrane ili da će europska obrana budućnosti biti jednaka današnjoj situaciji u ZSOP-u.

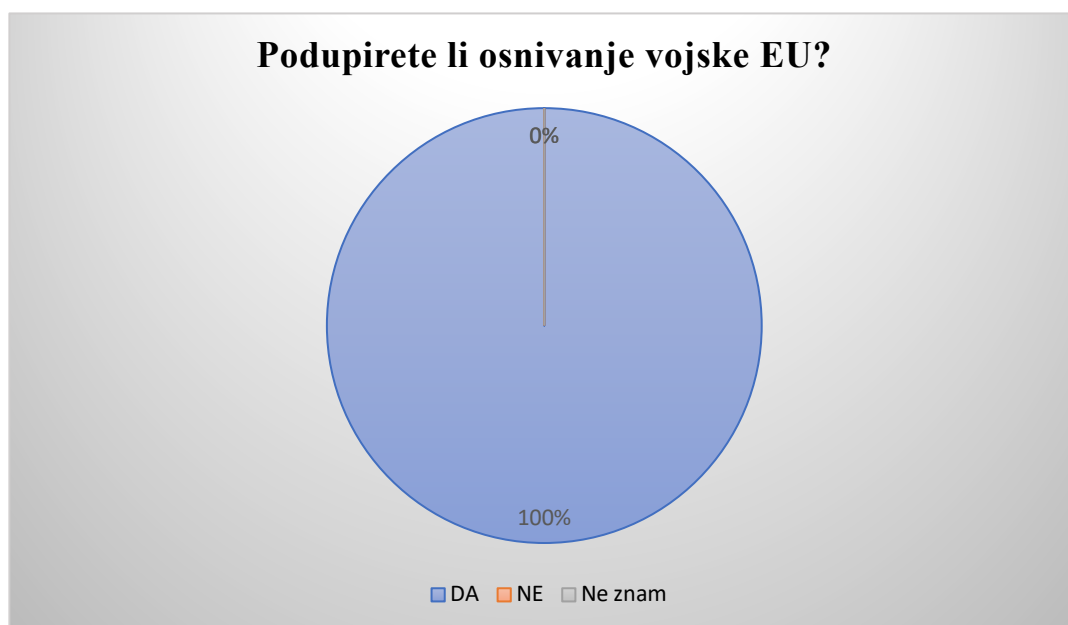
No kada se pitanje preformulira u 'subjektivno, čemu se nadate vezano za budućnost europske obrane', te se ponude isti odgovori kao pri prvom pitanju, svi ispitanici su dali isti odgovor – 'Europska obrambena unija'. Osim toga, jedan ispitanik samostalno je nadopisao da smatra da budućnost europske obrane leži u njezinoj transformaciji u europsku vojsku.

Ovo je vrlo važna instanca u anketi koja pokazuje kako donosioci odluka razlučuju objektivne mogućnosti budućeg razvoja europske obrambene politike i europske obrane od vlastitih želja i nadanja. Također njihovi odgovori pokazuju da je većina donosioca odluka realno-pesimistična u vezi budućnosti razvoja europske obrane u smjeru čvršće integracije.

Slika 43. Anketa 'Subjektivno, čemu se nadate vezano za budućnost europske obrane?' Izvor: Autorica.

Kao i kod drugog pitanja, odgovori na treće pitanje 'podupirete li osnivanje vojske EU' su ujednačeni – svi ispitanici podržavaju osnivanje vojske EU-a.

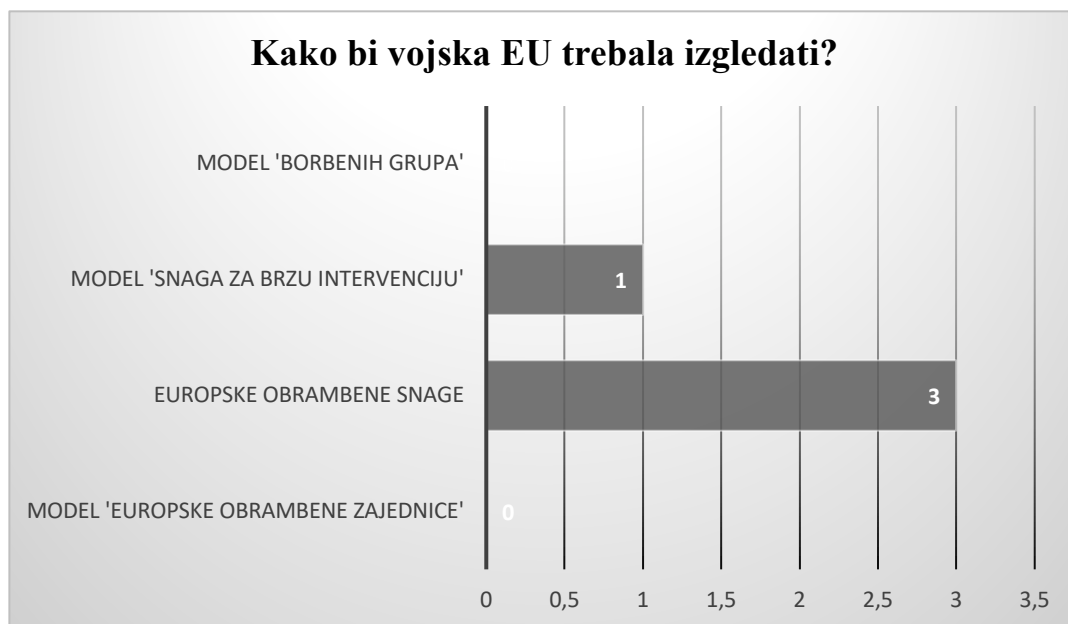
Slika 44. Anketa 'Podupirete li osnivanje vojske EU-a?' Izvor: Autorica.

No odgovori na povezano pitanje o tome 'kako bi vojska EU-a trebala izgledati', su nešto manje ujednačeni. Dok troje ispitanika smatra da vojska EU-a treba imati oblik Europskih obrambenih

snaga koje bi bile vojna komponenta Europske obrambene unije, jedan ispitanik smatra da vojska EU-a treba biti uspostavljena prema modelu snaga za brzu intervenciju.

Prema Anderssonu i dr. (2016: 31-32), Europske obrambene snage sastojale bi se od nacionalnih kontingenata danih na raspolaganje Europskoj obrambenoj uniji s jedinstvenim lancem zapovijedanja, zajedničkim proračunom i programom naoružanja, zajedničkom uniformom i standardiziranim kodeksom ponašanja.

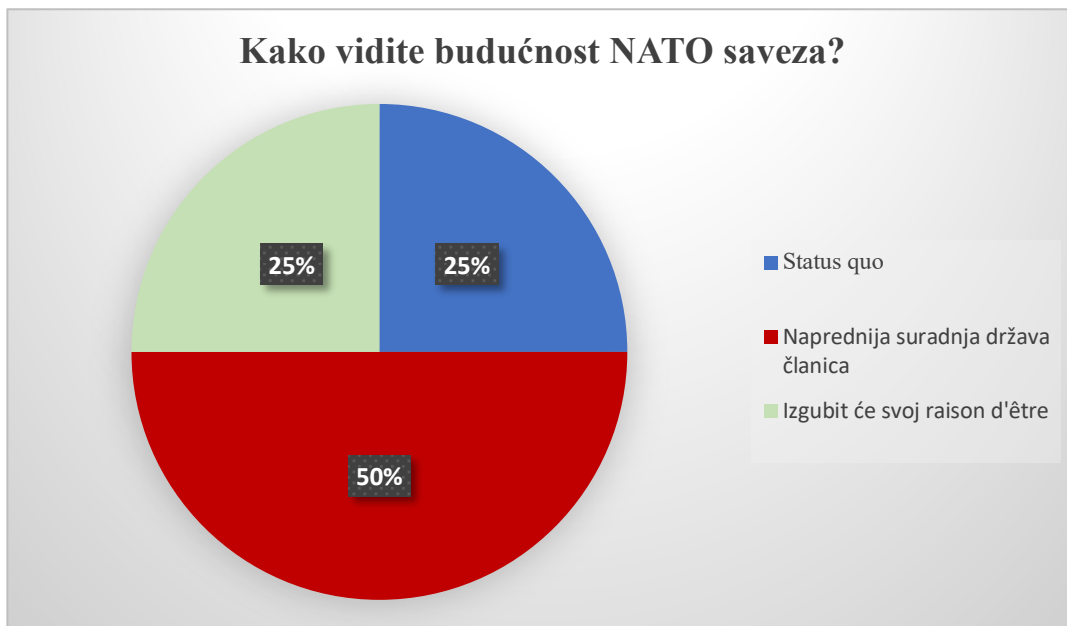
Vojska EU-a uspostavljena prema modelu snaga za brzu intervenciju sastojala bi se od zajedničkih europskih snaga sastavljenih od dobrovoljnih doprinosa država članica do veličine korpusa (15 brigada ili 50 000 do 60 000 vojnika), sa zajedničkom zapovjednom strukturom i zajedničkim proračunom te bi postojala paralelno s nacionalnim oružanim snagama država članica.

Slika 45. Anketa 'Kako bi vojska EU-a trebala izgledati?' Izvor: Autorica.

Ispitanici smatraju da vojska EU-a ne bi trebala biti oblikovana prema modelu Europske obrambene zajednice definiranog Plevelnovim planom kao ujedinjena europska vojska u koju su pripojeni kontingenti nacionalnih vojski država članica do najmanje jedinice. Ujedinjena europska vojska imala bi zajednički proračun i program naoružanja i opreme te bi uz zajednički zapovjedni lanac imala i ministra europske obrane. Također ispitanici smatraju kako ni model borbenih grupa nije najbolje rješenje za vojsku EU-a. Model borbenih grupa pretpostavlja borbene grupe od 1 500 pripadnika vojnog osoblja iz različitih država članica oformljenih na dobrovoljnoj bazi država članica na rotirajući period od šest mjeseci.

I dok se ispitanici slažu da budućnost europske obrane treba ići prema uspostavi vojske EU-a, pri odgovorima na pitanje 'kako vide budućnost NATO saveza' manje su složni. Dvoje ispitanika smatra da je budućnost NATO saveza pozitivna te da će države članice NATO saveza u budućnosti složnije i čvršće surađivati i djelovati. Jedan ispitanik ima negativan pogled na budućnost NATO saveza te smatra da će Savez u budućnosti izgubiti smisao svog postojanja, dok jedan ispitanik smatra da će NATO savez u budućnosti nastaviti djelovati kao i danas.

Slika 46. Anketa 'Kako vidite budućnost NATO saveza?' Izvor: Autorica.

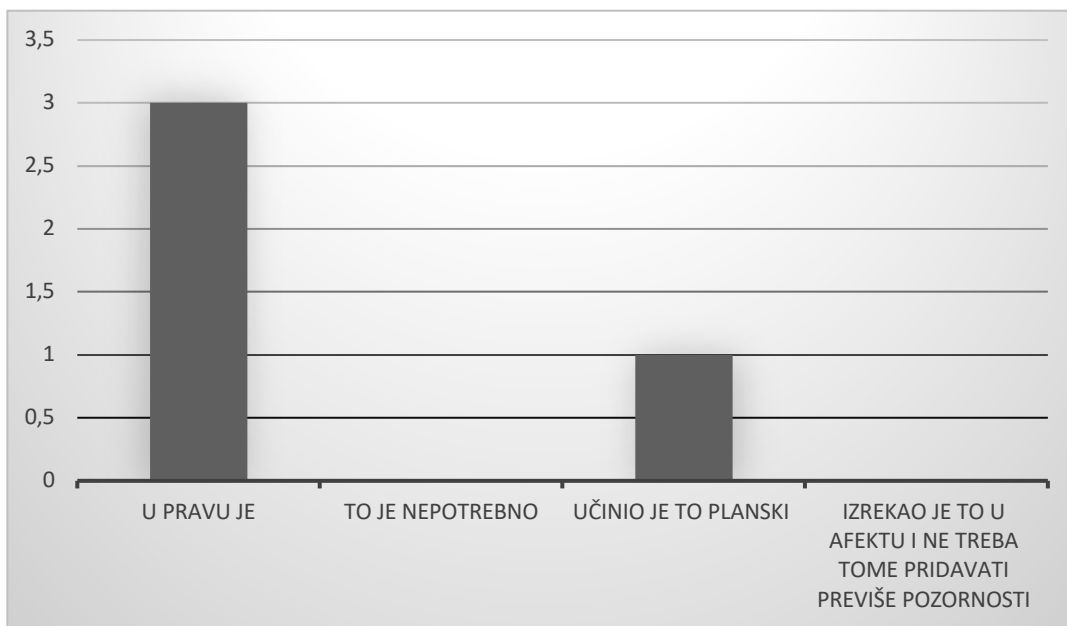
Nakon analize osobnih stavova ispitanika povezanih uz budućnost europske obrane, uspostavu vojske EU-a te budućnost NATO saveza nastavak provedene ankete istražuje doživljaj pozitivne sekuritizacije.

Na pitanje na 'što su prvo pomislili kada je Jean-Claude Juncker pozvao na „uspostavu vojske EU-a kao hitne mjere obrane EU-a zbog ruske militarizacije i nesigurnog susjedstva“ u intervjuu objavljenom u novinama *Welt am Sonntag* 8. ožujka 2015. godine' troje ispitanika odgovorilo je da je njihova prva misao bila da je Juncker u pravu, dok je jedan ispitanik pomislio da je Juncker izrekao navedeni govorni čin planski.

Ispitanici nisu pomislili da je takav govorni čin u kojem se jasno određuje egzistencijalna prijetnja od strane ruske militarizacije, kao i nesigurnog susjedstva, te hitna mjera koja pretpostavlja uspostavu vojske EU-a nepotreban niti su pomislili da je predsjednik Komisije Juncker odgovore u intervjuu dao u afektu i da im ne treba pridavati preveliku pažnju.

Ispitanik koji je odgovorio da je njegova prva misao bila da je Juncker navedeni govorni čin izrekao planski na pitanje o tome 'što misli koji je bio Junckerov plan' odgovorio je kako smatra da je Juncker izrekao govorni čin s planom da upotrijebi teoriju sekuritizacije kako bi ostvario svoj cilj, uspostavu vojske EU-a.

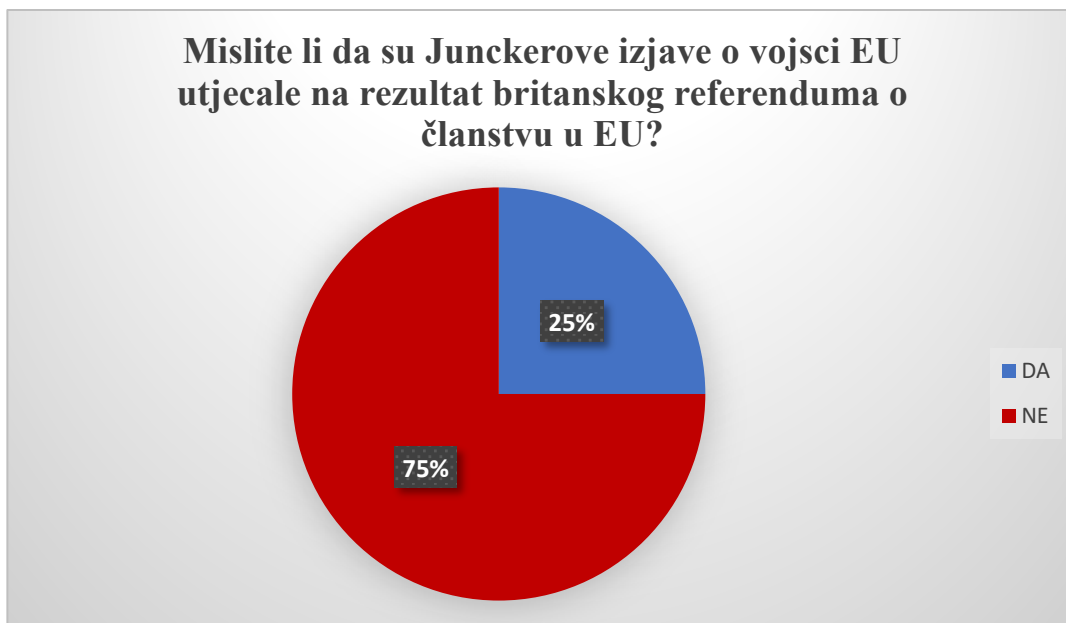
Ponuđeni odgovori na navedeno pitanje u anketi su još bili: 'strategija postavljanja visokog cilja kako bi se donositelje odluka potaknulo na barem mali korak', 'namjerni utjecaj na predstojeći britanski referendum o članstvu u EU-u' i 'slanje poruke o potrebi uspostave vojske EU-a europskim građanima, zaobilazeći donositelje odluka'.

Slika 47. Anketa 'Kada je Jean-Claude Juncker pozvao na uspostavu vojske EU-a kao hitne mjere obrane EU zbog ruske militarizacije i nesigurnog susjedstva' u intervjuu objavljenom u novinama Welt am Sonntag 8. ožujka 2015. godine, što je bila Vaša prva misao?' Izvor: Autorica.

Sljedeće pitanje pita ispitanike 'misle li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a utjecale na rezultat britanskog referenduma o članstvu u EU-u'.

Na postavljeno pitanje samo jedan ispitanik odgovorio je pozitivno, dok ostali ispitanici smatraju da Junckerov sekuritiziran narativ o hitnoj potrebi uspostave vojske EU-a, koji podrazumijeva daljnju integraciju država članica kao i predaju novih nacionalnih ovlasti na supranacionalnu razinu, nije imao utjecaj na odluku građana Velike Britanije pri glasovanju na britanskom referendumu o članstvu u EU-u.

Slika 48. Anketa 'Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a utjecale na rezultat britanskog referenduma o članstvu u EU-u?' Izvor: Autorica.

No na pitanje 'misle li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a pokrenule europsku obrambenu suradnju' svi ispitanici su odgovorili pozitivno, s time da je jedan ispitanik u potpunosti uvjeren u tvrdnju, dok ostali ispitanici smatraju da je Junckerov govorni čin donekle pokrenuo europsku obrambenu suradnju.

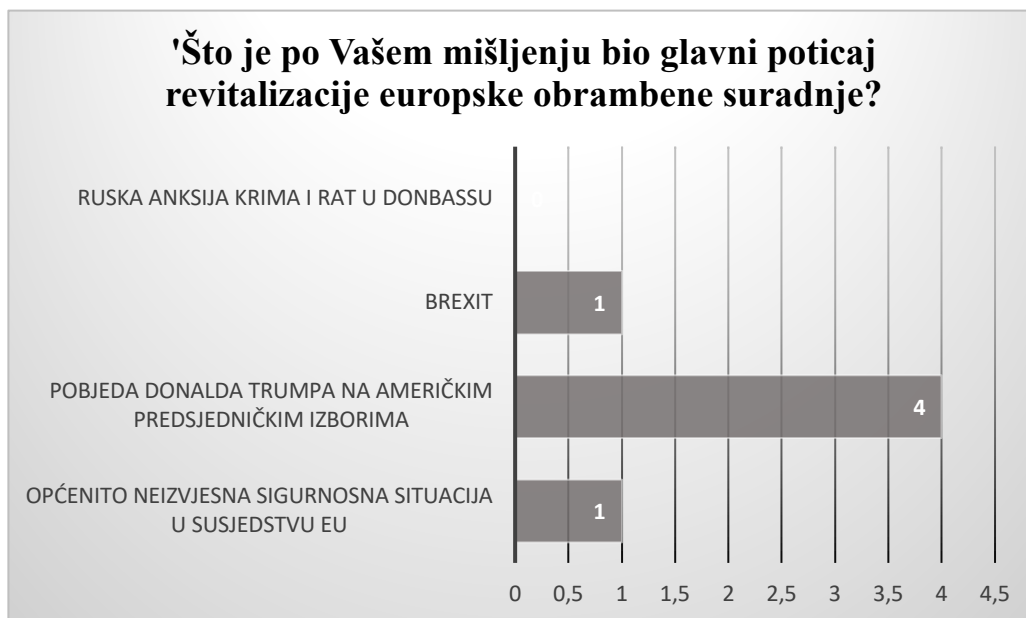

Slika 49. Anketa 'Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU-a pokrenule europsku obrambenu suradnju?' Izvor: Autorica.

Nastavno na prethodno pitanje treba zamijetiti da ispitanik koji je u potpunosti uvjeren u tvrdnju da su Junckerove izjave o hitnoj potrebi vojske EU-a pokrenule europsku obrambenu suradnju na pitanje o tome 'što je po njemu bio glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje' jedini odgovara da se radi o općenito neizvjesnoj sigurnosnoj situaciji u susjedstvu EU-a, što je jedna od egzistencijalnih prijetnji koju Juncker formulira svojim govornim činom.

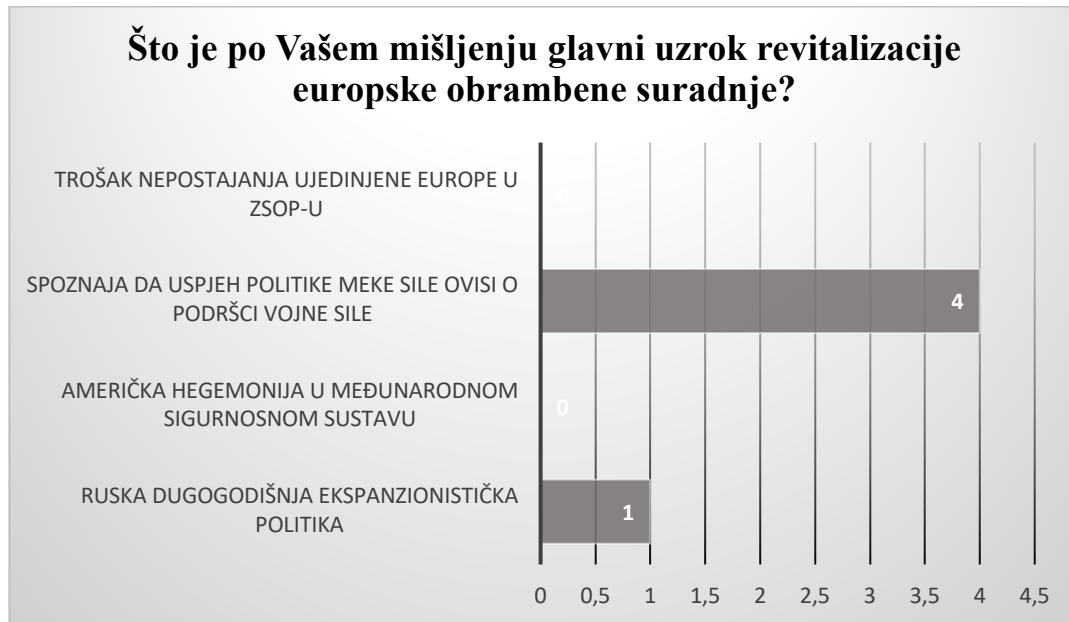
Također treba napomenuti da, iako su ispitanici upućeni da kod svih pitanja izaberu jedan od ponuđenih odgovora ili nadopišu vlastiti ako nije naveden, dvoje ispitanika osjetilo je potrebu da kod ovog pitanja odaberu dva odgovora. Ispitanik koji smatra da je jedan od dva glavna poticaja za revitalizaciju europske obrambene suradnje općenito neizvjesna sigurnosna situacija u susjedstvu EU, smatra i da je drugi glavni poticaj pobjeda Donalda Trumpa na američkim predsjedničkim izborima. Ovdje treba zamijetiti da je pozitivna sekuritizacija pobjedu Trumpa na američkim predsjedničkim izborima uokvirila kao još jednu egzistencijalnu prijetnju društvu EU-a i europskom identitetu.

Pobjedu Donalda Trumpa kao glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje odabiru svi ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju, dok jedan od ispitanika odabire još i ponuđeni odgovor o Brexitu. Nitko od ispitanika kao glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje ne izabire rusku aneksiju Krima i rat u Donbassu.

Slika 50. Anketa 'Što je po Vašem mišljenju bio glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje?' Izvor: Autorica.

Pri preformulaciji pitanja u kojoj 'glavni poticaj' zamijenimo s 'glavnim uzrokom' te postavimo pitanje o tome što je glavni uzrok revitalizacije europske obrambene suradnje, svi ispitanici smatraju glavnim uzrokom revitalizacije spoznaju da uspjeh politike meke sile ovisi o podršci vojne sile, dok jedan ispitanik navodi dodatno i rusku dugogodišnju ekspanzionističku politiku. Ispitanici glavnim uzrokom revitalizacije europske obrambene suradnje ne smatraju američku hegemoniju u međunarodnom sigurnosnom sustavu kao ni trošak nepostojanja ujedinjene Europe u ZSOP-u.

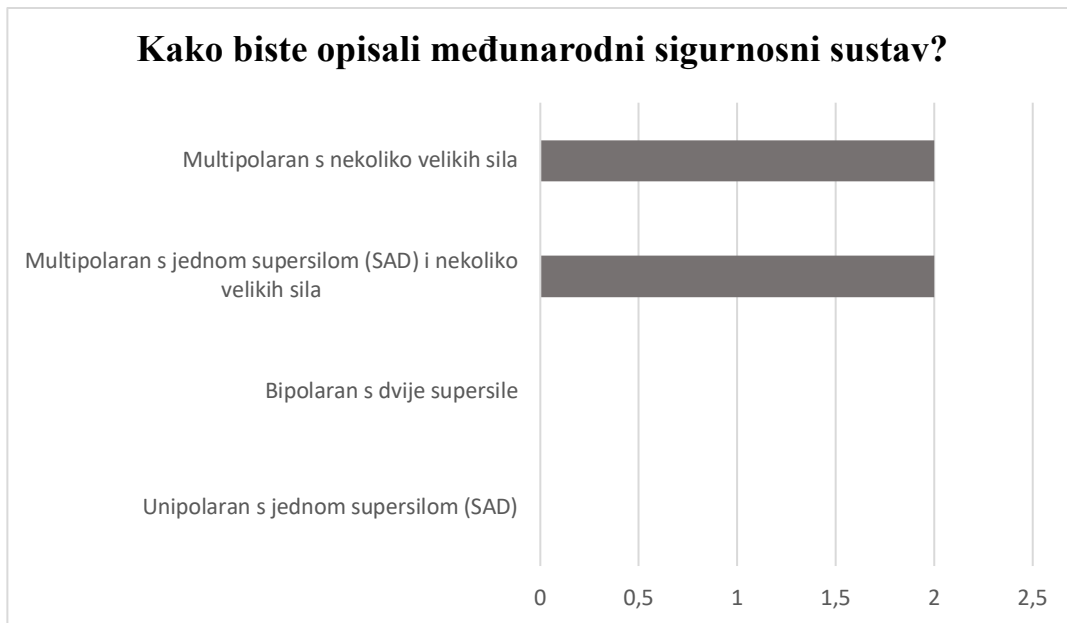

Slika 51. Anketa 'Što je po Vašem mišljenju glavni uzrok revitalizacije europske obrambene suradnje?'

Izvor: Autorica.

Zadnje pitanje ankete nije izravno povezano s istraživanjem doživljaja dviju suprotstavljenih sekuritizacija, no ipak je zanimljiva informacija kod sagledavanja kako donosioci odluka percipiraju međunarodni sigurnosni sustav. Na pitanje 'kako bi opisali međunarodni sigurnosni sustav' mišljenja su ujednačeno podijeljena između 'multipolaran s jednom supersilom (SAD) i nekoliko velikih sila' te 'multipolaran s nekoliko velikih sila'.

Ispitanici smatraju da međunarodni sigurnosni sistem nije 'unipolaran s jednom supersilom (SAD)' niti da je 'bipolaran s dvije supersile'.

Slika 52. Anketa 'Kako biste opisali međunarodni sigurnosni sustav?' Izvor: Autorica.

Iz izvornog istraživanja provedenog među donosiocima odluka u Europskom parlamentu koji se aktivno bave formiranjem zajedničke sigurnosne i obrambene politike EU-a vidljivo je da je pitanje uspostave vojske EU-a, kao i razmatranja o njemu, vrlo važna točka na dnevnom redu rada zastupnika u Europskom parlamentu. Također je vidljivo da su ispitanici eurozastupnici eurofilični u svojim željama povezanim s razvojem europske obrambene politike i uspostavom vojske EU-a, no manje optimistični kod objektivnog sagledavanja mogućnosti razvoja europske obrambene politike.

Kada je u pitanju utjecaj dviju sekuritizacija koje u svom središtu imaju uspostavu vojske EU-a, svi ispitanici su naklonjeni pozitivnoj sekuritizaciji te smatraju da je sekuritiziran narativ izrečen od strane predsjednika Komisije Junckera opravdan i potreban te da je utjecao na pokretanje razvoja europske obrambene politike, no da nije utjecao na rezultat britanskog referenduma o članstvu u EU-u. Ispitanici smatraju pobjedu Donalda Trumpa na američkim izborima glavnim poticajem za revitalizaciju ZSOP-a, a uzrok pronalaze u spoznaji da EU ne može biti uspješna meka sila ako iza sebe nema podršku vlastite vojne sile.

Zanimljiva instanca jest da su ispitanici pokazali najmanje sličnosti u svojim stavovima i razmišljanjima kod pitanja kako vide budućnost NATO saveza s obzirom na to da dva ispitanika vide Savez jačim i čvršćim u budućnosti, jedan zastupnik smatra da se ništa neće promijenit s obzirom na današnju situaciju, dok jedan zastupnik smatra će Savez izgubiti smisao svog postojanja.

Zaključak istraživanja

Analiza diskursa i javnog mnijenja obrađena u ovom poglavlju rada potvrdila je korisnost teorije sekuritizacije pri dokazivanju uspostavljanja društvene zbilje govornim činovima. I pozitivna i negativna sekuritizacija uspostave vojske EU-a koje su analizirane kroz elemente sekuritizacije u dva prethodna poglavlja (četvrtom i petom poglavlju) koriste se govornim činovima pri ostvarivanju svojih ciljeva te putem teorije sekuritizacije tj. sekuritiziranjem do tada politiziranog pitanja stvaraju novu društvenu zbilju. Provoditelji sekuritizacija konstruiraju nove društvene zbilje na temeljima povijesnih, društvenih, geografskih, političkih, ekonomskih i drugih konteksta u kojima postoji sigurnosni problem zbog pojave egzistencijalne prijetnje (ruska revizionistička politika u pozitivnoj sekuritizaciji; uspostava vojske EU u negativnoj sekuritizaciji) referentnom objektu (društvu EU-a i europskom identitetu u pozitivnoj sekuritizaciji; NATO savezu i/ili suverenitetu država članica EU-a u negativnoj sekuritizaciji) s jednim mogućim rješenjem (uspostava vojske EU-a u pozitivnoj sekuritizaciji; sprječavanje uspostave vojske EU-a u negativnoj sekuritizaciji).

Analizom diskursa – govornih činova provoditelja sekuritizacija te izričaja i motiva napisanih u službenim dokumentima provoditelja sekuritizacija – dokazano je da su na temeljima teorije sekuritizacije (jasno određujući referentni objekt, egzistencijalna prijetnja, rješenje sigurnosnog problema i ciljana publika na temelju postojećeg konteksta) provoditelji i pozitivne i negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a izgradili novu društvenu zbilju u europskom javnom prostoru.

Tako je predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker jednim intervjuom izgradio društvenu zbilju pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a koja je potvrđena najvažnijim službenim dokumentom EU-a u polju vanjske, sigurnosne i obrambene politike, EUGS-om: Rusija je egzistencijalna prijetnja europskom identitetu i društvu EU-a, a jedino rješenje je uspostava vojske EU-a.

Društvo EU-a kao ciljana publika spremno prihvaća novu društvenu zbilju konstruiranu pozitivnom sekuritizacijom jer zbog unutarnjih i vanjskih prijetnji sve manje građana EU smatra Uniju sigurnim mjestom za život. Također sve više građana EU-a smatra da Europljani dijele zajedničke vrijednosti te se osjeća Europljanima. No najznačajnija činjenica koja potvrđuje da ciljana publika uspješno prihvaća pozitivnu sekuritizaciju je ta da je neposredno prije početka pozitivne sekuritizacije manjina građana EU-a bila za uspostavu vojske EU-a, a nakon sekuritiziranja narativa za uspostavu vojske EU-a jest većina građana EU-a.

Također u izvornom istraživanju provedenom među zastupnicima u Europskom parlamentu rad je došao do zaključka da je pozitivna sekuritizacija imala značajniji utjecaj na zastupnike koji su se odazvali istraživanju i ispunili anketu priloženu ovom radu kao Prilog 2. Ispitanici su se složili da smatraju narativ pozitivne sekuritizacije točnim, ali da je najvažniji poticaj revitalizacije europskog obrambenog razvoja došao pobjedom Donalda Trumpa na izborima za predsjednika SAD-a, dok je uzrok same revitalizacije shvaćanje da u današnjem međunarodnom sigurnosnom sustavu meka sila nije dovoljna te da je za uspjeh strategija vanjske politike EU-a potrebna vlastita vojna sila.

S druge strane provoditelji negativne sekuritizacije postojano održavaju dugotrajno sekuritiziran narativ o opasnosti uspostave vojske EU-a prema NATO savezu, dok britanski provoditelji sekuritizacije sekuritiziraju uspostavu vojske EU-a, pa i sam razvoj europskih obrambenih mogućnosti kao egzistencijalnu prijetnju suverenitetu nacionalnih država EU-a.

Društvo Velike Britanije kao glavna ciljana grupa spremno prihvaća negativnu sekuritizaciju uspostave vojske EU što je vidljivo iz rezultata britanskog referenduma o članstvu u EU-u, a i time što je većina ispitanika koji su glasovali za Brexit izjavila da su to učinili jer su smatrali da se odluke o Velikoj Britaniji trebaju donositi u Velikoj Britaniji. No negativna sekuritizacija utječe na cijelo društvo EU-a. Dok je na početku sekuritiziranja pozitivnog narativa uspostave vojske EU-a većina građana bila optimistična naspram budućnosti EU-a, za vrijeme vrhunca negativne sekuritizacije optimizam značajno pada te se povećava broj građana koji smatraju da bi njihovoj državi bilo bolje izvan EU-a, što se izrazito primjećuje u Velikoj Britaniji.

Prema navedenom, putem analize javnog mnijenja dokazano je da su oba suprotstavljena narativa koja u svom središtu imaju uspostavu vojske EU-a činovi sekuritizacije jer ih je publika prepoznala kao takve.

Stvaranjem novih društvenih zbilja putem suprotstavljenih sekuritiziranih narativa provoditelji sekuritizacije su uspostavili status quo u progresivnom razvoju europske obrane s krajnjim ciljem uspostave vojske EU-a. Najvažniji dokaz tome je kraj statusa quo te početak proaktivnog rada europskih donosioca odluka na progresivnom razvoju europske obrane nakon britanske referendumske odluke o izlasku iz EU-a s obzirom na to da je Velika Britanija bila država članica koja je održavala status quo na strani negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a.

7. ZAKLJUČAK

Ovaj rad bavi se analizom dvaju suprotstavljena narativa u čijim se središtima nalazi uspostava vojske Europske unije putem teorije sekuritizacije. Cilj rada je dokazati da su oba suprotstavljena narativa činovi sekuritizacije prema definiciji Kopenhagenske škole. Razlika između teorije sekuritizacije i tradicionalnih istraživanja sigurnosnih problema leži u tome što prijašnje teorije žele dokazati da je nešto što se činom sekuritizacije pokušava prikazati sigurnosnim problemom zbilja sigurnosni problem, dok teoriju sekuritizacije zanima kako se nešto prikazuje sigurnosnim problemom, a ne je li to zbilja sigurnosni problem.

Rad je putem detaljne analize elemenata sekuritizacija suprotstavljenih narativa; kritičke analize diskursa govornih činova i službenih dokumenata provoditelja sekuritizacije preko utvrđenog sustava kodiranja (kodovi komunikacijske situacije i kodovi teksta i govornog čina); istraživanja javnog mnijenja preko kvantitativne analize rezultata anketa koji odgovaraju na pitanja vezana uz sigurnost (stvaranje egzistencijalne prijetnje), stvaranje europskog identiteta (uz društvo EU-a referentni objekt pozitivne sekuritizacije), suverenitet i NATO (referentni objekti negativne sekuritizacije), percepciju ZSOP-a i ideju o vojsci EU-a (rješenja ponuđena pozitivnom sekuritizacijom), Veliku Britaniju (glavna ciljana publika negativne sekuritizacije) i Brexit; te izvornog istraživanja mnijenja donosioca odluka potvrdio korisnost teorije sekuritizacije pri dokazivanju uspostavljanja društvene zbilje govornim činovima od strane političkih aktera.

Posredstvom teorije sekuritizacije rad je dokazao da određeni politički akteri koji se analizom elemenata sekuritizacije prepoznaju kao provoditelji sekuritizacije govornim činovima konstruiraju narative koji sadrže sigurnosnu prijetnju, referentni objekt koji se nalazi u egzistencijalnoj ugrozi od sigurnosne prijetnje te rješenje sigurnosnog problema. Također je rad putem analize istraživanja javnog mnijenja dokazao da su oba analizirana narativa činovi sekuritizacije jer ih je ciljana publika prepoznala kao takve.

Rad je potvrdio hipotezu da su dva suprotstavljena narativa koji u svom središtu imaju uspostavu vojske Europske unije putem sekuritiziranih govora političkih aktera proizvela status quo u polju sigurnosne politike Europske unije kada je u pitanju razvoj zajedničke obrambene politike jer je institucijski okvir ZSOP-a postavljen, no u praksi neupotrebljiv zbog uvjeta upisanih u *Lisabonski ugovor* prema kojima se odluke unutar ZSOP-a donose jednoglasno te države članice imaju pravo ulaganja veta, što je prikazano u trećem poglavlju rada. Dodatnu

potvrdu dotadašnjeg statusa quo dokazuje pokretanje razvoja europske obrane nakon rezultata britanskog referenduma o članstvu u EU-u s obzirom na to da su britanski donosioci odluka bili glavni provoditelji negativne sekuritizacije unutar Europske unije koji su jedini ulagali veto na razvoj ZSOP-a.

Prvi analizirani narativ odnosno pozitivna sekuritizacija nastao je u proljeće 2015. godine kada ga je u intervjuu njemačkim novinama *Welt am Sonntag* izgovorio predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker. Narativ tvrdi da je nepostojanje vojske Europske unije sigurnosni problem za Europsku uniju jer Europsku uniju, europsko društvo i europski identitet ugrožava egzistencijalna prijetnja u vidu ruske revizionističke politike te da taj sigurnosni problem zahtijeva neposrednu reakciju u vidu uspostave vojske Europske unije. S vremenom se pozitivna sekuritizacija proširuje s obzirom na egzistencijalnu prijetnju te se ruskoj revizionističkoj politici koja prijeti društvu Unije, njegovim vrijednostima i teritoriju, pridružuje urušavanje međunarodnog multilateralnog sigurnosnog sistema dolaskom Donalda Trumpa na vlast u Sjedinjenim Američkim Državama te jačanjem nacionalističkih pokreta unutar i izvan Europske unije.

Provoditelji pozitivne sekuritizacije su europski političari koji podupiru ideju federalističkog ustroja Europske unije te stoga žele stvoriti ujedinjenu europsku vojsku kao simbol prave europske ujedinjenosti koja bi usto Europsku uniju iz meke sile pretvorila u veliku silu ili čak supersilu u međunarodnom sigurnosnom sistemu. Najistaknutiji europski političari koji provode pozitivnu sekuritizaciju su predsjednik Europske komisije Jean-Claude Juncker i Visoka predstavica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te potpredsjednica Europske komisije Federica Mogherini, dok se sve više izdvajaju i njemačka kancelarka Angela Merkel te francuski predsjednik Emmanuel Macron, kao najviši državni dužnosnici dviju najjačih sila Europske unije. Iza provoditelja pozitivne sekuritizacije nalaze se funkcionalni akteri koji omogućuju i podupiru sekuritizaciju: elita Europske unije koja čvrsto stoji iza ideje federalne Europske unije te europska vojna industrija koja u uspostavi vojske Europske unije, što pretpostavlja uspostavu europske obrambene industrije, vidi za sebe pozitivni ekonomski razvoj.

Prvi i najizrazitiji čimbenik konteksta pozitivne sekuritizacije uspostave vojske EU-a već je spomenuta želja za federativnim ustrojem Europske unije. Federalisti, poput nacionalista, u vojsci vide glavno uporište suvereniteta, stoga kao zadnji korak oblikovanja suverene Unije vide uspostavu vojske Europske unije. No ovaj rad tvrdi i da je razlog za pomicanje narativa

uspostave europske vojske iz politiziranog u sekuritizirani okvir tj. upotreba strategije postavljanja visokog cilja želja provoditelja pozitivne sekuritizacije da potaknu nacionalne donositelje odluka na barem male korake u smjeru razvoja zajedničkih europskih obrambenih sposobnosti i jače obrambene integracije. Drugi razlog koji rad kristalizira je ekonomski razlog odnosno trošak koji nastaje zato što ne postoji ujedinjena europska obrana, što godišnje države članice košta između 25 i 100 milijardi eura te rezultira propadanjem iskoristivosti postojeće vojne opreme, kao i njezinom nepotrebnom duplikacijom. Također bi uspostava zajedničke obrambene industrije pozitivno utjecala na ekonomiju povećanjem broja radnih mjesta. Treći razlog za uspostavu vojske EU koji rad uočava leži u želji europskih donosioca odluka da učinkovito balansiraju SAD-u u međunarodnom sigurnosnom sistemu transformacijom Europske unije iz meke sile u veliku silu ili čak supersilu, kao i da uspostavom europske vojske pomognu europskoj diplomaciji i ekonomiji da promiče vanjsku politiku primjera te europskog ekonomskog i društvenog modela. Provoditelji pozitivne sekuritizacije ne vide NATO kao učinkovito sredstvo pomoću kojeg se provode europski vanjskopolitički ciljevi jer smatraju da SAD ima prevelik utjecaj na Savez te da se europska i američka razmišljanja o sigurnosti, a sve više i njihove općenite temeljne vrijednosti, međusobno udaljuju.

Dok je narativ uspostave vojske Europske unije bio tek politiziran tj. otvoren za javnu debatu zato što nije bio percipiran kao sigurnosni problem, njegova glavna publika bili su donosioci odluka država članica. Sekuritiziranjem narativa i to kroz intervju u uglednim europskim novinama glavni provoditelj pozitivne sekuritizacije mijenja ciljanu publiku narativa s donosioca odluka u državama članicama kao pojedinaca na cjelokupno društvo Europske unije kao kolektiv. Razlozi koje rad pritom ističe su: dotadašnja nemogućnost daljnjeg razvoja europske obrambene i sigurnosne politike zbog uvjeta jednoglasne odluke; mogućnost upotrebe veta na razini supranacionalnog odlučivanja u Vijeću EU-a; te sukob mišljenja između građana i donositelja odluka u državama članicama u vezi daljnjeg razvoja zajedničke obrambene i sigurnosne politike. Za razliku od građana nacionalne elite nevoljko gledaju na prijenos trenutno nacionalnih ovlasti na supranacionalnu razinu.

Drugi analizirani narativ odnosno negativna sekuritizacija nastao je kao protureakcija na politiziran narativ uspostave vojske Europske unije. Narativ negativne sekuritizacije prvi put se pojavio 1950-ih godina kada su europski federalistički političari pokušali osnovati Europsku obrambenu zajednicu te je od tada postojan u europskoj političkoj i medijskoj sferi. Narativ tvrdi da je moguća uspostava vojske Europske unije egzistencijalna prijatnija državama članicama Unije jer bi se raspuštanjem nacionalnih vojski te uspostavom europske vojske sa

supranacionalnim zapovjednim lancem nacionalnim državama oduzeo suverenitet. Nakon što je SSSR pao, a SAD postao jedinom supersilom u globalnom sigurnosnom sistemu, narativ se nadopunjuje te uspostava vojske Europske unije postaje i egzistencijalna prijetnja NATO savezu.

Provoditelji negativne sekuritizacije su američki i britanski donosioci odluka, NATO-ovi dužnosnici te euroskeptici. Posrednim putem, novčano pomažući euroskeptike te preko odobrenja kibernetičkih napada i širenja propagande, provoditelji negativne sekuritizacije su i ruski donosioci odluka. Budući da je negativna sekuritizacija protureakcija na prvotno pozitivan i politiziran narativ o potrebi uspostave vojske Europske unije, a potom pozitivnu sekuritizaciju istog narativa, ona nema najistaknutije provoditelje sekuritizacije, već se provoditelji mijenjaju kako se smjenjuju na pozicijama donosioca odluka. Stoga su provoditelji negativne sekuritizacije institucionalizirani.

Iza provoditelja negativne sekuritizacije nalaze se funkcionalni akteri koji omogućuju i podupiru sekuritizaciju: američki dionici industrije nabave i obnove te privatne vojne organizacije koji smatraju da bi promjena globalnog sigurnosnog sistema negativno utjecala na njihove ekonomske prilike, kao i različiti think tankovi koji pod krinkom neovisnosti provode politike određene države.

Američki donosioci odluka negativno sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije zbog straha od moguće prevelike snage Europske unije u međunarodnim odnosima te utjecaja na promjenu dosadašnjeg globalnog sigurnosnog sistema do koje dolazi ako EU svojoj snažnoj ekonomskoj sili doda jaku vojnu silu. Analizom američkih službenih dokumenata rad dokazuje da američko negativno sekuritiziranje europske vojske te daljnjeg razvoja europske obrane za pravi cilj ima zaštitu američke vodeće pozicije u globalnom sigurnosnom sistemu.

Britanski donosioci odluka negativno sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije jer smatraju da stapanje nacionalnih vojski u jednu europsku supranacionalnu vojsku Velikoj Britaniji ne bi donijelo ništa pozitivno, već bi negativno utjecalo na britanski status bitnog međunarodnog vanjskopolitičkog i sigurnosnog aktera. Rad dokazuje da, s obzirom na međunarodnu politiku, Velika Britanija Europsku uniju smatra tek polugom za svoj vlastiti veći utjecaj u globalnom sigurnosnom sistemu, što demonstriraju britanski strateški vanjsko-sigurnosni dokumenti koji smatraju britansko članstvo u Uniji te njezinu opstruktivnu ulogu unutar ZSOP-a pozitivnim čimbenikom u britanskom trgovanju utjecajem s SAD-om.

NATO-ovi dužnosnici negativno sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije jer smatraju da bi stvaranje jake europske vojske koja bi objedinila nacionalne vojske 22 europske članice NATO saveza te moguće postala drugom svjetskom supersilom negativno utjecalo na važnost Saveza u globalnom sigurnosnom sistemu, a moguće bi označila i njegov kraj. Također NATO dužnosnici pokušavaju negativnom sekuritizacijom očuvati status quo te partnerstvo između SAD-a i EU-a. Euroskeptici negativno sekuritiziraju uspostavu vojske Europske unije jer smatraju da je to zadnji čin u stvaranju federativne europske države te ukidanju suvereniteta nacionalnih država. Rusija posrednim putevima negativno sekuritizira uspostavu vojske Europske unije jer joj je njezino stvaranje, baš kao i postojanje NATO saveza, sigurnosna dilema.

Ciljana publika negativne sekuritizacije mnogo je manja nego kod pozitivne sekuritizacije jer je prema *Lisabonskom ugovoru* za zaustavljanje razvoja ZSOP-a te opstrukciju uspostave europske vojske potreban tek jedan glas u Vijeću EU-a zbog principa jednoglasnog donošenja odluka o ZSOP-u i jer države članice imaju pravo na ulaganje veta. Stoga se negativna sekuritizacija, iako nije bila ograničena samo na njih, uvelike koncentrirala na građane Velike Britanije.

Analizom elemenata obje sekuritizacije u četvrtom i petom poglavlju te kritičkom analizom diskursa govornih činova provoditelja sekuritizacija u šestom poglavlju rad je dokazao kako su suprotstavljeni narativi koji u svom središtu imaju uspostavu vojske Europske unije zbilja činovi sekuritizacije. No zadnji uvjet uspješne uspostave sekuritizacije, što nema veze s uspješnosti same sekuritizacije u ispunjavanju svog cilja, je njezino prihvaćenje od strane publike te sposobnost publike da aktere ovlasti za čin sekuritizacije. Navedeno je rad dokazao podacima Eurobarometra i drugih istraživanja javnog mnijenja koji odgovaraju na pitanja vezana uz: (a) sigurnost (stvaranje egzistencijalne prijetnje), (b) stvaranje europskog identiteta (uz društvo EU-a referentni objekt pozitivne sekuritizacije), (c) suverenitet (referentni objekt negativne sekuritizacije), (d) NATO savez (referentni objekt negativne sekuritizacije), (e) percepciju o ZSOP-u i ideju o vojsci EU-a (rješenje ponuđeno pozitivnom sekuritizacijom), (f) Veliku Britaniju i Brexit (glavna ciljana publika negativne sekuritizacije); te izvornim istraživanjem provedenim među donosiocima odluka u Europskom parlamentu.

Potvrdu spremnosti publike na određeni čin sekuritizacije, kao i činjenicu da su europski donosioci odluka koji se zalažu za uspostavu vojske Europske unije uspješno sekuritizirali pozitivan narativ uspostave vojske Unije među društvom Europske unije rad je dokazao

tumačenjem podataka Eurobarometra. Prema podacima istraživanja Eurobarometra prikazanim i analiziranim u radu vidljivo je da se građani EU-a osjećaju sve nesigurnije te da su provoditelji pozitivne sekuritizacije stvaranjem egzistencijalne prijetnje pomogli u stvaranju europskog identiteta i zajedništva jer nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije većina europskih građana smatra da građani EU-a dijele zajedničke vrijednosti te se zamjetno povećao postotak građana EU-a koji se zbilja osjećaju građanima EU-a. No najvažniji pokazatelj uspješnosti sekuritizacije pozitivnog narativa uspostave vojske EU-a jest to što je nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije u ožujku 2015. godine većina ispitanika bila za uspostavu vojske EU, kao što je vidljivo na slici 32 u ovom radu, a prije tomu nije bio slučaj.

Uspješnu sekuritizaciju negativnog narativa uspostave vojske Europske unije od strane britanskih donosioca odluka rad je potvrdio podacima Eurobarometra te drugih istraživanja javnog mnijenja među građanima Velike Britanije, kao i rezultatom britanskog referenduma o članstvu u EU-u. Prema podacima istraživanja Eurobarometra prikazanim i analiziranim u radu, nakon pokretanja pozitivne sekuritizacije i oživljavanja negativne sekuritizacije uspostave vojske EU-a Velika Britanija je država članica EU-a s najistaknutijim osjećajem euroskepticizma među svojim građanima jer je imala najmanji postotak ispitanika koji se nisu slagali s tvrdnjom da bi njihovoj državi bilo bolje izvan EU-a od svih država članica, kao i najmanji postotak ispitanika koji su podržali uspostavu vojske EU-a. Koliko je ideja o uspostavi vojske EU-a utjecala na Brexit i odluku britanskih građana da izađu iz EU-a može se vidjeti iz rezultata istraživanja prikazanim na slici 37 u ovom radu koji pokazuju da je većina glasača koji su glasovali za Brexit to učinila jer su smatrali da se odluke o Velikoj Britaniji trebaju donositi u Velikoj Britaniji te iz rezultata istraživanja prikazanim na slici 39 u ovom radu koji pokazuju da je većina glasača na referendumu kao najvažniji razlog iza odluke o određenom glasovanju izdvojila ravnotežu između britanskog prava da samostalno donosi odluke i suradnje s drugim zemljama.

Ironično je da je uspješnim prihvaćanjem negativne sekuritizacije jače unifikacije Europske unije te uz nju i negativne sekuritizacije europske vojske od strane britanskih građana, što je potvrđeno rezultatom britanskog referenduma o članstvu u EU-u, negativna sekuritizacija vojske Europske unije doživjela veliki udarac zato što britanski donosioci odluka više nisu relevantni u sekuritizaciji, a SAD je izgubio važan instrument opstrukcije unutar Europske unije.

Prema navedenom, rad je uspješno dokazao da su dva analizirana suprotstavljena narativa u čijim se središtima nalazi uspostava vojske EU-a činovi sekuritizacije jer ispunjavaju sve uvjete koji čine uspješnu sekuritizaciju prema definiciji Kopenhagenske škole. Također je rad analizom javnog mnijenja dokazao da je sekuritizacija upotrebljiva poluga u nastojanju da se provede ili blokira čvršća integracija EU-a na području obrane.

8. POPIS LITERATURE

a) stručna literatura

Agamben, Giorgio (2005) *State of Exception*. Chicago: The University of Chicago Press.

Andersson, Jan Joel, Sven Biscop, Bastian Giegerich, Christian Mölling i Thierry

Tardy (2016) Envisioning European defence – Five futures. *Chaillot Paper*, 137.

Paris: EUISS.

Andžans, Maris (2017) Country Studies: Latvia. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner

i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road*

to a European Army. (str. 255-263). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.

Archibugi, Daniele (1992) Models of international organisation in perpetual peace projects.

Review of International Studies, 18(4): 295-317.

Austin, John Langshaw (1975) *How to do things with words*. Oxford: Oxford University

Press.

Balaban, Miloš (2017) Country Studies: Czech Republik. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria

Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On*

the Road to a European Army. (str. 129-138). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf.

GmbH.

Baldwin, David Allen (1997) The concept of security. *Review of International Studies*, 23:

5-26.

Ballester, Blanca (2013) *The cost of non – Europe in Common Security and Defence Policy*.

Bruxelles: EPRS.

Balzacq, Thierry (2005) The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and

Context. *European Journal of International Relations*, 11(2): 171-201.

Balzacq, Thierry (ur.) (2010) *Understanding Securitisation Theory: How Security*

Problems Emerge and Dissolve. London i New York: Routledge.

- Barkin, J. Samuel i Bruce Cronin** (1994) The State and the Nation: Changing Norms and the Rules of Sovereignty in International Relations. *International Organisation*, 48(1): 107-130.
- Barnett, Jon** (2010) Ekološka sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 210-232). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Bartels, Lorand** (2014) *The European Parliament's role in relation to human rights in trade and investment agreements*. Bruxelles: European Union. URL: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN> (pristupljeno: 10.05.2018.)
- Bell, Allan** (2011) Re-constructing Babel: Discourse analysis, hermeneutics and the Interpretive Arc. *Discourse Studies*, 13(5): 519–568.
- Bhathal, Pia** (2014) CSDP and NATO: Rethinking the Transatlantic Security Relationship. *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union*, 2013(3): 1-10.
- Bil, Ireneusz** (2017) Country Studies: Poland. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 319-337). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Bilandžić, Mirko** (2008) Hrvatska vojska u međunarodnim odnosima. *Polemos*, 11(2): 11-27.
- Biscop, Sven** (2003) *Staying on Course – the Quadrilateral Defence Summit and the European Security and Defence Policy in the wake of ‘9/11’ and Iraq*. Bruxelles: The Royal Institute for International Relations.
- Biscop, Sven** (2016) The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics. *Security Policy Brief*, 75(2): 1-6.
- Biscop, Sven i Jo Coelmont** (2012) *Europe, Strategy and Armed Forces: The Making of a Distinctive Power*. London i New York: Routledge.
- Biscop, Sven i Richard Whitman** (ur.) (2013) *The Routledge Handbook of European Security*. London i New York: Routledge.

- Bishop, Hywel i Adam Jaworski** (2003) 'We Beat 'em': Nationalism and the Hegemony of Homogeneity in the British Press. Reportage of Germany versus England during Euro 2000. *Discourse Society*, 14: 243-271.
- Boban, Davor** (2011) Povratak Rusije na svjetsku pozornicu. *Političke analize*, 7: 14-19.
- Boban, Davor i Tihomir Cipek** (2017) *Politički sustav Rusije*. Zagreb – Sarajevo: Plejada – University Press.
- Božić, Saša** (2004) Nacionalizam – nacija, “transnacionalizam” – “transnacija”: mogućnosti terminološkog usklađivanja. *Revija za sociologiju*, 35(3-4): 187-203.
- Breeze, Ruth** (2011) Critical discourse analysis and its critics. Pragmatics. *Quarterly Publication of the International Pragmatics Association (IPrA)*, 21(4): 493-525.
- Burns, Terry W., David J. O'Connor i Susan M. Stocklmayer** (2003) Science communication: a contemporary definition. *Public understanding of science*, 12(2): 183-202.
- Buzan, Barry** (2009) *People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Colchester: ECPR Press.
- Buzan, Barry** (2010) Culture and international society. *International Affairs*, 86(1): 1-26.
- Buzan, Barry** (2014) *An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Buzan, Barry i Mathias Albert** (2010) Differentiation: a sociological approach to international relations theory. *European journal of international relations*, 16(3): 315-337.
- Buzan, Barry, Charles A. Jones i Richard Little** (1993) *The logic of anarchy: neorealism to structural realism*. New York: Columbia University Press.
- Buzan, Barry i Ole Wæver** (2009) Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory. *Review of International Studies*, 35: 253-276.
- Buzan, Barry i Ole Wæver** (2013) *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry, Ole Wæver i Jaap de Wilde** (1998) *Security: A New Framework For Analysis*. Boulder i London: Lynne Rienner Publishers.

- Ceretta, Manuela** (2017) *Evoking Europe against the French Revolution. The rhetorical tools of counter-revolutionary thinkers*. U: Manuela Ceretta i Barbara Curli (ur.), *Discourses and Counter-discourses on Europe. From the Enlightenment to the EU*. (str. 35-51). London and New York: Routledge.
- Cesluk-Grajewski, Marcin** (2017) *European defence [What Think Tanks are thinking]*. Bruxelles: European Union. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/614630/EPRS_BRI\(2017\)614630_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/614630/EPRS_BRI(2017)614630_EN.pdf) (pristupljeno: 10.05.2018.)
- Clausewitz, Carl von** (1989) *On War*. Princeton: Princeton University Press.
- Collins, Alan (ur.)** (2010) *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Coudenhove-Kalergi, Richard N.** (2011) *Pan-Europa*. Vol. 4. Madrid: Encuentro.
- Čehulić, Lidija** (2006) *Europska obrana*. Zagreb: Politička kultura.
- Dawkins, Richard** (2007) *Sebični gen*. Zagreb: Izvori.
- Dekker, Henk, Darina Malová i Sander Hoogendoorn** (2003) Nationalism and Its Explanations. *Political Psychology*, 24(2): 345-376.
- Delpiano, Patrizia** (2017) Thinking Europe in the age of Enlightenment. Philosophes and Antiphilosophes between universalism and fragmentation. U: Manuela Ceretta i Barbara Curli (ur.), *Discourses and Counter-discourses on Europe. From the Enlightenment to the EU*. (str. 19-29). London and New York: Routledge.
- Dent, Christopher M.** (2010) Ekonomska sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 233–252). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Dennison, Susi, François Godement, Richard Gowan, Daniel Levy, Kadri Liik, Jeremy Shapiro i Nick Witney** (2015) The road back to European power. *Policy Brief*, 138. London: ECFR.
- Diez, Thomas i Vicki Squire** (2008) Traditions of citizenship and the securitisation of migration in Germany and Britain. *Citizenship Studies*, 12(6): 565-581.
- Dinan, Desmond** (2014) *Europe Recast: A History of European Union*. Boulder: Lynne Rienner publishers.

- Dreyer, Iana i Nicu Popescu** (2014) Do sanctions against Russia work? *European Union Institute for Security Studies*, 35: 1-4.
- Durkheim, Emile** (1960) *Division of Labor in Society*. Glencoe: The free press of Glencoe, Illinois.
- Edmunds, Timothy** (2006) What are armed forces for? The changing nature of military roles in Europe. *International Affairs*, 82(6): 1059-1075.
- Ejdus, Filip** (2009) Dangerous liaisons: securitization theory and schmittian legacy. *The Western Balkans Security Observer. Journal of the Belgrade School of Security Studies*, 4(13): 3-9.
- Fairclough, Norman** (2004) *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London and New York: Taylor & Francis e-Library.
- Fairclough, Norman i Ruth Wodak** (1997) Critical Discourse Analysis. U: Teun Adrianus Van Dijk (ur.), *Discourse as Social Interaction*. (str. 258-284). London: Sage.
- Ferguson, Niall** (2012) *Civilization: The Six Killer Apps of Western Power*. London: Penguin UK.
- Finer, Samuel E.** (1969) *The Man on Horseback. The Role of the Military in Politics*. London: Pall Mall Press.
- Fischer, Sabine** (2015) *European Union sanctions against Russia: objectives, impacts and next steps*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. URL: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0168-ssoar-425781> (pristupljeno: 10.05.2018.)
- Fortmann, Michel, David Haglund i Stéfanie von Hlatky** (2010) INTRODUCTION: France's 'return' to NATO: implications for transatlantic relations. *European Security*, 19(1): 1-10.
- Foucault, Michel** (1972) *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Pantheon Books.
- Freedman, Lawrence** (1992) The concept of security. *The Encyclopaedia of Government and Politics*, 2: 730-741.
- Frontini, Andrea** (2015) Federalist rhetoric or political tactics? The what, where, who, when and why of Juncker's call for a common European army. *European Policy*

Centre. URL: http://www.epc.eu/pub_details.php?pub_id=5395&cat_id=4
(pristupljeno: 30.08.2017.)

Frontini, Andrea (2016) *The EU Global Strategy for Foreign and Security Policy: A Short Guide for the Perplexed*. Bruxelles: EPC. URL:
<https://www.ispionline.it/it/publicazione/eu-global-strategy-foreign-and-security-policy-short-guide-perplexed-15441> (pristupljeno: 30.08.2017.)

Fursdon, Edward (1980) *The European defence community: a history*. London i Basingstoke: The Macmillan Press.

Goda, Samuel i Dušan Fischer (2017) *Country Studies: Slovakia*. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 365-373). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.

Gordon, Philip H. (2000) Their Own Army-Making European Defense Work. *Foreign Affairs*, 79: 12-17.

Gregory, Bruce (2011) American Public Diplomacy: Enduring Characteristics, Elusive Transformation. *Hague Journal of Diplomacy*, 6: 351-372.

Grizold, Anton (1998) *Međunarodna sigurnost: teorijsko-institucionalni okvir*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Gros, Daniel i Mattia Di Salvo (2017) *Revisiting Sanctions on Russia and Counter-Sanctions on the EU: The economic impact three years later*. Brussels: CEPS.

Guizot, François (1899) *History of civilization in Europe*. Vol. 1. New York: Colonial Press.

Habermas, Jürgen, Sara Lennox i Frank Lennox (1974) The public sphere: An encyclopedia article. *New German Critique*, 3: 49-55.

Halliday, M.A.K. (2014) *An introduction to Functional Grammar*. London i New York: Routledge.

Harris, Zellig S. (1952) Discourse Analysis. *Language*, 28(1): 1-30.

Heisbourg, François (2016) Brexit and European Security. *Survival*. 58 (3): 13-22.

- Hellman, Maria i Charlotte Wagnsson** (2017) How can European states respond to Russian information warfare? An analytical framework. *European Security*, 26(2): 153-170.
- Herring, Eric** (2010) Vojna sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 153-170). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Herz, John H.** (1950) Idealist Internationalism and the security dilemma. *World Politics*, 2(2): 157-180.
- Herz, John H.** (1957) Rise and demise of the territorial state. *World Politics*, 9(4): 473-493.
- Hill, Christopher** (2003) What Is to Be Done? Foreign Policy as a Site for Political Action. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 79(2): 233-255.
- Hobbes, Thomas** (2004) *Levijatan*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Howorth, Jolyon** (2012) Decision-making in security and defense policy: Towards supranational inter-governmentalism? *Cooperation and Conflict*, 47(4): 433-453.
- Jay, William, Charles Brooks, Geo. C. Beckwith, William C. Brown i B. Goodwin** (1849) The Peace Congress at Paris, 1849. *Advocate of Peace (1847-1884)*, 8(12/13): 133-153. URL: <http://www.jstor.org/stable/43770003>. (pristupljeno: 30.08.2017.)
- Jervis, Robert** (1978) Cooperation under the security dilemma. *World politics*, 30(2): 167-214.
- Jervis, Robert** (2009) Unipolarity: A Structural Perspective. *World Politics*, 61(1): 188-213.
- Jović, Dejan, ur.** (2013) *Teorije međunarodnih odnosa. Realizam*. Zagreb: Politička kultura.
- Jørgensen, Marianne W. i Louise J. Phillips** (2002) *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage Publications.
- Kant, Immanuel** (1970) *Perpetual peace: A philosophical sketch*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kashmeri, Sarwar A.** (2011) *The North Atlantic Treaty Organisation and the European Union's Common Security and Defense Policy: Intersecting Trajectories*. Armywar coll.strategicstudiesinst. Carlisle Barracks PA: ISS.

- Kassimeris, Christos** (2009) The foreign policy of small powers. *International Politics*, 46(1): 84-101.
- Keegan, John** (1994) *A History of Warfare*. New York: Vintage Books.
- Kellner, Anna Maria i Uwe Optenhögel** (2017) Part A: The Strategic Environment. Strategic Autonomy for the European Union as a Power of Peace. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 13-34). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Kennedy-Pipe, Caroline** (2010) Rod i sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 97-113). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Keohane, Daniel i Christian Mölling** (2016) Conservative, Comprehensive, Ambitious, or Realistic? Assessing EU Defense Strategy Approaches. *GMF Policy Brief*, 41: 1-8.
- Keohane, Robert O. i Joseph S. Nye Jr.** (2012) *Power and Interdependence*. Fourth Edition. Boston: Longman.
- Kerr, Pauline** (2010) Ljudska sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 114-132). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Kolodziej, Edward A.** (2011) *Sigurnost i međunarodni odnosi*. Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Krause, Keith i Michael Charles Williams**, (ur.) (1997) *Critical security studies: concepts and cases*. Vol. 8. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kupchan, Charles A. i Clifford A. Kupchan** (1995) The Promise of Collective Security. *International Security*, 20(1): 52–61.
- Larsen, Henrik** (2002) The EU: A Global Military Actor? *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, 37(3): 283–302.
- Lazar, Michelle M.** (2000) Gender, Discourse and Semiotics: The Politics of Parenthood Representations. *Discourse Society*, 11(3): 373-400.
- Lazaridis, Gabriella i Khursheed Wadia**, (ur.) (2015) *The securitisation of migration in the EU: Debates since 9/11*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Léonard, Sarah** (2010) EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices. *European security*, 19(2): 231-254.
- Liang, Christina Schori** (2016) Europe for the Europeans: The foreign and security policy of the populist radical right. U: Christina Schori Liang (ur.), *Europe for the Europeans*. (str. 1-32). London & New York: Routledge.
- Lipschutz, Ronnie D.** (ur.) (1995) *On security*. New York: Columbia University Press.
- Machiavelli, Niccolò** (2018) *The Prince*. Free eBooks at Planet eBook.com.
- Maulny, Jean-Pierre** (2017) Country Studies: France. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 184-197). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- McDonald, Matt** (2008) Securitization and the Construction of Security. *European Journal of International Relations*, 14(4): 563-587.
- McGann, James G.** (2018) 2017 Global Go To Think Tank Index Report. *TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports*, 13. URL: https://repository.upenn.edu/think_tanks/13 (pristupljeno: 30.01.2019.)
- McNair, Brian** (2003) *Uvod u političku komunikaciju*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- McSweeney, Bill** (1996) Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School. *Review of International Studies*, 22(1): 81-93.
- Mearsheimer, John J.** (2001) *The tragedy of great power politics*. New York: W.W. Norton & Company.
- Medrano, Juan Díez** (2003) *Framing Europe: Attitudes to European Integration in Germany, Spain, and the United Kingdom*. Princeton: Princeton University Press.
- Mérand, Frédéric** (2006) Social Representations in the European Security and Defence Policy. *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, 41(2): 131-152.
- Meunier, Sophie i Kalypso Nicolaïdis** (2006) The European Union as a conflicted trade power. *Journal of European Public Policy*, 13(6): 906-925.

- Mikac, Robert** (2007) Fenomen „privatnih vojnih organizacija“: nezaobilazne komponente u sukobima 21. stoljeća. *Polemos*, 10(2): 85-107.
- Mikac, Robert** (2013) *Suvremena sigurnost i privatne sigurnosne kompanije*. Zagreb: Jesenski & Turk.
- Monteiro, Nuno P.** (2011) Unrest Assured: Why Unipolarity is Not Peaceful. *International Security*, 36(3): 9-40.
- Morgan, Patrick** (2010) Sigurnost u međunarodnoj politici: Tradicionalni pristup. U: Alan Collins (ur.) *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 29-52). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Morgenthau, Hans** (2006) *Politics among Nations: the struggle for power and peace*. New York: McGraw-Hill.
- Mutimer, David** (2010) Kritičke sigurnosne studije: Povijest razlika. U: Alan Collins (ur.) *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 73-96). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Nikolow, Simeon** (2017) Country Studies: Bulgaria. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 90-102). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Nováky, Niklas I.M.** (2016) Who wants to pay more? The European Union's military operations and the dispute over financial burden sharing. *European Security*, 25(2): 216-236.
- Nye Jr, Joseph S.** (2010) The Futures of American Power-Dominance and Decline in Perspective. *Foreign Affairs*, 89: 1-10.
- Nye Jr, Joseph S.** (2016) *Bound to lead: The changing nature of American power*. Basic Books.
- Ogorec, Marinko** (2018) *Putinova Rusija. Novi uspon stare vojne sile*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Oliver, Tim i Michael John Williams** (2016) Special relationships in flux: Brexit and the future of the US-EU and US-UK relationships. *International Affairs*, 92 (3): 547-567.

- Ortega, Martin** (2001) Military intervention and the European Union. *Chaillot papers*, 45. Paris: Institute for Security Studies, Western European Union.
- Penn, William** (1693) An Essay towards the present and future Peace of Europe by the establishment of an European Dyet, Parliament or Estates. *Fredsakademiet.dk*. URL: <http://www.fredsakademiet.dk/library/penn.pdf> (pristupljeno: 30.08.2017.)
- Peters, Dirk** (2014) European security policy for the people? Public opinion and the EU's Common Foreign, Security and Defence policy. *European Security*, 23(4): 388-408.
- Popper, Karl R.** (1966) *The Open Society And Its Enemies*. Complete Volumes I and II. Routledge Paperbacks.
- Posen, Barry R.** (2006) European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity? *Security Studies*, 15(2): 149-186.
- Quester, George H.** (2002) *Offense and Defense in the International System*. New Brunswick. New Jersey: Transaction publishers.
- Rayroux, Antoine** (2014) Speaking EU defence at home: Contentious discourses and constructive ambiguity. *Cooperation and Conflict*, 49(3): 386-405.
- Rees, Wyn** (2017) America, Brexit and the security of Europe. *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(3): 558-572.
- Remek, Eva** (2017) Country Studies: Hungary. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 219-234). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Renard, Thomas** (2016) Partnering for Global Security: The EU, It's Strategic Partner and Transnational Security Challenges. *European Foreign Affairs Review*, 21(1): 9-34.
- Rice, Condoleezza** (2000) Campaign 2000: Promoting the National Interest. *Foreign Affairs*, 79(1): 44-62.
- Richardson, John E.** (2007) *Analysing Newspaper: An Approach from Critical Discourse Analysis*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Roe, Paul** (2010) Društvena sigurnost. U: Alan Collins (ur.), *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 191-209). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.

- Rogers, Paul** (2010) Mirovne studije. U: Alan Collins (ur.) *Suvremene sigurnosne studije*. (str. 53-72). Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti.
- Rousseau, Jean Jacques** (1917) *A Lasting Peace Through the Federation of Europe and the State of War*. London: Constable and Company Limited.
- Rowe, David, Jim McKay i Toby Miller** (1998) Come Together: Sport, Nationalism and the Media. U: Lawrence A. Wenner (ur.) *Mediasport*. (str: 119-133). London: Routledge.
- Russell, Martin** (2016) *At Glance: Russia-NATO: A difficult relationship*. Bruxelles: EPRS, European Parliament. URL: [http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA\(2016\)583782](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_ATA(2016)583782) (pristupljeno: 30.08.2017.)
- Scheinert, Christian** (2018) *Briefing on European defence industrial development programme (EDIDP)*. Bruxelles: EPRS, European Parliament.
- Schmitt, Carl** (2007) *Politički spisi*. Zagreb: Politička kultura.
- Schoen, Harald** (2008) Identity, Instrumental Self-Interest and Institutional Evaluations. *European Union Politics*, 9(1): 5-29.
- Schweller, Randall L.** (1994) Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security*, 19(1): 72-107.
- Schweller, Randall L.** (2004) Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing. *International Security*, 29(2): 159-201.
- Sekulić, Duško** (2001) Je li nacionalizam hrvatska sudbina? *Revija za sociologiju*, 32(3-4): 157-174.
- Skillen, Laura M.** (2017) Between Federation and Confederation: the EU's 'Accountability Deficit' as the Result of Structural Hybridity. *IFF Working Paper Online*, 20. URL: <https://www.researchgate.net/publication/316686825> (pristupljeno: 19.06.2018.)
- Smajić, Mirza** (2017) Sigurnosni aspekti migracijske krize: između humanosti i oblikovanja novih "umjetnih" manjina. *Forum za sigurnosne studije*, 1(1): 153-167.
- Smith, Adam** (1776) *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations: Volume One*. London: printed for W. Strahan; and T. Cadell. URL:

https://archive.org/details/inquiryintonatur01smit_0/page/n4 (pristupljeno: 30.07.2018.)

Smith, Michael (2009) Between 'soft power' and a hard place: European Union Foreign and Security Policy between the Islamic world and the United States. *International Politics*, 46 (5): 596-615.

Smith, Michael E. (2013) Institutionalizing the 'Comprehensive Approach' to EU Security. *European Foreign Affairs Review*, 18(Special Issue): 25-44.

Snegovaya, Maria (2015) *Russia report 1. Putin's information warfare in Ukraine. Soviet origins of Russia's hybrid warfare*. Washington: Institute for the Study of War.

Soare, Simona R. (2017) Country Studies: Romania. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 349-364). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.

Sternberg, Claudia (2015) What were the French telling us by voting down the 'EU constitution'? A case for interpretive research on referendum debates." *Comparative European Politics*.

Šešelgyte, Margarita (2017) Country Studies: Lithuania. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 264-278). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.

Šiber, Ivan (1998) *Osnove političke psihologije*. Zagreb: Politička kultura.

Tatalović, Siniša i Mirko Bilandžić (2005) *Osnove nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

Tatalović, Siniša, Anton Grizold i Vlatko Cvrtila (2008) *Suvremene sigurnosne politike. Države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Tatalović, Siniša i Dario Malnar (2015) Sigurnosni aspekti izbjegličke krize. *Političke analize*, 6(23): 23-29.

Tatalović, Siniša, Robert Mikac i Ružica Jakešević (2017) Country Studies: Croatia. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy*

and the Defence of Europe. On the Road to a European Army. (str. 103-115). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.

Taureck, Rita (2006) Securitization theory and securitization studies. *Journal of International Relations and Development*, 9(1): 53-61.

Thornton, Rod (2015) The Changing Nature of Modern Warfare. *The RUSI Journal*, 160(4): 40-48.

Toje, Asle (2003) The first casualty in the war against terror: the fall of NATO and Europe's reluctant coming of age. *European Security*, 12(2): 63-76.

Toje, Asle (2005) The 2003 European Union Security Strategy: A Critical Appraisal. *European Foreign Affairs Review*, 10: 117-133.

Toje, Asle (2009) Strategic Culture as an Analytic Tool. History, capabilities, geopolitics and values: the EU example. *Western Balkans Security Observer*, 14: 3-23.

Toje, Asle (2010) The EU Security Strategy Revised: Europe Hedging Its Bets. *European Foreign Affairs Review*, 15: 171-190.

Toje, Asle (2011) *The European Union as a Small Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Transparify (2018) *How Has Think Tank Transparency Evolved in 2018? A reassessment of 92 think tanks in 24 countries worldwide*. Tbilisi: Transparify. URL: <https://static1.squarespace.com/static/52e1f399e4b06a94c0cdaa41/t/5b4cfa3d758d463a3bfb54ac/1531771467608/Transparify+2018+Think+Tanks+Report.pdf> (pristupljeno: 08.01.2019.)

Trybus, Martin (2016) *The Legal Foundations of a European Army*. Birmingham: Institute of European Law. URL: http://epapers.bham.ac.uk/2105/1/IELWorkingPaper2016No1The_Legal_Foundations_of_a_European_Army.pdf (pristupljeno: 30.08.2017.)

Ullman, Richard H. (1983) Redefining Security. *International Security*, 8(1): 129-153.

Urednici Hrvatske enciklopedije (2004) Kultura U: *Hrvatska enciklopedija*, sv. 6. (str. 338). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Usherwood, Simon i Nick Startin (2013) Euroscepticism as a persistent phenomenon. *Journal of Common Market Studies*, 51(1): 1-16.

- Van Dijk, Teun Adrianus** (1993) Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2): 249-283.
- Van Dijk, Teun Adrianus** (1998) *Ideology. A Multidisciplinary Approach*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Van Dijk, Teun Adrianus** (2001) Multidisciplinary CDA: A plea for diversity. U: Ruth Wodak i Michael Meyer (ur.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. (str. 95–120). London, Thousand Oaks i New Delhi: SAGE.
- Van Dijk, Teun Adrianus** (2015) Critical Discourse Analysis. U: Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton i Deborah Schiffrin (ur.), *The Handbook of Discourse Analysis*. (str. 466-485). Drugo izdanje. Chichester: John Wiley & Sons.
- Van Dijk, Teun Adrianus i Walter Kintsch** (1983) *Strategies of discourse comprehension*. New York: Academic Press.
- Van Evra, Stephen** (1999) *Causes of War: Power and the Roots of Conflict*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Veebel, Viljar** (2017) Country Studies: Estonia. U: Hans-Peter Bartels, Ana Maria Kellner i Uwe Optenhögel (ur.), *Strategic Autonomy and the Defence of Europe. On the Road to a European Army*. (str. 152-164). Bonn: Verlag J.H.W. Dietz Nachf. GmbH.
- Vukadinović, Radovan** (1980) Osnovni okviri istraživanja vanjske politike. *Politička misao*, 17(1-2): 159-174.
- Vukadinović, Radovan i Lidija Čehulić** (2005) *Politika europskih integracija*. Zagreb: Topical.
- Wallace, William** (2005) Foreign and Security Policy. U: Helen Wallace, William Wallace, Mark A. Pollack (ur.), *Policy-Making in the European Union*. (str. 429-456). New York: Oxford University Press.
- Walt, Stephen M.** (1998) International Relations: One World, Many Theories. *Foreign Policy*, 110: 29-46.
- Waltz, Kenneth, N.** (1964) The Stability of a Bipolar World. *Daedalus*, 93(3): 881-909.
- Waltz, Kenneth, N.** (1993) The Emerging Structure of International Politics. *International Security*, 18(2): 44-79.
- Waltz, Kenneth, N.** (2010) *Theory of International Politics*. Long Grove: Waveland Press.

- Weber, Max** (1946) *From Max Weber: Essays in Sociology*. New York: Oxford University Press.
- Whitman, Richard G.** (2016) The UK and EU Foreign, Security and Defence Policy after Brexit: Integrated, Associated or Detached? *National Institute Economic Review*, 238: 43-50.
- Williams, Michael** (2003) Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*. 47: 511–53.
- Wilson, Woodrow** (1887) The Study of Administration. *Political Science Quarterly*, 2(2): 197-222. The Academy of Political Science.
- Wodak, Ruth** (2001) What CDA is about – A summary of its history, important concepts and its developments. U: Ruth Wodak i Michael Meyer (ur.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. (str: 1-13). London, Thousand Oaks i New Delhi: SAGE.
- Wodak, Ruth i Michael Meyer** (2009) Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. U: Ruth Wodak i Michael Meyer (ur.), *Methods of Critical Discourse Analysis*. (str. 1-33). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.
- Wohlforth, William C.** (1999) The Stability of a Unipolar World. *International Security*, 24(1): 5-41.
- Wolfers, Arnold** (1952) "National Security" as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4): 481-502.
- Wolfers, Arnold** (1988) *Discord and Collaboration. Essays on International Politics*. Baltimore i London: The John Hopkins University Press.
- Wæver, Ole** (1995) Securitisation and Desecuritisation. U: Ronnie D. Lipschutz (ur.), *On security*. (str. 46-87). New York: Columbia University Press.
- Wæver, Ole** (1996) European Security Identities. *Journal of Common Market Studies*, 34(1): 103-132.
- Wæver, Ole** (2011) Politics, security, theory. *Security Dialogue*, 42(4-5): 465-480.
- Zedner, Lucia** (2003) The concept of security: an agenda for comparative analysis. *Legal Studies*, 23(1): 153-175.

Žunec, Ozren (1998) *Rat i društvo: Oglеди iz sociologije vojske i rata*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Žutić, Iva i Lidija Čehulić Vukadinović (2017) EU Global Strategy – An Upgrade or New OS? *Europske studije*, 3(5-6): 91-115.

b) službeni dokumenti:

ALDE (2015) A roadmap towards EU integrated military forces. URL: <https://alde.eu/en/news/320-a-roadmap-towards-eu-integrated-military-forces/> (pristupljeno: 10.08.2017.)

Blair, Tony i Jacques Chirac (1998) Joint Declaration on European Defence. Joint Declaration issued at the British-French Summit, Saint-Malo, 3-4 December 1998. Foreign and Commonwealth Office of the United Kingdom. URL: https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf (pristupljeno: 11.09.2017.)

Briand, Aristide (1930) A union, not a unity: The Briand Memorandum. *Documents on British Foreign Policy 1919-1939*, 2(I): 314-321. URL: <http://www.viriatosoromenho-marques.com/Imagens/PDFs/Briand%20Memorandum%201930.pdf> (pristupljeno: 10.08.2017.)

Conservative Party (2010) Invitation to join the Government of Britain. The Conservative Manifesto 2010. London: Conservative Party.

Council of The European Union (2003) European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World. Bruxelles: General Secretariat of the Council. URL: <http://www.consilium.europa.eu/hr/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/> (pristupljeno: 10.08.2017.)

EPP Group (2015) Security for the Union and its Citizens: Towards a European Defence Union. Bruxelles: EPP Group in the European Parliament. Press and Communications Service. Publications Team. URL: <http://www.eppgroup.eu/document/119334> (pristupljeno: 20.10.2018.)

- European Commission** (1997) *Agenda 2000. For a stronger and wider union*. COM(97) 2000 final. Vol I. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:80958a30-795a-4152-99a5-cf86f455a211.0008.01/DOC_1&format=PDF (pristupljeno: 10.08.2017.)
- European Commission** (2005) *Standard Eurobarometer 63, spring 2005 „Public opinion in the European Union“*. Terenski rad: proljeće 2005. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (2014b) *Special Eurobarometer 413 „Future of Europe“*. Terenski rad: siječanj 2014. ISBN: 978-92-79-36969-8. doi:10.2775/33476. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (proljeće 2015a) *Standard Eurobarometer 83, proljeće 2015 „Public opinion in the European Union“*. Terenski rad: svibanj 2015. ISBN: 978-92-79-51029-8. doi:10.2775/734143. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (proljeće 2015b) *Standard Eurobarometer 83, proljeće 2015 „European citizenship*. Terenski rad: svibanj 2015. ISBN: 978-92-79-51025-0. doi:10.2775/534854. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (2015) *Special Eurobarometer 432 „Europeans’ attitudes towards security“*. Terenski rad: ožujak 2015. ISBN: 978-92-79-46622-9. doi:10.2837/41650. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (jesen 2015) *Standard Eurobarometer 84, Autumn 2015 „Public opinion in the European Union“*. Terenski rad: studeni 2015. ISBN: 978-92-79-57781-9. doi:10.2775/89997. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (2016) *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European Defence Action Plan*. Brussels. URL:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_fl_communication_from_commision_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf (pristupljeno: 18.04.2017.)

European Commission (proljeće 2016a) *Standard Eurobarometer 85, proljeće 2016* „Public opinion in the European Union“. Terenski rad: svibanj 2016. ISBN: 978-92-79-63697-4. doi:10.2775/17487. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (proljeće 2016b) *Standard Eurobarometer 85 proljeće 2016* „European citizenship“. Terenski rad: svibanj 2016. ISBN: 978-92-79-63621-9. doi:10.2775/720961. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (proljeće 2016c) *Standard Eurobarometer 85, proljeće 2016* „Europeans' views on the priorities of the European Union“. Terenski rad: svibanj 2016. ISBN: 978-92-79-63618-9. doi:10.2775/731576. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (jesen 2016a) *Standard Eurobarometer 86, Autumn 2016* „European Citizenship“. Terenski rad: studeni 2016. ISBN: 978-92-79-70579-3. doi:10.2775/278802. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (jesen 2016b) *Standard Eurobarometer 86, Autumn 2016* „Public opinion in the European Union“. Terenski rad: studeni 2016. ISBN: 978-92-79-70593-9. doi:10.2775/173497. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (jesen 2016c) *Standard Eurobarometer 86, Autumn 2016* „Europeans' opinion of the European Union's priorities“. Terenski rad: studeni 2016. ISBN: 978-92-79-70581-6. doi:10.2775/24995. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

European Commission (2017b) *Special Eurobarometer 464b* „Europeans' attitudes towards security“. Terenski rad: lipanj 2017. ISBN: 978-92-79-73522-6. DOI: 10.2837/889432. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)

- European Commission** (2017c) *Special Eurobarometer 461 „Designing Europe’s future: Security and Defence“*. Terenski rad: travanj 2017. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (proljeće 2017) *Standard Eurobarometer 87 „Graphs EN – Public opinion in the European Union“*. 1(1). Terenski rad: svibanj 2017. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 09.10.2018.)
- European Commission** (2018b) Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the European Defence Fund. COM(2018) 476 final. 2018/0254 (COD). Brussels. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-eu-defence-fund-regulation_en.pdf (pristupljeno: 10.01.2019.)
- European Commission** (proljeće 2018a) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 „European citizenship“*, Terenski rad: ožujak 2018. ISBN: 978-92-79-85666-2. doi:10.2775/133636. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- European Commission** (proljeće 2018b) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 „Annex – Public opinion in the European Union“*, Terenski rad: ožujak 2018. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- European Commission** (proljeće 2018c) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 „First results – Public opinion in the European Union“*. Terenski rad: ožujak 2018. ISBN: 978-92-79-85631-0. doi:10.2775/00. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- European Commission** (proljeće 2018d) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 „Public opinion in the European Union“*. Terenski rad: ožujak 2018. ISBN: 978-92-79-85649-5. doi:10.2775/172445. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- European Commission** (proljeće 2018e) *Standard Eurobarometer 89, Spring 2018 „The views of Europeans on the European Union’s priorities“*. Terenski rad: ožujak 2018.

ISBN: 978-92-79-85634-1. doi:10.2775/11068. Bruxelles: Europska unija. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion> (pristupljeno: 10.01.2019.)

European Communities (1970) Davignon Report (Luxembourg, 27 October 1970). *Bulletin of the European Communities*, 11: 9-14. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. URL: https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Communities (1987) Single European Act. *Official Journal of the European Communities*. No L 169/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN> (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Communities (2001) Treaty of Nice. Amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. *Official Journal of the European Communities*. C 80/1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=HR> (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Council (1999a) Cologne European Council. Conclusions of the Presidency. Annex III – Declaration of the European Council and Presidency report on strengthening the European common policy on security and defence. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm#an3 (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Council (1999b) Helsinki European Council 10 and 11 December 1999. Presidency Conclusions. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/hel2_en.htm (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Council (2000a) Conclusions of the Presidency of Santa Maria da European Council. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm#V (pristupljeno: 16.08.2018.)

European Council (2000b) Military Capabilities Commitment Declaration. URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/Military%20capabilities%20-%20EN.doc.html (pristupljeno: 17.01.2016.)

European Council (2004) *Headline Goal 2010*. URL:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf (pristupljeno: 03.09.2016.)

European Council (2008) *Report on the implementation of the European Security Strategy: Providing security in a changing world*. S407/08. URL:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf (pristupljeno: 03.09.2016.)

European Council (2016) *Bratislava Declaration and Roadmap*. Bruxelles: Press office – General Secretariat of the Council. URL:

<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/09/16-bratislava-declaration-and-roadmap/> (pristupljeno: 10.08.2017.)

European External Action Service (2016a) *Globalna strategija Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku. Zajednička vizija, zajedničko djelovanje: jača Europa*. URL:

https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_hr_version.pdf (pristupljeno: 10.09.2017.)

European External Action Service (2016b) *Implementation Plan on Security and Defence*. 14392/16. Bruxelles: Council of the European Union. URL:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf (pristupljeno: 10.09.2017.)

Europska komisija (2017) *Dokument za razmatranje o budućnosti europske obrane*.

COM(2017) 315. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-defence_hr.pdf (pristupljeno: 10.01.2018.)

Europski parlament (2017) *Izvešće o privatnim zaštitarskim društvima (2016/2238(INI))*.

Dokument s plenarne sjednice. A8-0191/2017. Bruxelles: Europski parlament. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0191+0+DOC+XML+V0//HR> (pristupljeno: 10.01.2018.)

Europski parlament i Vijeće Europske unije (2018) *Uredba (EU) 2018/1092 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. srpnja 2018. o uspostavi Europskog programa industrijskog razvoja u području obrane radi potpore konkurentnosti i inovacijskoj sposobnosti obrambene industrije Unije*. *Službeni list Europske unije*. L 200/30. URL: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1092&from=hr
(pristupljeno: 01.08.2019.)

Europska unija (1992) Ugovor o Europskoj uniji (92/C 191/01). URL:

http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/EUugovori/11992M_Ugovor_o_EU-u_hrv.pdf (pristupljeno: 11.09.2017.)

Gallup World Poll (2018) *Rating World Leaders: 2018. The U.S. vs. Germany, China and Russia*. Washington: Gallup Inc. URL: <https://www.politico.com/f/?id=00000161-0647-da3c-a371-867f6acc0001> (pristupljeno: 01.08.2019.)

HM Government (2008) *The National Security Strategy of the United Kingdom. Security in an interdependent world*. London: Cabinet Office. Crown copyright.

HM Government (2010) *A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy*. London: Crown Copyright.

HM Government (2013) *Review of the Balance of Competences between the United Kingdom and the European Union: Foreign Policy*. London: Crown copyright. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/227437/2901086_Foreign_Policy_acc.pdf (pristupljeno: 15.07.2018.)

HM Government (2015) *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015. A Secure and Prosperous United Kingdom*. London: Crown copyright.

Intergovernmental Committee on European Integration (1956) *The Brussels Report on The General Common Market*. Unofficially referred to as the Spaak Report. Luxembourg: Information Service High Authority of The European Community for Coal and Steel Luxembourg. U: *University of Pittsburgh. Archive of European Integrations*. URL: http://aei.pitt.edu/995/1/Spaak_report.pdf (pristupljeno: 18.08.2017.)

Labour Party (2005) *Britain forward not back: the Labour Party manifesto 2005*. Labour Party. URL: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/13_04_05_labour_manifesto.pdf (pristupljeno: 15.07.2018.)

Liberal Democrats (2010) *Liberal Democrat Manifesto 2010*. London: Liberal Democrats. URL:

http://www.politicsresources.net/area/uk/ge10/man/parties/libdem_manifesto_2010.pdf (pristupljeno: 15.07.2018.)

NATO.int (2017) Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017). COMMUNIQUE PR/CP(2017)111. Bruxelles: NATO Press & Media. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf#page=8 (pristupljeno: 15.07.2018.)

Pleven, René (1950) Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950). URL: https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878/publishable_en.pdf (pristupljeno: 10.09.2017.)

Rudolf, Davorin, glavni redaktor hrvatskoga prijevoda (2009) *Lisabonski ugovor Europske unije (2007) – Konsolidirani tekst Ugovora o Europskoj uniji (Maastricht, 1992.) Konsolidirani tekst Ugovora o funkcioniranju Europske unije (Rim, 1957.): protokoli, prilozi i izjave*. Split: Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu. 16. URL: <https://hrcak.srce.hr/51081>(pristupljeno: 09.06.2016.)

Schuman, Robert (1950) Schumanova deklaracija. URL: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_hr (pristupljeno: 18.08.2017.)

S&D (2017) Position paper Security and Defence. Foreign affairs, human rights, security & defence. Bruxelles: S&D. URL: http://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/position_paper/Security%20%26%20defence_en_171108.pdf (pristupljeno: 15.07.2018.)

The White House (1990) The National Security Strategy of the United States. Washington DC: Brassey's.

The White House (1994) A National Security Strategy of Engagement and Enlargement. Washington, DC: White House.

The White House (1997) A National Security Strategy For A New Century. Washington, DC: White House.

The White House (2000) A National Security Strategy for a Global Age. Washington, DC: White House.

The White House (2002) The National Security Strategy of the United States. Washington, DC: White House.

The White House (2006) The National Security Strategy of the United States. Washington, DC: White House.

The White House (2010) National Security Strategy. Washington, DC: White House.

The White House (2015) National Security Strategy. Washington, DC: White House.

The White House (2017) National Security Strategy. Washington, DC: White House.

Vijeće Europske unije (2015) Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/1835 od 12. listopada 2015. o utvrđivanju statuta, sjedišta i načina djelovanja Europske obrambene agencije (preinačeno). *Službeni list Europske unije*. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:25010102_2&from=NL (pristupljeno: 15.07.2018.)

Vijeće Europske unije (2018) Odluka Vijeća (ZVSP) 2018/340 od 6. ožujka 2018. o izradi popisa projekata koje treba razviti u okviru PESCO-a. *Službeni list Europske unije*, L 65/24. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0340&from=EN> (pristupljeno: 10.06.2019.)

Western European Union Council of Ministers Bonn (1992) Petersberg Declaration. URL: <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf> (pristupljeno: 18.08.2017.)

c) Web članci i Web stranice

Ackerman, Kenneth D (2016) History Lesson: Bernie Sanders is no ‘Communist,’ and ‘Democratic Socialists’ are as American as Apple Pie. *HuffingtonPost.com*. 3. travnja. URL: https://www.huffingtonpost.com/kenneth-d-ackerman/history-lesson-bernie-san_b_9355082.html (pristupljeno: 07.07.2018.)

Albright, Madeline (1998) Press Conference by US Secretary of State Albright. Bruxelles: NATO HQ. *Nato.int*. 8. prosinca. URL: <https://www.nato.int/docu/speech/1998/s981208x.htm> (pristupljeno: 07.07.2018.)

- Anderson, Stuart** (2017) With 6 Million Job Openings, Will Critics Still Blame Immigrants For 'Taking Jobs' From Americans? *Forbes.com*. 24. lipnja. URL:
<https://www.forbes.com/sites/stuartanderson/2017/06/24/with-6-million-job-openings-will-critics-still-blame-immigrants-for-taking-jobs-from-americans/#6a27ba2753da>
(pristupljeno: 07.07.2018.)
- Balzli, Beat, Christoph B. Schiltz i André Tauber** (2015) Halten Sie sich an Frau Merkel. Ich mache das! *Welt.de*. 8. ožujka. URL:
<https://www.welt.de/politik/ausland/article138178098/Halten-Sie-sich-an-Frau-Merkel-Ich-mache-das.html> (pristupljeno: 21.09.2016.)
- Barker, Alex i Stefan Wagstyl** (2016) Germany to push for progress towards European army. *FT.com*. 2. svibnja. URL: <https://www.ft.com/content/e90a080e-107b-11e6-91da-096d89bd2173> (pristupljeno: 07.07.2018.)
- Batchelor, Tom** (2016a) France planning to build and DOMINATE EU Army, Nato claims as nation neglects duties. *Express.co.uk*. 31. svibnja. URL:
<https://www.express.co.uk/news/world/674596/France-neglecting-Nato-focus-creation-EU-army> (pristupljeno: 18.11.2018.)
- Batchelor, Tom** (2016b) Ex-Brussels chief pushes for EU Army and tells leaders to work FASTER to create one. *Express.co.uk*. 17. lipnja. URL:
<https://www.express.co.uk/news/world/680899/EU-defence-force-former-Brussels-Nato-chief-greater-European-integration> (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BBC.co.uk** (2000a) Thatcher condemns 'EU army'. 22. studenog. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1034811.stm (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BBC.co.uk** (2000b) Troops pledged to new EU force. 20. studenog. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1031846.stm (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BBC.co.uk** (2000c) Blair turns on 'Euro army' critics. 21. studenog. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1033461.stm (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BBC.co.uk** (2001) EU army could prevent war – Cook. 25. travnja. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1297141.stm (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BBC.co.uk** (2003) EU military plans under scrutiny. 21. listopada. URL:
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3210246.stm> (pristupljeno: 18.11.2018.)

- BBC.co.uk** (2004) Iraq war illegal, says Annan. 16. rujna. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm (pristupljeno: 10.09.2018.)
- BBC.co.uk** (2014) EU backs Juncker to head Commission in blow to UK. 27. lipnja. URL:
<https://www.bbc.com/news/uk-politics-28049375> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- BBC.co.uk** (2018) Trade wars, Trump tariffs and protectionism explained. 26. srpnja. URL:
<https://www.bbc.com/news/world-43512098> (pristupljeno: 18.04.2019.)
- BBC News** (2015) Obama: EU stronger if UK stays – BBC News – Barack Obama [Video File]. *Youtube.com*. 23. srpnja. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yTw-ParmFmI> (pristupljeno: 18.11.2018.)
- Blitz, James** (2016) Germany's march towards a leading role in European defence. *FT.com*. 10. svibnja. URL: <https://www.ft.com/content/13fff900-169a-11e6-b197-a4af20d5575e> (pristupljeno: 18.11.2018.)
- BloombergView.com** (2015) The EU and Whose Army. 12. ožujka. URL:
<http://www.bloombergview.com/articles/2015-03-12/the-eu-and-whose-army->
(pristupljeno: 30.08.2016.)
- Borger, Julian** (2014) Russians open new front after Estonian official is captured in 'cross-border raid'. *TheGuardian.com*. 7. rujna. URL:
<https://www.theguardian.com/world/2014/sep/07/russia-parades-detained-estonian-police-officer> (pristupljeno: 18.11.2018.)
- Brown, Derek** (2001) The European Rapid Reaction Force. *TheGuardian.com*. 11. travnja. URL: <https://www.theguardian.com/world/2001/apr/11/qanda.derekbrown>
(pristupljeno: 30.08.2016.)
- Cameron, David** (2014) David Cameron: the EU is not working and we will change it. *Telegraph.co.uk*. 15. ožujka. URL:
<https://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Cameron, David** (2016) PM speech on the UK's strength and security in the EU: 9 May 2016. Prime Minister's Office, 10 Downing Street and The Rt Hon David Cameron. *Gov.uk*. 9. svibnja. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-the-uks-strength-and-security-in-the-eu-9-may-2016> (pristupljeno: 30.08.2016.)

- Cazenave, Fabien** (2015) Oui à l'armée européenne proposée par Jean-Claude Juncker. *LexPress.fr*. 9. ožujka. URL: https://www.lexpress.fr/actualite/oui-a-l-armee-europeenne-proposee-par-jean-claude-juncker_1659456.html (pristupljeno: 30.08.2016.)
- CBSNews.com** (2018) "I think the European Union is a foe," Trump says ahead of Putin meeting in Helsinki. 15. srpnja. URL: <https://www.cbsnews.com/news/donald-trump-interview-cbs-news-european-union-is-a-foe-ahead-of-putin-meeting-in-helsinki-jeff-glor/> (pristupljeno: 09.04.2019.)
- Churchill, Winston** (1946) Mr. Winston Churchill speaking in Zurich 19th September 1946. *Churchill Society London*. URL: <http://www.churchill-society-london.org.uk/astonish.html> (pristupljeno: 19.12.2016.)
- CIA.gov** (2017) The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html#ch> (pristupljeno: 15.06.2018.)
- Clegg, Nick** (2008) Ask the under-50s. *TheGuardian.com*. 25. veljače. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/feb/25/eu.liberaldemocrats> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- CNN.com** (2016) Presidential results. URL: <https://edition.cnn.com/election/2016/results/president> (pristupljeno: 09.06.2018.)
- CNN.com** (2018) 2016 Presidential Campaign Hacking Fast Facts. 18. srpnja. URL: <https://edition.cnn.com/2016/12/26/us/2016-presidential-campaign-hacking-fast-facts/index.html> (pristupljeno: 09.04.2019.)
- Cole, Harry** (2016) BATTLE OF BRITAIN – WWII vets plead with Brits ‘don’t give away what we fought for’ urging voters to back Brexit. *TheSun.co.uk*. 20. lipnja. URL: <https://www.thesun.co.uk/news/politics/1313861/wwii-vets-plead-with-brits-dont-give-away-what-we-fought-for-urging-voters-to-back-brexite/> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- Coughlin, Con** (2016) An EU army is not just a stupid idea – it's a grave threat to our own security. *Telegraph.co.uk*. 14. lipnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/14/an-eu-army-is-not-just-a-stupid-idea--its-a-grave-threat-to-our/> (pristupljeno: 10.09.2018.)

- Cunningham, Finian** (2018) US Will Defeat EU Army. *SputnikNews.com*. 13. studeni. URL: <https://sputniknews.com/columnists/201811131069770321-us-eu-army/> (pristupljeno: 09.04.2019.)
- Dailystar.co.uk** (2016) Secret plan for EU army set to be revealed after Brexit vote. EU chiefs are holding out on their plan for a Europe-wide army. 27. svibnja. URL: <https://www.dailystar.co.uk/news/latest-news/518952/Secret-EU-army-revealed-Brexit-vote-Leave-Remain-Nigel-Farage-David-Cameron-chiefs-Britain> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- DCNews.ro** (2015) Armată UE: Șefii NATO atenționează UE după propunerea lui Jean Claude Juncker. 12. ožujka. URL: https://www.dcnews.ro/armata-ue-efii-nato-atenioneaza-ue-dupa-propunerea-lui-jean-claude-juncker_470004.html (pristupljeno: 10.09.2018.)
- Dean, Sarah** (2016) Angela Merkel hints at plan for EUROPEAN ARMY as she says Germany will dramatically boost defence spending so EU does not have to rely on US. *Dailymail.co.uk*. 22. lipnja. URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3653995/Angela-Merkel-hints-plan-European-Army-says-Germany-dramatically-boost-defence-spending.html> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- DefenseNews.com** (2017) Top 100 for 2017. URL: <http://people.defensenews.com/top-100/> (pristupljeno: 01.04.2019.)
- Delfi.ee** (2015) Juncker pakkus välja EL-i ühisarmee loomise. 8. ožujka. URL: <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/valismaa/juncker-pakkus-valja-el-i-uhisarmee-loomise?id=70964337> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- Delfi.lt** (2015) Šešelgytė on proposals to create EU army. 13. ožujka. URL: <https://www.delfi.lt/video/laidos/zinios-anglu-kalba/seselgyte-on-proposals-to-create-eu-army.d?id=67425378> (pristupljeno: 10.09.2018.)
- Dempsey, Judy** (2016) The Insincere Calls for a European Army. *Carnegie Europe*. 6. rujna. URL: <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=64483> (pristupljeno: 18.07.2018.)
- DW.com** (2018) EU's new defense union must not undermine NATO, warns Stoltenberg. 13. veljače. URL: <https://www.dw.com/en/eus-new-defense-union-must-not-undermine-nato-warns-stoltenberg/a-42570471> (pristupljeno: 01.04.2019.)

Eeas.europa.eu (2015) CSDP Handbook. URL:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/handbook_on_csdp_-_3rd_edition_-_jochen_rehrl_federica_mogherini.pdf (pristupljeno: 03.09.2016.)

Eeas.europa.eu (2018a) European defence cooperation is not about creating an EU Army – which is why it is so much more. 12. veljače. URL:

https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/39754/european-defence-cooperation-not-about-creating-eu-army-which-why-it-so-much-more_en (pristupljeno: 01.07.2018.)

Eeas.europa.eu (2018b) The Common Security and Defence Policy (CSDP). URL:

https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp_en (pristupljeno: 17.09.2018)

Egan, Casey i Ricky Zipp (2018) High-stakes brinksmanship in the Pacific as China expands reach into the South China Sea. *UsaToday.com*. 8. srpnja. URL:

<https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2018/06/26/china-south-china-sea-expansion-neighbors-nervous/711006002/> (pristupljeno: 10.09.2018.)

ElMundo.es (2015) Juncker y Berlín, a favor de crear un Ejército conjunto europeo. 8. ožujka. URL:

<http://www.elmundo.es/internacional/2015/03/08/54fc5b1eca47417f0d8b457b.html> (pristupljeno: 10.09.2018.)

Enciklopedija.hr (2018a) Federacija. U: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL:

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19128> (pristupljeno 18.06.2018.)

Enciklopedija.hr (2018b) Džihad. U: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16866> (pristupljeno 18.06.2018.)

Enciklopedija.hr (2018c) Konfederacija. U: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32763> (pristupljeno 18.06.2018.)

European Commission (2014a) Biografija – Jean-Claude Juncker. *EC.Europa.eu*. URL:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/president_en#timeline (pristupljeno: 13.07.2017.)

European Commission (2017a) Defending Europe: The case for greater EU cooperation on security and defence. *EC.Europa.eu*. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/defending-europe-factsheet_en.pdf (pristupljeno: 10.07.2018.)

European Commission (2018a) Public opinion. Eurobarometar. *EC.Europa.eu*. URL: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm> (pristupljeno: 24.01.2019.)

European Commission (2018c) Energy, supplier countries. *EC.Europa.eu*. URL: <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/imports-and-secure-supplies/supplier-countries> (pristupljeno: 01.04.2019.)

European Commission (2018d) Eurostat: The EU in the world – economy and finance. *EC.Europa.eu*. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=The_EU_in_the_world_-_economy_and_finance#National_accounts (pristupljeno: 01.04.2019.)

European Parliament (2016) MEPs back textiles trade deal with Uzbekistan, welcome end to child labour. Press Releases. *European Parliament EPTV*. 14. prosinca. URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20161208IPR55159/meps-back-textiles-trade-deal-with-uzbekistan-welcome-end-to-child-labour> (pristupljeno: 12.04.2019.)

European Parliament (2018) EU needs to increase its resilience to Russian propaganda, say MEPs. Press Releases. *European Parliament EPTV*. 17. siječnja. URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180117IPR91901/eu-needs-to-increase-its-resilience-to-russian-propaganda-say-meps> (pristupljeno: 12.04.2019.)

Evans-Pritchard, Ambrose (2001) General admits EU army will be rival to Nato. *Telegraph.co.uk*. 31. siječnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1320485/General-admits-EU-army-will-be-rival-to-Nato.html> (pristupljeno: 12.06.2018.)

Evans-Pritchard, Ambrose (2003a) Old Europe' presses ahead with plans for an EU army. *Telegraph.co.uk*. 30. travnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1428771/Old-Europe-presses-ahead-with-plans-for-an-EU-army.html> (pristupljeno: 12.06.2018.)

- Evans-Pritchard, Ambrose** (2003b) Britain in secret EU army deal. *Telegraph.co.uk*. 29. studenog. URL:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1448070/Britain-in-secret-EU-army-deal.html> (pristupljeno: 12.06.2018.)
- Evans-Pritchard, Ambrose i Kate Connolly** (2003) Blair 'backs plan' to give EU army more power. *Telegraph.co.uk*. 22. rujna. URL:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/1442176/Blair-backs-plan-to-give-EU-army-more-power.html> (pristupljeno: 12.06.2018.)
- Evans-Pritchard, Ambrose i Toby Helm** (2003) US requests crisis talks over 'Euro army' threat to Nato role. *Telegraph.co.uk*. 17. listopada. URL:
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1444422/US-requests-crisis-talks-over-Euro-army-threat-to-Nato-role.html> (pristupljeno: 12.06.2018.)
- Ewart-James, Joanna** (2013) EU rhetoric/EU action: ending forced labour in Uzbek cotton industry. *euobserver.com*. 23. travanj. URL: <https://euobserver.com/opinion/119907> (pristupljeno: 12.04.2019.)
- Farage, Nigel** (2016) Nigel Farage: Why you should vote for Brexit this Thursday. *TheIndependent.co.uk*. 20. lipnja. URL: <http://www.independent.co.uk/voices/eu-referendum-brexit-nigel-farage-on-why-you-should-vote-to-leave-a7091021.html> (pristupljeno: 10.02.2018.)
- Federalists.eu** (2015) WHAT IS UEF? URL: <http://www.federalists.eu/uef/> (pristupljeno: 12.04.2019.)
- Federalists.eu** (2017) Towards a European Defence Union. From Closer Integration to a European Army. Policy Digest. URL:
http://www.federalists.eu/fileadmin/files_uef/POLICY/Policy_Digest/Policy_Digest_Towards_a_European_Defence_Union.pdf (pristupljeno: 12.04.2019.)
- FedericaMogherini.net** (2015) Federica Mogherini Bio. URL:
<http://www.federicamogherini.net/biografia/?lang=en> (pristupljeno: 12.04.2019.)
- Fenwick, Jack** (2016) Former military chief switches to Leave campaign over 'DISASTROUS EU army' fears. *Express.co.uk*. 18. lipnja. URL:
<https://www.express.co.uk/news/uk/681056/brexit-european-union-army-eu-lord-guthrie-army-military-jean-claude-juncker-david-cameron> (pristupljeno: 10.02.2018.)

- Freisleben, Shayna** (2017) A guide to Trump's past comments about NATO. *CBSNews.com*. 12. travnja. URL: <https://www.cbsnews.com/news/trump-nato-past-comments/> (pristupljeno: 10.02.2018.)
- Gass, Nick** (2016) Trump: 'The experts are terrible'. *Politico.com*. 4. travnja. URL: <https://www.politico.com/blogs/2016-gop-primary-live-updates-and-results/2016/04/donald-trump-foreign-policy-experts-221528> (pristupljeno: 10.02.2018.)
- Giannangeli, Marco** (2016) Female Italian EU boss behind migrant chaos set to order BRITISH ARMY into battle. *Express.co.uk*. 23. svibnja. URL: <https://www.express.co.uk/news/world/672561/EU-army-proof-troops-soldiers-Nato-Brussels-war-games-Salisbury-Plain> (pristupljeno: 12.04.2019.)
- Goldberg, Jeffrey** (2016) The Obama Doctrine. The U.S. president talks through his hardest decisions about America's role in the world. *TheAtlantic.com*. Travanj. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- Gotev, Georgi, Alessandra Flora, Aline Robert, Daniel Tost, Andrei Schwartz, Lucie Bednárová, Krzysztof Kokoszczyński, Jakub Šimkovič, Mark Briggs** (2015) UK, Central Europe frown at Juncker's European army. *EurActiv.com*. 25. ožujka. URL: <http://www.euractiv.com/sections/global-europe/uk-central-europe-frown-junckers-european-army-313221>(pristupljeno: 30.08.2016.)
- Grača Peters, Katharina, Hans-Jürgen Schlamp i Gregor Peter Schmitz** (2010) Why Obama Is Ignoring Europe. *Spiegel.de*. 9. veljače. URL: <http://www.spiegel.de/international/europe/a-crisis-in-trans-atlantic-relations-why-obama-is-ignoring-europe-a-676799.html> (pristupljeno: 10.01.2019.)
- Gros-Verheyde, Nicolas** (2015) Une armée pour l'Europe propose Juncker: est-ce intéressant, est-ce réalisable? *Bruxelles2.eu*. 9. ožujka. URL: <https://www.bruxelles2.eu/2015/03/09/une-armee-pour-leurope-est-ce-interessant-est-ce-realisable/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Hall, Allan** (2016) German plot to keep EU army a SECRET till June 23 EXPOSED: EU plan to control OUR forces. *Express.co.uk*. 4. svibnja. URL:

<https://www.express.co.uk/news/politics/666516/Anti-Brussels-fury-Germany-secretly-plans-for-EU-army-Brexit> (pristupljeno: 07.04.2019.)

Hanke, Jakob (2018) Merkel endorses Macron's EU military plan. *Politico.eu*. 3. lipnja. URL: <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-angela-merkel-endorses-eu-military-plan/> (pristupljeno: 09.11.2018.)

Harnden, Toby i Toby Helm (2001) Warning shot on EU army by White House. *Telegraph.co.uk*. 5. veljače. URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1321256/Warning-shot-on-EU-army-by-White-House.html> (pristupljeno: 02.09.2016.)

Hasik, James (2017) An EU army is Impossible; Fortunately, it's not Necessary. Atlantic Council. 29. kolovoza. URL: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/defense-industrialist/an-eu-army-is-impossible-fortunately-it-s-not-necessary> (pristupljeno: 07.04.2019.)

Helm, Toby i George Jones (2003) German plans for Euro-army 'show Blair is deceiving Britain'. *Telegraph.co.uk*. 24. listopada. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1445017/German-plans-for-Euro-army-show-Blair-is-deceiving-Britain.html> (pristupljeno: 07.04.2019.)

Howard, Annabel (2016) ABOUT TURN Military chief switches sides to back Brexit against EU 'army'. Field Marshal Lord Guthrie says he was wrong to back Remain and now believes leaving would be 'better' for British defence. *TheSun.co.uk*. 18. lipnja. URL: <https://www.thesun.co.uk/news/1302697/military-chief-field-marshal-lord-guthrie-switches-sides-to-back-brexit-against-eu-army/> (pristupljeno: 07.04.2019.)

Hoyos, Carola (2013) David Cameron to block EU defence goals. *FT.com*. 18. prosinca. URL: <https://www.ft.com/content/dd60553e-6732-11e3-8d3e-00144feabdc0> (pristupljeno: 30.08.2016.)

Hutchison, Kay Bailey (2018a) Press Briefing by Ambassador Kay Bailey Hutchison. U.S. Mission to the North Atlantic Treaty Organization. *NATO.USmission.gov*. 13. veljače. URL: <https://nato.usmission.gov/february-13-2018-press-briefing-ambassador-kay-bailey-hutchison/> (pristupljeno: 07.04.2019.)

- Hutchison, Kay Bailey** (2018b) Press Briefing by Ambassador Kay Bailey Hutchison. U.S. Mission to the North Atlantic Treaty Organization. *NATO.USmission.gov*. 10. srpnja. URL: <https://nato.usmission.gov/july-10-2018-press-briefing-by-ambassador-kay-bailey-hutchison/> (pristupljeno: 07.04.2019.)
- Iiss.org** (2015) Top 15 Defence Budgets 2015. International Institute for Strategic Studies. URL: <https://www.iiss.org/-/media//images/publications/the%20military%20balance/milbal2016/mb%202016%20top%2015%20defence%20budgets%202015.jpg?la=en> (pristupljeno 02.09.2017.)
- IlSole24Ore.com** (2015) Juncker avvisa Mosca: “Serve un esercito europeo”. La Germania lo sostiene. 8. ožujka. URL: <http://www.ilsole24ore.com/art/mondo/2015-03-08/juncker-avvisa-mosca-serve-esercito-europeo-germania-sostiene-151944.shtml?uuid=ABa7335C> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- IrishTimes.com** (2017) Americans more likely to be killed by lawnmowers than foreign terrorists. 18. veljače. URL: <https://www.irishtimes.com/news/offbeat/americans-more-likely-to-be-killed-by-lawnmowers-than-foreign-terrorists-1.3331119> (pristupljeno: 23.09.2018.)
- Jackson, Mike** (2016) As a former British Army chief, I know that an 'EU army' could never work. *Telegraph.co.uk*. 21. lipnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/21/as-a-former-british-army-chief-i-know-that-an-eu-army-could-neve/> (pristupljeno: 07.04.2019.)
- Jeffrey, Simon** (2000) Rapid reaction force 'not Euro army'. *TheGuardian.com*. 8. prosinca. URL: <https://www.theguardian.com/world/2000/dec/08/eu.politics3> (pristupljeno: 07.04.2019.)
- Jenkin, Bernard** (2013) The EU is taking over defence policy by stealth. *Telegraph.co.uk*. 7. prosinca. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/10502998/The-EU-is-taking-over-defence-policy-by-stealth.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Jeory, Ted** (2013) REVEALED Brussels plan to control our Army – MEPs call for new EU military HQ. *Express.co.uk*. 4. rujna. URL: <https://www.express.co.uk/news/uk/426912/REVEALED-Brussels-plan-to-control-our-Army-MEPs-call-for-new-EU-military-HQ> (pristupljeno: 10.07.2018.)

- Johnston, Chris** (2016) Plans for closer EU military cooperation held until after vote. *TheGuardian.com*. 27. svibnja. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/27/plans-for-closer-eu-military-cooperation-held-until-after-vote> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Jones, Sam** (2016) Military think-tank says Brexit will cause defence shock. *FT.com*. 3. lipnja. URL: <https://www.ft.com/content/149dfe72-28d1-11e6-8ba3-cdd781d02d89> (pristupljeno: 07.04.2019.)
- Juncker, Jean Claude** (2014) A New Start for Europe: My Agenda for Jobs, Growth, Fairness and Democratic Change. Political Guidelines for the next European Commission. Govor na zasjedanju Europskog parlamenta u Strasbourgu 15. srpnja 2014. *EC.Europa.eu*. 15. srpnja. URL: https://ec.europa.eu/commission/publications/president-junckers-political-guidelines_en (pristupljeno 02.09.2017.)
- Juncker, Jean Claude** (2015a) Stanje u Uniji 2015. Trenutak za poštenje, jedinstvo i solidarnost. Govor na zasjedanju Europskog parlamenta u Strasbourgu 9. rujna 2015. European Commission Press Release Database. *EC.Europa.eu*. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-15-5614_hr.htm (pristupljeno 02.09.2017.)
- Juncker, Jean-Claude** (2015b) Juncker: NATO is not enough, EU needs an army. *Euractiv.com*. 9. ožujka. URL: <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/juncker-nato-is-not-enough-eu-needs-an-army/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Juncker, Jean-Claude** (2015c) Wilfried Martens Future of Europe Lecture, with the participation of Jean-Claude Juncker. European Commission Audiovisual services. *EC.Europa.eu*. 4. svibnja. URL: <http://ec.europa.eu/avservices/video/player.cfm?ref=I102621> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Juncker, Jean Claude** (2016a) Stanje u Uniji 2016. Prema boljoj Europi – Europi koja štiti, osnažuje i brani. Govor na zasjedanju Europskog parlamenta u Strasbourgu 14. rujna 2016. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. *Europa.eu*. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3043_hr.htm (pristupljeno 02.09.2017.)

- Juncker, Jean-Claude** (2016b) The 'Europe Speech' given by President Jean-Claude Juncker at the Konrad Adenauer Foundation. Berlin: European Commission – Speech. *Europa.eu*. 9. studenog. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-16-3654_en.htm (pristupljeno 02.09.2017.)
- Juncker, Jean Claude** (2017) Stanje u Uniji 2017. Govor na zasjedanju Europskog parlamenta u Strasbourgu 13. rujna 2017. European Commission Press Release Database. *Europa.eu*. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-3165_en.htm (pristupljeno 04.08.2018.)
- Kellner, Peter** (2017a) David Cameron. U Encyclopædia Britannica. *Britannica.com*. URL: <https://www.britannica.com/biography/David-Cameron> (pristupljeno 9.06.2018.)
- Kellner, Peter** (2017b) Nick Clegg. U Encyclopædia Britannica. *Britannica.com*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Nick-Clegg> (pristupljeno 09.06.2018.)
- Kelly, Lidia** (2018) Poland signs \$4.75 billion deal for U.S. Patriot missile system facing Russia. *Reuters.com*. 28. ožujka. URL: <https://www.reuters.com/article/us-raytheon-poland-patriot/poland-signs-4-75-billion-deal-for-u-s-patriot-missile-system-facing-russia-idUSKBN1H417S> (pristupljeno 09.04.2019.)
- Kemp, Richard** (2016) It is an EU army that could bring about war. *Telegraph.co.uk*. 27. svibnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/09/it-is-an-eu-army-that-could-bring-about-war/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Kirkup, James** (2010) David Cameron says he is a 'Eurosceptic' following EU 'deal'. *Telegraph.co.uk*. 29. studenog. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/8097380/David-Cameron-says-he-is-a-Eurosceptic-following-EU-deal.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Kroet, Cynthia** (2017) Prosecutor: Russia behind attempted Montenegro coup. *Politico.eu*. 20. veljače. URL: <https://www.politico.eu/article/prosecutor-russia-behind-attempted-montenegro-coup/> (pristupljeno 09.06.2018.)
- Lidovky.cz** (2015) Juncker: Společná evropská armáda? Ano, ukážeme Rusku, že nežertujeme. 8. ožujka. URL: https://www.lidovky.cz/juncker-se-vyslovil-pro-spolecnou-evropskou-armadu-f9d-/zpravy-svet.aspx?c=A150308_093425_In_zahranici_sho (pristupljeno: 30.08.2016.)

- Macron, Emmanuel** (2017) Initiative for Europe. Speech by M. Emmanuel Macron, President of the French Republic. *International.Blogs.Ouest-France.fr*. 26. rujna. URL: <http://international.blogs.ouest-france.fr/archive/2017/09/29/macron-sorbonne-verbatim-europe-18583.html> (pristupljeno 09.06.2018.)
- Maddox, David** (2016) Britain will be forced to join an EU ARMY unless we leave, says Armed Forces Minister. *Express.co.uk*. 29. svibnja. URL: <https://www.express.co.uk/news/world/673463/Britain-forced-EU-ARMY-leave-Armed-Forces-Minister> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Mardell, Mark** (2008) Call for EU to build its own army. *BBC.co.uk*. 5. lipnja. URL: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7439104.stm> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Mattis, James N.** (2018) Press Conference By Secretary Mattis At NATO Headquarters In Brussels, Belgium. *Defense.gov*. 15. veljače. URL: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/1443704/press-conference-by-secretary-mattis-at-nato-headquarters-in-brussels-belgium/> (pristupljeno 09.06.2018.)
- Mehta, Aaron** (2015) Carter Wants More European Defense Spending. *DefenseNews.com*. 6. lipnja. URL: <https://www.defensenews.com/home/2015/06/06/carter-wants-more-european-defense-spending/> (pristupljeno 09.06.2018.)
- Merkel, Angela** (2018) Debate with the Chancellor of Germany, Angela Merkel, on the Future of Europe. *European Parliament EPTV*. 13. studeni. URL: <http://www.europarl.europa.eu/ep-live/en/plenary/video?debate=1542117917255> (pristupljeno 09.04.2019.)
- Mogherini, Federica** (2018) Remarks by HR/VP Mogherini at the press conference on the European Defence Fund, the European Peace Facility and security. *Eeas.europa.eu*. 13. lipnja. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/46450/remarks-hrvp-mogherini-press-conference-european-defence-fund-european-peace-facility-and_en (pristupljeno 18.11.2018.)
- Moore, Charlie** (2016) Senior defence chief Lord Guthrie switches sides in Brexit battle from Remain to Leave over 'dangerous' European army plans. *Dailymail.co.uk*. 18. lipnja. URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3647961/Senior-defence->

chief-Lord-Guthrie-switches-sides-Brexit-battle-Remain-Leave-dangerous-European-army-plans.html (pristupljeno 09.06.2018.)

Morris, Chris (2003) No celebration for 'EU army'. *BBC.co.uk*. 19. svibnja. URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3038847.stm> (pristupljeno: 30.08.2016.)

Moseley, Ray (1991) Bush To Nato: Should U.s. Stay? French Plan For Army Irks President. *ChicagoTribune.com*. 8. studenog. URL: http://articles.chicagotribune.com/1991-11-08/news/9104100578_1_nato-summit-western-european-union-european-leaders (pristupljeno: 30.08.2016.)

Noack, Rick i James McAuley (2018) Why Trump's explosive claim that Macron wants a European military 'to protect itself from the U.S.' is so misleading. *Washingtonpost.com*. 10. studeni. URL: https://www.washingtonpost.com/world/2018/11/10/why-trumps-explosive-claim-that-macron-wants-european-military-protect-itself-us-is-so-misleading/?noredirect=on&utm_term=.102f56d9729f (pristupljeno 18.11.2018.)

Obramba.com (2015) Bi lahko bila skupna "evropska vojska" pravi odziv na Ruska dejanja? 10. ožujka. URL: <http://www.obramba.com/novice/kopno/bi-lahko-bila-skupna-evropska-vojska-pravi-odziv-na-ruska-dejanja/> (pristupljeno: 30.08.2016.)

Oliver, Christian, Jakob Hanke i Hans von der Burchard (2018) Europe digs in to fight global trade war against Trump. Impending conflict threatens to stretch from Latin America to Asia. *Politico.eu*. 1. ožujka. URL: <https://www.politico.eu/article/trade-donald-trump-united-states-europe-digs-in-to-fight-global-trade-war-against-trump/> (pristupljeno 09.06.2018.)

Osrh.hr (2015) Oružane snage Republike Hrvatske. 15. lipnja. URL: http://www.osrh.hr/Data/HTML/HR/O%20NAMA/OPĆENITO/20150615_Oružane_snage_Republike_Hrvatske/Oružane_snage_Republike_Hrvatske_HR.htm (pristupljeno 06.05.2018.)

Pappas, Alex (2016) Donald Trump's Speech In Phoenix On Illegal Immigration The Daily Caller. *DailyCaller.com*. 31. kolovoza. URL: <http://dailycaller.com/2016/08/31/text-donald-trumps-speech-in-phoenix-on-illegal-immigration/#ixzz4U3Y30KBb> (pristupljeno 09.06.2018.)

- Parfitt, Tom** (2016) Brussels plans to create EU army 'being HIDDEN from British voters until AFTER referendum'. *Express.co.uk*. 27. svibnja. URL: <https://www.express.co.uk/news/uk/674311/European-Union-EU-army-referendum-Brexit-Brussels> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Peat, Charlie** (2016) Brexit will STOP Brussels creating a 'DANGEROUS' EU army, senior French admirals say. *Express.co.uk*. 13. lipnja. URL: <https://www.express.co.uk/news/uk/679248/Brexit-stop-Brussels-creating-dangerous-EU-army-European-Union-French-admirals-say> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- PewResearch.org** (2017) Publics Worldwide Unfavorable Toward Putin, Russia. kolovoz. URL: http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/2/2017/08/16105548/Pew-Research-Center_2017.08.16_VIEWS-of-Russia-Report.pdf (pristupljeno: 20.01.2019.)
- PewGlobal.org** (2018) Do you have a favorable or unfavorable view of NATO? URL: <http://www.pewglobal.org/database/indicator/37/group/3/> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Philp, Catherine** (2016) Britain's main role is calling a halt to an EU army. *TheTimes.co.uk*. 16. lipnja. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/britains-main-role-is-calling-a-halt-to-an-eu-army-hr5p25n9j> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Philpott, Daniel** (2016) Sovereignty. The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Summer 2016 Edition. Edward N. Zalta (ed.), *Stanford.edu*. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2016/entries/sovereignty/> (pristupljeno: 21.09.2017.)
- Pittella, Gianni** (2017) Pittella: Disappointed with the EU Commission White Paper. We call on Juncker to fight for a stronger, united and progressive Europe. *SocialistsAndDemocrats.eu*. 1. ožujka. URL: <http://www.socialistsanddemocrats.eu/newsroom/pittella-disappointed-eu-commission-white-paper-we-call-juncker-fight-stronger-united-and> (pristupljeno: 09.05.2018.)
- Pomerantsev, Peter i Michael Weiss** (2014) The menace of unreality: how the Kremlin weaponizes information, culture and money. *InterpreterMag.com*. URL: http://www.interpretermag.com/wpcontent/uploads/2014/11/The_Menace_of_Unreality_Final.pdf (pristupljeno: 30.10.2016.)

- Pop, Valentina** (2015) German Defense Minister Supports Calls for EU Army. *Wsj.com*. 20. ožujka. URL: <https://www.wsj.com/articles/german-defence-minister-supports-calls-for-eu-army-142686542> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Público.pt** (2015) Juncker apela à criação de exército europeu. 8. ožujka. URL: <https://www.publico.pt/2015/03/08/mundo/noticia/juncker-apela-a-criacao-de-exercito-europeu-1688503> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Rankin, Jennifer** (2016) Is there a secret plan to create an EU army? *TheGuardian.com*. 27. svibnja. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/27/is-there-a-secret-plan-to-create-an-eu-army> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Reid, David** (2016) Brexit leader Farage blasts plans for EU army following Trump win. *CNBC.com*. 14. rujna. URL: <https://www.cnn.com/2016/11/14/brexit-architect-nigel-farage-has-slammed-plans-for-an-eu-army-after-donald-trumps-election-win.html> (pristupljeno: 15.11.2016.)
- Rettman, Andrew, Nikolaj Nielsen i Lisbeth Kirk** (2017) EU to spend €1.5bn a year on joint defence. *EUobserver.com*. 7. lipnja. URL: <https://euobserver.com/foreign/138147> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Reynolds, Paul** (2010) Will new Franco-British cooperation on defence lead to an EU army? *BBC.co.uk*. 2. studenog. URL: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-11669704> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Riley-Smith, Ben** (2016a) MPs warn voters being 'conned' as Brussels keeps plans for EU army secret until after referendum. *Telegraph.co.uk*. 27. svibnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/26/plans-to-create-an-eu-army-kept-secret-from-voters/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Riley-Smith, Ben** (2016b) UK would give up right to self-defence if forced to join European army, says colonel. *Telegraph.co.uk*. 2. travnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/02/uk-would-give-up-right-to-self-defence-if-forced-to-join-europea/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Robinson, Duncan, i James Shotter** (2015) Jean-Claude Juncker calls for creation of EU army. *FT.com*. 8. ožujka. URL: <https://www.ft.com/content/1141286a-c588-11e4-bd6b-00144feab7de> (pristupljeno: 30.08.2016.)

- Romac, Denis** (2015) Vojska EU bez baruta: Planovi stvaranja jedinstvene europske sile stari koliko i Unija. *Novilist.hr*. 15. ožujka. URL: <http://www.novilist.hr/Vijesti/Svijet/Vojska-EU-bez-baruta-Planovi-stvaranja-jedinstvene-europske-sile-stari-koliko-i-Unija> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Rosamond, Ben** (2016) Hegemony. U: Encyclopædia Britannica. *Britannica.com*. URL: <https://www.britannica.com/topic/hegemony> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Rose, Michael** (2016) 'The EU is sabotaging our Army': General says forces are already too 'thinly spread' to support Brussels' Europe-wide military goal... and Cameron using World War II for his political ends is distasteful. *Dailymail.co.uk*. 26. svibnja. URL: <http://www.dailymail.co.uk/debate/article-3609840/The-EU-sabotaging-Army-General-says-forces-thinly-spread-support-Brussels-Europe-wide-military-goal-Cameron-using-World-War-II-political-ends-distasteful.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- RT.com** (2015) European Commission chief urges 'joint EU army,' Germany backs decision. 8. ožujka. URL: <https://www.rt.com/news/238797-eu-joint-army-threat/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- RT.com** (2017) NATO not enough? EU launches own military alliance. 13. studeni. URL: <https://www.rt.com/news/409724-eu-army-agreement-signed/> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- RT.com** (2018) 'Good for multipolar world': Putin positive on Macron's 'European army' plan bashed by Trump (VIDEO). 11. studeni. URL: <https://www.rt.com/news/443677-putin-macron-army-europe-trump/> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Russell, Alec** (2005) Bush rejects moves to boost EU military might. *Telegraph.co.uk*. 19. veljače. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/northamerica/usa/1483893/Bush-rejects-moves-to-boost-EU-military-might.html> (pristupljeno: 09.05.2018.)
- Samuel, Henry** (2008) French army falling apart, documents show. *Telegraph.co.uk*. 6. lipnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/2084832/French-army-falling-apart-documents-show.html> (pristupljeno: 07.04.2019.)

- Schindler, John** (2015) A European Union Army Is A Terrible Idea. *TheFederalist.com*. 16. ožujka. URL: <http://thefederalist.com/2015/03/16/a-european-army-is-a-terrible-idea/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Sculthorpe, Tim** (2016a) Britain will be dragged into an 'European army' if we don't back Brexit warns Michael Gove as Boris says Vote Leave is WINNING. *Dailymail.co.uk*. 6. lipnja. URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3627366/Britain-dragged-European-army-don-t-Brexit-warns-Michael-Gove-Boris-says-Vote-Leave-WINNING.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Sculthorpe, Tim** (2016b) Plans for an 'EU army' are being kept SECRET from British voters until the day after the referendum. *Dailymail.co.uk*. 27. svibnja. URL: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3612257/Plans-EU-army-kept-SECRET-British-voters-day-referendum.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Shalal, Andrea** (2018) U.S. seeks 'robust involvement' in EU defense pact: sources. *Reuters.com*. 27. veljače. URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-eu-military/u-s-seeks-robust-involvement-in-eu-defense-pact-sources-idUSKCN1GB2UR> (pristupljeno: 07.04.2019.)
- Sparrow, Andrew** (2015) Jean-Claude Juncker calls for EU army. *TheGuardian.com*. 8. ožujka. URL: <http://www.theguardian.com/world/2015/mar/08/jean-claude-juncker-calls-for-eu-army-european-commission-military> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Spiegel.de** (2015) Merkel unterstützt Idee der Europa-Armee. 9. ožujka. URL: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/merkel-unterstuetzt-idee-von-juncker-fuer-europa-armee-a-1022544.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- SputnikNews.com** (2015) UK Slams EU President for Proposing Anti-Russian European Army. 9. ožujka. URL: <https://sputniknews.com/europe/201503091019266848/> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Stoltenberg, Jens** (2015) Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg before the European Parliament's Foreign Affairs Committee and Sub-committee on Security and Defence (followed by Q&A session). *Nato.int*. 30.ožujka. URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_118576.htm (pristupljeno: 30.08.2016.)

- Stoltenberg, Jens** (2016) Press statement by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the signing ceremony of the EU-NATO Joint Declaration. *Nato.int*. 8. srpnja. URL: https://www.nato.int/cps/su/natohq/opinions_133259.htm (pristupljeno: 30.08.2018.)
- Stoltenberg, Jens** (2018) Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the opening session of the Munich Security Conference. *Nato.int*. 16. veljače. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_152209.htm (pristupljeno: 30.08.2018.)
- Stroobants, Jean-Pierre** (2015) M. Juncker relance l'idée d'une armée européenne. *Lemonde.fr*. 10. ožujka. URL: https://www.lemonde.fr/europe/article/2015/03/10/m-juncker-relance-l-idee-d-une-armee-europeenne_4590561_3214.html (pristupljeno: 30.08.2016.)
- SverigesRadio.se** (2015) Jean-Claude Juncker vill ha en EU-armé. 9. ožujka. URL: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=493&artikel=6111777> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Štrba, Pavol** (2015) Juncker sniva o spoločnej európskej armáde. *Svet.sme.sk*. 9. ožujka. URL: <https://svet.sme.sk/c/7688303/juncker-sniva-o-spolocnej-europskej-armade.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Talbott, Strobe** (1999) *America's Stake in a Strong Europe, remarks at a conference on the future of NATO*. London: The Royal Institute of International Affairs. URL: https://1997-2001.state.gov/policy_remarks/1999/991007_talbott_london.html (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Tass.ru** (2015) Russian legislator: EU's common army, if created, to play provocative role. 9. ožujka. URL: <http://tass.ru/en/russia/781726> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Tass.ru** (2018a) US' military assistance is gripper rather than shield for Europe, says Russian MP. 6. studeni. URL: <http://tass.com/world/1029522><http://tass.com/world/1029522> (pristupljeno: 19.01.2019.)
- Tass.ru** (2018b) Russia concerned over Europe's active militarization — defense chief. 29. listopad. URL: <http://tass.com/defense/1028389> <http://tass.com/defense/1028389> (pristupljeno: 19.01.2019.)
- Techau, Jan** (2015) The Illusion of an Independent Army. *CarnegieEurope.eu*. 10. ožujka. URL: <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=59296> (pristupljeno: 30.08.2016.)

TheLocal.dk (2014) Russia simulated an attack on Denmark. 31. listopada. URL:
<https://www.thelocal.dk/20141031/russia-simulated-a-military-attack-on-denmark>
(pristupljeno: 20.01.2019.)

Trump, Donald [realDonaldTrump]. (2016) N.A.T.O. is obsolete and must be changed to additionally focus on terrorism as well as some of the things it is currently focused on! *Twitter.com*. 24. ožujka. URL:
<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/712969068396093440?lang=en>
(pristupljeno: 19.01.2019.)

Trump, Donald (2017) Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly. *Whitehouse.gov*. 19. rujna. URL:
<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/> (pristupljeno: 19.01.2019.)

Trump, Donald [realDonaldTrump]. (2018a) Many countries in NATO, which we are expected to defend, are not only short of their current commitment of 2% (which is low), but are also delinquent for many years in payments that have not been made. Will they reimburse the U.S.? *Twitter.com*. 10. srpnja. URL:
<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1016729137409486853> (pristupljeno: 19.01.2019.)

Trump, Donald [realDonaldTrump]. (2018b) President Macron of France has just suggested that Europe build its own military in order to protect itself from the U.S., China and Russia. Very insulting, but perhaps Europe should first pay its fair share of NATO, which the U.S. subsidizes greatly! *Twitter.com*. 9. studeni. URL:
<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1061003186125856769> (pristupljeno: 19.01.2019.)

Trump, Donald [realDonaldTrump]. (2018c) Emmanuel Macron suggests building its own army to protect Europe against the U.S., China and Russia. But it was Germany in World Wars One & Two – How did that work out for France? They were starting to learn German in Paris before the U.S. came along. Pay for NATO or not! *Twitter.com*. 13. studeni. URL: <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1062311785787744256>
(pristupljeno: 19.01.2019.)

Udwin, Emma (1998) Blair backs EU defence arm. *BBC.co.uk*. 21. listopada. URL:
http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/197887.stm (pristupljeno: 21.09.2016.)

- UKIP MEPs** (2015) An EU Army to face Russia? Who do you think you are kidding, Mr Juncker? – Nigel Farage [Video File]. *Youtube.com*. 11. ožujka. URL: https://www.youtube.com/watch?v=hI5_pMvLZd8 (pristupljeno: 30.08.2016.)
- UN.org** (2009) Human Security in Theory and Practice. An Overview of the Human Security Concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. URL: http://www.un.org/humansecurity/sites/www.un.org.humansecurity/files/human_security_in_theory_and_practice_english.pdf (pristupljeno 18.04.2017.)
- Van Orden, Geoffrey** (2013) The tide begins to turn on the EU's military ambitions. *Telegraph.co.uk*. 9. prosinca. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/politics/10505688/The-tide-begins-to-turn-on-the-EUs-military-ambitions.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Wagstyl, Stefan** (2016) Germany to boost troop numbers for first time since cold war. *FT.com*. 10. svibnja. URL: <https://www.ft.com/content/32c30cd6-16bf-11e6-b8d5-4c1fcdbe169f> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Waterfield, Bruno** (2011) Britain blocks EU plans for 'operational military headquarters'. *Telegraph.co.uk*. 18. srpnja. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/8645749/Britain-blocks-EU-plans-for-operational-military-headquarters.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Waterfield, Bruno** (2012) Europe's most powerful countries call for elected EU president. *Telegraph.co.uk*. 18. rujna. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/9551581/Europes-most-powerful-countries-call-for-elected-EU-president.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Waterfield, Bruno** (2014) Jean-Claude Juncker profile: 'When it becomes serious, you have to lie'. *Telegraph.co.uk*. 12. studenog. URL: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/10874230/Jean-Claude-Juncker-profile-When-it-becomes-serious-you-have-to-lie.html> (pristupljeno: 30.08.2016.)
- Waterfield, Bruno** (2016) EU army plans kept secret from voters. Details of Brussels power grab buried until day after referendum. *TheTimes.co.uk*. 27. svibnja. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/eu-army-plans-kept-secret-from-voters-3j3kg3zwj> (pristupljeno: 30.08.2016.)

- WhatUKThinks.org** (2016a) What was the most important reason for you voting to leave the EU? 23. lipnja. URL: <https://whatukthinks.org/eu/questions/what-was-the-most-important-reason-for-you-voting-to-leave-the-eu/#>, (pristupljeno: 20.01.2019.)
- WhatUKThinks.org** (2016b) When did you finally decide how you were going to vote in the EU referendum? 23. lipnja. URL: <https://whatukthinks.org/eu/questions/when-did-you-finally-decide-how-you-were-going-to-vote-in-the-eu-referendum/> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- WhatUKThinks.org** (2016c) Which issue was the most important to you in deciding how to vote in the referendum? 23. lipnja. URL: <https://whatukthinks.org/eu/questions/which-issue-was-the-most-important-to-you-in-deciding-how-to-vote-in-the-referendum/#> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- WhatUKThinks.org** (2018a) Do you think the messages of the Remain campaign in the EU referendum were mostly about looking to the future, or bringing back something from the past? 8. svibnja. URL: <https://whatukthinks.org/eu/questions/do-you-think-the-messages-of-the-leave-campaign-in-the-eu-referendum-were-mostly-about-looking-to-the-future-or-bringing-back-something-from-the-past-2/#> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- WhatUKThinks.org** (2018b) Do you think the messages of the Leave campaign in the EU referendum were mostly about looking to the future, or bringing back something from the past? 8. svibnja. URL: <https://whatukthinks.org/eu/questions/do-you-think-the-messages-of-the-leave-campaign-in-the-eu-referendum-were-mostly-about-looking-to-the-future-or-bringing-back-something-from-the-past/#> (pristupljeno: 20.01.2019.)
- Wieliński, Bartosz i Gazeta Wyborcza** (2017) Finnish President: What is a union that cannot provide security for its citizens? *Euractiv.com*. 18. listopada. URL: <https://www.euractiv.com/section/defence-policy/interview/niinisto-what-is-a-union-that-cannot-provide-security-for-its-citizens/> (pristupljeno: 09.11.2018.)
- Williams, Jennifer** (2017) White American men are a bigger domestic terrorist threat than Muslim foreigners. *Vox.com*. 2. listopada. URL: <https://www.vox.com/world/2017/10/2/16396612/las-vegas-mass-shooting-terrorism-islam> (pristupljeno: 09.11.2018.)
- Wójcik, Łukasz** (2015) Czy powstanie wspólna armia Unii Europejskiej. Euro Army. Czy zaproponowana przez Jeana-Claude'a Junckera armia europejska mogłaby obronić nas

przed Putinem? *Polityka.pl*. 17. ožujka. URL:
<https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1612449,1,czy-powstanie-wspolna-armia-unii-europejskiej.read> (pristupljeno: 30.08.2016.)

Yle.fi (2015) Presidentti Niinistö tukee Junckerin ajatusta EU-armeijasta. 8. ožujka. URL:
<https://yle.fi/uutiset/3-7853766> (pristupljeno: 30.08.2016.)

YouGov (2015) YouGov Survey Results. URL:
https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/600dpgcpx7/Results_151126_EU_foreign_policy_Website.pdf (pristupljeno: 20.01.2019.)

Zhdannikov, Dmitry (2018) Gazprom warns Europe of gas shortage without increased Russian imports. *Reuters.com*. 9. veljače. URL: <https://www.reuters.com/article/us-gazprom-europe-interview/gazprom-warns-europe-of-gas-shortage-without-increased-russian-imports-idUSKBN1FT1BU> (pristupljeno: 09.11.2018.)

Żemlam, Edyta i Kamil Turecki (2018) Poland offers US up to \$2B for permanent military base. *Politico.eu*. 27. svibnja. URL: <https://www.politico.eu/article/nato-poland-offers-us-up-to-2-billion-for-permanent-american-military-base/> (pristupljeno: 09.11.2018.)

POPIS ILUSTRACIJA

Tablice

Tablica 1. Učestalost tematskih riječi u ESS i EUGS	210
---	-----

Slike

Slika 1. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'.....	70
Slika 2. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'	70
Slika 3. Sigurnosni pravac jednostavne sekuritizacije	138
Slika 4. Sigurnosni kompleks.....	138
Slika 5. Negativna sekuritizacija uspostave vojske EU	139
Slika 6. Anketa 'Odobranje izvedbenog učinka američkog vodstva'.....	165
Slika 7. Anketa 'Povjerenje u EU'	174
Slika 8. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'	266
Slika 9. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'.....	267
Slika 10. Anketa 'Problemi s kojima se suočava EU'	267
Slika 11. Anketa 'Osjećaj sigurnosti građana EU'.....	269
Slika 12. Anketa 'Glavne prijetnje unutarnjoj sigurnosti EU'	270
Slika 13. Anketa 'Važnost navedenih izazova za sigurnost EU'	271
Slika 14. Anketa 'Bliskost članica EU po zajedničkim vrijednostima'	273
Slika 15. Anketa 'Osjećaj građanima EU'	274
Slika 16. Anketa 'Osjećaj građanima EU'	275
Slika 17. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'.....	276
Slika 18. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'.....	276
Slika 19. Anketa 'Osjećaj pripadnosti'.....	277
Slika 20. Anketa 'Državi članici bi bilo bolje izvan EU'.....	279
Slika 21. Anketa 'Državi članici bi bilo bolje izvan EU'.....	280
Slika 22. Anketa 'Državi članici bi bilo bolje izvan EU'.....	280
Slika 23. Anketa 'Državi članici bi bilo bolje izvan EU'.....	281
Slika 24. Anketa 'Treba li više odluka donositi na EU razini'.....	282
Slika 25. Anketa 'Treba li više odluka donositi na EU razini'.....	283
Slika 26. Anketa 'Treba li više odluka donositi na EU razini'.....	284
Slika 27. Anketa 'Pozitivan ili negativan stav o NATO savezu'	288

Slika 28. Anketa 'Podržavanje ZSOP-a'	290
Slika 29. Anketa 'Podržavanje ZSOP-a'	291
Slika 30. Anketa 'Podržavanje ZSOP-a'	291
Slika 31. Anketa 'Podržavanje ZSOP-a'	292
Slika 32. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU'	293
Slika 33. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU'	294
Slika 34. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU'	294
Slika 35. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU'	295
Slika 36. Anketa 'Podržavanje uspostave vojske EU – Velika Britanija'	297
Slika 37. Anketa 'Najvažniji razlog glasovanja za Brexit'	298
Slika 38. Anketa 'Donošenje odluke o glasovanju na britanskom EU referendumu'	299
Slika 39. Anketa 'Najvažniji razlog glasovanja na britanskom EU referendumu'	299
Slika 40. Anketa 'Poruke 'kampanje za ostanak' na britanskom EU referendumu'	300
Slika 41. Anketa 'Poruke 'kampanje za izlazak' na britanskom EU referendumu'	300
Slika 42. Anketa 'Objektivno, kako vidite budućnost europske obrane?'	302
Slika 43. Anketa 'Subjektivno, čemu se nadate vezano za budućnost europske obrane?'	303
Slika 44. Anketa 'Podupirete li osnivanje vojske EU?'	303
Slika 45. Anketa 'Kako bi vojska EU trebala izgledati?'	304
Slika 46. Anketa 'Kako vidite budućnost NATO saveza?'	305
Slika 47. Anketa 'Kada je Jean-Claude Juncker pozvao na 'uspostavu vojske EU-a kao hitne mjere obrane EU zbog ruske militarizacije i nesigurnog susjedstva' u intervjuu danom novinama Welt am Sonntag 8. ožujka 2015. godine, što je bila Vaša prva misao?'	306
Slika 48. Anketa 'Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU utjecale na rezultat britanskog referenduma o članstvu u EU?'	307
Slika 49. Anketa 'Mislite li da su Junckerove izjave o vojsci EU pokrenule europsku obrambenu suradnju?'	307
Slika 50. Anketa 'Što je po Vašem mišljenju bio glavni poticaj revitalizacije europske obrambene suradnje?'	308
Slika 51. Anketa 'Što je po Vašem mišljenju glavni uzrok revitalizacije europske obrambene suradnje?'	309
Slika 50. Anketa 'Kako biste opisali međunarodni sigurnosni sustav?'	310

POPIS KRATICA

Brexit	Britanski referendum o članstvu u Europskoj uniji održan 23. lipnja 2016.
CDA	Kritička analiza diskursa (Critical Discourse Analysis)
CEAS	Zajednički europski sustav azila (Common European Asylum System)
CIA	Središnja obavještajna agencija SAD-a (Central Intelligence Agency)
CSCT	Klasična sigurnosna teorija kompleksa (Classical Security Complex Theory)
CSS	Kritičke sigurnosne studije (Critical Security Studies)
ECB	Europska središnja banka (European Central Bank)
ECHR	Europski sud za ljudska prava (European Court of Human Rights)
EDC	Europska obrambena zajednica (European Defence Community)
EEA	Europsko gospodarsko područje (European Economic Area)
EEZ	Europske ekonomske zajednice
EFTA	Europska slobodna trgovinska zona (European Free Trade Association)
EPC	Europska politička suradnja (European Political Cooperation)
ESDI	Europski sigurnosno-obrambeni identitet (European Security and Defence Identity)
ESOP/ZSOP	Europska sigurnosna i obrambena politika, od 2009. godine Zajednička sigurnosna i obrambena politika EU-a
EU	Europska unija
Euratom	Europska zajednica za atomsku energiju (European Atomic Energy Community)
EVSP/ZVSP	Europska vanjska i sigurnosna politika, od 2009. godine Zajednička vanjska i sigurnosna politika EU-a
MMF	Međunarodni monetarni fond (International Monetary Fund)
NATO	Organizacija sjevernoatlantskog ugovora (North Atlantic Treaty Organisation)
NGO	Nevladine udruge (non-governmental organisations)
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development)

OESS	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (Organisation for Security and Co-operation in Europe)
OSRH	Oružane snage Republike Hrvatske
SAD	Sjedinjene Američke Države
SHAPE	NATO-ov centar za strategijsko planiranje i operacije (Supreme Headquarters Allied Powers Europe)
SSSR	Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
TEU	Ugovor o Europskoj uniji ili Ugovor iz Maastrichta (Treaty on European Union)
TFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije (Treaty on the Functioning of the European Union)
TSS	Tradicionalne sigurnosne studije (Traditional Security Studies)
UK	Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)
UN	Ujedinjeni narodi
Vijeće	Vijeće Europske unije
WEU	Zapadnoeuropska unija (Western European Union)
WTO	Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organization)
WU	Zapadna unija (Western Union)

Institucije, instrumenti i agencije ZVSP-a i ZSOP-a

CARD	Koordinirano godišnje preispitivanje u području obrane (Coordinated Annual Review on Defence)
CIVCOM	Odbor za civilne aspekte upravljanja krizama (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management)
CMPD	Uprava za upravljanjem kriznim situacijama i planiranje (Crisis Management and Planning Directorate)
CPCC	Služba za civilno planiranje i provođenje (Civilian Planning and Conduct Capability)
EATC	Stožer europskog zračnog transporta (European Air Transport Command)

EDA	Europska obrambena agencija (European Defence Agency)
EDAP	Europski obrambeni akcijski plan (European Defence Action Plan)
EDF	Europski fond za obranu (European Defence Fund)
EDIDP	Europski program industrijskog razvoja u području obrane (European Defence Industrial Development Programme)
EDTIB	Europska obrambena tehnološka i industrijska baza (European Defence Technological and Industrial Base)
EDU	Europska obrambena unija (European Defence Union)
EEAS	Europska služba za vanjsko djelovanje (European External Action Service)
EOF	Operativna funkcija „Energija” (Energy Operational Function)
EPF	Europski instrument mirovne pomoći (European Peace Facility)
ESDC	Europsko učilište za sigurnost i obranu (European Security and Defence College)
ESSOR	Europski sigurnosni radio definiran softverom (European Secure Software Defined Radio)
EU OPCEN	Operacijski centar EU-a (EU Operations Centre)
EUFOR CROC	Operativni centar EUFOR za odgovor na krizu (EUFOR Crisis Response Operation Core)
EUISS	Institut za sigurnosne studije EU-a (European Union Institute for Security Studies)
EUMC	Vojni odbor EU-a (European Union Military Committee)
EUMS	Vojni stožer EU-a (European Union Military Staff)
EuroArtillery	Neizravna artiljerijska potpora (Indirect Fire Support)
EU TMCC	Centar za kompetencije za misije EU-a za osposobljavanje (European Union Training Mission Competence Centre)
HARMSPRO	Lučki i pomorski nadzor i zaštita (Harbour & Maritime Surveillance and Protection)
HiCED	Visoki povjerenik za europsku obranu (High Commissioner for European Defence) – idejni naziv, institucija još uvijek nije uspostavljena
HR/VP	Visoka predstavnica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i potpredsjednica Europske komisije (High Representative of the

	European Union for Foreign Affairs and Security Policy and Vice-President of the European Commission)
MAS MCM	(polu)Autonomni pomorski sustavi za protuminsko djelovanje (Maritime (semi)- Autonomous Systems for Mine Countermeasures)
MPCC	Služba za vojno planiranje i provođenje (Military Planning and Conduct Capability)
PESCO	Stalna strukturirana suradnja (Permanent Structured Cooperation)
PMG	Skupina za političko-vojna pitanja (Politico-Military Group)
PSC	Politički i sigurnosni odbor EU-a (Political and Security Committee)
SatCen	Satelitski centar Europske unije (European Union Satellite Centre)
SEDE	Pododbor Europskog parlamenta za sigurnost i obranu (Sub-committee on Security and Defence)
SIAC	Služba za jedinstvenu obavještajnu analizu (Single Intelligence Analysis Capacity)

Europske oružane strukture

BG	Borbene grupe EU-a (Battlegroups)
CJEF	Zajedničke ekspedicijske snage Francuske i Velike Britanije (Combined Joint Expeditionary Force)
ERRF	Europske snage za brzu intervenciju (European Rapid Reaction Force)
Eurocorps	Multinacionalni europski vojni korpus
Eurogendfor ili	Europska žandarmerija (European Gendarmerie Force)
EGF	
Euomarfor ili	Europske pomorske snage (European Maritime Force)
EMF	
MNC NE	Multinacionalni sjeveroistočni korpus Danske, Njemačke i Poljske (Multinational Corps Northeast)
MNCS Bde	Multinacionalna brigada za podršku zapovjedništvu Eurocorpsa (Multinational Command Support Brigade)
NBG	Nordijska borbena grupa Estonije, Finske, Irske, Latvije, Litve, Nizozemske, Norveške i Švedske (Nordic Battlegroup)

V4BG Višegradska borbeno grupa Češke, Mađarske, Poljske i Slovačke
(Visegrad Battlegroup)

Dokumenti

ESS Europska sigurnosna strategija, 2003. (European Security Strategy)

EUGS Globalna strategija Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku, 2016. (Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy)

IPSD Provedbeni plan za sigurnost i obranu, 2008. (Implementation Plan on Security and Defence)

ISS Strategija unutarnje sigurnosti Europske unije, 2010. (Internal security strategy for the European Union)

Političke organizacije

ALDE Klub zastupnika Saveza liberala i demokrata za Europu (Group of the Alliance of Liberals and Democrats for Europe)

ECFR Europsko vijeće vanjskih poslova (European Council on Foreign Relations)

ECOSY Europska politička stranka – European Community Organisation of Socialist Youth

EMI Europski međunarodni pokret (European Movement International)

EPP Klub zastupnika Europske pučke stranke – kršćanski demokrati (Group of the European People's Party – Christian Democrats)

EYF Europski forum mladih (European Youth Forum)

FN Francuska politička stranka – Front National

PD Talijanska politička stranka – Partito Democratico

PES Europska politička stranka – Party of European Socialists

PiS Poljska politička stranka – Prawo i Sprawiedliwość

PVV Nizozemska politička stranka – Partij voor de Vrijheid

S&D	Klub zastupnika Progresivnog saveza socijalista i demokrata (Group of the Progressive Alliance of Socialists and Democrats)
UEF	Unija europskih federalista (Union of European Federalist)
UKIP	Britanska politička stranka – United Kingdom Independence Party

PRILOZI

Prilog 1. Popis vojnih i civilnih misija i operacija Europske unije

Aktivne misije i operacije EU-a

ALTHEA/BiH – vojna operacija u Bosni i Hercegovini

EU NAVFOR Somalia/Operacija Atalanta – protupiratska pomorska vojna operacija oko Roga Afrike i u zapadnom Indijskom oceanu

EUAM Iraq – civilna savjetodavna misija potpore reformi sigurnosnog sektora u Iraku

EUAM Ukraine – civilna savjetodavna misija u Ukrajini

EUBAM Libya – civilna misija granične pomoći u Libiji

EUBAM Moldova and Ukraine – civilna misija granične pomoći u Moldaviji i Ukrajini

EUBAM Rafah – civilna misija granične pomoći kod graničnog prijelaza Rafah između pojasa Gaze i Egipta

EUCAP Somalia – civilna misija razvoja samoodržive sposobnosti za unapređenje pomorske sigurnosti oko Roga Afrike i u zapadnom Indijskom oceanu

EUCAP Sahel Mali – civilna misija izgradnje kapaciteta u Maliju

EUCAP Sahel Niger – civilna misija izgradnje kapaciteta u Nigeru

EULEX Kosovo – civilna misija vladavine prava na Kosovu

EUMM Georgia – civilna promatračka misija u Gruziji

EUNAVFOR MED Operation Sophia – vojna operacija neutraliziranja uspostavljenih ruta krijumčarenja izbjeglica

EUPOL COPPS/Palestinian Territories – civilna policijska misija i misija vladavine prava na palestinskom teritoriju

EUTM RCA – vojna misija vojne obuke u Srednjoafričkoj Republici

EUTM Somalia – vojna misija vojne obuke u Somaliji

EUTM-Mali – vojna misija vojne obuke u Maliju

Dovršene misije i operacije EU-a

EUPM/BiH – civilna policijska misija u Bosni i Hercegovini

CONCORDIA/FYROM – vojna operacija u Sjevernoj Makedoniji

EUPOL Afghanistan – civilna policijska misija u Afganistanu

EUPOL PROXIMA/FYROM – civilna policijska misija u Sjevernoj Makedoniji

EUPAT – policijski savjetodavni tim u Sjevernoj Makedoniji

EU SSR Guinea-Bissau – vojna misija reforme sigurnosnog sektora u Gvineji Bisau

EUFOR Tchad/RCA – vojna operacija u Čadu i Srednjoafričkoj Republici
EUJUST THEMIS/Georgia – civilna misija vladavine prava u Gruziji
EUJUST LEX-Iraq – integrirana civilna misija vladavine prava u Iraku
EUAVSEC South Sudan – civilna misija sigurnosti zrakoplovstva u Južnom Sudanu
EUMAM RCA – vojna savjetodavna misija u Srednjoafričkoj Republici
ARTEMIS/DRC – vojna operacija u Demokratskoj Republici Kongo 2003. godine
EUPOL RD CONGO – civilna policijska misija u Demokratskoj Republici Kongo
EUSEC RD CONGO – vojna misija reforme sigurnosnog sektora u Demokratskoj Republici Kongo
EUPOL KINSHASA (DRC) – civilna policijska misija u Kinshasi u Demokratskoj Republici Kongo
EUFOR RD Congo – vojna operacija u Demokratskoj Republici Kongo 2006. godine
EUFOR RCA – vojna operacija u Srednjoafričkoj Republici
AMM (Aceh Monitoring Mission) – civilna promatračka misija u indonezijskoj provinciji Aceh

Prilog 2. Anketa 'Future of the European defence'

'Future of the European Defence' Survey

as a part of the scientific research for the PhD thesis "The Importance of the Concept of Securitization in the Framework of the Establishment of European Union Army"

PhD candidate: Iva Žutić, Faculty of Political Science, University of Zagreb

Your political group in EP:

Your country:

Your name and surname (optional):

In accordance with EU Data protection legislation, Your name and surname will not be published.

Please select one of the multiple-choice answers (by putting it in **bold** or *italic*)

1. Objectively, how do you see the future for European defence?

- a) Status quo
- b) Advanced cooperation in civilian missions, leaving military aspect to NATO - reorganisation of CSDP into Common Security Policy
- c) European pillar in NATO
- d) Advanced cooperation of national defences - Shared security and defence
- e) European Defence Union (EDU)
- f) I do not see any future for it
- g) Other: _____

2. Subjectively, what is your hope for the future of the European defence?

- a) Status quo
- b) Advanced cooperation in civilian missions, leaving military aspect to NATO - reorganisation of CSDP into Common Security Policy
- c) European pillar in NATO
- d) Advanced cooperation of national defences - Shared security and defence
- e) European Defence Union (EDU)
- f) I do not see any future for it
- g) Other: _____

3. Do you support the establishment of EU Army?

- a) Yes
- b) No
- c) I do not know

4. If not, what is the reason?

- a) Loss of sovereignty of the Member States
- b) Challenge to NATO
- c) Other: _____

5. If yes, what kind of structure should the EU Army have?

- a) European Defence Community (EDC) model¹⁹ that entails pan-European Army
- b) European Defence Force (EDF) model²⁰ as military component of European Defence Union
- c) European Rapid Reaction Force (ERRF) model²¹ of the size of the corps (15 brigades or 50,000 to 60,000 soldiers)
- d) EU Battlegroups Force (BG) model²²
- e) Other: _____

6. How do you see the future of NATO?

- a) Status quo
- b) More advanced cooperation of its members
- c) Will lose its raison d'être
- d) Other: _____

¹⁹ **EDC** would be divided into national components, with common budget, common arms, centralized military procurement and institutions.

²⁰ **EDF** would be composed of national contingents at disposal of EDU, with single chain of command, common budget and armaments programme, wearing common uniform and obeying standard code of conduct.

²¹ **ERRF** would be a limited common force made up of voluntary contributions of the Member States, with common command and budget. It would co-exist with the national armed forces of the MS.

²² **Battlegroups** would be a voluntarily, specifically prepared groups of 1,500 soldiers put at the disposal of the EU.

7. When Jean-Claude Juncker called for ‘the establishment of EU Army as an urgent measure for the defence of the EU due to Russian militarisation and insecure neighbourhood’ in the interview he gave to *Welt am Sonntag* on 8th of March 2015, what was your first thought? (You can select more than one answer)

- a) He is right
- b) It is needless
- c) He did it with agenda on his mind
- d) It was a spur of the moment thing and nothing to pay much attention to
- e) Other: _____

8. If the answer is agenda, what do you think the agenda was?

- a) The strategy of setting a high goal in order to encourage decision-makers for at least a small step.
- b) Deliberate impact on the upcoming British referendum on EU membership.
- c) Sending a message of need for the establishment of the EU Army to European citizens, bypassing the decision-makers.
- d) Using a concept of securitisation²³ as the means to achieve a goal of the establishment of the EU Army.
- e) Other: _____

9. Do you think that Juncker’s statements about the EU Army influenced the results of British referendum on EU membership?

- a) Yes
- b) No
- c) I do not know
- d) Other: _____

²³ Concept that sees security as a speech act. The issue is not if threats are real, but the way in which they are constructed as a threat. Ergo an actor (Juncker) claims that a referent object (EU) is existentially threatened (by Russia and insecurity in the EU neighbourhood) and argues for urgent extraordinary countermeasures (the establishment of EU Army) to deal with the threats.

10. Do you think that Juncker's statements about the EU Army propelled the European Defence Cooperation?

- a) Yes
- b) Yes, to some extent
- c) No
- d) Other: _____

11. In your opinion, what was the main incentive for the revitalized European Defence Cooperation?

- a) Generally precarious security situation in the EU neighbourhood
- b) Russian annexation of Crimea and the War in Donbass
- c) Donald Trump winning the US' Presidency elections
- d) Brexit
- e) Other: _____

12. In your opinion, what is the main cause behind the revitalized European Defence Cooperation?

- a) Russia's long-term expansionistic politics
- b) US hegemony in the International Security System
- c) Realisation that the success of soft power politics depends on hard power backup
- d) Cost of non-Europe in CSDP
- e) Other: _____

13. How would you describe the International Security System?

- a) Unipolar with one superpower (USA)
- b) Bipolar with two superpowers
If yes, which two: _____
- c) Multipolar with one superpower (USA) and a number of powers
- d) Multipolar with a number of powers
- e) Other: _____

Thank you for your cooperation!

Životopis autorice i popis objavljenih djela

Iva Žutić rođena je 24. rujna 1983. godine u Sisku. Diplomirala je povijest i komparativnu književnost 2007. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te završila postdiplomski specijalistički studij Vodstvo 2009. godine na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radni staž u privatnom sektoru započela je 2008. godine, a od 2010. godine zaposlena je kao savjetnica u Agenciji za međunarodne projekte Europske unije. Od siječnja 2011. zaposlena je u Hrvatskom saboru prvo kao savjetnica, a potom kao tajnica Kluba zastupnika Hrvatske narodne stranke – liberalni demokrati. Od 1. srpnja 2014. do 30. lipnja 2019. godine radi u Europskom parlamentu kao savjetnica za vanjsku i sigurnosnu i obrambenu politiku Europske unije zastupniku u Europskom parlamentu Jozi Radošu u Bruxellesu. Za vrijeme studija na Filozofskom fakultetu bila je članica, potpredsjednica i predsjednica Međunarodne udruge studenata povijesti Zagreb – ISHA Zagreb (2003-2007), članica međunarodnog vijeća ISHA-e (2005-2006), članica međunarodnog predsjedništva ISHA-e (2006-2007) i predstavnica studenata povijesti na Odsjeku za povijest na Filozofskom fakultetu (2003-2004). Bila je članica uredništva službenog časopisa studenata povijesti Filozofskog fakulteta u Zagrebu *Pro tempore* (2004-2006) te u funkciji potpredsjednice i predsjednice ISHA-e Zagreb organizatorica dva međunarodna seminara u Zagrebu: *Europe and Islam* (svibanj 2005) i *Cultural and Historiographical Perception of the Balkans* (svibanj 2006) te suorganizatorica regionalnog simpozija u Zagrebu u suradnji s Udruženjem studenata filozofije (USF) Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu *Čovjek i povijest* (2004). Sudjelovala je i prezentirala radove na desetak hrvatskih i međunarodnih konferencija. Upisala je doktorski studij politologije na Fakultetu političkih znanosti 2012. godine. Njezini istraživački interesi su iz područja međunarodnih odnosa, sigurnosnih studija i europskih integracija.

Objavljeni radovi

Mikac, Robert, Krešimir Mamić i Iva Žutić (2020) Cyberterrorism Threats to Critical Infrastructure: Coordination and Cooperation from Brussels to South-Eastern Europe and back. U: Denis Čaleta i James F. Powers (ur.), *Cyber Terrorism and Extremism as Threat to Critical Infrastructure Protection*. (str. 111-132). Ljubljana: Ministry of Defense Republic of Slovenia, Slovenia, Joint Special Operations University from Tampa, USA and Institute for Corporate Security Studies, Ljubljana, Slovenia.

Žutić, Iva (2019) Američka sekuritizacija uspostave vojske Europske unije. *Forum za sigurnosne studije*, 3(3): 18-48.

Žutić, Iva i Lidija Čehulić Vukadinović (2017) EU GLOBAL STRATEGY – AN UPGRADE OR NEW OS? *Europske studije*, 3(5-6): 91-115.